

VI MOŽETE RAZUMJETI BIBLIJU!

1. KNJIGA O KRALJEVIMA

Ujedinjena Monarhija

BOB UTLEY
UMIROVLJENI PROFESOR HERMENEUTIKE
(TUMAČENJE BIBLIJE)

*SERIJA VODIČA KOMENTARA ZA PROUČAVANJE
STAROGA ZAVJETA, TOM 6A
ISBN: 978-1-892691-34-7*

BIBLE LESSONS INTERNATIONAL,
MARSHALL, TEXAS
2018.

www.BibleLessonsIntl.com
www.freebiblecommentary.org

Copyright ©2013. od [Bible Lessons International](http://BibleLessonsInternational.com). Sva su prava pridržana. Nijedna prijepiska ili nijedan dio ove građe ne smije biti učinjen dostupnim ni na koji način. Za takve prijepiske mora biti zatražena dozvola od dr. Bob Utleyja i mora uključivati reference na www.freebiblecommentaries.org

Osnovni biblijski tekst korišten u ovome komentaru je: *New American Standard Bible* (Ažuriran, 1995.) Copyright ©1960, 1962, 1963, 1968, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1995 od *The Lockman Foundation*, P. O. Box 2279, La Habra, CA 90632-2279

Podjela na odlomke i sažeti naslovi kao i izdvojeni izričaji uzeti su iz:

1. The New King James Version, Copyright ©1979, 1980, 1982, Thomas Nelson, Inc. Korišteno uz dopuštenje. Sva prava pridržana.
2. The New Revised Standard Version of the Bible, Copyright ©1989 od the Division of Christian Education of National Council of the Churches of Christ u SAD. Korišteno uz dopuštenje. Sva prava pridržana.
3. Današnja engleska verzija korištena uz dopuštenje vlasnika autorskoga prava, The American Bible Society, ©1966, 1971. Korišteno uz dopuštenje. Sva prava pridržana.
4. The New Jerusalem Bible, autorsko pravo ©1990 od Dartona, Longmana & Todda, Ltd. i Doubleday, podjela od Bantam Doubleday Dell Publishing Groupe, Inc. Korišteno uz dopuštenje. Sva prava pridržana.

SADRŽAJ

SKRAĆENICE KORIŠTENE U OVOME KOMENTARU	i
Riječ Autora: Kako Vam Ovo Tumačenje Može Pomoći?	iii
Vodič Dobroga Biblijskog Čitanja: Osobno Traganje Za Dokazivom Istinom	v

Komentari

UVOD U 1. I 2. KNJIGU O KRALJEVIMA	1
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 1.....	14
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 2.....	40
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 3.....	62
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 4.....	81
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 5.....	94
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 6.....	98
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 7.....	108
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 8.....	117
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 9.....	153
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 10.....	167
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 11.....	176
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 12.....	195
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 13.....	206
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 14.....	214
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 15.....	231
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 16.....	237
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 17.....	246
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 18.....	249
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 19.....	258
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 20.....	266
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 21.....	275
1. KNJIGA O KRALJEVIMA 22.....	282
1. KNJIGA LJETOPISA 18.....	283

KNJIGA O KRALJEVIMA UJEDINJENA MONARHIJA POPIS SADRŽAJA POSEBNIH TEMA

KNJIGA O KRALJEVIMA

Hebrejski kanon – Uvod – Kanonizacija, C	1
Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva, Uvod – Nadnevak, C	3
Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije, Uvod - Izvori što potkrepljuju povijesnu okolnost, B.....	4
Kraljevi Asirije, Uvod - Izvori što potkrepljuju povijesnu okolnost, B.....	10
Ljudsko starenje, 1:1.....	15
Znati (slikovito pokazano iz Ponovljenoga zakona), 1:4.....	17
Gdje su mrtvi? (<i>Šeol /Hades, Gehena, Tartarus</i>)?, 1:21	19
Tijelo i duh, 1:21	21
<i>Nefeš</i> , 1:21	21
Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, 1:29.....	22
Eden (BDB 727), 1:29	25
<i>Šadaj</i> i <i>El Šadaj</i> , 1:29	26
Oblak ... stup, 1:29.....	27
Gospodin (<i>adon</i> i <i>kurios</i>), 1:29	27
Nebesko vijeće anđeoskih bića, 1:29.....	28
Levijatan, 1:29.....	29
Veliki crveni zmaj, 1:29	29
<i>Bezebul</i> , 1:29	30
<i>Bel</i> , 1:29.....	30
<i>Belial</i> , 1:29.....	31
Otkupnina /iskupljenje, 1:29.....	31
Zauvijek (<i>`olam</i>) (grčki idiom), 1:31	33
Amen, 1:36	35
“Pomazanje” u Bibliji (hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603), 1:38	36
Rogovi korišteni od Izraela, 1:38.....	37
Žrtvenik, 1:50	38
Savez, 2:3.....	42
Čuvati /držati (iz Ponovljenoga zakona 5:10), 2:3.....	42
Pojmovi za Božje otkrivenje (korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima), 2:3	43
Mojsijevo autorstvo Petoknjižja, 2:3	44
Ubojstvo (Knjiga Izlaska 20:13, BDB 953, KB 1283), 2:5	47
Ljubaznost /blagost /dobrota (<i>hesed</i>), 2:7	48
Ovaj pojam (BDB 338 I, KB 336 II) ima široko semantičko polje.	48
Simbolički brojevi u Pismu, 2:11	49
Kovčeg saveza, 2:26.....	52
<i>Kerubin</i> ... <i>Kerubini</i> (BDB 500, KB 497), 2:26	53
Mir (<i>shalom</i>) (SZ), 2:33.....	55
YHVH-in vječni iskupiteljski naum, 2:45	56
Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom, 2:45	57
Morija, Salem, Jebus, Sion, Jeruzalem, 3:1	63
“Ime” YHVH (SZ), 3:2.....	64
Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu, 3:6	65
Pravednost, 3:6	68
On je odabrao nas, 3:8	70
Zavjetna obećanja patrijarsima, 3:8	72
Naš Spasitelj (naslov), 3:8	73
Spasenje (SZ-ni pojam), 3:8	74
Žrtve paljenice, Levitski zakonik 1, 3:15.....	75

Žrtva za mir /žrtva pričesnica, 3:15	77
Strah (SZ), 3:28	79
Pisari, 4:3	82
Stare blisko-istočne težine i zapremnine (metrologija), 4:22	84
Kočije (BDB 939), 4:26	86
Mudrosna književnost, 4:29-34	87
Hebrejska poezija, 4:29-34	90
Hebrejska i grčka pozadina pojma <i>logos</i> (Ivan 1:1), 4:29-34	92
Nadnevak Izlaska, 6:1	99
Kalendari Drevnoga Bliskog Istoka, 6:1	101
Lakat, 6:2	101
Šator sastanka u pustinji, 6:19	104
Žrtvenik za tamjan /kadioni žrtvenik, 6:20	105
Umivaonik, 7:23-26	112
Lavovi U SZ-u (BDB 71, KB 87), 7:29	113
Pokazni kruh ili Kruh prisutnosti, 7:48	115
Svijećnjak, 7:49	115
Antropomorfički jezik za opis Božanstva, 8 – Uvod, B	118
Monoteizam, 8 – Uvod, C	119
Starješina, 8:1	121
Blagdani Izraela, 8:2	122
Levitski svećenici, 8:3	123
Crkva (<i>ekklesia</i>), 8:5	124
Pomirenje (SZ), 8:6	125
Lokacija gore Sinaj, 8:9	126
Ruta Izlaska, 8:9	126
Slava [<i>kabod</i>] (SZ), 8:11	128
Ruka (ilustrirano iz Knjige proroka Ezekijela), 8:15	130
Srce (NZ), 8:17	131
Biblija (njena jedinstvenost i nadahnutost), 8:20	132
Nebo (SZ), 8:22	134
Nebesa i Treće nebo, 8:22	134
Osobine Boga Izraelova (SZ), 8:23	135
Moj Sluga, 8:26	135
Učinkovita molitva, 8:28	136
Zastupnička molitva, 8:28	137
Sudac, osuda, i pravda u Knjizi proroka Izaije, 8:32	140
Pokajanje u Starome zavjetu, 8:33-34	140
Ispovijed /Priznanje, 8:33-34	141
Ustrajnost, 8:40	143
Pad čovječanstva, 8:46	145
Žrtva prinostica (Levitski zakonik 2:1-16), 8:64	149
Zauvijek (grčki idiom) , 9:3	154
Istočnjačka književnost (biblijski paradoksi), 9:3	154
Posljedice idolopoklonstva, 9:6	156
Pred-izraelski stanovnici Palestine, 9:16	159
Potpuno uništenje (<i>kerem</i>) i prokletstvo (<i>anatema</i>), 9:21	161
Edom i Izrael, 9:26	163
Crveno more (BDB 410 GRAĐA BDB 693 I), 9:26	164
Duh u Bibliji, 10:5	169
Dan (<i>YOM</i> , BDB 398, KB 399, u Knjizi Postanka 1), 10:21	172
Taršiš (mjesto), 10:22	173
Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku, 11:1	177
<i>Molek</i> (LXX, <i>Moloh</i> , Knjiga proroka Amosa 5:26; Djela apostolska 7:43), 11:5	179
Odvratnost ili pustošenje, 11:5	180
Sotona (iz Poslanice Galaćanima 1:13), 11:14	182
Kriticizam izvora Petoknjžja (J, E, D, P), 11:23	184
Starozavjetno proročanstvo, 11:29	187

Kraljevi Egipta, 11:40.....	1961
Izrael (ime), 12:1	196
Kamenovati do smrti (iz Ponovljenoga zakona 13:10), 12:18.....	199
Tisuću (<i>eleph</i>), 12:21	200
Izlazak (neizvjesnosti), 12:21	200
Različiti hebrejski pojmovi za proroka, #5, 12:22	203
Znak (SZ), 13:3.....	207
Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”, 13:33	210
Smrtni grijeh, 13:33	211
Nadahnuće (inspiracija), 14:5	215
Mesija (iz Knjige proroka Daniela 9:26), 14:8	216
Vatra (BDB 77, KB 92), 14:10	218
Prakse ukopa, 14:13	219
Tehnike rabinske hermeneutike, 14:13	220
Očinstvo Boga, 14:22	227
Biblijski stavovi prema alkoholu i zloraba alkohola, 16:9.....	240
Samoubojstvo, 16:18	243
Osobnost Duha, 18:12	251
Gospodin Nebeskih vojska, 18:16	252
Pokajanje u Novome zavjetu, 18:37	255
Anđeo Gospodnji (BDB 521 GRAĐA BDB 217), 19:5.....	260
Obredi žalovanja, 20:31	271
Pečat, 21:8	277
Krv, 21:19.....	278

Umetak: 2. Knjiga LJetopisa 18

Apostazija /otpadništvo (<i>aphistēmi</i>), 18:6	285
--	-----

Dodaci

KRATKE ODREDBE GRČKIH GRAMATIČKIH POJMOVA	294
TEKSTUALNI KRITICIZAM	303
RJEČNIK.....	306
BOBOVA DOKTRINARNA IZJAVA	314

SKRAĆENICE KORIŠTENE U OVOME KOMENTARU

- AB Anchor Bible Commentaries, izdao William Foxwell Albright i David Noel Freedman
- ABD Anchor Bible Dictionary (6 tomova), izdao David Noel Freedman
- ABPS American Baptist Publication Society
- AKOT Analytical Key to the Old Testament, John Joseph Owens
- ANE Drevni Bliski Istok
- ANET Drevni blisko-istočni tekstovi, James B. Pritchard
- ASV Američka standardna verzija
- AV Standardizirana verzija
- BAGD Grško-engleski leksikon Novoga zavjeta i rana kršćanska književnost, Walter Bauer, II. izdanje od F. W. Gingricha i Fredricka Dankera
- BDB Hebrejski i engleski leksikon Staroga zavjeta, F. Brown, S. R. Driver i C. A. Briggs
- BHS Biblia Hebraica Stuttgartensia, GBS, 1997.
- DSS Sviteci s Mrtvoga mora
- EJ Encyclopedia Judaica
- IDB Rječnik za tumačenje Biblije, (4 toma), izdao George A. Buttrick
- ISBE Internacionalna standardna biblijska enciklopedija, (5 tomova), izdao James Orr
- JB Jeruzalemska Biblija
- JPSOA Sveta Pisma prema Masoretskome tekstu: Novi prijedvod (Židovsko izdavačko društvo Amerike)
- KB Hebrejski i aramejski leksikon Staroga zavjeta, Ludwig Koehler i Walter Baumgartner
- KJV King James Version
- LAM The Holy Bible From Ancient Eastern Manuscripts (Pešita), George M. Lamsa
- LUCIAN Iz drugoga stoljeća revizija LXX-e iz Antiohije, Sirija

- LXX Septuaginta (grčko-engleska) od Zondervana, 1970.
- MOF Novi prijevod Biblije od Jamesa Moffatta
- MT Masoretski hebrejski tekst
- NAB Novi Američki biblijski tekst
- NASB Nova Američka standardna Biblija
- NCV Verzija Novoga stoljeća od Thomasa Nelsona, izdao HarperCollins Christian Publishing, 2005.
- NEB Nova Engleska Biblija
- NET NET Biblija: Novi engleski prijevod, drugo Beta izdanje
- NIDNTT Novi internacionalni rječnik teologije Novoga zavjeta (4 toma), od Colina Browna
- NIDOTTE Novi internacionalni rječnik Staroga zavjeta i egzegeze (5 tomova), izdao Willem A. VanGemeren
- NIV Nova Internacionalna verzija
- NJB Nova Jeruzalemska Biblija
- NKJV New King James Version
- NRSV Nova revidirana Standardna Biblija
- OTPG Old Testament Passing Guide, Todd S. Beall, William A. Banks i Colin Smith
- REB Revidirana Engleska Biblija
- RSV Revidirana Standardna verzija
- SEPT Septuaginta (grčko-engleska), Zondervan, 1970.
- TCNT Novi zavjet dvadesetoga stoljeća
- TEV Današnja Engleska verzija od United Bible Societies
- UBS4 Grčki Novi zavjet od United Bible Societies, četvrto revidirano izdanje
- YLT Young's Literal Translation of the Holy Bible, Robert Young
- ZPBE Zondervan Pictorial Bible Encyclopedia (5 tomova), izdao Merrill C. Tenney

Riječ Autora:

Kako Vam Ovo Tumačenje Može Pomoći?

Biblijsko tumačenje jeste razumski (umni) i duhovni postupak koji nastoji shvatiti drevnoga nadahnutog pisca na takav način da Božja poruka može biti razumljiva i primjenjiva u našoj današnjici.

Duhovni postupak od presudne je važnosti ali teško ga je odrediti. On obuhvaća našu podatljivost i otvorenost prema Bogu. Mora postojati glad: (1) za Njim, (2) za spoznajom Njega, i (3) za služenje Njemu. Takav postupak uključuje molitvu, ispovijed i voljnost za promjenom načina života. U postupku tumačenja od presudne je važnosti Duh, ali tajna je zašto iskreni i bogobojazni kršćani različito shvaćaju Bibliju.

Razumski postupak lakše je opisati. Moramo biti dosljedni i nepristrani prema tekstu i ne biti pod utjecajem osobnih, kulturoloških, ili denominacijskih predrasuda. Svi smo mi povijesno uvjetovani. Nitko od nas nije objektivan, neutralan tumač. Ovo tumačenje nudi pomni razumski postupak obuhvaćajući tri načela tumačenja ustrojena tako da nam pomognu nadvladati naše predrasude.

Prvo načelo

Prvo načelo jeste ustanoviti povijesnu pozadinu u kojoj je biblijska Knjiga napisana i posebno povijesne prilike za njeno autorstvo (ili kad je uređena). Izvorni je pisac morao navijestiti svrhu i poruku. Tekst ne može značiti nešto nama što nije nikad značio izvornome, drevnome, nadahnutom piscu. Njegova nakana – ne naša povijesna, emocionalna, kulturološka, osobna ili denominacijska potreba – jeste ključ. Primjena je sastavni sudionik tumačenja, ali primjeni uvijek mora prethoditi ispravno tumačenje. Neprestano mora biti ponavljano da svaki biblijski tekst ima jedno i samo jedno značenje. To značenje je ono što je izvorni biblijski pisac namjeravao kroz vodstvo Duha navijestiti svome vremenu. To jedno značenje može imati više mogućih primjena na različite kulture i okolnosti. Sve te primjene moraju biti povezane sa središnjom istinom izvornoga pisca. Zbog toga razloga, ovaj vodič za tumačenje osmišljen je tako da omogućiti kratak uvod u svaku Knjigu Biblije.

Drugo načelo

Drugo načelo jeste odrediti književne jedinice. Svaka biblijska Knjiga je jedinstveni spis. Tumači nemaju pravo izdvojiti jedan vid istine isključujući druge. Stoga, prije negoli tumačimo pojedinačne književne jedinice moramo stremiti razumjeti svrhu čitave biblijske Knjige. Pojedinačni dijelovi – poglavlja, odlomci, ili stihovi – ne mogu značiti ono što čitava jedinica ne znači. Tumačenje se mora pomaknuti s deduktivnoga pristupa cjelini na induktivni pristup pojedinim dijelovima. Stoga, ovaj vodič za tumačenje napravljen je da pomogne svakome učeniku raščlaniti građu svake književne jedinice podjelom na odlomke. Odlomak, kao i poglavlje, to jest podjele nisu nadahnuti, ali oni nam pomažu u prepoznavanju kroz jedinice.

Tumačenje na razini poglavlja – ne na razini rečenice, članova, izričaja ili riječi – jeste ključ za slijeđenje nakane biblijskoga pisca. Odlomci su temeljeni na jedinstvenome predmetu, često nazvanome tema ili tematska rečenica. Svaka riječ, izričaj, član i rečenica u odlomku povezani su nekako s tom jedinstvenom temom. Oni je ograničavaju, proširuju je, objašnjavaju, i/ili preispituju. Stvarni ključ za pravilno tumačenje je slijeđenje izvorne piščeve misli od-odlomka-do-odlomka temeljeno na pojedinačnim književnim jedinicama koje čine biblijsku Knjigu. Ovaj vodič za tumačenje osmišljen je da pomogne učeniku to napraviti usporedbom suvremenih engleskih prijevoda. Ovi su prijevodi izabrani jer koriste različite teorije prevođenja:

- A. Grčki tekst od *The United Bible Society* revidirano je četvrto izdanje (UBS⁴). Ovaj tekst suvremeni su tekstualni znanstvenici podijelili u odlomke.
- B. *The New King James Version* (NKJV) je riječ-po-riječ doslovno prevođenje temeljeno na tradicionalnome grčkom rukopisu (manuskriptu) poznatome kao Textus Receptus. Njihove podjele na odlomke su dulje nego kod drugih prijevoda. Takve dulje jedinice pomažu učenicima uočiti jedinstvenost glavnih tema.
- C. *The New Revised Standard Version* (NRSV) izmijenjeni je prijevod riječ-za-riječ. On oblikuje središnju misao između narednih dviju suvremenih verzija. Njegove podjele na odlomke od velike su pomoći u utvrđivanju subjekata.
- D. *The Today's English Version* (TEV) dinamički je ekvivalent prijevodu izdanome od United Bible Society. On nastoji prevesti Bibliju na takav način da suvremeni engleski čitatelj ili govornik može razumjeti značenje izvornoga teksta.

- E. *The Jerusalem Bible* (JB) - dinamički je ekvivalent prijevoda temeljenog na Francuskome katoličkom prijevodu. S europskoga gledišta on je velika pomoć kod usporedbe podjele na odlomke.
- F. Tiskani tekst ažuriran 1995. je *New American Standard Bible* (NASB), koji je prijevod riječ-za-riječ. Stih po stih komentari slijede ovu podjelu na odlomke.

Treće načelo

Treće načelo jeste čitanje Biblije u različitim prijevodima kako bi se dohvatio najširi mogući smisao (semantičko polje) kojeg mogu imati biblijske riječi ili izričaji. Često se izričaj ili riječ može razumjeti na nekoliko načina. Takvi različiti prijevodi iznose ove mogućnosti te pomažu ustanoviti i objasniti rukopisne razlike. Oni ne utječu na doktrinu, ali pomažu nam da se pokušamo vratiti na izvorni tekst zapisan od nadahnutoga drevnog pisca.

Ovaj komentar nudi učenicima brz način provjere njihovih tumačenja. On nije osmišljen kao konačan, nego prije kao obavijestan i onaj koji navodi na razmišljanje. Često, druga moguća tumačenja pomažu nam da ne budemo tako ograničeni, dogmatski, i denominacijski nastrojeni. Tumači trebaju imati širi raspon mogućnosti tumačenja da prepoznaju kako drevni tekst može biti višeznačan. Zapanjujuće je kako ima malo suglasja među kršćanima koji Bibliju proglašavaju svojim izvorom istine.

Ova načela pomogla su mi nadvladati mnoge moje povijesne uvjetovanosti tjerajući me boriti se s drevnim tekstom. Nadam se da će i vama to biti blagoslov.

Bob Utley
27. lipanj 1996. god.

Vodič Dobroga Biblijskog Čitanja: Osobno Traganje Za Dokazivom Istinom

Možemo li znati istinu? Gdje je pronaći? Možemo li je logički dokazati? Postoji li konačan autoritet? Postoje li apsoluti [bezuovjetnosti] koji mogu voditi naše živote, naš svijet? Je li tamo smisao života? Zašto smo ovdje? Kuda idemo? Ta pitanja – pitanja o kojima svi razumni ljudi promišljaju – proganjala su ljudski um od početka vremena (Prop 1:13-18; 3:9-11). Mogu se sjetiti vlastite potrage za središnjom poveznicom moga života. Vjernikom u Krista postao sam u mladoj dobi, prvenstveno temeljem svjedoka istaknutih članova obitelji. Kako sam rastao do zrele dobi, tako su rasla i pitanja o meni samome i mome svijetu. Jednostavni kulturološki i religijski obrasci nisu me doveli do iskustava o kojima sam čitao ili bio suočen. Bilo je to vrijeme zbunjenosti, traganja, čežnje, i često osjećaja beznađa u dodiru s bezosjećajnošću, tvrdim svijetom u kojem sam živio.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na ova konačna pitanja, ali nakon proučavanja i razmatranja otkrio sam da su njihovi odgovori temeljeni na: (1) osobnim filozofijama, (2) drevnim mitovima, (3) osobnim iskustvima, ili (4) psihološkim projekcijama. Trebao sam neki stupanj potvrde, neki dokaz, neku razumnost na kojoj ću temeljiti svoj pogled na svijet, moju središnju poveznicu, moj razlog za život.

To sam pronašao u svome proučavanju Biblije. Započeo sam tražiti dokaz za njenu pouzdanost, što sam pronašao u: (1) povijesnoj pouzdanosti Biblije kao potvrđene arheologijom, (2) u točnosti proročanstava Starog zavjeta, (3) jedinstvenosti biblijske poruke pisane više od tisuću šesto godina, i (4) osobnih svjedočanstava ljudi čiji su životi bili trajno promijenjeni kroz dodir s Biblijom. Kršćanstvo, kao jedinstven sustav vjere i vjerovanja, ima sposobnost baviti se sa složenim pitanjima ljudskoga života. Ne samo da mi je ono dalo razumsku okosnicu, nego mi je iskustveni vid biblijske vjere donio emocionalnu radost i stabilnosti.

Mislio sam da sam pronašao središnju poveznicu za svoj život – Krista, kao što sam razumio kroz Pismo. To je bilo opojno iskustvo, jedno emocionalno oslobođenje. Međutim, još se uvijek mogu prisjetiti zapanjenosti i bola kad mi je počelo svitati kako je zagovarano mnogo različitih tumačenja te Knjige, ponekad čak i unutar istih crkava i škola za proučavanje. Utvrđivanje nadahnutosti i pouzdanosti Biblije nije bio kraj, već samo početak. Kako da dokažem ili osporim raznovrsna i sukobljena tumačenja mnogih teških odlomaka u Pismu od onih koji su svojitali njegov autoritet i pouzdanost?

Taj je zadatak postao moj životni cilj i put kroz život vjere. Znao sam da mi je moja vjera u Krista: (1) donijela velik mir i radost. Moj je um čeznuo za nekim apsolutima u okružju relativnosti moje kulture (postmodernizam); (2) dogmatizam sukobljenih religijskih sustava (svjetske religije); i (3) denominacijsku oholost. U mome traganju za ispravnim pristupima tumačenja drevne književnosti, bio sam iznenađen otkrićem vlastitih povijesnih, kulturoloških, denominacijskih i iskustvenih predrasuda. Često sam čitao Bibliju jednostavno zato da učvrstim svoja vlastita gledišta. Koristio sam je kao izvor dogme da napadnem druge u vrijeme potvrđivanja svoje vlastite nesigurnosti i nedoraslosti. Kako je bolna za mene bila ta spoznaja!

Iako ne mogu nikada biti potpuno nepristran, mogu postati boljim čitateljem Biblije. Svoje predrasude mogu ograničiti prepoznajući ih i spoznajući njihovu prisutnost. Još nisam slobodan od njih, ali sukobio sam se s vlastitim slabostima. Tumač je često najgori neprijatelj dobroga čitanja Biblije!

Dozvolite mi dati vam popis pretpostavki koje sam unio u svoje proučavanje Biblije kako biste ih vi, čitatelji, mogli preispitati zajedno sa mnom.

I. Pretpostavke

1. Vjerujem da je Biblija nadahnutu isključivo samo-otkrivenjem jednoga istinskog Boga. Prema tome, ona mora biti tumačena u svjetlu nakane izvornoga Božanskog Autora (Duha) posredstvom ljudskoga pisca u osobitoj povijesnoj pozadini.
2. Vjerujem da je Biblija pisana za običnu osobu – za sve ljude! Bog je prilagodio Sâm Sebe kako bi nama jasno govorio unutar povijesnoga i kulturološkog okvira. Bog nije skrio istinu – On želi da je mi razumijemo! Stoga, ona mora biti tumačena u svjetlu toga vremena, a ne našega. Biblija nam ne bi smjela značiti ono što nikad nije značila onima koji su je prvi čitali ili čuli. Ona je razumljiva prosječnome ljudskome umu i koristi uobičajene ljudske komunikacijske oblike i tehnike.
3. Vjerujem da Biblija ima jedinstvenu poruku i svrhu. Ne proturječi sama sebi, iako sadržava teške i paradoksalne odlomke. Tako, najbolji tumač Biblije jeste Biblija sama sebi.
4. Vjerujem da svako poglavlje (isključujući proročanstva) ima jedno i samo jedno značenje, temeljeno na nakani izvornoga, nadahnutog autora. Premda ne možemo nikad biti potpuno sigurni, mi znamo izvornu piščevu nakanu, mnogi pokazatelji ukazuju u njenome smjeru:
 - a. žanr (književna vrsta) odabran kako bi izrazio poruku

- b. povijesna pozadina i/ili određena okolnost objelodanjena spisom
- c. književni okvir čitave Knjige kao i svake književne jedinice
- d. tekstualni dizajn (u osnovnim crtama) književnih jedinica kao što se one odnose prema čitavoj poruci
- e. posebne gramatičke značajke uporabljene za naviještanje poruke
- f. riječi odabrane za predstavljanje poruke.

Proučavanje svakoga tog područja postaje predmetom našeg proučavanja poglavlja. Prije negoli objasnim svoju metodologiju dobrog čitanja Biblije, dopustite mi u glavnim crtama opisati neke od neprimjerenih metoda korištenih danas koje uzrokuju tako mnogo različitosti u tumačenju, i čijih se posljedica valja kloniti:

II. Neprimjerene metode

1. Zanimarivanje književnoga okvira biblijske Knjige i uporaba svake rečenice, rečeničnoga dijela, ili čak pojedinačne riječi kao izjave istine koje se ne odnose na piščevu nakanu ili širi okvir. To se često naziva “proof-texting” [vidjeti [Dodatak: Rječnik](#)].
2. Zanimarivanje povijesne pozadine Knjige zamjenjivanjem pretpostavljene povijesne pozadine koja ima malo ili nema potporu od samoga teksta.
3. Zanimarivanje povijesne pozadine Knjige i njeno čitanje kao jutarnjih gradskih novina pisane prvenstveno za suvremenoga pojedinačnog kršćanina.
4. Zanimarivanje povijesne pozadine Knjige alegoriziranjem teksta pretvarajući ga u filozofijsko/teološku poruku u potpunosti nepovezanu s prvim slušateljima i s izvornom autorovom nakanom.
5. Zanimarivanje izvorne poruke zamjenjivanjem jednim vlastitim teološkim sustavom, omiljenom doktrinom, ili suvremenim rješenjem koje nije povezano s izvornom autorovom nakanom i iznesenom porukom. Ovaj fenomen često prati početno čitanje Biblije kao sredstvo učvršćivanja govornikovog autoriteta. Na to se često upućuje kao ma “odaziv čitatelja” (“što-tekst-znači-meni” tumačenje).

Najmanje tri pripadajuće komponente mogu biti nađene u svakoj ljudskoj pisanoj komunikaciji:

U prošlosti, različite tehnike čitanja bile su usredotočene na jednu od tri komponente, ali za istinsku potvrdu jedinstvene nadahnutosti Biblije, prikladniji je promijenjeni dijagram:

U postupak tumačenja zapravo moraju biti uključene sve tri komponente. U svrhu potvrde, moje se tumačenje usredotočuje na prve dvije komponente: izvorni autor i tekst. Ja vjerojatno reagiram na zloporabe koje sam opazio: (1) alegoriziranje ili produhovljavanje teksta i (2) “odaziv čitatelja” tumačenja (što-to-znači-meni). Zloporaba se može dogoditi na svakoj razini. Uvijek moramo provjeriti naše pobude, predrasude, tehnike, i primjene. Ali kako ih provjeriti kad ne postoje granice tumačenja,

nema ograničenja, nema mjerila? Tu mi autorova nakana i tekstualna građa osigurava neko mjerilo za ograničavanje dosega mogućih valjanih tumačenja.

U svjetlu tih neprimjerenih tehnika čitanja, koji su neki mogući pristupi dobroga čitanja i tumačenja Biblije što nude stupanj potvrde i dosljednosti?

III. **Mogući pristupi dobrome čitanju Biblije**

Na ovoj točki ne raspravljam o jedinstvenim tehnikama tumačenja posebne književne vrste nego o općim načelima hermeneutike što vrijede za sve vrste biblijskih tekstova. Dobra knjiga za posebne pristupe književnoj vrsti je *How to read The Bible For All Its Worth*, od Gordona Feeja i Douglasa Stuarta, izdavač Zondervan.

Moja metodologija usredotočuje se početno na čitatelja dopuštajući Svetome Duhu osvijetliti Bibliju kroz četiri kruga osobnoga čitanja. To čini Duh, tekst i čitatelj prvenstveno, ne drugotno. Ovo također štiti čitatelja da bude neopravdano pod utjecajem tumača. Čuo sam da je rečeno: “Biblija baca mnogo svjetla na komentare.” To ne znači da je to podcjenjujući komentar o pomagalima za proučavanje, nego radije molba za primjereno vrijeme njihove uporabe. Moramo biti sposobni podržati naša tumačenja iz sâmog teksta. Pet područja osigurava barem ograničenu potvrdu:

1. povijesna pozadina
2. književni okvir
3. gramatičke građe (sintaksa)
4. suvremena uporaba riječi
5. odgovarajućih usporednih odlomaka
6. žanra.

Iza naših tumačenja moramo biti sposobni osigurati razloge i logiku. Biblija je naš jedini izvor vjere i primjene. Žalostno, kršćani se često ne slažu s onim što ona uči ili tvrdi. Samo-poražavajuće je tvrditi nadahnutost za Bibliju i potom za vjernike ne biti sposobnim složiti se o tome što ona uči i zahtijeva!

Četiri kruga čitanja osmišljena su kako bi osigurali sljedeće uvide u tumačenje:

1. **Prvi krug čitanja:**

- a. čitajte Knjigu odjednom. Pročitajte je ponovno u drukčijem prijevodu, po mogućnosti iz različitih teorija prijevoda:
 - (1) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
 - (3) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
- b. tražite središnju svrhu cjelokupnoga pisanja. Odredite njegovu temu
- c. izdvojite (ako je moguće) književnu jedinicu, poglavlje, odlomak ili rečenicu što jasno izražava ovu središnju svrhu ili temu
- d. odredite prevladavajuću književnu vrstu:
 - (1) Starog zavjeta
 - a) hebrejska pripovijetka
 - b) hebrejska poezija (mudrosna književnost, psalam)
 - c) hebrejsko proročanstvo (proza, poezija)
 - d) kôdeks Zakona
 - (2) Novoga zavjeta:
 - a) pripovijesti (Evandjelja, Djela apostolska)
 - b) parabole (Evandjelja)
 - c) pisma/poslanice
 - d) apokaliptička književnost.

2. **Drugi krug čitanja:**

- a. čitajte ponovno čitavu Knjigu, tražeći odredbu glavnih tema ili subjekata
- b. skicirajte glavne teme i u jednostavnome obrazloženju kratko objasnite njihove sadržaje
- c. provjerite vaše obrazloženje i proširite skicu s pomagalima za proučavanje.

3. Treći krug čitanja:

- a. čitajte ponovno čitavu Knjigu, iz sâme biblijske Knjige tražite odredbu povijesne pozadine i posebne okolnosti za pisanje
- b. popišite povijesne pojedinosti spomenute u biblijskoj Knjizi:
 - (1) autora
 - (2) nadnevak
 - (3) primatelje
 - (4) posebne razloge za pisanje
 - (5) vidove kulturološke pozadine povezanih sa svrhom pisanja
 - (6) reference na povijesne ljude i događaje
- c. proširite svoj kratki pregled na razinu odlomka za onaj dio biblijske Knjige što tumačite. Uvijek odredite i skicirajte književnu jedinicu. To može biti nekoliko poglavlja ili odlomaka. To vam pomaže slijediti izvornu autorovu logiku i tekstualnu osmišljenost
- d. provjerite svoju povijesnu pozadinu uporabom pomagala za proučavanje.

4. Četvrti krug čitanja:

- a. čitajte ponovno određenu književnu jedinicu u nekoliko prijevoda:
 - (1) riječ-za-riječ (NKJV, NASB, NRSV)
 - (2) dinamički ekvivalent (TEB, JB)
 - (3) parafrazirani (Suvremena Biblija, Proširena Biblija)
- b. tražite književnu ili gramatičku građu:
 - (1) ponovljeni izričaji, Poslanica Efežanima 1:6.12.13
 - (2) ponovljena gramatička građa, Poslanica Rimljanima 8:31
 - (3) oprečne zamisli
- c. popišite sljedeće pojedinosti:
 - (1) značajni pojmovi
 - (2) neuobičajeni pojmovi
 - (3) važne gramatičke građe
 - (4) posebno teške riječi, rečenični dijelovi, i rečenice
- d. tražite odgovarajuća usporedna poglavlja:
 - (1) potražite najjasniji odlomak za proučavanje vašega subjekta što koristite: a) knjige “sustavne teologije”; b) biblijske reference; c) konkordance
 - (2) tražite moguće paradoksalni par između svojih subjekata. Mnoge biblijske istine predstavljene su u dijalektičkim parovima; mnogi denominacijski sukobi dolaze iz polovičnoga dokazivanja “proof-textinga” biblijske napetosti. Sve je u Bibliji nadahnuto, i mi moramo istražiti njenu potpunu poruku radi osiguravanja ravnoteže Svetoga pisma za naše tumačenje
 - (3) tražite usporednice unutar iste Knjige, istoga autora, ili iste književne vrste; Biblija je svoj najbolji tumač jer ima jednoga Autora, Duha
- e. koristite pomagala za proučavanje kako biste provjerili svoja zapažanja o povijesnoj pozadini ili okolnosti:
 - (1) biblijsku studiju
 - (2) biblijske enciklopedije, priručnike i rječnike
 - (3) biblijske uvode
 - (4) biblijske komentare (na ovoj točki vašega proučavanja, dopustite vjerujućoj zajednici, prošloj i sadašnjoj, da pomogne i ispravi vaše osobno proučavanje).

IV. Primjena tumačenja Biblije

Na toj se točki okrećemo primjeni. Morate uzeti vremena kako biste razumjeli tekst u njegovoj izvornoj pozadini; sad ga morate primijeniti na vaš život, vašu kulturu. Ja biblijski autoritet određujem kao “razumijevanje što je izvorni biblijski autor rekao u svoje vrijeme i primjenjivanje te istine na naše vrijeme.”

Primjena mora slijediti tumačenje izvorne autorove nakane i u vremenu i u logici. Ne možemo primijeniti poglavlje Biblije na naše vrijeme dok ne znamo što je bilo rečeno za ondašnje vrijeme! Biblijsko poglavlje ne može značiti ono što nikad nije značilo!

Vaša podrobna skica, na razini odlomka (treći krug čitanja #3), bit će vaš vodič. Primjena bi morala biti napravljena na razini odlomka, ne na razini riječi. Riječi imaju značenje samo u okviru; kratke rečenice imaju značenje samo u okviru; rečenice imaju značenje samo u okviru. Jedina nadahnuti osoba uključena u postupak tumačenja jeste izvorni autor. Mi samo slijedimo njegovo vodstvo prosvjetljenjem Svetoga Duha. Ali prosvjetljenje nije nadahnuće. Za reći “tako je rekao Gospodin”, moramo ostati u izvornoj autorovoj nakani. Primjena se mora odnositi posebno na opću nakanu čitavoga pisanja, na posebnu književnu jedinicu i razinu odlomka misaonog razvoja.

Nemojte dozvoliti da današnje prilike tumače Bibliju; dozvolite Bibliji neka govori! To od nas može zahtijevati izvlačenje načela iz teksta. To je valjano ako tekst podupire načelo. Nažalost, često su naša načela samo to, “naša” načela – ne načela teksta.

U primjenjivanju Biblije, važno je podsjetiti se da je (osim u proročanstvu) valjano jedno i samo jedno značenje za određeni biblijski tekst. To je značenje vezano na nakanu izvornoga autora kako je on naslovio krizu ili potrebu njegovog vremena. Iz toga jednoga značenja mogu biti izvedene mnoge moguće primjene. Primjena će biti temeljena na potrebama primatelja, ali ona mora biti povezana s izvornim autorovim značenjem.

V. Duhovni vid tumačenja

Dosad sam razmatrao logički postupak uključen u tumačenje i primjenu. Sad mi dozvolite kratko razmotriti duhovni vid tumačenja. Od pomoći bio mi je sljedeći popis provjere:

1. Molitva za pomoć Duha (usp. I. Kor 1:26 - 2:16).
2. Molitva za osobno oprostjenje i očišćenje od znanoga grijeha (usp. I. Iv 1:9).
3. Molitva za većom čežnjom za spoznajom Boga (usp. Ps 19:7-14; 42:1 nadalje; 119:1 nadalje).
4. Trenutačna primjena na vaš vlastiti život svake nove spoznaje.
5. Ostati ponizan i poučljiv.

Tako je teško održati ravnotežu između logičkoga postupka i duhovnoga vodstva Svetoga Duha. Uravnotežiti to dvoje pomogli su mi sljedeći navodi:

1. od Jamesa W. Sireja, *Scripture Twisting*, str. 17-18:
“Prosvjetljenje dolazi do umova ljudi Božjih – ne samo do duhovne elite. U biblijskome kršćanstvu ne postoji razred gurua, niti prosvjetljeni, ni ljudi preko kojih mora doći svo mjerodavno tumačenje. I tako, dok Sveti Duh daje posebne darove mudrosti, znanja i sposobnosti duhovnoga razumijevanja, On neće dati tim darovitim kršćanima da budu jedini autoritativni tumači Njegove Riječi. Do svakoga je pojedinoga Njegovog čovjeka da uči, sudi i raspoznaje pozivajući se na Bibliju koja stoji kao autoritet čak i onima kojima je Bog dao posebne sposobnosti. Sažeto, drskost što činim kroz cijelu knjigu je ta da je Biblija Božje istinsko otkrivenje čitavome čovječanstvu, da je ona naš konačan autoritet o svim stvarima o kojima govori, i nije potpuna tajna nego može biti dovoljno razumljiva običnim ljudima u svakoj kulturi.”
2. od Kierkegaarda, našeno u *Protestant Biblical Interpretation*, str. 75, od Bernarda Ramma:
Prema Kierkegaardu gramatičko, leksičko, povijesno proučavanje Biblije bilo je neophodno ali i pripremno za istinsko čitanje Biblije. “Onaj tko čita Bibliju kao Božju riječ mora ju čitati sa srcem u svojim ustima, od korice do korice, s gorljivim očekivanjem, u razgovoru s Bogom. Čitanje Biblije bezbrižno ili nemarno ili akademski ili profesionalno nije čitanje Biblije kao Riječi Božje. Kad ju netko čita kao što se čita ljubavno pismo, onda ju taj čita kao Riječ Božju.”

3. H. H. Rowley u *The Relevance of the Bible*, str. 19:

“Ne tek umno razumijevanje Biblije, koliko god ono bilo potpuno, može posjedovati sva njena bogatstva. Ne prezire se takvo razumijevanje, jer je ono bitno za potpuno razumijevanje. Ali ono mora biti vođeno duhovnim razumijevanjem duhovnih bogatstava te Knjige ako želi biti potpuno. A za takvo duhovno razumijevanje potrebno je nešto više od umnoga opreza. Duhovne stvari duhovno su raspoznatljive, i učenici Biblije trebaju stav duhovnoga shvaćanja, gorljivost za pronalaženje Boga koju će potpuno pokoriti Njemu, ako je prešao iznad svoje znanstvene studije prema bogatijoj baštini te najveće od svih Knjiga.”

VI. Metoda ovog komentara

Vodič *Study Guide Commentary* osmišljen je kao pomoć vašem načinu tumačenja na sljedeće načine:

1. Kratki povijesni pregled uvodi svaku Knjigu. Nakon što ste proveli “treći krug čitanja #3” provjerite tu zabilješku.
2. Na početku svakoga poglavlja napravljeni su tekstualni uvodi. Oni vam pomažu vidjeti postavljenu građu književne jedinice.
3. Na početku svakoga poglavlja ili glavne književne jedinice podijeljenoga odlomka i njihovih opisnih naslova dato je nekoliko suvremenih prijevoda:
 - a. grčki tekst od *The United Bible Society*, četvrto revidirano izdanje (UBS⁴)
 - b. *The New American Standard Bible*, ažurirano 1995. (NASB)
 - c. *The New King James Version* (NKJV)
 - d. *The New Revised Standard Version* (NRSV)
 - e. *Today's English Version* (TEV)
 - f. *The New Jerusalem Bible* (NJB).

Podjele na odlomke nisu nadahnete. One moraju biti utvrđene iz okvira. Usporedbom nekoliko suvremenih prijevoda iz različitih teorija prevođenja i teološkoga stajališta, sposobni smo raščlaniti pretpostavljenu građu izvorne autorove misli. Svaki odlomak ima jednu glavnu istinu. To je nazvano “glavna rečenica” ili “središnja zamisao teksta”. Ta jedinstvena misao je ključ valjanoga povijesnoga, gramatičkoga tumačenja. Nitko ne bi smio nikad tumačiti, propovijedati ili učiti na manje od odlomka! Također nemojte zaboraviti da je svaki odlomak vezan na okolne odlomke. Zbog toga je pregled čitave Knjige na razini odlomka tako važan. Moramo biti sposobni slijediti logički tijek subjekta kojeg je odredio izvorni nadahnuti autor.

4. Bobove bilješke slijede stih-po-stih pristup tumačenju. To nas prisiljava slijediti izvornu autorovu misao. Zabilješke osiguravaju izvješća iz nekoliko područja:
 - a. književni okvir
 - b. povijesni, kulturološki uvidi
 - c. gramatičke obavijesti
 - d. proučavanja riječi
 - e. odgovarajućih usporednih odlomaka.
5. U određenim točkama komentara, tiskani tekst *New American Standard Version* (ažuriran 1995.) bit će dopunjen prijevodima nekoliko drugih suvremenih verzija:
 - a. *The New King James Version* (NKJV), koja slijedi rukopise “Textus Receptus” teksta
 - b. *The New Revised Standard Version* (NRSV), što je riječ-za-riječ revizija od *National Council of Churches of the Revised Standard Version*

- c. *The Today's English Version* (TEV), što je dinamički ekvivalent prijevoda od *American Bible Society*
 - d. *The New Jerusalem Bible* (NJB), koja je engleski prijevod temeljen na Francuskome katoličkome dinamičkom ekvivalentnome prijevodu.
6. Za one koji ne čitaju grčki, uspoređivanje engleskih prijevoda može pomoći u identificiranju problema u tekstu:
- a. rukopisne varijacije
 - b. alternativna značenja riječi
 - c. gramatički različiti tekstovi i građa
 - d. višeznačni tekstovi. Iako engleski prijevodi ne mogu riješiti probleme, oni ih ciljaju kao mjesta za dublje i temeljitije proučavanje.
 - e. na kraju svakoga poglavlja nalaze se relevantna pitanja za raspru koja nastoje ciljati glavne probleme za tumačenje toga poglavlja.

UVOD U 1. I 2. KNJIGU O KRALJEVIMA

I. IME KNJIGE

- A. Kao 1. i 2. Knjiga o Samuelu te 1. i 2. Ljetopisima, 1. i 2. Kraljevima bile su izvorno jedna Knjiga u hebrejskome. Bila je nazvana *Melakim* ili Knjiga o Kraljevima. Ovu je oznaku dobila od činjenice da pokriva povijest kraljeva Jude i Izraela.
- B. Kao 1. i 2. Knjiga o Samuelu te 1. i 2. Ljetopisima, 1. i 2. Kraljevima bile su prvo podijeljene u dvije Knjige u LXX-i. Očito, to je napravljeno zbog dužine tih Knjiga. One jednostavno ne bi mogle stati na jedan svitak pergamene zbog težine i obujma kože. No podjele prvoga hebrejskog teksta u Knjige nije se pojavila sve do godine 1448.
- C. Naslov ovih dviju Knjiga bio je:
 - 1. u hebrejskome – “Knjige o Kraljevima”
 - 2. LXX-i – 3. i 4. Knjiga o Kraljevstvima
 - 3. u Vulgati – 3. i 4. Knjiga o Kraljevima (1. i 2. Samuelova bile su 1. i 2. o Kraljevstvima i Kraljevima).

II. KANONIZACIJA

- A. Ove Knjige dijelom su druge podjele hebrejskoga kanona nazvanog “Proroci”.
- B. Sekcija je podijeljena u dva dijela:
 - 1. prijašnji proroci što uključuju Knjigu o Jošui – Kraljevima, osim Rute
 - 2. kasniji proroci što uključuju Knjigu proroka Izaije – Malahije, osim Daniela i Tužaljki.
- C. Na popis Knjiga u hebrejskome SZ-u mogao je utjecati hebrejski misticizam. Postoji 22 slova u hebrejskome alfabetu. Kombinacijom nekoliko Knjiga nastale su 22 Knjige:
 - 1. Knjiga o Sucima i o Ruti
 - 2. Knjiga o Samuelu
 - 3. Knjige o Kraljevima
 - 4. Knjige Ljetopisa
 - 5. Knjige Ezre – Nehemije
 - 6. Knjiga proroka Jeremije i Tužaljke.
 - 7. dvanaest Malih proroka.

[Vidjeti Posebnu temu: Hebrejski kanon.](#)

POSEBNA TEMA: HEBREJSKI KANON

Hebrejska Biblija podijeljena je u tri podjele (Engleska Biblija slijedi redosljed Septuaginte):

- 1. Tora (Petoknjžje), Knjiga Postanka – Ponovljeni zakon
- 2. Proroci (*Nevi'im*):
 - a. prijašnji proroci, Knjiga o Jošui – Kraljevima (osim Rute)
 - b. kasniji proroci, Knjiga proroka Izaije – Malahija (osim Tužaljki i Daniela)
- 3. Spisi (*Kethubim*):
 - a. Mudrosna književnost, Knjiga o Jobu – Izreke
 - b. književnost nakon izgnanstva, Knjiga Ezre – o Esteri
 - c. *Megilloth* (pet svitaka, čitano u danima Blagdana):
 - (1) Knjiga o Ruti (čitana na Pedeseticu)
 - (2) Knjiga Propovjednika (čitana na Blagdan sjenica)
 - (3) Pjesma nad pjesmama (čitana na Blagdan Pashe)
 - (4) Tužaljke (čitana da se zapamti pad Jeruzalema godine 586. pr.Kr.)
 - (5) Knjiga o Esteri (čitana na Blagdan Purim)
 - d. 1. i 2. Knjiga Ljetopisa
 - e. Knjiga proroka Daniela.

Zadnja Knjiga kanona je 2. Ljetopisima. Točan nadnevak je neizvjestan zbog uredničkih dodataka nekim rodoslovljima.

III. ŽANR

- A. Ove Knjige u osnovi su povijesne pripovijetke s učestalim navodima iz:
1. sudskih zapisa
 2. proroka.
- [Vidjeti Posebnu temu: Žanr i tumačenje: starozavjetna pripovijetka.](#)
- B. Kad netko uspoređuje tri Knjige: o Samuelu, Kraljevima i Ljetopisima, izniču različite vrste povijesne pripovijetke:
1. Knjiga o Samuelu u osnovi je biografska. Njeno žarište je na glavnim osobinama:
 - a. Samuela
 - b. Šaula
 - c. Davida
 2. Knjige o Kraljevima u osnovi su kompilacija:
 - a. kraljevski sudski zapisi:
 - (1) "Salamonova knjiga ljetopisa", 1. Knjiga o Kraljevima 11:41
 - (2) "knjiga ljetopisa kraljeva Jude", 1. Knjiga o Kraljevima 14:29; 15:7.23
 - (3) "knjiga ljetopisa kraljeva Izraela", 1. Knjiga o Kraljevima 14:19; 15:31.
 - b. proročka građa:
 - (1) Ilija
 - (2) Elizej
 - (3) Izaija (poglavlja 36 - 39)
 - (4) dokaz za proročke i povijesne zapise jasno se može vidjeti u Knjigama Ljetopisa:
 - (a) 1. Knjiga Ljetopisa 29:29
 - (b) 2. Knjiga Ljetopisa 9:29
 - (c) 2. Knjiga Ljetopisa 12:15
 - (d) 2. Knjiga Ljetopisa 13:22
 - (e) 2. Knjiga Ljetopisa 26:22
 3. Knjige Ljetopisa u osnovi su selektivni teološki pozitivan prikaz kraljeva:
 - a. Ujedinjene Monarhije
 - b. kraljeva Jude.

IV. AUTORSTVO

- A. Biblija ne govori ništa o autorstvu 1. i 2. Knjige o Kraljevima, kao i o većini Knjiga prijašnjih proroka.
- B. *Baba Bathra* 15a (Talmud) kaže da je Jeremija napisao svoju knjigu, Knjigu o Kraljevima, i Tužaljke:
1. ovo je moguće zbog završetka 2. Knjige o Kraljevima, 24:18-25:30, što je vrlo sličan u hebrejskome Knjizi proroka Jeremije 52
 2. očito je autor bio očevidac pada Jeruzalema.
- C. U stvarnosti ove Knjige djelo su kompilatora a ne nekog autora.
- D. Također mora biti rečeno kako je kompilator koristio nekoliko izvora:
1. prvi izvor bio je prijašnje otkrivenje (tj. Pismo). Često navodi ili radi smjerenja na Ponovljeni zakon i neke od proroka
 2. postoji nekoliko pisanih izvora posebno nazvanih:
 - a. "Knjiga Salamonovih djela", 1. Knjiga o Kraljevima 11:41
 - b. "Knjiga Ljetopisa kraljeva Jude", 1. Knjiga o Kraljevima 14:29; 15:7.23
 - c. "Knjiga Ljetopisa kraljeva Izraela", 1. Knjiga o Kraljevima 14:19; 15:31
 - d. u 1. Knjizi Ljetopisa 29:29 također se spominju pisana izvješća proroka: Samuela, Natana, i Gada. Ovo pokazuje da su usmene predaje bile zapisane.
- E. Postoje neki urednički dodaci u 1. i 2. Knjizi o Kraljevima ili kompilator navodi izričaj "do ovoga dana" iz svojih izvora:
1. 1. Knjiga o Kraljevima 8:8
 2. 1. Knjiga o Kraljevima 9:21
 3. 1. Knjiga o Kraljevima 12:19
 4. 2. Knjiga o Kraljevima 8:22.

V. NADNEVAK

A. Događaji Knjige pokrivaju vrijeme:

1. od smrti Davida i početak vladavine Salamona:
 - a. Bright – 961. g.pr.Kr.
 - b. Harrison – 971/970. g.pr.Kr.
 - c. Young – 973. g.pr.Kr.
 - d. NIV – 970. g.pr.Kr.
2. vladavinu babilonskoga kralja, Amel-Marduka ili Awil-Marduka, također poznatoga kao Amel-Mardukk, 562-560. g.pr.Kr. (Bright)
3. ali 2. Knjiga o Kraljevima ne spominje Medo-Perzijskoga kralja Kira “Velikog”, čija je vojska uništila grad Babilon godine 539. pr.Kr.

B. Knjiga je bila napisana ili kompilirana negdje tijekom ili kratko nakon kraja babilonskoga izgnanstva.

C. Duljina godina vladavina kraljeva, kad se zbroje, predugo traje da bi odgovarala vremenskoj okviri Knjige.

Postoji nekoliko pretpostavljenih mogućnosti:

1. popisani brojevi ne uzimaju u obzir su-vladavine
2. korištena su dva kalendara:
 - a. sveti kalendar što je započeo jesen
 - b. religijski kalendar što je započeo u proljeće
3. kad se usporede brojevi Knjiga o Kraljevima i Ljetopisa, očito je da su se pojavile neke pisarske pogreške.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga kraljevstva.](#)

KRALJEVI PODIJELJENOGA KRALJEVSTVA

Kraljevi Jude (1.Ljet 3:1-16; Mt 1:6-11)					kraljevi Izraela				
IMENA I NADNEVCI	BRIGHT	YOUNG	HARRISON	BIBLE TEXTS	IMENA I IMENA	BRIGHT	YOUNG	HARRISON	BIBLE TEXTS
Roboam	922.-915.	933.-917.	931./930-913.	1. Kr 11:43-12:27; 14:21-31; 2. Ljet 9:31-12:16	Jeroboam I.	922.-901.	933.-912.	931./930- 910./909.	1. Kr 11:26-40; 12:12-14:20
Abija (Abijam)	915.-914.	916.-914.	913.-911./910.	1. Kr. 14:31-15:8; 2. Ljet 11:20.22					
Asa	913.-873.	913.-873.	911./910.- 870./969.	1. Kr 15:8-30; 16:8.10.23.29; 22:41.43.46; Jer 41:9	Nadab Baša	901.-900. 900.-877.	912.-911. 911.-888.	910./909- 909./908. 909./908.- 886./885.	1. Kr 14:20; 15:25- 31 1. Kr 15:16-16:7; 2. Kr 9:9; 2. Ljet 16:1-6; Jer 41:9
Jošafat	873.-849.	873.-849.	870./869.-848.	1. Kr 15:24; 22:1-51; 2. Kr 3:1-12; 8:16-19; 1. Ljet 3:10; 2. Ljet 17:1-21:1	Ela	877.-876.	888.-887.	886./885.- 885./884.	1. Kr 16:8-14;
(Joram suvladar)	----- ---	----- ---	853.-848.	1. Kr 22:50; 2. Kr 1:17; 8:16; 12:18	Zimri (vojni general) Omri (vojni general)	876. 876.-869.	887. 887.-877.	885./884. 885./884.- 874./873.	1. Kr 16:9-20; 2. Kr 9:31 1. Kr 16:15-28; 2. Kr 8:26; Mih 6:16
Joram	849.-842.	849.-842.	848.-841.	1. Ljet 21:1-20; Mt 1:8					
Ahazja	842.	842.	----- ---	2. Kr 8:24-9:29; 2. Ljet 22:1-9	Ahab Ahazja	869.-850. 850.-849.	876.-854. 854.-853.	874./873.-853. 853.-852. 51-53;	1. Kr 16:29-22:40; 1. Kr 22:40.41.49. 2. Ljet 18:1-3.19
Atalija (kraljica)	842.-837.	842.-836.	841.-835.	2. Kr 8:26; 11:1-20; 2. Ljet 22:2- 23:21	Joram	849.-842.	853.-842.	852.-841.	2. Kr 1:17; 3:1-27; 8:16-9:29
Joaš	837.-800.	836.-797.	835.-796.	2. Kr 11:2-3; 12:1-21; 2. Ljet 22:11-12; 24:1-27	Jehu (vojni general)	842.-815.	842.-815.	841.-814./813.	1. Kr 19:16-17; 2. Kr 9:1-10:36; 15:12; 2. Ljet 22:7-9; Hoš 1:4

VI. IZVORI ŠTO POTKREPLJUJU POVIJESNU OKOLNOST

A. Arheološki dokaz:

1. Stela Mesha, poznata i kao Moabitski kamen, zapisuje pobunu Meshe, kralja Moaba, protiv Izraela netom nakon kralja Omrija (876-869. g.pr.Kr., Bright; 874/3. g.pr.Kr., Harrison [usp. 2. Kr 3:4])
2. Crni obelisk asirskoga kralja Salmanasara III. (859-824. g.pr.Kr., Bright & Harrison):
 - a. Bitka na Qarqaru godine 853. pr.Kr. bila je na rijeci Orontes. Navod s Crnoga obeliska Salmanasara III. imenuje Ahaba i pripisuje mu snažnu vojnu silu (zajedno sa Sirijom, usp. 1. Kr 22:1). Ova bitka nije zapisana u SZ-u
 - b. on navodi izraelskoga narednoga kralja, Jehua (842-815. g.pr.Kr., Bright [usp. 3. Kr 9 - 10]), koji je plaćao danak i bio odan Asiriji. Niti ovo nije zapisano u SZ-u
3. pečat od jaspisa nađen u Megidu iz vremena Jeroboama II. (786-746. g.pr.Kr., Bright; 782-753. g.pr.Kr., Harrison) imenuje Jeroboama
4. Khorsabadovi ljetopisi opisuju vladavinu i pad Samarije pod Sargona II. (722-705. g.pr.Kr.) godine 722. pr.Kr. (usp. 2. Kr 17)
5. izvješće Sanheriba o opsadi Jeruzalema godine 701. pr.Kr. tijekom vladavine Ezekije (715-687. g.pr.Kr., Bright [usp. 2. Kr 18:13-19:37, Iz 36 - 39])
6. korištenjem potvrđenih datuma (asirski spisi i SZ):
 - a. Bitka kod Qarqara (Salmanasar III. protiv Izraela i Sirije) 853. g.pr.Kr.
 - b. pomrčina Sunca (asirski Eponimski popis Ishdi-Sagale 763. g.pr.Kr.)
 - c. danak što Jehu plaća Salmanasaru III. (841. g.pr.Kr.)

nadnevci događaja u Knjigama o Kraljevima mogu se potvrditi.

- B. [Vidjeti Posebnu temu: Kratki povijesni pregled sila Mezopotamije](#) (korištenje nadnevaka prvenstveno temeljeno na *A History of Israel*, str. 462 i dalje, od Johna Brighta).

Za dobru raspru o datiranju problema, procedura i pretpostavki vidjeti *The Expositors Bible Commentary*, tom 4, str. 10-17.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi Asirije.](#)

POSEBNA TEMA: KRATKI POVIJESNI PREGLED SILA MEZOPOTAMIJE

(korištenje nadnevaka prvenstveno temeljeno na *A History of Israel*, str. 462 i dalje, od Johna Brighta)

I. Asirsko Carstvo (Post 10:11)

A. Religija i kultura bile su pod velikim utjecajem Sumersko/Babilonskoga Carstva.

B. Provizorni popis vladara i približni nadnevci:

[g.pr.Kr.]

1. 1354.-1318. - Asshur-Uballit I. [Aššur-uballit I.]:
 - (a) osvojio hetitske gradove Karkemiša
 - (b) započeo je odstranjivati utjecaj Hetita i dozvolio razvitak Asirije
2. 1297.-1266. - Adad-Nirari I. (moćni kralj)
3. 1265.-1235. - Salmanasar I. (moćni kralj)
4. 1234.-1197. - Tukulti-Ninurta I.
- prvi osvajač Babilonskoga Carstva na jugu
5. 1118.-1078. - Tiglat-Pileser I.
- Asirija postaje najveća sila u Mezopotamiji
6. 1012.- 972. - Ashur-Rabi II.
7. 972.- 967. - Ashur-Resh-Isui II. [Ashur-Reš-Isui II.]
8. 966.- 934. - Tiglat-Pileser II.
9. 934.- 912. - Ashur-Dan II.
10. 912.- 890. - Adad-Nirari II.
11. 890.- 884. - Tukulti-Ninurta II.
12. 883.- 859. - Ashur-Nasir-Apal II. [Ašur-Nasir II.-Apal]
13. 859.- 824. - Salmanasar III.
- bitka kod Qarqara 853. g.pr.Kr.
14. 824.-811. - Shamashi-Adad V.
15. 811.-783. - Adad-Nirari III.

- 16. 781.-772. - Salmanasar IV.
- 17. 772.-754. - Ashur-Dan III.
- 18. 754.-745. - Ashur-Nirari V.
- 19. 745.-727. - Tiglat-Pileser III.:
 - a. u 2. Knjizi o Kraljevima 15:19 nazvan njegovim babilonskim kraljevskim imenom Pul
 - b. vrlo moćan kralj
 - c. započeo politiku izgnanstva osvojenog naroda
 - d. 735. g.pr.Kr. postojala je postrojba “siro-efrajimske legije” čija je nakana bila ujediniti sve dostupne vojne izvore transjordanijskih naroda od gornjih voda Eufrata do Egipta u svrhu neutraliziranja rastuće vojne sile Asirije. Kralj Ahaz Judejski odbio je pridružiti se te bio napadnut od Izraela i Sirije. Pisao je Tiglat-Pileseru III. za pomoć protivno savjetu Izaije (usp. 2. Kr 16; Iz 7-12)
 - e. 732. g.pr.Kr. Tiglat-Pileser III. napada i osvaja Siriju i Izrael te postavlja vazalnog kralja na prijestolje Izraela, Hošeu (732.-722.). Tisuće Židova iz Sjevernoga Kraljevstva bilo je prognano u Mediju (usp. 2. Kr 15).
- 20. 727.-722. - Salmanasar V.
 - a. Hošea sklapa savez s Egiptom i biva napadnut od Asirije (usp. 2. Kr 17)
 - b. opsjeda Samariju 724. g.pr.Kr.
- 21. 722.-705. - Sargon II.:
 - a. nakon tri godine opsade započete od Salmanasara V., njegov nasljednik Sargon II. osvaja glavni grad Izraela, Samariju. Više od 27.000 bilo je prognano u Mediju
 - b. Hetitsko Carstvo također je bilo osvojeno
 - c. 714.-711. g.pr.Kr. pobunilo se drugo združenje transjordanijskih naroda i Egipta protiv Asirije. To je združenje poznato kao “Asdadska pobuna”. Čak je Ezekija Judejski prvotno bio uključen. Asirija je napala i uništila nekoliko filistejskih gradova.
- 22. 705.-681. - Senherib:
 - a. 705. g.pr.Kr. pobunilo se još jedno združenje transjordanijskih naroda i Egipta nakon smrti Sargona II. Ezekije je u potpunosti podupro ovu pobunu. Sanherib je 701. g.pr.Kr. napao. Pobuna je bila ugušena ali Jeruzalem je bio pošteđen Božjim djelovanjem (usp. Iz 36-39 i 2. Kr 18 - 19)
 - b. Sanherib je isto tako ugušio pobunu u Elamu i Babilonu.
- 23. 681.-669. - Asar-Hadon:
 - a. prvi vladar Asirije napao je i zauzeo Egipat
 - b. imao je veliku podršku od Babilona i ponovo izgradio njegov glavni grad.
- 24. 669.-633. - Asurbanipal:
 - a. bio je zvan i Osnapar u Knjizi Ezre 4:10
 - b. njegov brat Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin] bio je postavljen za kralja Babilona (kasnije smijenjen i postavljen na mjesto potkralja). Ovo je donijelo nekoliko godina mira između Asirije i Babilona, ali postojala je tajna struja za neovisnošću koja je buknila 652. g.pr.Kr. vođena njegovim bratom (koji je bio smijenjen i postavljen za potkralja)
 - c. pad Tebe, 663. g.pr.Kr.
 - d. poražen Elam, 653., 645. g.pr.Kr.
- 25. 633.-629. - Asur-Etil-Ilani [Ashur-etil-ilani]
- 26. 629.-612. - Sin-Sar-Iskun [Sin-shar-ishkun]
- 27. 612.-609. - Asshur-Uballit II. [Aššur-uballit II.]:
 - a. ustoličeni kralj u izgnanstvu u Haranu
 - b. pad Ašura 614. g.pr.Kr. i Ninive 612. g.pr.Kr.

II. Neo-Babilonsko Carstvo:

- [g.pr.Kr.]
- A. 703. - ? Merodak-Baladan
 - započeo nekoliko ustanaka protiv asirijske vladavine.
- B. 652. Samas-sum-ukin [Šamaš-Shum-ukin]:
 - 1. sin Asar-Hadona i brat Asurbanipala
 - 2. započeo je ustanak protiv Asirije ali bio je poražen.
- C. 626.-605. Nabopolasar:
 - 1. bio je prvi monarh Neo-Babilonskoga Carstva
 - 2. napao je Asiriju s juga dok je Kijaksar Medijski napao sa sjeveroistoka
 - 3. stari asirijski glavni grad Ašura pao je 614. g.pr.Kr. a snažan novi glavni grad Niniva pao je 612. g.pr.Kr.

4. ostatak asirijske vojske povukao se u Haran. Oni su čak postavili kralja
 5. 608. g.pr.Kr. faraon Neko II. (usp. 2. Kr 23:29) prodro je sjeverno kako bi pomogao ostatku asirijske vojske sa svrhom uspostave tampon zone protiv jačajuće sile Babilona. Jošija, bogobožni kralj Jude (usp. 2. Kr 23), suprotstavio se pokretu egipatske vojske kroz Palestinu. Tamo se dogodio neznatan okršaj kod Megida. Jošija je bio ranjen i podlegao ranama (2. Kr 23:29-30). Njegov je sin, Joahaz, bio postavljen za kralja. Faraon Neko II. došao je prekasno kako bi zaustavio uništenje asirijskih vojnih snaga u Haranu. On je uključio babilonske vojne snage pod vodstvom prijestolonasljednika Nebukadnezara II. i bio teško poražen 605. g.pr.Kr. kod Karkemiša na rijeci Eufratu. Na njegovu povratku u Egipat faraon Neko zaustavio se kod Jeruzalema i opljačkao grad. On je smijenio i prognao Joahaza nakon samo tri mjeseca. Postavio je drugoga Jošijina sina, Jojakima, na prijestolje (usp. 2. Kr 23:31-35).
 6. Nebukadnezar II. progonio je egipatsku vojsku južno kroz Palestinu ali primio je obavijest o smrti svoga oca te se vratio u Babilon da bude okrunjen. Poslije, iste godine, vratio se u Palestinu. Ostavio je Jojakima na prijestolju Jude ali je izgnao nekoliko tisuća vodećih građana i nekoliko članova kraljevske obitelji. Daniel i njegovi prijatelji bili su dio toga izgnanstva.
- D. 605.-562. Nebukadnezar II.:
1. od 597.-538. g.pr.Kr. Babilon je bio u potpunome nadzoru Palestine
 2. 597. g.pr.Kr. dogodilo se još jedno izgnanstvo iz Jeruzalema zbog Jojakimova saveza s Egiptom (2. Kr 24). On je umro prije dolaska Nebukadnezara II. Njegov sin Jojakin bio je kralj samo tri mjeseca kad je bio prognan u Babilon. Deset tisuća žitelja, uključujući Ezekiela, bili su ponovno naseljeni blizu grada Babilona kod prokopa Kebara
 3. 586. g.pr.Kr., nakon nastavljenog koketiranja s Egiptom, grad Jeruzalem bio je potpuno uništen od Nebukadnezara II. (2. Kr 25) i dogodilo se masovno izgnanstvo. Sidkija, koji je zamijenio Jojakina, bio je izgnan te postavljen Gedalija za vladara.
 4. Gedalija je bio ubijen od židovskih odmetnutih vojnih snaga. Te su snage pobjegle u Egipat i prisilile Jeremiju da ide s njima. Nebukadnezar je upadao četiri puta (605., 596., 586., 582. g.pr.Kr.) te prognao sav ostatak Židova koje je mogao naći.
- E. 562.-560. - Evil-merodak, Nebukadnezarov sin, također poznat kao Amel-Marduk (akadski, "Čovjek [ili: sluga – op.prev.] od Marduka") ["Amil-Marduk" ili "Avel-Marduk" – op.prev.] - on je oslobodio Jojakima iz zatvora ali morao je ostati u Babilonu (usp. 2. Kr 25:27-30; Jer 52:31).
- F. 560.-556. – Neriglissar [Nergal-sharezer ili Neriglissar; u akadskome: Nergal-šar-ušur – op.prev.]
- on je ubio Evil-merodaka, koji je bio njegov djever
 - on je prethodno bio Nebukadnezarov vojskovođa koji je razorio Jeruzalem (usp. Jer 39:3.13).
- G. 556. - Labaski-Marduk
- on je bio Neriglissarov sin koji je preuzeo kraljevstvo kao dječak, ali bio je ubijen nakon samo devet mjeseci (Berossos).
- H. 556.-539. - Nabonid (u akadskome: "Nabu je uzvišen"):
1. Nabonid nije povezan s kraljevskom kućom pa se oženio s Nebukadnezarovom kćerkom
 2. većinu vremena potrošio je na gradnju hrama bogu Mjeseca "Sinu" u Temi. On je bio sin velike svećenice ove boginje. To mu je donijelo neprijateljstvo svećenika Marduka, glavnoga boga Babilona
 3. većinu svoga vremena pokušavao je suzbiti pobune (u Siriji i sjevernoj Africi) te ustaliti kraljevstvo
 4. povukao se u Temu te ostavio državne poslove svome sinu, Baltazaru, u glavnome gradu, Babilonu (usp. Dn 5).
- I. ? – 539. - Baltazar (suvladar)
- grad Babilon bio je vrlo brzo zauzet od perzijske vojske pod Gobriasom od Gutiuma [Gobryas (Gaubarua) Arstibarus (upravitelj Gutioma) – op.prev.] preusmjeravanjem voda Eufrata i nesmetanim ulaskom u grad. Svećenici i žitelji grada vidjeli su Perzijance kao Mardukove osloboditelje i obnovitelje. Gobryas je bio postavljen vladarom Babilona od Kira II. Gobryas bi mogao biti Darije Medijac iz Knjige Daniela 6:1.2. "Darije" znači "kraljevski" [dinastički naziv sa značenjem: Krotitelj – op.prev.].

III. Medo-Perzijsko Carstvo: pregled napredovanja Kira II. (Iz 41:2.25; 44:28-45:7; 46:11; 48:15):

- [g.pr.Kr.]
- A. 625.-585. – Kijaksar je bio kralj Medije koji je pomogao Babilonu poraziti Asiriju.
 - B. 585.-550. – Astijag je bio kralj Medije (glavni grad bio je Ekbatana). Kir II. bio je unuk Kambiza I. (600.559. g.pr.Kr., Perzijac) i Mandane (Astijagove kćeri, Medijke).
 - C. 550.-530. – Kir II. od Anašana (istočni Elam) bio je kralj vazal koji je pobunio:
 1. Nabonida, babilonskoga kralja, koji je podupirao Kira
 2. Astijagova vojskovođu, Harpagusa, pustivši njegovu vojsku neka se pridruži Kirovoj pobuni
 3. Kir II. svrgnuo je s prijestolja Astijaga 4. Nabonid, kako bi obnovio ravnotežu moći, sklopio je savez s:

- a. Egiptom
- b. Kresom, kraljem Lidije (Mala Azija).
- 4. 547. Kir II. išao je protiv Sarda (glavnoga grada Lidije) i grad je pao 546. g.pr.Kr.
- 5. 539. sredinom listopada vojskovođa Ugbar i Gobryas, obojica iz Gutiuma, s Kirovom vojskom, zauzeli su Babilon bez otpora. Ugbar je postavljen za vladara, ali umro je od ratnih rana unutar tjedan dana, i potom je za vladara Babilona bio postavljen Gobryas
- 6. 539. Kasno u listopadu Kir II. "Veliki" osobno je ušao kao osloboditelj. Njegova politika dobrostivost prema narodnim skupinama preokrenula je godine izgnanstva kao narodnu politiku
- 7. 538. Židovima i ostalima (usp. Kirov valjak) bio je dozvoljen povratak doma i ponovna gradnja njihovih hramova u domovini (usp. 2. Ljet 36:22,23; Ezr 1:1-4). On je obnovio i posude iz YHVH-ina Hrama koje je uzeo Nebukadnezar za Mardukov hram u Babilonu (usp. Ezr 1:7-11; 6:5)
- 8. 530. Kirov sin, Kambiz II., kratko ga je naslijedio kao suvladar, ali kasnije iste godine Kir je umro za vrijeme vojnog pohoda.
- D. 530.-522. Kraljevanje Kambiza II.
 - 1. Egipatsko Carstvo pripojio je 525. g.pr.Kr. Medo-Perzijskome Carstvu
 - 2. vladao je kratko:
 - a. neki kažu da je počinio samoubojstvo;
 - b. Herod je rekao da je porezao sam sebe svojim vlastitim mačem dok se penjao na svoga konja i umro od posljedica infekcije;
 - c. kratko prisvajanje prijestolja od Pseudo-Smerdisa (Gaumata [tvrdio je da je on Bardija Smerdis – op.prev.] – 522. g.pr.Kr.
- E. 522.-486. Darije I. (Histasp) došao je na vlast:
 - 1. on nije bio iz kraljevske loze nego vojni general
 - 2. uredio je Perzijsko Carstvo koristeći Kirove naume za satrape (usp. Ezr 5 – 6; također za vrijeme Hagaja i Zaharije)
 - 3. osnovao je kovanje novca kao Lidija
 - 4. namjeravao je zauzeti Grčku, ali bio je pobijen.
- F. 486.-465. Kraljevanje Kserksa I.:
 - 1. suzbio je egipatski ustanak
 - 2. namjeravao je zauzeti Grčku i ispuniti perzijski san ali bio je poražen u bitci kod Termopila 480. g.pr.Kr. i Salamine 479. g.pr.Kr.
 - 3. Esterin suprug, u Bibliji nazvan Ahasver, bio je ubijen 465. g.pr.Kr.
- G. 465.-424. Kraljevao je Artakserkso I. (Dugoruki) (usp. Ezr 7 – 10; Neh; Mal):
 - 1. Grci su nastavili napredovati sve do suočavanja s građanskim ratovima na Peloponezu
 - 2. Grčka se dijeli (atenska – peloponeska)
 - 3. grčki građanski ratovi trajali su oko 20 godina
 - 4. tijekom toga razdoblja židovska je zajednica ojačala
 - 5. kratka vladavina Kserksa II. i Sekydanosa – 423. g.pr.Kr.
- H. 423.-404. Kraljevao je Darije II. (Notos [Perzijanac – op.prev.].)
- I. 404.-358. Kraljevao je Artakserkso II. (Mnemon).
- J. 358.-338. Kraljevao je Artakserkso III. (Ohos).
- K. 338.-336. Kraljevao je Arso.
- L. 336.-331. Kraljevao je Darije III. (Kodoman) sve do bitke kod Isa 331. g.pr.Kr. i bio poražen od Grčke.

IV. Pregled Egipta: [g.pr.Kr.]

- A. Hiksos (vođeci kraljevi – semitski vladari) – 1720./1710. – 1550.
- B. XVIII. dinastija (1570.-1310.):
 - 1. 1570.-1546. Amasis [Ahmes, ili Ahmose I. – op.prev.]:
 - a. Tebu učinio glavnim gradom
 - b. upao u južni Kanaan
 - 2. 1546.-1525. Amenofis I. (Amenhotep I.)
 - 3. 1525.-1494. Tutmosis I.
 - 4. 1494.-1490. Tutmosis II. - oženio kćer Tutmosisa I., Hatšepsut
 - 5. 1490.-1435. Tutmosis III. (Hatšepsutin nećak)
 - 6. 1435.-1414. Amenofis II. (Amenhotep II.)
 - 7. 1414.-1406. Tutmosis IV.
 - 8. 1406.-1370. Amenofis III. (Amenhotep III.)
 - 9. 1370.-1353. Amenofis IV. (Ahnaton [ili Ehnaton – op.prev.]):

- a. štovao Sunce, [boga] Atona
- b. ustrojio oblik štovanja glavnoga-boga (monoteizam)
- c. pisma iz Tell el-Amarna iz toga su razdoblja
- 10. ? Smenkar
- 11. ? Tutankamun (Tutankaten)
- 12. ? Ay (Aye-Eye)
- 13. 1340.-1310. Haremhab [ili: Horembab – op.prev.].
- C. XIX. dinastija (1310.-1200.):
 - 1. ? Ramezes I. (Ramzes I.)
 - 2. 1309.-1290. Seti I. (Set)
 - 3. 1290.-1224. Ramezes II. (Ramzes II.):
 - a. prema arheološkome dokazu najvjerojatnije faraon Izlaska
 - b. izgradio gradove Avaris, Pitom i Ramzes s robovima Habiru (moguće semitski ili hebrejski robovi [Habiru ili apiru – etničke skupine koje se od početka II. tisućljeća spominju u Egiptu, Maloj Aziji, Siriji i Palestini kao potlačeni sloj, tj. kao robovi ili plaćenici; prijeporno je kakva je veza između Habiru s imenom Ibrim, tj. Hebrej – op.prev.]
 - 4. 1224.-1216. Marniptah (Merenptah [Merneptah ili Meneptah – op.prev.])
 - 5. ? Amenmesses
 - 6. ? Seti II.
 - 7. ? Siptah
 - 8. ? Tewosret.
- D. XX. dinastija (1180.-1065.):
 - 1. 1175.-1144. Ramzes III.
 - 2. 1144.-1065. Ramzes IV. – XI.
- E. XXI. dinastija (1065.-935.):
 - 1. ? Smendes
 - 2. ? Herihor.
- F. XXII. dinastija (935.-725. libijska):
 - 1. 935.-914. Šišak (Šošek I. ili Šešong I. [Šešonik I. – op.prev.])
 - a. zaštitio Jeroboama I. sve do Salomonove smrti
 - b. osvojio Palestinu oko 925. (usp. 1. Kr 14 - 25; 2. Ljet 12)
 - 2. 914.-874. Osorkon I.
 - 3. ? Osorkon II.
 - 4. ? Šošnek II.
- G. XXIII. dinastija (759.-715. - libijska).
- H. XXIV. dinastija (725.-709.).
- I. XXV. dinastija (716./715-663. - etiopska/nubijska):
 - 1. 710./709.-696./695. Šabako (Šabaku) [Shabaka: kraljevsko ime: Nefer-ka-re: Lijepa je duša Raa – op.prev.]
 - 2. 696./695.-685./684. Šebteko (Šebitku) [Shebitku: kraljevsko ime: Djed-ka-re: Vječna je duša Raa – op.prev.]
 - 3. 690./689., 685./684.-664. Tirhaka (Taharka)
 - 4. ? Tantamun.
- J. XXVI. dinastija (663.-525. – egipatska):
 - 1. 663.-609. Psametik I. (Psamtik)
 - 2. 609.-593. Neko II. (Nekao)
 - 3. 593.-588. Psametik II. (Psamtik)
 - 4. 588.-569. Apries (Hofra)
 - 5. 569.-525. Amasis
 - 6. ? Psametik III. (Psamtik).
- K. XXVII. dinastija (525.-401. - perzijska):
 - 1. 530.-522. Kambiz II. (sina Kira II.)
 - 2. 522.-486. Darije I.
 - 3. 486.-465. Kserkso I.
 - 4. 465.-424. Artakserkso I.
 - 5. 423.-404. Darije II.
- L. Nekoliko kratkih dinastija (404.-332.):
 - 1. 404.-359. Artakserkso II.
 - 2. 539./538. – 338./337. Artakserkso III.
 - 3. 338./337. – 336./337. Arsēs

4. 336./335. – 331. Darije III. * za drukčiju kronologiju vidjeti *Pictorial Bible Encyclopedia*, tom 2, str. 231., Zondervan.

V. **Pregled Grčke:** [g.pr.Kr.]

- A. 359.-336. Filip II. Makedonski:
1. izradio Grčku
 2. ubijen 336. g.pr.Kr.
- B. 336.-323. Aleksandar II. "Veliki" (Filipov sin):
1. potpuno uništio Darija III., perzijskoga kralja, u bitci kod Isa
 2. umro 323. g.pr.Kr. u Babilonu od vrućice u starosti od 32/33 godine
 3. Aleksandrovi generali podijelili su Carstvo nakon njegove smrti:
 - a. Kasandar - Makedonija i Grčka
 - b. Lizimah - Trakija
 - c. Seleuković I. - Sirija i Babilon
 - d. Ptolemej - Egipat i Palestina
 - e. Antigon - Mala Azija (nije dugo trajao).
- C. Seleukovići nasuprot Ptolemejevića borili su se za nadzor nad Palestinom:
1. Sirija (vladari Seleukovići):
 - a. 312.-280. Seleuković I.
 - b. 280.-261. Antioh I. Soter
 - c. 261.-146. Antioh II. Theos [Božanstveni – op.prev.]
 - d. 246.-226. Seleuković II. Kalinik
 - e. 226.-223. Seleuković III. Keraun
 - f. 223.-187. Antioh III. Veliki
 - g. 187.-175. Seleuković IV. Filopator
 - h. 175.-163. Antioh IV. Epifan
 - i. 163.-162. Antioh V. [Eupator – op.prev.]
 - j. 162.-150. Demetrije I.
 2. Egipćani (vladari Ptolemejevići):
 - a. 327.-285. Ptolemej I. Soter
 - b. 285.-246. Ptolemej II. Filadelf
 - c. 246.-221. Ptolemej III. Evergeta
 - d. 221.-203. Ptolemej IV. Filopator
 - e. 203.-181. Ptolemej V. Epifan
 - f. 181.-146. Ptolemej VI. Filometor
 3. Kratki pregled:
 - a. 301. Palestina pod vladavinom Ptolemejevića 181 godinu
 - b. 175.-163. Antioh IV. Epifan, osmi vladar Seleukovića, želio je helenizirati Židove silom, ako je potrebno:
 - (1) izgradio je vježbaonice
 - (2) izgradio je poganske oltare Zeusu s Olimpa u [Jeruzalemskome – op.prev.] Hramu
 - c. 168. 13. prosinca – Antioh IV. Epifan zaklao svinju na oltaru u Jeruzalemu. Neki smatraju da je to bila “grozota pustoši” iz Knjige Daniela 8
 - d. 167. Matatija, svećenik u Modinu, i sinovi pobunjenici. Najbolje poznat od njegovih sinova bio je Juda Makabejac, “Juda Hamer”
 - e. 165. 25. prosinca – Hram ponovo posvećen. To je nazvano Hanuka ili “Blagdan svjetla”.

Za dobru raspravu o poteškoćama oko nadnevaka, postupcima te pretpostavkama vidjeti *The Expositors Bible Commentary*, tom 4, str. 10-17.

POSEBNA TEMA: KRALJEVI ASIRIJE

Okvirni popis vladara i približni datumi

[g.pr.Kr.]

1. 1354.-1318. Ašur-uballit I.:
 - a. zauzeo je hetitski grad Karkemiš
 - b. započeo je uklanjati utjecaj Hetita i omogućio razvoj Asirije
 2. 1297.-1266. Adad-Nirari I. (moćan kralj)
 3. 1265.-1235. Salmanasar I. (moćan kralj)
 4. 1234.-1197. Tukulti-Ninurta I.
 - prvi osvojio Babilonsko Carstvo na jugu
 5. 1118.-1078. Tiglat-Pileser I.
 - Asirija postaje glavna sila u Mezopotamiji
 6. 1012.- 972. Ašur-Rabi II.
 7. 972.- 967. Ašur-Reš-Iši II.
 8. 966.- 934. Tiglat-Pileser II.
 9. 934.- 912. Ašur-Dan II.
 10. 912.- 890. Adad-Nirari II.
 11. 890.- 884. Tukulti-Ninurta II.
 12. 883.- 859. Ašur-Nasir-Apal II.
 13. 859.- 824. Salmanasar III.
- Bitka kod Qarkara godine 853. pr.Kr.
14. 824.-811. Šamaši-Adad V.
 15. 811.-783. Adad-Nirari III.
 16. 781.-772. Salmanasar IV.
 17. 772.-754. Ašur-Dan III.
 18. 754.-745. Ašur-Nirari V.
 19. 745.-727. Tiglat-Pileser III.:
 - a. nazvan svojim babilonskim prijestolnim imenom, *Pul*, u 2. Knjizi o Kraljevima 15:19
 - b. vrlo moćan kralj
 - c. započeo politiku deportacije osvojenih naroda
 - d. godine 735. pr.Kr. postojala je formacija “Siro-Eframatička Liga”, što je bio pokušaj ujedinjenja svih raspoloživih vojnih resursa naroda Trans-Jordanije od voda Eufrata do Egipta u svrhu neutraliziranja rastuće vojne sile Asirije. Kralj Jude Ahaz odbio se pridružiti i bio je napadnut od Izraela i Sirije. On je pismeno zatražio pomoć od Tiglat-Pilesara III. protiv savjeta što mu je dao Izaija (usp. 2. Kr 16; Iz 7 - 12)
 - e. godine 732. pr.Kr. Tiglat-Pileser III. upao je i osvojio Siriju i Izrael te postavio vazalnoga kralja na prijestolje Izraela, Hošeu (732.-722.). Tisuće Židova iz Sjevernoga Kraljevstva bilo je izgnano u Mediju (usp. 2. Kr 15).
 20. 727.-722. Salmanasar V.:
 - a. Hošea sklapa savez s Egiptom i napada ga Asirija (usp. 2. Kr 17)
 - b. opkolio je Samariju godine 724. pr.Kr.
 21. 722.-705. Sargon II.:
 - a. nakon tri godine opsade od Salmanasara V., njegov nasljednik Sargon II. zauzeo je glavni grad Izraela, Samariju. Više od 27.000 ljudi bilo je deportirano u Mediju
 - b. Hetitsko Carstvo također je osvojeno
 - c. godine 714.-711. još jedna koalicija naroda Trans-Jordanije i Egipta pobunila se protiv Asirije. Ova koalicija poznata je kao “Ašdadova pobuna”. Čak je judejski Ezekija izvorno bio uključen. Asirija je napala i uništila nekoliko gradova Filisteje.
 22. 705.-681. Sanherib:
 - a. godine 705. pr.Kr. druga koalicija naroda Trams-Jordanije i Egipta pobunila se nakon smrti Sargona II. Ezekija je u potpunosti podupirao ovu pobunu. Sanherib je napao godine 701. pr.Kr. Pobuna je bila ugušena ali Jeruzalem je bio pošteđen Božjim činom (usp. Iz 36 - 39 i 2. Kr 18 - 19)
 - b. Sanherib je također ugušio pobunu u Elamu i Babilonu,

23. 681.-669. Asarhadon:
 - a. prvi vladar Asirije koji je napao i osvojio Egipat
 - b. imao je veliku naklonost prema Babilonu i ponovno je izgradio njegov glavni grad.
24. 669.-663. Asurbanipal:
 - a. također nazvan Osnappar u Knjizi Ezre 4:10
 - b. njegov brat Šamaš-šum-ukin postavljen je kraljem Babilona. Ovaj je donio nekoliko godina mira između Asirije i Babilona ali postojala je pod-struja za neovisnost koja je izbila 652. g.pr.Kr. vođena njegovim bratom
 - c. pad Tebe, 663. g.pr.Kr.
 - d. poražen Elam, 653., 645. g.pr.Kr.
25. 633.-629. Ašur-Etil-Ilani
26. 629.-612. Sin-Šar-Iškun
27. 612.-609. Ašur-uballit II:

– ustoličen kralj u izgnanstvu u Haranu poslije pada Ašera godine 614. pr.Kr. i Ninive godine 612. pr.Kr.

VI. KNJIŽEVNE JEDINICE (Okvir)

A. Očito postoji obrazac obavijesti što autor daje o svakome kralju na sjeveru i na jugu. Uobičajeno je obavijest o kraljevima Jude punija (uzeto iz bilježaka s predavanja dr. Hueyja SWBTS):

1. datum vladavine kraljeva koordiniran je s njegovim nasuprotnim parom na sjeveru ili jugu	6. mjesto sjedišta
2. ime kralja	7. ime njegove majke
3. ime njegova oca	8. neka informacija o njegovoj vladavini
4. njegova starost kod ustoličenja	9. sažetak njegova života
5. duljina njegove vladavine	10. izvješće o njegovoj smrti i ukopu
	11. često su #4 i #7 izostavljene za kraljeve Izraela

B. Postoji nekoliko različitih načina za kratak pregled ove duge povijesne građe:

1. po glavnim osobama:	
a. David/Salamon	e. Ezekija/Izaija
b. Roboam/Jeroboam I.	f. Jošija/faraon Neko
c. Ahab (Jezabela)/Ilija	g. Joakim/ Jojakin/ Nabukodonozor
d. Ilija/Elizej	
2. po uključenosti naroda:	
a. Ujedinjena Monarhija	d. Asirija
b. Izrael/Juda	e. Babilon
c. Sirija	

C. Detaljan prikaz dr. Davida Kinga

NASTAVNI OKVIR ZA 1. KNJIGU O KRALJEVIMA

I. **Vladavina Salamona (1 - 11)**

1. Adonija nastoji preuzeti prijestolje ali ne uspijeva (1)
 - (1) Adonija se proglašava kraljem umjesto Davida (1:1-10)
 - (2) Natan i Bat-Šeba iznose stvar pred Davida (1:11-27)
 - (3) David proglašava Salamona svojim nasljednikom i dogovara njegovu krunidbu (1:28-40)
 - (4) život Adonije je pošteđen ali on je stavljen na promatranje (1:41-53)
2. Salamon je ustoličen na Davidovo prijestolje (2 - 4)
 - (1) David traži od Salamona da hoda s Gospodinom i mudro se bavi sa svojim protivnicima (2:1-12)
 - (2) Adonija zahtijeva Abišagu za ženu ali on je pogubljen zajedno s Joabom i Šimejom. Ebjatar je klonjen iz svećenstva (2:13-46)
 - (3) Salamon moli za mudrost i njegov je zahtjev uslišan (3; 4:29-34)
 - (4) popisani Salamonovi službenici i dnevne opskrbe (4:1-28)
3. Salamon gradi, oprema i posvećuje Hram (5; 6; 7:13-51; 8)
4. Salamon gradi svoju palaču (7:1-12)
5. Bog se ukazuje Salamonu drugi puta te ponovno potvrđuje Svoja obećanja što je dao Davidu i njegovoj lozi (9:1-9)
6. popisane ostale Salamonove aktivnosti (9:10-28)
7. kraljica Šeba posjećuje Salamona i zapanjena je njegovim bogatstvom i mudrošću (10:1-13)
8. opisan Salamonov sjaj i njegove mnogobrojne žene (10:14 - 11:13)
9. popisani i opisani Salamonovi protivnici, posebno Jeroboam, sin Nebata, kome je prorok Ahija obećao Sjeverno Kraljevstvo zbog Salamonova otpada (11:14-40)
10. Salamon umire i njegov ga sin, Roboam, nasljeđuje (11:41-43).

II. **Pobuna sjevernih plemena i Kraljevstvo je razdijeljeno (12 - 22)**

1. Sjeverna plemena (10) bune se protiv Jeroboama (12:1-24)
2. Jeroboam postavlja telad za štovanje u Danu i Betelu (12:25-33)
3. Božji čovjek iz Jude proriče da će Jošija spaliti ljudske kosti na žrtveniku u Betelu. Jeroboam je ustrajan na svojim zlim putovima (13)
4. Ahija prorokuje protiv Jeroboama zbog njegove pokvarenosti (14:1-20)
5. vladavina Roboama, Abije i Ase, kraljeva Jude, sažetak (14:21 - 15:24)
6. vladavine Nadaba, Baše, Elaha, Zimrija, Omrija i Ahaba, kraljeva Izraela, sažetak (15:25 - 16:34)
7. Ilijina služba i 3½ godine opisana suša (17:1 - 18:15)
8. Ilija angažira proroke Baala u natjecanju na gori Karmel (18:16-46)
9. Ilija bježi na goru Horeb ali mu je ponovno dana životna snaga i novi zadaci (19)
10. Ben-Hadad, kralj Sirije, napada Samariju ali porazio ga je Ahab s Božjom pomoći prema riječima neimenovanoga proroka (20:1-34)
11. prorok osuđuje Ahaba (20:35-43)
12. Ahab i Jezabela namještaju Nabatovo pogubljenje i oduzimaju njegov vinograd. Ilija naviješta propast i Ahaba i Jezabele (21)
13. Mihej prorokuje protiv Ahaba koji je ubijen u bitci kod Ramot Gileada. Jošafat bježi. Ahazja, sin Ahaba, postaje kralj Izraela (22).

GLAVNE ISTINE

- A. Ovo nije zapadnjačka povijest nego drevna bliskoistočna teološka povijest.
 1. Svi kraljevi Sjevera osuđeni su zbog zlatnih teleta koje je postavio Jeroboam I. da predstavljaju YHVH-u.
 2. S dvojicom najjačih sjevernih vođa, Omrijem i Jeroboamom II., bavi se kratko i nisu spomenuta njihova politička niti vojna postignuća.
 3. Dvojica južnih kraljeva s kojima se najviše bavi su Ezekija i Jošija. Oni su uzveličani zbog njihove vjernosti Mojsijevskome Savezu i njihovom pokušaju provođenja duhovne reforme.
 4. Jedini drugi kralj s kojim se više bavi je Manaše, sin Ezekije. Ali to je zato što je on bio potpuno oprečan svome ocu i uveo je narod u veliki grijeh.
- B. Knjige o Kraljevima nastavljaju temu o Samuelu. One uobličuju jedinstvenu povijest toga razdoblja. Nastavljase uspon proročanstava nad svećenstvom. Proroci Ilija i Elizej koji nisu pisali zauzimaju gotovo jednu trećinu 1. i 2. Knjige o Kraljevima!

- C. Knjiga o Kraljevima pokazuje sve veće odstupanje naroda Božjega od Mojsijevskoga Saveza. Ovo konačno dovodi do pada Samarije (722. g.pr.Kr.) i pada Jeruzalema (586. g.pr.Kr.). To se nije dogodilo zbog YHVH-ine nemoći nego zbog grijeha naroda i njihovih vođa! Vjernost Savezu bio je glavni problem. YHVH je bio vjeran! Salamon, Juda, i Izrael nisu bili!

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 1

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA*

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
David u starosti	Adonija pretpostavlja da će biti kralj	borba za nasljedstvo i Salamonovo dobivanje kraljevstva	kralj David u svojoj starosti	zadnji dani Davida i aktivnosti Adonije
1:1-8	1:1-4	1:1-4	1:1-4	1:1-8
1:9-10 Natan i Bat-Šeba	1:5-10	1:5-8 1:9-10	Adonija polaže pravo na prijestolje 1:5-8 1:9-10 Salamon postavljen za kralja	1:9-10 spletke Natana i Bat-Šebe
1:11-14	1:11-14	1:11-14	1:11-14	1:11-14
1:15-21	1:15-21	1:15-21	1:15-16 1:17-21	1:15-21
1:22-27	1:22-27 David proglašava Salomona kraljem	1:22-27	1:22-27	1:22-27 Salamon je posvećeni kralj na nominaciji Davida
1:28-31	1:28-31	1:28-31	1:28-30 1:31	1:28-37
1:32-37 Salamon pomazani kralj	1:32-37	1:32-37	1:32-35 1:36-37	
1:38-40	1:38-40	1:38-40	1:38-40	1:38-40
1:41-48	1:41-49	1:41-48	1:41-42 1:43-48	1:41-48
1:49-53	1:50-53	1:49-53	1:49-51	1:49-53
			1:52-53	

*Premda nije nadahnut, podjela odlomaka ključ je za razumijevanje i praćenje izvorne autorove nakane. Svaki suvremeni prijevod podijelio je i sazeo podjele na odlomke kako ih je razumio. Svaki odlomak ima jednu glavnu temu, istinu ili misao. Svaka izvedba izdvaja određenu temu na svoj vlastiti način. Dok čitate tekst, upitajte se koji prijevod bolje odgovara vašem razumijevanju teme i podjeli stihova.

U svakom poglavlju prvo moramo čitati Bibliju i probati utvrditi njegovu temu (odlomci), zatim usporediti svoje razumijevanje sa suvremenim izvedbama. Tek kada razumijemo izvornu autorovu nakanu slijedeći njegovu logiku i predstavljanje na stupnju odlomka uistinu možemo razumjeti Bibliju. Samo je izvorni autor bio nadahnut — čitatelji nemaju pravo mijenjati ili preinačiti poruku. Čitatelji Biblije imaju odgovornost primjenjivanja nadahnete istine u svome vremenu i svojim životima.

Zabilježite da su svi tehnički izrazi i kratice objašnjeni u **DODACIMA: [Kratke definicije hebrejskih glagolskih oblika što utječu na egzegezu](#), [Tekstualni kriticizam](#) i [Rječnik](#).**

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnut, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:1-8

¹Sad kralj David bijaše star, odmakao u godinama; i oni ga pokriše s odjećom, ali on se nije mogao ugrijati.

²Tako mu njegove sluge rekoše: “Neka potraže mladu djevicu za moga gospodina kralja, i neka dvori kralja i postane njegova njegovateljica; i neka legne u njegovo krilo, tako da se moj gospodin kralj može ugrijati.”

³Tako oni potražiše prekrasnu djevojku diljem cijeloga područja Izraela, i nadoše Abišagu Šunamku, i dovedoše ju kralju. ⁴Djevojka je bila vrlo lijepa; i ona je postala kraljeva njegovateljica i služila mu, ali kralj nije živio s njom. ⁵Sad Adonija sin Hagite uzvisi sam sebe, govoreći: “Ja ću biti kralj.” Tako on pripremi za sebe kočije i konjanike s pedeset muškaraca da trče pred njim. ⁶Njegov otac nikad ga nije prekorio pitanjem: “Zašto si tako napravio?” A on je bio i vrlo zgodan muškarac, i bio je rođen nakon Abšaloma. ⁷On se savjetovao s Joabom sinom Sarvijanim i s Ebjatarom svećenikom; i slijedeći Adoniju oni su mu pomogli. ⁸Ali Sadok svećenik, Benaja sin Jojadina, Natan prorok, Šimej, Rei, i silni muškarci koji su pripadali Davidu, nisu bili s Adonijom.

1:1 “David bijaše star, odmakao u godinama” David je bio star 30 godina kad je započeo kraljevati u Hebronu (2. Sam 5:4). Kraljevao je u:

1. Hebronu 7½ godina (2. Sam 2:11; 1. Ljet 3:4)
2. Jeruzalemu 33 godine (2. Sam 5:5).

Vidjeti Posebnu temu: [Ljudsko starenje.](#)

POSEBNA TEMA: LJUDSKO STARENJE

I. UVOD

A. Navod iz magazina *Christian Life Commission* “Budućnost za obitelj”, 1973., str. 16, od L. D. Johnsona, bio je naslovljen “Hebrejsko-kršćanska gerijatrija”:

“Naš stav prema starenju, vidljiv u našem ponašanju oprečnome prema našem sentimentalnome govoru, sugerira da mi gorljivije preporučujemo Bibliju nego što smo joj poslušni. Vjerojatno nijedno društvo među civiliziranim narodom ne pokazuje manje brige za starenje od našega. Mi smo mladi štovatelji. Udovoljavamo mladima, ugađamo im i previše ih štitimo, prepuštamo im se, zavidimo im, i radimo od sebe budale pokušavajući ih oponašati. Naša najviša vrijednost je mladost, naše najniža dob.

Ipak apsurdnost takvoga izokrenutoga sustava vrijednosti trebala bi biti očita. Jedan od šestorice nas u zapadnome svijetu ima više od šezdeset godina, i taj udio raste.”

B. Kulture su se uvelike razlikovale u tome kako su se odnosile prema svojim starijim osobama:

1. istočnjačke kulture pokazivale su veliko poštovanje i brigu za svoje starije
2. američka indijanska kultura puštala je svoje starije neka umru.

C. Postoje neke biblijske smjernice da nam pomognu u ovome području.

II. BIBLIJSKA GRAĐA

A. Stari zavjet

1. Starost je Božanski blagoslov za život prema Savezu:
 - a. Izreke 16:31
 - b. Knjiga Postanka 15:15
 - c. Knjiga Izlaska 20:12; Ponovljeni zakon 6:2; 22:6-7; 25:15
 - d. Knjiga o Jobu 5:17-26 (posebno stih 26)
 - e. Psalam 91:14-16
 - f. Psalam 92:1-15 (posebno stihovi 14-15)
2. čak i blagoslovljena starost ima svoje jedinstvene probleme:
 - a. grafički prikaz starosti nalazi se u Knjizi Propovjednika 12:1-5
 - b. Izak je imao slabi vid, Knjiga Postanka 27:1
 - c. Jakov je imao slabi vid, Knjiga Postanka 48:10
 - d. Eli je imao slabi vid, 1. Knjiga o Samuelu 3:2

- e. Barzilaj je imao slab sluh i osjećaj okusa, 2. Knjiga o Samuelu 19:31-35
 - f. David je imao slabu cirkulaciju, 1. Knjiga o Kraljevima 1:1-4
 - g. Ahija je imao slabi vid, 1. Knjiga o Kraljevima 14:1
3. Bog nas nikad ne ostavlja, čak ni u starosti:
 - a. Psalam 37:23-26
 - b. Psalam 71:9,18
 - c. Psalam 73:24
 4. starost, budući je znak Božjega blagoslova, mora se poštivati:
 - a. Levitski zakonik 19:32
 - b. Knjiga o Ruti 4:15
 - c. Izreke 23:22
 - d. manjak poštovanja jeste i bit će osuđen:
 - (1) Ponovljeni zakon 28:50
 - (2) 1. Knjiga o Samuelu 2:31-32
 - (3) Knjiga proroka Izaije 3:5
 - (4) Tužaljke 4:16; 5:12
 - e. Mudrost Salamona, 2:10
 - f. Mudrost Ben Siraha (Prop) 8:6
 5. blagoslovljena starost donosi mudrost i oštroumlje:
 - a. 1. Knjiga o Kraljevima 12:8
 - b. Job 12:12.20
 - c. Job 15:10
 - d. (Prop 25:6)
 - e. postoje iznimke:
 - (1) Knjiga o Jobu 32:6 i dalje
 - (2) Knjiga Propovjednika 4:13
 6. Što se smatra starošću?:
 - a. Levitski zakonik 27:1-8, 60 godina
 - b. Psalam 90:10, normalno – 70, dobro – 80
 - c. Knjiga proroka Izaije 65:20, 100 godina
 - d. Knjiga Propovjednika 18:9 – 100 godina.
- B. Novi zavjet – 1. Timoteju poslanica
1. uloga udovica, 1. Timoteju 5:3 i dalje (tj. udovice iznad 60 godina koje je unajmila crkva)
 2. stav prema starijim osobama, 1. Timoteju 3:1-2
 3. vjernici su odgovorni za njihove obitelji, 1. Timoteju 5:8.

III. NEKI PRAKTIČNI RIJEDLOZI

- A. Učite svoju djecu poštivanju starijih ljudi (vi ćete sami ovo trebati jednoga dana!).
- B. Napravite obiteljski projekt za kontaktiranje starijih članova vaše obitelji. Ako je moguće, osobno, a a ko nije, zovite ili pišite starijim rođacima, posebno u blagdanske dane.
- C. Otiđite do starijeg susjeda ili staračkoga doma. Ohrabrite svoju crkvu neka odabere dom i posjećujte ga redovito.
- D. Osigurajte vrijeme za našu mlađu djecu da budu s bakom i djedom, ili prirodnama ili “odabranima”.
- E. Ohrabrujte naše crkve neka razviju Službe za starije osobe. Odaberite jednoga člana koji će to koordinirati.
- F. Osobno započnite već sada planirati i pripremati se za odlazak u mirovinu.

1:2 “mladu djevicu” Ona će kasnije biti dio zavjere, ali to nije znala (tj. 1. Kr 2:21).

NASB
NKJV, TEV, REB
NRSV, JPSOA

“njegova njegovateljica”
“brine o njemu”
“njegova poslužiteljica”

LXX	“dvoriti”
Pešita	“služiti mu”
AB	“domaćica”

Ovo (BDB 698, KB 755, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) u osnovi znači “biti na usluzi”. Ništa se u riječi ne podrazumijeva o bivanju ženom ili inočom. Ali činjenica da je spavala s Davidom kako bi ga grijala podrazumijeva da je ona bila dio kraljevskoga harema.

Praksa mlade osobe koja će osigurati toplinu starijim osobama bila je poznata:

1. Galen, *Method of Medicine* 8.7
2. Josip Flavije, *Antiq.* 7.14.3.

1:4

NASB	“nije živio”
NKJV, LXX, Pešita	“nije upoznao”
NRSV	“nije upoznao njenu seksualnost”
TEV, NJB, REB	“nije imao intimni odnos”
JPSOA	“nije bio intiman”

GLAGOL “upoznato” (BDB 393, KB 390, *Qal* PERFEKT) ima nekoliko konotacija.

[Vidjeti Posebnu temu: Znati \(slikovito pokazano iz Ponovljenoga zakona\)](#), 5.d.

POSEBNA TEMA: ZNATI (slikovito pokazano iz Ponovljenoga zakona)

Hebrejska riječ “znati” (*yada*, BDB 393, KB 390) ima nekoliko značenja u *Qal* osnovi:

1. shvaćati dobro i zlo – Knjiga Postanka 3:22; Ponovljeni zakon 1:39; Knjiga proroka Izaije 7:14-15; Jona 4:11
2. znati razumijevanjem – Ponovljeni zakon 9:2.3.6; 18:21
3. znati po iskustvu – Ponovljeni zakon 3:19; 4:35; 8:2.3.5; 11:2; 20:20; 31:13; Knjiga o Jošui 23:14
4. razmotriti – Ponovljeni zakon 4:39; 11:2; 29:16
5. znati osobno:
 - a. osobu – Knjiga Postanka 29:5; Izlazak 1:8; Ponovljeni zakon 22:2; 33:9; Knjiga proroka Jeremije 1:5
 - b. boga – Ponovljeni zakon 11:28; 13:2.6.13; 28:64; 29:26; 32:17
 - c. YHVH-u – Ponovljeni zakon 4:35.39; 7:9; 29:6; Knjiga proroka Izaije 1:3; 56:10-11
 - d. seksualno – Knjiga Postanka 4:1.17.25; 24:16; 38:26
6. naučena vještina ili znanje – Knjiga proroka Izaije 29:11,12; Amos 5:16
7. biti mudar – Ponovljeni zakon 29:4; Izreke 1:2; 4:1; Knjiga proroka Izaije 29:24
8. Božje znanje o:
 - a. Mojsiju – Ponovljeni zakon 34:10
 - b. Izraelu – Ponovljeni zakon 31:21.

Teološki #5 je vrlo važna. Biblijska vjera je dnevno, rastuće, prisno zajedništvo s Bogom ([vidjeti Posebnu temu: Koinōnia \[zajedništvo\]](#)). Ona nije samo kredo ili samo moralan život. To je osobni odnos vjere. To je razlog zašto je Pavao koristio kršćanski dom u Poslanici Efežanima 5:22-6:9 za slikoviti prikaz Kristove ljubavi za Crkvu.

1:5 Abšalom je učio ovo (usp. 2. Sam 15:1), kad je nastojao postati kraljem.

1:6 “Njegov otac nikad ga nije prekorio” David je bio izvrstan kralj, ali slab otac.

☐ “on je bio i vrlo zgodan muškarac, i bio je rođen nakon Abšaloma” Njegov izgled (tj. 1. Sam 9:2; 2. Sam 14:25) i redosljed rođenja učinili su ga očitim nasljednikom prijestolja.

1:7 Dvojica moćnika podupirali su Adoniju:

1. Joab, vojkovođa
2. Ebjatar, svećenički vođa (on je bio potomak Elija i jedini koji je preživio klanje u Nobu, usp. 1. Sam 22:20; NIDOTTE, tom 4, str. 348-349).

1:8 Ovo je popis podupiratelja Davida koji nisu sudjelovali u drskosti Adonije.

▣ **“Sadok”** On je prvi spomenuti u 2. Knjizi o Samuelu 8:17. Njegovo podrijetlo navedeno je u 1. Ljetopisa 6:4-6. Brinuo je o Kovčegu saveza u 2. Samuelovoj 15 i postao jedan od dvojice velikih svećenika pod vladavinom Davida (vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 1300-1302).

▣ **“Šimej”** Ova je osoba nepoznata ali očito nije onaj Šimej kojeg spominje 2. Knjiga o Samuelu 16:5-8; 1. Kraljevima 2:36-46.

Neki znanstvenici predlagali su kako su Šimej i Rei dvojica Davidove braće spomenute u 1. Ljetopisa 2:13-14 (tj. Šim, Radaj).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:9-10

⁹Adonija je žrtvovao ovce i volove i tovljene teladi kod Zoheledskog kamena, koji je pokraj En-rogela; i on pozva svu svoju braću, kraljeve sinove, i sve muškarce Judeje, kraljeve sluge. ¹⁰Ali on nije pozvao Natana proroka, Benaju, moćnoga čovjeka, ni Salamona svoga brata.

1:9 Ovo je bila krunidbena gozba (tj. 1. Kr 1:25; 2. Sam 15:12) blizu Jeruzalema (usp. Jš 18:16).

Zabilježite popis gostiju:

1. sva njegova braća, kraljevi sinovi
2. svi ljudi Judeje
3. kraljeve sluge.

▣

NASB, NKJV, NRSV, REB, LXX “Zoheledskog kamena”

TEV “Zmijske stijene”

NJB “Kliznog kamena”

Pešita “velike stijene”

RSV “Zmijinog kamena”

MT ima “Zmijinog kamena” (BDB 6 GRAĐA BDB 267; ABD, tom 5, str. 1116-1117). Pitanje je, je li to bilo:

1. stijena što ima oblik zmije
2. mjesto gdje je bio štovan bog simboliziran zmijom
3. referenca na Saturn (arapski korijen)
4. klizni kamen (Targumi, NJB).

To je očito bilo dobro poznato mjesto gdje su bile prinošene žrtve.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:11-14

¹¹Onda Natan reče Bat-Šebi majci Salamona, govoreći: “Nisi li čula da je Adonija sin Hagite postao kralj, a David naš gospodar ne zna to? ¹²Tako dodi sad, molim te dopusti mi dati ti savjet i spasi svoj život i život svoga sina Salamona. ¹³Odmah idi kralju Davidu i reci mu: ‘Nisi li se ti, o kralju, zakleo svojoj sluškinji, govoreći: “Zasigurno će Salamon tvoj sin biti kralj poslije mene, i on bude sjeo na moje prijestolje? Zašto je onda Adonija postao kralj?”’

¹⁴Gle, dok budeš ti još uvijek tamo razgovarala s kraljem, ja ću ući za tobom i potvrditi tvoje riječi.”

1:11-14 Ovo pokazuje splotku u palači i planiranje da se prisili Davida na djelovanje. On je obećao Bat-Šebi nasljedstvo njenome sinu, Salamonu (usp. 1. Kr 1:13.17.30), ali službeno nije ništa napravio po tome pitanju (tj. stihovi 20.27).

1:13 Davidovo obećanje Bat-Šebi da će njen sin biti kralj nije zapisano ranije u Knjizi o Samuelu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:15-21

¹⁵Tako Bat-Šeba ode kralju u spavaću sobu. Sad kralj bijaše vrlo star, i Abišaga Šunamka služila je kralju. ¹⁶Onda se Bat-Šeba pokloni i pade ničice pred kraljem. I kralj reče: “Što želiš?” ¹⁷Ona mu reče: “Moj gospodaru, ti si se zakleo svojoj sluškinji GOSPODINOM svojim Bogom, govoreći: ‘Zasigurno će tvoj sin Salamon biti kralj poslije

mene i on bude sjeo na moje prijestolje.’¹⁸Sad, gle, Adonija je kralj; i sad, moj gospodar kralju, ti to ne znaš.¹⁹On je obilato žrtvovao volove i utovljenu telad i ovce, i pozvao je sve sinove kraljeve i Ebjataru svećenika i Joaba zapovjednika vojske, ali on nije pozvao Salamona tvoga slugu.²⁰Što se tebe tiče sada, moj gospodar kralju, oči Izraela su na tebi, da im kažeš tko će sjesti na prijestolje moga gospodara kralja poslije njega.²¹Inače će se dogoditi, čim moj gospodar kralj počine sa svojim očevima, da budemo se ja i moj sin Salamon smatrali krivcima.”

1:25 Žene nisu smjele ući kralju bez poziva. Ovo je bio Bat-Šebin čin vjere.

1:21 “počine sa svojim očevima” Ovo je idiom za smrt i pokop u obiteljskoj grobnici. To nije značilo prijenos stanja umrloga. Hebreji su vjerovali u svjestan ali život bez radosti nakon smrti sve do Novoga doba. Stanje umrlih stvar je “napredujućega otkrivenja”. NZ daje mnogo jasniju sliku.

[Vidjeti Posebnu temu: Gdje su mrtvi? \(Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\)?](#)

POSEBNA TEMA: GDJE SU MRTVI? (Šeol/Hades, Gehena, Tartarus)

I. STARI ZAVJET

- A. Svi ljudi idu u *Šeol* (ne postoje obiteljski korijeni i etimologija je neizvjesna, BDB 982, KB 1368), što je način upućivanja na mjesto gdje umrli žive ili na grob, uglavnom u Mudrosnoj književnosti i Knjizi proroka Izaije. U SZ-u to je bilo sjenovito, svjesno, ali postojanje bez radosti (usp. Job 10:21-22; 38:17).
- B. *Šeol* obilježava:
 1. povezanost s Božjim Sudom (vatra), Ponovljeni zakon 32:22
 2. zatvor s vratima, Knjiga o Jobu 38:17; Psalam 9:13; 107:18
 3. zemlja bez povratka, Knjiga o Jobu 7:9 (akadijski naziv za smrt)
 4. zemlja /kraljevina tame, Knjiga o Jobu 10:21-22; 17:13; 18:18
 5. mjesto tišine, Psalam 28:1; 31:17; 94:17; 115:17; Knjiga proroka Izaije 47:5
 6. povezanost s kaznom čak prije Sudnjega dana, Psalam 18:4-5
 7. povezanost s *abadom* (uništenje; vidjeti [Posebnu temu: Abadon ... Apollyon](#)), u kojem je Bog također prisutan, Knjiga o Jobu 26:6; Psalam 139:8; Knjiga proroka Amosa 9:2
 8. povezanost s “Jamom” (grobom), Psalam 16:10; 88:3-4; Knjiga proroka Izaije 14:15; Ezekiel 31:15-17
 9. grješni silaze živi u *Šeol*, Knjiga Brojeva 16:30.33; Knjiga o Jobu Job 7:9; Psalam 55:15
 10. često poosobljen sa životinjom velikih ustiju, Knjiga Brojeva 16:30; Izreke 1:12; Knjiga proroka Izaije 5:14; Habakuk 2:5
 11. ljudi su tamo zvani *Repha'im* (tj. “duhovi umrlih”), Knjiga proroka Izaije 14:9-11; Knjiga o Jobu 26:5; Izreke 2:18; 21:16; 26:14
 12. ali, YHVH je prisutan čak i ovdje, Knjiga o Jobu 26:6; Psalam 139:8; Izreke 15:11.

II. NOVI ZAVJET

- A. Hebrejski *Šeol* preveden je grčkim *Hades* (nevidljivi svijet).
- B. *Hades* ima osobine (slično kao *Šeol*):
 1. upućuje na smrt, Evanđelje po Mateju 16:18
 2. povezan je sa smrću, Otkrivenje 1:18; 6:8; 20:13-14
 3. često sličan mjestu stalne kazne (*Gehena*), Evanđelje po Mateju 11:23 (SZ-ni navod); Luka 10:15; 16:23-24
 4. često sličan grobu, Evanđelje po Luki 16:23.
- C. Moguće podijeljen (rabini):
 1. dio za pravednike nazvan *Raj* (pravo drugo ime za Nebo, usp. 2. Kor 12:4; Otk 2:7), Evanđelje po Luki 23:43
 2. dio za grješne nazvan *Tartarus*, mjesto zadržavanja daleko ispod Hadesa, 2. Petrova poslanica 2:4, gdje je mjesto zadržavanja za zle anđele (usp. Post 6; 1. Hen). Povezano je s *Abisom*, Evanđelje po Luki 8:31; Poslanica Rimljanima 10:7; Otkrivenje 9:1-2.11; 11:7; 17:18; 20:1.3.

D. *Gehena*:

1. odražava SZ-ni izričaj, “dolina sinova Hinnoma” (južno od Jeruzalema). To je bilo mjesto gdje je fenički bog vatre, *Molek* (BDB 574, KB 591; vidjeti [Posebnu temu: Molek \[LXX, Moloh, Knjiga proroka Amosa 5:26; Djela apostolska 7:43\]](#)), bio štovan žrtvovanjem djece (usp. 2. Kr 16:3; 21:6; 2. Ljet 28:3; 33:6), što je bilo zabranjeno Levitskim zakonikom 18:21; 20:2-5
2. Jeremija ga mijenja iz mjesta poganskoga štovanja u mjesto YHVH-ina Suda (usp. Jer 7:32; 19:6-7). To postaje mjesto vatre, vječnoga suda u 1. Henokovoj 90:26-27 i Sib. 1:103
3. Židovi Isusova vremena bili su toliko užasnuti sudjelovanjem svojih predaka u poganskome štovanju žrtvovanja djece, da su ovo područje pretvorili u smetlište za Jeruzalem. Mnoge od Isusovih metafora za Vječni sud proizašle su iz ovoga odlagališta (vatra, dim, crvi, smrad, usp. Mk 9:44.46). Pojam *Gehena* koristio je samo Isus (osim u Jak 3:6)
4. Isusova uporaba riječi *Gehena*:
 - a. vatra, Evanđelje po Mateju 5:22; 18:9; Marko 9:43
 - b. bez kraja [neprekidno], Evanđelje po Marku 9:48 (Mt 25:46)
 - c. mjesto uništenja (oboje i duše i tijela), Evanđelje po Mateju 10:28
 - d. usporedivo sa *Šeolom*, Evanđelje po Mateju 5:29-30; 18:9
 - e. označava grješnog kao “sin Pakla”, Evanđelje po Mateju 23:15
 - f. ishod sudbene presude, Evanđelje po Mateju 23:33; Luka 12:5
 - g. zamisao *Gehene* usporediva je s drugom smrću (usp. Otk 2:11; 20:6.14) ili ognjenim jezerom (usp. Mt 13:42.50; Otk 19:20; 20:10.14-15; 21:8). Moguće da ognjeno jezero postaje trajno stanište ljudi (iz *Šeola*) i zlih anđela (iz *Tartarusa*, 2. Pt 2:4; Juda stih 6 ili *Abis*, usp. Lk 8:31; Otk 9:1-11; 20:1.3)
 - h. nije bila određena za ljude, nego za Sotonu i njegove anđele, Evanđelje po Mateju 25:41.

E. Moguće je, zbog preklapanja *Šeola*, *Hadesa*, i *Gehene* da:

1. prvotno su svi ljudi išli u *Šeol/Hades*
 2. njihovo tamošnje iskustvo (dobro /zlo) pogoršano je nakon Sudnjeg dana, ali mjesto za grješne ostaje isto (to je zašto je KJV *hades* [grob] preveo kao *gehena* [Pakao])
 3. jedini NZ-ni tekst što spominje muku prije Suda jeste parabola u Evanđelju po Luki 16:19- 31 (Lazar i bogataš). *Šeol* je također opisan kao mjesto kazne sada (usp. Pnz 32:22; Ps 18:1-5).
- Međutim, doktrina se ne može postaviti na paraboli.

III. MEĐUSTANJE IZMEĐU SMRTI I USKRSNUĆA

A. NZ ne uči o “besmrtnosti duše”, što je jedan od nekoliko drevnih pogleda na život poslije smrti:

1. ljudske duše postojale su prije njihova fizičkog života
2. ljudske duše su vječne prije i poslije fizičke smrti
3. često je ljudsko tijelo viđeno kao zatvor a smrt kao oslobođenje za povratak u pred-postojeće stanje.

B. NZ nagovještuje bestjelesno stanje između smrti i uskrsnuća:

1. Isus govori o diobi između tijela i duše, Evanđelje po Mateju 10:28 (vidjeti [Posebnu temu: Tijelo i duh](#))
2. Abraham može imati tijelo sada, Evanđelje po Marku 12:26-27; Luka 16:23
3. Mojsije i Ilija imaju fizičko tijelo kod preobraženja, Evanđelje po Mateju 17
4. Pavao tvrdi da će kod Drugoga dolaska prvo duše s Kristom dobiti svoja nova tijela, 1. Poslanica Solunjanima 4:13-18
5. Pavao tvrdi da će vjernici svoja nova duhovna tijela dobiti na Dan uskrsnuća, 1. Poslanica Korinćanima 15:23.52
6. Pavao tvrdi da vjernici ne idu u *Hades*, nego su kad umru s Isusom, 2. Poslanica Korinćanima 5:6.8; Filipljanima 1:23. Isus je pobijedio smrt i uzeo je pravednike Sobom na Nebo, 1. Petrova poslanica 3:18-22.

IV. NEBO (vidjeti [Posebnu temu: Nebo \[SZ\]](#))

A. U Bibliji je ovaj pojam korišten u tri značenja:

1. atmosfera iznad Zemlje, Knjiga Postanka 1:1.8; Knjiga proroka Izaije 42:5; 45:18
2. zvjezdana nebesa, Knjiga Postanka 1:14; Ponovljeni zakon 10:14; Psalam 148:4; Poslanica Hebrejima 4:14; 7:26
3. mjesto Božjega prijestolja, Ponovljeni zakon 10:14; 1. Knjiga o Kraljevima 8:27; Psalam 148:4; Poslanica Efežanima 4:10; Hebrejima 9:24 (Treće nebo, 2. Kor 12:2; vidjeti [Posebnu temu: Nebesa i Treće nebo](#)).

- B. Biblija ne otkriva mnogo o životu poslije smrti, vjerojatno zato što palo čovječanstvo nema načina ili sposobnost to razumjeti (usp. 1. Kor 2:9).
- C. Nebo je oboje i mjesto (usp. Iv 14:2-3) i Osoba (usp. 2. Kor 5:6.8). Nebo može biti obnovljeni Edenski vrt (Post 1 - 2; Otk 21 - 22; vidjeti [Posebnu temu: Eden \[BDB 727\]](#)). Zemlja će biti očišćena i obnovljena (usp. Djela 3:21; Rim 8:21; 2. Pt 3:10). Slika Boga (Post 1:26-27) obnovljena je u Kristu. Sad je ponovno moguće prisno zajedništvo Edenskoga vrta. Međutim, ovo može biti metaforički (Nebo kao ogromni, kockasti grad iz Otk 21:9-27) a ne doslovno. Prva Korinćanima 15 opisuje razliku između fizičkoga tijela i duhovnoga tijela kao sjeme pa do zrele biljke. Ponovo, 1. Poslanica Korinćanima 2:9 (navod iz Iz 64:4 i 65:17) jeste veliko obećanje i nada! Ja znam da kad ćemo Ga vidjeti mi ćemo biti kao On (usp. 1. Iv 3:2).

V. KORISNI IZVORI

- A. William Hendriksen, *The Bible On the Life Hereafter*
- B. Maurice Rawlings, *Beyond Death's Door*.

POSEBNA TEMA: TIJELO I DUH

Tijelo i duh nisu ontološka dihotomija u ljudima, nego dvojni odnos i prema ovoj planeti i prema Bogu. Hebrejska riječ *nefeš* (BDB 659, tj. vidjeti [Posebnu temu: Nefeš](#)) korištena je i o ljudima (usp. Post 2:7) i o životinjama (usp. Post 1:20.24.30; 9:12.15.16) u Knjizi Postanka, dok je “duh” (*ruah*) korišten jedinstveno o ljudima. Ovo nije proof-text o prirodi ljudi kao dvo-dijelnih (dihotomni, usp. 1. Kor 7:34; Heb 4:12) ili tro-dijelnih (trihotomni; tj. Watchman Nee) bića (usp. 1. Sol 5:23). Ljudi su u Bibliji predstavljeni kao jedinstvi (tj. “i čovjek postade živo biće”, usp. Post 2:7; 2. Kor 7:1). Za dobar sažetak o teorijama čovječanstva kao trihotomnome, dihotomnome, ili jedinstvu, vidjeti Millard J. Erickson, *Christian Theology* (drugo izdanje), str. 538-557 i Frank Stag, *Polarities of Man's Existence in Biblical Perspective*.

[Vidjeti Posebnu temu: Duh u Bibliji.](#)

POSEBNA TEMA: NEFEŠ

“Duša” je hebrejska riječ *nefeš* (BDB 659). Moramo biti pozorni da ne miješamo grčku filozofiju i hebrejsko Pismo.

SZ ne kaže da mi imamo dušu, nego da mi jesmo duša (usp. Post 2:7). Riječ “duša” dolazi od akadke *napištu*, što označava mjesto disanja ili grlo (usp. Ps 69:2). Jedinstvenost čovječanstva nije zato jer imaju *nefeš*, jer su u ranim dijelovima Knjige Postanka životinje također imale *nefeš* (usp. Post 1:21.24; 2:19; Lev 11:46; 24:18). To je naprosto hebrejski idiom za nečiji fizički život na Zemlji koji prestaje s prestankom disanja.

Hebrejski korijen, נָפַח (BDB 659, KB 711), korišten je u nekoliko smislova u SZ-u. KB popisuje nekoliko različitih načina korištenja ove općenite riječi za život /osobu:

1. “ždrijelo”, “grlo”, “vjetrovodna cijev” (Ps 107:9; Iz 5:14)
2. “vrat” (Ps 69:1)
3. “dah” (tj. stvorenja ove planete koja udišu zrak):
 - a. ljudi (Post 2:7)
 - b. životinje (Post 1:20)
4. živa, stvorenja koja dišu (Post 2:19)
5. ljudi (Lev 24:17)
6. osobnost:
 - a. YHVH (Lev 26:11)
 - b. zavjetna osoba (Lev 26:15)
7. život (Post 9:5; 19:17; Lev 17:11.14)
8. duša (Izl 23:9)
9. mrtva duša (Lev 19:28).

Neki od ovih se preklapaju te je teško razlučiti razliku.

NASB (AŽURIRANI) TEKST:1:22-27

²²Gle, dok je ona još govorila s kraljem, Natan prorok ude. ²³On reče kralju, govoreći: “Ovdje je Natan prorok.” I kad ude pred kralja, on pade ničice pred kraljem s licem do zemlje. ²⁴Onda Natan reče: “Moj gospodaru kralju, jesi li ti rekao: ‘Adonija će biti kralj poslije mene, i on bude sjeo na moje prijestolje?’” ²⁵Jer on je sišao danas i obilato žrtvovao volove i utovljenu telad i ovce, i pozvao je sve kraljeve sinove i zapovjednike vojske i Ebjatara svećenika, i gle, oni jedu i piju pred njim; i oni govore: ‘*Neka dugo živi kralj Adonija!*’” ²⁶Ali mene, *čak* ni mene tvoga slugu, i Sadoka svećenika i Benaju sina Jojadina i tvoga slugu Salamona, nije pozvao. ²⁷Je li to učinio moj gospodar kralj, i ti nisi pokazao svojim slugama tko će sjesti na prijestolje moga gospodara kralja poslije njega?”

1:25 “*Neka dugo živi kralj Adonija*” Ovo je potvrda vjernosti kralju (usp. 1. Sam 10:24; 1. Kr 1:25.34.39).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:28-31

²⁸Onda kralj David reče: “Pozovi mi Bat-Šebu.” I ona dođe u kraljevu prisutnost i stane pred kralja. ²⁹Kralj se zakle i reče: “Kao što GOSPODIN živi, koji je iskupio moj život od svih nevolja, ³⁰zasigurno kao što sam se zakleo tebi GOSPODINOM Bogom Izraelovim, govoreći: ‘Tvoj sin Salamon bit će kralj poslije mene, i on će sjesti na moje prijestolje na moje mjesto’; ja ću doista učiniti tako ovoga dana.” ³¹Onda Bat-Šeba pade ničice sa svojim licem do zemlje, i pokloni se pred kraljem i reče: “Neka moj gospodar kralj David živi zauvijek.”

1:28 Mora da je Bat-Šeba otišla iz Davidove spavaće sobe kad je došao Natan.

1:29 “Kao što GOSPODIN živi” Ovo je prisega koja koristi YHVH-ino ime (usp. stih 30). Ovo ime je igra riječi GLAGOLA “biti”.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

POSEBNA TEMA: IMENA ZA BOŽANSTVO U DREVNOME BLISKOM ISTOKU I IZRAELU

A. *El* (BDB 42, KB 48-50)

1. Izvorno značenje generičkoga antičkoga pojma za božanstvo je neizvjesno, iako mnogi znanstvenici vjeruju kako dolazi od akadskoga korijena “biti jak” ili “biti snažan” (usp. Post 17:1; Br 23:19; Pnz 7:21; Ps 50:1).
2. U kanaanskome panteonu visoki bog je *El* (Tekstovi iz Raš Šamre), nazvan “otac bogova” i “gospodin neba”.
3. U Bibliji *El* je često složen s drugim pojmovima. Te složene postale su način karakteriziranja Boga:
 - a. *El-Elyon* (“Bog Previšnji”, BDB 42 i 751 II), Knjiga Postanka 14:18-22; Ponovljeni zakon 32:8; Knjiga proroka Izaije 14:14
 - b. *El-Roi* (“Bog koji vidi” ili “Bog koji otkriva Sebe”, BDB 42 i 909), Knjiga Postanka 16:13
 - c. *El-Šadaj* (“Bog Svemoćan” ili “Bog svakoga milosrđa” ili “Bog planine”, BDB 42 i 994), Knjiga Postanka 17:1; 35:11; 43:14; 49:25; Izlazak 6:3
 - d. *El-Olam* (“Vječan Bog”, BDB 42 i 761), Knjiga Postanka 21:33. Ovaj je pojam teološki povezan s Božjim obećanjem Davidu, 2. Samuelova 7:13.16
 - e. *El-Berit* (“Bog Saveza”, BDB 42 i 136), Knjiga o Sucima 9:46.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Šadaj i El-Šadaj](#)

[Zauvijek \(*olam*\) \(grčki idiom\)](#)

[Savez](#)

4. *El* je izjednačeno s:

- a. YHVH u Knjizi Brojeva 23:8; Psalmu 16:1-2; 85:8; Knjizi proroka Izaije 42:5
- b. *Elohim* u Knjizi Postanka 46:3; Job 5:8, “Ja sam El, Elohim tvoga oca”
- c. *Šadaj* u Knjizi Postanka 49:25; Brojevima 24:4.16
- d. “ljubomoran” u Knjizi Izlaska 34:14; Ponovljenome zakonu 4:24; 5:9; 6:15
- e. “milosrdan” u Ponovljenome zakonu 4:31; Knjizi o Nehemiji 9:31
- f. “velik i strašan” u Ponovljenome zakonu 7:21; 10:17; Knjizi o Nehemiji 1:5; 9:32; Knjizi proroka Daniela 9:4

- g. “znanje u 1. Knjizi o Samuelu 2:3
- h. “moje snažno utočište” u 2. Knjizi o Samuelu 22:33
- i. “moj osvjetnik” u 2. Knjizi o Samuelu 22:48
- j. “svetac” u Knjizi proroka Izaije 5:16
- k. “moćan” u Knjizi proroka Izaije 10:21
- l. “moje spasenje” u Knjizi proroka Izaije 12:2
- m. “velik i silan” u Knjizi proroka Jeremije 32:18
- n. “odmazda” u Knjizi proroka Jeremije 51:56.

Vidjeti Posebnu temu: Osobine Boga Izraelova (SZ).

Kombinacija svih glavnih SZ-nih imena za Boga nalazi se u Knjizi o Jošui 22:22 (*El, Elohim, YHVH*, nizovi ponovljeni).

B. *Elyon* (BDB 751, KB 832)

1. Temeljno značenje je “visok”, “uzvišen”, ili “podignut” (usp. Post 40:17; 1. Kr 9:8; 2. Kr 18:17; Neh 3:25; Jer 20:2; 36:10; Ps 18:13).
2. Korišten je u usporednome smislu s nekoliko drugih imena /naslova o Bogu:
 - a. *Elohim* – Psalam 47:1-2; 73:11; 107:11
 - b. *YHVH* – Knjiga Postanka 14:22; 2. Samuelova 22:14
 - c. *El-Šadaj* – Psalam 91:1.9
 - d. *El* – Knjiga Brojeva 24:16
 - e. *Elah* – često korišteno u Knjizi proroka Daniela 2 - 6 i Ezri 4 - 7, povezano s *Illair* (aramejski za “Visoki Bog”) u Danielu 3:26; 4:2; 5:18.21
3. Često mkorišteno od ne-Izraelaca:
 - a. Melkisedek, Knjiga Postanka 14:18-22
 - b. Balaam, Knjiga Brojeva 24:15
 - c. Mojsije, kad se govori o narodima u Ponovljenome zakonu 32:8
 - d. Luka u Evandelju u NZ-u, kad piše o poganima, također koristi grčki ekvivalent *Hupsistos* (usp. 1:32.35.76; 6:35; 8:28; Djela 7:48; 16:17)

C. *Elohim* (MNOŽINA), *Eloah* (JEDNINA), korišteno prvenstveno u poeziji (BDB 43, KB 52):

1. Ovaj pojam nije nađen van Staroga zavjeta.
2. Ova riječ može označavati Boga Izraelova (obično JEDNINSKI GLAGOL; usp. Post 1:1; Ps 8:5) ili bogove naroda (usp. Izl 3:6; 20:3). Abrahamova obitelj bila je politeistička (usp. Još 24:2).
3. Može upućivati i na:
 - a. kralja Izraela – Psalam 45:6
 - b. suce Izraela – Knjiga Izlaska 21:6; 22:8-9; Psalam 82:1.6
 - c. vođe Izraela (tj. Mojsije) – Knjiga Izlaska 4:16; 7:1
 - d. svećenike Izraela – Psalam 138:1.
4. Može upućivati na druga duhovna bića:
 - a. “sveti” – Knjiga o Jobu 5:1; Psalam 89:5
 - b. “svetac” – Psalam 16:10 (tj. Mesija)
 - c. “anđeli” – Psalam 103:20; 138:1
 - d. neodređeni “duh” – 1. Knjiga o Kraljevima 22:21 (tj. zlo, Sotona kao u Jobu 1 - 2)
 - e. “sinovi Božji” – Knjiga o Jobu 1:6; 2:1; 38:7; Psalam 89:5 (tj. Nebesko vijeće božanskih Bića)

Vidjeti Posebnu temu: Nebesko vijeće božanskih Bića

 - f. anđeli posebnih naroda – Ponovljeni zakon 32:8; Knjiga proroka Daniela 10:13; 12:1, nazvani “Knez od ...”.
5. U Bibliji to je prvi naslov /ime za Božanstvo (usp. Post 1:1). Korišteno je isključivo do Knjige Postanka 2:4, gdje je kombinirano s YHVH. Temeljno (teološki) upućuje na Boga kao Stvoritelja, Održavateu, i Osiguravatelja svega života na ovoj planeti (usp. Ps 104). Leksički je povezan s *El* (usp. Pnz 32:15-19). Može biti usporedno s YHVH kao u Psalmu 14 (*Elohim*, stihovi 1.2.5; YHVH, stihovi 2.6; čak *Adon*, stih 4).
6. Iako je *Elohim* korišteno o drugim bogovima (usp. Ps 96:4; 97:7.9; 135:5), ovaj pojam često označava Boga Izraelova, ali obično ima JEDNINSKI GLAGOL kako bi označio monoteističku uporabu (vidjeti Posebnu temu: Monoteizam).

7. Neobično što da je uobičajeno ime za monoteističkoga Boga Izraela MNOŽINA (također zabilježite “nas” u Post 1:26; 3:22; 11:7)! Iako nema sigurnosti, evo teorija:
 - a. hebrejski ima mnogo MNOŽINA, često korištenih zbog naglaska. Usko povezano s tim je kasnija hebrejska osobina nazvana MNOŽINA VELIČANSTVA, gdje je MNOŽINA upotrijebljena za veličanje koncepta
 - b. ovo može upućivati na Nebesko vijeće, s kojim se Bog susreće u Nebu i koje izvrašava Njegovu naredbu (usp. 1. Kr 22:19-23; Job 1:6; 2:1; 5:1; Ps 82:1; 89:5.7)
 - c. čak je moguće da MNOŽINA odražava NZ-no otkrivenje jednoga Boga u tri Osobe:
 - (1) u Knjizi Postanka 1:1 Bog stvara
 - (2) u Knjizi Postanka 1:2 Duh lebdi, a iz NZ-a Isus je Božji Posrednik u stvaranju (usp. Iv 1:3.10; Rim 11:36; 1. Kor 8:6; Kor 1:16; Heb 1:2; 2:10)
 - (3) “nas” odlomci, kao što su Knjiga Postanka 1:26; 3:22; 11:7.

[Vidjeti Posebnu temu: Trojstvo.](#)

D. YHVH (BDB 217, KB 394)

1. Ovo je Ime koje odražava Božanstvo kao Boga koji čini Savez; Boga kao Spasitelja, Iskupitelja! Ljudi krše Saveze, ali Bog je vjeran Svojoj riječi, obećanju, Savezu (usp. Ps 103; vidjeti [Posebnu temu: Ljubaznost /blagost /dobrota \[hesed\]](#)).

Prvi puta ovo se Ime spominje u kombinaciji s *Elohim* u Knjizi Postanka 2:4. Ne postoja dva izvješća o stvaranju u Knjizi Postanka 1 – 2, nego dva naglaska:

- a. Bog kao Stvoritelj svemira (fizičkog; Ps 104)
- b. Bog kao poseban Stvoritelj čovječanstva (Ps 103).

Knjiga Postanka 2:4-3:24 započinje posebno otkrivenje o povlaštenome položaju i svrsi čovječanstva, kao i s problemom grijeha i pobune povezano s tim jedinstvenim položajem.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Načini otkrivenja](#)

[Pad čovječanstva.](#)

2. U Knjizi Postanka 4:26 rečeno je kako su “ljudi počeli zazivati ime GOSPODINOVO” (YHVH). Međutim, Knjiga Izlaska 6:3 implicira kako su rani zavjetni ljudi (patrijarsi i njihove obitelji) poznavali Boga kao *El Šadaj* (vidjeti [Posebnu temu: Šadaj i El Šadaj](#)). Ime YHVH objašnjeno je samo jednom u Knjizi Postanka 3:13-16, posebno stih 14. Međutim, Mojsijeva pisanja često tumače riječi popularnim igrama riječi, a ne etimologijom (usp. Post 17:5; 27:36; 29:13-35). Postoji nekoliko teorija o značenju toga Imena (uzeto iz IDB, tom 2, str. 409-11):
 - a. iz arapskoga korijena, “pokazati vatrenu ljubav”
 - b. iz arapskoga korijena “puhati” (YHVH kao Bog oluje)
 - c. iz ugaritskoga (kanaanskoga) korijena “govoriti”
 - d. slijedom fenicijskoga natpisa, UZROČNI PARTICIP u značenju “Onaj koji održava”, ili “Onaj koji uspostavlja”
 - e. iz hebrejskoga *Qal* oblika “Onaj koji jeste”, ili “Onaj koji je prisutan” (u FUTURU, “Onaj koji će biti”)
 - f. iz hebrejskoga *Hiphil* oblika “Onaj koji uzrokuje postojanje /bivanje”
 - g. iz hebrejskoga korijena “živjeti” (npr. Post 3:21), u značenju “uvijek živi, jedino živi Bog”
 - h. iz okvira Knjige Izlaska 3:13-16 igra IMPERFEKT oblika korištena u PERFEKT VREMENU: “Ja ću nastaviti biti što sam bio” ili “ja ću nastaviti biti što sam uvijek bio” (usp. J. Wash Watts, *A Survey of Syntax in the Old Testament*, str. 67). Puno ime YHVH često je izraženo u kratici ili moguće izvornome obliku:
 - (1) *Yah* (npr. Hallelu – yah, BDB 219, usp. Izl 15:2; 17:16; Ps 89:8; 104:35)
 - (2) *Yahu* (“iah” završetak imena, npr. Isaiah)
 - (3) *Yo* (“Jo” početak imena, npr. Joshua ili Joel).

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[“Ime” YHVH \(SZ\)](#)

[Pozvati se na Njegovo Ime.](#)

3. Bilo je mnogo spekulacije o značenju ovoga Imena (usp. NIDOTTE, tom 4, str. 1295-1300). Misterija još uvijek postoji. Jamačno je moguće da se Mojsijevo pitanje odnosi na Božju narav (usp. Izl 34:6), a ne naslov /ime. Božji odgovor je:
 - a. Ja Sam previše tajanstven da biste Me shvatili
 - b. Ja Sam uvijek prisutan Bog
 - c. Ja Sam suveren i činit ću što želim (“On uzrokuje biti”, Albright)

- d. *Hiphil* implicira uzročnost, i time: “Ja Sam Bog Stvoritelj”
- e. John Walton, Bog koji stvara odnos (tj. Bog koji čini Savez covenant-making God)
- f. *The Jewish Study Bible* (str. 111) predlaže značenje: “Moja narav postat će vidljiva iz Mojih djela”
- g. sažetak, vidjeti NIDOTTE, tom 1, str. 1024-1025

Hoćemo li tražiti etimologiju ili sliku? JPSOA popisuje tri mogućnosti za hebrejski:

- (1) Ja Sam Što Jesam
 - (2) Ja Sam Onaj Koji Jesam
 - (3) Ja ću biti što želim biti.
4. U kasnijem judaizmu ovo zavjetno Ime postalo je toliko sveto (tetragamaton - - riječ s četiri slova) da su se Židovi bojali izgovoriti jer bi prekršili zapovijed iz Knjige Izlaska 20:7; Ponovljenoga zakona 5:11; 6:13. Zato su ga zamijenili hebrejskim pojmom “vlasnik”, “gospodar”, “muž”, “gospodin” —*adon* ili *adonai* (moj gospodin; vidjeti [Posebnu temu: GOSPODIN \[adon i kurios\]](#)). Kad su došli do YHVH prilikom čitanja SZ-nih tekstova oni su izgovarali “gospodin”. To je razlog zbog kojega se umjesto YHVH piše GOSPODIN u engleskim prijevodima.
5. Kao i s *El*, YHVH je često kombinirao s drugim pojmovima kako bi se naglasile određene osobine Zavjetnoga Boga Izraela. Budući postoje mnoge moguće kombinacije pojmova, ovdje su samo neke:
- a. YHVH – *Yireh* (YHVH će providjeti, BDB 217 i 906), Knjiga Postanka 22:14
 - b. YHVH – *Rophekha* (YHVH je vaš iscjelitelj, BDB 217 i 950, *Qal* PARTICIP), Knjiga Izlaska 15:26
 - c. YHVH – *Nissi* (YHVH is my banner, BDB 217 i 651), Knjiga Izlaska 17:15
 - d. YHVH – *Meqaddishkem* (YHVH je Onaj koj vas posvećuje, BDB 217 i 872, *Piel* PARTICIP), Knjiga Izlaska 31:13
 - e. YHVH – *Shalom* (YHVH je Mir, BDB 217 i 1022), Knjiga o Sucima 6:24
 - f. YHVH – *Sabbaoth* (YHVH Nebeskih vojska, BDB 217 i 878), 1. Knjiga o Samuelu 1:3.11; 4:4; 15:2; često u Prorocima
 - g. YHVH – *Ro'I* (YHVH je moj Pastir, BDB 217 i 944, *Qal* PARTICIPALNI), Psalam 23:1
 - h. YHVH – *Sidqenu* (YHVH je naša pravednost, BDB 217 i 841), Knjiga proroka Jeremije 23:6
 - i. YHVH – *Shammah* (YHVH je tamo, BDB 217 i 1027), Knjiga proroka Ezekielia 48:35.

[Vidjeti Posebnu temu: Osobine Boga Izraelova \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: EDEN (BDB 727)

Eden je zemljopisna lokacija (tj. u sumerskome, “stepa” ili “ravnic”; u ugaritskome, “nizina”) u Knjizi Postanka 2 – 3, u kojem se nalazio poseban vrt kojeg je zasadio i pripremio Bog (usp. Post 2:8) za zajedništvo sa Svojim najvišim stvorenjem, čovječanstvom (tj. stvorenog u slici i sličnosti, usp. Post 1:26-27; 5:1; 9:6). Poseban Vrt spomenut je i u Knjizi proroka Izaije 51:3; Ezekielia 28:13; 31:9.16.18 (dva puta); 36:35; i Joela 2:3.

Očito riječ znači “bogatstvo /izobilje” iz arameskoga korijena. U hebrejskome (BDB 727 III, KB 792 II) korijen znači “užitak” ili “zadovoljstvo” (doslovno). LXX riječ prevodi u Knjizi Postanka 3:23 kao “voćnjak užitka” ili “vrt užitka”. Nakon Knjige Postanka ovaj pojam postaje slika dobro natopljenoga, plodnoga mjesta. Vrt Eden predstavlja vrijeme savršenog zajedništva između Boga i ljudi (tj. Post 3:8). On, zato, postaje slikom korištenom za Novo nebo i Zemlju (usp. Otk 21 - 22).

Što se mene tiče, došao sam do uvjerenja da se posebno stvorenje ljudi i Edena dogodilo nedugo (tj. 60 000-20 000 g.pr.Kr.). Ovo je stajalište nazvano “progresivni kreacionizam” (vidjeti [online](#) dobar članak od Dale Tooleya pod naslovom *Progressive Creationism: An Overview*). U ovome trenutku moga života, to je način da dopustim Bibliji neka potvrdi “Tko” i “Zašto” glede stvaranja te dopustim suvremenoj znanosti da me informira o “kako” i “kad”. Nisam uvrijeđen “evolucijom”, nego “naturalizmom”!

Nedavne publikacije Johna H. Waltona stvarno su mi pomogle da novim očima promišljam o ranim poglavljima Knjige Postanke. Moj model hermeneutike uvijek je naglašavao kako je ključ tumačenja Biblije:

1. nakana izvornoga nadahnotog autota u pisanju
2. kako će /trebali bi prvi primatelji razumjeti poruku /sliku?

Waltonova knjiga postavlja Knjigu Postanka u povijesnu okolnost Drevnoga Bliskog Istoka, a u naš suvremen svjetonazor. Nadam se da ćete potražiti:

1. *The Lost World of Genesis One: An Ancient Cosmology*
2. *The Lost World of Adam and Eve.*

POSEBNA TEMA: ŠADAJ i EL ŠADAJ

I. Šadaj

- A. Ovo je ne-hebrejski pojam /naslov, *Šadaj* (uvijek MNOŽINA), a ne uobičajeni *El Šadsaj*, što je bio patrijarhalno ime za Boćanstvo (usp. Izl 6:3). Riječ *Šadaj* (BDB 994, KB 1420) nepoznatoga je korijena. Zabilježite mogućnosti:
1. דָּש , BDB 994, KB 1418, GLAGOL što znači “obraćunati se nasilno” ili “pljačka” (IMENICA, “nasilje” ili “razaranje”, BDB 994)
 2. דָּש , BDB 993, KB 1417, asirijska ili akadka riječ za duha zaštitnika ili demona (usp. Pnz 32:17; Ps 106:37)
 3. דָּש , BDB 994, KB 1416, ženske grudi (usp. Job 24:9) ili majka životinja (tj. jarac u Izl 3:8)
 4. דָּש , BDB 994, KB 1420, rijetka riječ, moguće “izliti” (tj. YHVH kao davatelj kiše, a ne *Baal*)
 5. דָּש , BDB 994-5, KB 1420-1422, značenje korijena je neizvjesno; ovdje su neka nagađanja:
 - a. samodostatan (rabini)
 - b. moćan (od #1 i /ili arapskoga korijena)
 - c. davatelj kiše (od #4)
 - d. visoki bog (asirijski) ili bog planine (akadski).
- B. Kao što je uobičajeno u Drevnome Bliskom Istoku, naslovi jednoga boćanstva često su se primjenjivali na drugo boćanstvo. Najbliži usporedan jezik biblijskome hebrejskom je kanaanski (ugaritski). U spjevovima *Baal*, muški bog plodnosti kanaanskoga panteona, nazivan je i:
1. *Elyon*
 2. *Šadaj*.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Boćanstvu u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#), B.

- C. Knjiga o Jobu koristi nekoliko imena za Izraelovo Boćanstvo:
1. *Elohim* – samo u Knjizi o Jobu 1 - 2 ([vidjeti Posebnu temu: Imena za Boćanstvu u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#), C.)
 2. *El* – često, prvo u Knjizi o Jobu 5:8 ([vidjeti Posebnu temu: Imena za Boćanstvu u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#), A.)
 3. *Eloah* – često, prvo u Knjizi o Jobu 3:4
 4. *Šadaj* – 31 puta, prvo u Knjizi o Jobu 5:17, ali uglavnom u poglavljima 21 - 22; 27. Prvo je navedeno bez *El* u Knjizi Brojeva 24:4.16 i ponovno u Ruti (usp. Ruta 1:20.21). U Psalmima je nađeno samo dva puta bez *El* (usp. Ps 68:14; 91:1). U Prorocima nađeno je samo u:
 - a. Knjizi proroka Izaije 13:6
 - b. Knjizi proroka Ezekielia 1:24
 - c. Knjizi proroka Joela 1:15.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Boćanstvu u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#), A., C.

II. *El Šadaj*

Naslov “Bog Svemogući” doslovno je *El Šadaj*. Rabinski Midraš kaže da znači “samodostatnost”. LXX i Vulgata slijede ovo razumijevanje prevodeći ga s “Bog (*El*) Svemogući”. Očito je to bilo patrijarhalno ime za Boga (usp. Izl 6:3). Šest puta je upotrijebljeno u Knjizi Postanka i trideset i jedan put u Jobu (oboje u povijesnoj okolnosti drugoga tisućljeća pr.Kr.). Iako je etimologija trilateralnoga semitskog korijena neizvjesna, postoji nekoliko teorija o njegovu podrijetlu:

- A. Albright tvrdi da je iz akadskoga korijena što može značiti “planina” ili “stijena” (usp. Ps 18:1.2). Ako prvi pojam podrazumijeva “Bog planine” kao pravo značenje, onda mora odražavati kanaansku mitologiju (usp. Iz 14:13; Ez 28:2).

- B. Babilonska religija, tj. zigurati što su bili podizani na gorama što su izgradili ljudi (usp. Post 10) štovala je svoje bogove na njima.
- C. Bilo kakva izvorna nakana bila, već u Knjizi Izlaska 19 – 20 žarište će se promijeniti na Boga planine Sinaj (usp. Suci 5:5).

Za *El* vidjeti [Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#), A.

POSEBNA TEMA: OBLAK ... STUP

KNJIGA IZLASKA 13:21-22: “stup od oblaka” Ovo upućuje na vrlo sjajan oblak (“stup”, BDB 765) koji je predstavljao YHVH-inu osobnu prisutnost (teofanija) koji je vodio i štitio hebrejske robove kad su napustili Egipat i lutali pustinjama (usp. Izl 13:21-22; 14:19 [tj. Anđeo GOSPIDINOV, Izl 3:2].24; 33:9.10; Pnz 1:33; Neh 9:12.19; Ps 78:14; 105:39). Ovaj oblak /stup nestao je kad su Izraelci prešli rijeku Jordan idući u Obećanu zemlju (kao što je nestala i mana, Još 5:12).

Ovo su rabini nazvali “*Šekina* Oblak Slave” (tj. Targumi, usp. Izl 13:21-22; 14:19.24; 33:9-10; Ps 78:14; 99:7). Vršio je nekoliko stvari za Izraelce:

1. simbol YHVH-ine osobne prisutnosti (*šekina* znači “prebivati s”, BDB 1014, KB 1496; ovo je bilo značenje imena Emanuel u Iz 7:14)
2. odvojio je Izraela od faraonovih elitnih trupa (usp. Izl 14:19-20)
3. vodio je Izraela (usp. Izl 13:21-22; 40:34-38; Br 9:17-23)
4. natkrivao ih je i štitio od Sunca (usp. Ps 105:39)
5. noću je osvjetljavao logor, čak je omogućio Izraelcima putovanje noću (tj. “stup vatre”, usp. Izl 13:21; Neh 9:12.19)
6. izazivao je strah naroda od Izraela (usp. Izl 23:27; Pnz 2:25; 11:25; Jš 2:9)
7. očitovao se na gori Sinaj netom prije negoli je YHVH dao Zakon Mojsiju (usp. Izl 19; Ps 68:16-18)
8. ukazao se Mojsiju kod posebnoga malog šatora izvan logora (tj. pokazao je njegov prislan odnos s YHVH-om i identificirao ga kao Izraelova odabranog vođu (usp. Izl 33:7-11)
9. konačno je nestao kad je Izrael prešao rijeku Jordan, ali ponovno se pojavio kod Salamonovog posvećenja Hrama (1. Kr 8).

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Slava \(SZ\)](#)

[Anđeo Gospodinov](#)

POSEBNA TEMA: GOSPODIN (*adon* i *kurios*)

I. SZ (*adon*, BDB 10, KB 12):

- A. korišteno za Izraelova Boga (tj. Post 15:2.3; Pnz 3:24; 9:26; Još 7:7; Suci 6:22; 16:28; 2. Sam 7; 1. Kr 2:26; 8:23; i često u Prorocima – više od 300 puta, ali uopće ne u Levitskome zakoniku i Knjigama Ljetopisa
- B. također korišteno o kanaanskome muškome bogu plodnosti (tj. *Baal*)
- C. temeljno značenje:
 1. gospodin
 2. gospodar
 3. vlasnik
 4. muž
 5. kralj (kraljevski naslov u Drevnome Bliskom Istoku)
- D. kasnija rabinska uporaba SZ-na (hebrejski, *adon*, BDB 10, KB 12) uporaba pojma dolazi od kasnijega ustezanja Židova da upotrijebe zavjetno ime za Boga, YHVH, što je oblik hebrejskoga GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14; vidjeti [Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#)). Oni su se bojali kršenja zapovijedi što kaže: “Ne uzimaj ime GOSPODINOVO uzalud” (usp. Izl 20:7; Pnz 5:11). Zato, mislili su da ako ga neće izgovarati, ne mogu ga uzimati uzalud. I tako oni su čitali Pismo, te pojam zamijenili hebrejskom riječju *adon*.

II. NZ (*kurios*):

- A. riječ ima iste konotacije kao hebrejski pojam (vidjeti gore točku C.)
- B. NZ-na uporaba:
 - 1. pristojno oslovljavanje, *sir* (tj. Iv 4:11)
 - 2. teološki naglasak na Božanstvu Isusa iz Nazareta što slijedi SZ-nu zamjenu (LXX) za YHVH (tj. Iv 9:36.38; Djela 2:36; 10:36; 11:20; 2. Kor 4:5; Kol 2:6)
 - 3. izričaj "Isus je Gospodin" bila je formula Rane crkve kod krštenja kako bi se naznačila osobna vjera u Isusa Mesiju i Bogo-čovjeka (usp. Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11)
 - 4. [vidjeti Posebnu temu: Krist Isus kao Gospodin \(iz 2. Poslanice Korinćanima 4:5\).](#)

POSEBNA TEMA: NEBESKO VIJEĆE ANĐEOSKIH BIĆA

- I. U Pismu postoji nekoliko mjesta gdje se zamisao o Vijeću anđeoskih bića podrazumijeva ili navodi. Ovdje moramo biti pozorni:
 - A. zbog naglaska Hebrejske Biblije na monoteizmu (vidjeti [Posebnu temu: Monoteizam](#))
 - B. rabini su tijekom izgnanstva u Perziju bili pod utjecajem zoroastrijanizma (tj. dualizam, Bog vs. Sotona). Vidjeti od Alfreda Edersheima, *The Life and Times of Jesus the Messiah*
 - C. čovjek nikad nije siguran kad SZ-ni autori mirologiju drevnoga Bliskog Istoka primjenjuju na YHVH-u.
Vidjeti:
 - 1. G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, str. 201-271
 - 2. John H. Walton, *Ancient Near Eastern Thought and the Old Testament: Introducing the Conceptual World of the Hebrew Bible*, many references, see index.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Levijatan](#)

[Veliki crveni zmaj](#)

II. Ovdje su smjeranja na Vijeće anđeoskih bića:

- A. "mi /nas" odlomci:
 - 1. Knjiga Postanka 1:26-27; 3:22; 11:7
 - 2. Knjiga proroka Izaije 6:8
- B. "sinovi Božji" (*Elohim*) dolaze pred Njega – Knjiga o Jobu 1:6; 2:1; također zabilježiti Knjigu proroka Zaharije 3:1-2; [vidjeti Posebnu temu: Sinovi Božji u Knjizi Postanka 6](#)
- C. "sveti" – Knjiga o Jobu 5:1; [vidjeti Posebnu temu: Pobožnici, Sveti \(iz Psalma 79:2\)](#)
- D. viđenja Miheja u 1. Knjizi o Kraljevima 22:13-18; 2. Ljetopisa 18:18-22
- E. "Vijeće od *El*" – Psalam 82:1
- F. "skupština svetih" - Psalam 89:5.7.19
- G. "svi sinovi Božji" (*Elohim* – Job 38:7)
- H. Danielovo viđenje Nebeskoga suda – Knjiga proroka Daniela 7:9-10.

III. Ova anđeoska bića skupljena su kako bi čuli i izvršili YHVH-ine zapovijedi. Oni nisu inicijatori nego sluge. Ovo je slično SZ-nome načinu opisivanja Duha (tj. Post 1:2). Njegov zadatak je izvršiti YHVH-ine odredbe. Samo je u NZ-u Duh označen kao Božanska Osoba.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Osobnost Duha](#)

[Duh u Bibliji](#)

[Trojstvo](#)

POSEBNA TEMA: LEVIJATAN

“Levijatan” (BDB 531, KB 524, doslovno “smotan” ili “uvmnut”) čini se da je sedmoglavno ugoritsko morsko čudovište, Lotan (tj. Job 3:8; 41:19-21; Ps 104:26). U ugaritskoj poeziji, korijen “*tmn*” (Tannin, BDB 1072) uspoređan je s “*ltn2* (Lotan); oba imena korištena su za čudovišta vodenoga kaosa.

Međutim, ponekad se koristi kao simbol za zao narod (usp. Ps 74:12-17, moguće Egipat, usp. Ez 29:3; 32:2). Podsjećajući na vijugavu rijeku kroz njihovu zemlju. Ponekad je ovaj pojam povezan posebno s “Rahabom”, što je bio način upućivanja na Egipat (usp. Ps 87:4; 89:9-10; Iz 30:7). Meni izgleda da u Knjizi proroka Izaije govorimo o rijeci koja simbolizira narodnoga neprijatelja, ili Egipat ili Siriju (usp. Iz 27:1.12). Sustavi dvije velike rijeke Drevnoga Bliskog Istoka bili su kolijevke civilizacije (tj. Nil, te Tigris i Eufrat).

Tannin (BDB 1072) je uspoređan s (NIDOTTE, tom 3, str. 87):

1. Levijatanom, Knjiga o Jobu 7:12; Psalam 74:13-14; Knjiga proroka Izaije 27:1
2. Rahabom, Knjiga proroka Izaije 51:9
3. Bašanom, Psalam 68:22; Knjiga proroka Amosa 9:3.

Razlog zašto ovaj pojam može biti vrlo lako korišten simbolički jeste zbog ranije uporabe u mitološkoj kanaanskoj literaturi o plodnosti (usp. Job 3:8; 42:1-34; Ps 74:12-17; 104:26; vidjeti G. Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 239-240).

Postoji književni paralelizam između:

1. zmije koja bježi (BDB 638 I, usp. Isa. 27:1; Am 9:3)
2. uvrnutoga morskog čudovišta (Iz 27:1 ima moguće popisana dva čudovišta, usp. Post 1:21)
3. zmaja koji živi u moru (BDB 1072, Iz 27:1)
4. Rahaba (BDB 923, usp. Job 9:13; 26:12-13).

Isto smjerenje nađeno je u: (1) ugaritskim poemama i (2) Knjizi proroka Izaije 51:9, koji koristi “Rahab”, što se poistovjećuje i s pojmom “zmaj” (BDB 1072, usp. Job 7:12; Iz 27:1; 51:9).

Nakon mnogo razmišljanja, došao sam do mišljenja kako je “zmija” (BDB 638) iz Knjige Postanka 3, također poistovjećena sa slikom drevnoga čudovišta kaosa. Zmija koja govori uvijek me smetala. U svjetlu “Levijatana” (tj. posebno Ps 74:12-17), ova slika iz Postanka ima više drevnoga bliskoistočnoga smisla. Zmija iz Postanka 3 nije poistovjećena s “Tužiteljem” sve do kasnoga među-biblijskoga razdoblja (tj. 2. Ezra 6:52; 2. Bar 29:3-8). Prvi čitatelji mora da su poznavali ovu kanaansku sliku kao nisu mitologiju uzimali kao stvarnost (već naprosto kao sukob, slika što se opire Bogu). Vidjeti G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, str. 201-271.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Stvaranje i izvješća o Potopu u Drevnome Bliskom Istoku](#)

[Zmija](#)

[Veliki crveni zmaj](#)

POSEBNA TEMA: VELIKI CRVENI ZMAJ

Otkrivenje 12:1-6 opisuje konačnu (kozmičku) bitku između dobra i zla u mitološkim pojmovima uzetima iz kultura Drevnoga Bliskog Istoka (usp. Grant Osborne, *The Hermeneutical Spiral*, str. 229):

1. babilonsko izvješće o stvaranju – *Tiamat* (kaos), sedmoglavno čudovište koje je zbacilo jednu trećinu nebeskih zvijezda, vs. *Marduka*, vrhovnoga boga grada Babilona, koji ubija nju i postaje glavom panteona
2. egipatski mit – *Set (Tifon)*, crveni zmaj, vs. *Isis (Hator)*, koja rodi *Horusa*. Ona poslije ubija *Seta*
3. ugaritska legenda o *Baalu – Yam* (vode) vs. *Baala*. *Baal* ubija *Yam*
4. perzijski mit – *Azi Dabaka* (zli zmaj) vs. sina *Ahura Mazde* (visoki dobar bog)
5. grčki mit – the *Piton* (zmija /zmaj) vs. trudne *Leto* (ona rodi *Apolona*, koji ubija *Pitona*).

Otkrivenje 12:3: “veliki crveni Zmaj ima sedam glava i deset rogova, i na njegovoj glavi je je sedam dijadema”, što je opis zla i velike snage (usp. Otk 13:1 i 17:3). Rogovi i glave simboliziraju savršenu snagu (usp. Dn 7) a dijademe predstavljaju nakanu Zloga da prisvoji Kristovo kraljevsko mjesto.

Pojam “zmaj” može ići unatrag u SZ:

1. zmija iz Knjige Postanka 3
2. dva zla čudovišta kaosa:
 - a. Rahab (usp. Ps 89:10; Iz 51:9-10; Job 26:12-13)
 - b. Levijatan (usp. Ps 74:13-14; 104:26; Job 3:8; 7:12; 41:1; Iz 27:1; Am 9:3).

Postoje brojni pojmovi za Zloga nađenih u NZ-u:

1. “Sotona“, upotrijebljeno 33 puta (vidjeti [Posebnu temu: Sotona \[iz Poslanice Galaćanima 1:13\]](#))
2. “Đavao“, upotrijebljeno 32 puta (vidjeti [Posebnu temu: Đavao](#))
3. “Kušač” (usp. Mt 4:3; 1. Sol 3:5)
4. “Zli” (usp. Mt 6:13; 13:19; 1. Iv 5:18)
5. “Neprijatelj” (usp. Mt 13:39)
6. “Knez demona” (usp. Mt 9:34; 12:24; vidjeti [Posebnu temu: Osobno zlo](#))
7. “Vladar ovoga svijeta” (usp. Iv 12:31; 14:30; 16:11)
8. “Knez zračnih sila” (usp. Ef 2:2)
9. “bog ovoga svijeta” (usp. 2. Kor 4:4)
10. “Belial” (usp. 2. Kor 6:15)
11. “Belzebul” (usp. Mk 3:22; Lk 11:15.18-19; vidjeti [Posebnu temu: Belzebul](#))
12. “Zmaj” (usp. Otk 12:3.4.7.9; 20:2; vidjeti [Posebnu temu: Zmija](#))
13. “Zmija” (usp. Otk 12:9.15; 20:2)
14. “Optužitelj” (usp. Otk 12:10.15)
15. “Protivnik” (usp. 1. Pt 5:8)
16. “ričući lav” (usp. 1. Pt 5:8).

POSEBNA TEMA: BELZEBUL

Ovo je bila složenica od *Baal* i *Zebub* (BDB 127 GRAĐA BDB 256). Bio je mjesni *Baal* (tj. muški bog plodnosti) Ekrona (usp. 2. Kr 1:16). Židovi su redovito mijenjali imena poganskih vladara i poganskih bogova tako što su mijenjali samoglasnike, kako bi s njima zbijali šale. Ovaj pojam može biti preveden kao “Gospodar kuće”, “Gospodar muha”, ili “Gospodar izmeta” (vidjeti ABD, str. 639; ZPBC, str. 505-506).

Drugi dio imena često je bio srican *Zebul*, glavni demon u židovskome folkloru (usp. Mt 12:24; Lk 11:15). To objašnjava zašto NASB i NRSV imaju *Belzebul*, dok NKJV i NIV imaju *Belzebub* (Vulgata).

U Sinoptičkim Evanđeljima, ovo je ime okarakterizirano kao “vladar demona” (usp. Mt 12:24; Mk 3:22; Lk 11:15), ali poslije u istome odlomku, ona je nazvan “Sotona” (usp. Mt 12:26; Mk 3:23; Lk 11:18; vidjeti [Posebnu temu: Sotona Sotona \[iz Poslanice Galaćanima 1:13\]](#)). Kad su ove židovske vođe Isusa nazvali imenom za Sotonu, pokazali su kako su svjetlo okrenuli u tamu (vidjeti [Posebnu temu: Neoprostiv grijeh](#)).

POSEBNA TEMA: BEL

Bel (BDB128, KB 132, akadski za “gospodin”) je sličan naslov kanaanskome naslovu za boga plodnosti, *Baal*. Ovo je smjerenje na vrhovnoga boga akadskoga panteona (sumerski bog, *Enlil*, kojeg su zvali “gospodin”). *Enlil* je bio bog zaštitnik grada Nipura. Ovaj bog imao je naslov “Bog neba i Zemlje”. Kad je Babilon došao na vlast, ime glavnoga božanstva bilo je promijenjeno u *Marduk* (tj. on je bio bog-zaštitnik grada Babilona, BDB 597, usp. Jer 50:2). Ova promjena dokumentirana je u Prologu “Hamurabijevom zakoniku”. Postoje dvije knjige što su mi pomogle u ovome području:

1. John H. Walton, *Genesis 1 As Ancient Cosmology*
2. G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, posebno poglavlja 12-14.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Stvaranje i izvješća o Potopu u Drevnome Bliskom Istoku](#)

[Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku](#)

POSEBNA TEMA: *BELIAL*

Ovo je hebrejski pojam (tj. *beli* i *ya'al*, vidjeti BDB 116) čija je etimologija nekako sumnjiva. *Beliar* je drukčije sricanje od nekih židovskih pisanja. Moguće pozadine su:

1. bezvrijednost (tj. opis zlih ljudi /naroda, usp. Pnz 13:13; 2. Sam 23:6; 1. Kr 21:10.13)
2. bezakonje (usp. 2. Sam 22:5)
3. mjesto s kojega nema dizanja (tj. Šeol, usp. Ps 18:4)
4. drugi pojam za Sotonu (usp. Nah 1:15; Jubileji 1:20; 15:33; i Svisi s Mrtvoga mora [posebno IQS 1:18.24; 2:5.19]).

▣ “koji je iskupio moj život od svih nevolja” Ovo je očito hiperbolička izjava. David je shvaćao da ga je YHVH blagoslovio ali njegov je život imao mnogo stresnih trenutaka (usp. 2. Sam 4:9).

[Vidjeti Posebnu temu: Otkupnina /iskupljenje.](#)

POSEBNA TEMA: OTKUPNINA /ISKUPLJENJE

I. STARI ZAVJET

A. Postoje prvenstveno dva hebrejska zakonska pojma što izražavaju ovu zamisao:

1. *Ga'al* (BDB 145 I, KB 169 I), što u osnovi znači “biti slobodan od plaćanja cijene”. Oblik pojma *go'el* dodaje zamisli osobnoga posrednika, uobičajeno člana obitelji (tj. srodnika iskupitelja). Ovaj kulturološki vid prava da se natrag otkupe predmeti, životinje, zemlja (usp. Lev 25; 27), ili rođaci (usp. Ruta 4:14; Iz 29:22) teološki je prenijeto na YHVH-ino oslobođenje Izraela iz Egipta (usp. Izl 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77;15; Jer 31:11). On postaje “Iskupitelj” (usp. Job 19:25; Ps 19:14; 78:35; Izr 23:11; Iz 41:14; 43:14; 44:6.24; 47:4; 48:17; 49:7.26; 54:5.8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer 50:34).
2. *Padah* (BDB 804; KB 911), što u osnovi znači “osloboditi” ili “izbaviti”:
 - a. iskupljenje prvorodca (Izl 13:13.14 i Br 18:15-17)
 - b. fizičko iskupljenje suprotstavljeno je duhovnome iskupljenju (Ps 49:7.8.15)
 - c. YHVH će isкупiti Izraela od njegova grijeha i pobune (Ps 130:7-8).

B. Teološka zamisao uključuje nekoliko povezanih stavaka:

1. postoji potreba, ropstvo, gubitak, kazna zatvora:
 - a. fizičko
 - b. društveno
 - c. duhovno (usp. Ps 130:8)
2. cijena mora biti plaćena za slobodu, oslobođenje, i obnovu:
 - a. naroda Izraela (usp. Pnz 7:8)
 - b. pojedinca (usp. Job 19:25-27; 33:28; Iz 53)
3. netko mora djelovati kao posrednik i dobrotvor. U *ga'al* taj jedan je uobičajeno član obitelji ili bliski rođak (tj. *go'el*, BDB 145)
4. YHVH često Sâm Sebe opisuje u obiteljskim pojmovima:
 - a. Otac
 - b. Suprug /Muž
 - c. Bliski rođak Iskupitelj /Osvetnik.

Iskupljenje je bilo osigurano osobnim posredovanjem YHVH; cijena je bila plaćena, i iskupljenje ostvareno!

II. NOVI ZAVJET

A. Postoji nekoliko pojmova korištenih za prijenos teološke zamisli:

1. *Agorazō* (usp. 1. Kor 6:20; 7:23; 2. Pt 2:1; Otk 5:9; 14:3-4). Ovo je trgovački pojam što odražava plaćenu cijenu za nešto. Mi smo krvlju-kupljeni ljudi koji ne nadziru svoje vlastite živote. Mi pripadamo Kristu.
2. *Exagorazō* (usp. Gal 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5). Ovo je također trgovački pojam. On odražava Isusovu nadomjesnu smrt za našu korist. Isus je podnio “prokletstvo” temeljeno na izvedbi zakona (tj. Mojsijevski Zakon, usp. Ef 2:14-16; Kol 2:14), što grješno čovječanstvo ne može ispuniti. On je podnio prokletstvo (usp.

Pnz 21:23) za sve nas (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21)! U Isusu, Božja pravda i ljubav spojeni su u potpuni oprost, prihvaćanje, i pristup!

3. *Luō*, “osloboditi”:

a. *Lutron*, “cijena plaćena” (usp. Mt 20:28; Mk 10:45). Ovo su snažne riječi iz vlastitih Isusovih usta vezano na svrhu Njegova dolaska, da bude Spasitelj svijeta plaćanjem duga za grijeh kojeg On nije dugovao (usp. Iv 1:29)

b. *Lutroō*, “odriješiti”:

(1) iskupiti Izraela (Lk 24:21)

(2) dati Sâmog Sebe za iskupljenje i očišćenje naroda (Tit 2:14)

(3) biti bezgriješni nadomjestak (1. Pt 1:18-19)

c. *Lutrōsis*, “iskupljenje”, “oslobođenje”, ili “odriješenje”:

(1) Zaharijino proročanstvo o Isusu, Evanđelje po Luki 1:68

(2) Anina molitva Bogu za Isusa, Evanđelje po Luki 2:38

(3) Isusovo bolje, jednom ponuđeno žrtvovanje, Poslanica Hebrejima 9:12

4. *Apolytrōsis*:

a. iskupljenje kod Drugoga dolaska (usp. Djela 3:19-21):

(1) Evanđelje po Luki 21:28

(2) Poslanica Rimljanima 8:23

(3) Poslanica Efežanima 1:14; 4:30

(4) Poslanica Hebrejima 9:15

b. iskupljenje u Kristovoj smrti:

(1) Poslanica Rimljanima 3:24

(2) 1. Poslanica Korinćanima 1:30

(3) Poslanica Efežanima 1:7

(4) Poslanica Kološanima 1:14.

5. *Antilytron* (usp. 1. Tim 2:6). Ovo je ključni tekst (kao što je Tit 2:14) što povezuje Isusovu nadomjesnu smrt na križu. On je jedina i jedina prihvatljiva žrtva, jedan koji je umro za “sve” (usp. Iv 1:29; 3:16-17; 4:42; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14).

B. Teološka zamisao u NZ-u

1. Čovječanstvo je zarobljeno u grijeh (usp. Iv 8:34; Rim 3:10-18; 6:23).

2. Robovanje čovječanstva grijehu bilo je otkriveno SZ-nim Mojsijevskim Zakonom (usp. Gal 3) i Isusovom Propovijedi na gori (usp. Mt 5 - 7). Ljudska činidba postala je smrtna osuda (usp. Kol 2:14).

3. Isus, bezgriješno Janje Božje, došao je i umro umjesto nas (usp. Iv 1:29; 2. Kor 5:21). Mi smo očišćeni od grijeha kako bismo mogli služiti Bogu (usp. Rim 6).

4. Suzvučjem su obojica i YHVH i Isus “bliski srodnik” koji djeluju u našu korist. Ovo nastavlja obiteljske metafore (tj. otac, suprug /muž, sin, brat, bliski srodnik).

5. Iskupljenje nije bila cijena plaćena Sotoni (tj. srednjovjekovna teologija), nego pomirenje Božje riječi i Božje pravde s Božjom ljubavlju i potpunom opskrdom u Kristu. Na križu mir je bio obnovljen, pobuna ljudi oprostena, slika Božja u čovječanstvu sad je opet u potpunosti djelotvorna u prisnome zajedništvu!

6. Ipak postoji još uvijek budući vid iskupljenja (usp. Rim 8:23; Ef 1:14; 4:30), što uključuje uskrsnuće naših tijela i osobnu prisnost s Trojedinim Bogom ([vidjeti Posebnu temu: Trojstvo](#)). Naša uskrsla tijela bit će kao Njegovo (usp. 1. Iv 3:2). On je imao fizičko tijelo, ali s van - dimenzijskim vidom. Teško je odrediti paradoks 1. Poslanice Korinćanima 15:12-19 s 1. Poslanicom Korinćanima 15:35-58. Očito postoji fizičko, zemaljsko tijelo, i postojat će nebesko, duhovno tijelo. Isus je imao oba!

1:31 “zauvijek” [Vidjeti Posebnu temu: Zauvijek \(olam\) \(grčki idiom\)](#).

POSEBNA TEMA: ZAUVIJEK ('*olam*)

Etimologija hebrejskoga pojma '*olam*, עולם (BDB 761, KB 798) je neizvjesna (NIDOTTE, tom 3, str. 345). Korišten je u nekoliko značenja (uobičajeno određenih okvirom). Sljedeće su samo izdvojeni primjeri:

1. drevno:
 - a. ljudi, Knjiga Postanka 6:4; 1. Samuelova 27:8; Knjiga proroka Jeremije 5:15; 28:8
 - b. mjesta, Knjiga proroka Izaije 58:12; 61:4
 - c. Bog, Psalam 93:2; Izreke 8:23; Knjiga proroka Izaije 63:16
 - d. stvari, Knjiga Postanka 49:26; Job 22:15; Psalam 24:7.9; Knjiga proroka Izaije 46:9
 - e. vrijeme, Ponovljeni zakon 32:7; Knjiga proroka Izaije 51:9; 63:9.11
2. buduće vrijeme:
 - a. nečiji život, Knjiga Izlaska 21:6; Ponovljeni zakon 15:17; 1. Samuelova 1:22; 27:12
 - b. hiperbola za kralja, 1. Knjiga o Kraljevima 1:31; Psalam 61:7; Knjiga Nehemije 2:3
 - c. neprekidno postojanje:
 - (1) Zemlja, Psalam 78:69; 104:5; Propovjednik 1:4
 - (2) nebesa, Psalam 148:5
 - d. postojanje Boga:
 - (1) Knjiga Postanka 21:33
 - (2) Knjiga Izlaska 15:18
 - (3) Ponovljeni zakon 32:40
 - (4) Psalam 93:2
 - (5) Knjiga proroka Izaije 40:28
 - (6) Knjiga proroka Jeremije 10:10
 - (7) Knjiga proroka Daniela 12:7
 - e. Savez:
 - (1) Knjiga Postanka 9:12.16; 17:7.13.19
 - (2) Knjiga Izlaska 31:16
 - (3) Levitski zakonik 24:8
 - (4) Knjiga Brojeva 18:19
 - (5) 2. Knjiga o Samuelu 23:5
 - (6) Psalam 105:10
 - (7) Knjiga proroka Izaije 24:5; 55:3; 61:8
 - (8) Knjiga proroka Jeremije 32:40; 50:5
 - f. poseban Savez s Davidom:
 - (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25.29; 22:51; 23:5
 - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 2:33.45; 9:5
 - (3) 2. Knjiga Ljetopisa 13:5
 - (4) Psalam 18:50; 89:4.28.36.37
 - (5) Knjiga proroka Izaije 9:7; 16:5; 37:35; 55:3
 - g. Božji Mesija:
 - (1) Psalam 45:2; 72:17; 89:35-36; 110:4
 - (2) Knjiga proroka Izaije 9:6
 - h. Božji zakoni:
 - (1) Knjiga Izlaska 29:28; 30:21
 - (2) Levitski zakonik 6:18.22; 7:34; 10:15; 24:9
 - (3) Knjiga Brojeva 18:8.11.19
 - (4) Psalam 119:89.160
 - i. Božja obećanja:
 - (1) 2. Knjiga o Samuelu 7:13.16.25; 22:51
 - (2) 1. Knjiga o Kraljevima 9:5
 - (3) Psalam 18:50
 - (4) Knjiga proroka Izaije 40:8

- j. Abrahamovo potomstvo i Obećana zemlja:
 - (1) Knjiga Postanka 13:15; 17:19; 48:4
 - (2) Knjiga Izlaska 32:13
 - (3) 1. Knjiga Ljetopisa 16:17
- k. Blagdani prema Savezu:
 - (1) Knjiga Izlaska 12:14; 17:24
 - (2) Levitski zakonik 23:14; 21:41
 - (3) Knjiga Brojeva 10:8
- l. vječna vječnost:
 - (1) 1. Knjiga o Kraljevima 8:13
 - (2) Psalam 61:7-8; 77:8; 90:2; 103:17; 145:13
 - (3) Knjiga proroka Izaije 26:4; 45:17
 - (4) Knjiga proroka Daniela 9:24
- m. ono što Psalmi kažu vjernici će činiti zauvijek:
 - (1) zahvaljivanje, Psalam 30:12; 79:13
 - (2) prebivanje u Njegovoj prisutnosti, Psalam 41:12; 61:4.7
 - (3) pouzdanje u Njegovo milosrđe, Psalam 52:8
 - (4) slavljenje GOSPODINA, Psalam 52:9
 - (5) pjevanje hvala, Psalam 61:8; 89:1
 - (6) izricanje Njegove pravde, Psalam 75:9
 - (7) slavljenje Njegovog Imena, Psalam 86:12; 145:2
 - (8) blagoslivljanje Njegovog Imena, Psalam 145:1
- n. korištena u Knjizi proroka Izaije za opis Novoga doba:
 - (1) vječni Savez, Knjiga proroka Izaije 24:5; 55:3; 61:8
 - (2) YHVH vječna Stijena, Knjiga proroka Izaije 26:4
 - (3) vječna radost, Knjiga proroka Izaije 35:10; 51:11; 61:7
 - (4) Vječan Bog, Knjiga proroka Izaije 40:28
 - (5) vječno spasenje, Knjiga proroka Izaije 45:17
 - (6) vječna blagost /ljubaznost (*hesed*), Knjiga proroka Izaije 54:8
 - (7) vječan znak, Knjiga proroka Izaije 55:13
 - (8) vječno Ime, Knjiga proroka Izaije 56:5; 63:12.16
 - (9) vječno svjetlo, Knjiga proroka Izaije 60:19.20

Negativno usmjerena uporaba što se odnosi na vječnu kaznu grješnih nađena je u Knjizi proroka Izaije 33:14, "vječna vatra /gorenje". Izaija često koristi "vatra" za opis Božjega gnjeva (usp. Iz 9:18.19; 10:16; 47:14), ali jedino u Izaiji 33:14 opisana je kao "vječna".

- 3. unatrag i unaprijed u vremenu ("od vječnosti do vječnosti"):
 - a. Psalam 41:13 (slavljenje Boga)
 - b. Psalam 90:2 (Sâm Bog)
 - c. Psalam 103:17 (dobrota GOSPODINOVA).

Upamtite, okvir određuje širinu značenja pojma. Vječni Savezi i obećanja su uvjetovani (tj. Jer 7, [vidjeti Posebnu temu: Savez](#)). Budite pozorni kod čitanja vaših suvremenih gledišta o vremenu ili vašoj NZ-noj sustavnoj teologiji u svakoj SZ-noj uporabi ove vrlo tečne riječi. Upamtite, također, NZ poopćuje SZ-na obećanja ([vidjeti Posebnu temu: Starozavjetna proroštva o budućnosti vs. novozavjetnim proroštvima](#) ["Ključan uvod" u Otkrivenje]).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:32-37

³²Onda kralj David reče: "Pozovite mi Sadoka svećenika, Natana proroka, i Benaju sina Jojadina." I oni uđu u kraljevu prisutnost. ³³Kralj im reče: "Uzmite sa sobom sluge svoga gospodara, i neka moj sin Salamon jaše na mojoj vlastitoj mazgi, i odvedite ga dolje u Gihon. ³⁴Neka ga Sadok svećenik i Natan prorok pomažu tamo kao kralja nad Izraelom, zatrubite i recite: 'Neka dugo živi kralj Salamon!'" ³⁵Onda se uspnite po njega, i on će doći i sjesti na moje prijestolje i biti kralj na mome mjestu; jer ja sam imenovao njega da bude vladarom nad Izraelom i Judejom." ³⁶Benaja sin Jojadina odgovori kralju i reče: "Amen! Tako neka GOSPODIN, Bog moga gospodara kralja, kaže. ³⁷Kao što je GOSPODIN bio s mojim gospodarom kraljem, tako neka bi On bio sa Salamonom, i učinio njegovo prijestolje većim od prijestolja moga gospodara kralja Davida!"

1:32 Zabilježite ljude koje je David želio da potvrde Salomona:

1. veliki svćenik (Sadok)
2. prorok (Natan)
3. vojskovođa (Benaja).

1:33-37.38-40 Ovo sadrži nizove djela što potvrđuju Salomona kao kralja:

1. sluge Salomona marširaju sa Salamonom (stih 47)
2. Salamon jaše kraljevu mazgu (usp. stih 44; NIDOTTE, tom 3, str. 675), kao što će i Mesija, usp. Knjiga proroka Zaharije 9:9; Evanđelje po Mateju 21:5
3. Salamon ide na Gihonov izvor
4. Sadok ga pomazuje (stih 45)
5. trubi se
6. prisega vjernosti što daju svećenik i prorok
7. Salamon sjeda na Davidovo prijestolje (stih 46)
8. potvrda vjernosti što su Davidu dali Moćni ljudi:
 - a. amen ([vidjeti Posebnu temu: Amen](#))
 - b. neka YHVH bude sa Salamonom kao što je bio s Davidom
 - c. neka Salamonova kraljevina bude veća od Davidove.

POSEBNA TEMA: AMEN

I. STARI ZAVJET

- A. Pojam "Amen" je od hebrejske riječi za:
 1. "istina" (*emeth*, BDB 49)
 2. "istinitost /istinoljubivost" (*emun, emunah*, BDB 53)
 3. "vjera" ili "vjernost"
 4. "pouzdanje" (*dmn*, BDB 52).
- B. Njegova etimologija označava stabilan fizički stav osobe. Oprečno bi bilo on tko je nestabilan, klizav (usp. Ps 35:6; 40:2; 73:18; Jer 23:12) ili teturajući (usp. Ps 73:2). Od ove doslovne uporabe razvilo se metaforičko proširenje o vjernosti, vjerodostojnosti, odanosti, i pouzdanosti (usp. Hab 2:4).
- C. Posebne uporabe ([vidjeti Posebnu temu: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu](#)):
 1. stup /uzdanica, 2. Knjiga o Kraljevima 18:16 (1. Tim 3:15)
 2. sigurnost, Knjiga Izlaska 17:12
 3. nepokolebljivost, Knjiga Izlaska 17:12
 4. stabilnost /postojanost, Knjiga proroka Izaije 33:6
 5. istinito, 1. Knjiga o Kraljevima 10:6; 17:24; 22:16; Izreke 12:22
 6. čvrsto, 2. Knjiga LJetopisa 20:20; Knjiga proroka Izaije 7:9
 7. pouzdano /čvrsto (Tora), Psalam 119:43.142.151.160.
- D. U SZ-u dva su druga hebrejska pojma korištena za djelatnu vjeru:
 1. *bathach* (BDB 105), pouzdanje
 2. *yra* (BDB 431), strah, poštovanje, štovanje (usp. Post 22:12).
- E. Od smisla pouzdanosti ili vjerodostojnosti razvila se liturgijska uporaba za potvrdu istine ili vjerodostojne izjave drugoga (usp. Br 5:22; Pnz 27:15-26; 1. Kr 1:36; 1. Ljet 16:36; Neh 5:13; 8:6; Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48; Jer 11:5; 28:6).
- F. Teološki ključ ovome pojmu nije vjernost čovječanstva, nego YHVH-ina (usp. Izl 34:6; Pnz 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Jedina nada paloga čovječanstva je milostiva, vjerna, zavjetna odanost YHVH i Njegovih obećanja. Oni koji poznaju YHVH-u moraju biti slični Njemu (usp. Hab 2:4). Biblija je povijest i zapis Božje obnove Njegove slike (usp. Post 1:26-27) u čovječanstvu. Spasenje obnavlja sposobnost čovječanstva da ima prisno zajedništvo s Bogom. To je razlog zašto smo stvoreni.

II. NOVI ZAVJET

- A. Uporaba riječi "amen" kao zaključna liturgijska potvrda izjave istinitosti uobičajena je u NZ-u (usp. 1. Kor 14:16; Otk 1:7; 5:14; 7:12).

- B. Uporaba pojma kao završetak molitve uobičajena je u NZ-u (usp. Rim 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 6:18; Ef 3:21; Fil 4:20; 2. Sol 3:18; 1. Tim 1:17; 6:16; 2. Tim 4:18).
- C. Isus je jedini koji je koristio pojam (dvostruko u Evanđelju po Ivanu - 25 puta, tj. Iv 1:51; 3:3.5.11; itd.) za uvođenje važnih izjava (usp. Lk 4:24; 12:37; 18:17.29; 21:32; 23:43).
- D. Pojam je korišten kao naslov za Isusa u Otkrivenju 3:14 (također zabilježite 2. Kor 1:20, moguće naslov za YHVH-u iz Iz 65:16).
- E. Zamisao vjernosti ili vjere, istinitosti, ili pouzdanja izražena je u grčkome pojmu *pistos* ili *pistis*, što je u engleskome prevedeno kao “pouzdanje”, “vjera”, “vjerovati” ([vidjeti Posebnu temu: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \(pistis \[imenica\], pisteuō, \[glagol\], pistos \[pridjev\] u NZ-u\)](#)).

1:35 “bude vladarom nad Izraelom i Judejom” Zašto su ovi popisani odvojeno?

1. Autor Knjige o Kraljevima, vjerojatno Jeremija, živio je tijekom Davidove Monarhije.
2. Čak i prije ovoga, postojala je napetost između Judeje (najveće pleme, pleme za koje je u Post 49:10 prorečeno da će iznijeti kralja) i Izraela.

Pojam “vladar” (BDB 617) korišten je o kraljevskim vođama koje je odobrio Bog. Ovdje, to označava Salamona kao očevidnoga nasljednika (usp. 2. Ljet 11:22). Pojam se koristio o:

1. Šaulu – 1. Knjiga o Samuelu 9:16; 10:1
2. Davidu – 1. Knjiga o Samuelu 13:14; 2. Samuelova 7:8
3. Salamonu – ovdje
4. Jeroboamu – 1. Knjiga o Kraljevima 14:7
5. Baši – 1. Knjiga o Kraljevima 16:2
6. Ezekiji – 2. Knjiga o Kraljevima 20:5.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:38-40

³⁸Tako Sadok svećenik, Natak prorok, Benaja sin Jojadina, Kerećani, i Pelećani siđu i posadiše Salamona na kraljevu mazgu, i dovedu ga u Gihon. ³⁹Sadok svećenik uzme rog s uljem iz šatora i pomaza Salamona. Onda oni zatrubiše u trubu, i sav narod reče: “Dugo živio kralj Salamon!” ⁴⁰Sav narod pođe gore za njim, i narod bijaše svirao u svirala i radovao se s velikom radošću, tako da se zemlja tresla od njihove buke.

1:38 “Kerećani, i Pelećani” Ovi su bili Filistejci, ili barem Egejci, plaćeni vojnici koji su slijedili Davida (usp. 2. Sam 8:18; 15:18; 20:7,23).

☐ **“iz šatora”** Ovo je vjerojatno bio šator što je David napravio za Kovčeg saveza u Jeruzalemu (usp. 2. Sam 6:17; 1. Ljet 15:1; 16:1; 17:1).

☐ **“pomaza”** [Vidjeti Posebnu temu: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\)](#).

POSEBNA TEMA: “POMAZANJE” U BIBLIJI (hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603)

- A. Korišteno za uljepšavanje (BDB 691 I, usp. Pnz 28:40; Ruta 3:3; 2. Sam 12:20; 14:2; 2. Ljet 28:15; Dn 10:3; Mih 6:15).
- B. Korišteno za goste (BDB 206, usp. Ps 23:5; Lk 7:38.46; Iv 11:2).
- C. Korišteno za iscjeljenja (BDB 602, usp. Iz 61:1; Mk 6:13; Lk 10:34; Jak 5:14; [korišteno u higijenskome smislu u Ez 16:9]).
- D. Korišteno u pripravi za ukop (usp. Mk 16:1; Iv 12:3.7; 19:39-40; zabilježite 2. Ljet 16:14, ali bez GLAGOLA “pomazati”).
- E. Korišteno u religijskome smislu (o objektu, BDB 602, usp. Post 28:18; 31:13 [stup]; Izl 29:36 [žrtvenik]; Izl 30:26; 40:9-16; Lev 8:10-13; Br 7:1 [Svetište]).

F. Korišteno za postavljanje vođa:

1. svećenici:
 - a. Aron (Izl 28:41; 29:7; 30:30)
 - b. Aronovi sinovi (Izl 40:15; Lev 7:36)
 - c. standardni izričaj ili naslov (Br 3:3; Lev 16:32)
2. kraljevi:
 - a. od Boga (usp. 1. Sam 2:10; 2. Sam 12:7; 2. Kr 9:3.6.12; Ps 45:7; 89:20)
 - b. od proroka (usp. 1. Sam 9:16; 10:1; 15:1.17; 16:3.12-13; 1. Kr 1:45; 19:15-16)
 - c. od svećenika (usp. 1. Kr 1:34.39; 2. Kr 11:12)
 - d. od starješina (usp. Suci 9:8.15; 2. Sam 2:7; 5:3; 2. Kr 23:30)
 - e. o Isusu kao Mesijanskoga Kralja (usp. Ps 2:2; Lk 4:18 [Iz 61:1]; Djela 4:27; 10:38; Heb 1:9 [Ps 45:7])
 - f. Isusovi sljedbenici (usp. 2. Kor 1:21; 1. Iv 2:20.27 [krizma])
3. moguće o prorocima (usp. 1. Kr 19:16; Iz 61:1)
4. nevjerujući posrednici Božanskoga oslobođenja:
 - a. Kir (usp. Iz 45:1)
 - b. kralj Tira (usp. Ez 28:14, gdje on koristi metafore Vrta Eden)
5. pojam ili naslov "Mesija" znači "Pomazanik" (BDB 603), usp. Psalam 2:2; 89:38; 132:10.

Djela apostolska 10:38 stih je gdje su uključene sve tri Osobe Božanstva u pomazanje. Isus je bio pomazan (usp. Lk 4:18; Djela 4:27; 10:38). Zamisao je proširena na uključivanje svih vjernika (usp. 1. Iv 2:27). Pomazanik je postao pomazanici! To može biti usporedno s Antikristom i antikristima (usp. 1. Iv 2:18). SZ-ni simbolički čin fizičkoga pomazanja s uljem (usp. Izl 29:7; 30:25; 37:29) odnosi se na one koji su bili pozvani i opremljeni od Boga za poseban zadatak (tj. proroci, svećenici, i kraljevi). Riječ "Krist" prijevod je hebrejskoga pojma "pomazanik" ili Mesija.

▣ "trubu" [Vidjeti Posebnu temu: Rogovi korišteni od Izraela.](#)

POSEBNA TEMA: ROGOVI KORIŠTENI OD IZRAELA

Postoje četiri riječi u hebrejskome povezane s rogovima /trubama:

1. "ovnov rog" (BDB 901, KB 1144) – korišten kao puhačko glazbalo, usp. Knjiga o Jošui 6:5. Ova je ista riječ korištena za ovna uhvaćenog vlastitim rogovima koje će Abraham nadomjestiti za Izaka u Knjizi Postanka 22:13
2. "truba" (BDB 1051) – iz asirijskoga pojma za divlju ovca (kozorog). Ovo je rog koji je bio korišten u Knjizi Izlaska 19:16.19 na planini Sinaj /Horeb. Točke #1 i #2 usporednice su u Knjizi o Jošui 6:5. Bio je korišten za obavješćivanje o:
 - a. vremenima za štovanje (usp. Lev 25:9)
 - b. vremenima za borbu (tj. u Jerihonu je bilo za oboje, usp. Jš 6:4; Suci 3:27; 6:34; 1. Sam 13:3; Jer 4:5; Hoš 5:8)
 - c. vremenima za pomazanje novoga kralja, 1. Knjiga o Kraljevima 1:34.39
 - d. puhanje od Boga, Knjiga proroka Zaharije 9:14
3. "ovnov rog" (BDB 385, KB 398) – od fenicijske riječi za ovan (usp. Jš 6:4.6.8.13). To također stoji za Godinu Jubileja (usp. Lev 25:13.28.40.50.52.54; 7:17.18.23.24).
Svi od ova prva tri čini se kako su zamjenjivi bez naznačene razlike. Mišna (RH 3.2) dopušta životinjske rogove od ovaca, koza, ili antilope, ali ne od krave.
4. "trube" (BDB 348, KB 344) – moguće od GLAGOLA "razapeti", što podrazumijeva ravnu kost (ne zakrivljenu kao životinjski rogovi). Ove su bile izrađene od srebra (kasnije egipatskoga obrisa i oblika). Te su bile korištene:
 - a. s običajima štovanja (usp. Br 10:2.8.10; Ezra 3:10; Neh 12:35.41)
 - b. za vojne svrhe (usp. Br 10:9; 31:6; Hoš 5:8)
 - c. za kraljevske svrhe (usp. 2. Kr 11:14).

Jedan od ovih metalnih rogova opisan je na Titovu slavoluku u Rimu; opisuju ih i Josip Flavije u *Antiq.* 3.12.6.

1:40 “tako da se zemlja tresla od njihove buke” MT ima “zemlja se razdijelila” (BDB 131, KB 149, *Niphal IMPERFEKT s waw*), što je očito hiperbolička izjava. To je navedeno kako bi se prenijelo da su krunidbu čuli oni koji su podupirali Adoniju (stih 41).

NASB (AŽURIRANI) TEKST:1:41-48

⁴¹Sad Adonija i svi gosti koji bijahu s njim čuli su *to* dok su završavali jesti. Kad je Joab čuo zvuk trube, reče: “Zašto grad radi takvu buku?” ⁴²Dok je on još govorio, Jonatan sin Ebjataru svećenika dođe. Onda Adonija reče: “Uđi, jer ti si hrabar čovjek i donosiš dobre vijesti.” ⁴³Ali Jonatan odgovori Adoniji: “Ne! Naš gospodar kralj David učinio je Salamona kraljem. ⁴⁴Kralj je poslao s njim i Sadoka svećenika, Natana proroka, Benaju sina Jojadina, Kerećane, i Pelećane; i oni ga posadiše na kraljevu mazgu. ⁴⁵Sadok svećenik i Natan prorok pomazali su ga za kralja u Gihonu, i oni su sišli od tamo radujući se, tako da se u gradu digla buka. To je graja što ste čuli.

⁴⁶Osim toga, Salamon je sjeo na njegov stolac na prijestolju kraljevstva. ⁴⁷Štoviše, kraljeve sluge dodoše blagosloviti našega gospodina kralja Davida, govoreći: ‘Neka bi naš Bog ime Salamona učinio boljim od tvoga imena i njegovo prijestolje većim od tvoga prijestolja!’ I kralj se pokloni na krevetu. ⁴⁸Kralj je također rekao ovo:

‘Blagoslovljen neka je GOSPODIN, Bog Izraela, koji je odobrio da sjedne na moje prijestolje danas dok moje vlastite oči vide *to*.’”

1:43 Praksa su-vladavine bila je uobičajena u Drevnome Bliskom Istoku. To je uzrok problema za suvremene znanstvenike koji pokušavaju datirati vladavine kraljeva Izraela i Judeje.

1:47 “kralj se pokloni na krevetu” Ovo je bio simbolički čin Davida na njegovu krevetu koji je time priznao kralja Salamona na njegovu prijestolju (stih 48).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 1:49-53

⁴⁹Tada svi Adonijini gosti bijahu prestravljeni; i oni se digoše i svaki ode svojim putom. ⁵⁰A Adonija se bojao Salamona, i on se digne, ode i uhvati se za rogove žrtvenika. ⁵¹Sad Salamonu je bilo rečeno, kazujući: “Gle, Adonija se boji kralja Salamona, jer gle, on se uhvatio za rogove žrtvenika, govoreći: ‘Neka mi se kralj Salamon danas zakune da neće ubiti svoga slugu mačem.’” ⁵²Salamon reče: “Ako je on čestit čovjek, niti jedna njegova vlas neće pasti na zemlju; ali ako se nađe pokvarenosti u njemu, on će umrijeti.” ⁵³Tako kralj Salamon posla, i oni ga skinu sa žrtvenika. I on dođe i pade ničice pred kraljem Salamonom, i Salamon mu reče: “Idi svojoj kući.”

1:50 “uhvati se za rogove žrtvenika” Ovo upućuje na žrtvenik, koji je imao rogove (simbol snage) na svakome uglu. To je bio dio na koji se stavljala krv žrtve (usp. Izl 27:2; 30:10). To je bilo posebno mjesto zaklona (usp. Izl 21:14; 1. Kr 2:28-29).

[Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik.](#)

POSEBNA TEMA: ŽRTVENIK

Ovo je bilo posebno mjesto za žrtve u Šatoru. Bio je izgrađen od bagremova drva presvučena tučem (usp. Izl 27:1-2). Bio je to kvadrat, visok 5 lakata (oko 18" x 5"; vidjeti [Posebnu temu: Lakat](#)) s 3 lakta. Imao je svoje vlastito posuđe (usp. Izl 27:3) i bio je prenosiv (usp. Izl 27:6-7).

Posebnost ovoga žrtvenika bila su četiri roga, što su vjerojatno oponašali životinjske rogove, koji su bili simbol snage za Izraelce. Krv žrtve bila je izvađena a dio krvi bio je razmazan po ovim rogovima, vjerojatno simbol podizanja žrtve Bogu.

Kao i čitav ostali namještaj Šatora, ovaj žrtvenik bio je proširen u Salamonovu Hramu (usp. 1. Kr 6). Za posebne obrede vidjeti [Posebnu temu: Žrtve u Mezopotamiji i Izraelu i njihovo značenje.](#)

1:52 “niti jedna njegova vlas neće pasti na zemlju” Ovo je idiom u značenju “uopće nikakvo zlo neće doći na njega” (usp. 1. Sam 14:45; 2. Sam 14:11).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Objasnite važnost 1. Knjige o Kraljevima 1:6.
2. Zašto su se, nakon toliko mnogo godina, Joab i Ebjatar pobunili protiv Davida?
3. Zašto se David poklonio na svome krevetu (stih 47)?
4. Objasnite važnost “rogova žrtvenika”.

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 2

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Davidovo naređenje Salamonu 2:1-4 2:5-9 smrt Davida 2:10-12 2:13-18 Adonija pogubljen 2:19-25 2:26-27 Joab pogubljen 2:28-35 Šimej pogubljen 2:36-38 2:39-46	Davidove upute Salamonu 2:1-9 smrt Davida 2:10-12 Salamon pogubljuje Adoniju 2:13-18 2:19-25 Ebjatar izgnan, Joab pogubljen 2:26-27 2:28-35 Šimej pogubljen 2:36-38 2:39-46	smrt Davida i isključivanje rivala za Salamonovu vladavinu 2:1-4 2:5-9 2:10-12 2:13-18 2:19-25 2:26-27 2:28-35 2:36-38 2:39-46a 2:46b	Davidove posljednje upute Salamonu 2:1-4 2:5-6 2:7 2:8-9 smrt Davida 2:10-12 smrt Adonije 2:13-16 2:17 2:18 2:19-20 2:21 2:22-24 2:25 Ebjatarovo otpadništvo i smrt Joaba 2:26-27 2:28-30 2:31-33 2:34-35 smrt Šimeja 2:36-37 2:38 2:39-45 2:46	Davidova oporuka 2:1-4 2:5-9 smrt Davida 2:10-11 smrt Adonije 2:12 2:13-25 sudbina Ebjatara i Joaba 2:26-27 2:28-35 neposluh i smrt Šimeja 2:36-38 2:39-41 2:42-46

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. David upozorava svoga sina, Salamona, neka hoda u Mojsijevskome Savezu. Ako bude (zabilježite uvjetovani element, stih 4), onda će se ostvariti obećanje 2. Poslanice o Samuelu 7; 1. Ljetopisa 17.
- B. David traži od Salamona da se pobrine za neke nedovršene probleme s ljudima:
 1. Joabom – 1. Knjiga o Kraljevima 2:5-6.28-34

2. Barzilajom – 1. Knjiga o Kraljevima 2:7
 3. Šimejom – 1. Knjiga o Kraljevima 2:8-9.36-46.
- C. Salamon je prisiljen baviti se i s Adonijom (stihovi 19-25) i Šimejom (stihovi 36-46), kao i s izgnanstvom Ebjatarata (stihovi 26-27).
- D. U svjetlu drugih kultura Drevnoga Bliskog Istoka, Salamon je djelovao vrlo suosjećajno prema svojim neprijateljima.

PROČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:1-4

¹Kad se približavalo Davidovo vrijeme da umre, on naredi Salamonu svome sinu, govoreći: ²“Ja idem putom svih na zemlji. Budi jak, stoga, i pokaži se čovjekom. ³Drži naredbe GOSPODINA svoga Boga, hodaj Njegovim putovima, drži Njegove zakonske odredbe, Njegove zapovijedi, Njegove uredbe, i Njegova svjedočanstva, sukladno onome što je napisano u Zakonu Mojsijevu, tako da možeš biti uspješan u svemu što radiš i gdje god se okreneš, ⁴tako da GOSPODIN može izvršiti Svoje obećanje što je rekao glede mene, govoreći: ‘Ako budu tvoji sinovi pozorni na svome putu, da hodaju preda Mnom u istini sa svim svojim srcem i sa svom svojom dušom, neće ti nedostajati čovjeka na prijestolju Izraelovu.’”

2:1 Ovaj stih podrazumijeva oboje za Davida i Božanski naum i spoznaju vremena smrti. Smrt je u ruci YHVH, a ne Sotone. Onima koji poznaju YHVH-u, smrt je prijatelj, a ne neprijatelj (tj. Ps 116:15)!

2:2 “Ja idem putom svih na zemlji” Ovo je potvrda zajedničkoga iskustva smrti za čitavo palo čovječanstvo (tj. Jš 23:14).

Samo su je dvojica izbjegla:

1. Henok (Post 5:21-24)
2. Ilija (2. Kr 2:11-14).

U Bibliji se spominju tri smrti:

1. duhovna smrt – Knjiga Postanka 2:17; 3; Knjiga proroka Izaije 59:2; Poslanica Rimljanima 7:10-11; Jakovljeva poslanica 1:15
2. fizička smrt – Knjiga Postanka 2:16-17; 3:4-5; 5
3. vječna smrt – Knjiga Otkrivenja 2:11; 20:6.14; 21:8.

▣ **“Budi jak”** Ovaj GLAGOL (BDB 304, KB 302, *Qal* PERFEKT s *waw*) koristio je:

1. Mojsije Jošui – Ponovljeni zakon 31:7.23
2. YHVH Jošui – Knjiga o Jošui 1:6.7.9.18
3. Jošua Izraelu – Knjiga o Jošui 10:25
4. YHVH Davidu – 1. Knjiga Ljetopisa 22:13
5. David Salamonu – ovdje; 1. Knjiga Ljetopisa 28:20
6. Azarja Asi – 2. Knjiga Ljetopisa 15:7
7. Ezekija Judi – 2. Knjiga Ljetopisa 32:7
8. Izaija slabima u vjeri – Knjiga proroka Izaije 35:4
9. anđeo Danielu – Knjiga proroka Daniela 10:19
10. Hagaj Zerubabelu, Jošui, i narodu – Knjiga proroka Hagaja 2:4
11. Zaharija povratnicima iz Judeje – Knjiga proroka Zaharije 8:9.13.

Ljudska snaga vjere nalazi se u obećanjima i prisutnosti njihova zavjetnoga Boga. To je svjetonazor vjere!

2:3 Savez ima i obećanja (stih 4; 1. Kr 3:14; 1. Ljet 22:13) i zahtjeve. On je uvjetovan (zabilježite ovaj “ako” u stihu 4; također zabilježite uvjetovane implikacije u Pnz 4:40.44-45; 5:1.33; 11:1-17; 17:14-20). [Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

Dobar način ilustracije ovoga nalazi se u 1. Knjizi o Samuelu 2:30, gdje YHVH obećava Eliju da će njegova kuća služiti Njemu “zauvijek”, ali zbog nekoliko stvari što su se dogodile s Elijevim sinovima i potomcima, to je obećanje ukinuto u 1. Knjizi o Kraljevima 2:26-27.

Ovo je ista vrsta teoloških problema što se pojavljuju kad se tekstovi o sigurnosti navode bez ijedne reference na tekstove o poslušnosti i ustrajnosti. Biblijska vjera je i obećanje od Boga i način života vjere /vjernosti (tj. Jak 2:14-26).

POSEBNA TEMA: SAVEZ

SZ-ni pojam *berith* (BDB 136, KB 157), savez, nije lako odrediti. Ne postoji odgovarajući GLAGOL u hebrejskome. Svi pokušaji izvođenja etimološke odredbe dokazali su se neuvjerljivima. Međutim, očito središte zamisli prisiljavalo je znanstvenike na preispitivanje uporabe riječi kako bi se pokušalo odrediti njezino djelatno značenje.

Savez je sredstvo kojim se jedan pravi Bog ([vidjeti Posebnu temu: Monoteizam](#)) bavi Svojim ljudskim Stvorenjem. Zamisao Saveza, dogovorno, ili sporazuma ključna je za razumijevanje biblijskoga otkrivenja. Napetost između Božje suverenosti te ljudske slobodne volje jasno je vidljiva u zamisli Saveza. Neki su Savezi temeljeni isključivo na Božjoj naravi i djelovanjima:

1. sâmo stvaranje (usp. Post 1 - 2)
2. zaštita i obećanje Noi (usp. Post 6 – 9)
3. poziv Abrahama (usp. Post 12)
4. Savez s Abrahamom (usp. Post 15).

Međutim, posebna narav Saveza zahtijeva odaziv:

1. vjerom Adam mora poslušati Boga i ne jesti sa stabla usred Edena
2. vjerom Abraham mora ostaviti svoju obitelj, slijediti Boga, i vjerovati u buduće potomstvo
3. vjerom Noa mora izgraditi veliku lađu daleko od vode i skupiti životinje
4. vjerom Mojsije mora izvesti Izraelce iz Egipta na goru Sinaj te primiti posebne smjernice za religijski i društveni život s obećanjima blagoslova i prokletstava (usp. Pnz 27 - 28).

Ova ista napetost što uključuje Božji odnos prema ljudstvu naslovljena je u “Novome savezu” (usp. Jer 31:31-34; Heb 7:22; 8:6.8.13; 9:15; 12:24). Napetost može biti jasno vidljiva u usporedbi Knjige Ezekielia 18 s Ezekielom 36:27-37 (djelovanje YHVH). Je li Savez temeljen na Božjim milosrdnim djelima ili naredenome ljudskom odazivu? Ovo je goruće pitanje Staroga saveza i Novoga. Ciljevi oba su isti:

1. obnova zajedništva izgubljenog u Postanku 3
2. ustroj pravednog naroda koji odražava Božju narav.

Novi savez u Jeremiji 31:31-34 rješava napetost uklanjanjem ljudskoga vršenja kao sredstva dobivanja prihvaćanja. Božji Zakon postaje unutarnja žudnja umjesto vanjskoga zakonskoga kôda. Cilj pobožnoga, pravednog naroda ostaje isti, ali mijenja se način. Palo čovječanstvo dokazalo je sebe neprikladnim biti Božjom odražavajućom slikom. Poteškoća nije bila Božji Savez, nego ljudska grješnost i slabost (usp. Post 3; Rim 7; Gal 3).

Ista napetost između SZ-nih neuvjetovanih i uvjetovanih Saveza ostaje u NZ-u. Spasenje je potpuno besplatno u dovršenome djelu Isusa Krista, ali ono zahtijeva pokajanje i vjeru (oboje i početno i neprekidno, [vidjeti Posebnu temu: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \(*pistis* \[imenica\], *pisteuō*, \[glagol\], *pistos* \[pridjev\] u NZ-u\)](#)). Isus naziva Svoj novi odnos s vjernicima “Novi savez” (usp. Mt 26:28; Mk 14:24; Lk 22:20; 1. Kor 11:25). To je zakonsko proglašenje (sudsko) i poziv na Kristo-sličnost (usp. Mt 5:48; Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; 7:1; Gal 4:19; Ef 1:4; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3.7; 5:23; 1. Pt 1:15), izrična izjava o prihvaćenosti (Rim 4), te imperativni poziv na svetost (Mt 5:48)! Vjernici nisu spašeni zbog svoga vršenja, nego zbog poslušnosti (usp. Ef 2:8-10; 2. Kor 3:5-6). Pobožno življenje postaje dokaz spasenja, ne sredstvo spasenja (tj. Jak i 1. Iv). Međutim, vječni život ima vidljive osobine! Ova je napetost jasno vidljiva u upozorenjima u NZ-u ([vidjeti Posebnu temu: Apostazija /otpadništvo \[*aphistēmi*\]](#)).

Dobri, kratki članci o uvjetobanim vs. neuvjetovanim savezima nalaze se u:

1. knjizi D. Brent Sandyja, *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, str. 44-47
2. F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 129-130
3. *Hard Sayings of the Bible*, str. 70-75.

▣ “Drži” [Vidjeti Posebnu temu: Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\)](#).

POSEBNA TEMA: ČUVATI /DRŽATI (iz Ponovljenoga zakona 5:10)

Osobina Ponovljenoga zakona je povezivanje poslušnosti prema YHVH-inu Savezu do ljubavi za YHVH-u (usp. 6:5; 7:9; 10:12; 11:1.13.22; 13:3; 19:9; 30:6.16.20).

YHVH-ina ljubav nije hirovita, nego jasno određena. On ne pokazuje pristranost. Njegova pokrenuta zavjetna ljubav zadržava se poslušnošću Savezu.

“Čuvati /držati” (BDB 1036, KB 1581) ključna je zamisao u ovome poglavlju (usp. Pnz 5:1.10.12.29.32 i mnogo češće u Pnz). SZ bio je temeljen na YHVH-inoj milosti i ljudskoj poslušnosti /vršenju. YHVH je želio pokazati ljudsku nesposobnost za primjeren odaziv (usp. Gal 3). NZ (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38) temeljen je na Božjemu milostivom iniciranju i iskupljenju u Kristu. Vjernicima je ipak određeno biti pravednima (usp. Ef 1:14; 2:10), ali oni su prihvaćeni i oprosteno im je milošću kroz vjeru /po vjeri (usp. Ef 2:8-9). Sad oni slušaju /vrše iz osjećaja zahvalnosti i obiteljske ljubavi (tj. “oni koji Me ljube”). Cilj je isti, pravedan (Kristo-sličan) narod, ali mehanizam se promijenio od ljudskoga vršenja do Kristova vršenja (usp. Mk 10:45; 2. Kor 5:21).

Drugi hebrejski korijen upotrijebljen je u Ponovljenome zakonu 6:4, “slušati” (BDB 1033, KB 1581), što također znači “slušati kao i činiti /poslušati”. Poslušnost je dokaz da vjerni sljedbenici jesu vjerni sljedbenici. Zabilježite Isusove riječi u Evanđelju po Luki 6:46! Jedan od najtužnijih odlomaka u Knjizi proroka Izaije opisuje Izraelovu nesposobnost za bivanje poslušnim (usp. Iz 6:9-13)! Također zabilježite Isusove riječi u Evanđelju po Mateju 7:21-23.24-27.

☐ “GOSPODINA” [Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

☐ “hodaj” Ovo je biblijski idiom o vjernome življenju prema zavjetnoj vjeri. YHVH-ini zavjetni zahtjevi bili su kao dobro označen put. Ostanite na tome putu!

☐ “putovima ... zakonske odredbe ... zapovijedi ... uredbe ... svjedočanstva” Ovo su sve sinonimi za YHVH-ine smjernice.

[Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

POSEBNA TEMA: POJMOVI ZA BOŽJE OTKRIVENJE (korišteni u PONOVLJENOME ZAKONU I PSALMIMA)

I. “Pravila”, BDB 349, “zakonska odredba, naredba, ili propis”

- A. Muški rod תק - Ponovljeni zakon 4:1.5.6.8.14.40.45; 5:1; 6:1.24.25; 7:11; 11:32; 16:12; 17:19; 26:17; 27:10; Psalam 2:7; 50:16; 81:4; 99:7; 105:10.45; 148:6
- B. Ženski rod - Ponovljeni zakon 6:2; 8:11; 10:13; 11:1; 28:15.45; 30:10.16; Psalam 89:31; 119:5.8.12.16.23.26.33.48.54.64.68.71.80.83.112.124.135.145.155.171

II. “Zakon” BDB 435, “uputa”

- Ponovljeni zakon 1:5; 4:44; 17:11.18.19; 27:3.8.26; 28:58.61; 29:21.29; 30:10; 31:9; Psalam 1:2; 19:7; 78:10; 94:12; 105:45; 119:1.18.29.34.44.51.53.55.61.70. 119:72.77.85.92.97.109.113.126.136.142.150.153.163.165.174

III. “Svjedočanstva” BDB 730, “Božanski zakoni”

- A. MNOŽINA, עדה - Ponovljeni zakon 4:45; 6:17.20; Psalam 25:10; 78:56; 93:5; 99:7; 119:22.24.46.59.79.95.119.125.138.146.152.167.168
- B. עדות ili עדות - Psalam 19:8; 78:5; 81:6; 119:2.14.31.36.88.99.111.129.144.157

IV. “Naredbe” BDB 824, “optužba”

- Psalam 19:8; 103:18; 111:7; 119:4.15.27.40.45.56.63.69.78.87.93.94.100. 104. 110.128.134.141.159.168.173

V. “Zapovijedi”, BDB 846

- Ponovljeni zakon 4:2.40; 5:29; 6:1.2.17.25; 8:1.2.11; 10:13; 11:13; 15:5; 26:13.17; 30:11.16; Psalam 19:8; 119:6.10.19.21.32.35.47.48.60.66.73.86.96. 98.115.127.131.143.151.166.176

- VI. "Osude/presude" BDB 1048, "odluke" ili "pravda"
- Ponovljeni zakon 1:17; 4:1.5.8.14.45; 7:12; 16:18; 30:16; 33:10.21; Psalam 10:5; 18:23; 19:10; 48:12; 89:30; 97:8; 105:5.7; 119:7.13.20.30.39.43.52.62.75.84.102.106.120.132.137.149.156.160.164; 147:19; 149:9
- VII. Njegovi načini BDB 202, YHVH-ine smjernice za način života Njegova naroda
- Ponovljeni zakon 8:6; 10:12; 11:22.28; 19:9; 26:17; 28:9; 30:16; 32:4; Psalam 119:3.5.37.59
- VIII. "Njegove riječi"
- A. BDB 202
- Ponovljeni zakon 4:10.13.36; 9:10; 10:4; Psalam 119:9.16.17.25.28.42.43.49.57.65.74.81.89. 101.105.107. 114.130.139. 147.160.161.169 B. BDB 57
1. "riječ" - Ponovljeni zakon 17:19; 18:19; 33:9; Psalam 119:11.67.103.162.170.172
 2. "obećanje" - Psalam 119:38.41.50.58.76.82.116.133.140.148.154
 3. "zapovijed" - Psalam 119:158.

Sve ovo upućuje na Božje otkrivenje Njega Izraelu. U osnovi pojmovi su sinonimi. [Vidjeti Posebnu temu: Inspiracija /nadahnuće.](#)

☐ "sukladno onome što je napisano u Zakonu Mojsijevu" [Vidjeti Posebnu temu: Mojsijevo autorstvo Petoknjžja.](#)

POSEBNA TEMA: MOJSIJEVO AUTORSTVO PETOKNJŽJA

- A. Sama Biblija ne imenuje autora (kao što je slučaj s većinom SZ-n ih Knjiga). Knjiga Postanka nema "ja" dijelove kao Ezra, Nehemija, ili "mi" dijelove kao Djela apostolska.
- B. Židovska predaja
1. Drevni židovski pisci kažu da ga je Mojsije napisao:
 - a. Ben Sirahov *Propovjednik*, 24:23, pisan oko 185. g.pr.Kr.
 - b. *Baba Bathra* 14b, dio Talmuda što daje tradicionalno autorstvo SZ-nih Knjiga
 - c. Filon Aleksandrijski, Egipat, židovski filozof, živio oko 20. g.pr.Kr. do 42. g.pos.Kr.
 - d. Josip Flavije, židovski povjesničar, živio oko 37.-70. g.
 2. YHVH otkriva istinu Mojsiju:
 - a. Mojsiju je bilo rečeno da mora pisati za narod:
 - (1) Knjiga Izlaska 17:14
 - (2) Knjiga Izlaska 24:4.7
 - (3) Knjiga Izlaska 34:27.28
 - (4) Knjiga Brojeva 33:2
 - (5) Ponovljeni zakon 31:9.22.24-26
 - b. rečeno je da je Bog govorio preko Mojsija narodu:
 - (1) Ponovljeni zakon 5:4-5.22
 - (2) Ponovljeni zakon 6:1
 - (3) Ponovljeni zakon 10:1
 - c. Mojsiju je rečeno da mora govoriti riječi Tore narodu:
 - (1) Ponovljeni zakon 1:1.3
 - (2) Ponovljeni zakon 5:1
 - (3) Ponovljeni zakon 27:1
 - (4) Ponovljeni zakon 29:2
 - (5) Ponovljeni zakon 31:1.30
 - (6) Ponovljeni zakon 32:44
 - (7) Ponovljeni zakon 33:1.
 3. SZ-ni autori pripisuju ga Mojsiju:
 - a. Knjiga o Jošui 8:31

- b. 2. Knjiga o Kraljevima 14:6
 - c. Knjiga Ezre 6:18
 - d. Knjiga Nehemije 8:1; 13:1-2
 - e. 2. Knjiga Ljetopisa 25:4; 34:12; 35:12
 - f. Knjiga proroka Daniela 9:11
 - g. Knjiga proroka Malahije 4:4.
- C. Kršćanska predaja
1. Isus pripisuje navode iz Tore Mojsiju:
 - a. Evanđelje po Mateju 8:4; 19:8
 - b. Evanđelje po Marku 1:44; 7:10; 10:5; 12:26
 - c. Evanđelje po Luki 5:14; 16:31; 20:37; 24:27.44
 - d. Evanđelje po Ivanu 5:46-47; 7:19.23.
 2. Drugi NZ-ni autori pripisuju navode iz Tore Mojsiju:
 - a. Evanđelje po Luki 2:22
 - b. Djela apostolska 3:22; 13:39; 15:1, 15-21; 26:22; 28:23
 - c. Poslanica Rimljanima 10:5.19
 - d. 1. Poslanica Korinćanima 9:9
 - e. 2. Poslanica Korinćanima 3:15
 - f. Poslanica Hebrejima 10:28
 - g. Otkrivenje 15:3.
 3. Većina očeva rane Crkve prihvaćali su Mojsijevo autorstvo. Međutim, Irenej, Klement Aleksandrijski, Origen i Tertulijan svi su oni imali pitanja o Mojsijevu odnosu s važećim kanonskim oblikom Knjige Postanka (usp. D, točka 2).
- D. Suvremeno učenje
1. Očito su postojali urednički dodaci Tori (kako bi naizgled drevni rad učinili razumljivijim tadašnjim čitateljima, što je bila osobina egipatskih pisara):
 - a. Knjiga Postanka 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
 - b. Knjiga Izlaska 11:3; 16:36
 - c. Knjiga Brojeva 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33 i dalje
 - d. Ponovljeni zakon 3:14; 34:6
 2. drevni pisari bili su vrlo dobro ubučeni i obrazovani. Njihove su se tehnike, međutim, razlikovale od zemlje do zemlje:
 - a. u Mezopotamiji, oni su bili pozorni da ne promijene išta, i čak su provjerilavali svoje radove zbog točnosti. Evo jedne sumerske pisareve opaske iz oko 1400. g.pr.Kr.: “rad je dovršen od početka do kraja, bio je prepisan, pregledan, uspoređen, i provjeren od znaka do znaka”
 - b. u Egiptu oni su slobodno mijenjali tekstove kako bi ih osuvremenili za tadašnje čitatelje. Pisari u Kumranu (tj. Svici s Mrtvoga mora) slijedili su taj pristup.
 3. znanstvenici XIX. st. teoretizirali su kako je Tora spis sastavljen iz mnogih izvora kroz široko vremensko razdoblje (Graff-Wellhausen). Ova je teorija bila temeljena na:
 - a. različitim imenima za Boga
 - b. očitim dubletama u tekstu
 - c. književnome obliku izvješća
 - d. teologiji izvješća.
 4. pretpostavljeni izvori i nadnevc:
 - a. J izvor (uporaba YHVH iz južnoga Izraela) – 950. g.pr.Kr.
 - b. E izvor (uporaba *Elohim* iz sjevernoga Izraela) – 850. g.pr.Kr.
 - c. JE složenica – 750. g.pr.Kr.
 - d. izvor 621. g.pr.Kr. (“Knjiga Zakona”, 2. Knjiga o Kraljevima 22:8, otkrivena tijekom Jošijine obnove za vrijeme pregradnje Hrama što je pretpostavljeno bila Knjiga Ponovljenoga zakona, pisana od nepoznatoga svećenika Jošijina vremena kako bi poduprla njegovu obnovu)
 - e. P izvor (svećenički prijepis SZ-a, posebice obred i procedura) – 400. g.pr.Kr.
 5. Očito su postojali urednički dodaci Tori. Židovi tvrde da su to bili:
 - a. veliki svećenik (ili drugi od njegove obitelji) u vremenu pisanja
 - b. Jeremija proroka

- c. pisar Ezra – IV. Ezdrina kaže da ju je on ponovno napisao jer su izvornici bili uništeni kod pada Jeruzalema 586. g.pr.Kr.
6. Međutim, J. E. D. P. teorija kaže više o našima suvremenim književnim teorijama i kategorijama negoli dokaz iz Tore (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 495-541 i *Tyndale's Commentaries*, "Levitski zakonik", str. 15-25).
7. Osobine hebrejske književnosti:
- dublete su, kao Knjiga Postanka 1 i 2, uobičajene u hebrejskome. Obično je dat općeniti opis, slijeden posebnim izvješćem. Ovo je mogao biti način za isticanjem istina ili pomoć usmenome pamćenju
 - drevni rabini rekli su da dva najuobičajenija imena za Boga imaju teološko značenje:
 - YHVH – zavjetno ime za Božanstvo dok se On odnosi prema Izraelu kao Spasitelj i Iskupitelj (usp. Ps 19:7-14; 103)
 - Elohim – Božanstvo kao Stvoritelj, Davatelj, i Nositelj svega života na Zemlji (usp. Ps 19:1-6; 104)
 - u ne-biblijskoj istočnjačkoj književnosti uobičajeno se pojavljuje mnogostrukost stilova i rječnika u općim književnim radovima (usp. R. K. Harrison, str. 522-526).
8. Postoji nastajuća teorija da su bili pisari (u različitim dijelovima Izraela) koji su radili na različitim dijelovima Petoknjižja u isto vrijeme prema Samuelovim uputama (usp. 1. Sam 10:25). Ovu je teoriju prvi predložio E. Robertson u *The Old Testament Problem*.
- E. Dokaz iz drevne bliskoistočne književnosti podrazumijeva da je Mojsije koristio kuneiformne spise [pisani klinastim pismom – op.prev.] ili mezopotamijski stil (patrijarski) usmenih predaja za pisanje Knjige Postanka. Time se ni na koji način ne misli kako to umanjevanje nadahnutost, nego je to nastojanje da se objasni književni fenomen Knjige Postanka (usp. P. J. Wiseman, *New Discoveries in Babylonia about Genesis*). Početak u Postanku 37, obilježen egipatskim utjecajem stila, oblika i rječnika izgleda pokazuje kako je Mojsije koristio ili književne radove ili usmene predaje izraelskoga vremena i u Egiptu i Mezopotamiji. Mojsijevo službeno obrazovanje bilo je u cijelosti egipatsko! Točna književna tvorba Petoknjižja neizvjesna je. Ja vjerujem da je Mojsije sastavljač i autor velike većine Petoknjižja, iako je mogao koristiti pisare i/ili pismene i usmene (patrijarske) predaje. Njegova su pisanja bila osuvremenjena od kasnijih pisara. Povijesnost i pouzdanost ovih prvih nekoliko Knjiga SZ-a ilustrirala je suvremena arheologija.

2:4 Ovo upozorenje odražava YHVH-ine riječi upućene Davidu u 2. Knjizi o Samuelu 7; 1. Ljetopisa 17.

Zabilježite uvjete:

- pozorno hodati pred YHVH-om u istini /vjernosti
- sa svim svojim srcem
- s čitavom dušom /životom.

Postoje pozitivne ili negativne posljedice odabira načina života (usp. Lev 26; Pnz 28; Ps 1). To se zove "dva puta" (usp. Pnz 30).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:5-9

⁵"Sad ti također znaš što mi je Joab sin Sarvijin učinio, što je učinio dvojici zapovjednika vojska Izraela, Abneru sinu Nerovu, i Amasi sinu Jeterovu, koje je ubio; on je isto tako prolio ratnu krv u miru. I on je ratnu krv stavio na svoj pojas oko svoga struka, i na svoje sandale na svojim nogama. ⁶Tako čini prema svojoj mudrosti, i nemoj dopustiti da njegova siva kosa side u Šeol u miru. ⁷Nego pokaži ljubaznost sinovima Barzilaja Gileadanina, i neka budu među onima koji jedu za tvojim stolom; jer oni su mi pomagali kad bježah od Abšaloma tvoga brata.

⁸Gle, tamo je Šimej sin Gerin Benjaminovac, iz Bahurina; sad on je bio taj koji me proklinjao silovitom kletvom onoga dana kad sam išao u Mahanajim. Ali kad se spustio k meni na Jordan, ja mu se zakleh GOSPODINOM, govoreći: 'Ja te neću ubiti mačem.' ⁹Sad stoga, nemoj dopustiti da ide nekažnjen, jer ti si mudar čovjek; i ti ćeš znati što bi mu trebao učiniti, i ti ćeš mu oboriti njegovu silu kosu s krvlju u Šeol."

2:5 Dan obračuna za Joabova neprimjerena djela ubojstva je došao:

- Abner – 2. Knjiga o Samuelu 3; 1. Kraljevima 2:32
- Amasa – 2. Knjiga o Samuelu 20; 1. Kraljevima 2:32.

Posljednji izričaj ovoga stiha može značiti:

1. Joab se slavio u svojim postupcima
2. Joabovi postupci donijeli su Davidu krivnju i optužbe.

Jedna stvar je bilo ubojstvo u bitci ali posve druga bila je ubojstvo s predumišljajem.

[Vidjeti Posebnu temu: Ubojstvo \(Knjiga Izlaska 20:13, BDB 953, KB 1283\).](#)

POSEBNA TEMA: UBOJSTVO (Knjiga Izlaska 20:13, BDB 953, KB 1283)

I. OKVIR

- A. Mora biti upamćeno kako su čak i zapovijedi što izgledaju da su društvene naravi zapravo religijske. Božja suverenost nad Stvorenjem i iskupljenjem zasjenjena je u ovim zapovijedima. Zapovijed ne ubij je, u primjerenome žarištu, riječ o slici Boga u svakome ljudskome biću te Božja briga i skrb za ljudski život.
- B. Mora biti upamćeno da se svaka zapovijed usredotočuje na vjerujuću zajednicu. Njene implikacije sveobuhvatne su kao i čovječanstvo!

II. PROUČAVANJE RIJEČI VAŽNIH POJMOVA

A. "Ubojstvo"

1. Ovaj pojam *rasah*, BDB 953, KB 1283 znači uzeti život. Upotrijebljena je samo četrdeset i šest puta u SZ- u. Postoji nekoliko drugih preklapajućih hebrejskih pojmova što su upotrijebljeni stotine puta.
2. Ovaj pojam (*rasah*) čini se kako izvorno ima ograničeno i prošireno značenje:
 - a. izvorno se odnosio na uzimanje života zavjetnoga partnera na zakonski, način s predumišljajem, često povezan s "rođakom iskupiteljem" ili *go'el*. Ova uporaba uključuje predumišljaj, ali u smislu zakonske osvete (usp. Br 35:30-34; Lev 24:13-23). U stvarnosti je *Lex Talionis*, "oko za oko" (usp. Post 9:5-6) bio način ograničene osvete. Kasnije, gradovi utočišta (Pnz 4:41; Jš 20:3) bili su osnovani tako da zavjetni član koji je slučajno ili iz strasti ubio drugoga člana zajednice mogao pobjeći od gnjeva obitelji žrtve
 - b. poslije je ovaj pojam upućivao na pobudu ili stav što stoji iza uzimanja života. Zamisao o "hotimičnosti" postaje nadmoćniji (usp. Izl 21:12-14; Br 35:11.22; Pnz 28:24)
 - c. ta razlika postaje važna u ovoj zapovijedi. Čini se kako u okviru upućuje samo na druge unutar zavjetne zajednice. Odnosi se na rođaka iskupitelja, ili krvnu osvetu. Međutim, pojam se koristio u kasnijim odlomcima što odražavaju Deset zapovijedi, Knjiga proroka Hošee 4:2 i Jeremije 8:9, a odnose se na ubojicu. Ova riječ ne odnosi se samo na zakon, nego na pobudu. Proširena je od susjeda na bližnja ljudska bića.
3. Ovaj se pojam jamačno ne odnosi na naše suvremeno etičko pitanje o smrtnoj kazni ili ratu. Židovi nikad nisu imali problem s pogubljenjem u zajednici ili svetim ratom (ili, u ovome slučaju, nesvetim ratom!).
4. Najbolji prijevod za našu suvremenu kulturu bio bi "ubojstvo s predumišljajem".

III. KONTEKSTUALNI UVIDI

- A. Šestu, sedmu, i osmu zapovijed čine samo dvije hebrejske riječi. One su vrlo kratke i precizne.
- B. Život, kao i sve stvoreno, povezano je s Bogom. Način kako se mi odnosimo prema drugima odražava naše misli o Bogu.

IV. NOVOZAVJETNE USPOREDNICE

A. Isus

1. Njegovo proširenje ove zapovijedi u Evanđelju po Mateju 5:21-26 daje nam primjereno usmjerenje za našu suvremenu raspru o tome kako primijeniti ovaj tekst na današnje vrijeme.
2. Isus je očito pomaknuo Deset zapovijedi od kraljevine djelovanja u kraljevnu poriva. Mi smo ono što mislimo! "Kako čovjek misli u svome srcu, takav on jeste." Život misli je relevantnija i važnija nego što mu uobičajeno dajemo značaj.

B. Ivan

1. U Evanđelju po Ivanu 3:5, izjavljena je ova ista zamisao o mržnji koja se smatra ubojstvom.
2. Grčki pojmovi korišteni u Evanđelju po Mateju 5:21 i dalje te u 1. Ivanovoj poslanici 3:5 razlikuju se, ali značenje je u osnovi isto.
3. Zabilježite pozitivan aspekt u 1. Ivanovoj poslanici 4:19-21.

V. PRIMJENA

- A. Čak premda je ubojica koji je počinio nehotimično ubojstvo mogao izbjeći krvnu osvetu bježeći u grad utočište (Br 35; Jš 20), on je morao plaćati kaznu zatvorenosti sve do smrti velikoga svećenika. Posljedice njegova čina i dalje ostaju.
- B. Iako se ovaj stih ne odnosi izravno na samoubojstvo, kao što drevnici vjerojatno nikad nisu mislili o ovome događaju, tekst ipak daje duhovno načelo o svetosti ljudskoga života.
- C. Ovaj tekst, međutim, ne govori odlučujuću riječi o suvremenome pitanju o: (1) smrtnoj kazni ili (2) ratu. Za Izrael, ovo nisu bile loše stvari same po sebi. Izraelci su bili uključeni u oba ova čina. Ipak, načelo važnosti života stvorenoga u Božjoj slici i pod Njegovim nadzorom važna je istina u ovome području.
- D. Ovaj tekst izriče važnu riječ o dignitetu i svetosti ljudskoga života! U zajednici vjernika mi smo upravitelji, ne samo naših vlastitih djelovanja, nego našega društva. Dar života je i pojedinačan i korporativan.

Mi smo odgovorni za fizičku, društvenu, i psihičku zlorabu naših vlastitih tijela kao i za fizičku, društvenu, i psihičku zlorabu drugih u našoj zajednici. Ovo je posebice istina u kulturi kao što su naše gdje nam je dopušteno govoriti i, time, mijenjati sustav. Mi smo čuvar naše braće!

2:6 “Šeol” [Vidjeti Posebnu temu: Gdje su mrtvi? \(Šeol /Hades, Gehena, Tartarus\)?](#).

2:7 Dobrota Barzilaja, Gileadanina, zapisana je u 2. Knjizi o Samuelu 17:27-29; 19:31-38.

Za “ljubaznost” (*hesed*, BDB 338) vidjeti [Posebnu temu: Ljubaznost /blagost /dobrota \(*hesed*\)](#).

POSEBNA TEMA: LJUBAZNOST /BLAGOST /DOBROTA (*hesed*)

Ovaj pojam (BDB 338 I, KB 336 II) ima široko semantičko polje.

A. Korišten u vezi s ljudskim bićima:

1. dobrota prema prijateljima (npr. 1. Sam 20:14; 2. Sam 16:17; 2. Ljet 24:22; Job 6:14; Ps 141:5; Izr 19:22; 20:6)
2. dobrota prema siromašnima i potrebitima (npr. Mih 6:8)
3. naklonost Izraela prema YHVH-i (usp. Jer 2:2; Hoš 6:4)
4. privremena ljepota divljega cvijeta (usp. Iz 40:6).

B. Korišten u vezi s Bogom:

1. zavjetna odanost i ljubav:
 - a. “u iskupljenju od neprijatelja i nevolja” (npr. Post 19:19; 39:21; Izl 15:13; Ps 31:16; 32:10; 33:18.22; 36:7.10; 42:8; 44:26; 66:20; 85:7; 90:14; 94:18; 107:8.15.21.31; 109:21-22; 143:8.12; Jer 31:3; Ezr 7:28;9:9)
 - b. “u čuvanju života od smrti” (npr. Job 10:12; Ps 6:4-5; 86:13)
 - c. “u oživljavanju duhovnoga života” (npr. Ps 119:41.76.88.124.149.159)
 - d. “u iskupljenju od grijeha” (usp. Ps 25:7; 51:1)
 - e. “u održavanju Saveza [množina – op.prev.]” (npr. Pnz 7:9.12; 2. Ljet 6:14; Neh 1:5; 9:32; Dn 9:4; Mih 7:20)
2. opisuje Božansku odliku (npr. Izl 34:6; Ps 86:15; 103:8; Neh 9:17; Joel 2:13; Jona 4:2; Mih 7:20) ([vidjeti Posebnu temu: Osobine Boga Izraelova \[SZ\]](#))
3. Božja dobrota:
 - a. “obilna” (npr. Br 14:18; Neh 9:17; Ps 86:5; 103:8; 145:8; Joel 2:13; Jer. 4:2)
 - b. “u velikoj mjeri” (npr. Izl 20:6; Pnz 5:10; 7:9)
 - c. “vječita” (npr. 1. Ljet 16:34.41; 2. Ljet 5:13; 7:3.6; 20:21; Ezr 3:11; Ps 100:5; 106:1; 107:1; 118:1.2.3.4.29; 136:1-26; 138:8; Jer 33:11)
 - d. kao utvrda (npr. Ps 59:17)
 - e. odnosi se na Božju silu /snagu (npr. Ps 62:11c-12a)
4. djela ljubavi /dobrote (npr. 2. Ljet 6:42; Ps 89:2; Iz 55:3; 63:7; Tuž 3:22).

Ova je riječ prevedena na mnogo načina u engleskim prijevodima. Ja mislim kako bi najbolja sažeta odredba bila: “Božja nesputana /nevezana ičim zavjetna odanost”. Riječ je usporedna s NZ-nim pojmom “ljubav” (*agapaō*). Bog je vjieran i ljubeći zbog toga tko On jeste!

2:8-9 Izvješće o Šimejevoj silovitoj kletvi nađeno je u 2. Knjizi o Samuelu 16:5-8. On se pokušao ispričati u 2. Samuelovoj 19:18-23. Zbog jedinstva među plemenima, David je odlučio to prihvatiti.

2:8

NASB	“silovitom kletvom”
NKJV	“zlonamjernom kletvom”
NRSV, NJB	“strašnom kletvom”
TEV, REB	“prokleo me gorko”
JPSOA	“bezobrazno me vrijeđao”
LXX	“bolnom kletvom”
Pešita	“mučnom kletvom”

MT ima GLAGOL (BDB 886, KB 1103, *Piel* PERFEKT plus *Hiphil* PARTICIP). To može upućivati na:

1. optužbu kako je David stajao iza ubojstva Išošeteta i moguće Abnera
2. Davidova obitelj prokleta je (tj. njegovo kraljevstvo) s krvnom krivnjom.

2:9 Kralj je bio YHVH-in predstavnik, i konačan sudbeni autoritet.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:10-12

¹⁰Onda David zaspa sa svojim očevima i bijaše pokopan u gradu Davidovu. ¹¹Dani koliko je David vladao nad Izraelom *bijahu* četrdeset godina: sedam godina vladao je u Hebronu te tridet i tri godine vladao je u Jeruzalemu. ¹²I Salamon sjedne na prijestolje Davida svoga oca, i njegovo kraljevstvo bijaše čvrsto utemeljeno.

2:10 “zaspa sa svojim očevima” San je eufemizam za smrt. Nakana nije doslovno uzimanje. Neki su pokušavao tvrditi kako to upućuje na “spavanje duše” između smrti i dana uskrsnuća. Biblija mora biti tumačena u svjetlu svoga vremena i izvorne autorove nakane.

Za nekoga “zaspa sa svojim očevima” obično označava osobu koja je umrla mirno i bila pokopana u obiteljskoj grobnici (David je bio prvi u ovome mjestu). Budući su Izraelci vjerovali u svjestan život nakon smrti, to označava zajedništvo. Vidjeti *Hard Sayings of the Bible*, str. 127-129.

Josip Flavije, *Antiq.* 7.15.3, daje povijesno izvješće o tome kako je Salamon pokopao Davida s velikim bogatstvom ali poslije u povijesti Izraela (tj. razdoblje Makabejaca) novac je uzeo:

1. Hirkan kako bi otkupio opsadu Jeruzalema od Antioha
2. Herod Veliki.

[Vidjeti Posebnu temu: Gdje su mrtvi? \(Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\)?](#)

▣ **“gradu Davidovu”** Iako je Jošua osvojio Jebus, središnja citadela /tvrđava nije bila osvojena sve do vladavine Davida. David je preselio glavni grad iz Hebrona u Judeji na granicu Judeje i Benjamina (tj. smješteno više centralizirano za sva plemena).

2:11 Ovaj stih i 2. Knjiga o Samuelu 2:4-5, daje nam Davidovu starost u ovo vrijeme koja je bila 70½ godina.

David je vladao 40 godina, kao i Salamon (usp. 1. Kr 11:42). Djela apostolska 13:21 kažu da je Šaul vladao četrdeset godina. Broj 40 ponekad je doslovan a ponekad simboličan.

[Vidjeti Posebnu temu: Simbolički brojevi u Pismu](#), #7.

POSEBNA TEMA: SIMBOLIČKI BROJEVI U PISMU

A. Određeni brojevi djeluju i kao brojevi i kao simboli.

1. Jedan – Bog (npr. Pnz 6:4; Ef 4:4-6).
2. Četiri – cijela Zemlja (tj. četiri ugla, četiri vjetra, npr. Iz 11:12; Jer 49:36; Dn 7:2; 11:4; Zah 2:6; Mt 24:31; Mk 13:27; Otk 7:1).
Pojam “četiri” često se koristio u Drevnome Bliskom Istoku:
 - a. četiri mjesecne mijene
 - b. četiri podjele godine (NIDOTTE, tom 1., str. 495)

U SZ-u to je predstavljalo:

- c. smjerove kompasa (tj. čovjek okrenut prema istoku)
 - d. smjerove vjetra (npr. Dn 7:2; 8:8)
 - e. uglove Zemlje (npr. Iz 11:12)
- Iz ovih proizlazi njegovo podrazumijevano značenje potpunosti ili punoće. Isto tako brojevi tri plus četiri jednako sedam, što je još jedan SZ-ni način pokazivanja cjelovitosti; grijesi ovih naroda bili su puni /kompletni!
3. šest – ljudska nesavršenost (jedan manje 7, npr. Otk 13:18)
 4. sedam – Božanska savršenost (tj. što potječe iz sedam dana stvaranja, Post 1-2). Za jedan primjer od mnogih, zabilježite simboličke uporabe u Knjizi Otkrivenja:
 - a. sedam svijećnjaka, Otkrivenje 1:12.20; 2:1
 - b. sedam zvijezda, Otkrivenje 1:16.20; 2:1
 - c. sedam crkava, Otkrivenje 1:20
 - d. sedam Božjih duhova, Otkrivenje 3:1; 4:5; 5:6
 - e. sedam svjetiljaka, Otkrivenje 4:5
 - f. sedam pečata, Otkrivenje 5:1.5
 - g. sedam rogova i sedam očiju, Otkrivenje 5:6
 - h. sedam anđela, Otkrivenje 8:2.6; 15:1.6.7.8; 16:1; 17:1
 - i. sedam truba, Otkrivenje 8:2.6
 - j. sedam gromova, Otkrivenje 10:3.4
 - k. sedam tisuća, Otkrivenje 11:13
 - l. sedam glava, Otkrivenje 13:1; 17:3.7.9
 - m. sedam pošasti, Otkrivenje 15:1.6.8; 21:9
 - n. sedam posuda, Otkrivenje 15:7; 21:9
 - o. sedam kraljeva, Otkrivenje 17:10
 5. deset – potpunost:
 - a. uporaba u Evanđeljima:
 - (1) Evanđelje po Mateju 20:24; 25:1.28
 - (2) Evanđelje po Marku 10:41
 - (3) Evanđelje po Luki 14:31; 15:8; 17:12.17; 19:13.16.17.24.25
 - b. uporaba u Otkrivenju:
 - (1) Otkrivenje 2:10, deset dana nevolje
 - (2) Otkrivenje 12:3; 17:3.7.12.16, deset rogova
 - (3) Otkrivenje 13:1, deset kruna
 - c. višekratnici od 10 u Otkrivenju:
 - (1) $144.000 = 12 \times 12 \times 1000$, usp. Otkrivenje 7:4; 14:1.3
 - (2) $1.000 = 10 \times 10 \times 10$, usp. Otkrivenje 20:2.3.6
 6. dvanaest – dvanaest je uvijek bio simbolički broj ustroja:
 - a. izvan Biblije:
 - (1) dvanaest znakova zodijaka
 - (2) dvanaest mjeseci u godini
 - b. u SZ-u (BDB 1040 plus BDB 797):
 - (1) sinovi Jakova (židovska plemena)
 - (2) odraženo u:
 - i. dvanaest stupova žrtvenika u Knjizi Izlaska 24:4
 - ii. dvanaest dragulja na naprsniku velikoga svećenika (koji predstavljaju plemena) u Knjizi Izlaska 28:21
 - iii. dvanaest hljebova kruha u Svetinji u Šatoru sastanka u Levitskome zakoniku 24:5
 - iv. dvanaest uhoda poslanih u Kanaan u knjizi Brojeva 13 (jedan od svakoga plemena)
 - v. dvanaest štapova (plemenski standardi) u pobuni Koraha u Knjizi Brojeva 17:2
 - vi. dvanaest Jošuinih kamena u Knjizi o Jošui 4:3.9.20
 - vii. dvanaest upravnih oblasti u Salamonovoj upravi u 1. Knjizi o Kraljevima 4:7
 - viii. dvanaest kamena Ilijina žrtvenika YHVH-i u 1. Knjizi o Kraljevima 18:31
 - c. u NZ-u:
 - (1) dvanaest odabranih apostola
 - (2) dvanaest košarica kruha (jedna za svakoga apostola) u Evanđelju po Mateju 14:20

- (3) dvanaest prijestolja na kojima sjede NZ-ni učenici (što upućuje na 12 plemena Izraela) u Evanđelju po Mateju 19:28
- (4) dvanaest legija anđela da izbave Isusa u u Evanđelju po Mateju 26:53
- (5) simbolizam Otkrivenja:
 - i. starješine na 24 prijestolja u 4:4
 - ii. 144.000 (12x12.000) u 7:4; 14:1.3
 - iii. dvanaest zvijezda na ženinom kruni u 12:1
 - iv. dvanaest vrata, dvanaest anđela koji odražavaju dvanaest plemena u 21:12
 - v. dvanaest temeljnih kamena Novoga Jeruzalema i na njima imena dvanaest apostola u 21:14
 - vi. dvanaest tisuća stadija u 21:16 (veličina novoga grada, Novoga Jeruzalema)
 - vii. zid je 144 lakta u 21:17
 - viii. dvanaest vrata od bisera u 21:21
 - ix. stabla u Novome Jeruzalemu s dvanaest vrsta plodova (jedan za svaki mjesec) u 22:2
- 7. četrdeset – broj za vrijeme:
 - a. ponekad doslovno (izlazak u lutanje pustinjom, npr. Izl 16:35); Ponovljeni zakon 2:7; 8:2
 - b. može biti doslovno ili simbolički:
 - (1) Potop, Knjiga Postanka 7:4.17; 8:6
 - (2) Mojsije na brdu Sinaj, Knjiga Izlaska 24:18; 34:28; Ponovljeni zakon 9:9.11.18.25
 - (3) podjela Mojsijeva života:
 - (a) četrdeset godina u Egiptu
 - (b) četrdeset godina u pustinji
 - (c) četrdeset godina vodi Izrael
 - (4) Isus je postio četrdeset dana, Evanđelje po Mateju 4:2; Marku 1:13; Luki 4:2
 - d. zabilježite (uz pomoć konkonrdance) koliko se puta ovaj broj pojavljuje u Bibliji!
- 8. sedamdeset – okrugli broj za ljude:
 - a. Izrael, Knjiga Izlaska 1:5
 - b. sedamdeset starješina, Knjiga Izlaska 24:1.9
 - c. eshatološki, Knjiga proroka Daniela 9:2.24
 - d. misijska skupina, Evanđelje po Luki 10:1.17
 - e. oprost (70x7), Evanđelje po Mateju 18:22.
- B. Dobre reference:
 - 1. John J. Davis, *Biblical Numerology*
 - 2. D. Brent Sandy, *Plowshares and Pruning Hooks*.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:13-18

¹³Sad Adonija sin Hagite dođe k Bat-Šebi majci Salamona. I ona reče: “Dolaziš li u miru?” A on reče: “U miru.”
¹⁴Potom reče: “Imam ti nešto za reći.” I ona reče: “Reci.” ¹⁵Tako on reče: “Ti znaš da kraljevstvo bijaše moje i da je cijeli Izrael očekivao da ja budem kralj; međutim, kraljevstvo se okrenulo i postalo od moga brata, jer ono bijaše njegovo od GOSPODINA. ¹⁶Sad imam jedan zahtjev za tebe; nemoj me odbiti.” I ona mu reče: “Reci.”
¹⁷Onda on reče: “Molim te reci Salamonu kralju, jer tebe neće odbiti, neka mi dade Abišagu Šunamku za ženu.”
¹⁸Bat-Šeba reče: “Reći ću kralju za tebe.”

2:13-25 Ovi stihovi opisuju nakanu Adonije da potvrdi prijestolje tražeći mladu ženu koja je grijala Davida (1. Kr 1:1-4). Ona nije bila žena (1. Kr 1:4) nego dio Davidova harema. Salamon je vidio to prema zahtjevu odmah ali njegova majka, Bat-Šeba, nije vidjela.

2:15 “jer ono bijaše njegovo od GOSPODINA” Ovo je bila nakana ili izgovor ili Adonija nije bio kriv za izdaju. On je jednostavno spoznao YHVH-in odabir Salamona (usp. 1. Ljet 28:5).

Suvremenici ne mogu napraviti psihoanalizu motiva biblijskih ljudi. To može napraviti samo jasan tekst. Ovo jedan jedan od takvih. Međutim, Salamon misli da je to izdaja (stihovi 22-24).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:19-25

¹⁹Tako Bat-Šeba ode kralju Salamonu da mu kaže za Adoniju. I kralj se digne ususret njoj, pokloni se pred njom, i sjedne na svoje prijestolje; onda je bilo stavljeno sjedalo od prijestolja za njegovu majku, i ona sjedne njemu s desne strane. ²⁰Onda ona reče: “Imam jedan mali zahtjev za tebe; nemoj me odbiti.” I kralj joj reče: “Pitaj, majko moja, jer ja te neću odbiti.” ²¹Tako ona reče: “Neka Abišaga Šunamka bude dana Adoniji tvome bratu za ženu.” ²²Kralj Salamon odgovori i reče svojoj majci: “A zašto tražiš Abišagu Šunamku za Adoniju? Traži za njega i kraljevstvo – jer on je moj stariji brat – čak i za njega, za Ebjataru svećenika, i za Joaba sina Sarvije!”

²³Onda se kralj Salamon zakune GOSPODINOM, govoreći: “Neka mi Bog učini tako i više od toga, ako Adonija nije rekao ovu riječ protiv svoga vlastita života. ²⁴Sad stoga, tako mi živog GOSPODINA, koji me potvrdio i postavio na prijestolje Davida moga oca i koji mi je dao dom kao što je On obećao, zasigurno će Adonija biti ubijen danas.”

²⁵Tako kralj Salamon posla Benaju sina Jojadina; i on padne na njega tako da ovaj umre.

2:23 Ovo je uobičajena prisega u povijesnim Knjigama, usp. Knjiga o Ruti 1:17; 1. Samuelova 3:9.35; 19:13; 1. Kraljevima 2:23; 15:2; 20:10; 2. Kraljevima 6:31. U nekome smislu, to je kletva na sebe samoga ako ta osoba ne napravi ono što je on /ona obećala.

2:25 “on padne na njega” Ovaj GLAGOL (BDB 803, KB 910) obično znači “susret”, ali u ovome je poglavlju upotrijebljen šest puta za označavanje Benaje, novoga zapovjednika vojske, kad ubija nekoga (tj. stihovi 25.29.31.34.46) na Salamonov zahtjev ili za Joaba kad ubija Abnera i Amasu (stih 32).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:26-27

²⁶Onda Ebjataru svećeniku kralj reče: “Idi u Anatot na svoje vlastito polje, jer ti zaslužuješ umrijeti; ali ja te neću ubiti sada, jer si nosio Kovčeg GOSPODINA Boga pred mojim ocem Davidom, i zato jer si bio pogođen u svemu čemu je bio pogođen moj otac.” ²⁷Tako Salamon isključi Ebjataru od bivanja svećenikom za GOSPODINA, zato da ispuni riječ GOSPODINOVU, koju je On rekao glede kuće Elijeve u Šilu.

2:26-27 Salamon uklanja Ebjataru, jednoga od Davidovih velikih svećenika, iz službe i izgoni ga u njegov rodni grad Anatot. Kao što stih 27 bilježi, ovo ispunjava proročanstvo 1. Knjige o Samuelu 2:27-36, o Eliju i njegovoj obitelji.

2:26 “ti zaslužuješ umrijeti” Ovaj idiom doslovno je “čovjek smrti” (usp. 2. Sam 19:28). Sličan oblik je “sin smrti” (usp. 1. Sam 20:31; 26:16; 2. Sam 12:5). Ebjatar je zaslužio umrijeti zbog svoje podrške Adoniji, ali Salamon mu je poštedio život, ali ipak uklonio ga je od njegovih svećeničkih dužnosti.

▣ **“Kovčeg GOSPODINA Boga”** Zavjetni kovčeg koji je predstavljao YHVH-inu osobnu prisutnost i zavjetna obećanja te zahtjeve, naziva se s nekoliko, ali povezanih, imena:

1. Kovčeg svjedočanstva – u Knjizi Izlaska i Brojeva
2. Kovčeg saveza – uglavnom u Ponovljenome zakonu, Knjizi o Jošui, i Sucima (samo tri puta u 1. Sam 4)
3. Kovčeg GOSPODINOV – Knjiga o Jošui i 1. Samuelova
4. Kovčeg Božji – 1. Knjiga o Samuelu i 2. Samuelova.

[Vidjeti Posebnu temu: Kovčeg saveza.](#)

POSEBNA TEMA: KOVČEG SAVEZA

- I. Njegov dizajn (Izl 25:10-22):
 - A. kutija od drva prekrivena zlatom (Izl 25:20-11)
 - B. 2½ lakta puta 1½ lakta puta 1½ lakta (usp. Izl 25:10; za “lakat” vidjeti [Posebnu temu: Lakat](#))
 - C. prijenosni dio s kolotovima i motkama (Izl 25:12-16)
 - D. poklopac Kovčega bio je odvojen (Izl 25:17-21):
 1. napravljen od zlata i stavljen na vrh drvene kutije (Izl 25:10.21)
 2. imao je dva *kerubina* na svome poklopcu, koji su bili postavljeni sučelice jedan drugome (Izl 25:18-20).

- II. Njegovo mjesto i svrha:
- A. mjesto susreta s Izraelom (Izl 25:22)
 - B. mjesto gdje je prebivao YHVH (tj. Njegovo podnožje, usp. 1. Ljet 28:2; Ps 132:7; Iz 66:1) sa Svojim narodom, na Kovčegu saveza između krila *kerubina* (vidjeti [Posebnu temu: Kerubini \[BDB 500, KB 497\]](#))
 - C. mjesto oprosta grijeha (tj. sjedište milosti), za sve ljude (usp. Izrael, Lev 16 i 1. Kr 8:27-30; stranci, 1. Kr 8:41.43.60)
 - D. jedini komad namještaja u Svetinji nad Svetinjama, unutar pokrivala.
- III. Njegovi sadržaji
- A. Rabinska predaja:
 1. dvije kamene ploče na kojima je YHVH napisao Deset zapovijedi (usp. Izl 31:18; 32:15-16)
 2. dva srebrna stupa koji su držali ploče (nema biblijskih referenci)
 3. dijelovi izvornih dviju ploča što je Mojsije razbio jer je Izrael (Aron) napravio i štovao zlatno tele (usp. Izl 32:19; Pnz 9:17; 10:2)
 4. prijepis cijele Tore (usp. Izl 25:16)
 5. Božja imena (usp. 1. Kr 8:29) razvijena u Kabali, židovskome misticizmu.
 - B. Biblijske reference zna sadržaje (neizvjesno je ako se to odnosi na stvari unutar Kovčega ili pokraj njega):
 1. posuda s manom (usp. Izl 16:31-36)
 2. Aronov štap koji je propupao (usp. Br 17:4.10; Heb 9:4)
 3. prinosi za krivnju Filistejaca (5 zlatnih miševa i zlatnih čireva, usp. 1. Sam 6:3-4.8)
 4. prijepis Deset zapovijedi (usp. Izl 25:16.21; Pnz 10:4-5; 31:26).
 - C. kod Salamonova posvećenja Hrama rečeno je u 1. Knjizi o Kraljevima 8 da Kovčeg saveza sadrži samo dvije kamene ploče (tj. Deset zapovijedi, usp. 1. Kr 8:9).
- IV. Gdje je sad?
- A. Povijesne mogućnosti:
 1. Shishak [ili: Susac] (935.-914. g.pr.Kr.) uzeo ga je u Egipat kad je upao u Judeju u petoj godini (926. g.pr.Kr.) Roboamove (sin Salomona) vladavine (usp. 1. Kr 14:25-26; 2. Ljet 12:9)
 2. faraon Neko II. uzeo ga je u Egipat (Zoan, Tanis, Avaris – različita imena za glavni grad delte Setija I.), koji je protjerao i Davidova potomka Joahaza (sin Jošije) godine 597. pr.Kr. (usp. 2. Kr 23:31-35; 2. Ljet 36:1-4)
 3. Nabukodonozor II. uzeo ga je u Babilon za hram Marduka kad je Sidkija bio izgnan (586. g.pr.Kr.) a Hram spaljen (usp. 2. Kr 25:9.13-17; 2. Ljet 36:18).
 - B. Židovske predaje:
 1. skrio ga je Jeremija na gori Nebo/Pisga prije pada Jeruzalema (2. Mak 2:4-5)
 2. apokrifna knjiga 2. Baruhova kaže da ga je skrio anđeo
 3. skriven nepoznatim sredstvima, ali vratit će ga Ilija netom prije dolaska Mesije (usp. Mal 4:5)
 4. skriven na gori Gerizimo (Šekem) gdje su Samarijanci izgradili svoj hram YHVH-i
 5. pokopan ispod Hrama (tj. gora Morija) prije negoli je Nabukodonozor osvojio Jeruzalem.

POSEBNA TEMA: KERUBIN ... KERUBINI (BDB 500, KB 497)

- A. Jedan od nekoliko vrsta anđeoskih bića spomenutih u SZ-u (tj. *kerubin*, *serafin* [vidjeti [Posebnu temu: Serafini \(BDB 977 II, KB 1360, #4, MNOŽINA\)](#)], narodni anđeli, arkandeli, anđeli glasnici). Ova određena vrsta čuva sveta područja (usp. Post 3:24; Izl 25:18-22; 1. Kr 8:6-7; Dn 10).
- B. Etimologija je neizvjesna:
 1. iz akadskog "zagovornik" ili "posrednik" između Boga i čovječanstva
 2. iz hebrejskoga gdje je moguća igra riječi između "kočija" i "kerubin" (usp. Ez 1; 10)
 3. neki znanstvenici kažu da to znači "briljantan izgled" (tj. kao *Šekina* – vidjeti [Posebnu temu: Oblak ... stup](#)).

- C. Fizički oblik – ovo je teško utvrditi zbog različitih opisa u Bibliji i različitih životinja-čovjek oblika nađenih u Drevnome Bliskom Istoku. Neki ih povezuju s:
1. krilatim bikom Mezopotamije
 2. krilatim orao-lavovi u Egiptu nazvani “grifini”
 3. krilatim stvorenjima na Hiramovom (kralj Tira) prijestolju
 4. sfingom u Egiptu i sličnim oblicima nađenima u palači od bjelokosti kralja Ahaba u Samariji.
- D. Fizički opis:
1. oblik *kerubina* povezan je s oblikom *serafina* u Knjizi proroka Izaije 6
 2. primjeri različitih oblika:
 - a. broj lica:
 - (1) dva – Knjiga proroka Ezekiel 41:18
 - (2) četiri – Knjiga proroka Ezekiel 1:6.10; 10:14.21
 - (3) jedno – Otkrivenje 4:7
 - b. broj krila:
 - (1) dva – 1. Knjiga o Kraljevima 6:24
 - (2) četiri – Knjiga proroka Ezekiel 1:6.11; 10:7.8-21
 - (3) šest (kao *serafin* u Iz 6:2) – Otkrivenje 4:8
 3. ostale osobine (također nazvane “Živa stvorenja”):
 - a. ljudske ruke – Knjiga proroka Ezekiel 1:8; 10:8.21
 - b. noge:
 - (1) ravne, bez koljena – Knjiga proroka Ezekiel 1:7
 - (2) teleća stopala – Knjiga proroka Ezekiel 1:7
 4. Josip Flavije priznaje da nitko nije znao kako *kerubin* izgleda (usp. *Antiquities of the Jews*, VIII.3.3).
- E. Mjesta i svrha nađeni u Bibliji:
1. čuvar Stabla života, Knjiga Postanka 3:24 (moguće upotrijebljeno metaforički u Ez 28:14.16)
 2. čuvar Šatora sastanka ([vidjeti Posebnu temu: Šator sastanka u pustinji](#)):
 - a. nad Kovčegom saveza; Knjiga Izlaska 25:18-20; Brojevi 7:89; 1. Samuelova 4:4; Poslanica Hebrejima 9:5 ([vidjeti Posebnu temu: Savez](#))
 - b. prikazan na zastoru i zavjesama u Šatoru sastanka; Knjiga Izlaska 26:1.31; 36:8.35
 3. čuvar Salamonova Hrama:
 - a. dva velika isklesana *kerubina* u Svetinji nad Svetinjama; 1. Knjiga o Kraljevima 6:23-28; 8:6-7; 2. Ljetopisa 3:10-14; 5:7-9
 - b. na zidovima unutarjnega Svetišta; 1. Knjiga o Kraljevima 6:29.35; 2. Ljetopisa 3:7
 - c. na pločama što su bile povezane s nekoliko umivaonika; 1. Knjiga o Kraljevima 7:27-39
 4. čuvar Ezekielova Hrama – isklesani na zidovima i vratima; Knjiga proroka Ezekiel 41:18-20.25
 5. povezano s prijenosom Božanstva:
 - a. moguće slika za vjetar; 2. Knjiga o Samuelu 22:11; Psalam 18:10; 104:3-4; Knjiga proroka Izaije 19:1
 - b. čuvar Božjega prijestolja; Psalam 80:1; 99:1; Knjiga proroka Izaije 37:16
 - c. čuvar Božje prijenosne kočije prijestolja; Knjiga proroka Ezekiel 1:4-28; 10:3-22; 1. Ljetopisa 28:18
 6. Herodov hram – naslikani na zidovima (tj. čuvar, usp. Talmud “Yoma” 54a)
 7. prizor prijestolja Otkrivenja (tj. čuvar, usp. Otk 4-5).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:28-35

²⁸Sad novosti dođu k Joabu, jer je Joab slijedio Adoniju, iako nije slijedio Abšaloma. I Joab pobježe u šator GOSPODINOV i primi se za rogove žrtvenika. ²⁹Kralju Salamonu bilo je rečeno da je Joab pobjegao u šator GOSPODINOV, i gle, on je pokraj žrtvenika. Potom Salamon posla Benaju sina Jojadina, govoreći: “Idi, ubij ga.” ³⁰Tako Benaja dođe u šator GOSPODINOV i reče mu: “Ovako je rekao kralj: ‘Izidi.’” Ali on reče: “Ne, jer ću umrijeti ovdje.” I Benaja javi kralju riječ ponovno, govoreći: “Ovako govori Joab, i ovako mi odgovori.” ³¹Kralj mu reče: “Učini kako je rekao i ubij ga i pokopaj ga, tako da možeš skinuti od mene i od kuće moga oca krv koju je Joab prolio bez razloga. ³²GOSPODIN će vratiti njegovu krv na njegovu vlastitu glavu, jer je ubio dva čovjeka pravednija i bolja od njega i ubio ih mačem, dok moj otac David nije znao to: Abnera sin Nerova, zapovjednika vojske Izraela, i Amasu sina Jetera, zapovjednika vojske Judeje. ³³Tako će se njihova krv vratiti na glavu Joaba i na glavu njegova

potomstva zauvijek; ali Davidu i njegovu potomstvu i njegovoj kući i njegovu prijestolju, neka bude mir od GOSPODINA zauvijek.”³⁴Onda Benaja sin Jojadina, ode i obori se na njega i usmrti ga, i on bijaše pokopan u svojoj vlastitoj kući u pustinji.³⁵Kralj imenova Benaju sina Jojadina nad vojskom na njegovo mjesto, i kralj imenova Sadoka svećenika na mjesto Ebjatara.

2:28 “primi se za rogove žrtvenika” Ovo je točno ono što je učinio Adonija (usp. 1. Kr 1:50). To je bilo mjesto zaklona i sigurnosti.

[Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik.](#)

2:29 “šator GOSPODINOV” Ovo upućuje na šator što je David podignuo u Jeruzalemu za smještaj Kovčega saveza (usp. 2 Sam. 6:17; 1.Ljet 15:1; 2. Ljet 1:4).

[Vidjeti Posebnu temu: Kovčeg saveza.](#)

▣ “pokraj žrtvenika” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik.](#)

2:33 (dva puta) “zauvijek” [Vidjeti Posebnu temu: Zauvijek \(*olam*\) \(grčki idiom\).](#)

▣ “mir” [Vidjeti Posebnu temu: Mir \(*shalom*\) \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: MIR (*shalom*) [SZ]

Hebrejski pojam *shalom* (BDB 1022, KB 1532) uobičajen je u semitskima srodnim jezicima:

- A. akadski:
 - 1. biti neozlijeđen
 - 2. ostati dobro
 - 3. biti u dobrome stanju
- B. ugaritski (kanaanski):
 - 1. biti neozlijeđen
 - 2. biti zdrav
- C. arapski:
 - 1. biti zdrav
 - 2. biti u sretnome stanju
- D. aramejski:
 - 1. biti potpun
 - 2. doći do kraja /do potpunosti
 - 3. zaključiti mir
 - 4. ostati neozlijeđen
- E. hebrejski suzvuci:
 - 1. potpunost
 - 2. glasnost
 - 3. blagostanje
 - 4. mir.

Danas je pojam *shalom* u hebrejskome pozdrav i izjava dobrodošlice. Ipak označava odsutnost zla i prisutnost dobra (tj. zadovoljstvo životom). Označava mentalno stanje sigurnosti i zadovoljstva. Zabilježite kako SZ govori o:

- 1. “zavjetnome miru” (usp. Br 25:12; Ez 34:25; 37:26; također zabilježite Post 26:29.31; Jš 9:15). To se mora slijediti (usp. Ps 34:14; Rim 14:19).
- 2. AB, tom 5, str. 206, kaže: “Mir”, “istina”, i “pravda” usporedni su s hebrejskim zamislama (usp. Zah 8:16–19).
- 3. YHVH je nazvan “Gospodin mira” (usp. Suci 6:24; Rim 16:20; 2. Kor 13:11; Fil 4:9; 1. Sol 5:23).
- 4. Mesija će biti nazvan “Knezom mira” (usp. Iz 9:5).

5. Novi dan kad će mir, istina, i pravda biti stvarnost u ljudskome iskustvu (usp. Iz 60:17; 66:12.22). Onaj “vrlo dobro” iz Knjige Postanka 1:31 ponovna je mogućnost, o da, toga obećanja (tj. “novo Nebo i nova Zemlja”, vidjeti Otk 21 - 22).

2:34 Joab je bio primjereno pokopan u obiteljskoj grobnici blizu Betlehema (usp. 2. Sam 2:32, gdje je bio pokopan Asahel).

2:35 “Sadoka” [Sadok] Vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 372-376; AB, str. 1034-1036; NIDOTTE, tom 4, str. 1300-1302.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:36-38

³⁶Sad kralj posla po Šimeja i pozva ga te mu reče: “Izgradi za sebe kuću u Jeruzalemu i živi tamo, i ne izlazi od tamo ni na koje mjesto. ³⁷Jer u dan kad izideš i prijedeš potok Kidron, znaj da ćeš zasigurno umrijeti; tvoja krv bit će na tvojoj vlastitoj glavi.” ³⁸Šimej potom reče kralju: “Riječ je dobra. Kao što je kralj moj gospodar rekao, tako će napraviti tvoj sluga.” Tako je Šimej živio u Jeruzalemu mnogo dana.

2:37.42 “znaj da ćeš zasigurno umrijeti” Ovo je dvostruka empatička gramatička građa INFINITIVA APSOLUTA i IMPERFEKT GLAGOLA istoga korijena (“znati”, BDB 393, KB 390, i BDB 559, KB 562). Ovaj isti oblik ponovljen je u stihu 42.

2:37 “tvoja krv bit će na tvojoj vlastitoj glavi” Krivica za krv bilo je važno teološko pitanje (usp. stihovi 31-33.37; Post 4:10).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 2:39-46

³⁹Ali dogodi se na kraju treće godine, da dvojica sluga od Šimeja pobjegnu Akišu sinu Maakinu, kralju Gata. I rekoše Šimeju, govoreći: “Gle, tvoje su slugu u Gatu.” ⁴⁰Zatim se Šimej dignu i osedla svoga magarca, te ode u Gat Akišu potražiti svoje slugu. I Šimej ode i dovede svoje slugu iz Gata. ⁴¹Salamonu je bilo rečeno da je Šimej otišao iz Jeruzalema u Gat, i vratio se. ⁴²Tako kralj posla po Šimeja i pozva ga te mu reče: “Nisam li ti se zakleo GOSPODINOM i svečano te opomenuo: ‘Znaj zasigurno da ćeš u dan kad budeš izišao i pošao bilo kuda, sigurno umrijeti?’ A ti si mi rekao: ‘Riječ što sam čuo je dobra.’ ⁴³Zašto onda nisi držao zakletvu GOSPODINOVU, i zapovijed što sam ti dao?” ⁴⁴Kralj reče i ovo Šimeju: “Ti znaš sve zlo koje priznaješ u svome srcu, što si napravio mome ocu Davidu; stoga GOSPODIN će vratiti tvoje zlo na tvoju vlastitu glavu. ⁴⁵Ali kralj Salamon bit će blagoslovljen i prijestolje Davida bit će čvrsto pred GOSPODINOM zauvijek.” ⁴⁶Tako kralj zapovijedi Benaji sinu Jojadinu, i on izide i obori se na njega tako da ovaj umre.

2:45 Ovo odražava YHVH-ino uvjetovano obećanje 2. Knjige o Samuelu 7; 1. Ljetopisima 17.

Teško je tvrditi da je Davidovski savez uvjetovan jer se odnosi na obećanje o Mesiji. Ipak zapamtite, babilonsko izgnanstvo uklonilo je Davidovo sjeme s judejskoga prijestolja! YHVH ima naum za iskupljenje čovječanstva. Na taj naum ne mogu utjecati ljudska djelovanja i odabiri, ali je li obređena osoba dio ovoga iskupiteljskoga nauma temeljeno je (do nekoga stupnja) na njegovim /njenim odabirima i djelovanjima!

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

[Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

[Vidjeti Posebnu temu: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

POSEBNA TEMA: YHVH-in VJEČNI ISKUPITELJSKI NAUM

Moram priznati tebi čitatelju da sam pristran u ovome trenutku. Moja sustavna teologija nije kalvinizam ili dispencionalizam, nego je to Veliko poslanje evangelizacije (usp. Mt 28:18-20; Lk 24:46-47; Djela 1:8). Vjerujem da Bog ima vječni naum za iskupljenje čitavoga čovječanstva (npr. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Jer 31:31-34; Ez 18; 36:22-39; Djela 2:23; 3:18; 4:28; 13:29; Rim 3:9-18.19-20.21-31), svih onih stvorenih u Njegovoj slici i sličnost (usp. Post 1:26-27). Savezi su ujedinjeni u Kristu (usp. Gal 3:28-29; Kol 3:11). Isus je Božja tajna, skrivena ali sad otkrivena (usp. Ef 2:11 - 3:13)! Evanđelje NZ-a, ne Izrael, ključ je Pisma.

Ovo pred-razumijevanje daje boju svima mojim tumačenjima Pisma. Ja čitam sve tekstove skroz! To je zasigurno pristranost (svi ih tumači imaju!), ali to je Pisamsko-obavještajna pretpostavka.

Žarište Knjige Postanka 1 - 2 je YHVH-ino stvaranje mjesta gdje On i Njegovo najviše stvorenje, čovječanstvo, mogu imati zajedništvo (usp. Post 1:26.27; 3:8). Fizičko Stvorenje je pozornica za ovaj međuljudski Božanski raspored.

1. Sv. Augustin obilježio je to kao Božanski-oblikovanu cjelinu u svakoj osobi koja može biti ispunjena jedino od Sâmoga Boga.
2. C. S. Lewis nazvao je ovu planetu "dodirnutu planeta" (tj. pripremljena od Boga za ljude).

SZ ima mnoge nagovještaje ovoga Božanskog rasporeda.

1. Knjiga Postanka 3:15 prvo je obećanje da YHVH neće ostaviti čovječanstvo u strahovitome neredu grijeha i pobune. To ne upućuje na Izrael zato jer ni Izraela, niti zavjetnoga naroda nema, sve do poziva upućenog Abrahamu u Postanku 12.
2. Knjiga Postanka 12:1-3 je YHVH-in prvotni poziv i otkrivenje Abrahamu koji će postati zavjetni narod, Izrael. Ali čak i u tome prvotnom pozivu, Bog je imao oči na čitavome svijetu. Zabilježite stih 3!
3. U Knjizi Izlaska 20 (Pnz 5) YHVH daje Svoj Zakon Mojsiju za vođenje Svoga posebnog naroda. Zabilježite da su u Izlasku 19:5-6 YHVH otkriva Mojsiju jedinstveni odnos što će Izrael imati. Ali isto tako zabilježite da su oni bili odabrani, kao Abraham, da blagoslove svijet (usp. Izl 19:5, "jer sva je zemlja Moja").
Izrael je morao biti mehanizam za narode da spoznaju YHVH-u i budu privučeni k Njemu. Tragično je to što su oni zakazali (usp. Ez 36:27-38).
4. U 1. Knjizi o Kraljevima 8 Salomon posvećuje Hram - dakle svi mogu doći YHVH-i (usp. 1. Kr 8:43.60).
5. U Psalmima: 22:27-28; 66:4; 86:9 (Otk 15:4).
6. Kroz proroke YHVH je nastavljao otkrivati Svoje sveopće iskupiteljske naume:
 - a. Izaiju - 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6.10-12; 45:22; 49:5-6; 51:4-5; 56:6-8; 60:1-3; 66:18.23
 - b. Jeremiju - 3:27; 4:2; 12:15-16; 16:19
 - c. Miheja - 4:1-3
 - d. Malahiju 1:11.

Ovaj je sveopći naglasak omogućen nužnošću "Novoga saveza" (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38 – vidjeti [Posebnu temu: Savez](#)) što se usredotočuje na YHVH-ino milosrđe ([vidjeti Posebnu temu: Osobine Boga Izraelova \[SZ\]](#)), ne na izvedbu palih ljudi ([vidjeti Posebnu temu: Pad čovječanstva](#)). Postoji "novo srce", "novi um", i "novi duh". Poslušnost je ključna ali ona je nutarnji, a ne jedino vječni kôd (usp. Rim 3:21-31 – [vidjeti Posebnu temu: Čuvati /držati \[iz Ponovljenoga zakona 5:10\]](#)).

NZ jasno na nekoliko načina pojačava sveopći iskupiteljski naum:

1. Veliko poslanje - Evanđelje po Mateju 28:18-20; Luka 24:46-47; Djela apostolska 1:8
2. Božji vječni naum (tj. predodređeni) – Evanđelje po Luki 22:22; Djela apostolska 2:23; 3:18; 4:28; 13:29
3. Bog želi da svi ljudi budu spašeni - Evanđelje po Ivanu 3:16; 4:42; Djela apostolska 10:34-35; 1. Timoteju poslanica 2:4-6; Titu 2:11; 2. Petrova 3:9; 1. Ivanova 2:2; 4:14
4. Krist ujedinjuje SZ i NZ - Poslanica Galaćanima 3:28-29; Efežanima 2:11 - 3:13; Kološanima 3:11. Sve ljudske prepreke i razlike uklonjene su u Kristu. Isus je "Tajna Božja", skrivena ali sad otkrivena (Ef 2:11 - 3:13).

NZ usredotočuje se na Krista, ne na Izraela. Evanđelje, a ne nacionalna ili zemljopisna regija, jeste središte. Izrael je bio prvo otkrivenje ali Isus je konačno otkrivenje (usp. Mt 5:17-48).

Nadam se da ćete uzeti vremena za pročitati

[Posebne teme:](#)

[Starozavjetna proroštva o budućnosti nasuprot novozavjetnim proroštvima \("Ključan uvod" u Otkrivenje\)](#)

[Zašto obećanja prema SZ-nome Savezu izgledaju tako različito od obećanja prema NZ-nome Savezu](#)

[Evanđelje](#)

[Vjera, povjerenje, ili pouzdanje](#)

[Što znači "Primiti", "Vjerovati", "Ispovjediti se /Priznati" i "Pozvati se"?](#)

POSEBNA TEMA: IZBOR /PREDESTINACIJA I POTREBA ZA TEOLOŠKOM RAVNOTEŽOM

Izbor je predivna doktrina, međutim to nije poziv na favorizam, nego poziv na bivanje kanalom, oruđem ili sredstvom iskupljenja drugih! U Starome zavjetu pojam je prvenstveno korišten za služenje; u Novome zavjetu prvenstveno je korišten za spasenje što proizlazi u služenju. Biblija nikad ne usklađuje prividno oprečje između Božje suverenosti i slobodne volje

čovječanstva, nego potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti o Božjemu suverenom izboru mogao bi biti Poslanica Rimljanima 9 te o potrebi neophodnoga odgovora čovječanstva Rimljanima 10 (usp. Rim 10:11.13).

Ključ ove teološke napetosti može biti nađen u Efežanima 1:4. Isus je Božji izbor čovjeka i svi su moguće izabrani u Njemu (Karl Barth). Isus je Božji “da” potrebi palog čovječanstva (Karl Barth). Efežanima 1:4 također pomaže razjasniti taj problem tvrdnjom kako cilj predestinacije nije Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Mi smo često privučeni koristima Evandjelja a zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) jeste za sada kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u vezu s drugim istinama, a ne kao pojedinačne, nepovezane istine ([vidjeti Posebnu temu: Istočnjačka književnost \[biblijski paradoksi\]](#)). Dobra analogija mogla bi biti zvijezde nasuprot pojedinačnoj zvijezdi. Bog predstavlja istinu u istočnjačkoj, a ne u zapadnjačkoj, književnoj vrsti. Ne moramo pomaknuti napetost uzrokovanu dijalektalnim (paradoksalnim) parovima doktrinarnih istina:

1. predestinacija nasuprot ljudskoj slobodnoj volji
2. sigurnost vjernika nasuprot potrebi za ustrajnošću
3. izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu
4. bezgriješnost (perfekcionizam) nasuprot grijehenju manje
5. početno trenutačno opravdanje i posvećenje nasuprot napredujućem posvećenju
6. kršćanska sloboda nasuprot kršćanskoj odgovornosti
7. Božja transcendentnost nasuprot Božjoj imanentnosti
8. Bog kao konačno nespoznatljiv nasuprot Bogu kao spoznatljivome u Pismu
9. Kraljevstvo Božje kao prisutnost nasuprot budućem dovršetku
10. pokajanje kao dar od Boga nasuprot pokajanju kao neophodnost ljudskoga zavjetnog odaziva
11. Isus kao Božanski nasuprot Isusu kao čovjeku
12. Isus jednakovrijedan s Ocem nasuprot Isusu kao podređenom Ocu.

Teološki okvir “Saveza” ujedinjuje Božju suverenost (koji uvijek poduzima prvi korak i postavlja raspored) s naredbenim početnim i neprekinutim pokajanjem, odazivom vjere od čovječanstva (usp. Mk 1:15; Djela 3:16.19; 20:21 – [vidjeti Posebnu temu: Savez](#)). Budite pozorni u dokazivanju teksta [*proof-texting* – [vidjeti Dodatak: Rječnik](#)] jedne strane paradoksa a zapostavljanju druge strane! Budite pozorni u dokazivanju samo vaše najvažnije doktrine ili sustavne teologije!

Titu poslanica 2:11 je ravnoteža glede drugih NZ-nih odlomaka o izboru. Mislim da bi bilo teološki korisno vidjeti bilješke mogla komentara iz Poslanice Rimljanima 8:29 i poglavlja 9, kao i Poslanice Efežanima 1.

I. **Poslanica Rimljanima 8:29** – Pavao koristi “predvidjeti” (*proginōskō*, “znati prije”) dva puta, ovdje i u 11:2. U 11:2 to upućuje na Božji savez ljubavi za Izraela prije početka vremena. Zapamtite da je pojam “znati” povezan u hebrejskome na prisan, osoban odnos, a ne na činjenice o nekome (usp. Post 4:1; Jer 1:5). Ovdje je bio uključen lanac vječnih događaja (usp. Rim 8:29-30). Ovaj pojam povezan je s predestinacijom. Međutim, mora se reći da Božje predznanje nije temelj izbora jer ako bi tako bilo, onda bi izbor bio temeljen na budućemu odazivu paloga čovječanstva, što bi bila ljudska izvedba. Ovaj je pojam nađen i u Djelima apostolskim 26:5; 1. Petrovoj poslanici 1:2.20 i 2. Petrovoj 3:17.

A. “predvidjeti /unaprijed znati” (*proginōskō*, “znati prije”)

Oba su pojma i “predvidjeti” i “unaprijed odrediti” složenice s prepozicijom “prije” i, stoga, trebalo bi biti prevedeno “znati prije”, “postaviti granice prije”, ili “označiti prije”. Odlučujući odlomci u NZ-u o predestinaciji su Poslanica Rimljanima 8:28-30; Efežanima 1:13-14; te Rimljanima 9. Ovi tekstovi očito naglašavaju da je Bog suveren. On je u potpunome nadzoru svega. Postoji unaprijed određeni Božanski naum koji biva ostvaren u vremenu. Međutim, ovaj naum nije proizvoljan niti selektivan. Temeljen je, ne samo na Božjoj suverenosti i predznanju, nego na Njegovoj nepromjenjivoj naravi ljubavi, milosrđu, i nezasluženoj milosti. [Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

Moramo biti pozorni od našega zapadnjačkog (američkog) individualizma ili naše evangelizacijske gorljivosti obojene ovom predivnom istinom. Moramo se i čuvati od bivanja polariziranima povijesnim, teološkim konfliktima između Augustina vs. Pelagija ili kalvinizma vs. arminijanizma.

B. “predodređen” (*proorizō*, “postaviti granice prije”)

Predestinacija nije doktrina što znači ograničavanje Božje ljubavi, milosti, i milosrđa niti isključiti neke iz Evandjelja. Ona je namijenjena jačanju vjernika u oblikovanju njihova svjetonazora. Bog je za sve ljude (usp. Iv 1:12; 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Bog je u nadzoru svega. Tko ili što nas može odvojiti od Njega (usp. Rim 8:31-39)? Bog promatra svu povijest kao sadašnjost; ljudi su ograničeni vremenom. Naša perspektiva i mentalne sposobni su ograničeni. Ne postoji oprečje između Božje suverenosti i slobodne volje ljudi. To je zavjetna struktura. Ovo je još jedan primjer istine što je predstavljena u dijalektičkoj napetosti. Biblijske doktrine predstavljene su s različitih perspektiva. Često izgledaju paradoksalno. Istina je ravnoteža između naizgled

oprečnih parova. Ne smijemo ukloniti napetost odabiranjem jedne od istina. Ne smijemo izdvojiti niti jednu biblijsku istinu u djeljak za sebe.

Isto je tako važno dodati kako cilj izbora nije samo Nebo kad umremo, nego Kristo-sličnost sada (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; 1. Sol 3:13; 4:3; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15). Mi smo odabrani kako bismo bili “sveti i besprijekorni”. Bog je odabrao promijeniti nas tako da bi drugi mogli vidjeti promjenu i odazvati se vjerom Bogu u Kristu. Predestinacija nije osobna povlastica, nego zavjetna odgovornost. To je glavna istina ovoga odlomka. To je cilj kršćanstva. Svetost je Božja volja za svakoga vjernika. Božji izbor je Kristo-sličnost (usp. Ef 1:4), a ne poseban stav. Božja slika, koja je bila dana čovjeku u stvaranju (usp. Post 1:26; 5:1.3; 9:6), mora biti obnovljena.

- C. “jednaki slici Njegova Sina” – Božji konačan cilj jeste obnova slike izgubljene u Padu. Vjernici su unaprijed određeni za Kristo-sličnost (usp. Ef 1:4).

II. Poslanica Rimljanima 9

- A. Poslanica Rimljanima 9 jedna je od najjačih NZ-nih odlomaka o Božjoj suverenosti (druga je Ef 1:3-14), dok poglavlje 10 izriče jasno i opetovano ljudsku slobodu volju (usp. “svakome” Rim 9:4; “bilo kome” 9:11.13; “svima” 9:12 [dva puta]). Pavao nikad ne pokušava pomiriti ovu teološku napetost. Oboje su istinite! Većina biblijskih doktrina predstavljeno je u paradoksalnim ili dijalektičkim parovima. Većina sustavnih teologija su logične polu-istine. Augustinijanizam i kalvinizam vs. semipelagijanizam i arminijanizam imaju elemente istine i pogreške. Biblijska napetost između doktrina je poželjnija od navedenih dokaznih tekstova, od dogmatskog, racionalnog, teološkog sustava što sili Bibliju u unaprijed smišljenu mrežu tumačenja.

- B. Ova ista istina (nađena u Rim 9:23) izrečena je u Poslanici Rimljanima 8:29-30 i Efežanima 1:4.11. To je poglavlje u NZ-u najjači izričaj Božje suverenosti. Ne može biti sporno da je Bog u potpunosti zadužen za Stvođenje i iskupljenje. Ovu veliku istinu nikad se ne smije ublažiti niti umanjiti. Međutim, ona mora biti uravnotežena s Božjim odabirom Saveza kao sredstva odnosa prema ljudskome stvođenju, stvorenom u Njegovom slici. Jamačno je istina kako su neki SZ-ni Savezi, kao što je Knjiga Postanka 15, neuvjetovani i uopće se ne odnose na ljudski odaziv, ali drugi Savezi su uvjetovani na ljudskome odazivu (npr. Eden, Noa, Mojsije, David). Bog ima naum iskupljenja za Svoje stvođenje; niti jedan čovjek ne može utjecati na taj naum. Bog je odabrao dopustiti pojedincima sudjelovanje u Njegovim naumima. Ova mogućnost sudjelovanja jeste teološka napetost između suverenosti (Rim 9) i ljudske slobodne volje (Rim 10).

Nije primjereno izdvojiti jedan biblijski naglasak i zanemariti drugi. Postoji napetost između doktrina jer istočnjaci predstavljaju istinu u dijalektalnim ili napetošću-ispunjenim parovima. Doktrine moraju biti držane u odnosu s drugim doktrinama. Istina nije mozaik istina.

III. Poslanica Efežanima 1

- A. Izbor je predivan doktrina. Međutim, to nije poziv na favoritizam, nego poziv da se bude kanalom, oruđem, ili sredstvom iskupljenja drugih! U SZ-u pojam je bio korišten prvenstveno za službu; u NZ-u koristi se za spasenje koje ishodi u služenju. Biblija nikad ne izmiruje prividno oprečje između Božje suverenosti i ljudske slobodne volje, nego ih potvrđuje oboje! Dobar primjer biblijske napetosti bila bi Poslanica Rimljanima 9 o Božjemu suverenom odabiru i Romljanima 10 o ljudskome neophodnom odazivu (usp. 10:11,13).

Ključ ove teološke napetosti može se naći u 1:4. Isus je Božji izabrani čovjek i svi su potencijalno izabrani u Njemu (Karl Barth). Isus je Božje “da” potrebi palih ljudi (Karl Barth). Poslanica Efežanima 1:4 isto tako pomaže razjasniti problem potvrđivanjem kako je cilj predestinacije ne samo Nebo, nego svetost (Kristo-sličnost). Često smo privučeni blagoslovima Evandjelja a zanemarujemo odgovornosti! Božji poziv (izbor) jeste za ovo vrijeme kao i za vječnost!

Doktrine dolaze u odnos s drugim istinama, a ne kao pojedinačne, nepovezane istine. Dobra analogija je konstelacija vs. jedne zvijezde. Bog predstavlja istinu u istočnjačkim, a ne zapadnjačkim, žanrovima. Ne smijemo ukloniti napetost uzrokovanu dijalektičkim (paradoksalnim) parovima doktrinalnih istina (Bog kao transcendentan vs. Bog kao imanentan; sigurnost vs. ustrajnost; Isus kao jedna s Ocem vs. Isus kao podređen Ocu; kršćanska sloboda vs. kršćanske odgovornosti zavjetnome partneru, itd).

Teološki kocept o “Savezu” sjedinjuje Božju suverenost (koji uvijek poduzima inicijativu i postavlja raspored) s naređenim odgovorom čovjeka u početnome i stalnom pokajanju u vjeri. Budite pozorni od dokaznoga teksta s jedne strane paradoksa a zanemarivanja drugoga! Budite pozorni da ne tvrdite samo svoju omiljenu doktrinu ili sustavnu teologiju.

- B. “On nas izabra” u Poslanici Efežanima 1:4 nije aorist srednjega indikativa koji naglašava subjekt. Žarište ovoga teksta je na Očevom odabiru prije vremena. Božji odabir ne smije se razumijeti u islamističkome smislu

determinizma, niti u ultra-kalvinističkome smislu jednoga vs. drugih, nego u zavjetnome smislu. Bog je obećao iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15). Bog je pozvao i odabrao Abrahama kako bi odabrao sve ljude (usp. Post 12:3; Izl 19:5-6). Osobno je Bog izabrao sve osobe koje će iskazati vjeru u Krista. Bog uvijek poduzima inicijativu u spasenju (usp. Iv 6:44.65). Ovaj tekst i Poslanica Rimljanima 9 biblijski je temelj doktrine o predestinaciji koju su istaknuli Augustin i Calvin.

Bog je odabrao vjernike ne samo k spasenju (opravdanje), nego i posvećenju (usp. Kol 1: 10-12). Ovo bi se trebalo odnositi na: (1) naš položaj u kristu (usp. 2. Kor 5:21) ili (2) Božju žarku želju da reproducira Svoju narav u Svojoj djeci (usp. Ef 2:10; Rim 8:28-29; Gal 4:19). Božja volja za Njegovu djecu jeste i Nebo jkdnoga dana i Kristo-sličnost sad!

“U Njemu” je ključni koncept Poslanice Efežanima 1:4. Očevi blagoslovi, milost, i spasenje teku kroz Krista (usp. Iv 14:6). Zabilježite ponavljanje ovoga gramatičkog oblika (lokativ sfere) u Efežanima 1:3: “u Kristu”; 1:4: “u Njemu”; 1:7: “u Njemu”; 1:9: “u Njemu”; 1:10: “u Kristu”, “u Njemu”; 1:12: “u Kristu” i 1:13: “u Njemu” (dva puta). Isus je Božje “da” palome čovječanstvu (Karl Barth). Isus je izabrani čovjek i svi su potencijalno izabrani u Njemu. Svi blagoslovi Boga Oca teku kroz Krista.

Izričaj “prije utemeljenja svijeta” upotrijebljen je i u Evanđelju po Mateju 25:34; Ivanu 17:24; 1. Petrovoj poslanici 1:19-20 i Otkrivenju 13:8. To pokazuje iskupiteljske aktivnosti Trijedinoga Boga čak prije Postanka 1:1. Ljudi su ograničeni svojim osjećajem za vrijeme; nama je sve prošlost, sadašnjost i budućnost, ali Bogu nije.

Cilj predestinacije je svetost, a ne povlastica. Božji poziv ne znači izdvojiti nekolicinu od Adamove djece, nego svu! To je poziv da čovječanstvo bude onakvim kakvim je On nakanio da bude, takvo kao što je On (usp. 1. Sol 5:23; 2. Sol 2:13); prema Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27). Tragedija je okrenuti predestinaciju u teološku dogmu umjesto u sveti život. Često naše teologije govore glasnije od biblijskoga teksta.

Pojam “besprijekorni” (*amomos*) ili “slobodni od mrlje” korišteno je o:

1. Isusu (usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19)
2. Zahariji i Elizabeti (usp. Lk 1:6)
3. Pavlu (usp. Fil 3:6)
4. svim istinskim kršćanima (usp. Fil 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23).

Božja nepromjenjiva volja za svakoga je kršćanina ne samo Nego kasnije, nego Kristo-sličnost sad (usp. Rim 8:29-30; Gal 4:19; 1. Pt 1:2). Vjernici moraju izgubljenome svijetu odražavati Božje osobine u svrhu evangelizacije.

Gramatički izričaj “u ljubavi” u Titu poslanici 2:2 može ići ili s Titu 2:4 ili 5. Međutim, kad se taj izričaj koristi na drugim mjestima u Poslanici Efežanima on uvijek upućuje na ljudsku ljubav prema Bogu (usp. Ef 3:17; 4:2.15.16).

- C. U Poslanici Efežanima 1:5 izričaj “On nas predosredi” je aorist aktivnoga participa. Ovaj grčki pojam je složenica od “prije” i “odredi”. To upućuje na Božji predodređeni naum iskupljenja (usp. Lk 22:22; Djela 2:23; 4:28; 17:31; Rim 8:29-30). Predestinacija je jedna od nekoliko istina povezanih sa apsenjem čovječanstva. To je dio teološkoga obrasca ili nizova povezanih istina. Nikad se nije trebala naglašavati izdvojeno! Biblijska istina dana je u nizovima napetošću-ispunjenih, paradoksalnih parova. Denominacijalizam je stremio usklanjanju biblijske napetosti naglašavanjem samo jedne od dijalektičkih istina (predestinacija vs. ljudske slobodne volje; sigurnost vjernika vs. ustrajnosti svetih; izvorni grijeh vs. voljnome grijehu; bezgrješnost vs. griješiti manje; trenutačno proglašeno posvećenje vs. napredujućemu posvećenju; vjera vs. djela; kršćanska sloboda vs. kršćanske odgovornosti; transcendentnost vs. imanentnosti).

Božji odabir nije temeljen na predznanju o ljudskoj izvedbi, nego na Njegovoj milostivoj naravi (usp. Ef 1:7.9.11). On želi da svi (ne samo neki kao što su gnosticici ili suvremeni ultra-kalvinisti) budu spašeni (usp. Ez 18:21-23.32; Iv 3:16-17; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1 Iv 2:2; 4:14). Božja milost (Božja narav) jeste teološki ključ ovoga odlomka (usp. Ef 1:6a.7c.9b), kao što je Božje milosrđe ključ drugim odlomcima o predestinaciji, Poslanica Rimljanima 9 - 11.

Jedina nada paloga čovječanstva jeste Božja milost i milosrđe (usp. Iz 53:6 i nekoliko drugih SZ-nih tekstova navedenih u Rim 3:9-18). Ključno u tumačenju ovih prvih teoloških poglavlja je shvatiti kako Pavao naglašavao one stvari što su posve nepovezane s ljudskom izvedbom: predestinaciju (Ef 1), milost (Ef 2), i Božji vječni naum spasenja (tajna, Ef 2:11 - 3:13). To je bila protuteža naglasku krivih učitelja na ljudskoj zasluži i ponosu.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Je li smrt u rukama YHVH ili Sotone?
2. Zašto svi ljudi moraju umrijeti?
3. Objasnite teološke implikacije za “ako” u 1. Knjizi o Kraljevima 2:4.
4. Nakon čitanja ovoga poglavlja kako objašnjavate 1. Knjigu o Kraljevima 3:11?
5. Što znači “spavati sa svojim očevima”? (stih 10)
6. Zašto je Salomon Adonijev zahtjev da se oženi Abišagom vidio kao pobunu?
7. Zašto se uklanjanje Ebjataru vidjelo kao ispunjeno proročanstvo (stih 27)?
8. Objasnite implikacije “krivnje u krvi”.

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 3

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Salamonova vladavina učvršćena 3:1-5	Salamon traži mudrost 3:1-3	Salamon u snu moli za mudrost i prima je 3:1-2 3:3-9	Salamon moli za mudrost 3:1-3	Salamonov uvod 3:1-3 Salamonov san u Gibeonu 3:4-15
Salamonova molitva 3:6-9 Božji odgovor 3:10-14	3:4-9 3:10-15	3:10-14 Salamon vježba mudrost u suđenju 3:15	3:4-5 3:6-9 3:10-14	
3:15 Salamon mudro sudi	Salamonov mudar sudac		3:15 Salamon sudi težak slučaj	Salamonov sud
3:16-22	3:16-22	3:16-22	3:16-21	3:16-28
3:23-28	3:23-28	3:23-28	3:22 3:23-25 3:26 3:27 3:28	

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:1-5

¹Onda Salamon sklopi bračni savez s faraonom kraljem Egipta, i uzme faraonovu kći i dovede ju u Davidov grad sve dok ne završi gradnju svoje vlastite kuće i kuće GOSPODINOVE i zid oko Jeruzalema. ²Ljudi su još uvijek žrtvovali na visokim mjestima, jer nije postojala kuća izgrađena za Ime GOSPODINOVO sve do onih dana. ³Sad Salamon je ljubio GOSPODINA, hodao prema uredbama svoga oca Davida, osim što je žrtvovao i palio tamjan na visokim mjestima; Salamon je prinio tisuću paljenica na taj žrtvenik. ⁵U Gibeonu GOSPODIN se ukaza Salamonu u snu noću; i Bog reče: “Traži Me što želiš da ti dam.”

3:1 U Drevnome Bliskom Istoku bračni savezi bili su kao mirovni ugovori. Činjenica da je toliko snažan narod kao Egipat bio voljan dati Salamonu kneginju pokazuje snagu i ugled Izraela u to vrijeme.

Mojsijev zakon osudio je miješane brakove s kanaanskim ženama ali nikad s egipatskim ženama (usp. Post 24:3; Pnz 7:3). Židovska predaja kaže da je ona postala prozelit. Ovo može biti istina, jer čak u Salamonovim kasnijim godinama kad su mu druge žene prouzročile da otpadne [od Boga – op.prev.] (1. Kr 11:4.6), u Izraelu nikad se nisu nalazili ikoji egipatski bogovi ili njihove prakse.

Zabilježite projekte za gradnju što je Salamon napravio prije nego što joj je izgradio palaču (1. Kr 7:8; 9:24):

1. njegova palača
2. Gospodinov Hram (usp. 1. Kr 6)
3. zaštitni zidovi oko Jeruzalema (usp. 1. Kr 9:15; 11:27).

▣ **“Davidov grad”** Ovaj je izričaj često korišten od Davidovu rodnome gradu, Betlehemu (tj. 1. Sam 16:1), ali ovdje to upućuje na Jeruzalem (tj. 2. Sam 5:7; 1. Kr 2:10).

[Vidjeti Posebnu temu: Morija, Salem, Jebus, Sion, Jeruzalem.](#)

POSEBNA TEMA: MORIJA, SALEM, JEBUS, SION, JERUZALEM

Ovaj pojam (Morija, BDB 599, KB 635) bio je preveden na mnogo načina:

1. Vulgata i samarijsko Petoknjžje ima “viđenja”
2. Targumi ga prevode kao “štovanje”
3. Septuaginta ima “visoko”
4. Pešita ima “od Amonaca”
5. neki znanstvenici ga prevode kao “pokazan od YHVH”
6. drugi “odabran”
7. ipak ostali imaju “mjesto pojavljivanja”.

Čini se kako je “mjesto pojavljivanja” najbolji mogući prijevod temeljen na drugoj uporabi ovoga pojma u 2. Knjizi Ljetopisa 3:1, što spominje da je Hram bio izgrađen na brdu Morija, mjestu gdje se Bog javio Davidu. Ovo može upućivati ili na 2. Knjigu o Samuelu 24:16 ili vjerojatnije, na 1. Knjigu Ljetopisa 21:18-30. Spominjanje Abrahama koji je prinio Izaka u tome okviru je ili izostavljeno jer je to bilo vrlo dobro poznato ili je to bilo nepoznato autoru 1. Knjige Ljetopisa. Isto tako, izgleda da se Morija odnosi na grad od Melkisedeka, Salem (Post 14:18), kasnije nazvanim Jebus, što je postalo Jeruzalem.

1. “Morija” je povezana s Abrahamovim prinošenjem Izaka u Knjizi Postanka 22:2, što kasnije postaje mjesto Hrama (usp. 2. Ljet 3:1).
2. “Salem” (BDB 1024 II, KB 1539, usp. Post 14:18; Ps 76:2; Heb 7:1.2), mjesto kanaanskoga grada od Melkisedeka.
3. Kasnije je postao kanaanski grad “Jebus” (BDB 101, KB 382, od “Jebusejci”, usp. Post 10:16; 15:21; Izl 3:8.17; Jš 18:16.18; Suci 19:10-11), kojeg je osvojio David (usp. 1. Ljet 11:4-5).
4. Ime je bilo promijenjeno u “Jeruzalem” (BDB 436, KB 437), vjerojatno nakon Davidova osvajanja. Teško je biti sigurnim jer je ime korišteno u Knjizi o Jošui 10; 12; 15. Ime “Jeruzalem” ima neizvjesnu etimologiju, moguće “posjedovanje mira” ili “temelj mira”.
5. Često je glavni grad označen kao “Sion” (BDB 851, KB 816), što je bilo ime jednoga od sedam brežuljaka na kojima je Jeruzalem bio izgrađen. Naslov se često koristi u Psalmima i Knjizi proroka Izaije. To je postao način upućivanja na židovski narod.

Značenje pojma je neizvjesno ali prijedlozi su (AB, tom 6, str. 1096):

- a. hebrejski korijen – “podići”
- b. hebrejski korijen – “biti suh”
- c. huritski korijen – “potok”, “tok”, “vadi”
- d. arapski korijen – “vrh brda”, “greben”
- e. hipotetski korijen od hebrejskoga “štit” – “utvrda”.

3:2 “visokim mjestima” Ovo (BDB 119; NIDOTTE, tom 1, str. 670) su bila lokalna mjesta štovanja, što su u ranijim vremenima, bila mjesta kanaanskoga štovanja plodnosti. Jednom kad bude tamo središnji Hram YHVH-i, ova će mjesta biti zabranjena (usp. Lev 17:3-5; Pnz 12:14-14; 2. Kr 23:8).

▣ **“nije postojala kuća izgrađena”** Ovo bi upućivalo na Hram (usp. 1. Kr 6). Tijekom Davidova kraljevanja pustinjsko Svetište bilo je u Gibeonu, u kojem je služio Sadok (usp. 1. Ljet 16:39-40; NIDOTTE, tom 4, str. 1300-1302), ali Kovčeg saveza bio je premješten u Jeruzalem i smješten u šator kojeg je David postavio za njega (usp. 2. Sam 6:17). Ebjatar je bio zadužen za službu oko Kovčega u Jeruzalemu.

▣ **“Ime GOSPODINOVO”** [Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: “IME” YHVH (SZ)

Uporaba “ime” kao zamjena Osobno za YHVH-u usporedna je uporabi u Knjizi Izlaska 23:20-33 za “anđela”, koji je rekao “Moje ime je u njemu”. Ova ista zamjena može se vidjeti u uporabi izričaja “Njegova slava” (npr. Iv 1:14; 17:22; vidjeti [Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva](#)). Sve su to pokušaji omekšavanja osobne antropomorfističke prisutnosti YHVH (usp. Izl 3:13-16; 6:3). YHVH je zasigurno govorio u ljudskim pojmovima, ali isto je tako poznato kako je On bio duhovno prisutan tijekom stvaranja (usp. 1. Kr 8:27; Ps 139:7-16; Jer 23:24; Djela 7:49 navode Iz 66:1).

Postoji nekoliko primjera uporabe pojma “Ime” koje predstavlja YHVH-inu Božansku sržnost i osobnu prisutnost:

1. Ponovljeni zakon 12:5; 2. Knjiga o Samuelu 7:13; 1. Kraljevima 9:3; 11:36
2. Ponovljeni zakon 28:58
3. Psalam 5:11; 7:17; 9:10; 33:21; 68:4; 91:14; 103:1; 105:3; 145:21
4. Knjiga proroka Izaije 48:9; 56:6
5. Knjiga proroka Ezekijela 20:44; 36:21; 39:7
6. Knjiga proroka Amosa 2:7
7. Evanđelje po Ivanu 17:6.11.26.

Zamisao o “pozvati se na” (tj. štovanje) Ime YHVH vidi se rano u Knjizi Postanka:

1. Knjiga Postanka 4:26, loza Šeta
2. Knjiga Postanka 12:8, Abraham
3. Knjiga Postanka 13:4, Abraham
4. Knjiga Postanka 16:13, Hagara
5. Knjiga Postanka 21:33, Abraham
6. Knjiga Postanka 26:25, Izak

i u Knjizi Izlaska:

1. Knjiga Izlaska 5:22-23, govoriti u Tvoje ime
2. Knjiga Izlaska 9:16, navješćivati Moje ime diljem cijele Zemlje (usp. Rim 9:17)
3. Knjiga Izlaska 20:7, ne uzimaj ime GOSPODINA svoga Boga uzalud (usp. Lev 19:12; Pnz 5:11; 6:13; 10:20)
4. Knjiga Izlaska 20:24, gdje Ja uzrokuje da Moje ime bude zapamćeno (usp. Pnz 12:5; 26:2)
5. Knjiga Izlaska 23:20-21, anđeo (“budući je Moje ime u njemu”)
6. Knjiga Izlaska 34:5-7, Mojsije se poziva na “(ili “proziva”) ime Gospodina. Ovo je jedan od pregršt tekstova što opisuju YHVH-inu narav (usp. Neh 9:17; Ps 103:8; Joel 2:13).

Znati nekoga po imenu podrazumijeva prisnost (usp. Izl 33:12); Mojsije poznaje YHVH-ino ime i u 33:17, YHVH poznaje Mojsijevo ime. Ovo je okvir gdje Mojsije želi vidjeti Božju slavu (usp. stih 18), ali Bog mu dopušta vidjeti “Njegovu dobrotu” (stih 19), što je usporedno s “ime” (stih 19).

Izraelci su morali uništiti “imena” kanaanskih bogova (usp. Pnz 12:3) i pozvati se na Njega (usp. Pnz 6:13; 10:20; 26:2) na posebne mjestu gdje je On prouzročio da obitava Njegovo ime (usp. Izl 20:24; Pnz 12:5.11.21; 14:23.24; 16:2.6.11; 26:2).

YHVH ima sveopću svrhu uključujući Svoje ime:

1. Knjiga Postanka 12:3
2. Knjiga Izlaska 9:16
3. Knjiga Izlaska 19:5-6
4. Ponovljeni zakon 28:10.58
5. Knjiga proroka Miheja 4:1-5.

3:3 Salomon je ljubio YHVH-u. Ovo je pokazano njegovom odanošću Njegovim zakonima.

“Hodati” je biblijska metafora za način života vjere i vjernosti (vidjeti NIDOTTE, tom 1, str. 1032-1035). Zabilježite element uvjetovanosti u stihu 14. Gotovo svi Savezi u SZ-u su uvjetovani! Salamon je prekršio YHVH-in Savez u svojoj starosti (usp. 1. Kr 11:1-2).

[Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

3:4 “Gibeonu” [Gibeon] Ovo je bilo čuveno i često posjećivano mjesto lokalnoga štovanja. Salamona se ne osuđuje za uporabu toga mjesta kako bi štovao YHVH-u. Ono postaje mjesto YHVH-ina snažnoga sna što je dao Salamonu.

3:5 YHVH je često otkrio Sebe i Svoju volju ili obavijest o stanju preko snova. Nisu svi snovi otkrivački, ali neki jesu (vidjeti NIDOTTE, tom 2, str. 153-155).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:6-9

“Onda Salamon reče: “Ti si pokazao veliku ljubaznost Svome sluzi Davidu mome ocu, sukladno onome kako je hodao pred Tobom u istini i pravednosti i ispravnosti srca prema Tebi; i Ti si očuvao za njega ovu veliku ljubaznost, što si mu Ti dao sina da sjedne na njegovo prijestolje, kao što je to ovoga dana. ⁷Sad, o GOSPODINE moj Bože, Ti si učinio Svoga slugu kraljem na mjestu moga oca Davida, ipak ja sam samo mlado dijete; ja ne znam kako izaći ili ući. ⁸Tvoj sluga je usred Tvoga naroda kojeg si Ti odabrao, velikoga naroda kojih je previše da bi ih se prebrojilo ili izračunalo. ⁹Tako daj Svome sluzi razborito srce da sudi Tvome narodu kako bi mogao razlikovati između dobra i zla. Jer tko je kadar suditi ovome velikome Tvome narodu?”

3:6 “Ljubaznost” Ovo je snažna riječ (tj. *hesed*, BDB 238) što označava odanost Savezu.

[Vidjeti Posebnu temu: Ljubaznost /blagost /dobrota \(*hesed*\).](#)

☐ **“istini i pravednosti i ispravnosti”** Ove riječi karakteriziraju Davidov život vjere /vjernosti.

1. istina – vidjeti [Posebnu temu: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu](#).
2. pravednost – vidjeti [Posebnu temu: Pravednost](#).
3. ispravnost srca – ova IMENICA ŽENSKOGA RODA (BDB 449; nađena jedino ovdje) istoznačnica je za pravednost, što znači “časno”, “ispravno”, ili “glatko”; oblik PRIDJEVA bio je upotrijebljen o Davidu u 1. Knjizi o Samuelu 29:6.

POSEBNA TEMA: POVJERENJE, POUZDANJE, VJERA, I VJERNOST U STAROME ZAVJETU

I. UVODNE IZJAVE

Treba biti izjavljeno da uporaba ove teološke zamisli, tako ključne za NZ, nije jasno određena u SZ-u. Ona je zasigurno tamo, ali prikazana u ključu izabranih odlomaka i osoba.

SZ spaja:

- A. pojedinca i zajednicu
- B. osobni susret i poslušnost Savezu.

Vjera je oboje i osobni susret i svakodnevni način života! Lakše ju je opisati u osobi nego u leksičkom obliku (tj. proučavanje riječi). Ovaj osobni vid najbolje je slikovito opisan u:

- A. Abrahamu i njegovu potomstvu
- B. Davidu i Izraelu.

Ovi ljudi susreli su Boga i njihovi životi bili su trajno promijenjeni (ne savršeni životi, već neprekidna vjera). Kušnja je otkrila slabost i snagu njihove vjere u susretu s Bogom, ali prisran, odnos pouzdanja nastavio se kroz vrijeme! Bila je iskušana i pročišćena, ali je nastavljena kao svjedočenje njihove pobožnosti i načina života.

II. UPORABA GLAVNOG KORIJENA

A. אָמַן (BDB 52)

1. GLAGOL

- a. *Qal* osnova – poduprijeti, ojačati (tj. 2. Kr 10:1.5; Est 2:7, ne teološka uporaba)
- b. *Niphal* osnova – učiniti sigurnim ili čvrstim, ustanoviti, potvrditi, biti vjeran ili pouzdan:
 - (1) o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 8:2; 53:1; Jeremija 40:14
 - (2) o stvari, Knjiga proroka Izaije 22:23
 - (3) o Bogu, Ponovljeni zakon 7:9; Knjiga proroka Izaije 49:7; Jeremija 42:5

- c. *Hiphil* osnova – stajati čvrsto, vjerovati, pouzdati se:
 - (1) vjerova Abraham Bogu, Knjiga Postanka 15:6
 - (2) Izraelci u Egiptu su vjerovali, Knjiga Izlaska 4:31; 14:31 (nije kano u Pnz 1:32)
 - (3) Izraelci su vjerovali YHVH-i koji je govorio kroz Mojsija, Knjiga Izlaska 19:9; Psalam 106:12.24
 - (4) Ahaz nije vjerovao u Boga, Knjiga proroka Izaije 7:9
 - (5) tkogod vjeruje u to /njega, Knjiga proroka Izaije 28:16
 - (6) vjerovati istine o Bogu, Knjiga proroka Izaije 43:10-12.
- 2. IMENICA (MUŠKI ROD) – vjernost (tj. Pnz 32:20; Iz 25:1; 26:2).
- 3. PRILOG – zaista, uistinu, slažem se, moglo bi biti tako (usp. Pnz 27:15-26; 1. Kr 1:36; 1. Ljet 16:36; Iz 65:16; Jer 11:5; 28:6). Ovo je obredno korištenje “amen” u SZ-u i NZ-u.
- B. אמת (BDB 54) IMENICA ŽENSKOG RODA, nepokolebljivost, odanost, istina:
 - 1. o čovjeku, Knjiga proroka Izaije 10:20; 42:3; 48:1
 - 2. o Bogu, Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 117:2; Knjiga proroka Izaije 38:18.19; 61:8
 - 3. o istini, Ponovljeni zakon 32:4; 1. Knjiga o Kraljevima 22:16; Psalam 33:4; 98:3; 100:5; 119:30; Knjiga proroka Jeremije 9:5; Zaharija 8:16.
- C. אמונה (BDB 53), nepokolebljivost, postojanost, čestitost:
 - 1. o rukama, Knjiga Izlaska 17:12
 - 2. o vremenima, Knjiga proroka Izaije 33:6
 - 3. o ljudima, Knjiga proroka Jeremije 5:3; 7:28; 9:2
 - 4. o Bogu, Psalam 40:11; 88:12; 89:1.2.5.8; 119:138.

III. PAVLOVA UPORABA OVE SZ-ne ZAMISLI

- A. Pavao temelji svoje novo razumijevanje YHVH i SZ-a na svome osobnom susretu s Isusom na putu za Damask (usp. Djela 9; 22; 26).
- B. Pronašao je SZ-nu potporu za svoje novo razumijevanje u dva ključna SZ-na odlomka što koriste korijen (אמן):
 - 1. Knjiga Postanka 15:6 –Abramov osobni susret potaknut od Boga (Post 12) ishodio je u poslušnome životu vjere (Post 12 - 22). Pavao na ovo cilja u Poslanici Rimljanima 4 i Galaćanima 3.
 - 2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – onima koji vjeruju u to (tj. Božji prokušani i čvrsto postavljeni ugaoni kamen) nikad neće biti:
 - a. Poslanica Rimljanima 9:33, “posramljeni” ili “razočarani”
 - b. Poslanica Rimljanima 10:11, isto kao gore.
 - 3. Knjiga proroka Habakuka 2:4 – oni koji poznaju vjernog Boga trebali bi živjeti vjerne živote (usp. Jer 7:28). Pavao je koristio ovaj tekst u Poslanici Rimljanima 1:17 i Galaćanima 3:11 (također zabilježite Heb 10:38).

IV. PETROVA UPORABA SZ-ne ZAMISLI

- A. Petar usklađuje:
 - 1. Knjiga proroka Izaije 8:14 – 1. Petrova poslanica 2:8 (kamen spoticanja)
 - 2. Knjiga proroka Izaije 28:16 – 1. Petrova poslanica 2:6 (ugaoni kamen)
 - 3. Psalam 118:22 – 1. Petrova poslanica 2:7 (odbačeni kamen).
- B. On okreće jedinstven jezik što opisuje Izraela, “izabrani rod, kraljevstvo svećeništva, sveti narod, narod za Božju vlastitu svojinu” iz:
 - 1. Ponovljenog zakona 10:15; Knjige proroka Izaije 43:21
 - 2. Knjige proroka Izaije 61:6; 66:21
 - 3. Knjige Izlaska 19:6; Ponovljenog zakona 7:6
 i sada to upotrebljava za vjeru Crkve u Krista.

V. IVANOVA UPORABA ZAMISLI

- A. Njena NZ-na uporaba

Pojam “povjerova” dolazi od grčkog pojma (*pisteuō*) koji se može prevesti i “povjerovati”, “vjera”, ili “pouzdanje”. Na primjer, IMENICA se ne pojavljuje u Evandelju po Ivanu, ali je česta uporaba GLAGOLA. U Ivanu 2:23-25 postoji neizvjesnost o iskrenoj predanosti mnoštva Isusu iz Nazareta kao Mesiji. Ostali primjeri površne uporabe ovog pojma “povjerovati” nalaze se u Ivanu 8:31-59 i Djelima apostolskim 8:13.18-24. Prava biblijska vjera više je od početnoga odaziva. Ona mora biti slijeđena postupkom učenja (usp. Mt 13:20-22.31-32).

B. Njena uporaba s PRIJEDLOZIMA

1. *eis* znači “u”. Ova jedinstvena građa naglašava vjernikovo stavljanje njihova pouzdanja /vjere u Isusa:
 - a. u Njegovo Ime (Iv 1:12; 2:23; 3:18; 1. Iv 5:13)
 - b. u Njega (Iv 2:11; 3:15.18; 4:39; 6:40; 7:5.31.39.48; 8:30; 9:36; 10:42; 11:45.48; 12:37.42; Mt 18:6; Djela 10:43; Fil 1:29; 1. Pt 1:8)
 - c. u Mene (Iv 6:35; 7:38; 11:25.26; 12:44.46; 14:1.12; 16:9; 17:20)
 - d. u Sina (Iv 3:36; 9:35; 1. Iv 5:10)
 - e. u Isusa (Iv 12:11; Djela 19:4; Gal 2:16)
 - f. u Svjetlo (Iv 12:36)
 - g. u Boga (Iv 14:1)
2. *ev* znači “u” kao u Evanđelju po Ivanu 3:15; Marku 1:15; Djelima apostolskim 5:14
3. *epi* znači “u” ili “iznad /nad”, kao u Evanđelju po Mateju 27:42; Djelima apostolskim 9:42; 11:17; 16:31; 22:19; Poslanici Rimljanima 4:5.24; 9:33; 10:11; 1. Timoteju poslanici 1:16; 1. Petrovoj poslanici 2:6
4. DATIV bez PRIJEDLOGA kao u Poslanici Galaćanima 3:6; Djelima apostolskim 18:8; 27:25; 1. Ivanovoj poslanici 3:23; 5:10
5. *hoti*, što znači “vjerovati da”, daje sadržaj kako što vjerovati:
 - a. Isus je Svetac Božji (Iv 6:69)
 - b. Isus je Ja Jesam (Iv 8:24)
 - c. Isus je u Ocu i Otac je u Njemu (Iv 10:38)
 - d. Isus je Mesija (Iv 11:27; 20:31)
 - e. Isus je Sin Božji (Iv 11:27; 20:31)
 - f. Isus je bio poslan od Oca (Iv 11:42; 17:8.21)
 - g. Isus je jedno s Ocem (Iv 14:10-11)
 - h. Isus dolazi od Oca (Iv 16:27.30)
 - i. Isus poistovjećuje Sebe u zavjetnom imenu Oca, “Ja Jesam” (Iv 8:24; 13:19)
 - j. mi ćemo živjeti s Njim (Rim 6:8)
 - k. Isus je umro i ponovo ustao (1. Sol 4:14).

VI. ZAKLJUČAK

- A. Biblijska vjera je čovjekov odaziv na Božansku riječ /obećanje. Bog uvijek započinje (tj. Iv 6:44.65), ali dio ovoga Božanskog naviještanja je potreba čovjekova odaziva (tj. [vidjeti Posebnu temu gore: Savez](#)):
1. pokajanje ([vidjeti Posebne teme: Pokajanje u Starome zavjetu](#); i: [Pokajanje u Novome zavjetu](#))
 2. vjera /pouzdanje ([vidjeti Posebnu temu: Vjera, povjerenje, ili pouzdanje](#))
 3. poslušnost
 4. ustrajnost ([vidjeti Posebnu temu: Ustrajnost](#)).

B. Biblijska vjera je:

1. osobni odnos (početna vjera)
2. potvrda biblijske istine (vjera u Božje otkrivenje)
3. prikladan odgovor u poslušnosti (svakodnevna vjera).

Biblijska vjera nije karta za Nebo ili polica osiguranja. To je osobni odnos. To je svrha stvaranja i ljudi stvorenih na sliku i sličnost Boga (usp. Post 1:26-27). Ishod je “prisnost”. Bog zahtijeva zajedništvo, a ne određeno teološko stajalište! Ali zajedništvo sa svetim Bogom zahtijeva da djeca pokazuju “obiteljske” osobine (tj. svetost, usp. Lev 19:2; Mt 5:48; 1. Pt 1:15-16). Pad (usp. Post 3) povrijedio je našu sposobnost ispravnoga odaziva. Stoga, Bog je djelovao za naše dobro (usp. Ez 36:27-38), dajući nam “novo srce” i “novog duha”, koji nam kroz vjeru i pokajanje omogućava zajedništvo s Njim i poslušnost Njemu!

Sve troje je ključno. Svo troje mora se držati. Cilj je upoznati Boga (hebrejski i grčki smisao) i odražavati Njegovu narav u svojim životima. Cilj vjere nije Nebo jednoga dana, nego Kristo-sličnost svakoga dana!

- C. Čovjekova vjernost je ishod (NZ), ne temelj (SZ) odnosa s Bogom: čovjekova vjera u Njegovu vjernost; čovjekovo pouzdanje u Njegovu pouzdanost. Srce NZ-nog gledišta na spasenje jeste da se ljudi moraju početno i neprekidno odazivati na početnu Božju milost i milosrđe pokazanu u Kristu. On je ljubio, On je poslao, On je providio; mi moramo odgovoriti u vjeri i vjernosti (usp. Ef 2:8-9 i 10)!

Vjeran Bog želi vjerne ljude kako bi otkrio Sâm Sebe nevjernome svijetu i dovede ga u osobnu vjeru u Njega.

POSEBNA TEMA: PRAVEDNOST

“Pravednost” je toliko ključna tema da učenik Biblije mora osobno proširiti proučavanje te zamisli.

U SZ-u Božja je osobina opisana kao “pravičan” ili “pravedan” (GLAGOL, BDB 842, KB 1003; IMENICA MUŠKOGA RODA, BDB 841, KB 1004; IMENICA ŽENSKOGA RODA, BDB 842, KB 1006). Sâm mezopotamijski pojam dolazi od “riječne trstike” što je bila upotrebljavana kao gradbeno oruđe za procjenu vodoravno točnih zidova i bedema. Bog odabire pojam da bude korišten metaforički za Njegovu osobnu narav. On je ravna oštrica (ravnalo) kojom je sve procijenjeno. Ova zamisao potvrđuje Božju pravednost kao i Njegovu pravo da sudi.

Čovjek je bio stvoren u slici Božjoj (usp. Post 1:26-27; 5:1.3; 9:6). Čovječanstvo je bilo stvoreno za zajedništvo s Bogom (tj. Post 3:8). Čitavo je Stvorenje pozornica ili pozadina za uzajamno djelovanje Boga i čovječanstva. Bog je želio da Ga Njegovo vrhunsko Stvorenje, čovječanstvo, poznaje, ljubi Ga, služi Mu, i bude kao On! Odanost čovječanstva bila je ispitana (usp. Post 3) i prvotni par pao je na ispitu. To je ishodilo raskolom međusobnoga odnosa Boga i ljudstva (usp. Rim 5:12-21).

Bog je obećao da će popraviti i obnoviti zajedništvo (usp. Post 3:15; [vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#)). On to čini kroz Svoju vlastitu volju i Svoga vlastitog Sina. Ljudi su bili nesposobni obnoviti taj prijekid (usp. Rim 1:18 - 3:20; Otk 5).

Nakon Pada, Božji prvi korak prema obnovi bila je zamisao o Savezu temeljena na Njegovu pozivu te pokajanju, vjernosti, poslušnome odazivu čovječanstva (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-38). Zbog Pada, ljudi su bili nesposobni primjereno djelovati (usp. Rim 3:21-31; Gal 3). Osobno je Bog morao poduzeti početni korak kako bi obnovio ljude koji su prekršili Savez. On je to učinio:

1. proglašavanjem čovječanstva pravednim kroz Kristovo djelo (tj. sudska pravednost)
2. besplatnim davanjem pravednosti čovječanstvu kroz Kristovo djelo (tj. pripisana pravednost)
3. osiguravanjem obitavajućeg Duha koji proizvodi pravednost (tj. Kristo-sličnost, obnova Božje slike) u čovječanstvu.
4. obnavljanjem zajedništva Vrta Eden (usporediti Post 1 – 2 s Otk 21 – 22).

Međutim, Bog zahtijeva zavjetni odaziv. Bog određuje (tj. besplatno daje, tj. Rim 5:8; 6:23) i osigurava, ali ljudi se moraju odazvati i nastavljati se odazivati u:

1. pokajanju
2. vjeri
3. načinom života poslušnosti
4. ustrajnosti.

Pravednost je, stoga, zavjetno, uzajamno djelovanje između Boga i Njegova vrhunskog Stvorenja, temeljena na Božjoj naravi, Kristovom djelu, i omogućavanju Duha, kome se svaki pojedinac mora osobno i neprestano primjereno odazivati. Zamisao je nazvana “opravdanje milošću po vjeri” (tj. Ef 2:8-9). Zamisao je otkrivena u Evanđeljima, ali ne u ovim pojmovima. Prvenstveno ju je odredio Pavao, koji koristi grčki pojam “pravednost” u njegovim raznovrsnim oblicima više od 100 puta.

Pavao, koji je bio školovan rabin, koristi pojam *dikaio sunē* u njegovu hebrejskome smislu pojma *tsaddiq* korištenog u Septuaginti, a ne uzima ga iz grčke književnosti. U grčkim pisanjima pojam je povezan s nekim tko se prilagodio očekivanjima božanstva i društva (tj. Noa, Job). U hebrejskome smislu uvijek je građen u pojmovima Saveza ([vidjeti Posebnu temu: Savez](#)). YHVH je pravičan, etički, moralan Bog. On želi da Njegovi ljudi odražavaju Njegovu narav. Iskupljeno čovječanstvo postaje novo stvorenje (usp. 2. Kor 5:17; Gal 6:15). Ova novina ishodi novim načinom života pobožnosti (usp. Mt 5 - 7; Gal 5:22-24; Jak; 1. Iv). Budući je Izrael bio teokracija nije bilo jasnog obrisa između svjetovnog (društvena mjerila) i svetog (Božja volja). Ova razlika izražena u hebrejskim i grčkim pojmovima prevodila se u engleskome kao “pravda” (u odnosu na društvo) i “pravednost” (u odnosu na religiju).

Isusovo Evanđelje (dobre vijesti) jeste to da je palo čovječanstvo obnovljeno za zajedništvo s Bogom. To je bilo potpuno dovršeno kroz Očevu ljubav, milosrđe, i milost; Sinov život, smrt, i uskrsnuće; snubljenje te privlačenje Duha Evanđelju. Opravdanje je besplatno Božje djelo, ali ono mora biti posljedica pobožnosti (Augustinov stav, što odražava oboje i naglasak Reformacije na slobodi Evanđelja te rimokatolički naglasak na promijenjenom životu ljubavi i vjernosti). Za reformatore je pojam “Božja pravednost” OBJEKTNI GENITIV (tj. djelo grješnoga čovječanstva prihvatljivo Bogu [položajno posvećenje], dok je za katolike to SUBJEKTNI GENITIV, što je tijekom postajanja sve sličniji Bogu [iskustveno napredujuće posvećenje]. U stvarnosti je to zasigurno oboje!!).

Po mome mišljenju sve u Bibliji od Knjige Postanka 4 – Otkrivenja 20 jest zapis Božjeg obnavljanja zajedništva Edena. Biblija započinje s Bogom i čovječanstvom u zajedništvu u zemaljskoj okolnosti (usp. Post 1 – 2) i Biblija završava s istom okolnošću (usp. Otk 21 – 22). Božja slika i svrha bit će obnovljeni!

Za potkrepu gornjih rasprava zabilježite sljedeće odvojene NZ-ne odlomke što slikovito prikazuju grčku skupinu riječi:

1. Bog je pravedan (često povezano s Bogom kao Suceom):
 - a. Poslanica Rimljanima 3:26
 - b. 2. Poslanica Solunjanima 1:5-6
 - c. 2. Timoteju poslanica 4:8
 - d. Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan:
 - a. Djela apostolska 3:14; 7:52; 22:14 (naslov Mesije)
 - b. Evanđelje po Mateju 27:19
 - c. 1. Ivanova poslanica 2:1.29; 3:7
3. Božja volja za Njegovo Stvorenje je pravednost:
 - a. Levitski zakonik 19:2
 - b. Evanđelje po Mateju 5:48 (usp. Mt 5:17-20)
4. Božja sredstva osiguravanja i stvaranja pravednosti:
 - a. Poslanica Rimljanima 3:21-31
 - b. Poslanica Rimljanima 4
 - c. Poslanica Rimljanima 5:6-11
 - d. Poslanica Galaćanima 3:6-14
5. dano od Boga:
 - a. Poslanica Rimljanima 3:24; 6:23
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 1:30
 - c. Poslanica Efežanima 2:8-9
6. primljeno vjerom:
 - a. Poslanica Rimljanima 1:17; 3:22.26; 4:3.5.13; 9:30; 10:4.6.10
 - b. 2. Poslanica Korinćanima 5:7.21
7. kroz djela Sina:
 - a. Poslanica Rimljanima 5:21
 - b. 2. Poslanica Korinćanima 5:21
 - c. Poslanica Filipljanima 2:6-11
8. Božja volja je da Njegovi sljedbenici budu pravedni:
 - a. Evanđelje po Mateju 5:3-48; 7:24-27
 - b. Poslanica Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23
 - c. Poslanica Efežanima 1:4; 2:10
 - d. 1. Timoteju poslanica 6:11
 - e. 2. Timoteju poslanica 2:22; 3:16
 - f. 1. Ivanova poslanica 3:7
 - g. 1. Petrova poslanica 2:24
9. Bog će suditi svijetu pravednošću:
 - a. Djela apostolska 17:31
 - b. 2. Timoteju poslanica 4:8.

Pravednost je osobina Boga, besplatno dana grješnom čovječanstvu kroz Krista. To je:

1. Božja odluka
2. Božji dar
3. Kristovo djelo
4. život koji se mora živjeti.

Ali to je isto tako postupak postajanja pravednim što se mora odlučno i postojano njegovati, i koji će jednog dana biti dovršen pri Drugome dolasku. Zajedništvo s Bogom je obnovljeno spasenjem ali napreduje kroz čitavi kako bi postao licem-u-lice susret s Njim (usp. 1. Iv 3:2) kod smrti ili *parusije*!

Ovdje je dobar navod za zaključak ove rasprave. Uzet je iz *Dictionary of Paul and His Letters* od IVP:

“Calvin, toliko više negoli Luther, naglašava odnosni vid Božje pravednosti. Lutherovo stajalište o Božjoj pravednosti izgleda sadrži vid odrješenja [oslobađanja od osude – op.prev]. Calvin naglašava čudesnu narav navješćivanja ili otkrivanja Božje pravednosti nama” (str. 834).

Za mene vjernikov odnos s Bogom ima tri vida:

1. Evanđelje je Osoba (naglasak Istočne crkve i Calvina)
2. Evanđelje je istina (naglasak Augustina i Luthera)
3. Evanđelje je promijenjen život (katolički naglasak).

Svi su oni istiniti i moraju se držati zajedno za zdravo, ispravno, biblijsko kršćanstvo. Ako je bilo koji od njih prenaplašen ili podcijenjen, nastaju poteškoće.

Moramo dati dobrodošlicu Isusu!

Moramo vjerovati Evanđelju!

Moramo težiti Kristo-sličnosti!

3:7 “ipak ja sam samo mlado dijete” Salamonova starost je neizvjesna ali on je bio mlad čovjek (usp. 1. Ljet 22:5; 29:1):

1. rabini – 12 godina
2. Josip Fkavije, *Antiq.* – 14 godina
3. mnogi suvremeni znanstvenici – rane 20-te (već je bio oženjen i imao je sina).

▣ **“ja ne znam kako izaći ili ući”** Ovo je idiom za vladinu upravu (usp. Br 27:17).

3:8 “Tvoga naroda kojeg si Ti odabrao” Izrael je bio YHVH-ino sredstvo da Sebe objavi svijetu. “Odabrao” (BDB 103, KB 119, *Qal* PERFEKT) u SZ-u bavi se službom.

[Vidjeti Posebnu temu: On je odabrao nas.](#)

POSEBNA TEMA: ON NAS JE ODABRAO

I. STARI ZAVJET

A. YHVH je odabrao Izraela (uzeto iz Pnz 14:2)

GLAGOL (BDB 103, KB 119, *Qal* PERFEKT) korišten je o Božjemu suverenom odabiru:

1. Abrahama, Knjiga Postanka 12:1; Nehemija 9:7
2. patrijarha, Ponovljeni zakon 7:8
3. potomstva patrijarha, Ponovljeni zakon 4:37; 10:15
4. Izraela, Ponovljeni zakon 7:6; Psalam 135:4; Knjiga proroka Izaije 44:1.8; 43:10; Ezekielu 20:5
5. Ješuruna (Izrael ili Jeruzalem), Ponovljeni zakon 32:15; 33:5.26; Knjiga proroka Izaije 44:2
6. izraelskoga Kralja (simbol YHVH-ine vladavine, koju će pretkazati David [usp. 1. Sam 10:24; 16:8.9.10; 2. Sam 6:21], koji je postao Mesijanski lik), Ponovljeni zakon 17:14-17
7. mjesto za obitavanje Njegova Imena (tj. središnje Svetište), Ponovljeni zakon 12:5.11.14.18.21.26; 14:24; 15:20; 16:2.6.7.11.15; 17:8.10; 31:11.

Božja suverenost i svrha izraženi su u Njegovu odabiru Izraela. Božji “odabir” u SZ-u uvijek je povezan sa službom, ne neophodno sa spasenjem, kao što je to u NZ-u. Izrael je morao otkriti YHVH-u cijelome svijetu, kako bi cijeli svijet mogao biti spašen (usp. Post 12:3; navedeno u Titu 2:14 i 1. Pt 2:9). [Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

B. Mojsije odabire vođe /suće – YHVH ih postavlja (uzeto iz Pnz 1:13)

Ovaj GLAGOL (BDB 396, KB 393) je *Qal* IMPERATIV. Zabilježite kako je Mojsije zapovjedio narodu (tj. njihovim vođama) da preuzmu odgovornost (oni odabiru) za zajednicu zajedno s njim (Mojsije postavlja). Ovi novi suci (tj. plemenski vođe /poglavari) morali su biti:

1. “mudri” – (BDB 314) što znači sposobni za promišljene i pobožne odabire (npr. Josip, Post 41:33.39; David, 2. Sam 14:20; Salamon, 1. Kr 2:9; 3:12; 5:21)
2. “proncljivi” – (BDB 106, KB 122, *Niphal* PARTICIP) što znači netko tko ima diskreciju, razboritost, i inteligenciju (npr. Josip, Post 41:33; negativno u Jer 4:22)
3. “iskusni” – (BDB 393, KB 390, *Qal* PASIVNI PARTICIP). Ovo je uobičajena riječ sa širokim semantičkim poljem:
 - a. NASB, TEV, NJB, JPSOA – iskusni

- b. NKJB – obrazovani
 - c. NRSV, REB – uvaženi
 - d. JB – ispitani
 - e. NIV – poštovani
 - f. NET – poznati
4. “Ja ću ih postaviti” – GLAGOL (BDB 962, KB 1321) je *Qal* IMPERFEKT, upotrijebljen u KOHORTATIVNOME smislu. Mojsije je postavio ili imenovao ove ljude na mjesta vodstva i suđenja (npr. Izl 1:11; 18:21; Pnz 17:14.15; Suci 11:11). Međutim, u stvarnosti, YHVH je bio taj koji ih je “uzeo” (BDB 542, KB 534, *Qal* IMPERFEKT, Pnz 1:15), što označava Božji odabir (npr. Pnz 4:20.34; 1. Kr 11:37). Ljudski postupci slijedili su Božanski naum!
- C. YHVH je odabrao Kralja (uzeto iz Pnz 17:14)
1. “i ti kažeš: ‘ja ću si postaviti kralja nad sobom kao svi narodi koji su oko mene’”
GLAGOL je *Qal* KOHORTATIV (BDB 962, KB 1321). Ponovljen je četiri puta u Ponovljenome zakonu 17:14 i 15. Druga (*Qal* INFINITIVNI APSOLUT) i treća (*Qal* IMPERFEKT) uporaba idu zajedno kao način pojačavanja:
 - a. NASB, NKJV: “ti ćeš zasigurno postaviti”
 - b. NRSV: “ti ćeš uistinu postaviti”
 - c. TEV: “budi siguran”

Problem nije bio Kralj, “nego kralj ‘kao svi narodi koji su oko mene’”! Kralj je bio predstavnik YHVH (usp. Pnz 17: 8), a ne istočnjačkih poganskih sudova. S ovim se posebnim problemom bavi 1. Knjiga o Samuelu 8 kad je Izrael od Samuela tražio Kralja.
 2. “onoga kojega GOSPODIN tvoj Bog odabere”
Bog je suveren, On (a ne Izrael, usp. Pnz 17:14) odabire čovjeka, ali Izrael potvrđuje Njegov odabir njihovom potvrdom (npr. Suci 11:11; Hoš 1:11).
Zabilježite smjernice za kraljevstvo:
 - a. kad Izrael zaposjedne zemlju, Ponovljeni zakon 17:14
 - b. onoga koga YHVH odabere, Ponovljeni zakon 17:15
 - c. ne stranca, Ponovljeni zakon 17:15
 - d. on se ne smije pouzdavati u vojno ratno naoružanje (“mnogo konja”), Ponovljeni zakon 17:16
 - e. on ne smije tražiti pomoć od Egipta, Ponovljeni zakon 17:16
 - f. on se ne smije pouzdavati u političke saveze (“mnogo žena”), Ponovljeni zakon 17:17
 - g. on se ne smije pouzdavati u bogatstvo (“neka ne gomila srebra i zlata”), Ponovljeni zakon 17:17.
Brojevi 4-7 odražavaju Salamonove zloporabe! U zakonu drevnoga Bliskog Istoka jedinstveno je da Kralj ima svoje ovlasti ograničene, ali u Izraelu Bog:
 - a. određuje mjesto i postupke pravde
 - b. određuje obrazac štovanja
 - c. određuje granice kraljeve ovlasti, nasljeđe, i bogatstvo
 - d. kralj je jedan među mnogim zavjetnim partnerima (usp. Pnz 17:20)
 - e. kralj mora redovito proučavati i primjenjivati (osobno i službeno) Božje zakone (usp. Pnz 17:18- 19).

II. NOVI ZAVJET (iz Poslanice Efežanima 1)

- A. **Efežanima 1:3** – “On odabra nas” je AORIST SREDNJEGA INDIKATIVA što naglašava odlučan odabir od strane subjekta. Ovo je usredotočeno na Očev odabir prije vremena. Božji odabir ne smije biti razumjet u islamskome smislu determinizma niti u ultra-kalvinističkome smislu “Bog odabire neke vs. Bog nije odabrao druge”, nego u zavjetnome smislu. Bog je obećao da će iskupiti palo čovječanstvo (usp. Post 3:15). Bog je pozvao i odabrao Abrahama kako bi odabrao sve ljude (vidjeti [Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Osobno Bog je izabrao sve osobe koje će ostvariti vjeru u Krista (usp. Iv 1:12; 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Bog uvijek poduzima prvi korak u spasenju (usp. Iv 6:44.65), ali ljudi se moraju odazvati u pokajanju, vjeri, poslušnosti, i ustrajnosti. Ovaj tekst (Ef 1:4) i tekst u Poslanici Rimljanima 8:28-30; 9:1-33 glavni su NZ-ni tekstovi za doktrinu o predestinaciji što su naglašavali Augustin i Calvin.
- Bog je odabrao vjernike ne samo za spasenje (opravdanje) nego i za posvećenje (usp. Ef 1:4; 2:8-10; Kol 1:12)! To se može odnositi na:
1. naš položaj u Kristu (usp. 2. Kor 5:21)
 2. Božju žudnju da reproducira Svoju narav u Svojoj djeci (usp. Ef 2:10; Rim 8:28-29; Gal 4:19; 1. Sol 4:3).
Božja volja za Njegovu djecu je i Nebo jednoga dana i Kristo-sličnost sad!

B. Efežanima 1:4 – “da budemo sveti i besprijeekorni pred Njim”

Cilj predestinacije je svetost, a ne povlastica. Božji poziv nije zato da bude izdvojena nekolicina Adamove djece, nego svi! To je poziv za bivanje onakvim kakvim je Bog nakanio za čovječanstvo da bude, da bude kao On (usp. Rim 8:28-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 4:13; 1. Sol 4:7; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14; 1. Pt 1:15); u Njegovoj slici (usp. Post 1:26-27). Okrenuti predestinaciju u teološku dogmu umjesto u sveti život jeste tragedija. Često naše *a priori* sustavne teologije govore glasnije od biblijskih tekstova! Pojam “besprijeekorno” (*amōmos*) ili “bez mane” korišten je o:

1. Isusu (usp. Heb 9:14; 1. Pt 1:19)
2. Zahariji i Elizabeti (usp. Lk 1:6)
3. Pavlu (usp. Fil 3:6)
4. svima istinskim kršćanima (usp. Fil. 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23).

Božja nepromjenjiva volja za svakoga vjernika nije samo Nebo kasnije, nego Kristo-sličnost sad (usp. Rim 8:29-30; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pt 1:15). Vjernici moraju odražavati Božje osobine izgubljenome svijetu u svrhu evangelizacije.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#)

[Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom](#)

☐ “**velikoga naroda kojih je previše da bi ih se prebrojilo**” Ovo odražava YHVH-ino obećanje patrijarsima:

1. prah – Knjiga Postanka 13:16; 28:14; Brojevi 23:10
2. zvijezde – Knjiga Postanka 15:5; 22:17; 26:4
3. pijesak – Knjiga Postanka 22:17; 32:12.

Velika brojnost zavjetnoga naroda pokazuje YHVH-in blagoslov i svrhu za Izraela.

[Vidjeti Posebne teme: Zavjetna obećanja patrijarsima;](#) i: [Naš Spasitelj \(naslov\).](#)

POSEBNA TEMA: ZAVJETNA OBEĆANJA PATRIJARSIMA

Ovo početno obećanje o posebnome odnosu temeljem Saveza bilo je dato:

1. Abrahamu, Knjiga Postanka 12:1-3:
 - a. zemlja, Knjiga Postanka 12:1,7; 13:4-15; 15:18-21 (tj. Kanaan, Post 15:12-21)
 - b. narod /ljudi, Knjiga Postanka 12:2; 13:16; 15:4-5; 17:2-6; 22:18 (vidjeti pun popis o toj slici u Post 13:16)
 - c. blagoslov svijetu, Knjiga Postanka 12:3, 18:18; 22:18 ([Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#))
2. Izaku, Knjiga Postanka 26:2-4:
 - a. zemlja
 - b. narod /ljudi
 - c. blagoslov svijetu
3. Jakovu, Knjiga Postanka 28:2-4.13; 35:9-12; 48:3-4:
 - a. zemlja
 - b. narod /ljudi
4. narodu Izraela (zemlja), Knjiga Izlaska 3:8.17; 6:8; 13:5; 33:1-3; Ponovljeni zakon 1:7-8.35; 4:31; 9:3; 11:25; 31:7; Knjiga o Jošui 1:2.3.6.11.13.15; 2:9.24; 18:3; 21:43; 24:13.

Samo dodana misao. Ovo obećanje o zemlji bilo je uvjetovano time da su pojedinačna plemena morala zauzeti svoj dio. Oni su morali:

1. uzeti je vojno
2. nastaniti ju
3. održati vjernost Savezu (usp. Pnz 4:40; 7:12-13; 8:1-20).

SZ-ne usredotočuje se na zemlju i zavjetni narod, ali NZ usredotočuje se na YHVH-inu brigu za sve ljude stvorene u Njegovoj slici i sličnosti (usp. Post 1:26.27). Oni su svi stvoreni za zajedništvo sa svojim Stvoriteljem. Poziv Abrahamu bio je prvi korak u pozivanju svih (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5; Iz 2:2-4; 12:4-5; 25:6-9; 42:6-12; 45:22-23; 49:5-6; 51:4-

5; 56:6-8; 60:1-3; 66:23; Ez 18:23,32; Mih 4:1-4; Mal1:11; Iv 3:16; 4:42; Djela 10:34-35; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2; 4:14). Obećanja patrijarsima ispunjena su i više od toga! Isus je Spasitelj svijeta!

[Vidjeti Posebnu temu: Naš Spasitelj \(naslov\)](#)

POSEBNA TEMA: NAŠ SPASITELJ (naslov)

I. U SZ-u ovaj opetovan naslov /koncept izražen je u nekoliko povezanih izričaja.

- A. “Bog (nekoliko različitih ZAMJENICA) moga spasenja”:
 - 1. Psalam 24:5; 25:5; 27:9; 65:5; 79:9; 85:4; 106:21
 - 2. Knjiga proroka Miheja 7:7
 - 3. Knjiga proroka Habakuka 3:18
- B. “Gospodin, moje spasenje” – Psalam 38:22
- C. “Bog je naš Spasitelj” – Psalam 68:19
- D. “YHVH, *Elohim*, Svetac Izraelov, Tvoj Spasitelj” – Knjiga proroka Izaije 43:4.
- E. “YHVH i nema drugoga Spasitelja osim Mene”:
 - 1. Knjiga proroka Izaije 43:11; 45:21
 - 2. Knjiga proroka Hošee 13:4
- F. “Bog Izraelov, Spasitelj” – Knjiga proroka Izaije 45:15
- G. “Bog Izraelov, Spasitelj” – Knjiga proroka Izaije 45:15
- H. “Spasitelj” – Knjiga proroka Izaije 63:8
- I. “Bog moj Spasitelj”:
 - 1. Evanđelje po Luki 1:47
 - 2. Judina poslanica stih 25.

Ne postoji “Bog” koji može spasiti. Zato jer ne postoji drugi “Bog”. Idoli napravljeni ljudskom rukom ne mogu vidjeti, čuti, govoriti, niti djelovati (vidjeti [Posebnu temu: Monoteizam](#)).

Spasenje je pojam korišten za:

- 1. fizičko oslobođenje
- 2. duhovno spasenje (tj. oprost i obnova).

[Vidjeti Posebnu temu: Spasenje \(SZ-ni pojam\)](#).

II. U NZ-u ovaj naslov /koncept korišten je i za YHVH-u i Njegovog Mesiju. To je bio način potvrde Isusova Božanstva (vidjeti [Posebnu temu: Trojstvo](#)). Slijede primjeri izričaja korištenih za Isusa:

- A. “Spasitelj koji je Gospodin” – Evanđelje po Luki 2:11
- B. “Isus ... koji će spasiti Svoj narod od njihovih grijeha” – Evanđelje po Mateju 1:21
- C. “Spasitelj svijeta”:
 - 1. Evanđelje po Ivnu 4:42
 - 2. 1. Ivanova poslanica 4:14 (također zabilježite 2:2)
- D. “Knez i Spasitelj” – Djela apostolska 5:31
- E. “Spasitelj, Isus”:
 - 1. Djela apostolska 13:23
 - 2. Poslanica Filipljanima 3:26
- F. “Spasitelj Tijela (Crkve)” – Poslanica Efežanima 5:23.

U SZ-u YHVH je Spasitelj prvenstveno za zavjetni narod, Izrael, ali u NZ-u, Isus je Spasitelj svih ljudi.

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#).

III. Pavao, u svojim pastoralnim pismima, stavlja naslov za YHVH-u i naslov za Isusa nekoliko puta jedan blizu drugoga.

- A. YHVH:
 - 1. Bog naš Spasitelj (1. Tim 1:1)
 - 2. Bog naš Spasitelj (1. Tim 2:3)

3. Spasitelj svih ljudi (1. Tim 4:10)
 4. Bog naš Spasitelj (Tit 1:3)
 5. Bog naš Spasitelj (Tit 2:10)
 6. Bog naš Spasitelj (Tit 3:4).
- B. Isus:
1. naš Spasitelj Krist Isus (2. Tim 1:10)
 2. Krist Isus naš Spasitelj (Tit 1:4)
 3. naš veliki Bog i Spasitelj, Krist Isus (Tit 2:13)
 4. Isus Krist naš Spasitelj (Tit 3:6).
- C. Pastoralna pisma, pisana sredinom do kraja kasnih šezdesetih, bila su i reakcija protiv rimskoga Cara koji je tvrdio da je i Bog i spasitelj (ovi se naslovi koriste i u Misterijskim religijama). Za kršćane, ovi su naslovi bili zadržani za YHVH-u i Njegovog Mesiju te nisu mogli biti korišteni za Cezara (također zabilježite 1. Pt 1:11; 2. Pt 2:20; 3:18).

POSEBNA TEMA: SPASENJE (SZ-ni pojam)

Ovaj pojam (BDB 447, KB 446, i IMENICA MUŠKOGA i ŽENSKOG RODA), što u osnovi znači “biti širok i prostran” ili “biti slobodan”, ima nekoliko konotacija:

1. sigurnost, 2. Knjiga o Samuelu 22:3; Job 5:11; Psalam 12:5
2. blagostanje, napredak, Knjiga o Jobu 30:15
3. Božansko spasenje koje obuhvaća i fizičko i duhovno oslobođenje:
 - a. Knjiga Postanka 49:18
 - b. Ponovljeni zakon 32:15
 - c. 2. Knjiga o Samuelu 23:5
 - d. Psalam 3:2.8; 22:1; 35:3; 62:2; 69:29; 70:5; 78:22; 80:3; 89:26; 91:16; 106:4; 140:7
 - e. Knjiga proroka Izaije 12:2; 33:2; 51:6.8; 52:7.10; 56:1; 59:11; 60:18; 62:1.11
4. ideja i o fizičkome i duhovnome oslobođenju jasno je predstavljena u Knjizi proroka Jone 2:9-10
5. pobjeda, Knjiga Izlaska 14:30; 15:2; 1. Samuelova 14:45; Psalam 20:6; 21:5; 44:4-5; 68:19-20; 118:14.15.21; Knjiga proroka Izaije 12:2; Habakuk 3:8
6. često je “radovanje” povezano s YHVH-inim spasenjem, 1. Knjiga o Samuelu 2:1; Knjiga proroka Izaije 25:9; 26:1; Psalam 9:14; 13:5; 21:1; 35:9; 118:15.21.

Spasenje uključuje implementaciju YHVH-ina izvornoga nakanjenog zajedništva i društva s Njegovim ljudskim stvorenjima. Uključuje pojedinačnu i društvenu cjelovitost!

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

3:9

NASB, NKJV, Pešita

“razborito srce”

NRSV, JPSOA

“razboriti um”

REB

“srce s vještinom slušanja”

LXX

“srce da čuje”

MT ima “srce da čuje” (BDB 524 i BDB 1033, KB 1570, *Qal* AKTIVNI PARTICIP). Svrha srca /uma koje sluša bila je ispravno suđenje Izraelu u mudrosti i otkrivenjima YHVH (stih 14).

☐ “razlikovati između dobra i zla” Jedino osobni odnos vjere s YHVH-om i poznavanje Njegova Zakona može znati ovo.

Ovaj izričaj upotrijebila je o Davidu mudra žena u 2. Knjizi o Samuelu 14:17 te o dolazećem Kralju /znaku u Knjizi proroka Izaije 7:15. Vidjeti NIDOTTE, tom 2, str. 354, #3.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:10-14

¹⁰Bijaše ugodno u pogledu GOSPODINOVU što je Salamon tražio ovu stvar. ¹¹Bog mu reče: “Zato jer si tražio ovu stvar i nisi iskao za sebe dug život, niti si tražio bogatstva za sebe, niti si tražio život svojih neprijatelja, nego si tražio za sebe razboritost za razumijevanje pravde, ¹²gle, Ja sam napravio prema tvojim riječima. Gle, Ja sam ti dao mudro i razborito srce, tako da nije postojao nitko kao ti prije tebe, niti će izniknuti itko kao ti poslije tebe. ¹³Ja sam ti dao i ono što nisi tražio, i bogatstva i čast, tako da neće biti nikoga među kraljevima kao ti u svim tvojim danima. ¹⁴Ako budeš hodao po Mojim putovima, čuvajući Moje zakone i zapovijedi, kao što je tvoj otac David hodao, onda ću ti Ja produljiti tvoje dane.”

3:10 YHVH je bio zadovoljan sa Salamonovim zahtjevom za mudrost u suđenju Izraelu. Ovo je odgovoreno u stihu 12.

Postoji nekoliko stvari koje Salamon nije tražio što bi većina vođa htjela imati:

1. dug život
2. bogatstva
3. živote neprijatelja.

YHVH daruje #1 i #2 na uvjetovan način u stihu 14. Ovaj “ako” YHVH-ih obećanja ključno je za razumijevanje uvjetovanih Saveza. Oni imaju velike blagoslove ali ogromne odgovornosti!

3:14 “Moje zakone i zapovijedi” [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:15

¹⁵Onda se Salamon probudi, i gle, to je bio san. I on dođe u Jeruzalem i stane pred Kovčeg saveza GOSPODINOVA, te prinese žrtve paljenice i prinese prinose mira, i priredi blagdan za sve svoje sluge.

3:15 “Kovčeg saveza” YHVH-ino pojavljivanje Salamonu u snu u Gibeonu, pokazuje kako On nije bio ograničen na Šator sastanka.

[Vidjeti Posebnu temu: Kovčeg saveza.](#)

☐ “žrtve paljenice” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtve paljenice, Levitski zakonik 1.](#)

POSEBNA TEMA: ŽRTVE PALJENICE, Levitski zakonik 1

A. Žrtvenik

1. brončani oltar, nazvan i oltar za paljeni prinos, oltar kod vrata Šatora sastanka, ili oltar šitimskoga drva, prekriven s broncom (usp. Izl 27)
2. ovo ga je dijelilo od oltara za tamjan (zlatni olat) u Svetinji (usp. Izl 30)
3. ugljevlje za oltar za tamjan uzimalo se s brončanoga oltara
4. brončani oltar bio je točno u sredini ulaska u Šator sastanka
5. oltar je imao rogove koji su bili njegov najsvetiji dio; na rogove nanosila se krv (usp. Izl 30:10)
6. rogovi su moguće bili:
 - a. simbol ruku koje su držale prinos
 - b. simbol snage ili prevladavajuće sile (Pnz 33:17; 2. Sam 22:3.)
 - c. kasnije, svatko tko se uhvatio za rogove oltara bio je siguran sve dok se njegov slučaj nije sudbeno riješio (1. Kr 1:50-51; 2:28).

B. Prinos

1. vol bez mane koji se spominjao prvi zbog njegove važnosti i cijene koštanja, Levitski zakonik 1:3
2. koza ili ovca, Levitski zakonik 1:10
3. grlice ili mladi golubovi, Levitski zakonik 1:14 (propis za siromašne).

C. Mjesto za žrtvu paljenicu bilo je kod vrata Šatora sastanka.

- D. Polaganje ruku – ovo je bilo samo za volove, ne za koze, ovce ili ptice, Levitski zakonik 1:4:
1. prinositelj je to učinio sam (ne svećenik)
 2. mnogi osjećaju kako je to simboličan čin prijenosa krivnje
 3. neki vjeruju kako je to značilo da:
 - a. ova životinja dolazi od ove određene osobe
 - b. žrtva je morala biti predstavljena u ime prinositelja
 - c. plod ove žrtve onome koji je stavio svoje ruke na tu životinju.
- E. Klanje
1. bik – “Pred GOSPODINOM” od čovjeka koji prinosi žrtvu. Prinositelj je morao ubiti životinju, skinuti kožu, i razrezati se. Uloga svećenika (osim u slučaju javnoga žrtvovanja) započela je kad je čovjek doveo životinju do oltara
 2. ovca ili koza, Levitski zakonik 1:11 – “sa sjeverne strane žrtvenika pred GOSPODINOM”. Ovo je označavalo posebno mjesto za ove manje vrijedne životinje
 3. ptica – Svećenik je ubio i prinio ovu žrtvu. Prinositelj je morao ukloniti ptičju gušu.
- F. Baratanje s krvlju
1. životinja:
 - a. svećenik je bacio krv prema oltaru, i pošćropio je oko oltara
 - b. život životinje je u krvi (usp. Post 9:4; Lev 17:11). Život već pripada Bogu, stoga, krv nije predstavljala niti jedan dio čovjekova dara
 - c. ptičja krv bila je iscijeđena sa strane oltara i nije bila soaljena na vatri
 2. vidjeti gore “Prinos B” i “Klanje”, 3.
- G. Baratanje s mesom
1. bik, Levitski zakonik 1:6
 - a. prinositelj je skinuo kožu žrtve; svećenik je ogao kožu zadržati (usp. Lev 7:8)
 - b. prinositelj ju je rasjekao na komade
 - c. svećenik je žrtvu stavio na žrtvenik složenenu kao da je živa
 - d. noge i iznutrice bile su oprane u vodi iz umivaonika
 - e. svećenik je spalio cijelu životinju na oltaru
 2. vidjeti gore, “B, Prinos” i “E, Klanje”.
- H. Prigoda za žrtve paljenice
1. Blagdan šatora, Sjenica
 2. Dan pomirenja
 3. Blagdan sedmica, Prvih plodova, ili Pedesetnica
 4. Blagdan truba
 5. Mahanje snopovima (Lev 23)
 6. Blagdan beskvasnoga kruha, Pasha
 7. Početak mjeseca, Mlađak
 8. Šabat /Subota.
- I. Važnost žrtve paljenice
1. dar Bogu
 2. viđena kao najvrednija vrsta žrtve
 3. izgleda kako se ona bavi zamišlju o grijehu općenito ili zahvalnosti
 4. najsavršeniji prikaz zamisli o žrtvi
 5. simbolički prinos nečijega života
 6. predstavlja potpuno posvećivanje života neke osobe služenju Bogu
 7. raznovrsne vrijednosti prinosa:
 - a. bik
 - b. ovca - koza
 - c. ptice
 8. pokazuje da svatko tko je svjestan duhovne potrebe može pristupiti Bogu. Bog daje zaštitu za sve ljude.
- J. Posebne upute za svećenika, Levitski zakonik 6:8-12
1. žrtva paljenica ostala je čitavu noć na ognjištu žrtvenika
 2. vatra je morala neprekidno gornjeti pod žrtvom paljenicom

3. upute su uključivale i odjeću svećenika
 4. upute su uključivale i uklanjanje pepela.
- K. Drevne žrtve bile su prinošene:
1. kako bi se smirio gnjev božanstva
 2. kao hrana za božanstvo
 3. za komunikaciju s božanstvom
 4. slavljenje božanstva
 5. zbog poticanja smisla oprosta ili pomirenja.

▣ “**prinose mira**” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtva za mir /žrtva pričesnica.](#)

POSEBNA TEMA: ŽRTVA ZA MIR /ŽRTVA PRIČESNICA

A. Uvod

1. Zašto
 - a. žrtvena zajednica
 - b. zavjetna žrtva
 - c. skupni prinos
 - d. završna žrtva
2. izražavala je zahvalnost Bogu za zajedništvo s Bogom, obitelji, i prijateljima
3. uobičajeno je to bio konačni čin u nizovima žrtvovanja u kojima je učrščeno pomirenje
4. žrtva paljenica izražavala je skupoću poslušnosti, dok je žrtva za mir /pričesnica izražavala radost i sreću zajedništva s Bogom
5. muško ili žensko ali bez mane
6. raznovrsnost prinosa:
 - a. iz krda; muško ili žensko
 - b. razlika između ovce i koze bila zbog masti /loja repa ovce:
 - (1) janje iz stada – muško ili žensko
 - (2) koza iz stada – muško ili žensko.

B. Obred

1. predstavljanje prinosa:
 - a. polaganje ruku na žrtvu
 - b. ubijanje iste na vratima Šatora sastanka
 - c. poistovjećivanje žrtve bilo je isto kao i kod žrtve paljenice
 - d. škropljenje krvlju oko oltara
 - e. paljenje odabranih dijelova na oltaru Bogu:
 - (1) loj (ovca-masni rep) simbolizirao je blagostanje
 - (2) bubrezi, resa od jetre simbolizirali su sjedište volje i emocija
 - (3) masni dijelovi stavljali su se na žrtvu paljenicu prinositelja ili na jutarnju žrtvu janjeta
2. žrtva zahvalnica uključivala je (Lev 7:11-14)
 - a. beskvasni kolač izmiješan s uljem
 - b. beskvasne tanke pogačice poškropljene s uljem
 - c. fino brašno izmiješano s uljem.

C. Dio za svećenika, Levitski zakonik 7:28-34

1. prsni dio pripadao je svećeniku kao i prinos snopova
2. mahanje uključuje stavljanje prinosa na ruke prinositelja i ruke svećenika. To je pokazivalo prinos prinesen od prinositelja Bogu, i onda svećenikovo primanje natrag
3. desno bedro pripadalo je svećeniku koji je obavljao službu
4. žrtva prikaznica bila je podignuta Bogu i natrag ju je primio svećenik.

- D. Dio za prinositelja, Levitski zakonik 7:15-18
1. žrtva zahvalnica pojela se na nad prinošenja, Levitski zakonik 7:15
 2. zavjetni (obećani) prinos ili prinos slobodne volje morao se pojesti na dan prinođenja ili idućega dana, Levitski zakonik 7:16
 3. ovaj dio bio je sve što nije bilo dano Bogu i od Boga svećeniku
 4. Bog je u ovome prinosu simbolički jeo sa ponuditeljem i njegovom obitelji te prijateljima
 5. ovaj prinos naglašavao je da su zajedništva obnovljena.
- E. Drevne žrtve bile su prinošene:
1. kako bi se smirio gnjev božanstva
 2. kao hrana za božanstvo
 3. za komunikaciju s božanstvom
 4. slavljenje božanstva
 5. zbog poticanja smisla oprosta ili pomirenja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:16-22

¹⁶Onda dvije žene koje bijahu bludnice dođoše kralju i stanu pred njega. ¹⁷Jedna on tih žena reče: “O, moj gospodaru, ova žena i ja živimo u istoj kući; i ja sam rodila dijete dok ona *bijaše* u kući. ¹⁸Dogodi se trećega dana nakon moga poroda, da i ova žena isto tako rodi dijete, i mi bijasmo zajedno. Ne bijaše s nama stranac u kući, samo nas dvije u kući. ¹⁹Sin ove žene umro je u noći, jer bijaše legla na njega. ²⁰Tako ona ustade usred noći i uze moga sina pored mene dok je tvoja sluškinja spavala, i položila ga na svoja njedra, a svoga mrtvog sin na moja njedra. ²¹Kad ujutro ustadoh da dojim sina, gle, on bijaše mrtav; ali kad ga pozorno pogledah ujutro, gle, on ne bijaše moj sin, kojeg ja rodih.” ²²Onda ova druga žena reče: “Ne! Onaj živi je moj sin, a mrtav je tvoj sin.” Ali prva žena reče: “Ne! Jer je tvoj sin onaj mrtav, a živi je moj sin.” Tako su one govorile pred kraljem.

3:16-18 Ovo je jedan primjer Salamonove mudrosti za suđenje. Kad su ljudi čuli o njoj bojali su se /poštivali su Salomona (stih 28). Vidjeti Josip Flavije, *Antiq.* 8.2.2.

3:16

NASB, NKJV, Pešita

“bludnice”

NRSV, TEV, NJB, REB, JPSOA, LXX

“prostitutke”

MT ima *Qal* AKTIVNI PARTICIP, “djelovati kao bludnica” (BDB 275, KB 275; NIDOTTE, tom 1, str. 1122-1125), ali aramejski Targumi imaju “gostioničar”, kao Rahaba (Jš 2:1).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 3:23-28

²³Onda kralj reče: “Jedna kaže: ‘Ovaj sin koji je živ moj je, a tvoj sin je onaj mrtav’; a druga kaže: ‘Ne! Jer tvoj je sin onaj mrtav, a moj sin je onaj živ.’” ²⁴Kralj reče: “Donesite mi mač.” Tako oni donesoše mač pred kralja.

²⁵Kralj reče: “Rasijecite živo dijete na dva dijela, i dajte jednu polovicu jednoj a drugu polovicu drugoj.” ²⁶Onda žena čije dijete *bijaše* ono živo progovori kralju, jer ona bijaše duboko ganuta nad svojim sinom i reče: “O, moj gospodaru, dajte njoj dijete koje je živo, i nemoj ga nipošto ubiti.” Ali druga reče: “On neće biti ni moj niti tvoj; rasijecite *ga!*” ²⁷Onda kralj reče: “Dajte prvoj ženi dijete koje je živo, i nipošto ga nemojte ubiti. Ona je njegova majka.” ²⁸Kad je cijeli Izrael čuo o presudi koju je kralj izrekao, oni su se pobojali kralja, jer su vidjeli da je mudrost Božja bila u njemu za dodjelu pravde.

3:26 “nipošto” Ovo je empatička građa (tj. INFINITIVNI APSOLUT i IMPERFEKT GLAGOLA istoga korijen), što je ponovljena u stihu 27.

3:28 “pobojali kralja” Ovo je “strah” (BDB 431, KB 432, *Qal* IMPERFEKT s *waw*) u smislu “poštovanja” (vidjeti NIDOTTE, tom 2, str. 529, #2).

[Vidjeti Posebnu temu: Strah \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: STRAH (SZ)

I. Bilješke iz **Knjige Postanka 22:12**

Ovaj pojam (BDB 431, KB 432) pojavljuje se često u SZ-u u dva smisla. Može značiti “strah” (usp. Post 3:10; 18:15; 20:8; 28:17; 32:7; 42:35; 43:18), ali u određenim okvirima njegovi prijevodi su “strahopoštovanje”, “poštovanje”, ili “čast” kad se opisuje ljudski stav prema Božanstvu. Razmotrite sljedeće tekstove: Knjiga Postanka 42:18; Izlazak 1:17; 9:30; 18:21; Levitski zakonik 19:14.32; 25:17.36.43; Ponovljeni zakon 6:2.24; 10:12.20; 14:23; 17:19; 25:18; 28:58; 31:12-13; Psalam 33:8. Ovaj “strah” trebao bi ishoditi u štovanje i poslušnost (usp. Izl 20:20; Pnz 6:13.24; [vidjeti Posebnu temu dolje: Čuvati /držati \[iz Ponovljenoga zakona 5:10\]](#)). To je odnos u načinu života, a ne skup izdvojenih događaja, mjesta, kreda, ili pravila. Poslušnost teče iz poštovanja i ljubavi, a ne iz straha od osвете. Neposlušnost je prvenstveno protiv ljubavi, kao i protiv Zakona! Odnos s Bogom postaje prvenstvo života! To što “Abraham povjerova Bogu” (Post 15:56) bilo je prikazano u njegovu životu njegovim postupcima u Knjizi Postanka 22!

II. Bilješke iz **Knjige proroka Izaije 41:10**

Ovo je vrlo uobičajena riječ od YHVH prema Njegovu narodu (usp. Iz 41:13.14; 43:1.5; 44:2.8; 51:7.12; 54:4.14). Razmotrite zašto se oni **ne** bi trebali bojati:

1. YHVH je osobno s njima (tj. Ps 23:4)
2. YHVH je njihov Bog Saveza (tj. Post 15:1; Izl 14:13; Suci 6:23; Iz 41:10)
3. On će ih ojačati
4. On će im pomoći (Iz 41:10.14)
5. On će ih podupirati (Iz 41:10.13)
6. svaki tko im se suprotstavi bit će:
 - a. posramljen
 - b. obeščašćen
 - c. uništeni (Iz 41:11-12)
 - d. propasti.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako je ženidba za faraonovu kći drukčija od Salamonovih ženidbi za kanaanske žene?
2. Zašto su “visoka mjesta” osuđena? Zašto nisu ovdje?
3. Što znači “razlikovati između dobra i zla”?
4. Zašto se čini da 1. Knjiga o Kraljevima 3:11 proturječi 1. Kraljevima 2?
5. Objasnite teološku važnost za “ako” u 1. Knjizi o Kraljevima 3:14.
6. Zašto je Salamon prinio žrtve i u Gibeonu i u Jeruzalemu?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 4

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Salamonovi namjesnici 4:1-6 4:7-19 Salamonova moć, bogatstvo i mudrost 4:20 4:21 4:22-28 4:29-34	Salamonova uprava 4:1-6 4:7-19 blagostanje i mudrost Salamonova kraljevanja 4:20-21 4:22-28 4:29-34	Salamonova organizacija njegova Kraljevstva 4:1-6 4:7-19 4:20-21 4:22-28 4:29-34	Salamonovi namjesnici 4:1-6 4:7-19 Salamonova uspješna vladavina 4:20-21 4:22-23 4:24-25 4:26-28 4:29-34	Salamonovi visoki namjesnici 4:1-2a 4:2b-6 (2b-6) Salamonova uprava 4:7-19 NJB mijenja redoslijed poglavlja 4 i 5

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:1-6

¹Sad kralj Salamon bio je kralj nad cijelim Izraelom. ²Ovo bijahu njegovi namjesnici: Azarja sin Sadoka, bijaše svećenik; ³Elihoref i Ahija, sinovi Šišina *bijahu* tajnici; Jošafat sin Ahiluda *bijaše* bilježnik; ⁴i Benaja sin Jojadina *bijaše* nad vojskom; i Sadok i Ebjatar *bijahu* svećenici; ⁵i Azarja sin Natana *bijaše* nad namjesnicima; i Zabud sin Natana, svećenika, *bijaše* kraljev prijatelj; ⁶i Ahišar *bijaše* nad kućanstvom; i Adoram sin Adbe *bijaše* nad muškarcima da ih prisili na težak rad.

4:1 Zabilježite kako u stihu 1 kaže “cijelim Izraelom”, ali u stihovima 20.25 “Judeja” i “Izrael” popisani su odvojeno. Ova moguće znači da ga je od samoga početka kraljevine podupirao sav zavjetni narod (tj. drukčije nego njegova oca).

4:2 “sin Sadoka” On je unuk, a ne sin. Azarja je nazvan “svećenik”, ali u stihu 4 i Ebjatar (koji je bio izgnan u Anatot) i Sadok spomenuti su kao svećenici. Ovo je povijesna umetak iz prošlosti.

4:3

NASB, NRSV, TEV, NJB, LXX “tajnici”

NKJV, JPSOA, Pešita

REB

“pisari”

“tajnik države”

Ove osobe (BDB 708) mogle bi biti:

1. skupni časnik
2. tajnik
3. pisar (vidjeti [Posebnu temu: Pisari](#)).

Kako je ova služba povezana sa “zapisničarem” (BDB 269, KB 269, *Hiphil PARTICIP*) neizvjesno je. Temeljno značenje korijena je “podsjetiti se /prisjećati se”, “izvijestiti”, ili “izvještaji”, dakle, moguće kraljevski glasnik (Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 132).

POSEBNA TEMA: PISARI

- I. U Drevnome Bliskom Istoku povijest su zapisivali i uređivali kraljevski pisari. Cilj je bio veličati i štititi kraljevsku obitelj. Za informaciju o drevno bliskoistočnoj povijesti vidjeti:
- A. John H. Walton, *Ancient Near Eastern Thought and the Old Testament: Introducing the Conceptual World of the Hebrew Bible*, pp. 217-237.
- B. [Posebne teme:](#)
1. [Starozavjetna historiografija uspoređena sa suvremenim kulturama Bliskoga Istoka](#)
 2. [Žanr i tumačenje: Starozavjetna pripovijetka](#)
- II. Naziv dolazi od hebrejske IMENICE (BDB 706, KB 767) što znači “govorna poruka, ili “pisani spis /odredba” (KB 766). Grčki prijevod *grammateus* (LXX) obično upućuje na pisanu poruku. Može označavati osobu:
- A. nastavnik /odgojitelj (Neh 8)
- B. državni službenik (2. Kr 22:3-13; Jer 36:10)
- C. zapisničar /tajnik (1. Ljet 24:6; 2. Ljet 34:13; Jer 36:32)
- D. vojni časnik /zapovjednik (usp. Suci 5:14)
- E. religijski vođa (tj. Ezra, Ezra 7:6; Neh 12:12-13).
- III. U NZ-u često su povezani s farizejima. U određenome smislu oni su bili ljudi odgajani u SZ-nim i Usmenim predajama (tj. Talmud; nazvan “tradicija starješina” u Mk 7:3). Pomagali su tumačiti i primjenjivati židovske predaje na svakodnevni život (usp. Sirah 39:6). Očito su pisari bili nazivani i “pravnici” (usp. Mk 12:28; Lk 7:30; 10:25; 11:45; 14:3). Međutim, njihovo razumijevanje o tome kako biti u pravilnome odnosu s YHVH-om (tj. židovski legalizam i obred) nije mogao donijeti spasenje (usp. Mt 5:20; Rim 3:19-20; 9:1-5.30-32; 10:1-6; Kol 2:20-22).
- IV. Bili su često prikazivani u sinoptičkim Evanđeljima (Ivan ih nikad ne spominje, Iv 8:3 ne izvorno), kao oprečje Isusu, i očito dolaze kao dužnosnici iz Jeruzalema (usp. Mk 3:22; 7:1):
- A. sukob o jedenju s grješnicima i skupljačima poreza, Evanđelje po Marku 2:16; Mateju 9:9-13
- B. sukob o izvoru Isusove vlasti u egzorcizmu, Evanđelje po Marku 3:22
- C. sukob o Isusova opraštanja grijeha, Evanđelje po Mateju 9:3; Luki 5:21
- D. zahtijevanje spektakularnoga znaka, Evanđelje po Mateju 12:38
- E. sukob o pranju ruku (tj. obredna pranja), Evanđelje po Mateju 15:1-2; Marku 7:1-5
- F. sukob o potvrdi svjetine kod pobjedonosnoga ulaska u Jeruzalem, Evanđelje po Mateju 21:15
- G. Isusova optužba njihovih poriva (tj. traženje časti i nadmoći), Evanđelje po Marku 12:38-40
- H. Isus ih optužuje da su licemjerni i slijepi vodiči na Mojsijevu stolcu, Evanđelje po Mateju 23:1-36
- I. neki su Mu se, ipak, odazvali (usp. Mt 8:19; 13:52; 23:34).
- Zbog njihova poznavanja Pisma, oni su prvi morali biti oni koji su prepoznali i prihvatili Isusa, ali njihove predaje (usp. Iz 29:13; 6:9-10) zaslijepile su ih! Kad svjetlo postaje tama, koliko je velika ta tama! Za dobru kratku raspru, vidjeti ABD, tom 5, str. 1012-1016.

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Farizeji](#)

[Spasenje \(SZ-ni pojam\)](#)

[Novozavjetni dokaz spasenja](#)

[Egzorcizam](#)

[Smrtni grijeh](#)

4:5 Riječ “svećenik” (BDB 463) obično upućuje na one koji su služili kod žrtvenika. Ovdje, to može upućivati na glasnika koji je vršio neke svećeničke dužnosti (*Rotherham's Emphasized Bible*, str. 355, temeljena na hebrejskome leksikonu Knjige Postanka). Jedino mjesto na koje ova riječ upućuje na ne-svećenika nalazi se u 2. Knjizi o Samuelu 8:18; 1. Ljetopisa 18:17.

▣ **“bijaše kraljev prijatelj”** Ovo je još jedna služba na dvoru (usp. 2. Sam 15:37). Za dobru kratku raspru o mogućim načinima razumijevanja ove službe, vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 122-123.

4:6 “muškarcima da ih prisili na težak rad” Ovaj program o prisiljavanju na težak rad prouzročila je mnoge napetosti u Izraelu (usp. 1. Sam 8:12-17). Salamonovi agresivni programi građenja zahtijevali su mnoge radnike, pa je svako pleme moralo osigurati mnogo njih za određeno razdoblje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:7-19

⁷Salamon je imao dvanaest namjesnika nad cijelim Izraelom, koji su opskrbljivali kralja i njegovo kućanstvo; svaki muškarac morao je opskrbljivati jedan mjesec u godini. ⁸Ovo su njihova imena: Ben-Hur, u brdovitoj zemlji Efrajima; ⁹Ben-Deker u Makasu i Šaalbinu i Bet Šemešu i Elonu do Bet Hanana; ¹⁰Ben-Hesed, u Arubotu (Soho je bio njegov i cijela zemlja Hefera); ¹¹Ben-Abinadab, nad cijelom uzvisinom Dora (Tafata kći Salamona bila je njegova žena); ¹²Baana sin Ahiluda, u Tanaku i Megidu, i cijelom Bet Šeanu koji je pokraj Saretana niže Jizreela, od Bet Šeana do Abel Mekole sve do druge strane Jokmeama; ¹³Ben-Geber, u Ramot Gileadu (gradovi Jaira, sina Manašea, koji su u Gileadu bili su njegovi: područje Argob, koje je u Bašanu, šezdeset velikih gradova sa zidovima i prijevornicama od tuča *bijahu* njegovi); ¹⁴Abinadab sin Ida, u Mahanajimu; ¹⁵Ahimaas, u Naftaliju (on je također oženio Basematu kći Salamona); ¹⁶Baana sin Hušaja, u Ašeru i Bealotu; ¹⁷Jošafat sin Paruaha, u Jisakaru; ¹⁸Šimej sin Ela, u Benjaminu; ¹⁹Geber sin Urija, u zemlji Gilead, zemlji Sihona kralja Amorejaca i Oga kralja Bašana; i *on bijaše jedini namjesnik koji je bio u zemlji.*

4:7 Ovo pokazuje Salamonovu upraviteljsku mudrost. Svaka od ovih podjela morala je osigurati svu kraljevu hranu za jedan mjesec (usp. stihovi 27-28). Čak i hranu za njegovu vojsku i vojne životinje.

Zanimljivo je vidjeti kako ovih dvanaest okruga nije usklađeno s plemenskim podjelama (tj. Jš 12 - 19). Motiv je neizvjestan:

1. oslabiti plemenske podjele
2. jednako podijeliti tešku odgovornost.

4:11 “(... kći Salamona bila je njegova žena)” Ovi vođe podijeljeni na dvanaest podjela bili su snažni i utjecajni ljudi. Ova se ista bilješka pojavljuje u stihu 15.

Ovo osvjetljava činjenicu kako su ovi popisi u ovome poglavlju bili iz različitih razdoblja Salamonova kraljevanja. Taj izričaj zacijelo je nastao nakon što su Salamonove kćeri bile u dobi za udaju.

4:19

NASB, NKJV, JPSOA	“koji je bio u zemlji”
NRSV	“u Zemlji Jude”
TEV	“nad cijelom zemljom”
NJB	“u zemlji”
REB, Pešita	“u zemlji”

MT ima “u Zemlji”. LXX dodaje “Jude”. Upravitelj za Judeju ne postoji na popisu. Suvremeni znanstvenici nagađaju da se “Zemlja” koristila u posebnome smislu za središnju pokrajinu (tj. asirijska uporaba).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:20

²⁰Judeja i Izrael *bijahu* brojni kao pijesak kojeg na morskoj obali ima u obilju.

4:20 “Judeja i Izrael *bijahu* brojni kao pijesak kojeg na morskoj obali ima u obilju” Ovo je bilo jedno od obećanja datoga Abrahamu. Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 3:8.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:21

²¹Sad Salamon je vladao nad svim kraljevstvima od Rijeke *do* zemlje Filistejaca i granice Egipta; *oni* su donosili danas i služili Salamonu sve dane njegova života.

4:21 “Rijeke” Ovo upućuje na izvorišne vode Eufrata u Siriji.

☐ “granice Egipta” Ovo upućuje na “potok Egipta”, koji je bio suha dolina nazvana “Vadi el-ariš”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:22-28

²²Salamonova opskrba za jedan dan bila je trideset kora finoga brašna i šezdeset kora običnoga brašna, ²³deset ugojenih volova, dvadeset volova s paše, stotinu ovaca pored jelena, gazela, divokoza, i utovljenih živina. ²⁴Jer on je imao vlast nad svime zapadno od Rijeke, od Tafse sve do Gaze, nad svim kraljevima zapadno od Rijeke; i on je imao mir sa svih okolnih strana. ²⁵Tako su Judeja i Izrael živjeli u sigurnosti, svaki čovjek pod svojom lozom i svojom smokvom, od Dana sve do Beer Šebe, u sve dane Salamonove. ²⁶Salamon je imao 40,000 staja konja za svoje kočije, i 12,000 jahača. ²⁷Ovi su namjesnici osiguravali opskrbu za kralja Salomona i sve koji su došli za Salamonov stol, svaki u svome mjesecu: oni nisu dopuštali da ičega ponestane. ²⁸Oni su donosili i ječam i slamu za konje te brze konje na mjesto gdje su trebali biti, svaki prema svojoj dužnosti.

4:22

NASB, NKJV, REB, JPSOA, LXX “kora”

NRSV “kora”

TEV “bušela”

NJB, Pešita “mjera”

Ovo (BDB 499) može upućivati na suhu ili tekuću mjeru nečega oko 10 bušela (NASB bilješka na margini). NET fusnota kaže: “6 bušela”, str. 559.

[Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

POSEBNA TEMA: STARE BLISKO-ISTOČNE TEŽINE I ZAPREMNINE (METROLOGIJA)

Težine i mjerenja korištena u trgovačke svrhe bila su najvažnija u starome poljodjelskom gospodarstvu. Biblija poziva Židove da budu poštenu u njihovoj međusobnoj razmjeni (Lev 19:35-36; Pnz 25:13-16; Izr 11:1; 16:11; 20:10). Stvarna poteškoća nije bila samo poštenje, nego i nestandardizirani pojmovi i sustavi korišteni u Palestini. Izgleda da su postojale dvije skupine težina; “laka” i “teška” za svaki iznos (vidi *The Interpreter’s Dictionary of the Bible*, tom 4, str. 831). Isto tako je i egipatski decimalni sustav (osnova 10) bio usklađen s mezopotamskim šezdesetnim sustavom (osnova 6).

Mnoge od tih korištenih “veličina” i “iznosa” temeljile su se na dijelovima ljudskoga tijela, životinjskim teretima, i ratarskim spremištima, ali ni jedan od njih nije bio standardiziran. Stoga, tablice su jedine procjene stanja i provizorne su. Najlakši način za predočavanje težina i mjera je tablica o omjerima.

I. Najčešće korišteni pojmovi za zapremninu

A. Suhe mjere

1. *Homer* (BDB 330, moguće “magareći – teret”, BDB 331), npr. Levitski zakonik 27:16; Knjiga proroka Hošee 3:2
2. *Letek* (ili *leteh*, BDB 547, moguće se smjera na Hoš 3:2)
3. *Efa* (BDB 684), npr. Knjiga Postanka 18:6; 1. Samuelova 25:18; 1. Kraljevima 18:32; 2. Kraljevima 7:1.16.18
4. *Šekel – Se`ah* (BDB 684), npr. Knjiga Postanka 18:6; 1. Samuelova 25:18; 1. Kraljevima 18:32; 2. Kraljevima 7:1.16.18
5. *Gomer* (BDB 771 II, moguće “svežanj, snop”, vrsta otpalog zrnja [ili žita – op.prev.], BDB 771 I), npr. Knjiga Izlaska 16:16.22.36; Levitski zakonik 23:10-15
6. *Hina - Issaron* (BDB 798, “deseti dio”), npr. Knjiga Izlaska 29:40; Levitski zakonik 14:21; Brojevi 15:4; 28:5.13
7. *Qav* (ili *Kab*, BDB 866), usp. 2. Knjiga o Kraljevima 6:25.

B. Tekuće mjere

1. *Kor* (BDB 499), npr. Knjiga proroka Ezekiel 45:14 (može biti suha mjera, 2. Ljet 2:10; 27:5)
2. *Bat* (BDB 330, jednak *homeru*), npr. 2. Knjiga Ljetopisa 2:10; 3:5; Ezekiel 45:10-11.14
3. *Hin* (BDB 228), npr. Knjiga Izlaska 29:40; Levitski zakonik 19:36; Ezekiel 45:24
4. *Log* (BDB 528), Levitski zakonik 14:10.12.15.21.24.

C. Tablica (uzeta iz Roland de Vaux, *Ancient Israel*, tom 1, str. 201 i *Encyclopedia Judaica*, tom 16, str. 379)

homer (suhi) = kor (tekući ili suhi)	1					
efa (suha) = bat (tekući)	10	1				
šekel (suhi)	30	3	1			
hin (tekući)	60	6	2	1		
omer/'issaron (suhi)	100	10	-	-	1	
kab (suhi)	180	18	6	3	-	1
log (tekući)	720	72	24	12	-	4 1

II. Najviše korišteni pojmovi za težinu

A. Tri najuobičajenije težine su *talent*, *šekel*, i *ger*.

1. Najveća težina u SZ-u je talent. Iz Knjige Izlaska 38:25-26 učimo da jedan talent odgovara 3.000 šekela (tj. "okrugla težina", BDB 503).
2. Pojam *šekel* (BDB 1053, "težina") tako je često korišten da je pretpostavljen, ali to tekst ne izriče. Postoji nekoliko vrijednosti šekela spomenutih u SZ-u:
 - a. "trgovačko standardni" (NASB u Post 23:16)
 - b. "hramski šekel" (NASB u Izl 30:13)
 - c. "po kraljevskoj težini/mjeri" (NASB u II. Sam 14:26), nazvan također "kraljevska težina" u papirusima s Elefantine.
3. *Ger* (BDB 176 II.) procijenjena vrijednost je 20 po šekelu (usp. Izl 30:13; Lev 27:25; Br 3:47; 18:16; Ez 45:12). Taj se omjer mijenja od Mezopotamije do Egipta. Izrael je najuobičajenije slijedio vrednovanje iz Kanaana (Ugarit).
4. *Mina* (BDB 584) procijenjena vrijednost je na 50 ili 60 šekela. Taj je pojam pronađen uglavnom u starijim Knjigama SZ-a (tj. Ez 45:12; Ezr 2:69; Neh 7:70-71). Ezekiel je koristio 60 na 1 omjer, dok je Kanaan koristio 50 na 1 omjer.
5. *Bek* (BDB 132, "pola šekela", usp. Post 24:22) u SZ-u korišten je samo dva puta (usp. Post 24:22; Izl 38:26) i procijenjena vrijednost je jedna-polovica šekela. Njegovo ime znači "dijeliti".

B. Tablica

1. Temeljena na Petoknjižju

talent	1				
mina	60	1			
šekel	3.000	50	1		
bek	6.000	100	2	1	
ger	60.000	1.000	20	10	

2. Temeljeno na Knjizi proroka Ezekiel 45

talent	1				
mina	60	1			
šekel	3.600	60	1		
bek	7.200	120	2	1	
ger	72.000	1.200	20	10	1

4:23

NASB, NKJV, NRSV, REB, Pešita

TEV

JPSOA

LXX

"utovljenih živina"

"živadi"

"utovljene živadi"

"odabranih ptica, hranjenih žitom"

Postojalo je mnogo nagađanja o kojoj se ptici hranjenoj žitom radi (BDB 141, KB 154, nađeno jedino ovdje):

1. guska
2. kopun
3. kokoš
4. kukavica (arapski korijen)
5. labud
6. biserka kokoš.

Većina suvremenih znanstvenika odabiru #4 zbog hebrejskoga korijena i drevne Plinijeve bilješke kako je to bilo najslade meso (*Nat. His.* 10.11.27).

4:24 “mir sa svih okolnih strana” Salamon je imao mir, a ne sukob. Njegov je narod osigurao i blagoslovio YHVH.

4:25 “svaki čovjek pod svojom lozom i svojom smokvom” Ovo je idiom za mir, obilje, i sigurnost (usp. Iz 36:16; Mih 4:4; Zah 3:10).

▣ **“od Dana sve do Beer Šebe”** Ovo je bila uobičajena oznaka čitave zemlje korištenjem sjevernoga grada Dana i južnoga grada Beer Šebe (usp. Suci 20:1; 1. Sam 3:20; 2. Sam 3:10; 17:11; 24:2:15; 1. Ljet 21:21).

4:26

NASB, NKJV, NRSV, TEV, REB, JPSOA, Pešita “40,000 staja”
NET, NJB, LXX “4,000 staja”

Jedna od zabrana usmjerena budućem kralju Božjega naroda bila je “nemoj množiti konje” (Pnz 17:16) jer se Izrael trebao pouzdati u YHVH-u a ne u vojnu moć.

Broj konjskih staja razlikuje se :

1. u 2. Knjizi Ljetopisa 9:25 – 4.000 staja
2. u 2. Knjizi Ljetopisa 1:14 – 1.400 kočija s dva konja
3. u u MT – 40.000 staja.

▣ **“kočije”** [Vidjeti Posebnu temu: Kočije.](#)

POSEBNA TEMA: KOČIJE (BDB 939)

Korištena su dva hebrejska oblika (*merkabah*, BDB 939; *rekeb*, KB 636).

1. Prijevoz kralja ili vladinih dužnosnika:
 - a. Egipat – Knjiga Postanka 41:43; 46:29; 50:9
 - b. Izrael – 1. Knjiga o Samuelu 8:11; 2. Samuelova 15:1; 1. Kraljevima 1:5; Pjesma nad pjesmama 3:9; Knjiga proroka Izaije 22:18; Jeremije 17:25
 - c. Sirija – 2. Knjiga o Kraljevima 5:21-26
 - d. Etiopija – Djela apostolska 8:28.29.38.
2. Često povezano s YHVH-om:
 - a. Sâm YHVH:
 - (1) žrtvenik za tamjan u Davidovu hramu oblikovan kao “kačija” povezan je s *kerubinima* u 1. Knjizi Ljetopisa 28:18
 - (2) Sâm YHVH jahao je na oblacima kočijama (usp. Ps 18:10; 104:2)
 - (3) Knjiga proroka Ezekiel 1; 10; opisuje YHVH-inu prijenosnu kočiju za prijestolje
 - b. YHVH-ini anđeli – 2. Knjiga o Kraljevima 2:11; 6:17; Psalam 68:17; Knjiga proroka Habakuka 3:8; Zaharije 6:1-3.
3. Vojno oružje (izdvojeni primjeri):
 - a. Egipat – Knjiga Izlaska 14:6.7.9.17.18.23.26.28; 15:4.9; Ponovljeni zakon 11:4; Knjiga o Jošui 24:6; Knjiga proroka Izaije 31:1
 - b. Kanaan – Ponovljeni zakon 20:1; Knjiga o Jošui 11:4; 17:16.18; Suci 1:19; 4 - 5

- c. Filisteja – Knjiga o Sucima 1:19; 1. Samuelova 13:5; 2. Samuelova 1:6
 - d. Izrael – 2. Knjiga o Samuelu 15:1; 1. Kraljevima 10:26-29.
4. Vozilo za lov za bogate i moćne.
 5. Izgleda kako su povezane sa štovanjem “Sunca” (usp. 2. Kr 23:5.11; Ez 8:16).
- Za detaljan opis dizajna i razvoja kočija u Drevnome Bliskom Istoku, vidjeti ABD, tom 1, str. 888-892.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 4:29-34

²⁹Sad Bog je dao Salamonu mudrost i veliku razboritost i širinu uma, kao pijeska što je na morskoj obali. ³⁰Salamonova mudrost nadmašila se mudrost svih sinova istoka i svu mudrost Egipta. ³¹Jer on je bio mudriji od svih ljudi, od Etana Ezrahanina, Hemana, Kalkola i Darda, sinova Mahola; i njegova je slava bila i *poznata* u svim okolnim narodima. ³²On je izrekao i 3000 mudrih izreka, a njegovih pjesama bilo je 1005. ³³On je govorio o drveću, od cedra što je u Libanonu čak do izopa što raste na zidu; on je govorio i o životinjama i pticama i gmazovima i ribama. ³⁴Ljudi su dolazili od svih naroda kako bi čuli Salamonovu mudrost, od svih kraljeva zemlje koji su čuli o njegovoj mudrosti.

4:29-34 Ovaj ulomak hvali Salamonovu mudrost (vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 1276-1284), bogatstva, i moć. Njegova mudrost (tj. Bogom dana, a ne učenjem ili obrazovanjem) okarakterizirana je kao:

1. pijesak na morskoj obali
2. veća od svih:
 - a. sinova Istoka (moguće Edena)
 - b. Egipta
 - c. pjevača Izraela (stih 31)
3. pisca 3.000 mudrih izreka (samo je mali dio zapisan u Pismu)
4. pisca 1.005 pjesama/psalama, ovo je vrlo specifičan broj što daje vjerodostojnost ovoj tvrdnji
5. mnogi vođe iz okolnih naroda došli su ga slušati.

[Vidjeti Posebne teme: Mudrosna književnost](#); i: [Hebrejska poezija](#).

POSEBNA TEMA: MUDROSNA KNJIŽEVNOST

I. ŽANR

- A. Zajednička književna vrsta u Drevnome Bliskom Istoku (R. J. Williams, *Mudrost na Bliskome Istoku*, *Interpreter Dictionary of the Bible*, Dopuna):
 1. Mezopotamija (1. Kr 4:30-31; Iz 47:10; Dn 1:20; 2:2):
 - a. Sumer je razvio mudrosnu tradiciju i poslovičnu i epsku (tekstovi iz Nipura)
 - b. babilonska poslovična mudrost bila je povezana sa svećenikom /magom. Ona nije bila moralno usredotočena (W. G. Lambert, *Babylonian Wisdom Literature*). To nije bio razvijeni žanr kao u Izraelu
 - c. Asirija je također imala mudrosnu tradiciju; jedan primjer mogla bi biti učenja Ahiqara. On je bio Sanheribov savjetodavac (704. – 681. g.pr.Kr.)
 2. Egipat (1. Kr 4:30; Post 41:8; Iz 19:11-12):
 - a. Učenje za vezira Ptah-hotepa, pisana oko 2450. g.pr.Kr. Njegova učenja bila su u obliku odlomaka, ne u poslovičnome obliku. Ona su bila građena kao otac svome sinu, isto tako, Učenja za kralja Meri-ka-re, oko 2200. g.pr.Kr. (LaSor, Hubbard, Bush, *Old Testament Survey*, str. 533)
 - b. Mudrost Amen-em-opeta, pisana oko 1200. g.pr.Kr., vrlo je slična Izrekama 22:17-24:12
 3. Fenicija (Ez 27:8-9; 28:3-5):
 - a. otkrića u Ugaritu pokazala su blisku vezu između feničke i hebrejske mudrosti, posebice stope. Mnogi od neuobičajenih oblika i rijetkih riječi u biblijskoj Mudrosnoj književnosti sad su razumljivi iz arheoloških otkrića iz Raš Šamre (Ugarit)
 - b. Pjesma nad pjesmama vrlo je nalik feničkima svadbenim pjesmama nazvanima *wasps* što su pisane oko 600. g.pr.Kr.

4. Kanaan (tj. Edom, usp. Jer 49:7; Obad 8) – Albright je otkrio sličnost između hebrejske i kanaanske mudrosne književnosti, posebice ugaritski tekstovi iz Raš Šamre, pisani oko XV. st.pr.Kr.:
 - a. često se iste riječi pojavljuju kao parovi
 - b. prisutnost *chiazma*
 - c. imaju natpise
 - d. imaju glazbena označavanja

5. biblijska Mudrosna književnost uključuje pisanja nekoliko ne-Izraelaca:
 - a. Job iz Edoma
 - b. Agur iz Mase (Izraelsko kraljevstvo u Saudijskoj Arabiji, usp. Post 25:14 i 1. Ljet 1:30)
 - c. Lemuel iz Mase
6. postoje dvije židovske ne-kanonske Knjige što dijele ovaj oblik žanra:
 - a. Propovjednik (Mudrost Ben Siraha)
 - b. Mudrost Salamona (mudrost).
- B. Književne osobine:
 1. prvenstveno dvije različite vrste:
 - a. poslovične smjernice za sretan, uspješan život (prvotno usmeno, usp. Izr 1:8; 4:1):
 - (1) kratke
 - (2) lako razumljive kulturološki (zajedničko iskustvo)
 - (3) kroz izazovne – privlačne izjave istine
 - (4) uobičajeno koristi suprotivost
 - (5) općenito istinito ali ne uvijek posebno primjenjivo
 - b. dulje razvijena posebna tema, književni radovi (obično pisani) kao što je Knjiga o Jobu, Propovjednik, i Knjiga proroka Jone:
 - (1) monolozi
 - (2) dijalozi
 - (3) eseji
 - (4) oni se bave životnima glavnim pitanjima i tajnovitostima
 - (5) mudraci su bili skloni promijeniti teološki *status quo!*
 - c. personifikacija mudrosti (uvijek ženskoga spola). Pojam mudrost bio je ŽENSKOGA RODA:
 - (1) često je u Izrekama mudrost opisana kao žena (usp. Izr 1:8 - 9:18):
 - (a) pozitivno:
 - i. Izreke 1:20-33
 - ii. Izreke 4:6-9
 - iii. Izreke 8:1-36
 - iv. Izreke 9:1-6
 - (b) negativno:
 - i. Izreke 7:1-27
 - ii. Izreke 9:13-18
 - (2) u Izrekama 8:22-31 Mudrost je personificirana kao prvorodena od Stvorenja kojom je Bog stvorio sve ostalo (Izr 3:19-20; Ps 104:24; Jer 10:12). Ovo može biti pozadina Ivanove uporabe pojam *Logos* u Evandjelju po Ivanu 1:1 kao upućivanje na Isusa Mesiju
([vidjeti Posebnu temu: Hebrejska i grčka pozadina pojma Logos \[Iv 1.1\]](#))
 - (3) ovo je isto tako vidljivo u Propovjedniku 24
 2. ova književnost jedinstvena je iz Zakona i Proroka (usp. Jer 18:18) u tome što naslovljava pojedinca, a ne narod. Nisu postojali povijesni ili kulturni nagovještaji. Prvenstveno se usredotočila na dnevno, uspješno, radosno, moralno življenje
 3. biblijska Mudrosna književnost u svojoj je građi ali ne i u sastavu slična onoj od okolnih susjeda. Jedini istinski Bog temelj je na kojem je biblijska Mudrosna književnost temeljena (npr. Post 41:38-39; Job 12:13; 28:28; Izr 1:7; 9:10; Ps 111:10). U Babilonu to je bio *Apsu, Ea*, ili *Marduk*. U Egiptu to je bio *Tot*

[Vidjeti Posebne teme:](#)
[Monoteizam](#)

Marduk

4. hebrejska mudrost bila je vrlo praktična. Bila je temeljena na iskustvu, ne na posebnome otkrivenju. Ona se usredotočila na uspješnost u životu pojedinca (svega živoga: svetoga i svjetovnoga). To je božanski “zajednički smisao”
5. zbog toga što je Mudrosna književnost koristila ljudski razlog, iskustvo, i promatranje ona je bila međunarodna, transkulturalna. To je bio monoteistički religijski svjetonazor koji često nije izrečen, što je Izraelovu mudrost učinilo otkrivajućom.

II. MOGUĆE PODRIJETLO

- A. Mudrosna književnost razvila se u Izraelu kao alternativa ili ravnoteža za druge oblike otkrivenja (Jer 18:18; Ez 7:26):
1. svećenik - zakon – oblik (skupno)
 2. prorok - usmeno – motiv (skupno)
 3. mudrac - mudrost – praktičan, uspješan dnevni život (pojedinac)
 4. kao što su u Izraelu postojale proročice (Mirjam, Hulda), tako su isto, postojale žene – mudraci (usp. 2. Sam 14:1-21; 20:14-22).

Vidjeti Posebnu temu: Žene u Bibliji

- B. Ova vrsta književnosti izgleda kako se razvila:
1. kao narodne pripovijetke oko taborskih vatri
 2. kao obiteljske predaje što su bile predavane mladoj djeci
 3. pisane i podržavane od strane kraljevske palače:
 - a. David je povezan s Psalmima
 - b. Salamon je povezan s Izrekama (1. Kr 4:29-34; Ps 72; 127; Izr 1:1; 10:1; 25:1)
 - c. Ezekija je povezan s izdavanjem Mudrosne književnosti (Izr 25:1).

III. SVRHA

- A. U osnovi je to “kako se” usredotočiti na sreću i uspjeh. Prvenstveno je ona pojedinačna u svome žarištu. Temeljena je na:
1. iskustvu prethodnih naraštaja
 2. uzroku i učinku odnosa u životu
 3. pouzdanje u Boga ima nagrada (usp. Pnz 27 - 29).
- B. To je bio društveni način prenošenja istine i obuke narednome naraštaju vođa i građana.
- C. SZ-na mudrost, iako ne uvijek izrečena, vidi Boga Saveza iza svega života. Za Hebreje nije postojala oštra podjela između svetoga i svjetovnoga. Sve od života bilo je sveto.

Vidjeti Posebnu temu: Savez.

- D. To je bio način promjene i ravnoteže tradicionalne teologije. Mudraci su bili slobodni mislioci koji nisu bili vezani istinama priručnika. Oni su se usudili pitati: “Zašto”, “Kako”, “Što ako”?

IV. KLJUČEVI ZA TUMAČENJE

- A. Kratke poslovične izjave:
1. tražiti uobičajene dijelove života korištenih za izražavanje istine
 2. izraziti središnju istinu u jednostavnoj izjavnoj rečenici
 3. ako okvir neće pomoći onda tražiti odlomke istoga subjekta.
- B. Duži književni dijelovi:
1. biti siguran da se izrazila središnja istina cjeline
 2. ne vaditi stihove iz okvira
 3. provjeriti povijesnu prigodu ili razlog pisanja.
- C. Neka uobičajena pogrešna tumačenja (Fee & Stuart, *How to Read the Bible for All Its Worth*, str. 207):
1. ljudi ne čitaju čitavu Mudrosnu knjigu (kao Knjiga o Jobu i Propovjednik) i traže njenu središnju istinu, ali izvlače dijelove Knjige iz njenoga okvira i primjenjuju je doslovno na suvremeni život
 2. ljudi ne razumiju jedinstvenost književnoga žanra. On je vrlo zgusnuta i slikovita književnost Drevnoga Bliskog Istoka
 3. Izreke su izjave općenite istine. One su široki dosezi pera ne posebne istine, u svakome slučaju – svakoga vremena, izjave istine.

V. BIBLIJSKI PRIMJERI

- A. Stari zavjet:
 - 1. Knjiga o Jobu
 - 2. Psalmi 1; 19; 32; 34; 37 (akrostih); 49; 78; 104; 107; 110; 112 - 119 (akrostih); 127 - 128; 133; 147; 148
 - 3. Izreke
 - 4. Propovjednik
 - 5. Pjesma nad pjesmama
 - 6. Tužaljke (akrostih)
 - 7. Knjiga proroka Jone.
- B. Dodatne kanonske:
 - 1. Knjiga Tobije
 - 2. Mudrost Ben Siraha (Propovjednik)
 - 3. Mudrost Salamona (Knjiga mudrosti)
 - 4. 4. Knjiga o Makabejcima.
- C. Novi zavjet:
 - 1. Isusova blaženstva (Mt 5)
 - 2. Isusove izreke i parabole
 - 3. Jakovljeva knjiga.

POSEBNA TEMA: HEBREJSKA POEZIJA

I. UVOD

- A. Ova vrsta književnosti čini 1/3 Staroga zavjeta. Ona je posebice uobičajena u “Prorocima” (svi osim Hagaja i Malahije sadrže poeziju) i “Spisima” što su dijelovi Hebrejskoga kanona.
[Vidjeti Posebnu temu: Hebrejski kanon](#)
- B. Ona je vrlo različita od engleske poezije. Engleska se poezija razvila iz grčke i latinske poezije, koja je prvenstveno temeljena na zvuku. Hebrejska poezija ima mnogo zajedničkoga s kanaanskom poezijom. U osnovi to je misao temeljena u uravnoteženim, usporednim redcima.
- C. Arheološko otkriće sjevernoga Izraela kod Ugarita (Raš Šamra) pomoglo je znanstvenicima razumjeti SZ-nu poeziju. Ova poezija iz XV. stoljeća prije Krista očito ima književne veze s biblijskom poezijom.

II. OPĆE ZNAČAJKE POEZIJE

- A. Vrlo je zbijena.
- B. Pokušava izraziti istinu, osjećaje ili iskustva u slikama.
- C. Ona je prvenstveno pisana, ne usmena. Visoko je ustrojena. Ovaj je ustroj izražen u:
 - 1. uravnoteženim nizovima (paralelizam)
 - 2. igrama riječi
 - 3. igrama zvukova.

III. USTROJ (R. K. Harrison, *Introduction To The Old Testament*, str. 965-975)

- A. Bishop Robert Lowth u svojoj knjizi, *Lectures on the Sacred Poetry of the Hebrews* (1753.) prvi je obilježio biblijsku poeziju kao uravnoteženi nizovi misli. Većina suvremenih engleskih prijevoda formatirano je kako bi pokazali nizove /redove poezije:
 - 1. istoznačni – redovi izražavaju istu misao različitim riječima:
 - a. Psalm 3:1; 49:1; 83:14; 103:13
 - b. Izreke 19:5; 20:1
 - c. Knjiga proroka Izaije 1:3.10
 - d. Knjiga proroka Amosa 5:24; 8:10

2. oprečni – redovi izražavaju oprečne misli putem suprotivosti ili izjavljivanja pozitivnoga i negativnoga:
 - a. Psalam 1:6; 90:6
 - b. Izreke 10:1.12; 15:1; 19:4
 3. umjetni /sintetički – naredna dva ili tri retka razvijaju misao: Psalam 19:7-9
 4. *chiasm* – obrazac poezije što izražava poruku u silaznome i uzlaznome redu. Glavna točka nalazi se u sredini obrasca.
- B. A. Briggs u svojoj knjizi, *General Introduction to the Study of Holy Scripture* (1899.) razvio je naredni stupanj raščlambe hebrejske poezije:
1. simbolički – jedna kratka rečenica doslovna a druga metaforička: Psalam 42:1; 103:3
 2. klimakteričan ili stubičast – kratke rečenice otkrivaju istinu u uzlaznome načinu: Psalam 19:7-14; 29:1-2; 103:20-22
 3. introvertan – nizovi kratkih rečenica, obično najmanje četiri, povezano je nutarnjom građom retka 1 do 4 i 2 do 3: Psalam 30:8-10a.
- C. G. B. Gray u svojoj knjizi, *The Forms of Hebrew Poetry* (1915.) razvio je zamisao uravnoteženih kratkih rečenica povrh toga:
1. potpuna ravnoteža – gdje je svaka riječ u retku jedan ponovljena ili uravnotežena riječju u retku dva: Psalam 83:14; Knjiga proroka Izaije 1:3
 2. nepotpuna ravnoteža – gdje kratke rečenice nisu iste duljine: Psalam 59:16; 75:6.
- D. Danas je u rastu shvaćanje književnoga ustroja obrasca u hebrejskome nazvanog *chiasm*, što uobičajeno označava broj usporednih redova (a,b,b,a; a,b,c,b,a) oblikujući lik pješčanoga sata, često je/su naglaše(ni) središnji redak /redci.
- E. Vrste zvučnih obrazaca općenito nađenih u poeziji, ali ne često u istočnjačkoj poeziji:
1. igra alfabeta (akrostih, usp. Ps 9; 34; 37; 119; Izr 31:10 i dalje; Tuž 1 - 4)
 2. igra suglasnika (aliteracija, usp. Ps 6:8; 27:7; 122:6; Iz 1:18-26)
 3. igra samoglasnika (asonancija, usp. Post 49:17; Izl 14:14; Ez 27:27)
 4. igra ponavljanja slično-zvučnih riječi s različitim značenjima (paronomasija)
 5. igra riječi koje, kad su jasno izražene, zvuče kao biće /stvar koje(u) imenuju (onomatopeja)
 6. posebni uvod i završetak (zaključno).
- F. U Starome zavjetu postoji nekoliko vrsta poezije. Neke su povezane temom a neke oblikom:
1. pjesme posvete – Knjiga Brojeva 21:17-18
 2. radne pjesme – (smjeraju na njih ali nisu zapisane u Sucima 9:27); Knjiga proroka Izaije 16:10; Jeremija 25:30; 48:33
 3. balade – Knjiga Brojeva 21:27-30; Knjiga proroka Izaije 23:16
 4. pjesme pijenja – negativne, Knjiga proroka Izaije 5:11-13; Amos 6:4-7; i pozitivne, Izaija 22:13
 5. ljubavni spjevovi – Pjesma nad pjesmama, svadbena zagonetka – Knjiga o Sucima 14:10-18, svadbena pjesma – Psalam 45
 6. tužaljke /naricaljke – (smjeraju na njih ali nisu zapisane u 2. Sam 1:17 i 2. Ljet 35:25) 2. Knjiga o Samuemu 3:33; Psalam 27; 28; Knjiga proroka Jeremije 9:17-22; Tužaljke; Knjiga proroka Ezekiel 19:1-14; 26:17-18; Nahum 3:15-19
 7. ratne pjesme – Knjiga Postanka 4:23-24; Izlazak 15:1-18.20; Brojevi 10:35-36; 21:14-15; Jošua 10:13; Suci 5:1-31; 11:34; 1. Samuelova 18:6; 2. Samuelova 1:18; Knjiga proroka Izaije 47:1-15; 37:21
 8. posebno blagoslivljanje ili blagoslov vođe – Knjiga Postanka 49; Brojevi 6:24-26; Ponovljeni zakon 32; 2. Samuelova 23:1-7
 9. magični tekstovi – Balaam, Knjiga Brojeva 24:3-9
 10. sveti spjevovi – Psalmi
 11. spjevovi u akrostihu – Psalam 9; 34; 37; 119; Izreke 31:10 i dalje; Tužaljke 1 - 4
 12. prokletstva – Knjiga Brojeva 21:22-30
 13. spjevovi rугanja – Knjiga proroka Izaije 14:1-22; 47:1-15; Ezekiel 28:1-23
 14. Knjiga ratnih spjevova (Jašar) – Knjiga Brojeva 21:14-15; Jošua 10:12-13; 2. Samuelova 1:18.

IV. VODIČ ZA TUMAČENJE HEBREJSKE POEZIJE

- A. Potražiti središnju istinu kitice ili strofe (to je slično odlomku u prozi). RSV je bio prvi suvremeni prijevod za poistovjećivanje poezije kiticama. Usporedite suvremene prijevode zbog korisnih uvida.
- B. Odredite slikovit jezik i izrazite ga u prozi. Upamtite, ova vrsta književnosti vrlo je zbijena, više je ostavljeno čitatelju da je popuni (vidjeti [Posebnu temu: Mudrosna književnost](#)).
- C. Budite sigurni da ste povezali dulje namjensko-usmjerene spjevove s njihovim književnim okvirom (često s čitavom Knjigom) i povijesnom pozadinom. Pokušajte izraziti središnju istinu svojima vlastitim riječima.

- D. Knjige o Sucima 4 i 5 vrlo su korisne u viđenju kako poezija izražava povijest. Knjige o Sucima 4 i 5 su poezija o istome događaju (također usporediti Izl 14 i 15).
- E. Nastojte poistovjetiti uključenu vrstu paralelizma, ili istoznačnoga, proturječnoga, ili umjetnoga. To je veoma važno.

POSEBNA TEMA: HEBREJSKA I GRČKA POZADINA POJMA *LOGOS* (Ivan 1:1)

Pozadina koncepta pojma “riječ” ili “izgovorena riječ”:

1. hebrejska pozadina (BDB 180, KB 210 II):
 - a. snaga izgovorene riječi (Iz 55:11; Ps 33:6.9; 107:20; 147:15.18), kao što je u Stvaranju (Post 1:3.6.9.11.14.20.24.26.29) i blagoslovima patrijarha (Post 27:1 i dalje; 49:1)
 - b. Izreke 8:12-23 personificiraju “Mudrost” kao Božje prvo Stvorenje i posrednika čitavoga Stvorenja (usp. Ps 33:6 i ne-kanonska Salamonova mudrost, 9:9)
 - c. Božji nadzor prirode (usp. Ps 147:12-20; 148:8) i anđela (usp. Ps 103:19-20)
 - d. Targumi (aramijski prijevodi i komentari) dodaju izričaj “Riječ Božja” za *logos* zbog njihove nelagode s antropomorfičkim pojmovima
2. grčka pozadina (*logos*; vidjeti egzegetске bilješke *online* o Iv 1:1-5):
 - a. Heraklit – svijet je bio u tijeku; neosobni i nepromjenjivi *logos* (tj. zakon) drži to zajedno i vodi proces mijenjanja
 - b. Platon – neosobni i nepromjenjivi *logos* drži planete na kursu i određuje sezone
 - c. stoici – *logos* je bio “svjetski razum” ili upravitelj, ali bio je polu-osoban (moguće id Anaksagore)
 - d. Filon – on je personificirao koncept *logosa* kao “Velikog svećenika koji dovodi čovječju dušu pred Boga”, ili “most između čovjeka i Boga”, ili “kormilo kojim Kormilar svemira upravlja svime” (*kosmocrater*). On ga je nazvao *Logos*, Božji “prvo-rođeni sin” i Božji “Poslanik” ili Božji “Odvjetnik”. Naglasio je Božju transcendentnost a *Logos* je bio veza za fizičku kraljevinu.

Za dobru kratku raspru, vidjeti ABD, tom 4, str. 348-362.

4:33 “cedra što je u Libanonu” Ovo su bili visoki, prekrasni nizovi stabala često hvaljeni u SZ-u. Vidjeti NIDOTTE, tom 1, str. 510-511.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je bio “težak rad”? (stih 6)
2. Kako stih 20 odražava YHVH-ino obećanje Abrahamu? (Post 12:1-3)
3. Kako stih 23 odražava YHVH-ino obećanje Njegovu narodu?
4. Imamo li sve Salamonove spjevove i pjesme?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 5

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Savez s kraljem Hiramom 5:1-12	Salamon priprema gradnju Hrama 5:1-12	pripreme za gradnju Hrama 5:1-6 5:7-12	Salamon priprema gradnju Hrama 5:1-6 5:7-9 5:10-11 5:12	mijenja redosljed poglavlja 4 i 5
novačenje radnika 5:13-18	5:13-18	5:13-18	5:13-18	

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije.

Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:1-12

¹Sad Hiram kralj Tira posla svoje sluge Salamonu, kad je čuo da su ga pomazali za kralja na mjesto njegova oca Davida, jer Hiram je uvijek bio prijatelj Davidov. ²Potom Salamon posla riječ Hiramu, govoreći: ³“Ti znaš da David moj otac nije mogao izgraditi dom imenu GOSPODINA svoga Boga zbog ratova koji su ga okruživali, sve dok ih GOSPODIN nije položio pod stopala njegovih nogu. ⁴Ali sad GOSPODIN moj Bog dao mi je počinak sa svih strana; nema neprijatelja ni zlog udesa. ⁵Gle, ja namjeravam izgraditi dom imenu GOSPODINA moga Boga, kao što je GOSPODIN rekao Davidu mome ocu, govoreći: ‘Tvoj sin, kojeg ću Ja postaviti na tvoje prijestolje umjesto tebe, on će izgraditi dom Mome imenu.’ ⁶Sad Dakle, zapovjedi da posijeku za mene cedrove iz Libanona, i moje će sluge biti s tvojim slugama; i ja ću ti dati plaće za tvoje sluge prema svemu kako kažeš, jer ti znaš da među nama ne postoji nitko tko zna kako sjeći drva kao Sidonci.” ⁷Kad je Hiram čuo riječi Salamonove, on se uvelike obradovao i rekao: “Neka je blagoslovljen GOSPODIN danas, koji je Davidu dao mudroga sina nad ovim velikim narodom.” ⁸Tako Hiram posla riječ Salamonu, govoreći: “Čuo sam poruku što si mi poslao; učiniti ću što želiš glede drva cedrova i čempresa. ⁹Moje sluge dopremiću ih iz Libanona do mora; i ja ću ih složiti u splavi da idu morem do mjesta gdje ćeš me uputiti, i tamo ću ih dati raspustiti, a ti ćeš ih odnijeti. Onda ćeš ti ispuniti moju želju dajući hranu mojim ukućanima.” ¹⁰Tako Hiram je Salamonu dao koliko je želio od drva cedrova i čempresa. ¹¹Salamon je potom dao Hiramu 20,000 kora pšenice za hranu za njegovo kućanstvo, i dvadeset kora ulja od tiještenih maslina; toliko je Salamon davao Hiramu iz godine u godinu, ¹²GOSPODIN je dao mudrost Salamonu, baš kao što mu je On obećao; i vladao je mir između Hirama i Salomona, i njih dvojica sklopiše savez.

5:1 “Hiram kralj Tira” Ovo je bio kralj Fenicije od 969.-936. g.pr.Kr. (Albright). On je osigurao građe i majstore za:

1. Davidovu palaču – ovdje; 2. Knjiga o Samuelu 5:11
 2. Salomonovu palaču – 1. Knjiga o Samuelu 9:1.10
 3. Salomonov Hram – 1. Knjiga o Kraljevima 5; 9:10-14.
- Josip Flavije daje informaciju o Hiramu (usp. *Antiq.* 7.3.3; 7.12.4; 8.6.6.7.9).

Njegovo je ime slovcano na nekoliko različitih načina:

1. Hiram – 2. Knjiga o Samuelu 5:11; 1. Kraljevima 5:1i dalje; 9:11
2. Hirom – 1. Knjiga o Kraljevima 5:10,18; Josip Flavije
3. Huram – 2. Knjiga Ljetopisa 2:3.11.

Budući se većina Hiramovih aktivnosti događa za vrijeme Salamonove vladavine, neki znanstvenici stavljaju gradnju Davidove palače kasnije u njegovu kraljevanju (tj. *Expositor's Bible Commentary*, tom 4, str. 382). Moramo jednostavno dopustiti kako nemamo dobru van-biblijsku, povijesnu obavijest o HIRAMU. Knjige Ljetopisa očito nisu kronološki temeljena povijest nego teološki temeljena građa.

▣ **“pomazali”** [Vidjeti Posebnu temu: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\).](#)

▣ **“Hiram je uvijek bio prijatelj Davidov”** On je pomogao Davidu s obrtnicima i građom izgraditi njegovu palaču (usp. 2. Sam 5:11; 1. Ljet 14:1).

5:2 “Potom Salamon posla riječ HIRAMU” Usporednica je 2. Knjiga Ljetopisa 2:3-16 (s više uključenih informacija; vidjeti Josip Flavije, *Antiq.* 8.2.6.7.9).

5:3 “imenu GOSPODINA” [Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

▣ **“položio pod stopala njegovih nogu”** Ovo je idiom za vojnu pobjedu (usp. Jš 10:24; Ps 110:1).

5:4 YHVH je dao Salamonu zavjetno obećanje o “počinku” (NIDOTTE, tom 4, str. 1132-1136) i “miru” (usp. Lev 26; Pnz 28). YHVH je želio Sebe otkriti narodima putem Izraelova zavjetnog iskustva i posljedičnih blagoslova. Ovom se istom terminologijom govori o Davidu u 2. Knjizi o Samuelu 7:1.11; također zabilježite Ponovljeni zakon 12:10; Knjigu o Jošui 11:23; 23:1.

5:5 David ne samo da je žarko želio izgraditi Dom za YHVH-u nego je izradio planove i skupio potrebnu građu (usp. 1. Ljet 28:11-18).

5:6 “cedrove” Ovo su bila velika stabla s prekrasnim, jakim lišćem. Iz 1. Knjige o Kraljevima 5:8.10 vidimo kako su ova cedrova drva bila i dijelom građe Hrama. Vidjeti UBS, [Helps for Translators, Fauna and Flora of the Bible](#), str. 108, 162-163, i NIDOTTE, tom 1, str. 510-511.

▣ **“Sidonci”** Fenicija je imala dva glavna grada, Tir i Sirom.

5:9 Očito je u ovo vrijeme Fenicija trebala opskrbu hranom (usp. stih 11). Za “čempres” vidjeti UBS, *Fauna and Flora of the Bible*, str. 115-116.

▣ **“splavi”** Ova IMENICA (BDB 184) pojavljuje se jedino ovdje. U usporednici u 2. Knjizi Ljetopisa 2:16, ona ima još jedan *hapax legomenon* (BDB 952) preveden isto kao “splavi” (“rafts”).

5:11 Ovaj stih navodi 20.000 kora pšenice i 20 kora tučenoga ulja. Usporednica u 2. Knjizi Ljetopisa popisuje:

1. 20.000 kora mljevene pšenice
2. 20.000 kora ječma
3. 20.000 korita vina
4. 20.000 korita ulja.

[Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

5:12 “savez” [Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 5:13-18

¹³Sad kralj Salamon dignuo je prinudne radnike iz cijeloga Izraela; a broj prinudnih radnika bilo je 30,000 ljudi. ¹⁴On ih je poslao u Libanon, 10,000 svakoga mjeseca; oni su u Libanonu bili mjesec dana a kod kuće dva mjeseca. A Adoram *bijaše* nad svim prinudnim radnicima. ¹⁵Sad Salamon je imao 70,000 nosača tereta, i 80,000

rezača kamena u planinama, ¹⁶uz Salamonovih 3,300 glavara namjesnika koji *bijahu* upravljali projektom i koji su vladali ljudima što su radili posao. ¹⁷Onda kralj zapovjedi, i oni su vadili veliko kamenje, skupocjeno kamenje, kako bi položili temelj doma s rezanim kamenjem. ¹⁸Tako Salamonovi graditelji i Hiramovi graditelji i Gibelićani su ga rezali, i pripremali drva i kamenje za gradnju doma.

5:13 Ovaj se stih izgleda suproti 1. Knjizi o Kraljevima 9:22. Moguće su samo ne-vojnički, ne-vladini Izraeliti bili subjektom prisilnih radova. Salamon je zasigurno koristio osvojene narode za gradnju svojih projekata (tj. Gibelićani, stih 18; usp. Jš 13:5; Ez 27:9).

Vidjeti Gleason Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 199-200, i Roland deVaux, *Ancient Israel*, "Dražava robova", str. 88-90.

5:17 "veliko kamenje" Danas se ovo veliko kamenje još uvijek vidi (tj. Zid plača, usp. 1. Kr 7:10-11).

▣ **"skupocjeno kamenje"** Ovo očito ne odgovara vapnenastim blokovima. U arapskome postoji srodna riječ što znači "razdijeliti", tako je ovo moglo biti sredstvo preciznoga rezanja oblika kamenja potrebnih za temelj Hrama (usp. 1. Kr 6:7).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako usporediti 1. Knjigu o Kraljevima 9:22 s 1. Kraljevima 5:13?
2. Što znači “skupocjeno lamenje”? (stih.17) u ovome okviru?
3. Tko su bili Gibelićani (stih 18)?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 6

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
gradnja Hrama 6:1-6 6:7 6:8-10 6:11-13 6:14-22 6:23-28 6:29-30 6:31-32 6:33-36 6:37-38	Salamon gradi Hram 6:1-4 6:5-10 6:11-13 6:14-22 6:23-28 6:29-30 6:31-35 6:36 6:37-38	gradnja Hrama 6:1-6 6:7 6:8-10 6:11-13 6:14-22 6:23-28 6:29-30 6:31-32 6:33-36 6:37-38	Salamon gradi Hram 6:1-6 6:7 6:8-10 6:11-13 6:14 unutarnji namještaj Hrama 6:15-18 6:19-22 6:23-28 6:29-30 6:31-35 6:36 6:37-38	gradnja Hrama 6:1-13 6:14 unutarnj namještaj. Svetinja nad svetinjama 6:15-22 velika krilata Stvorenja 6:23-30 vrata. Dvorište 6:31-35 6:36 6:37-38

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Salamonov Hram bio je:
 1. isplaniran od Davida
 2. građen od strane fenicijskih obrtnika
 3. njegova arhitektura sličila je hramovima Fenicije toga razdoblja.
- B. Za mogući dijagram Salamonova Hrama vidjeti:
 1. ABD, tom 6, str. 356
 2. *Jewish Study Bible*, str. 684
 3. *Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*, tom 5, str. 625
 4. *Tyndale Commentary*, tom 9, str. 103.107-108.
- C. Za Hram u Jeruzalemu vjerovalo se da je to mjesto gdje će obitavati YHVH sa Svojim narodom, iznad Poklopca, između kerubina. To je bilo mjesto gdje su se sastajali Nebo i Zemlja! Ova slika razvila se iz drevnoga izvješća, u kojem Knjiga Postanka 1 – 2 opisuje pripremu YHVH-ina Doma. Vidjeti John H. Walton, *The Lost World of Genesis One: Ancient Cosmology and the Origins Debate*.

D. Drugi izvori obavijesti bili su:

1. 2. Knjiga Ljetopisa 3:1-14
2. Josip Flavije, *Antiq.* 7.3.1-3
3. postoje neke različitosti između MT-a i LXX-e
4. Vjerujte mi da sam uživao čitajući od Rolanda deVauxa *Ancient Israel*. Njegov opis Salamonova Hrama nalazi se na stranicama 312-322.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:1-6

¹Sad dogodi se oko četiri stotine i osamdesete godine nakon što su sinovi Izraela izašli iz zemlje Egipta, u četvrtoj godini Salamonova kraljevanja nad Izraelom, u mjesecu Zivu što je drugi mjesec, da on započne graditi dom GOSPODINOV. ²Što se tiče doma što je kralj Salamon gradio za GOSPODINA, njegova duljina *bijaše* šezdeset lakata a njegova širina dvadeset *lakata* i njegova visina trideset lakata. ³Trijem pred Hekalom doma *bijaše* dvadeset lakata u duljinu, što je odgovaralo širini doma, a njegova dubina zajedno s prednjim dijelom doma *bijaše* lakata. ⁴Isto tako za dom je napravio prozore s *umjetničkim* okvirima. ⁵Uza zid doma izgradio je katove što su obuhvaćali zidove doma uokolo i Hekala i Debira; tako je napravio bočne komore svuda uokolo. ⁶Najniži kat *bijaše* pet lakata širok, a srednji *bijaše* šest lakata širok, i treći *bijaše* sedam lakata širok; jer je s vanjske strane napravio zasjeke u zidu doma sve uokolo zato kako se *grede* ne bi mogle umetati u zidove doma.

6:1 “četiri stotine i osamdesete godine” Ovo je rijedak primjer točnoga datiranja u ovome odjeljku SZ-a (tj. povijesnih Knjiga). LXX ima 440 godina. Znanstvenici koriste ovaj nadnevak početka Salamonova Hrama kako bi uskladili datum izlaska kao 1445./1446. g.pr.Kr. Međutim, ja mislim da 1290. g.pr.Kr. bolje odgovara povijesnome datumu (480 je 12 naraštaja).

[Vidjeti Posebne teme: Nadnevak Izlaska](#); i: [Starozavjetna historiografija uspoređena s današnjim bliskoistočnim kulturama](#); i: [Žanr i tumačenje: Starozavjetna pripovijetka](#).

POSEBNA TEMA: NADNEVAK IZLASKA

Postoji nekoliko znanstvenih mišljenja o nadnevku Izlaska.

A. Iz 1. Knjige o Kraljevima 6:1: “480 godina od Izlaska do gradnje Salamonova Hrama”:

1. Salamon je počeo vladati godine 970. pr.Kr. To je izračunato prema bitki kod Karkara (853. g.pr.Kr.) kao izvjestan početni nadnevak
2. Hram je bio izgrađen u njegovoj četrdesetoj godini (965. g.pr.Kr.), a Izlazak se dogodio oko 1445. /1446. g.pr.Kr.
3. ovo bi se trebalo dogoditi u vrijeme XVIII. egipatske dinastije:
 - a. faraon ugnjetavanja bio bi Tutmozis III. (1490. – 1436. g.pr.Kr.)
 - b. faraon Izlaska mogao bi biti Amenhotep II. (1436. – 1407. g.pr.Kr.):
 - (1) neki vjeruju da je dokaz iz Jerihona temeljen na činjenici kako se nije pojavila ikakva diplomatska prepiska između Jerihona i Egipta tijekom vladavine Amenhotepa III. (1413. – 1377. g.pr.Kr.)
 - (2) tekstovi iz Amarne zapisuju diplomatsku prepisku pisanu na komadu keramike (ostraka) o Habiru koji osvajaju zemlju Kanaan za vrijeme vladavine Amenhotepa III. Prema tome, Izlazak se dogodio za vladavine Amenhotepa II.
 - (3) razdoblje Sudaca nije dovoljno dugo ako je XIII. st.pr.Kr. nadnevak Izlaska
4. mogući problemi s ovim nadnevcima:
 - a. Septuaginta (LXX) ima 440 godina, ne 480
 - b. moguće da ovih 480 godina predstavlja dvanaest naraštaja od četrdeset godina za svaki, stoga, to je slikovit broj
 - c. postoji dvanaest naraštaja svećenika od Arona do Salamona (usp. 1. Ljet 6), onda dvanaest od Salamona do drugoga Hrama. Židovi, kao i Grci, računali su naraštaj kao četrdeset godina. Dakle, postoji 480 godina unatrag i unaprijed (simbolička uporaba brojeva, usp. Bimson, *Redating the Exodus and Conquest*)

5. postoje tri druga teksta što spominju nadnevke:
 - a. Knjiga Postanka 15:13.16 (usp. Djela 7:6), 400 godina ropstva
 - b. Knjiga Izlaska 12:40-41 (usp. Gal 3:17):
 - (1) MT – 430 godina privremenoga boravišta u Egiptu
 - (2) LXX – 215 godina privremenoga boravišta u Egiptu:
 - c. Knjiga o Sucima 11:26 – 300 godina između vremena Jiftaha i osvajanja (podupire nadnevak 1445. g.pr.Kr.)
 - d. Djela apostolska 13:19 – izlazak, lutanje pustinjom, i osvajanje – 450 godina
 6. autor Knjige o Kraljevima koristi posebne povijesne reference a ne okrugle brojeve (Edwin Thiele, *A Chronology of the Hebrew Kings*, str. 83-85).
- B. Provizorni dokaz iz arheologije čini se daje naglasak prema nadnevku 1290. g.pr.Kr. ili XIX. egipatska dinastija:
1. Josip je mogao posjetiti svoga oca i faraona istoga dana. Prvi domaći faraon koji je započeo premještanje glavnoga grada Egipta iz Tebe natrag u Deltu Nila, mjesto zvano Avaris /Soan /Tanis, koji je bio najstariji glavni grad Hiksa, bio je Seti I. (1309. – 1290. g.pr.Kr.). On bi mogao biti faraon tlačenja:
 - a. ovo se izgleda podudara s dva komada obavijesti o vladavini Hiksa u Egiptu:
 - (1) steli nađenoj iz vremena Ramzesa II. što slavi nalaženje Avarisa četiri stotine godina ranije (1700. g.pr.Kr. našli Hiksi)
 - (2) proročanstvo iz Knjige Postanka 15:13 govori o 400 godina tlačenja
 - b. ovo podrazumijeva da je Josip došao na vlast pod faraonom (semitskim) Hiksa. Na novu egipatsku dinastiju upućuje se u Knjizi Izlaska 1:8
 2. Hiksi, egipatska riječ što znači “vladari tuđinskih zemalja”, bili su skupina ne-egipatskih semitskih vladara, koji su nadzirali Egipat tijekom XV. i XVI. dinastije (1720. – 1570. g.pr.Kr.). Neki ih žele povezati s Josipovim dolaskom na položaj moći. Ako oduzmemo 430 godina iz Izlaska 12:40 od 1720. g.pr.Kr., dobivamo nadnevak otprilike 1290. g.pr.Kr.
 3. sin Setija I. bio je Ramzes II. (1290. – 1224. g.pr.Kr.). Ovo ime spomenuto je kao jedno od gradova skladišta što su izgradili hebrejski robovi, Izlazak 1:11. Ovo je okružje u Egiptu blizu Gošena nazvano i Ramzes. Postanak 47:11. Avaris /Soan/Tanis bio je poznat kao “Kuća Ramzesa” od 1300. – 1100. g.pr.Kr.
 4. Tutmozis III. bio je poznat kao veliki graditelj, kao što je bio i Ramzes II.
 5. Ramzes II. imao i četrdeset i sedam kćeri koje su živjele u odvojenim palačama
 6. arheologija je pokazala da je većina velikih obzidanih građiva Kanaana (Hasor, Debir, Lakiš) bila uništena i naglo ponovno izgrađena oko 1250. g.pr.Kr. Dopuštajući trideset i osam godina razdoblja lutanja pustinjom, ovo odgovara nadnevku 1290. g.pr.Kr. Arheologija je našla referencu za bivanje Izraelaca u južnome Kanaanu na memorijalnoj steli Ramzesova nasljednika, Merneptaha (1224. – 1214. g.pr.Kr., usp. *The Stele of Merneptah*, nadnevak 1220. g.pr.Kr.)
 7. Edom i Moab su izgleda dosegli jak nacionalni identitet u kasnim 1300.-im g.pr.Kr. Ove zemlje nisu bile organizirane u XV. st.pr.Kr. (Glueck)
 8. knjiga, *Redating the Exodus and Conquest* od Johna J. Bimsona, izdavač *University of Sheffield*, 1978., dokazuje protiv čitavoga arheološkog dokaza za raniji nadnevak.
- C. Postoji nova teorija što se može vidjeti na *History Channel*, nazvanome “Izlazak dekodiran”, što potvrđuje izravnu sjevernu rutu (tj. “put Filistejaca”), čak prije 1445. g.pr.Kr., u razdoblju Hiksa (tj. “Pastiri Kraljevi”, 1630. – 1523.g.pr.Kr.).

▣ “u četvrtoj godini Salamonova kraljevanja” Ovo bi trebalo biti 967./976. g.pr.Kr. (usp. 2. Ljet 3:2). *The Jewish Study Bible* predlaže 968. g.pr.Kr. temeljeno na:

1. kronologiji Josipa Flavija o kraljevima Tira
2. usporedbi kronologije Asirije s kraljevima Tira.

▣ “mjesecu Zivu što je drugi mjesec” [Vidjeti Posebnu temu: Kalendari Drevnoga Bliskog Istoka.](#)

POSEBNA TEMA: KALENDARI DREVNOGA BLISKOG ISTOKA

kanaanski (1. Kr 6:1.37-38; 8:2)	sumerisko-babilonski (Nippur kalendar)	hebrejski (Geezer kalendar)	suvremeni ekvivalenti
Abib ("zelene glave" ječma)	Nisanu	Nisan	mart-travanj
Ziv (proljetni sjaj)	Ayaru	Iyyar	travanj-svibanj
	Simanu	Sivan	svibanj-lipanj
	Du-uzu	Tammuz	lipanj-srpanj
	Abu	Ab	srpanj-kolovoz
	Ululu	Elul	kolovoz-rujan
Ethanim (stalan izvir vode)	Teshritu	Tishri	rujan-kolovoz
Bul (kiše na proizvodima)	Arah-samna	Marcheshvan	koloviz-studeni
	Kislimu	Chislev	studeni-prosinac
	Tebitu	Tebeth	prosinac-siječanj
	Shabatu	Shebat	siječanj-većjača
	Adaru	Adar	veljača-mart

6:2 "lakat" [Vidjeti Posebnu temu: Lakat.](#)

POSEBNA TEMA: LAKAT

Postoje dva lakta (BDB 52, KB 61) u Bibliji. Uobičajen lakat je udaljenost između srednjega čovječjega najduljega prsta i njegova lakta, obično oko 18 inča [1 inč = 2,54 cm] (npr. Post 6:15; Izl 25:10.17.23; 26:2.8.13.16; 27:1.9.12.13.14.16.18; Br 35:4.5; Pnz 3:11). Postoji i duži lakat (kraljevski lakat) korišten u gradnji (tj. Salamonova Hrama), što je bio uobičajen u Egiptu (npr. 21 prst), Palestini (tj. 24 prsta), i ponekad u Babilonu (tj. 30 prstiju). Bio je duh 21 inč (usp. 2. Ljet 3:3; Ez 40:5; 43:13).

Drevnici su koristili dijelove ljudskoga tijela za mjerenje. Ljudi Drevnoga Bliskog Istoka upotrebljavali su:

1. ispružene ruke
2. duljinu od lakta do srednjega prsta (lakat)
3. širinu od ispruženoga palca do maloga prsta (mjerni raspon, usp. Izl 28:16; 39:9; 1. Sam 17:4)
4. duljinu između sva četiri prsta zatvorene šake /ruke (širina ruke, usp. Izl 25:25; 37:12; 1. Kr 7:26; 2. Ljet 4:5)
5. duljinu srednjega zglobnoga prsta (širina prsta, Jer 52:21).

6:4-6 JPSOA fusnota kaže "Značenje dijelova stihova 4-6 neizvjesno je".

6:4 Dizajn i građa ovih prozora neizvjesna je. Prozori Ezekielova hrama “mogli bi biti” iste vrste (tj. rešetkasti /zatvoreni, usp. Ezek. 40:16; 41:16).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:7

⁷Dom, kad je bivao građen, bio je izgrađen od kamena pripremljenog u kamenolomu, tako da se nije čuo ni čekić ni sjekira niti ikoji željezni alat u Domu dok on bijaše građen.

6:7 “kamena pripremljenog u kamenolomu” Ovo je kamenje spomenuto u 1. Knjizi o Kraljevima 5:17. Hram je izgledao vrlo slično fenicijskim hramovima. Zapamtite, Hiram, kralj Tira, poslao je svoje obrtnike kako bi pomogli izgraditi Hram u Jeruzalemu.

Postavlja se pitanje je li ovo kamenje, ostavljeno relativno prirodno, srodno onome u Knjizi Izlaska 20:25 (usp. Pnz 27:5; Jš 8:31) što se tiče neklesanoga /nerezanoga kamenja za izraelske žrtvenike, što bi bilo drukčije od kanaanskih oltara.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:8-10

⁸Ulaz za najniži kat komore *bijaše* s desne strane doma; i uspinjalo se zavojnim stubama na srednji *kat*, a od srednjega na treći. ⁹Tako on izgradi dom i dovrši ga; i on pokri dom s gredama i daskama od cedra. ¹⁰I on izgradi i prigradnju oko cijeloga doma, svaku visoku pet lakata; a one su bile pričvršćene na dom s gredama od cedra.

6:8

NASB	“najniži kat komore”
NKJV, JPSOA	“srednji kat”
TEV, NJB	“najniži kat”
REB	“najnižu arkadu”
LXX	“donju stranu”
Pešita	“srednju komoru”

MT ima IMENICU ŽENSKOGA RODA (BDB 854, #3) i predlaže “bočne komore [što obuhvaćaju Hram] kao rebra”.

☐ “zavojnim stubama” MNOŽINSKA IMENICA (BDB 532) nađena je jedino ovdje. NIDOTTE, tom 2, str. 780, predlaže “vrata u podu /kapak”.

6:9

NASB, NRSV, JPSOA	“daskama”
NKJV, TEV, Pešita	“pločama”
NJB, JPSOA	“gredama”
REB	“potpornjima”

MT ima IMENICU ŽENSKOGA RODA (KB 1310), nađenu jedino ovdje, u 2. Knjizi o Kraljevima 11:8-15; i 2. Ljetopisa 23:14. Njihovo točno značenje neizvjesno je. To je graditeljski pojam:

1. u nizu složenog graha (stih 36)
2. krova
3. dvorane sa stupovima
4. susjednih zgrada (stih 10).

The UBS Text Project, str. 299, predlaže “do zidova stropa”, što upućuje na gornji dio zidova. Međutim, daje mu samo ocjenu “D” što je ipak nagađanje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:11-13

¹¹Sad riječ Gospodinova dođe Salamonu, govoreći: ¹²“*Glede ovoga doma kojeg gradiš, ako ćeš hodati prema Mojom uredbama i izvršavati Moje odredbe i čuvati sve Moje zapovijedi hodajući prema njima, tada ću Ja ispuniti Svoju riječ koju sam rekao Davidu tvome ocu.* ¹³Ja ću obitavati među sinovima Izraela, i neću ostaviti Svoj narod Izrael.”

6:11-13 Ovi stihovi nisu u LXX-i.

6:11 Ovo je bilo druga glavna YHVH-ina objava Salamonu. One obje (prva kod žrtvenika u Gibeonu, 1. Kr 3:14) upozorenja su i obećanja (tj. uvjetovani Savez) o poslušnosti objavljenoj Mojsijevskome Zakonu.

6:12-13 “ako ... tada” Naglašen je uvjetovani element (usp. 1. Kr 2:4; 9:6). Teološka napetost nalazi se između:

1. YHVH-ina korištenja Izraela za Njegove iskupiteljske svrhe (vidjeti [Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#))
2. uvjetovani vid većine YHVH-inih Saveza (vidjeti [Posebnu temu: Savez](#)).

Zapamtite, Mojsijevski Savez je vršenje temeljeno na Savezu (usp. Lev 26; Pnz 28; 30; Ps 1), poznat kao “dva puta”.
[Vidjeti Posebnu temu: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

6:12 “hodati ... hodajući” Ovo je biblijska metafora za način života vjernosti. YHVH-ina volja bila je jasno označena putom /cestom i vjernici moraju hodati njime /njome, ne okrećući se niti desno ni lijevo.

▣ “uredbama ... odredbe ... zapovijedi” [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

▣ “a ću Ja ispuniti Svoju riječ” Mojsijevski Savez ima dva vida – dok je Izrael djelovao u poslušnosti, onda je YHVH djelovao u vjernosti. Neposlušnost ima posljedice u vremenu i vječnosti.

6:13 Izraelov Savez o vjernosti omogućavao je svetome Bogu da obitava u njihovoj sredini (usp. Izl 25:8; 29:45-46; Br 5:3; Otk 21:3). Ovo je istinski smisao imena “Emanuel” (Iv 14:3).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:14:22

¹⁴Tako Salamon izgradi dom i dovrši ga. ¹⁵Onda obloži zidove doma daskama od cedra; od poda doma do stropa on obloži te zidove iznutra s drvom, i obloži pod doma s daskama od čempresa. ¹⁶I napravi dvadeset lakata pregradu s poda doma do stropa s daskama od cedra; on ih napravi u unutarnjoj strani kao Debir, čak kao Svetinju nad svetinjama. ¹⁷Dom, to jest, Hekal sprijeda unutarnjega svetišta, bijaše dug četrdeset lakata. ¹⁸Unutar bijaše cedar po domu, pokriven u obliku pupoljaka i otvorenih cvjetova; sve je bio cedar, nije se moglo vidjeti kamena. ¹⁹Onda pripremi Debir unutar doma zato da tamo smjesti Kovčeg saveza GOSPODINOVA. ²⁰Debir bijaše dug dvadeset lakata, dvadeset lakata širok, i dvadeset lakat visok, i on ga prekri s čistim zlatom. On i žrtvenik obloži s cedrom. ²¹Tako Salamon obloži unutrašnjost doma s čistim zlatom. I on nacrtá vijence od zlata na preko prednje strane Debira, i obloži ga sa zlatom. ²²On obloži cijeli dom sa zlatom, sve dok cijeli dom nije bio gotov. I cijeli žrtvenik koji bijaše kod Debira obloži sa zlatom.

6:16 Svetište je imao zastor /zavjesu kako bi se odvojila Svetinja nad svetinjama od Svetinje, ali Salamon ju je stavio u drvenu pregradu.

6:18 Cedar je na unutarnjim zidovima bio urezan (GLAGOL korišten samo za rezbarije u Hramu) s:

1. čipkom, stih 18 – BDB 825, usp. 2. Knjiga o Kraljevima 7:24 (1. Ljet 3:5 mijenja “čipke” u “vijence”)
2. otvorenim cvjetovima, stihovi 18,29,35 – BDB 809 GRAĐA BDB 847
3. kerubinima, stihovi 29,35 – BDB 500 (tj. anđeoskim zaštitnicima, usp. Post 3:24)
4. palminim stablima, stihovi 29,35 – BDB 1071.

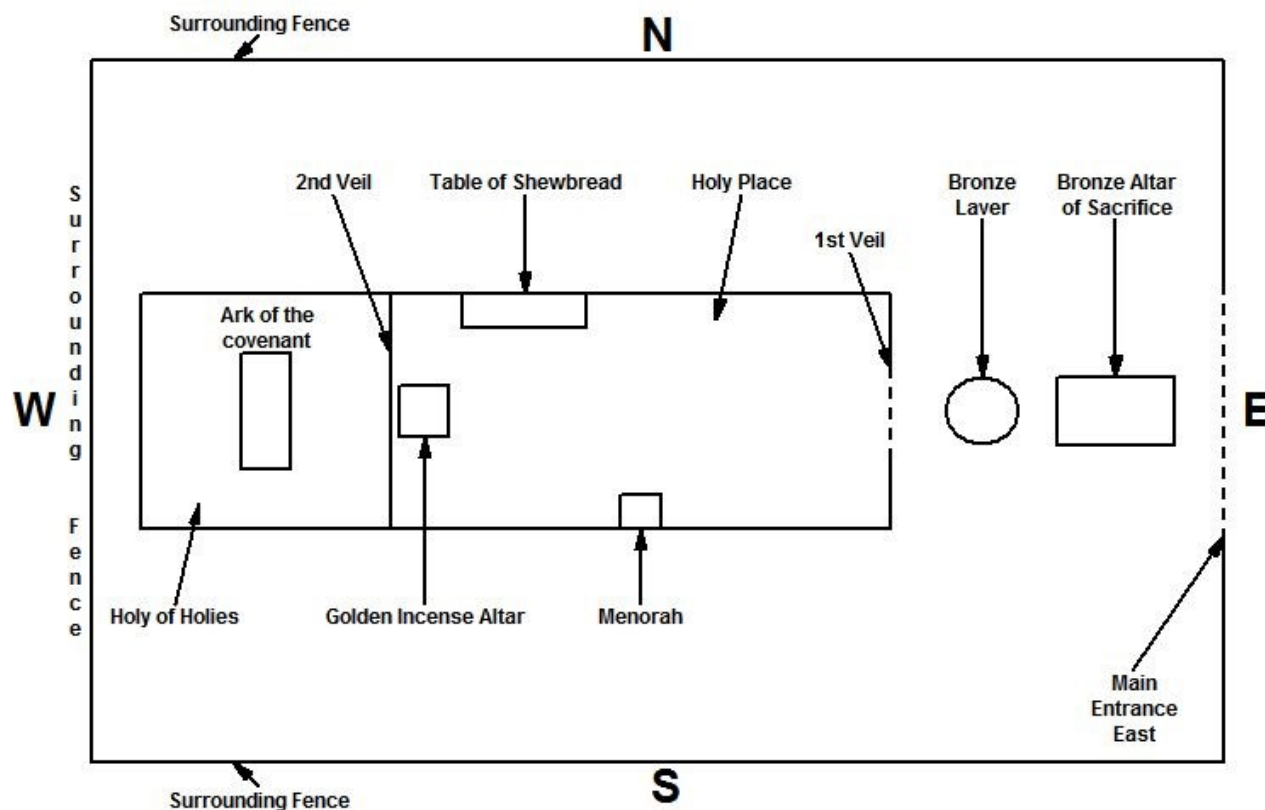
Svetinja nad svetinjama bila je ukrašena s više rezbarija.

[Vidjeti Posebnu temu: Kerubini \(BDB 500, KB 497\).](#)

6:19 “Debir” [unutarnje Svetište] [Vidjeti Posebnu temu: Šator sastanka u pustinji.](#)

POSEBNA TEMA: ŠATOR SASTANKA U PUSTINJI

Tabernacle of the Wilderness

Ark of the covenant – Kovčeg saveza

Holy of Holies – Svetinja nad svetinjama

2nd veil – drugi zastor

Golden Incense Altar – zlatni žrtvenik za tamnjan

Table of Shewbread – stol za pokazni kruh

Menorah – Menora / sedmokraki svijećnjak

Holy place – Svetište

Main Entrance East – glavni istočni ulaz

1th veil – prvi zastor

bronze laver – mjedeni umivaonik

bronze altar od sacrifice – mjedeni žrtvenik

▣ “Kovčeg saveza” [Vidjeti Posebnu temu: Kovčeg saveza.](#)

6:20 “dvadeset lakata” Svetinja nad svetinjama bila je savršena kocka: dvadeset lakata visoka, duga i široka.

▣ “ga prekri s čistim zlatom” Postoje stupnjevi Svetinje izraženi različitim kovinama dok se krećete od Svetinje nad svetinjama do žrtvenika:

1. zlato
2. srebro
3. mjed /bronca.

U Ezekielovu hramu ova ista Svetinja bila se simbolizirana:

1. koracima
2. sužavanjem koraka.

▣ “žrtvenik” Ovo upućuje na žrtvenik za tamjan koji je stajao ispred zastora Svetinje nad svetinjama (usp. stih 22).

[Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik za tamjan /kadioni žrtvenik.](#)

POSEBNA TEMA: ŽRTVENIK ZA TAMNJAK /KADIONI ŽRTVENIK

Ovo je bio žrtvenik u obliku (tj. mali stol s izbočinom na svakome uglu, usp. Izl 30:1-3) komada pokućstva (BDB 882, 883) na koji se na Dan pomirenja (usp Lev 16) stavljalo mnogo tamjana kako bi se proizveo gusti dim koji je prekrivao YHVH-inu prisutnost nad Kovčegom. Mnogi ga smještaju u unutrašnjost Svetinje nad svetinjama. To je prouzročilo da komentatori tumače kako taj izričaj upućuje na “kanionicu” jer tako Septuaginta prevodi ovaj pojam (usp. Lev 16:12; 2. Ljet 26:19; Ez 8:11; 4. Mak 7:11). Međutim, Filom i Josip Flavije koriste ovu istu grčku riječ za oltar /žrtvenik za tamjan. U SZ-u taj je žrtvenik usko povezan sa Svetinjom nad svetinjama (usp. Izl 30:1-10.37; ali posebno 1. Kr 6:22).

Ugljvlje se uzimalo s velikoga žrtvenika što se nalazio kod vrata Šatora i stavljalo se na to malo mjesto. Potom se tamjan stavljao na ugljvlje kako bi proizveo veliku količinu dima. Ovaj predivan mirisni dim zamaglio je oči velikoga svećenika tako da nije mogao vidjeti YHVH-u, koji je obitavao nad Kovčegom saveza između krila *kerubina*, u Svetinji nad svetinjama.

[Vidjeti Posebnu temu: Šator sastanka u pustinji.](#)

6:21 “vijence” Ovo može upućivati na zavjesu (usp. 2. Ljet 3:14; Mt 27:51; Heb 6:19) što je bila obješena da bi omogućavala pristup Svetinji nad svetinjama.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:23-28

²³U Debiru on napravi i dva kerubina od maslinova drva, svaki visok deset lakata. ²⁴Pet lakata *bijaše* jedno krilo od kerubina a pet lakata drugo krilo od kerubina; od kraja jednoga krila do kraja drugoga krila *bijaše* deset lakata. ²⁵Drugi kerubin *bijaše* deset lakata; oba kerubina bili su iste mjere i istoga oblika. ²⁶Visina jednoga kerubina *bijaše* deset lakata, i toliko *bijaše* drugi kerubin. ²⁷On položi kerubine usred Debira, a krila kerubina bijahu ispružena, tako da je krilo jednoga dodirivalo jedan zid, a krilo drugoga kerubina dodirivalo je drugi zid. Tako su njihova krila dodirivala jedno drugo u središtu doma. ²⁸On i kerubine obloži sa zlatom.

6:23-27 “dva kerubina” Na poklopcu Kovčega saveza bila su dva *kerubina*. Salamon je dodao dva veća *kerubina* u Svetinju nad svetinjama koja su stajala iznad Kovčega.

[Vidjeti Posebnu temu: Kerubini \(BDB 500, KB 497\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:29-30

²⁹Potom on po svim zidovima unaokolo doma ureže likove kerubina, palminih stabala, i otvorenih cvjetova, iznutra i izvana *Svetišta*. ³⁰On prekri vrata doma sa zlatom, unutarnje i vanjsko *Svetište*.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:31-32

³¹Za ulaz Debira on napravi vrata od maslinova drva, nadvratnik i *peterostrane* dovratnike. ³²Tako on napravi dvoja vrata od maslinova drva, i ureže na njima rezbarije od kerubina, palminih stabala, i otvorenih cvjetova, i obloži ih sa zlatom; i on prekri sa zlatom kerubine i palmina stabla.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:33-36

³³Tako on napravi i za ulaz u Hekal sa četverokutnim dovratnicima od maslinova drva ³⁴i dvoja vrata od čempresova drva; dva krila od jednih vrata otvarahu se na zaglavnike, i dva krila od drugih vrata okretahu se na zaglavnike. ³⁵On je urezao na njih kerubine, palmina stabla, i otvorene cvjetove; i on ih obloži sa zlatom koje je ravnomjerno nanio na izrezbareni rad. ³⁶On izgradi unutarnje dvorište s tri reda rezanoga kamena i redom cedrovih greda.

6:34

NASB, NRSV, LXX, Pešita	“krila”
NKJV	“ploče”
REB	“svako krilo”
JPSOA	“zaobljene daske”

MT ima “zavjese” (BDB 887 II), ali UBS *Text Project*, str. 301, predlaže ispravak:

1. zavjese – עֲלָוֹת (BDB 887)
2. krila (doslovno “rebro”) – עֲלָוֹת (BDB 854).

Međutim, UBS *Text Project* daje tome prijedlogu ocjenu “C” (znatna sumnja).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 6:37-38

³⁷Četrte godine temelji doma GOSPODINA bijahu položeni, u mjesecu Zivu. ³⁸Jedanaeste godine, u mjesecu Bulu, to je osmi mjesec, dom bijaše dovršen sa svim svojim dijelovima i prema svim zamislama. Tako on je bio sedam godina u njegovoj gradnji.

6:38 “prema svim zamislama” YHVH je otkrio izgled Šatora sastanka (usp. Izl 25:9.40; 26:30; 1. Ljet 28:12.19; Djela 44; Heb 8:2.5). Izgled ima teološke konotacije. Dom YHVH-in nije bio ljudsko otkriće.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je nadnevak 1. Knjige o Kraljevima 6:1 različit u LXX-i? Što to predstavlja?
2. Kako 1. Knjiga o Kraljevima 6:1 utječe na nadnevak izlaska?
3. Objasnite 1. Knjigu u Kraljevima 6:7.
4. Zašto su stihovi 12-13 toliko teološko važni? Odredite “uvjetovani Savez”.
5. Što je bila svrha kerubina?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 7

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Salamonova palača	druge Salamonove građevine	pojediniosti Salamonovih građevinskih radova	Salamonova palača	Salamonova palača
7:1-5	7:1-5	7:1 7:2-5	7:1-5	7:1-8
7:6	7:6-8	7:6	7:6	
7:7		7:7	7:7	
7:8		7:8	7:8	
7:9	7:9-12	7:9-12	7:9-12	7:9-12
7:10-12				
rad Hiram u Hramu	Hiram majstor		Hiramov zadatak	radnici s broncom
7:13-14	7:13-14 brončani stupovi za Hram	7:13-14	7:13-14 brončani stupovi	7:13-14 brončani stupovi
7:15-22	7:15-22	7:15-22	7:15-18 7:19-20 7:21-22	7:15-22
7:23-26	more i volovi 7:23-26 kolica i umivaonik	7:23-26	brončani spremnik 7:23-26	brončano more 7:23-26
7:27-37	7:27-37	7:27-37	brončani spremnik 7:27-37	stalci na kotačima 7:27-37
7:38-39	7:38-39 oprema Hrama	7:38-39	7:38-39 sažeti popis opreme Hrama	brončane zdjele 7:38-39 sažetak posuđa
7:40-47	7:40-51	7:40-44 7:45-47	7:40-47	7:40 7:41-47
7:48-50		7:48-50	7:48-50	7:48-50
7:51		7:51	7:51	7:51

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Salamon gradi (ABD, tom 6, H, str. 109-110):
 1. kuću za sebe – 1. Knjiga o Kraljevima 7:1; 9:1.10.15; 10:4
 2. Dom GOSPODINOV – 1. Knjiga o Kraljevima 6; 9:10.15

3. kuću od libanonskih šuma (tj. javnu kuću za suđenje gdje je bio smješteno njegovo prijestolje, stih 7) – 1. Knjiga o Kraljevima 7; 10:17.21
 4. kuću za faraonovu kći – 1. Knjiga o Kraljevima 3:1; 7:8; 9:24
 5. staje za svoje konje – 1. Knjiga o Kraljevima 4:26; 9:19; 10:26
 6. utvrđene gradove – 1. Knjiga o Kraljevima 3:1; 9:15.24
 7. flotu brodova – 1. Knjiga o Kraljevima 9:26; 10:22.
- B. Postoji mnogo arhitektonskih pojmova u 1. Knjizi o Kraljevima 6 - 7. Teško je vizualizirati oblik većine Salamonova Hrama. On je povećao i razradio osnovni dizajn Šatora sastanka. Hram je nalikovao hramovima u Feniciji istoga vremenskoga razdoblja.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:1-5

¹Sad Salamon je gradio svoju vlastitu kuću trinaest godina, i on je završio cijelu svoju kuću. ²Izgradio je kuću od libanonske šume; njena dužina bila je 100 lakata i njena širina 50 lakata i njena visina 30 lakata, na četiri reda cedrovih stupova s cedrovim gredama na stupovima. ³Bila je pokrivena s cedrom iznad bočnih soba gdje je bilo 45 stupova, 15 u svakome redu. ⁴Tamo je bilo umjetničkih prozorskih okvira u tri reda, a prozor je bio nasuprot prozoru u tri niza. ⁵Sva vrata na ulazu i dovratnici imali su četverokutne umjetničke okvire, a prozor je bio nasuprot prozoru u tri niza.

7:1-8 Za Salamonove projekte gradnje vidjeti Okvirne uvide.

7:2 “lakata” [Vidjeti Posebnu temu: Lakat.](#)

NASB, NKJV, NRSV, TEV, Pešita “cedrovim gredama”
 REB “dužine cedrova”
 JPSOA “sječene cedrove grede”

Očito su postojali cedrovi stupovi a na njihovu vrhu bile su cedrove grede. Pojam “sječene grede” (KB 501) pojavljuje se samo u 1. Knjizi o Kraljevima 6:30; 7:2.12.

7:4-5 Očito su postojala tri uokvirena prozora sa svake strane, koji su se podudarali s tri prozora na suprotnoj strani (vidjeti NIDOTTE, tom 2, str. 66, #3,e).

7:5

NASB, NKJV, NRSV, JPSOA “dovratnici”
 TEV, NJB, REB, LXX “prozori”
 Pešita “grede”

MT ima “dovratnici” (BDB 265) ali LXX ima “prozori”:

1. i dovratnici – והמזוזות
2. i prozori – והמחזות

UBS *Text Project*, str. 302, daje MT-u ocjenu “B” (neka sumnja).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:6

⁶Onda je napravio dvoranu od stupova; njena dužina bila je 50 lakata i širina 30 lakata, a trijem *bijaše* ispred njih i stupovi i ulaz ispred njih.

7:6

NASB, NRSV, Pešita “trijem”
 NKJV, JPSOA “natkriveni hodnik”
 TEV “prekriveni trijem”
 NJB, REB “krovni vijenac”

MT ima IMENICU (BDB 17 I, KB 41) što znači “trijem”.

NASB “ulaz”
 NKJV, NRSV, JPSOA “nadstrešnica”
 Pešita “dvorište”

Ovaj pojam (BDB 712 I) neizvjestan je u značenju. Mnogi prevoditelji kombiniraju pojam gore s ovim za “projektirani krov” ili s nekom vrstom drvenoga prekrivača. Ovo je jedan od neizvjesnih arhitektonskih pojmova.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:7

⁷On je napravio dvoranu s prijestoljem gdje je sudio, sudačku dvoranu, i ona je bila obložena s cedrom od poda do stropa.

7:7 Ovaj stih pokazuje da je “kuća od libanonske šume” bila odvojena zgrada za suđenje gdje je bilo prijestolje. Tako je bila nazvana zbog mnogo drvenih stupova što je sličilo šumi.

NASB, NRSV, JPSOA “od poda do stropa”
 NKJV, Pešita “od poda do stropa”
 TEV, REB, NET “od poda do krovnih greda”
 NJB “od poda do greda”

MT ima “od poda do stropa”. NET Biblija predlaže ispravak na drugu uporabu “floor” (pod na strop) (str. 562):

1. pod – הקרקע (BDB 903)
2. krovna greda – הקורות (vidjeti 1. Kr 6:16; BDEB 885 I, i Ez 41:25).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:8

⁸Njegova kuća u kojoj je trebao živjeti, drugo dvorište od dvorane, bila je iste izrade. Napravio je i kuću kao ovu dvoranu za faraonovu kći, koju je Salamon oženio.

7:8 Ovaj stih upućuje na Salamonovu palaču (usp. 1. Kr 7:1).

☐ “kuću ... za faraonovu kći” Vidjeti Okvirne uvide, A. 4.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:9

⁹Sve ove bile su od skupocjenoga kamena, kamena rezanog prema mjerama, rezanih s pilama, iznutra i izvana; čak od temelja do spojnice, i tako s vanjske strane do velikoga dvorišta.

7:9-12 Ovi stihovi opisuju ograđeni prostor što je okruživao kompleks kraljevskih i svetih zgrada. Izgleda kako je simbolizam bio kraljevanje Davidovskoga Kralja kao YHVH-inog predstavnika na Zemlji (tj. povezano s Njegovim Hramom).

Postojala su dva ograđena prostora:

1. oko Hrama (usp. 1. Kr 6:36)
2. oko čitavoga kompleksa građevina (usp. 9:12, kraljevskih i svetih).

7:9

NASB, NRSV, NJB, REB, JPSOA, Pešita “spojnica”
 NKJV, TEV “nadstrešnica”
 NIDOTTE, tom 1, str. 680 (egipatski množinski korijen) “krova”

MT ima taj pojam (BDB 381, KB 378) što može značiti:

1. lûk (usp. Ps 39:6)
2. širina ruke (usp. 2. Ljet 4:5)
3. spojnica
4. KB 378 II. predlaže “vodoravne poprečne grede”
5. akadski, parapet /ograda
6. vidjeti mišljenje od Rolanda deVauxa, *Ancient Israel*, str. 316.

Pojam je očito oprečan s temeljem, stoga, neka građa iznad.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:10-12

¹⁰Temelj je bio od skupocjenoga kamena, čak velikoga kamena, kamena od deset lakata i kamena od osam lakata. ¹¹I gore je bio skupocjeno kamenje, kamen rezan prema mjerama, i cedar. ¹²Tako veliko dvorište sve uokolo imalo je tri reda rezanoga kamena i red cedrovih greda baš kao unutarnje dvorište doma GOSPODINOVA, i predvorje doma.

7:12 Ovaj stih izgleda upućuje na kuću za faraonovu kći.

7:13 “Hiram(a) iz Tira” Ovo nije Hiram, kralj Tira, nego jedan od radnika koji je bio poslan iz Fenicije (usp. 2. Ljet 2:13-14) u Izrael. Ovaj čovjek bio je polu-Izraelac i imao je posebnu Bogom-danu vještinu (kao oni koji su gradili Šator sastanka, usp. Izl 28:3; 36:1; 37:1).

Popis svega što je Hiram napravio nalazi se u 1. Knjizi o Kraljevima 7:40-47.

Naizgled suprotnost između stiha 14 i usporednice u 2. Ljetopisa 2:14, gdje je Hiramova majka iz Dana, može biti objašnjena činjenicom da je u Salamonovo vrijeme grad Dan bio smatran plemenskom raspodjelom Naftalija (vidjeti *Expositor's Bible Commentary*, tom 4, str. 71).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:13-13

¹³Sad kralj Salamon posla i dovede Hirama iz Tira. ¹⁴On je bio sin udovice iz plemena Naftalija, a njegov otac bio je čovjek iz Tira, radnik s broncom; i on je bio ispunjen mudrošću i razumijevanjem i vještinom za bilo koji rad s broncom. Tako on dođe kralju Salamonu i napravi sav svoj rad.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:15-22

¹⁵On je oblikovao dva stupa od bronce; osamnaest lakata bijaše visina jednoga stupa, a konop od dvanaest lakata mjerio je opseg oba. ¹⁶On je napravio i dvije glavice od lijevane bronce da budu stavljene na vrh stupova; visina jedne glavice bijaše pet lakata a visina druge glavice bijaše pet lakata. ¹⁷Tamo bijahu dva opleta u obliku pletera i lančastih žica za glavice što bijahu na vrhu stupova; sedam za jednu glavicu i sedam za drugu glavicu. ¹⁸Tako on napravi stupove, i dva reda uokolo pletera da pokrije glavice što su bile na vrhu mogranja; i tako napravi i za drugu glavicu. ¹⁹Glavice što bijahu na vrhu stupova u trijemu bile su u obliku ljljana, četiri lakta. ²⁰Tamo bijahu glavice na dva stupa, čak iznad i blizu zaobljene izbočine što je bila uz pleter; a mogranja je bilo dvije stotine u redovima oko obje glavice. ²¹Tako on postavi stupove pred trijemom Hekala; i on postavi desni stup i nazove ga Jahin, a postavi lijevi stup i nazove ga Boaz. ²²Na vrhu stupova bili su izrađeni ljljani. Tako je rad na stupovima bio završen.

7:15-22 Ovaj odlomak opisuje dva velika stupa ispred Hrama (usp. 2. Kr 25:17; 2. Ljet 3:15-17).

Iz Knjige proroka Jeremije 52:21 čini se kako si ovi visoki brončani stupovi bili šuplji.

7:17

NASB, NKJB, NRSV, JPSOA, Pešita	“sedam”
TEV	“karike”
NJB	“filigranski rad”
REB	“mrežasti obruči”
NEB, LXX	“rešetkasti rad”
RSV	“mreža”

Ovaj pojam (BDB 987 I), kao i toliko mnogih arhitektonskih pojmova u ovome poglavlju, neizvjestan je.

7:18 Postoji zbrka u prijevodu između “stupova” i “mogranja”:

1. stupovi – העמודים
2. mogranji – הרמנים

MT nije jasan u ovome opisu.

7:20

NASB, NRSV	“zaobljene izbočine”
NKJV	“ispupčene površine”
REB	“sve uokolo”

NJB
JPSOA

“podigbuti ukrasni reljefni vijenac”
“izbočina”

MT ima dvije riječi “trbuh” (BDB 105) upotrijebljeno metaforički ali točno kako nije izvjesno, kao što prijevodi pokazuju.

7:21 “Jahin” Ovo (BDB 467) znači “on će učvrstiti”. LXX u 2. Knjizi Ljetopisa 3:17 prevodi to kao “snaga”. Ova dva stupa bila su za dekoraciju, a ne gradbeni podupirači.

▣ “Boaz” Ovo (BDB 126) može biti “u snazi”, što se podudara s prijevodom LXX-e u 2. Knjizi Ljetopisa 3:17.

Neki znanstvenici vide kako ova dva imena kad se su zajedno znače “YHVH je učvršćen u snazi”. Drugi hramovi u ovome području toga vremenskoga razdoblja imaju takva dva dekorativna stupa.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:23-26

²³Tada od rastaljene kovine izli more što je od ruba do ruba mjerilo deset lakata; bilo je okruglo naokolo, po lakata visoko, a u opsegu, mjereno vrpcom, imalo je trideset lakata. ²⁴Pod rubom mu bijahu uresi kao cvjetne čaške, što su ga optakale sasvim; po deset na lakat optakale su more unaokolo; cvjetne su čaške bile u dva reda, i salivene s njim. ²⁵Počivalo je na dvanaest volova; tri su gledala na sjever, tri na zapad, tri na jug, a tri na istok; more je stajalo na njima, i svi su stražnjim dijelom bili *okrenuti* unutra. ²⁶Bilo je debelo pedalj, rub mu kao rub u čaše, kao cvijet, a moglo je primiti tri tisuće bata.

7:23-26 Ovo je opis držača vode za pranje svećenika (usp. Izl 30:20-21; 2. Ljet 4:6). Zauzeo je mjesto umivaonika u svetištu.

Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 319-320, predlaže kako je veći umivaonik bio za pranje svećenika a mali prijenosni bili su za pranje žrtava.

Ovaj držač vode imao je tri imena:

1. brončano more – 2. Knjiga o Kraljevima 25:13; 1. Ljetopisa 18:8; Knjiga proroka Jeremie 52:17
2. lijevano more – 1. Kr 7:23; 2. Ljet 4:2
3. u Knjizi Izlaska 30:18; 38:8, nazvano je “umivaonik od bronce /tuča”.

[Vidjeti Posebnu temu: Umivaonik.](#)

POSEBNA TEMA: UMIVAONIK

Ovo je bila velika, brončana posuda smještena u dvorištu Svetišta za svećenike zbog obrednoga pranja (usp. Izl 30:20-21; Br 8:7). To je opisano u Knjizi Izlaska 30:17-21; 38:8. Umivaonik je bio smješten između Svetišta u šatoru i žrtvenika (usp. Izl 40:7.30).

Umivaonik Svetišta bolje su napravili graditelji Salamonova Hrama. Bio je nazvan “more lijevane kovine” u 1. Knjizi o Kraljevima 7:39. Opisan je u 1. Kraljevima 7:44. Pitanje je ako 1. Kraljevima 7:38 također upućuje na umivaonik.

7:24 “uresi” Vidjeti 1. Knjigu o Kraljevima 6:18 za ovaj simbolizam.

7:26 “pedalj” Vidjeti #4 u [Posebnoj temi: Lakat](#), što pokazuje kako se ljudsko tijelo koristilo za mjerne jedinice.

▣ “bata” [Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:27-37

²⁷Načinio je deset tučanih podnožja; svako je podnožje bilo četiri lakta dugo, četiri lakta široko, a tri lakta visoko. ²⁸Podnožja su bila ovako izrađena: imala su okvire, a okviri su stajali među preponama. ²⁹Na okvirima među preponama *bijahu* lavovi, volovi i kerubini; a na samim preponama, kako iznad lavova i volova tako i pod njima, *bijahu* ukrasi poput vijenaca. ³⁰Svako je podnožje imalo četiri tučana kotača, i osovine od tuča; četiri su njihove noge imale držače; pod umivaonikom *bijahu* držači sliveni s ukrasima. ³¹Gore, gdje su se držači sastavljali, bio je otvor podnožja;

imao je lakat i pol; otvor je bio okrugao, u obliku ukrasne posude, a na njemu *bijahu* uklesani i ukrasi; ali prepone *bijahu* četvrtaste, a ne okrugle.³²Četiri kotača *bijahu* pod preponom. Osovine im izlazile na podnožju; svaki kotač bijaše visok lakat i pol.³³Kotači su bili rađeni kao kolski kotači. Njihove osovine, glavčine, naplaci i paoci, sve *bijaše* lijevano.

³⁴Četiri ramena *bijahu* na četiri ugla svakoga podnožja; iz podnožja su izlazila njegova ramena.³⁵Na vrhu podnožja *bijaše* sve unaokolo krug visok pol lakta; povrh podnožja *bijahu* klinovi; prepone su njima *činile* cjelinu.³⁶Po oplošjima klinova i prepona urezao je kerube, lavove i palme, već prema veličini praznoga oplošja i vijenaca *naokolo*.³⁷Tako načini deset podnožja; jednako izlivenih, jednake veličine i istoga oblika.

7:27-29 Ova “podnožja” (BDB 467) bili su potpornici za deset prijenosnih umivaonika (usp. 2. Ljet 4:6). Ti su potpornici spomenuti u 2. Knjizi o Kraljevima 16:17; 25:13.16; 2. Ljetopisa 4:14; Knjizi proroka Jeremije 27:19; 52:17.20.

7:27 “deset” [Vidjeti Posebnu temu: Simbolički brojevi u Pismu, #5.](#)

▣ “lakta” [Vidjeti Posebnu temu: Lakat.](#)

7:29 “lavovi” [Vidjeti Posebnu temu: Lavovi U SZ-u \(BDB 71, KB 87\).](#)

POSEBNA TEMA: LAVOVI U SZ-u (BDB 71, KB 87)

Često je snaga pojedinca ili naroda bivala opisana kao lav, kralj grabežljivaca:

1. Juda, Knjiga Postanka 49:9; Knjiga proroka Miheja 5:8
2. YHVH u ime Izraela, Knjiga Brojeva 24:9; Knjiga proroka Izaije 31:4; 35:9; Hošee 11:10
3. Izrael kao poraženi lav, Knjiga proroka Ezekiela 19
4. Danovo pleme, Ponovljeni zakon 33:22
5. Davidova snaga nad lavovima, 1. Knjiga o Samuelu 17:34-37
6. Šaul i Jonatan, 2. Knjiga o Samuelu 1:23
7. simbolički zaštitnici Salamonova prijestolja, 1. Knjiga o Kraljevima 10:19-20
8. Bog koristi lavove kao kaznu, 1. Knjiga o Kraljevima 13:20-28; 20:36; 2. Kraljevima 17:25-26; Knjiga proroka Izaije 15:9; metafora u Knjizi o Jobu 4:10 i Knjizi proroka Jeremije 2:30; 49:19; 50:44; Tužaljke 3:10; Knjiga proroka Amosa 3:4.8.12; 5:19; Hošee 5:14; 13:7-8; Nahuma 2:11-12
9. opisuju Davidove neprijatelje od kojih će ga Bog osloboditi, Psalam 7:2; 10:9; 17:12; 22:13.21
10. metafora za nepoznato zlo, Izreke 22:13; 26:13; 28:15
11. korišteno za opis vojske Babilona, Knjiga proroka Jeremije 4:7; 49:19-22; 51:38
12. vojska naroda protiv Božjega naroda, Knjiga proroka Jeremije 5:6; 25:32-38; 50:17; Joela 1:6
13. kako se Božji narod odnosi prema Njemu, Knjiga proroka Jeremije 12:8
14. kako se Božji vođe odnose prema narodu, Knjiga proroka Ezekiela 22:25; Sefanije 3:3
15. metafora za kraljev bijes, Izreke 19:12; 20:2
16. metafora za pobožne, Izreke 28:1
17. metafora za Mesiju, Knjiga Postanka 49:9; Otkrivenje 5:5
18. brzo kretanje lavova vidljivo je u svjetlu uporabe 11 i 12 u Knjizi proroka Jeremije, Danielove metafore o vojsci Babilona. Carstva Plodnoga polumjeseca često su koristila lavove kao simbol naroda (npr. krilati lavovi na vratima boginje Ištar u gradu Babilonu).

▣ “kerubini” [Vidjeti Posebnu temu: Kerubini \(BDB 500, KB 497\).](#)

7:36 “palme” Ovo stablo (BDB 1071; NIDOTTE, tom 4, str. 308-309; UBS *Fauna and Flora of the Bible*, str. 160-162) bilo je u Drevnome Bliskom Istoku sveto. Simboliziralo je:

1. napredak /blagostanje – Psalam 93:13
2. životnost (tj. uvijek zeleno i živjelo je više od 200 godina)
3. ljepotu – Pjesma nad pjesmama 7:8
4. vodstvo – Knjiga proroka Izaije 9:14; 19:15.

Ukrašavalo je:

1. Salamonov Hram
2. Ezekielov hram
3. židovske kovanice iz ranoga doba.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:38-39

³⁸I načini deset umivaonika od tuča. Svaki je umivaonik sadržavao četrdeset bata, a svaki umivaonik *bijaše* o četiri lakta; *i* na svako od deset podnožja *došao je* po jedan umivaonik. ³⁹Postavi pet podnožja na desnoj strani Hrama, a pet na lijevoj strani Hrama; a more stavi s desne strane Hrama, prema jugoistoku.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:40-47

⁴⁰Hiram načini lonce. Dovrši on sav posao što ga je obavljao kralju Salamonu za Dom GOSPODINOV: ⁴¹dva stupa, okrugle glavice što su bile navrh stupova; dva opleta da pokriju dvoje glavice što bijahu navrh stupova; ⁴²četiri stotine mogranja za dva opleta; dva reda mogranja za oba opleta; dva reda mogranja za svaki oplet, da prekriju dvoje glavice navrh stupova; ⁴³deset podnožja i deset umivaonika na podnožjima; ⁴⁴jedno more i dvanaest volova pod njim; ⁴⁵lonce, lopate i kotliće. Svi ti predmeti koje je Hiram načinio kralju Salamonu za Dom GOSPODINOV bili su od sjajnoga tuča. ⁴⁶Kralj je zapovjedio da sve to lijevaju u kalupima od gline, u Jordanskoj dolini, između Sukota i Sartana. ⁴⁷Na koncu je Salamon odredio da *rasporede* sve te predmete, a *bijaše ih toliko* da se nije mogla obračunati težina tuča.

7:40

NASB, NRSV, TEV, REB “umivaonika”
NKJV, JPSOA, Pešita “umivaonika”
NJB “posude za pepeo”
LXX “kotlovi”

MT ima IMENICU MUŠKOGA RODA (BDB 468, KB 492) koja ima nekoliko različitih značenja:

1. umivaonici – Knjiga Izlaska 30:18,28; 31:9; 35:16; 38:8; 39:39; 40:7.11.30; Levitski zakonik 8:11; 2. Knjiga o Kraljevima 16:17; 2. Ljetopisa 4:6.16
2. posuda za kuhanje – 1. Knjiga o Samuelu 2:14 (also DSS)
3. vedra – 2. Knjiga Ljetopisa 4:11,16
4. podij od bronce – 2. Knjiga Ljetopisa 6:13
5. žeravnica – Knjiga proroka Zaharije 12:6.

Najbolja opcija je #2, korištena za kuhanje nekih žrtava (usp. Lev 7:15-18).

☐ “lonce” Ovaj pojam (BDB 284) ponovljen je u 1. Knjizi o Kraljevima 7:45. Upućuje na brončane posude korištene za uklanjanje pepela od žrtvenika (usp. Izl 27:3; 38:3; vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 245).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 48-50

⁴⁸Salamon načini sve predmete koji *bijahu u* Domu GOSPODINOVU: zlatni žrtvenik i zlatni stol na kojemu *bijaše* kruh Prisutnosti; ⁴⁹pet svijećnjaka s desne i pet s lijeve strane pred Debirom, od čistoga zlata; cvjetove, svjetiljke, usekače od zlata; ⁵⁰vrčeve, noževe, kotliće, plitice i kadionice od čistoga zlata; stožere za vrata nutarnje dvorane – to je Svetinja nad svetinjama, *i za vrata Hekala, to jest* Hrama, sve od zlata.

7:48-50 Sažetak postavljanja pokućstva u Salamonovu Hramu.

☐ “zlatni žrtvenik” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik za tamjan /kadioni žrtvenik.](#)

☐ “zlatni stol” [Vidjeti Posebnu temu: Pokazni kruh ili Kruh prisutnosti.](#)

POSEBNA TEMA: Pokazni kruh ili Kruh prisutnosti ili Prineseni kruhovi

Ovaj dio namještaja, na kojem je bio položen kruh, opisan je u Knjizi Izlaska 25:23-30; 37:10-16. Bio je smješten u Svetištu.

Kruh je bilo dvanaest velikih pogača (\pm 2-3 pogača, usp. Lev 24:5-9). One su simbolizirale Božje odredbe vezane za Izraelove potrebe za hranom. Mijenjale su se svakoga tjedna i svećenici je bio dopušteno jesti stare kruhove /pogače (usp. Lev 24:9).

Kako je Svetište bilo okrenuto prema istoku, kad je netko ušao u Svetište (prva prostorija u nutarnjem dijelu šatora/svetišta), stol za Prinesene kruhove bio je na desnoj strani, menora na lijevoj, žrtvenik za tamjan stajao je ravno ispred, ispred zastorom što je odvajao Svetinju od Svetinje nad svetinjama, savršenoj kocki u kojoj je bio Kovčeg saveza.

▣ “svijećnjaka” [Vidjeti Posebnu temu: Svijećnjak.](#)

POSEBNA TEMA: SVIJEĆNJAK

Ovo je (“menora”, BDB 633, KB 600) sveti predmet za osiguravanje svjetla u Svetinji nad svetinjama (usp. Izl 25:37; 27:20-21). Opisan je u Knjizi Izlaska 25:31-40; 37:17-24:

1. napravljen od zlata
2. šest kraka na središnjem kraku, po tri sa svake strane
3. na vrhu svakoga kraka tri čaše, u obliku bademovih cvjetova s čaškom i laticom /cvijetom
4. na vrhu središnjega kraka su četiri čaše, kao #3
5. svi su dijelovi bili napravljeni od jednoga komada kovanoga zlata (jedan talent, usp. Izl 25:39)
6. posve isti uzorak bio je objavljen Mojsiju na gori Sinaj (usp. Izl 25:40)
7. uzorak u Knjizi Izlaska dio je viđenja što je imao Zaharija u Knjizi proroka Zaharije 4:1-6; ovo čini se odražava hram nakon izgnanstva, drugi hram.

Salamon ga je promijenio u deset odvjanih svijećnjaka (usp. 1. Kr 7:49; 2. Ljet 4:7) u ovome Hramu.

Pitanje je ako je menora nekako povezana sa zamisli o “stablu spoznaje dobra i zla”, iz Knjige Postanka 2:17, koje je moralo dati svjetlo /spoznaju (usp. Post 3:5).

Moguće da je Ivanov prikaz Isusa kao “Svjetla svijeta” u Evanđelju po Ivanu 8:12 vezan na ovu zamisao. Priložio sam svoje bilješke iz Evanđelja po Ivanu:

Ivan 8:12: “Ja sam Svjetlo”, Ivan 6.7.i 8 izgleda kako se odnosi na razdoblje “lutanja pustinjom” u povijesti Izraela, izvor metafora što Isus koristi o Sebi.

- A. Ivan 6 koristi “manu” i “kruh života”.
- B. Ivan 7 koristi “vodu” i “živu vodu”.
- C. Ivan 8 koristi “svjetlo” i “Šekina slavu”.

Ova metafora za svjetlo ponavlja se kroz Evanđelje po Ivanu (usp. Iv 1:4-5.8-9; 3:19-21; 9:5; 12:46).

Postoji neka raspra o tome na što se točno ovo odnosi:

1. drevni strah od mraka
2. naslov za Boga u SZ-u (usp. Ps 27:1; Iz 62:20; 1. Iv 1:5)
3. pozadina Blagdane sjenice, osvjetljenje svijećnjaka u Dvorištu za žene
4. smjerenje na Šekina oblak u razdoblju lutanja pustinjom što je simbolizirao Božju prisutnost
5. Mesijanski naslov u SZ-u (usp. Iz 42:6, 49:6; Lk 2:32).

Rabini koriste “svjetlo” kao naslov za Mesiju. Svijetljenje velikih svijećnjaka u Dvorištu za žene tijekom Blagdane sjenice i očito je okolnost za Isusovu izjavu. Mesijanske implikacije svjetla i posebne reference u Evanđelju po Ivanu 1:4.8, podudaraju se s obredom u Hramu kako bi Isus nastavio otkrivati Svoje istinsko podrijetlo.

Ovo je jedan od sedam “Ja Jesam” izjava u Evanđelju po Ivanu (slijeđene predikatom):

1. Ja sam Kruh života (Iv 6:35.41.46.51)
2. Ja sam Svjetlo svijeta (Iv 8:12; 9:5; usp. 1:4.9; 12:46)
3. Ja sam Vrata ovčinjaka (Iv 10:7.9)
4. Ja sam Dobar pastir (Iv 10:11.14)

5. Ja sam uskrsnuće, i život (Iv 11:25)

6. Ja sam put, istina, i život (Iv 14:6)

7. Ja sam pravo vino (Iv 15:1.5).

Ove jedinstvene izjave, nađene samo u Evanđelju po Ivanu, pokazuju Osobu Isusa. Ivan se fokusira na ove osobne vidove spasenja. Mi moramo vjerovati Njemu!

▣ **“Debirom” [unutarnje Svetište]** [Vidjeti Posebnu temu: Šator sastanka u pustinji.](#)

Zapamtite, u kovinama postoji simbolizam (gradacije svetosti):

1. bronca /tuč za one stvari što su se nalazile izvan unutarnje dvorane
2. zlato za one stvari što su se nalazile u unutarnjemu dijelu dvorane.

7:50

NASB, NKJV, TEV, Pešita “stožere”

NJB, REB “panele”

JPSOA “spojnice”

LXX “ulazna vrata”

Ova IMENICA (BDB 874) pojavljuje se samo dva puta u SZ-u:

1. Knjiga proroka Izaije 3:17, “čela /tjemena”
2. ovdje (vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 712).

Postoji vrlo mnogo graditeljskih pojmova u poglavljima 6-7!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 7:51

⁵¹Tako bi priveden kraju sav posao što ga Salamon obavi za Dom GOSPODINOV. Salamon unese sve svete darove oca svoga Davida, srebro, zlato i posude, *i stavi ih u riznicu Doma GOSPODINOVA.*

7:51 Mnoge dragocjene kovine što su bile u Hramu došle su od Davidovih vojnih osvajanja i danaka (usp. 2. Sam 8:11; 1. Ljet 29:2-5; 2. Ljet 5:1).

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 8

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Kovčeg saveza unesen u Hram 8:1-11	Kovčeg saveza unesen u Hram 8:1-11	posveta Hrama 8:1-11	Zavjetna škrinja unesena u Hram 8:1-9 8:10-13	Kovčeg saveza unesen je u Hram 8:1-9 Jahve preuzima Svoj Hram 8:10-11
Salamon se obraća narodu 8:12-13 (12-13)	8:12-13 (12-13)	8:12-13 (12-13)	(12-13)	8:12
8:14-21	Salamonov govor kad je završio posao 8:14-21	8:14-21	Salamon se obraća narodu 8:14-16 8:17-19 8:20-21	8:13 Salamon se obraća narodu 8:14-21
molitva posvećenja 8:22-30	Salamonova molitva posvećenja 8:22-30	8:22-26 8:27-30	Salamonova molitva 8:22-26 8:27-30	Salamonova molitva za njega sâmog 8:22-29 Salamonova molitva za narod 8:30-32
8:31-32	8:31-32	8:31-32	8:31-32	
8:33-34	8:33-34	8:33-34	8:33-34	8:33-34
8:35-36	8:35-36	8:35-36	8:35-36	8:35-36
8:37-40	8:37-40	8:37-40	8:37-40	8:37-40
8:41-43	8:41-43	8:41-43	8:41-43	dopunski odjeljak 8:41-43
8:44-45	8:44-45	8:44-45	8:44-45	8:44-45
8:46-53	8:46-53	8:46-53	8:46-51	8:46-51
			8:52-53 zaključna molitva	zaključna molitva i blagoslov naroda 8:52-53
Salamonov blagoslov 8:54-55 8:56-61	Salamon blagoslivlja zajednicu 8:54-61	8:54-55 8:56-61	8:54-61	8:54-61

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove

nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Ovo poglavlje ima puno ponovljenih izričaja (mnogi od njih su kao u Ponovljenome zakonu). Bavi se različitim skupinama molitve (tj. blagoslovi i oprosti). Po mome mišljenju ovo je jedna od najvećih molitava u SZ-u!
- B. Sadrži mnogo antropomorfizama:
 - 1. usta, stihovi 15.24
 - 2. ruka, stihovi 15.24
 - 3. oči, stihovi 29.52
 - 4. moćna ruka ... ispružena mišica , stih 42
 - 5. uši (dosl. "čuj /počuj"), stih 49
 - 6. govor, stihovi 20.25.53,56.

[Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva.](#)

POSEBNA TEMA: ANTROPOMORFISTIČKI JEZIK ZA OPIS BOŽANSTVA

- I. OVA VRSTA JEZIKA (tj. Božanstvo opisano u ljudskim pojmovima) VRLO JE UOBIČAJENA U SZ-u (neki primjeri).
 - A. Dijelovi fizičkoga tijela:
 - 1. oči – Knjiga Postanka 1:4.31; 6:8; Izlazak 33:17; Brojevi 14:14; Ponovljeni zakon 11:12; Knjiga proroka Zaharije 4:10
 - 2. ruke – Knjiga Izlaska 15:17; Brojevi 11:23; Ponovljeni zakon 2:15
 - 3. ruka – Knjiga Izlaska 6:6; 15:16; Ponovljeni zakon 4:34; 5:15
 - 4. uši – Knjiga Brojeva 11:18; 1. Samuelova 8:21; 2. Kraljevima 19:16; Psalam 5:1; 10:17; 18:6
 - 5. lice – Knjiga Izlaska 33:11; Levitski zakonik 20:3.5.6; Brojevi 6:25; 12:8; Ponovljeni zakon 31:17; 32:20; 34:10
 - 6. prst – Knjiga Izlaska 8:19; 31:18; Ponovljeni zakon 9:10; Psalam 8:3
 - 7. glas – Knjiga Postanka 3:9.11.13; Izlazak 15:26; 19:19; Ponovljeni zakon 26:17; 27:10
 - 8. noge – Knjiga Izlaska 24:10; Knjiga proroka Ezekiel 43:7
 - 9. ljudsko obličje – Knjiga Izlaska 24:9-11; Psalam 47; Knjiga proroka Izaije 6:1; Ezekiel 1:26
 - 10. anđeo Gospodnji – Knjiga Postanka 16:7-13; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16; Izlazak 3:4.13-21; 14:19; Suci 2:1; 6:22-23; 13:3-22.
 - B. Fizičko djelovanje (neki primjeri):
 - 1. govorenje kao mehanizam stvaranja – Knjiga Postanka 1:3.6.9.11.14.20.24.26
 - 2. hodanje (tj. zvuk od) – Knjiga Postanka 3:8; Levitski zakonik 26:12; Ponovljeni zakon 23:14; Knjiga proroka Habakuka 23:14
 - 3. zatvaranje vrata Noine arke – Knjiga Postanka 7:16
 - 4. mirisanje žrtava – Knjiga Postanka 8:21; Levitski zakonik 26:31; Knjiga proroka Amosa 5:21
 - 5. silaženje – Knjiga Postanka 11:5; 18:21; Izlazak 3:8; 19:11.18.20
 - 6. ukapanje Mojsija – Ponovljeni zakon 34:6.
 - C. Ljudski osjećaji (neki primjeri):
 - 1. kajanje /žaljenje – Knjiga Postanka 6:6.7; Izlazak 32:14; Knjiga o Sucima 2:18; 1. Samuelova 15:29.35; Knjiga proroka Amosa 7:3.6
 - 2. gnjev – Knjiga Izlaska 4:14; 15:7; Brojevi 11:10; 12:9; 22:22; 25:3.4; 32:10.13.14; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 29:20
 - 3. ljubomora – Knjiga Izlaska 20:5; 34:14; Ponovljeni zakon 4:24; 5:9; 6:15; 32:16.21; Knjiga o Jošui 24:19
 - 4. gađenje /zgražanje – Levitski zakonik 20:23; 26:30; Ponovljeni zakon 32:19.
 - D. Obiteljski pojmovi (neki primjeri):
 - 1. Otac:
 - a. Izraela – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 31:9; Hošea 11:1

- b. kralja – 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16; Psalam 2:7
- c. metafore očinskog djelovanja – Ponovljeni zakon 1:31; 8:5; 32:6-14; Psalam 27:10; Izreke 3:12; Knjiga proroka Jeremije 3:4.22; 31:20; Hošea 11:1-4; Malahija 3:17
- 2. Roditelj – Knjiga proroka Hošea 11:1-4
- 3. Majka – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 (analogija majke koja doji)
- 4. Mladi odan ljubavnik – Knjiga proroka Hošee 1 - 3.

II. RAZLOZI UPORABE OVE VRSTE JEZIKA

- A. Za Boga je bilo nužno otkriti Sâmoga Sebe ljudskim bićima. Ne postoji drugi rječnik nego pale, svjetovne riječi. Vrlo prošireni okvir Boga kao muške osobe jedan je primjer antropomorfizam jer je Bog duh!
- B. Bog uzima najznačajnije vidove ljudskoga života i koristi ih kako bi otkrio Sâm Sebe palome ljudstvu (otac, majka, roditelj, ljubavnik)
- C. Iako neophodno tada (tj. Post 3:8), Bog ne želi biti ograničen ikakvim fizičkim obličjem (usp. Izl 20; Pnz 5).
- D. Konačan antropomorfizam je utjelovljenje Isusa! Bog je postao fizički, opipljiv (usp. 1. Iv 1:1-3). Božja poruka postala je Riječ Božja (usp. Iv 1:1-18).

III. Za dobru kratku raspru, vidjeti G. B. Caird, *The Language and Imagery of the Bible*, poglavlje 10, "Antropomorfizam", u *The International Standard Bible Encyclopaedia*, str. 152-154.

- C. Za mene je najveći aspekt ove predivne molitve za posvećenje YHVH-ina briga za ne-Izraelce (posebice stihovi 41-43.60)! To je implikacija monoteizma (usp. stihovi 23.60).

[Vidjeti Posebnu temu: Monoteizam.](#)

POSEBNA TEMA: MONOTEIZAM

Čovječanstvo je uvijek osjećalo kako postoji više od stvarnosti negoli ove fizičke (tj. pod utjecajem stvari van njihova nadzora, kao što su oluje, pomrčine, komet, vrijeme, događaji, smrt, itd.). Antropolozi su nam rekli kako su oni našli stvari u grobovima primitivnih humanoida što su očito za naredni život, kojeg su vidjeli kao nastavak ovoga života.

Prva pisana kultura bila je Sumer (južne rijeke Tigris, Eufrat), koja je započela oko 10000 – 8000. g.pr.Kr. Oni su pisali spjevove kako bi izrazili njihovo viđenje bogova i njihovo uzajamno djelovanje. Opetovano, više slično ljudima sa svima njihovim slabostima. Njihove predaje postojale su u usmenome obliku dugo vremena prije negoli su bile zapisane.

Postojao je teološki razvitak od:

- 1. animizma do
- 2. politeizma /mnogoboštva do
- 3. visokoga boga (ili dualizam).

Zamisao o "monoteizmu /jednoboštvo" (jedan i samo jedan osoban, etički Bog bez ženskoga ortaka /supruga), ne samo "visoki bog" politeizma ili dobar bog iranskoga dualizma (Zoroastrijanizam), jedinstven je Izraelu (Abraham i Job, 2000. g.pr.Kr.). Sa samo jednom rijetkom iznimkom nakratko u Egiptu (Amenhotep IV., također poznat kao Akhenaten /Eknaton, 1367.-1350. ili 1386.-1361. g.pr.Kr., koji je štovano *Atona*, boga Sunca, kao jedinoga boga). Vidjeti J. Assmann, *The Mind of Egypt*, str. 216-217.

Ova je zamisao izražena u nekoliko izričaja u SZ-a:

- 1. "nitko kao JHVH naš Elohim", Knjiga Izlaska 8:10; 9:14; Ponovljeni zakon 33:26; 1. Kraljevima 8:23
- 2. "nitko drugi osim Njega", Ponovljeni zakon 4:35.39; 32:39; 1. Knjiga o Samuelu 2:2; 2. Samuelova 22:32; Knjiga proroka Izaije 45:21; 44:6.8; 45:6.21
- 3. "JHVH je jedan", Ponovljeni zakon 6:4; Poslanica Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; 1. Timoteju 2:5; Jakovljeva 2:19
- 4. "nitko kao Ti", 2. Knjiga o Samuelu 7:22; Knjiga proroka Jeremije 10:6
- 5. "Ti si jedini Bog", Psalam 86:10; Knjiga proroka Izaije 37:16
- 6. "Prije Mene nijedan bog nije bio načinjen i neće biti poslije Mene", Knjiga proroka Izaije 43:10
- 7. "ne postoji drugi; osim Mene ... nema drugoga", Knjiga proroka Izaije 45:5.6.22

8. “On je izvor svega”, Knjiga proroka Izaije 45:7 (usp. Am 3:6)
9. “ne postoji nitko drugi, nijedan drugi Bog”, Knjiga proroka Izaije 45:14.18
10. “ne postoji nijedan drugi bog osim Mene”, Knjiga proroka Izaije 45:21
11. “nema drugoga; ... ne postoji nijedan kao Ja”, Knjiga proroka Izaije 46:9.

Mora biti dopušteno da se ova ključna doktrina otkrivala na napredujuće načine. Rane izjave mogu biti razumijete kao “henoteizam” ili praktični monoteizam (postoje drugi bogovi, tj. Jš 24:15; 1. Kr 18:21), ali samo je jedan Bog za nas (usp. Izl 15:11; 20:2-5; Pnz 5:7; 6:4.14; 10:17; 32:12; 1. Kr 8:23; Ps 83:18; 86:8; 136:1-9).

Prvi tekstovi što počinju pokazivati singularitet /jedinstvenost (filozofijski monoteizam) su rani (usp. Izl 8:10; 9:14; 20:2-3; Pnz 4:35.39; 33:26). Pune i potpune tvrdnje nađene su u Knjizi proroka Izaije 43 - 46 (usp. 43:10-11; 44:6.8; 45:7.14.18.22; 46:5.9).

SZ podejenjuje bogove naroda kao:

1. ljudska stvorenja – Ponovljeni zakon 4:28; 2. Knjiga o Kraljevima 19:18; Psalam 115:4-8; 135:15-18; Knjiga proroka Izaije 2:8; 17:8; 37:19; 40:19; 41:7.24.29; 44:10.12; 46:6-7; Jeremije 10:3-5; Otkrivenje 9:10
2. demone – Ponovljeni zakon 32:17; Psalam 106:37; Knjiga proroka Izaije 8:19; 19:3c; 1. Poslanice Korinćanima 10:20; Otkrivenje. 9:20
3. ništavnost, ispraznost – Ponovljeni zakon 32:21; 2. Knjiga o Kraljevima 17:15; Psalam 31:6; Knjiga proroka Izaije 2:18; 41:29; Jeremije 2:5; 8:19; 10:8; 14:22;
4. nema bogova – Ponovljeni zakon 32:21; 2. Knjiga Ljetopisa 13:9; Knjiga proroka Izaije 37:19; Jeremije 2:11; 5:7; 1. Poslanica Korinćanima 8:4-5; 10:20; Otkrivenje 9:20.

NZ smjera na Ponovljeni zakon 6:4 u Poslanici Rimljanima 3:30; 1. Korinćanima 8:4.6; Efežanima 4:6; 1. Timoteju poslanici 2:5; i Jakovljevoj poslanici 2:19. Isus navodi to kao prvu zapovijed u Evanđelju po Mateju 22:36-37;

Biblijski monoteizam okarakteriziran je:

1. Bog je jedan i jedinstven (ontologija se pretpostavlja, ne specificirana)
2. Bog je osoban /Bog je osoba (usp. Post 1:26-27; 3:8)
3. Bog je etički (usp. Izl 34:6; Neh 9:17; Ps 103:8-10)
4. Bog je stvorio ljude u Svojoj slici (Post 1:26-27) za zajedništvo (tj. #2). On je ljubomoran Bog (usp. Izl 20:5- 6).

Iz NZ:

1. Bog ima tri vječna, osobna očitovanja (vidjeti [Posebnu temu: Trojstvo](#))
2. Bog je savršenbo i potpuno otkriven u Isusu (usp. Iv 1:1-14; Kol 1:15-19; Heb 1:2-3)
3. Božji vječan naum za iskupljenje ljudstva jeste žrtveni prinos Njegova vlastita Sina (Iz 53; Mk 10:45; 2. Kor 5:21; Fil 2:6-11; Heb).

D. Većina Salamonovih zahvala povezana je s YHVH-inim obećanjima dana Davidu u 2. Knjizi o Samuelu 7; 1. Ljetopisa 17. Ali zabilježite broj riječi “ako”! Ovo je bio uvjetovani Savez.

[Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

E. *The Jewish Study Bible*, str. 690, popisuje riječi i izričaje što se podudaraju s onima u Ponovljenome zakonu:

1. 1. Knjiga o Kraljevima 8:23 – Ponovljeni zakon 7:9.12
2. 1. Knjiga o Kraljevima 8:23 – Ponovljeni zakon 4:39
3. 1. Knjiga o Kraljevima 8:24 – Ponovljeni zakon 2:30; 4:20; itd.
4. 1. Knjiga o Kraljevima 8:30,39,43,49 – Ponovljeni zakon 26:15
5. 1. Knjiga o Kraljevima 8:33.34.38.43.57 – Ponovljeni zakon 21:8; 26:15
6. 1. Knjiga o Kraljevima 8:36 – Ponovljeni zakon 4:21; 15:4; itd.
7. 1. Knjiga o Kraljevima 8:40 – Ponovljeni zakon 4:10; 5:26; itd.
8. 1. Knjiga o Kraljevima 8:42 – Ponovljeni zakon 4:34; 5:15; itd.
9. 1. Knjiga o Kraljevima 8:51 – Ponovljeni zakon 4:20.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:1-11

¹Tada Salamon sazva u Jeruzalem sve starješine Izraela, sve knezove plemena i glavare *obitelji*, da se prenese Kovčeg saveza GOSPODINOVA iz grada Davidova, što je Sion. ²Svi se ljudi Izraelovi skupiše pred kraljem Salamonom na blagdan, u mjesecu Etanimu, što je sedmi mjesec. ³I kad su došle Izraelove starješine, svećenici donesoše Kovčeg saveza. ⁴Oni donesoše Kovčeg saveza GOSPODINOVA i Šator sastanka i sve posvećeno posuđe, što bijaše u Šatoru, a donesoše ih svećenici i leviti. ⁵Kralj Salamon i sva zajednica Izraelova koja se skupila oko njega žrtvovali su pred Kovčegom GOSPODINOVIM toliko ovaca i goveda da se ne mogahu prebrojiti ni procijeniti. ⁶Onda svećenici donesoše Kovčeg saveza GOSPODINOVA na njegovo mjesto, u Debir Doma, to jest u Svetinju nad svetinjama, pod krila kerubina. ⁷Naime kerubini su imali raširena *svoja* krila nad mjestom gdje stajaše Kovčeg saveza, i zaklanjahu odozgo njega i njegove motke. ⁸Ali motke su bile toliko dugačke da su im se krajevi vidjeli iz Svetišta nasuprot Debiru, ali se nisu vidjele izvana; i još su tamo do današnjega dana. ⁹U Kovčegu nije bilo ništa osim dviju kamenih ploča koje metnu Mojsije na Horebu, gdje GOSPODIN sklopi Savez s Izraelcima, kad iziđoše iz Egipta. ¹⁰I dogodi se da kad su svećenici izašli iz Svetišta, oblak ispuni Dom GOSPODINOV, ¹¹tako da svećenici ne mogoše od oblaka nastaviti službu: slava GOSPODINOVA ispuni Dom GOSPODINOV.

8:1 Zabilježite stupnjeve vodstva:

1. starješine Izraela
2. poglavari plemena
3. vođe očevih kućanstava
4. svi ljudi Izraela, stih 2.

[Vidjeti Posebnu temu: Starješina.](#)

POSEBNA TEMA: STARJEŠINA

I. SZ-na uporaba:

- A. korišteno o Božjim anđelima koji su činili Anđeosko vijeće (BDB 278, KB 278, usp. Iz 24:23). Ova ista terminologija korištena je o anđeoskim stvorenjima u Knjizi Otkrivenja (usp. Otk 4:4.10; 5:5.6.8.11.14; 7:11.13; 11:16; 14:3; 19:4)
- B. korišteno o plemenskim poglavarima u SZ-u (usp. Izl 3:16; Br 11:16). Kasnije u NZ-u ovaj se pojam primjenjuje za skupinu vođa iz Jeruzalema koji su činili Visoku vijeće /sud Židova, Sanhedrin (usp. Mt 21:23; 26:57). U Isusovo vrijeme ovo je tijelo sastavljeno od sedamdeset članova nadziralo potkupljivo svećenstvo (tj. ne iz Aronove loze nego kupljeno od rimskih vladara).

II. NZ-na uporaba:

- A. korišteno o mjesnim vođama NZ-ne crkve. To je bio jedan od tri sinonimna pojma (pastor, nadglednik, i starješina, usp. Tit 1:5.7; Djela 20:17.28). Petar i Ivan koriste taj pojam za uključivanje sebe u skupinu vođa (usp. 1. Pt 5:1; 2. Iv 1; 3. Iv 1)
- B. postoji igra na pojam starješina (*presbuteros*) u 1. Petrovoj poslanici 1:1 i 5. Pojam se očito koristio kao naslov vodstva (usp. stih 1) i oznaka starosne dobi (usp. stih 5). Uporaba ovoga pojma je iznenađujuća obzirom da je to temeljna oznaka za židovsko plemensko vodstvo, dok je “biskup” ili “nadglednik” (*episcopos*) u Grčkoj državi-gradu bila oznaka za vodstvo. Petar u 1. Petrovoj poslanici koristi židovske pojmove kako bi naslovio poganske vjernike.

Petar sebe naziva “drug starješina”, pojam *presbuteros* plus PREPOZICIJA *syn*, što podrazumijeva “zajedničko sudjelovanje s”. Petar ne potvrđuje svoj apostolski autoritet (usp. 2. Iv 1, gdje jedan drugi apostol sebe naziva “starješina”), ali opominje (tj. “preklinjem”, PREZENT AKTIVNOGA INDIKATIVA) mjesne starješine neka djeluju i žive primjereno u svjetlo toga.

1. Kristov primjer
2. skorost Njegova povratka.

Rana crkva nije imala plaćene položaje vodstva, nego je prepoznala Bogom-dane darove za službu i vodstvo unutar rane mjesne crkve. Ova potvrda darovitosti morala je biti uravnotežena s kulturološkim poštovanjem “starosne mudrosti”, posebno među židovskom vjerujućom zajednicom. Dakle, Petar naslovljava obje vrste vodstva.

Također zabilježite da je pojam “starješine” MNOŽINA. Ovo može upućivati na: (1) broj vođa kućne crkve (usp. Djela 20:17) ili (2) različite duhovne darove među tijelom starješina (usp. Ef 4:11), što jasno izriče da služba pripada svim vjernicima. Ovo je usporedno s koceptom o “kraljevstvu svećenstva” (usp. 1. Pt 2:5.9)
C. korišteno o starijim ljudima u crkvi, ne posebno o vodstvu (usp. 1. Tim 5:1; Tit 2:2).

☐ **“Kovčeg saveza GOSPODINOVA”** Ovo je bio simbol YHVH-ine prisutnosti s Njegovim narodom i sadržavao je Savez iz Knjige Izlaska 19 - 20; Ponovljenoga zakona 5.

[Vidjeti Posebne teme: Kovčeg saveza; i: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

☐ **“grada Davidova, što je Sion”** Ponekad “grad Davidov” upućuje na Betlehem, ali ovdje na Jeruzalem.

[Vidjeti Posebnu temu: Morija, Salem, Jebus, Sion, Jeruzalem.](#)

8:2 “blagdan” Postojalo je nekoliko Blagdana u sedmome mjesecu:

1. Roš Hašana (blagdan Nove godine)
2. Yom Kipur (Dan pomirenja)
3. Sukot (Blagdan šatora ili sjenica).

Ono što iznenađuje komentatore jeste to da 2. Knjiga o Kraljevima 6:38 kaže kako je Hram bio dovršen u osmome mjesecu, ali ovdje je on bio posvećen u jedanaestome mjesecu. Zašto se dogodilo kašnjenje nije poznato, samo se nagađa. Čini se kako je ovo bio Blagdan šatora ili sjenica (usp. Lev 23:34; Pnz 16:13-15; 1. Kr 8:21; 12:32; 2. Ljet 5:3; 7:8; Neh 8:14; Ez 45:25; Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 495-502).

[Vidjeti Posebnu temu: Blagdani Izraela, D.3.](#)

POSEBNA TEMA: BLAGDANI IZRAELA

- I. Mojsijevski godišnje Blagdani (usp. Izl 23:14-17; Lev 23; Br 28; Pnz 16).
 - A. Od svih Židova muškaraca bilo je zahtijevano vršenje tri godišnja Blagdana (usp. Izl 23:14.17; 34:23) ako je moguće.
 - B. Ovi su Blagdani imali ratarsko, kao i nacionalno značenje.
 - C. Svaki je bio dan odmora, šovanja, i zajedništva zajednice.
 - D. Tri zahtijevana godišnja Blagdana:
 1. Pasha (usp. Izl 12:1-14.21-28; Lev 23:4-14; Br 28:16-25; Pnz 16:1-8; [vidjeti Posebnu temu dolje: Pasha](#)):
 - a. davanje zahvalnosti i posveta žetve ječma
 - b. slavljenje spomena na Izlazak
 - c. to je bilo slijeđeno osmodnevnim Blagdanom beskvasnoga kruha (usp. Izl 12:15-20; 34:18-20)
 2. Pedesetnica (Blagdan sedmica, usp. Izl 23:16; 34:22):
 - a. davanje zahvalnosti i posveta žetve pšenice
 - b. slavljenje spomena na davanje Tore Mojsiju na gori Sinaj rabinskim računanjem
 - c. vidjeti Levitski zakonik 23:15-21; Knjigu Brojeva 28:26-31
 3. Kolibe /Sjenice /Barake (Sukot [*Sukkot* – Blagdan sjenica – op.prev.]):
 - a. davanje zahvale za žetvu općenito
 - b. slavljenje spomena na početak razdoblja lutanja pustinjom
 - c. vidjeti Knjigu Izlaska 23:16; 34:22; Levitski zakonik 23:34-44; Ponovljeni zakon 16:13-17
 - d. to je bilo slijeđeno osmodnevnim slavljenjem (usp. Lev 23:36; Br 29:35-38).
 - E. Ostali godišnji Blagdani:
 1. Svečanost Nove godine (*Roš-hašana*):
 - a. vidjeti Levitski zakonik 23:23-25; Knjigu Brojeva 29:1-6
 - b. ovaj se dan odmora i žrtvovanja održavao prvoga dana *Tišrija*
 - c. vid Blagdana ovog dana, tako uobičajen u NZ-no vrijeme, neodređen je u Tori

2. Dan pomirenja - “dan pokrivanja” ili *Yom Kippur* (jedini dan posta):
 - a. dan odmora, posta, i pokajanja
 - b. obred za uklanjanje skupne nečistoće (šatora, svećenika, i naroda)
 - c. vidjeti Knjigu Izlaska 30:10; Levitski zakonik 16; 23:26-32; 25:9; Knjigu Brojeva 29:7-11
 - d. teško je točno objasniti kad je taj Blagdan bio ponovo uspostavljen nakon Izgnanstva.

II. Ostali Mojsijevski dani Blagdani:

- A. Sabat ([vidjeti Posebnu temu dolje: Sabat /Subota \[SZ\]](#)):
 1. tjedni dan odmora i štovanja
 2. vidjeti Knjigu Postanka 2:1-3; Izlazak 16:22-30; 20:8-11; 23:12; 31:12-16; Levitski zakonik 23:1-3; Brojevi 28:9-10.
- B. Subotnja godina:
 1. svake sedme godine zemlja je otpočinula (nije sijana)
 2. vidjeti Knjigu Izlaska 23:10-11; Levitski zakonik 25:1-7; Ponovljeni zakon 15:1
 3. to je označavalo da je JHVH vlasnik zemlje i da ju je dao Izraelu
 4. svi su robovi bili oslobođeni (usp. Izl 21:2-6) i svi dugovi oprošteni (usp. Pnz 15:1-6).
- C. Jubilarna godina:
 1. svake sedme Subotnje godine (tj. 50.-te godina)
 2. vidjeti Levitski zakonik 25:8-18; 27:17-24
 3. otpuštanje dugova i vraćanje zemlje, oslobađanje robova (usp. Lev 25:10.13, vrlo slično Subotnjoj godini)
 4. njeno uvođenje nikad nije zabilježeno.
- D. Mjesečev mlađak:
 1. posebni prinosi i dan odmora
 2. vidjeti Knjigu Brojeva 10:10; 28:11-15
 3. moguće slavljenje uspomene na postavljanje Šatora (usp. Izl 40:2.17)
 4. židovski kalendar temeljen je na mjesečevim ciklusima.

III. Ovi obredi i pravila pokazuju razvoj tijekom vremena. Ti Blagdani i post mogli su imati početak u poganskim kalendarima ([vidjeti Posebnu temu dolje: Štovanje Mjeseca](#)), ali bili su razvijeni u jedinstveno židovsko veličanje JHVH i posvetu JHVH-i. Prirodni (sezonski), poljodjelski (sađenje, kiša, i žetva), te nacionalni događaji (Izlazak, davanje Zakona, itd.) bili su usklađeni s posebno označenim vremenima godine za štovanje.

☐ “Etanimu” [Etanim] [Vidjeti Posebnu temu: Kalendari drevnoga Bliskog Istoka.](#)

8:3 “svećenici” [Vidjeti Posebnu temu: Levitski svećenici.](#)

POSEBNA TEMA: LEVITSKI SVEĆENICI

- I. Prema Rolandu de Vauxu, *Ancient Israel*, tom 2, str. 358, ime “Levi” može imati tri moguća etimološka izvora:
 - A. “okretati se uokolo”, podrazumijeva obredni ples ili postupak (slično plesu proroka *Baala* u 1. Kr 18:26)
 - B. “pratiti nekoga” ili “biti napadnut od nekoga”, moguće narodna etimologija dana u Knjizi Postanka 29:34, također zabilježite Brojevi 18:2.4
 - C. “pozajmiti”, “dati jamstvo”, moguće upućuje na i usporedno je s “dati” što upućuje na prvorodne YHVH-i (Br 3:12; 8:16) ili na Samuela koji je bio dan YHVH-i u 1. Samuelovoj 1:28.
 Uključeno je nekoliko razvojnih stupnjeva:
 - A. u Knjizi Izlaska to su bili prvorodeni od svake obitelji što su bili dani YHVH-i, da Mu služe (usp. Izl 13)
 - B. ovo je bilo promijenjeno (Mojsijev Savez) na jedno određeno pleme (tj. Levijevo) koje je djelovalo kao YHVH-ini posebni sluge (usp. Br 3:12; 8:16)

- C. ovo je bilo izmijenjeno u povijesti Izraela:
1. neke Levijeve obitelji služile su u središnjemu svetištu
 2. druge su službovale mjesno
 3. poslije je rabinski judaizam proširio zamisao mjesnih levitskih učitelja na mjesne rabine ili pisare, ali ne neophodno iz Levijevog plemena
- D. za dobru raspravu o ostaloj teoriji vidjeti:
1. *The Language and Imagery of the Bible*, od G. B. Cairda, str. 70
 2. *Ancient Israel* od Rolanda de Vauxa, tom 2, str. 360-371.

II. Odvojiti (uzeto iz bilježaka Dr. Utleyja o **Pnz 10:8**)

GLAGOL “odvojiti” (BDB 95, KB 110, *Hiphil* PERFEKT, usp. Br 8:14; 16:9; 1. Ljet 23:13) znači “podijeliti”. Ovdje se izdvajanje odnosi na:

- A. posebnu kultnu službu povezanu sa Šatorom i kasnije Hramom
- B. blagoslove naroda (usp. 10:8; Lev 9:22-23; Br 6:22-27)
- C. suđenje sporovima među ljudima (usp. 21:5)
- D. sud između čistih i nečistih (usp. Lev 10:10).

Ovaj je GLAGOL uspoređan s “odabrati” (BDB 103, KB 119, usp. 18:5; 21:5).

Izrael je morao biti odvojen od ostalih naroda (usp. Lev 20:24-26; 1. Kr 8:53; tj. “sveti narod”, usp. Izl 19:6), tako je Levijevo pleme moralo biti odvojeno od ostalih plemena kao YHVH-ine posebne kultne sluge.

Oni su bili odabrani jer je:

- A. Levi bio iz plemena Mojsija i Arona
- B. leviti su zauzeli mjesto “prvo rođenih” za Hebreje (usp. Izl 13; Br 3:12; 8:14-19)
- C. leviti su se vjerno odazvali Mojsijevu pozivu da kazni Izraela (usp. Izl 32:25-29).

U Knjizi Postanka 29:34, Lea je svoga prvoga sina nazvala Levi jer ju njen suprug nije volio, ali djetetovo je značilo, “Jakov mi je bio pridružen (ili pripojen)” (BDB 532).

Kao svećeničko pleme, oni će:

- A. nositi Kovčeg saveza
- B. stajati pred Gospodinom kako bi Mu služili (tj. sve dužnosti u Šatoru, i kasnije, Hramu, u Jeruzalemu, usp. Ponovljeni zakon 18:5; Knjiga Brojeva 18:1-7)
- C. blagoslivljali u Njegovo ime (npr. Br 6:24-27).

Poslije su oni razvili posebne zadatke date nekim Levijevim obiteljima da budu svećenici a drugi će djelovati kao leviti. Međutim, u Ponovljenome zakonu svi leviti mogu djelovati kao svećenici (usp. Pnz 31:9 i 25). Vidi Roland de Vaux, *Ancient Israel*, tom 2, str. 358-371.

8:4 “Šator sastanka” Tijekom Davidovoga kraljevanja “Šator sastanka” ostao je u Gibeonu (usp. 1. Kr 3:4), ali Kovčeg saveza bio je odnesen u Jeruzalem. Ovaj Šator bilo ono što je ostalo od Šatora pustinje. Sad su ponovno okupljeni zajedno!

[Vidjeti Posebnu temu: Šator sastanka u pustinji.](#)

8:5 “zajednica” U LXX-i ova je hebrejska riječ (BDB 417) prevedena *ekklesia*, što je postala pojam kojeg su NZ-ni autori koristili za crkvu. Oni se sebe vidjeli kao “istinskoga” Izraela Božjeg (tj. Mt 16:18).

[Vidjeti Posebnu temu: Crkva \(ekklesia\).](#)

POSEBNA TEMA: CRKVA (*ekklesia*)

Ovaj je grčki pojam, *ekklesia*, sastavljen iz dvije riječi, “iz” i “pozvan”. Ta riječ ima sekularnu /svjetovnu uporabu (tj. građani pozvani na susret, usp. Djela 19:32.39.41) i zbog uporabe u Septuaginti ovoga pojma za “kongregacija /skupština” Izraela (Qahal, BDB 874, KB 1078, usp. Br 16:3; 20:4; Pnz 31:30), ima religijsku uporabu. Rana crkva vidjela je sebe kao nastavak SZ-noga naroda Božjeg. Oni su bili novi Izrael (usp. Rim 2:28-29; Gal 3:29; 6:16; 1. Pt 2:5.9; Otk 1:6), ispunjenje Božje misije diljem svijeta (usp. Post 3:15; 12:3; Izl 19:5-6; Mt 28:18-20; Lk 24:47; Djela 1:8; vidjeti Posebnu temu dolje: JHVH-in vječni iskupiteljski naum).

Ovaj je pojam korišten u nekoliko značenja u Evanđeljima i Djelima apostolskim:

1. svjetovno gradsko okupljanje, Djela apostolska 19:32.39.41
2. sveopći narod Božji u Kristu, Evanđelje po Mateju 16:18 i Poslanica Efežanima
3. mjesna kongregacija vjernika u Kristu, Evanđelje po Mateju 18:17; Djela apostolska 5:11 (u ovim stihovima, crkva u Jeruzalemu); Djela apostolska 13:1; Poslanica Rimljanima 16:5; 1. Korinćanima 16:19; Kološanima 4:15; Filemonu stih 2
4. narod Izraela skupno, Djela apostolska 7:38, u Stjepanovu govoru
5. narod Božji u regiji, Djela apostolska 8:3; Poslanica Galaćanima 1:2 (Judeja ili Palestina).

Crkva su okupljeni ljudi, ne zgrada. Nisu postojale crkvene zgrade stotinama godina. U Jakovljevoj poslanici (jedna od najranijih kršćanskih Knjiga) na Crkvu se upućuje pojmom *synagōgē* (skupština /zajednica). Taj se pojam za Crkvu pojavljuje samo u Jakovljevoj poslanici (usp. Jak 2:2; 5:14).

8:6 “Debir [nutarnje Svetište] ... Svetinju nad svetinjama” Ovo je bilo najsvetije mjesto, Svetinja nad svetinjama, BDB 876; vidjeti usporednicu u 2. Knjizi Ljetopisa 5:7; to je bilo mjesto gdje je stajao Kovčeg saveza i samo je veliki svećenik smio ući dva puta na Dan pomirenja (Lev 16).

[Vidjeti Posebne teme: Šator pustinje](#); i: [Pomirenje \(SZ\)](#).

POSEBNA TEMA: POMIRENJE (SZ)

Hebrejski korijen (BDB 497, KB 493) kombinira nekoliko SZ-nih slika:

1. svetost Božja koja je povrijeđena ljudskom pobunom
2. cijena pobune je smrt (usp. Ez 18:4.20)
3. život žrtvene životinje nadomjestio je smrtnu kaznu grješnih ljudskih bića.

Temeljno značenje korijena je “pokriti” (može značiti “otkupnina”, usp. Izl 30:16), što može bolje biti prikazano “Danom pomirenja” ili “Danom pokrivanja” (tj. Lev 16). YHVH obitava između krila *kerubina* na Kovčegu saveza. Unutar zlatne škrinje bili su zakoni što je YHVH dao Mojsiju na gori Sinaju. Kad je veliki svećenik poškropio krv na poklopac Kovčega, simbolički je to zamračilo Božje oči od Zakona.

Savršena i vječna krv Saveza (vidjeti NZ-nu Poslanicu Hebrejima) bila je Isusova nedužna /bezgrješna krv (usp. Iv 1:29; 2. Kor 5:21).

NZ-ni pojam “umilostiti /pomiriti” također se odnosi na poklopac sjedala milosrđa Kovčega saveza. Za više informacija [vidjeti Posebne teme](#):

1. [Kovčeg saveza \(Izl 25:10-22; 37:1-9\)](#)
2. [Kerubini \(BDB 500, KB 497\)](#)
3. [Sjedalo milosrđa](#).

☐ **“pod krila kerubina”** U Šatoru je par krila *kerubina* čuvao Kovčeg (tj. na njegovu poklopcu), ali u Salamonovu Hramu, bila su dva para krila; jedan veliki par koji je ispunjavao čitavu kocku (stih 7; usp. 1. Kr 6:23-28) i par na poklopcu Kovčega saveza (usp. Izl 25:18-22).

[Vidjeti Posebnu temu: Kerubini \(BDB 500, KB 497\)](#).

8:7 “motke” Ove motke Kovčeg saveza nisu se mogle ukloniti (usp. Izl 25:12-15).

8:8 “one su tamo do današnjega dana” Ovo je književna oznaka kasnijih urednika ili izvornoga autora koji je pisao mnogo kasnije od ovoga događaja (tj. 2. Kr 2:22).

Za kratku raspru o stvarnosti urednika, vidjeti [Posebnu temu: Mojsijevo autorstvo Petoknjžja](#), D.

8:9 “U Kovčegu nije bilo ništa osim dviju kamenih ploča” Kovčeg je bio kutija što je mogla sadržavati stvari. Postoji nekoliko mjesta u Bibliji što opisuju stvari što su bile ili u Kovčegu ili pokraj njega:

1. Knjiga Izlaska 16:31-36
2. Knjiga Brojeva 17:1-11
3. Poslanica Hebrejima 9:4.

Kovčeg saveza sadržavao je, zasigurno, razbijene ploče i prepravljene ploča (Pnz10:1-5; tj. Savez iz Izl 19 - 20; Pnz 5). Za dobru kratku raspru vidjeti F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 123.

▣ “na Horebu” [Vidjeti Posebnu temu: Lokacija gore Sinaj.](#)

POSEBNA TEMA: LOKACIJA GORE SINAJ

- A. Ako je Mojsije govorio doslovno a ne figurativno o “tri dana putovanja” što je zahtijevao od faraona (Izl 3:18; 5:3; 8:27), to nije bilo dovoljno vremena kako bi oni došli do tradicijskoga mjesta na južnoj strani poluotoka Sinaj. Dakle, neki znanstvenici smještaju ovu goru blizu oaze Kadeš-Barnee (vidjeti video na Povijesnome kanalu, “The Exodus Decoded”).
- B. Tradicionalno mjesto nazvano “Džebel Musa”, u pustinji Sin, ima nekoliko stvari u svojoj prilogi:
1. veliku ravan pred planinom
 2. Ponovljeni zakon 1:2 kaže kako je bila jedanaest dana putovanja od gore Sinaj do Kadeš-Barnee
 3. pojam “Sinaj” (BDB 696, KB 751) nije hebrejski pojam. Može biti povezan s pustinjom Sin, što upućuje na mali pustinjski grm. Hebrejsko ime na tu goru je Horeb (tj. pustinja, BDB 352, usp. Izl 3:1; 17:6; 33:6)
 4. gora Sinaj bila je tradicionalno mjesto do četvrtoga stoljeća ove ere. Nalazi se u “zemlji Midjan”, što uključuje veliko područje poluotoka Sinaj i Arabije
 5. izgleda da je arheologija potvrdila lokaciju nekih mjesta spomenutih u zapisu Knjige Izlaska (Elim, Dofka, Refidim) kao onih koji su se nalazili na zapadnoj strani poluotoka Sinaj.
- C. Židove nije nikad zanimao zemljopisni položaj gore Sinaj. Vjerovali su da im je Bog dao Zakon i ispunio Svoje obećanje iz Knjige Postanka 15:12-21. “Gdje” nije bilo pitanje pa nisu imali nakanu vratiti se na to mjesto (tj. nije bilo godišnjih hodočašća)
- D. tradicionalno mjesto gore Sinaj nije bilo utvrđeno sve do “Hodočašća Silve”, pisanog oko 385.-388. g. (usp. F. F. Bruce, *Commentary on the Book of the Acts*, usp. 151).
- Drugo ime korišteno u SZ-u za mjesto gdje je YHVH dao Svojih “Deset riječi” bilo je “Horeb” (BDB 352, KB 350, usp. Izl 3:1; 17:6; 33:6; Pnz 1:2.6.19; 4:10.15; 5:2; 9:8; 18:16; 29:1; 1. Kr 8:9; 19:8; 2. Ljet 5:10; Ps 106:19; Mal 4:4). Ovaj korijen može biti povezan s ista tri hebrejska suglasnika što znače “gubljenje /rasipanje /otpad”, “pustoš”, ili “rasulo /opustošenje /razvalina” (BDB 352, KB 349). Čini se kako “Horeb” upućuje na planinski lanac a “Sinaj” na jedan od njegovih vrhova.

▣ “GOSPODIN sklopi Savez” Ovo upućuje na Zakone u Knjizi Izlaska, datih na gori Sinaj /Horeb. Izlazak je bio YHVH-ino prvo iskupiteljskdhelo u povijesti Izraela.

[Vidjeti Posebne teme: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D; Nadnevak Izlaska; i: Ruta Izlaska \(neizvjesno\).](#)

POSEBNA TEMA: RUTA IZLASKA (neizvjesno)

- A. Nesigurnost lokacije:
1. egipatskih mjesta
 2. vodenih površina
 3. ranih hebrejskih mjesta tabora.
- B. Pojam “Crveno more” doslovno je Yam Suph, što:
1. znači, “more korova” ili “more trske”. Može upućivati na slanu vodu, Knjiga proroka Jone 2:5; 1. Kraljevima 9:26 ili na slatku vodu, Izlazak 2:3; Knjiga proroka Izaije 19:6. LXX je prva prevela to kao “Crveno more”, a slijedili su je Vulgata i King James Version
 2. upućuje na “more na jugu” ili “more na kraju (Zemlje)”. Moglo je upućivati na današnje Crveno more, Indijski ocean, ili Perzijski zaljev
 3. ima nekoliko uporaba u SZ-u (usp. Br 33:8.10).

C. Postoji nekoliko mogućih ruta koje uključuju tri različite vodene površine:

1. sjeverna ruta – bila je duž obale Mediterana, slijedila je trgovački glavni put poznat kao “put Filistejaca”. Ovo bi mogao biti najkraći put do Obećane zemlje. Vodena površina s kojom su se suočili bilo je jedno od plitkih, močvarnih područja nazvanih: Jezero Sirbonis ili Jezero Manzala. Međutim, u obzir valja uzeto izvješće Knjige Izlaska 13:17, koje izgleda nijeće ovu mogućnost. Prisutnost egipatskih tvrđava duž ove rute također je protiv ove mogućnosti
2. srednja ruta – ova bi uključivala središnja jezera nazvana:
 - a. “Gorko jezero”
 - b. “Jezero Balah”
 - c. “Jezero Timsah” [egipatsko, poznato kao Krokodilsko jezero – op.prev.].
Ovo bi također moglo biti praćenje karavanske rute kroz pustinju Šur
3. južna ruta – ovo bi moglo uključivati veliku slanu vodenu površinu što danas nazivamo Crveno more. Postojala je i karavanska ruta od ovoga područja povezana s “Kraljevskim putom” (cesta Transjordanije za Damask) kod Esjon-Gebera:
 - a. protiv toga je odsutnost trske u ovoj vodenoj površini
 - b. na to ukazuje 1. Knjiga o Kraljevima 9:26 koja kaže da je Ejon-Geber na Yam-Suphu. Ovo bi mogao biti Zaljev Agaba (usp. 1. Kr 9:26) ili dio Crvenoga mora (usp. Br 21:4; Pnz 27; Suci 11:16; Jer 49:12)
4. Knjiga Brojeva 33 jasno ukazuje na taj problem. U Brojevima 33:8a oni “prolaze posred mora”, onda u 8:10 su se utaborili kod “Crvenoga mora”, vodene površine koja je bila drukčija
5. bilo koju vodenu površinu da su prošli, to je bilo Božje čudo. Izrael je bio opskrbljen oružjem od mrtvih egipatskih vojnika koji su plutali na njihovu stranu vodene površine, još jedno čudo, Knjiga Izlaska 14:30; 15:4-5
6. iz druge literature moguće je da yam suph nije bio upisan u mapu, ta misteriozna vodena površina na jugu. U nekoj literaturi (tj. Herodot 1.180) Indijski ocean ili Bengalski zaljev nazvan je yam suph. Suph može biti iz hebrejskoga korijena “kraj” i može upućivati na kraj poznatoga oceana. Vidjeti Bernard F. Batts, Red Sea or Reed Sea? What Does Yum Suph Mean?; Approaches to the Bible, tom 1, str. 291-304.

8:10 “Svetišta” Ovo je dio Svetišta, ispred Svetinje nad svetinjama. Sadržavalo je:

1. žrtvenik za tamjan ispred zastora
2. svjetiljku
3. stol za pokazne kruhove.

▣ **“oblak”** Ovo je bio vidljivi znak YHVH-ine prisutnosti s Izraelom tijekom izlaska i lutanja pustinjom. Raspršio se kad su Izraelci prešli Jordan i ušli Kanaan.

Ovo upućuje na poseban oblak (“stup”, BDB 765) koji je predstavljao YHVH-inu osobnu prisutnost koja je vodila i štitila hebrejske robove kad su napustili Egipat u lutanju pustinjom (usp. Izl 13:21-22; 14:19.24; 33:9.10; Pnz 1:33; Neh 9:12.19; Ps 78:14; 105:39). Ovaj oblak /stup nestao je nakon što su Izraelci prešli rijeku Jordan i ušli u Obećanu zemlju. Rabini su ga nazivali “Šekina Oblak Slave” (usp. Izl 13:21-22; 14:19.24; 33:9-10; Ps 78:14; 99:7). Vršio je nekoliko stvari za Izraelce:

1. simbol YHVH-ine osobne prisutnosti (*šekina* znači “obitavati s”)
2. odvajao je Izraela od faraonovih elitnih trupa (usp. Izl 14:19-20)
3. vodio je Izraela (usp. Izl 13:21-22; Br 9:17-23)
4. pokrivao ih je i štitio od vrućine (usp. Ps 105:39)
5. noću je osvijetljavao tabor, čak je omogućavao Izraelcima putovanje noću (usp. Izl 13:21; Neh 9:12.19)
6. uzrokovao je strah naroda od Izraela (usp. Izl 23:27; Pnz 2:25; 11:25; Jš 2:9)
7. konačno je nestao kad su Izraelci prešli rijeku Jordan (usp. Izl 16:35; Jš 5:12), ali ponovno se pojavio kod Salamonova posvećenja Hrama (1. Kr 8).

NZ također koristi ovu sliku kao prijevoz Božanstva (tj. Djela 1:9; 1. Sol 4:17), slijedeći Knjigu proroka Daniela 7:13.

8:11 “slava GOSPODINOVA” [Vidjeti Posebnu temu: Slava \[kabod\] \(SZ\).](#)

POSEBNA TEMA: SLAVA (*kabod*) (SZ)

I. NJENO TEMELJNO ZNAČENJE

Postoji više od dvadeset hebrejskih riječi prevedenih kao “slava” (*doxa*) od LXX-e, ali najznakovitija je hebrejska riječ *kabod* (BDB 458-459, KB, 455-458). Njeno temeljno značenje je ono što je teško. To je trgovački pojam korišten u obavljanju kupovina (tj. vaganja). Ona je postala pojam što ima široko semantičko polje gdje se zamisao teškoga razvila u vrijednost, štovanje osoba, mjesta, i stvari.

II. KORIŠTENA O JHVH-i

- A. Postalo je načinom opisivanja JHVH-ine osobne prisutnosti. Povezuje Njegovu snagu, veličanstvo (tj. transcendentnost) s Njegovom osobnošću i prisutnošću u fizičkoj stvarnosti (imanentnost).
- B. Obilježava JHVH-u u stvaranju, usp. Psalam 19:1; 29:3.9; 104:31.
- C. Bila je korištena o Njegovim teofanijama povezanim s ustrojem Njegova zavjetnog naroda. On je “slava Izraela”, usp. 1. Knjiga o Samuelu 15:29:
 - 1. izlazak iz Egipta, usp. Knjiga Brojeva 14:22 (naviješteno u Post 15:12-21)
 - 2. u posebnome Oblaku Slave koji je vodio i pratio narod, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10
 - 3. davanje Njegova Zakona na gori Sinaj, usp. Knjiga Izlaska 24:16.17
 - 4. Njegova djela opskrbe i osude tijekom razdoblja lutanja pustinjom:
 - a. početna pobuna povezana s izvješćem dvanaest uhoda, usp. Knjiga Brojeva 14:9-10
 - b. Mojsijevo posredovanje u njihovu korist, usp. Knjiga Brojeva 14:20-21
 - c. Korahova pobuna, usp. Knjiga Brojeva 16:19
 - d. krize kad nije bilo vode, usp. Knjiga Brojeva 26:6.
- D. Mojsijev zahtjev da vidi JHVH-u, usp. Knjiga Izlaska 33:18-23.
- E. Bila je korištena o Sânome JHVH-i (tj. Njegovoj biti):
 - 1. 1. Knjiga Ljetopisa 29:11
 - 2. Psalam 106:20; Knjiga proroka Jeremije 2:11; Hošea 4:7; Poslanica Rimljanima 1:23
 - 3. Knjiga proroka Izaije 42:8; 45:7; 48:11; 58:8; 60:1-2.19 (Otk 21:23; 22:5)
 - 4. Knjiga proroka Zaharije 2:5.10.
- F. Bila je korištena u vezi s JHVH-inom prisutnošću kod /u:
 - 1. Šatoru sastanka, usp. Knjiga Izlaska 16:7.10; 29:43; 40:34-35; Levitski zakonik 9:6.23
 - 2. Hramu, usp. 1. Knjiga o Kraljevima 81:1; 2. Ljetopisa 5:14; 7:1-3; Knjiga proroka Izaije 6:3; Hagaj 2:3.9
 - 3. Kovčegu saveza, usp. 1. Knjiga o Samuelu 4:22; Psalam 63:2; 78:61.
- G. Bila je korištena o JHVH-inu kraljevskome dostojanstvu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12-13; Psalam 24:7- 0; 45:3.
- H. Bila je korištena o JHVH-inoj etičkoj naravi (tj. pravednost), usp. Psalam 29:3; 97:6; Knjiga proroka Izaije 42:8; 48:11; 58:8; Habakuk 2:14.

III. KORIŠTENA O LJUDIMA I NARODIMA

- A. Ljudi:
 - 1. usporedno s “duša” (tj. nefeš), usp. Knjiga Postanka 49:6; Psalam 16:9; 108:1
 - 2. bogatstvo, usp. Knjiga Postanka 31:1; Psalam 49:16.17; Knjiga proroka Izaije 10:3; 61:6; 66:11-12
 - 3. čast, usp. Knjiga Postanka 45:13; Psalam 8:6; Knjiga proroka Hagaja 2:7
 - 4. ugled, usp. Knjiga o Jobu 19:9; 29:20; Psalam 4:2; 49:17
 - 5. sjaj, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 29:12.28; 2. Ljetopisa 17:5; 18:13; 32:27.
- B. Narodi:
 - 1. Egipat
 - 2. Efraim, usp. Knjiga proroka Hošee 9:11
 - 3. Samarija, usp. Knjiga proroka Hošee 10:5.
- C. Kraljevi:
 - 1. Ahasver, usp. Knjiga o Esteri 1:4
 - 2. Izrael, usp. Psalam 21:6
 - 3. Antioh IV. [Epifan – op.prev.], usp. Knjiga proroka Daniela 11:39.

- D. Narodne vojske:
1. Asirija, usp. Knjiga proroka Izaije 8:7
 2. Izrael, usp. Knjiga proroka Izaije 17:4
 3. Kedar, usp. Knjiga proroka Izaije 21:16.

IV. BILA JE KORIŠTENNA O OPISU ZADNJIH DANA (eshatologija)

- A. JHVH će se vratiti u Svoj Novi hram, usp. Knjiga proroka Ezekielu 43:2.4.5; 44:4.
- B. JHVH će dovesti svijet k Sebi, usp. Knjiga proroka Izaije 40:5; 59:19; 60:1-3; 66:18-19.
- C. JHVH će dovesti "Novi" Jeruzalem", usp. Knjiga proroka Izaije 66:10; Zaharija 12:7.

V. SVRHA STVORENJA JE SLAVLJENJE JHVH

- A. Stvoreno za Njegovu slavu, usp. Knjiga proroka Izaije 43:7.
- B. Slava je dužna Njemu, usp. 1. Knjiga Ljetopisa 16:29.
- C. Pjevati /hvaliti Njegovu slavu, usp. Psalm 66:2; 96:8; 115:1.
- D. Sve što činimo mi činimo za Njega, za Njegovu slavu, usp. 1. Poslanica Korinćanima 10:31; 2. Korinćanima 4:15; Efežanima 5:22; 6:5; 1. Petrova 2:12.
- E. Prva izjava u Westminsterškome kraćemu katekizmu.

☐ "ispuni Dom" Prisutnost Šekina oblaka pokazala je YHVH-ino prihvaćanje Salamonova novog Hrama.

Ovo vidljivo očitovanje YHVH-ine prisutnosti može se vidjeti i u:

1. Šatoru sastanka u Mojsijevo vrijeme, Knjiga Izlaska 40:34-35
2. posveti Salamonova Hrama, 2. Knjiga Ljetopisa 5:14; 7:1-2
3. viđenju Izaije, Knjiga proroka Izaije 6:3.4
4. viđenju Ezekielu, Knjiga proroka Ezekielu 1:28; 10:3-4
5. Ezekielovu hramu, Knjiga proroka Ezekielu 43:5; 44:4
6. vremenu nakon izgnanstva, Knjiga proroka Hagaja 2:7
7. u stvarnosti, YHVH ispunjava Zemlju Svojom prisutnošću, Knjiga proroka Jeremije 23:24; i spoznajom, Knjiga proroka Habakuka 2:14.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:12-13

¹²Tada Salamon reče:

"GOSPODIN je rekao da će On prebivati u tmastu oblaku."

¹³"Ja Tebi jamačno izgradih uzvišen Dom,
Mjesto da Ti u njemu prebivaš zauvijek."

8:12-21 Salamon se poziva na YHVH-ina obećanja dana Davidu u 2. Knjizi o Samuelu 7; 1. Ljetopisa 17, kad je David želio izgraditi YHVH-i trajni Hram.

U 1. Kraljevima 8:13 nalazi se navod iz 2. Samuelove 7:13. Gramatički oblik GLAGOLA je INFINITIV APSOLUTA plus IMPERFEKT GLAGOLA istoga korijena (BDB 124, KB 139) za naglasak i sigurnost.

8:12 "će On prebivati u tmastu oblaku" Ovo upućuje na oblak iznad Kovčega saveza. YHVH je bio sa Svojim zavjetnim narodom!

8:13

NASB, REB, NEB	"uzvišen Dom"
NKJV, NRSV	"uzvišen Dom"
TEV	"veličanstven hram"
NJB	"sjajno obitavalište"
JPSOA	"dostojanstvenu kuću"
KJ, Pešita	"uređeno mjesto"

MT ima IMENICU (BDB 259 I; NIDOTTE, tom 1, str. 107-14), korištenu kao PRIDJEV (usp. 2. Ljet 6:2). NJB dobiva svoj prijevod iz Psalmu 49:14, dok ga NASB dobiva iz Knjige proroka Izaije 63:15.

Ovaj Hram bio je šokantno lijep i dotjeran.

- ▣ “**zauvijek**” Ova riječ mora biti tumačena u okviru. Mojsijevski Savez bio je uvjetovan Savez (tj. Lev 26; Pnz 27 - 30).
[Vidjeti Posebnu temu: Zauvijek \(*ʿolam*\) \(grčki idiom\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:14-21

¹⁴Onda se kralj okrene i blagoslovi sav zbor Izraela, dok je sav zbor Izraela stajao. ¹⁵On reče: “Neka je blagoslovljen GOSPODIN, Bog Izraela, koji govoraše Svojim ustima mome ocu Davidu i koji je ispunio to sa Svojom rukom govoreći: ¹⁶“Od dana kad Ja izvedoh Svoj narod iz zemlje Egipta, Ja nisam izabrao grada ni iz kojega Izraelova plemena da se u njemu izgradi Dom gdje bi prebivalo Moje Ime, nego odabrah Davida da bude nad Mojim narodom Izraelom.” ¹⁷Sad u srcu moga oca Davida bio je naum da podigne Dom imenu GOSPODINOVU, Bogu Izraelovu. ¹⁸Ali GOSPODIN reče mome ocu Davidu: ‘Zato jer si u svome srcu naumio podići Dom Mome imenu, dobro je bilo to u tvome srcu. ¹⁹Ipak ti nećeš izraditi Dom, nego tvoj sin koji će ti se roditi, on će izraditi Dom Mome imenu.’ ²⁰Sad GOSPODIN je ispunio Svoju riječ koju je On rekao; jer ja sam naslijedio mjesto moga oca Davida i sjeo na prijestolje Izraela, kao što je GOSPODIN obećao, i izgradio sam Dom imenu GOSPODINOVU, Bogu Izraela. ²¹Tamo sam postavio mjesto za Kovčeg saveza, u kojem je Savez GOSPODINOV, kojeg je učinio s našim očevima kad ih je izveo iz zemlje Egipta.”

8:14 Salamon blagoslivlja narod kao što je to učinio David u 2. Knjizi o Samuelu 6:18. Kralj je bio YHVH-in predstavnik na Zemlji. To nije bila svećenička uloga nego kraljevska funkcija.

- ▣ “**dok je sav zbor Izraela stajao**” Izrael je stajao zbog štovanja i molitve. Klečalo se, ali rijetko (usp. 1. Kr 8:54; Dn 6:10; 10:10).

8:15 “ustima ... rukom” Vidjeti Okvirne uvide, B.

[Vidjeti Posebnu temu: Ruka \(ilustrirano iz Knjige proroka Ezekijela\).](#)

POSEBNA TEMA: RUKA (ILUSTRIRANO IZ KNJIGE PROROKA EZEKIJELA)

Riječ “ruka” (BDB 388, KB 386) ima nekoliko konotacija i uporaba:

1. doslovno (tj. ljudska ruka):
 - a. simbol cijele osobe, Knjiga proroka Ezekijela 3:18; 18:8.17; 33:6.8
 - b. simbol ljudske slabosti, Knjiga proroka Ezekijela 7:17.27; 21:7; 22:14
 - c. simbol stranih neprijatelja, Knjiga proroka Ezekijela 7:21; 11:9; 16:39; 21:31; 23:9.28; 28:10; 30:12; 34:27; 38:12; 39:23
 - d. doslovno ruka, Knjiga proroka Ezekijela 8:11; 12:7; 16:11; 37:17.19.20
 - e. simbol moći lažnih vođa, Knjiga proroka Ezekijela 13:21.22.23; 34:10
 - f. simbol naroda, Knjiga proroka Ezekijela 23:31.37.42.45; 25:14; 27:15; 28:9; 30:10.22.24.25; 31:11; 39:3
2. antropomorfistički o Božanstvu:
 - a. YHVH-ino davanje otkrivenja, Knjiga proroka Ezekijela 1:3; 3:14.22; 8:1; 33:22; 37:1; 40:1 (2:9 je druga slika otkrivenja – svitak na ruci)
 - b. YHVH-ina snaga u suđenju, Knjiga proroka Ezekijela 6:14; 13:9; 14:9.13; 16:27; 20:33; 25:7.13.16; 35:3; 39:21
 - c. YHVH Osobno (Njegova osobna Prisutnost), Knjiga proroka Ezekijela 20:22
 - d. YHVH-ina snaga da oslobodi, Knjiga proroka Ezekijela 20:34 (moguće ključna uporaba iz Izlaska, usp. Izl 3:20; 4:17; 6:1; 7:19; 13:3)
3. antropomorfistički o kerubinima, Knjiga proroka Ezekijela 1:8; 8:3; 10:7.8.12.21
4. antropomorfistički o anđelima uništenja, Knjiga proroka Ezekijela 9:1-2; 21:11
5. simbol zaloga ili prisege, Knjiga proroka Ezekijela 17:18; 20:5 (dva puta).6.15.23.28; 36:7; 44:12; 47:14
6. simbol radosti, Knjiga proroka Ezekijela 25:6
7. antropomorfistički o nekom anđelu, Knjiga proroka Ezekijela 40:3.5; 47:3.

8:16 “Ja nisam izabrao grada” Ponovljeni zakon kaže da će YHVH jednoga dana odabrati posebno mjesto.

Ovdje je moja egzegetska bilješka iz **Ponovljenoga zakona** 12:5:

12:5 “mjestu koje će GOSPODIN tvoj Bog odabrati” Bog je odabrao (BDB 103, KB 119, *Qal* IMPERFEKT, usp. stihove 11.14.18.21.26; 14:25; 15:20; 16:2.6.11.15; 17:8.10; 18:6; 26:2; 31:11) mjesto šovanja (usp. Izl 20:24).

Šator (Kovčeg) putovao je s Izraelom:

1. Gilgal, Knjiga o Jošui 4:19; 10:6.15
2. Šekem, Knjiga o Jošui 8:33
3. Šilo, Knjiga o Jošui 18:1; Suci 18:31; 1. Samuelova 1:3
4. Betel, (moguće) Knjiga o Sucima 20:18.26-28; 21:2
5. Kirjat Jearim, Kovčeg, 1. Knjiga o Samuelu 6:21; 7:1-2 (svećenici u Nobu, usp. 1. Sam 21 - 22)
6. Jeruzalem:
 - a. David zauzima tvrđavu Jebusejaca (usp. 2. Sam 5:1-10)
 - b. David donosi Kovčeg u Jeruzalem (usp. 2. Sam 6)
 - c. David kupuje mjesto za Hram (2. Sam 24:15-25; 2. Ljet 3:1).

Mnogi suvremeni znanstvenici pokušali su obraniti da je Ponovljeni zakon bio pisan kasnije kako bi prilagodili Ezekijine i Jošijine preustroje usredištavanja Izraelovog šovanja. Međutim, Ponovljeni zakon ne imenuje Jeruzalem kao poseban grad kojeg će YHVH odabrati. U okviru teološko oprečje je između:

1. mjesnih *Baalovih* svetišta i jednoga Izraelovog svetišta
2. monoteizma Izraela vs. politeizma Kanaana (i ostatka Drevnoga Bliskog Istoka).

▣ **“izabrao ... odabrah”** [Vidjeti Posebnu temu: On je odabrao nas.](#)

▣ **“Moje Ime”** Zabilježite da YHVH-ino Ime obitava tamo (ne neka slika ili idol) ali On Osobno obitava u najvišem Nebu. Kovčeg saveza bilo je Njegovo podnožje (tj. Iz 66:1). Tako su imanentnost i transcendentnost sjedinjeni!

[Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

8:17 “srcu” [Vidjeti Posebnu temu: Srce \(NZ\).](#)

POSEBNA TEMA: SRCE (NZ)

Grčki pojam kardia korišten je u Septuaginti i NZ-u kako bi odrazio hebrejski pojam lēb (BDB 523, KB 513). Korišten je na nekoliko načina (usp. Bauer, Arndt, Gingrich i Danker, *A Greek-English Lexicon*, str. 403-404):

1. središte fizičkoga života, metafora za osobu (usp. Djela 14:17; 2. Kor 3:2-3; Jak 5:5)
2. središte duhovnog života (tj. moral):
 - a. Bog poznaje srce (usp. Lk 16:15; Rim 8:27; 1. Kor 14:25; 1. Sol 2:4; Otk 2:23)
 - b. korišteno za duhovni život čovječanstva (usp. Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1. Tim 1:5; 2. Tim 2:22; 1. Pt 1:22)
3. središte misaonog života (tj. um, usp. Mt 13:15; 24:48; Djela 7:23; 16:14; 28:27; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2. Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2. Pt 1:19; Otk 18:7; srce je istoznačnica razuma u 2. Kor 3:14-15 i Fil 4:7)
4. središte htijenja (tj. volja, usp. Djela 5:4; 11:23; 1. Kor 4:5; 7:37; 2. Kor 9:7)
5. središte osjećaja (usp. Mt 5:28; Djela 2:26.37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2. Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. jedinstveno mjesto djelatnosti Duha (usp. Rim 5:5; 2. Kor 1:22; Gal 4:6 [tj. Krist u našim srcima, Ef 3:17])
7. srce je metaforički način upućivanja na čitavu osobu (usp. Mt 22:37, navod Pnz 6:5).

Misli, pobude, i djelovanja pripisane su srcu koje potpuno otkriva vrstu pojedinca. SZ ima neke upadljive uporabe pojma:

- a. Knjiga Postanka 6:6; 8:21: “Bog je bio ožalošćen u Svome srcu”, također zabilježite Knjigu proroka Hošee 11:8-9
- b. Ponovljeni zakon 4:29; 6:5; 10:12: “sa svim svojim srcem i svom svojom dušom”
- c. Ponovljeni zakon 10:16: Knjiga proroka Jeremije 9:26: “neobrezano srce” i Poslanica Rimljanima 2:29
- d. Knjiga proroka Ezekielia 18:31-32: “novo srce”
- e. Knjiga proroka Ezekielia 36:26: “novo srce” nasuprot “kamenom srcu” (usp. Ez 11:19; Zah 7:12).

8:19 Ovo upućuje na 2. Knjigu o Samuelu 7:5.12.13; također zabilježiti 1. Ljetopisa 22:8-10.

8:20 “GOSPODIN je ispunio Svoju riječ” Ovaj izričaj izražava vrlo važan vid biblijske vjere (tj. pouzdanost YHVH-ine riječi). Božji narod vjeruje, pouzdaje se, i djeluje na temelju Božje riječi (usp. stih 56).

[Vidjeti Posebnu temu: Biblija \(njena jedinstvenost i nadahnutost\).](#)

POSEBNA TEMA: BIBLIJA (njena jedinstvenost i nadahnutost)

Iako je izjava, “Biblija je jedinstvena u nadahnutu”, pretpostavka, kao što je i sve ljudsko znanje, to ne znači kako ne postoji vjerodostojan dokaz koji to podupire. Na ovoj točki istražiti ćemo neki od tih dokaza.

- A. Biblija sadrži vrlo precizna predviđanja (povijesna, ne tipološka [tj. Hoš 11:1] ili apokaliptička [tj. Zah 9]) o budućim događajima, ne u nejasnim formulacijama, nego sa specifičnom i šokantnom preciznošću. Slijede dva dobra primjera:
1. područje Isusove službe pretkazano je da će biti u Galileji, Knjiga proroka Izaije 9:1. Ovo je bilo vrlo neočekivano od judejskoga židovstva jer se Galileja nije smatrala baš košer zbog njene udaljenosti od Hrama. Ipak, većina Isusove službe odvijala se u ovome zemljopisnom području
 2. mjesto Isusova rođenja posebno je zabilježeno u Knjizi proroka Miheja 5:2. Betlehem je bio vrlo malo selo koje je bilo dobro poznato samo zato jer je tamo živjela obitelj Jišaja. Ipak, 750 godina prije Isusova rođenja Biblija točno određuje to selo kao mjesto rođenja Mesije. To su znali čak i rabinski znanstvenici Herodova dvora (Mt 2:4-6). Neki mogu sumnjati da je VIII. st.pr.Kr. bio nadnevak rođenja Izaije i Miheja, međutim, zbog Septuaginte (koja je grčki prijevod hebrejskoga Pisma, što je započeo oko 250.-200. g.pr.Kr.), čak i u najmanju ruku ta su proročanstva nastala više od 200 godina prije njihova ispunjenja.
- B. Drugi dokaz odnosi se na suvremenu znanstvenu disciplinu arheologije (vidjeti IVP *Bible Background Commentary* [SZ] i [NZ]). Posljednjih nekoliko desetljeća pronađena je ogromna količina arheoloških dokaza. Koliko ja znam ne postoji niti jedno otkriće koje je pobilo biblijske povijesne točnosti (Nelson Glueck, *Rivers in the Desert*, str. 31: “Nikada nije pronađeno arheološko otkriće koje je u opreču ili koje pobija povijesne izjave Pisma”), nego upravo suprotno. Arheologija je stvarala pouzdanje u povijesnost Biblije uvijek iznova i iznova:
1. jedan primjer je uporaba mezopotamijskih imena na pločicama iz Nuzija i Mare iz drugoga tisućljeća pr. Kr., koja se pojavljuju i u Knjizi Postanka. Ne radi se o istim ljudima, nego istim imenima. Imena su karakteristična za određeno vrijeme i mjesto. Imena “Terah” i “Nahor” zajednička su biblijskome zapisu i ovim drevnim pločicama
 2. postojanje civilizacije Hetita u Maloj Aziji drugi je primjer. Dugi niz godina (do XIX. st.) svjetovna povijest nije spominjala stabilnu, visoko razvijenu kulturu poznatu pod tim imenom. Međutim, Knjiga Postanka 10 i povijesne knjige Biblije spominju Hetite često (2. Kr 7:6.7; 2. Ljet 1:17). Arheologija ja nakon toga potvrdila, ne samo njihovu dugovječnost i silu (tj. 1950. godine arheolozi su pronašli kraljevsku knjižnicu s 2.000 pločica pisanih klinastim pismom gdje se narod /država naziva i Anatolija i Hetiti)
 3. postojanje Baltazara, posljednjega kralja Babilona (Dn 5), često je bilo poricano. U svjetovnoj povijesti postoji deset popisa babilonskih kraljeva uzetih iz babilonskih dokumenata, ali nijedan ne sadrži Baltazarovo ime. Daljnjim arheoloških otkrićima postalo je očevito da je Baltazar bio su-vladar (su-regent) i nadležni službenik tijekom toga vremenskog razdoblja. Njegov otac, Nabonid, čija je majka bila visoka svećenica bogije Mjeseca, *Sin*, toliko je bila uključena u štovanje *Sin (Nana)* da ju je morao maknuti u Temu (Arabija), njeno sveto mjesto, za vrijeme svoje desetogodišnje kampanje protiv Egipta. On je ostavio svoga sina, Baltazara, da vlada u gradu Babilonu u njegovoj odsutnosti.
- C. Daljnji dokaz za nadnaravnost Biblije je dosljednost njene poruke. Ovo ne znači da ona ne sadržava neku paradoksalnu građu ([vidjeti Posebnu temu: Istočnjačka književnost \[biblijski paradoksi\]](#)), ali niti se ne suproti sama sebi. Začudujuće je kad se uzme u obzir da je Biblija bila pisana u vremenskoj razdoblju više od 1600/1400 godina (ovisno o nadnevku Izlaska, tj. 1495. ili 1290. g.pr.Kr.; [vidjeti Posebnu temu: Nadnevak Izlaska](#)) koju su pisali autori radikalno drukčijega obrazovne i kulturološke pozadine od Mezopotamije do Egipta. Sastavljena je od raznovrsnih književnih žanrova i pisana u tri različita jezika (hebrejski, aramejski, i koine grčki). Ipak, čak i s čitavom ovom različitnošću, predstavljena je jedinstvena poruka (tj. linija radnje).

- D. Konačno, jedan od zadivljujućih dokaza za jedinstvenu nadahnutost Biblije jeste trajno mijenjanje života muškaraca i žena iz različitih kultura, i različitih društveno ekonomskih stupnjeva kroz povijest. Bilo gdje da je Biblija bila čitana, dogodile su se temeljite, trajne promjene načina života. Biblija je najbolji apologet sebe same.
- E. Vidjeti lekcije poučavanja dr. Utleyja *online* na www.freebiblecommentary.org:
Sermons on the Trustworthiness of Biblical Revelation [Propovijedi o vjerodostojnosti otkrivenja Biblije]:
1. [Why I Trust the OT](#) [Zašto vjerujem SZ-u]
 2. [Why I Trust the NT](#) [Zašto vjerujem NZ-u]
 3. [Is Christianity True?](#) [Je li kršćanstvo istinito?]
 4. [The Trustworthiness of the Bible](#) [Vjerodostojnost Biblije]
 5. [Good Bible Reading](#) [Dobro čitanje Biblije]

[Vidjeti Posebnu temu: Inspiracija /nadahnuće.](#)

8:21 Ovo upućuje na zakone što su bili dati na gori Sinaj (tj. Izl 19 - 20; Pnz 5). Izraelu su bile date jasne upute o YHVH-inoj volji, sad on **mora** hodati /živjeti prema njima (usp. Lev 26; Pnz 27 - 30; Ps 1). Ovo se često naziva “dva puta” (tj. život i smrt, odaberite jedan!).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:22-30

²²Tada Salamon stupi pred žrtvenik GOSPODINOV u nazočnosti svega zbora Izraelova i raširi svoje ruke prema nebu. ²³On reče: “O GOSPODINE, Bože Izraelov, nema Boga kao Ti u nebu iznad ili na zemlji dolje, koji čuva Savez i pokazuje ljubav Svojim slugama koji hodaju pred Tobom sa svim svojim srcem, ²⁴koji si ispunio Svome sluzi Davidu mome ocu ono što si mu Ti obećao; uistinu, Ti si govorio Svojim ustima i ispunio si to Svojom rukom ovoga dana. ²⁵Sad stoga, o GOSPODINE, Bože Izraelov, ispuni Svome sluzi Davidu mome ocu ono što si mu Ti obećao, govoreći: ‘Neće ti nestati nasljednika na prijestolju Izraela, samo ako tvoji sinovi budu čuvali svoje putove hodeći preda Mnom kao što si ti hodao.’ ²⁶Sad stoga, o Bože Izraelov, neka Tvoja riječ, molim Te, bude ispunjena koju si Ti govorio Svome sluzi, mome ocu Davidu. ²⁷Ali hoće li uistinu Bog obitavati na zemlji? Gle, nebesa ni najviša nebesa ne mogu Te obuhvatiti, koliko manje ovaj Dom koji sam izgradio! ²⁸Ipak pomno počuj molitvu Svoga sluga i njegovu molbu, o GOSPODINE moj Bože, da poslušáš vapaj i molitvu koju Tvoj sluga moli pred Tobom danas; ²⁹neka Tvoje oči budu otvorene prema ovome Domu danju i noću, prema mjestu za koje si Ti rekao: ‘Moje će ime biti tamo’, da poslušáš molitvu koju će Tvoj sluga moliti prema ovome mjestu. ³⁰Poslušaj molbu Svoga sluga i Svoga naroda Izraela, kad budu se molili prema ovome mjestu; počuj u nebu Svome obitavajućem mjestu; čuj i oprosti.”

8:22 “žrtvenik GOSPODINOV” Ovo upućuje na žrtveni oltar ispred unutarnjim Svetištem.

[Vidjeti Posebne teme: Šator sastanka u pustinji; i: Žrtvenik.](#)

☐ “**raširi svoje ruke prema nebu**” Izraelci su molili s (usp. Izl 9:29.33; Ezra 9:5; Ps 28:2; 63:4; 134:2; 141:2; Iz 1:15; 65:2; Jer 4:31; Tuž 1:17; 2:19; 3:41; Rim 10:21; 1. Tim 2:8):

1. otvorenim očima
2. podignutom glavom
3. podignutim rukama

gledajući u Nebo kad su razgovarali s YHVH-om. Molitva je bila osobna.

☐ “**Salamon stupi**” U 1. Knjizi o Kraljevima 8:54 on kleči. Josip Flavija kombinira ovo dvoje u *Antiq.* 8.4.4., gdje kaže da kad se “Slava” spustila onda je Salamon kleknuo iz svoga položaja stajanja (stih 22).

☐ “**nebu**” [Vidjeti Posebnu temu: Nebo \(SZ\); i: Nebesa i Treće nebo.](#)

POSEBNA TEMA: NEBO (SZ)

Hebrejski pojam (BDB 1029, KB 1559, preveden kao “nebo”, “podneblje”, “nebeski svod”, “zrak”), može uputiti na nekoliko stvari (tj. nizove svodova ili sfera prvotnoga Stvorenja):

1. u Knjizi Postanka 1:8-20 upućuje na atmosferu iznad Zemlje gdje su se kretali oblaci i letjele ptice
2. ovaj svod (usp. Post 1:6.20; Iz 40:22; 42:5) iznad Zemlje jeste onaj iz kojega Bog šalje kišu (tj. “prozori neba”, usp. Ps 78:23-29; Mal 3:10 ili “nebeski vodeni mjehovi /posude”, usp. Job 38:37)
3. ovaj svod je onaj gdje obitavaju zvijezde i kreću se planete (dvodimenzionalan). To može upućivati na čitav stvoreni svemir (milijarde i milijarde galaksija)
4. iznad toga svoda prebivalište je Božje (tj. treće ili sedmo Nebo; [vidjeti Posebnu temu dolje: Nebesa i Treće nebo](#)). To je najviše Nebo (npr. Pnz 10:14; 1. Kr 8:27.30.32; Ps 2:4; 148:4; Iz 66:1)
5. teološki naglasci:
 - a. Bog je Stvoritelj svega
 - b. On nadzire Stvorenje (tj. svjetlo i tamu, kišu i sušu)
 - c. On stvara i smješta nebeska svjetlila (Sunce, Mjesec, zvijezde, planete, komete)
 - d. postoje sfere ili kraljevine stvarnosti:
 - 1) Zemlja
 - 2) iznad Zemlje
 - 3) nevidljive /anđeoske (usp. Kol 1:16)
 - 4) Božja prisutnost i prebivalište
 - e. oni su svi povezani i nadzirani Njegovom voljom.

POSEBNA TEMA: NEBESA I TREĆE NEBO

U SZ-u pojam “nebo” uobičajeno je MNOŽINA (tj. *shamayim*, BDB 1029, KB 1559). Hebrejski pojam znači “visina”. Bog prebiva u visini. Ovo shvaćanje odražava svetost i transcendentnost Božju.

U Knjizi Postanka 1:1, na MNOŽINU “nebesa i zemlja”, gledalo se kao na Božje stvaranje: (1) atmosfere iznad ove planete ili (2) način upućivanja na svu stvarnost (tj. duhovnu i fizičku). Iz toga temeljnog razumijevanja navođeni su drugi tekstovi kao upućivanje na stupnjeve Neba: “nebesa nad nebesima” (usp. Ps 68:33) ili “nebo i nebesa nad nebesima” (usp. Pnz 10:14; 1. Kr 8:27; Neh 9:6; Ps 148:4). Rabini su nagađali da bi to moglo biti:

1. dva neba (tj. R. Judah, Hagigah 12b)
2. tri neba (svjedočanstva u Lev 2 - 3; uzdizanje u Iz 6 - 7; *Midrash Tehillim* u Ps 114:1)
3. pet neba (3. Baruh)
4. sedam neba (R. Simonb. *Lakish*; 2. Hen 8; uzdizanje iz Iz 9:7)
5. deset neba (2. Hen 20:3b; 22:1).

Sve ovo značilo je pokazati Božje odvojenje od fizičkog Stvorenja i/ili Njegovu transcendentnost. Najčešći broj nebesa u rabinskom judaizmu bio je sedam. A. Cohen, u *Everyman's Talmud* (str. 30), kaže da je ovo bilo povezano s astronomskim sferama, ali ja mislim da to upućuje na sedam kao broj savršenstva (tj. dani stvaranja sa sedmim što predstavlja dan odmora u Post 2:2).

Pavao, u 2. Poslanici Korinćanima 12:2, spominje “treće” nebo (grčki *ouranos*) kao način poistovjećivanja Božje osobne, veličanstvene prisutnosti. Pavao je doživio poseban susret s Bogom!

8:23 “nema Boga kao Ti” [Vidjeti Posebnu temu: Monoteizam.](#)

☐ Zabilježite kako je YHVH okarakteriziran:

1. drži Savez, usp. Ponovljeni zakon 7:9
2. pokazuje blagost /milosrđe.

Ali zabilježite i uvjetovanost Saveza: “tko hoda pred Tobom sa svim svojim srcem” (tj. 1. Kr 2:4; 3:6; 9:4).

[Vidjeti Posebne teme: Osobine Boga Izraelova \(SZ\); i: Ljubaznost/blagost/dobrota \(*hesed*\).](#)

POSEBNA TEMA: OSOBINE IZRAELOVA BOGA (SZ)

1. Milosrdan (BDB 933, KB 1216)
 - Knjiga Izlaska 34:6; Ponovljeni zakon 4:31; 2. Ljetopisa 30:9; Psalam 86:15; 103:8; 111:4; Nehemija 9:17.31; Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
2. Veličanstven (BDB 337, KB 333)
 - Knjiga Izlaska 34:6; 2. Ljetopisa 30:9; Psalam 86:15; 103:8; 111:4; Nehemija 9:17.31; Knjiga proroka Joel 2:13; Jona 4:2
3. Spor na gnjev (BDB 74 GRAĐA BDB 60):
 - Knjiga Izlaska 34:6; Psalam 86:15; 103:8; Nehemija 9:17; Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
4. Obilan u postojanoj ljubavi (BDB 912 I. GRAĐA BDB 338):
 - Knjiga Izlaska 34:6-7; Psalam 86:15; 103:8; Nehemija 9:17; Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
5. Vjeran (ili "istina" (BDB 54, [vidjeti Posebnu temu u 2. Kor 1:3: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu](#))
 - Knjiga Izlaska 34:6; Ponovljeni zakon 7:9; Psalam 86:15; Knjiga proroka Izaije 49:7; Jeremija 42:5
6. Bogat oprastanjem (BDB 699, KB 757):
 - Knjiga Nehemije 9:17
7. Nije ih napustio (BDB 736 I, KB 806):
 - Knjiga Nehemije 9:17.31
8. Tuguje zbog zla (BDB 636, KB 688, *Niphal* PARTICIP + BDB 948):
 - Knjiga proroka Joela 2:13; Jona 4:2
9. Veliki Bog (BDB 42, 152): Knjiga Nehemije 1:5; 9:32
10. Velik i strašan (BDB 152, 431):
 - Knjiga Nehemije 1:5; 4:14; 9:32
11. Drži Savez (BDB 1036, 136):
 - Knjiga Nehemije 1:5; 9:32
12. Postojana ljubav (BDB 338):
 - Knjiga Nehemije 1:5; 9:32 ([vidjeti Posebnu temu u 2. Kor 1:2: Ljubaznost /blagost /dobrota \[hesed\]](#)).

Ovo sve opisuje Božje osjećaje prema Njegovu narodu, Izraelu. Njegova narav se ne mijenja (usp. Mal 3:6), stoga, ovo se primjenjuje na sve vjerne sljedbenike (tj. 2. Kor 1:3).

8:24 Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 8:15.

8:25-26 Ovo upućuje na 2. Knjigu o Samuelu 7.

8:25 "samo ako ..." Zabilježite element uvjeta Mojsijevskoga Saveza i Saveza s Davidom (tj. stihovi 25.31.33.47.48). Zapamtite, i Izrael i Judeja bili su izgnani sa svojim kraljevskim obiteljima zato jer su prekršili Savez.

JHVH-in Savez ima iskupljujući vid koji ne smije biti pod utjecajem ljudskoga grijeha i slabosti. Međutim, svaki naraštaj i pojedinac pod utjecajem je neposlušnosti!

8:26 "Svome sluzi" [Vidjeti Posebnu temu: Moj sluga.](#)

POSEBNA TEMA: MOJ SLUGA

Ovo je naslov kojim se izražava poštovanje korišten o Mesiji u "Pjesmama o Sluzi" u Knjizi proroka Izaije (usp. Iz 42:1-4; 49:1-6; 50:4-9; 52:13 - 53:12). Neki su sve ove vidjeli kao upućivanje na Izrael (usp. Iz 41:8-9; 42:19; 43:10; 44:21), ali Izaija 52:13 - 53:12 upućuje na pojedinca, savršenoga Izraelca (zabilježite Iz 53:8). Sluga ne može umrijeti za grijehe sluge! Zabilježite Evanđelje po Mateju 27:38.59. Bog je u nadzoru povijesti, ljudi, naroda, čak i Sotone; sve može biti upotrijebljeno za dovršenje Njegovih iskupiteljskih svrha ([vidjeti Posebnu temu u Dn 9:15: JHVH-in vječni iskupiteljski naum](#); usp. Iz 53:10).

Fusnota u *Expositor's Bible Commentary*, tom 6, str. 545, vrlo je korisna jer daje kratki pregled različitih uporaba naslova "Moj Sluga":

1. Božji sluga kao prorok, usp. Knjiga Brojeva 12:7-8; Nehemija 1:7; Knjiga proroka Daniela 9:11:
 - a. Mojsije
 - b. Daniel, usp. Knjiga proroka Daniela 9:17
2. Božji sluga kao vojni vođa (tj. Jošua), usp. Knjiga o Jošui 24:29; Suci 2:8
3. Božji sluga kao kralj (tj. David), usp. 2. Knjiga o Samuelu 7:5.8; Psalam 18; 36; Knjiga proroka Ezekiel 34:24; 37:24
4. Božji sluga kao upravitelj:
 - a. Nehemija, usp. Knjiga Nehemije 1:6
 - b. Zerubabel, usp. Knjiga proroka Hagaja 2:23
5. čitav Izrael (ili Jakov), usp. Knjiga proroka Izaije 41:8.9; 42:1.19; 43:10; 44:1.21; 49:3; Ezekiel 28:25; 37:25
6. Ostatak Izraela, usp. Knjiga proroka Izaije 41:8-10
7. pobožni pojedinac, usp. Knjiga o Jobu 1:8; 2:3; 42:8
8. nevjerni vladari koji služe JHVH-inim svrhama
 - a. Kir, Knjiga proroka Izaije 44:28; 45:1
 - b. Nebukodonozor, Knjiga proroka Jeremije 25:9; 27:6; 43:10.

8:27 Salomon shvaća univerzalnost Boga Stvoritelja (usp. 2. Ljet 6:18). On je mnogo veći od ikojega ljudskoga hrama i ikoje skupine ljudi. Ova ista univerzalnost vidi se u stihovima 41-43.60! To je logična implikacija Knjige Postanka 1:26-27; 3:15 i doktrine monoteizma.

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **"najviša nebesa"** Ovo je doslovno "nebo nad nebesima" (tj. YHVH-ino obitavajuće mjesto, usp. 30.39. 43.49).

[Vidjeti Posebnu temu: Nebesa i Treće nebo.](#)

8:28 "molitvu Svoga sluga" [Vidjeti Posebne teme: Učinkovita molitva](#); i: [Zastupnička molitva](#).

POSEBNA TEMA: UČINKOVITA MOLITVA

A. Povezana s nečijim osobnim odnosom s Trojedinim Bogom:

1. povezana s Očevom voljom:
 - a. Evanđelje po Mateju 6:10
 - b. 1. Ivanova poslanica 3:22
 - c. 1. Ivanova poslanica 5:14-15
2. prebivanje u Isusu:
Evanđelje po Ivanu 15:7
3. moljenje u Isusovo Ime:
 - a. Evanđelje po Ivanu 14:13.14
 - b. Evanđelje po Ivanu 15:16
 - c. Evanđelje po Ivanu 16:23-24
4. moljenje u Duhu:
 - a. Poslanica Efežanima 6:18
 - b. Judina poslanica 20.

B. Povezana s nečijim osobnim pobudama:

1. ne se kolebati:
 - a. Evanđelje po Mateju 21:22
 - b. Jakovljeva poslanica 1:6-7
2. tražiti neprimjereno
Jakovljeva poslanica 4:3

3. tražiti sebično

Jakovljeva poslanica 4:2-3.

C. Povezana s nečijim osobnim odabirima:

1. ustrajnost:
 - a. Evanđelje po Luki 18:1-8
 - b. Poslanica Kološanima 4:2
 - c. Jakovljeva poslanica 5:16
2. nesloga u kući:
 1. Petrova poslanica 3:7
3. grijeh:
 - a. Psalam 66:18
 - b. Knjiga proroka Izaije 59:1-2
 - c. Knjiga proroka Izaije 64:7.

Svaka je molitva odgovorena, ali svaka molitva nije učinkovita. Molitva je dvosmjernan odnos. Najgore što Bog može učiniti jeste odobriti vjernikove neprikladne zahtjeve.

POSEBNA TEMA: ZASTUPNIČKA MOLITVA

I. UVOD

- A. Molitva je značajna zbog Isusova primjera:
 1. osobna molitva, Evanđelje po Marku 1:35; Luka 3:21; 6:12; 9:29; 22:29-46
 2. čišćenje Hrama, Evanđelje po Mateju 21:13; Marko 11:17; Luka 19:46
 3. uzorak molitve, Evanđelje po Mateju 6:5-13; Luka 11:2-4.
- B. Molitva je stavljanje u opipljivo djelo našeg povjerenja u osobnoga, brižnoga Boga koji je prisutan, voljan i sposoban djelovati na našu i dobrobit drugih, kroz naše molitve.
- C. Bog je osobno ograničio Sebe kako bi djelovao na molitve Svoje djece u mnogo područja (usp. Jak 4:2).
- D. Najvažnija svrha molitve je naše zajedništvo i vrijeme s Trojedinim Bogom.
- E. Doseg molitve je bilo što ili bilo tko što se odnosi na vjernike. Možemo moliti jednom, vjerujući, ili
- F. opet i opet ponovo kao razmišljanje ili promišljeno vraćanje.
- G. Molitva može uključiti nekoliko dijelova:
 1. slavljenje i obožavanje Trojedinoga Boga
 2. zahvaljivanje Bogu za Njegovu prisutnost, zajedništvo, i zaštite
 3. ispovijedanje naše grješnosti, i prošle i sadašnje
 4. molba za naše osjetljive potrebe ili čežnje
 5. zastupanje kad donosimo potrebe drugih pred Oca.
- H. Zastupnička molitva je misterij. Bog ljubi one za koje molimo više nego što ih mi ljubimo, ali naše molitve često utječu na promjene, odaziv, ili potrebu, ne samo u nama samima, nego i u njima.

II. BIBLIJSKA GRADA

- A. Stari zavjet
 1. neki primjeri zastupničke molitve:
 - a. Abrahamovo zauzimanje za Sodomu, Knjiga Postanka 18:22 i dalje
 - b. Mojsijeve molitve za Izrael:
 - (1) Knjiga Izlaska 5:22-23
 - (2) Knjiga Izlaska 32:31 i dalje
 - (3) Ponovljeni zakon 5:5
 - (4) Ponovljeni zakon 9:18.25 i dalje
 - c. Samuel moli za Izrael:
 - (1) 1. Knjiga o Samuelu 7:5-6.8-9
 - (2) 1. Knjiga o Samuelu 12:16-23
 - (3) 1. Knjiga o Samuelu 15:11

2. David za svoje dijete, 2. Knjiga o Samuelu 12:16-18
 3. Bog traži zastupnike, Knjiga proroka Izaije 59:16
 4. poznati, neispovjedeni grijeh ili stav nepokajivosti štetno djeluje na naše molitve:
 - a. Psalam 66:18
 - b. Izreke 28:9
 - c. Knjiga proroka Izaije 59:1-2; 64:7.
- B. Novi zavjet
1. zastupnička služba Sina i Duha
 - a. Isus:
 - (1) Poslanica Rimljanima 8:34
 - (2) Poslanica Hebrejima 7:25
 - (3) 1. Ivanova poslanica 2:1
 - b. Sveti Duh, Poslanica Rimljanima 8:26-27
 2. Pavlova zastupnička služba
 - a. molitve za Židove:
 - (1) Poslanica Rimljanima 9:1 i dalje
 - (2) Poslanica Rimljanima 10:1
 - b. molitve za crkve:
 - (1) Poslanica Rimljanima 1:9
 - (2) Poslanica Efežanima 1:16
 - (3) Poslanica Filipljanima 1:3-4.9
 - (4) Poslanica Kološanima 1:3.9
 - (5) 1. Solunjanima poslanica 1:2-3
 - (6) 2. Solunjanima poslanica 1:11
 - (7) 2. Timoteju poslanica 1:3
 - (8) Poslanica Filemonu, stih 4
 - c. Pavao je molio crkve neka mole za njega:
 - (1) Poslanica Rimljanima 15:30
 - (2) 2. Poslanica Korinćanima 1:11
 - (3) Poslanica Efežanima 6:19
 - (4) Poslanica Kološanima 4:3
 - (5) 1. Solunjanima poslanica 5:25
 - (6) 2. Solunjanima poslanica 3:1
 3. zastupnička služba Crkve:
 - a. molitva jedan za drugoga:
 - (1) Poslanica Efežanima 6:18
 - (2) 1. Timoteju poslanica 2:1
 - (3) Jakovljeva poslanica 5:16
 - b. molitva zahtijevana za posebne skupine:
 - (1) naše neprijatelje, Evanđelje po Mateju 5:44
 - (2) kršćanske radnike, Poslanica Hebrejima 13:18
 - (3) vladare, 1. Timoteju poslanica 2:2
 - (4) bolesne, Jakovljeva poslanica 5:13-16
 - (5) otpadnike, 1. Ivanova poslanica 5:16.

III. UVJETI ZA ODGOVORENU MOLITVU

- A. Naš odnos prema Kristu i Duhu:
1. prebivati u Njemu, Evanđelje po Ivanu 15:7
 2. u Njegovu Imenu, Evanđelje po Ivanu 14:13.14; 15:16; 16:23-24
 3. u Duhu, Poslanica Efežanima 6:18; Judina poslanica 20
 4. prema Božjoj volji, Evanđelje po Mateju 6:10; 1. Ivanova poslanica 3:22; 5:14-15.
- B. Pobude:
1. ne kolebljive, Evanđelje po Mateju 21:22; Jakovljeva poslanica 1:6-7

2. poniznost i pokajanje, Evanđelje po Luki 18:9-14
 3. moljenje s pogriješnom nakanom, Jakovljeva poslanica 4:3
 4. sebičnost, Jakovljeva poslanica 4:2-3.
- C. Ostali vidovi:
1. ustrajnost:
 - a. Evanđelje po Luki 18:1-8
 - b. Poslanica Kološanima 4:2
 2. zadržati se na moljenju:
 - a. Evanđelje po Mateju 7:7-8
 - b. Evanđelje po Luki 11:5-13
 - c. Jakovljeva poslanica 1:5
 3. nesloga u kući, 1. Petrova poslanica 3:7
 4. oslobođenost od znanog grijeha:
 - a. Psalam 66:18
 - b. Izreke 28:9
 - c. Knjiga proroka Izaije 59:1-2
 - d. Knjiga proroka Izaije 64:7.

IV. TEOLOŠKI ZAKLJUČAK

- A. Kakva povlastica. Kakva prilika. Kakva dužnost i odgovornost.
- B. Isus je naš primjer. Duh je naš vodič. Otac nestrpljivo čeka.
- C. Mogla bi promijeniti vas, vašu obitelj, vaše prijatelje, i svijet.

▣ Postoje tri različite riječi za molitvu upotrijebljenih u ovome stihu:

1. molitva – IMENICA ŽENSKOGA RODA (BDB 813)
 - a. IMENICA, dva puta
 - b. GLAGOL jednom (BDB 813, KB 933, *Hithpael* PARTICIP)
 2. molba - IMENICA ŽENSKOGA RODA (BDB 339), što označava moliti Boga za Njegovu naklonost (usp. 1. Kr 8:38.45.49.52.54; 9:3; 2. Ljet 6:19.29.35.39)
 3. vapaj - IMENICA ŽENSKOGA RODA (BDB 943) u značenju, usporednica s #2 gore. U mnogim je okvirima korištena o “veličanju” (tj. 2. Ljet 20:22), ali to ne odgovara ovome okviru.
- U stihovima 27-52 ove se riječi za molitvu često koriste. YHVH želi da Ga Njegov narod moli.

8:29 “neka Tvoje oči budu otvorene prema ovome Domu danju i noću” Ovo je prekrasna slika (usp. Ps 34:15; 101:6) Salamonove molitve za YHVH-inu stalnu, iz- trenutka- u- trenutak prisutnost i pozornost glede molitava, žrtava, i aktivnosti ovoga stalnog novoga središnjeg štovanja (stih 20).

Izričaj “prema ovome Domu” ili slično izricanje opetovano se koristi u ovome okviru (tj. sedam osobitih grijeha povezanih s Lev 26; Pnz 28). Božji narod mora Ga tražiti u Njegovu Hramu (usp. stihovi 29.30.33.35.38.47.45.48).

8:30 Izraelci su se molili okrenuti prema Jeruzalemu (vidjeti 2. Ljet 6:38; Dn 6:10; Jona 2:4).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:31-32

³¹“Ako čovjek zgriješi protiv svoga bližnjega i naredi mu da se zakune, i on dođe i položi prisegu pred Tvojim žrtvenikom u ovome Domu, ³²onda počuj u nebu i djeluj i osudi Svoje sluge, osuđujući krivca dovodeći njegov put na njegovu vlastitu glavu i opravdavajući pravednoga dajući mu prema njegovoj pravednosti.”

8:31-32 YHVH je zabrinut kako se Njegov narod odnosi jedan prema drugome. Prisuge su važne i imaju posljedice (usp. Lev 27).

8:32 YHVH je bio konačan Sudac. On brine o pravičnosti i pravednosti.

[Vidjeti Posebne teme: Sudac, osuda, i pravda u Knjizi proroka Izaije](#); i: [Pravednost](#).

POSEBNA TEMA: SUDAC, OSUDA, I PRAVDA U KNJIZI PROROKA IZAIJE

Ovo je naširoko korišten pojam (BDB 1047, KB 1622) u SZ-u. NIDOTTE, tom 4, str. 214, okarakterizirao je njegovu učestalost i značaj.

1. Petoknjižje, 13%, ljudskih sudaca
2. Povijesne knjige, 34%, ljudskih vođa
3. Mudrosna književnost, 22%, Božanskih djelatnosti
4. Proroci, 31%, uglavnom Božanskih djelatnosti

Zabilježite sljedeću kartu iz Knjige proroka Izaije:

YHVH kao Sudac	Mesija kao Sudac	Izraelovi savršeni Suci	Izraelovi aktualni Suci
2:4	9:7	1:17	1:23
3:14	11:3.4	26:8	3:2
4:4	16:5	56:1	5:7
5:16	32:1	58:2.8	10:2
28:6.17.26	40:14		59:4.9.11.14.15
30:18	42:1.3.4		
33:5.22	51:4.5		
61:8	53:8		
66:16			

Izrael je morao odražavati YHVH-inu narav narodima. Podbacio je, tako da je YHVH podigao jednoga “savršenog” Izraelca kako bi ispunio Njegovo osobno otkrivenje svijetu (tj. Mesija, Isus iz Nazareta, Krist, usp. Iz 52:11 – 53:12)!

☐ **“dovodeći njegov put na njegovu vlastitu glavu”** Ovo je idiom posljedice grijeha i Božansku osudu neposlušnosti Izraelaca (usp. 1. Sam 25:39; 1. Kr 2:44; Ez 7:3-4; 9:10; 11:1; 16:43; 22:31).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:33-34

³³“Ako Tvoj narod Izrael bude poražen pred neprijateljem, jer su grijehili protiv Tebe, ako se okrenu k Tebi ponovno i priznaju Tvoje ime i pomole se i uprave molbu Tebi u ovome Domu, ³⁴onda počuj u nebu, i oprostí grijeh Svoga naroda Izraela, i dovedi ih natrag u zemlju koju si Ti dao njihovim očevima.”

8:33-34 Izraelov grijeh, ako ga nisu ispovjedili i pokajali se zbog njega, može ishoditi u vojnome porazu i izgnanstvu.

[Vidjeti Posebne teme: Pokajanje u Starome zavjetu](#); i: [Ispovijed /Priznanje](#).

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U STAROME ZAVJETU

Ova je zamisao ključna ali teška za odredbu. Većina od nas ima odredbu što proizlazi iz naše denominacijske pripadnosti. Međutim, uobičajeno je “postavljena” teološka odredba nametnuta od nekoliko hebrejskih (i grčkih) riječi koje ne podrazumijevaju posebno ovu “postavku” odredbe. Mora biti zapamćeno da su NZ-ni autori (osim Luke) bili hebrejski mislioci koji su koristili pojmove *koine* grčkog, tako da su mjesto za početak hebrejski pojmovi sami za sebe, od kojih prvenstveno postoje dva:

1. *nhm* (נחם, BDB 636, KB 688)
2. *swb* (שב, BDB 996, KB 1427).

Prvi, *nhm*, koji je izgleda izvorno morao značiti duboko udahnuti, bio je korišten u nekoliko značenja:

- a. “odmor” ili “udobnost” (npr. Post 5:29; 24:67; 27:42; 37:35; 38:12; 50:12; često korišteno u imenima, usp. 2. Kr 15:14; 1. Ljet 4:19; Neh 1:1; 7:7; Nah 1:1)

- b. “žaliti” (npr. Post 6:6.7)
- c. “promijenjeno mišljenje” (npr. Izl 13:17; 32:12.14; Br 23:19)
- d. “sućut” (npr. Pnz 32:36).

Zabilježite da sve od ovoga uključuje dubok osjećaj! Ovo je ključ: duboki osjećaji što vode djelovanju. Ova promjena djelovanja često je usmjerena na druge osobe, ali i prema Bogu. To je ona promjena stava i djelovanja prema Bogu što natapa ovaj pojam s toliko teološke znakovitosti. Ali ovdje se mora biti pozoran. Bog je rekao da se treba “pokajati” (usp. Post 6:6.7; Izl 32:14; Suci 2:18; 1. Sam 15:11.35; Ps 106:45), ali to ne ishodi iz žalosti nad grijehom ili zabludom, nego je to doslovan način pokazivanja Božje sućuti i brige (usp. Br 23:19; 1. Sam 15:29; Ps 110:4; Jer 4:27-28; Ez 24:14). Dug kazne za grijeh i pobunu je oprosteno ako se grješnik istinski okrene od njegova /njena /njihovih grijeha i okrene se k Bogu.

Ovaj pojam ima široko semantičko polje. Okvir je ključan u određivanju njegova namjeravanog značenja.

Drugi pojam, *swb*, znači “okrenuti se” (okrenuti se od, okrenuti se natrag, okrenuti se prema /k). Ako je istinito da su dva zahtjeva Saveza “pokajanje” i “vjera” (npr. Mt 3:2; 4:17; Mk 1:4.15; 2:17; Lk 3:3.8; 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3), onda *nhm* upućuje na jake osjećaje prepoznavanja nečijeg grijeha i okretanje od grijeha, dok bi *swb* mogao upućivati na okretanje od grijeha do okretanja k Bogu (jedan primjer ova dva duhovna djelovanja je Knjiga proroka Amosa 4:6-11: “niste se okrenuli Meni” [pet puta] te Amos 5:4.6.14: “tražite Me ... tražite Gospodina ... tražite dobro a ne zlo”).

Prvi veliki primjer snage pokajanja je Davidov grijeh s Bat-Šebom (usp. 2. Sam 12; Ps 32; 51). Bilo je neprekidnih posljedica za Davida, njegovu obitelj, i Izraela, ali David je bio obnovljen za zajedništvo s Bogom! Čak se je grješan Manaše mogao pokajati i bilo mu je oprosteno (usp. 2. Ljet 33:12-13).

Oba od ovih pojmova korištena su usporedno u Psalmu 90:13. Mora biti prepoznavanje grijeha i namjeravano, osobno okretanje od njega, kao i čežnja za traženjem Boga i Njegove pravednosti (usp. Iz 1:16-20). Pokajanje ima spoznajni vid, osobni vid, i moralni vid. Sva su tri zahtijevana, i započeti novi odnos s Bogom i nastaviti novi odnos. Dubok osjećaj žaljenja okreće se u trajnu privrženost Bogu i za Boga!

POSEBNA TEMA: ISPOVIJED /PRIZNANJE

- A. Postoje dva oblika istoga grčkog korijena upotrijebljenog za ispovijed ili priznanje, *homolegeō* i *exomologō*. Složeni pojam što koristi Jakov je iz *homo*, isto; *legō*, govoriti; i *ex*, iz. Temeljno značenje je reći isto, složiti se s(a). *Ex* je dodan zamisli javnog očitovanja.
- B. Engleski prijevodi ove skupine riječi su:
 - 1. veličati
 - 2. slagati se
 - 3. proglasiti (usp. Mt 7:23)
 - 4. priznati
 - 5. ispovjediti (usp. Heb 4:14; 10:23).
- C. Ova skupina riječi imala je naizgled dvije oprečne uporabe:
 - 1. veličati (Boga)
 - 2. priznati grijeh.

Možda se ovo razvilo od osjećaja čovječanstva o Božjoj svetosti i vlastite grješnosti čovječanstva. Spoznati jednu istinu jeste spoznati obje.
- D. NZ-ne uporabe skupine riječi su:
 - 1. obećati (usp. Mt 14:7; Djela 7:17)
 - 2. složiti se ili pristati na nešto (usp. Iv 1:20; Lk 22:6; Djela 24:14; Heb 11:13)
 - 3. veličati (usp. Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9)
 - 4. prihvatiti:
 - a. osobu (usp. Mt 10:32; Lk 12:8; Iv 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; 1. Iv 2:23; Otk 3:5)
 - b. istinu (usp. Djela 23:8; 2. Kor 11:13; 1. Iv 4:2)

5. javno očitovati (legalan osjećaj razvijen u religijsku potvrdu, usp. Djela 24:14; 1. Tim 6:13):
- bez priznanja krivnje (usp. 1. Tim 6:12; Heb 10:23)
 - s priznanjem krivnje (usp. Mt 3:6; Djela 19:18; Heb 4:14; Jak 5:16; 1. Iv 1:9).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:35-36

³⁵“Kad su nebesa zatvorena i nema kiše, jer su oni grijehili protiv Tebe, i onda se pomole prema ovome mjestu i priznaju Tvoje ime i okrenu se od svoga grijeha kad ih Ti poniziš, ³⁶onda počuj u nebu i oprostí grijeh Svojih slugu i Svoga naroda Izraela, uistinu, pouči ih dobrome putu po kojem bi trebali hodati. I pošalji kišu na Svoju zemlju, koji si Ti dao Svome narodu za baštinu.”

8:35-36 Izraelov grijeh i neposlušnost utjecali su na YHVH-in ratarski blagoslov i obilje (jedan primjer je 1. Kr 18). Vidi moju egzegetsku bilješku u **Ponovljenome zakonu 11:14**:

11:14 “On će dati kišu” “On će dati” (BDB 678, KB 733) opisuje YHVH-ine blagoslove i prokletstva temeljem Saveza:

- stih 9 - *Qal* INFINITIVNA GRAĐA (blagoslov)
- stih 14 - *Qal* PERFEKT (blagoslov)
- stih 15 - *Qal* PERFEKT (blagoslov)
- stih 17 - *Qal* IMPERFEKT (prokletstvo)
- stih 17 - *Qal* PERFEKT (prokletstvo)
- stih 21 - *Qal* INFINITIVNA GRAĐA (blagoslov)
- stih 25 - *Qal* IMPERFEKT (blagoslov)
- stih 26 - *Qal* PARTICIP (blagoslov/prokletstvo)
- stih 29 - *Qal* PERFEKT (blagoslov/prokletstvo)
- stih 31 - *Qal* PARTICIP (blagoslov)
- stih 32 - *Qal* PARTICIP (blagoslov/prokletstvo).

YHVH želi blagosloviti, ali Izraelova poslušnost Savezu određuje koji odaziv (blagoslov ili prokletstvo, usp. poglavlja 27 - 29) prima.

Bog je odvojen od prirode ipak je u njenome nadzoru. Koristi je za otkrivenje Sâmog Sebe čovječanstvu (usp. Pnz 27 - 28; Ps 19:1-6; Rim 1:19-25; 2:14-15).

8:35

NASB, NKJV, Pešita

“ih ... poniziš”

NKJV

“kazniš ih”

JPSOA (AB, tom 10, str. 285)

“odgovoriš im”

REB

“osjete Tvoju kaznu”

LXX

“poniziš ih”

MT ima GLAGOL (BDB 776 III, KB 853, *Hiphil* IMPERFEKT) što može značiti “povrijediti /nanijeti bol” ili “poniziti”. Isti korijen (NIDOTTE, tom 3, str. 417-419) može značiti “odgovor”. Međutim, stih 36 implicira “povrijediti”, što stihu 35 odgovara bolje.

8:36 “dobrome putu” Ovaj dobar put upućuje na poslušnost Savezu cijelim srcem (usp. 1. Sam 12:23; 2. Ljet 6:27; Izr 2:20; 6:23; Ps 1; 27:11; 139:23-24; Jer 6:16; 31:9; Mk 6:8).

☐ **“hodati”** Ovo je biblijska slika za život u poslušnosti. Bog pokazuje Svoju volju kao jasan, častan, ispravan, neometan put /cestu (usp. Iz 2:3; Mih 4:2). Njegov narod točno zna kako bi morao živjeti! Oni ne moraju skretati s ovoga jasno obznanjenoga puta, niti desno ni lijevo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:37-40

³⁷“Ako bude glad u zemlji, ako bude kuga, ako bude biljna uš ili snijet, skakavac ili gusjenica, ako bude ih njihov neprijatelj opsjedao u zemlji njihovih gradova, ikoja pošast, ako bude ikoja bolest, ³⁸svaku molitvu ili molbu

od ikojega čovjeka ili od Tvoga čitavoga naroda Izraela, svaki znajući nevolju svoga vlastitog srca, i pruži svoju ruku prema ovome domu; ³⁹onda počuj u nebu sa Svoga mjesta gdje obitavaš, i oprosti i djeluj i vrati svakome prema svim njegovim putovima, čije srce Ti poznaješ, jer samo Ti poznaš srca svih sinova ljudskih, ⁴⁰da Te se mogu bojati svih dana koliko će živjeti u zemlji koju si Ti dao našim očevima.”

8:37-40 Ovo nastavlja ratarski vid YHVH-ina uvjetovanog Saveza (usp. Pnz 28:22; tj. “dva puta”).

8:37 “ikoja pošast” Ovo (BDB 481 GRABA BDB 619; NIDOTTE, tom 3, str. 24-25) je sažeti pojam za sve ratarske Božanske osude (tj. Lev 26; Pnz 28) spomenute ranije u ovome stihu.

8:39 “vrati svakome prema svim njegovim putovima” Savez utječe na:

1. Izrael kao narod
2. svaki naraštaj Izraelaca
3. svakoga pojedinačnog Izraelca.

Odabiri imaju posljedice u ovome vremenu i u vječnosti. Ovaj stih odražava ponavljajuću temu i u SZ-u i u NZ-u:

1. Stari zavjet – Knjiga o Jobu 34:11; Psalam 28:4; 62:12; Izreke 24:12; Propovjednik 12:14; Knjiga proroka Jeremije 17:10; 32:19
2. Novi zavjet – Evanđelje po Mateju 16:27; 25:31-46; Poslanica Rimljanima 2:6; 14:12; 1. Korinćanima 3:8; 2. Korinćanima 5:10; Galaćanima 6:7-10; 2. Timoteju 4:14; 1. Petrova 1:17; Otkrivenje 2:23; 20:12; 22:12.

☐ **“Ti poznaš”** [Vidjeti Posebnu temu: Znati \(slikovito pokazano iz Ponovljenoga zakona\).](#)

☐ **“jer samo Ti poznaš srca svih sinova ljudskih”** Ovo je slika Božjega suverenoga znanja o svemu (usp. 1. Sam 2:3; 16:7; 1. Kr 8:29; 2. Ljet 6:30; Ps 7:9; 33:15; 44:21; 139:1-4; Izr 15:11; 21:2; 24:12; Jer 11:20; 17:9-10; 20:12; Lk 16:15; Djela 1:24; 15:8; Rim 8:27). Nitko ne daje YHVH-i obavijesti ni o čemu!

8:40 “bojati” [Vidjeti Posebnu temu: Strah \(SZ\).](#)

☐ **“svih dana koliko će živjeti”** Biblijska vjera nije jedno-vremenski događaj ili obred nego dnevni način života vjernosti.

☐ [Vidjeti Posebnu temu: Ustrajnost.](#)

POSEBNA TEMA: USTRAJNOST

Teško je objasniti odnos biblijske doktrine prema životu kršćanina zato jer su iznesene u tipičnim istočnjačkim dijalektalnim parovima ([vidjeti Posebnu temu gore: Istočnjačka književnost \[biblijski paradoksi\]](#)). Ovi parovi izgledaju oprečni, iako su oba pola biblijska. Zapadnjački kršćani imaju stremljenje odabiru jedne istine i zanemarivanju ili podcjenjivanju oprečne istine. Neki primjeri:

1. Je li spasenje početna odluka o pouzdanju u Isusa ili doživotna obaveza za učeništvo?
2. Je li spasenje izbor pomoću milosti suverenoga Boga ili vjerujućeg čovječanstva i opetovani odgovor na Božansku ponudu?
3. Je li spasenje, jednom primljeno, nemoguće izgubiti, ili postoji potreba za neprekidnom pozornošću?

Pitanje o ustrajnosti bilo je prijeporno kroz crkvenu povijest. Poteškoća započinje s prividno sukobljavajućim odlomcima u NZ-u.

1. tekstovi o jamstvu:
 - a. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 6:37; 10:28-29)
 - b. Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5.8-9; Fil 1:6; 2:13; 2. Sol 3:3; 2. Tim 1:12; 4:18)
 - c. Petrove izjave (1. Pt 1:4-5)
2. tekstovi o potrebi ustrajnosti:
 - a. Isusove izjave u sinoptičkim Evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9.24-30; 24:13; Mk 13:13)
 - b. Isusove izjave u Evanđelju po Ivanu (Iv 8:31; 15:4-10)

- c. Pavlove izjave (Rim 11:22; 1. Kor 15:2; 2. Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2. Tim 3:2)
- d. izjave autora Poslanice Hebrejima (2:1; 3:6.14; 4:14; 6:11)
- e. Ivanove izjave (1. Iv 2:6; 2. Iv 9; Otk 2:7.17.20; 3:5.12.21; 21:7).

Biblijsko spasenje proizlazi iz ljubavi, milosrđa, i milosti suverenoga Trojedinog Boga. Nijedan čovjek ne može biti spašen bez početnoga podstreka Duha (usp. Iv 6:44.65). Božanstvo dolazi prvo i postavlja raspored, ali zahtijeva ljudski odaziv u vjeri i pokajanju, oboje i početno i neprekidno. Bog radi s čovječanstvom u zavjetnom odnosu. Postoje povlastice i odgovornosti!

Spasenje je ponuđeno svim ljudima. Isusova smrt bavi se s poteškoćom grijeha paloga Stvorenja! Bog je osigurao način i želi sve ovo učiniti prema Svojoj slici kako bi se odgovorilo na Njegovu ljubav i opskrbu u Isusu.

Želite li više čitati o tome predmetu vidjeti:

1. Dale Moody, *The Word of Truth*, Eerdmans, 1981. (str. 348-365)
2. Howard Marshall, *Kept by the Power of God*, Bethany Fellowship, 1969.
3. Robert Shank, *Life in the Son*, Westcott, 1961.

U ovome području Biblija naslovljava dvije različite poteškoće: (1) uzimanje jamstva kao dozvolu da se živi besplodan, sebičan život i (2) ohrabrivanje onih koji se bore sa službom i osobnim grijehom. Poteškoća je ta što krive skupine uzimaju krivu poruku i grade teološke sustave na ograničenim biblijskim odlomcima. Neki kršćani očajnički trebaju poruku o jamstvu, dok drugi trebaju stroga upozorenja o ustrajnosti! U kojoj ste vi skupini?

Postoji povijesna teološka borba mišljenja što uključuje Augustina nasuprot Pelagija te Calvina nasuprot Arminija (semi-pelagijanizam). Predmet uključuje pitanje spasenja: ako je netko uistinu spašen, mora li on ustrajati u vjeri i plodnosti?

Kalvinisti se postavljaju iza onih biblijskih tekstova koji potvrđuju Božju suverenost i držanje-moći (Iv 10:27-30; Rim 8:31-39; 1. Iv 5:13.18; 1. Pt 1:3-5) i GLAGOLSKIH VREMENA poput PERFEKTA PASIVNIH PARTICIPA Poslanice Efežanima 2:5.8.

Arminijanisti se postavljaju iza biblijskih tekstova koji upozoravaju vjernike na "izdržati", "odoljeti", ili "nastaviti" (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Iv 15:4-6; 1. Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7.11.17.26; 3:5.12.21; 21:7). Ja osobno ne vjerujem kako je Poslanica Hebrejima 6 i 10 primjenjiva, ali mnogi je arminijanisti koriste kao upozorenje protiv otpada [apostazija – op.prev.]. Parabola o sijaču u Evanđelju po Mateju 13 i Marku 4 naslovljava pitanje prividnoga uvjerenja, kao što čini Evanđelje po Ivanu 8:31-59. Kao što kalvinisti navode GLAGOLE u PERFEKT GLAGOLSKOME VREMENU koristeći ih za opis spasenja, arminijanisti navode odlomke u PREZENT GLAGOLSKOME VREMENU kao 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15.

Ovo je savršen primjer kako teološki sustavi zlorabe proof-texting metodu tumačenja. Uobičajeno je vodeće načelo ili glavni tekst korišten za gradnju teološke mreže kroz koju su viđeni svi ostali tekstovi. Budite pozorni od mreža iz ikogjeg izvora. One dolaze iz zapadnjačke logike, ne otkrivenja. Biblija je istočnjačka Knjiga. Ona predstavlja istinu u napetošću-ispunjenim, naizgled paradoksalnim parovima. Kršćanima je namijenjeno potvrđivanje obojeg i življenje unutar napetosti. NZ predstavlja oboje i sigurnost vjernika i zahtjev za nastavljajućom vjerom i pobožnošću. Kršćanstvo je početni odaziv pokajanja i vjere slijeđen neprekidnim odazivom u pokajanju i vjeri. Spasenje nije proizvod (ulaznica za Nebo ili polica osiguranja protiv požara), nego odnos. Ono je odluka i učenje. U NZ-u to je opisano u svim GLAGOLSKIM VREMENIMA:

AORISTU (dovršeno djelovanje), Djela apostolska 15:11; Poslanica Rimljanima 8:24; 2. Timoteju 1:9; Titu 3:5
 PERFEKTU (dovršeno djelovanje s nastavljajućim ishodom), Poslanica Efežanima 2:5.8
 PREZENTU (neprekinuto djelovanje), 1. Poslanica Korinćanima 1:18; 15:2; 2. Korinćanima 2:15
 FUTURU (budući događaji ili izvjesni događaji), Poslanica Rimljanima 5:8.10; 10:9; 1. Poslanica Korinćanima 3:15; Poslanica Filipljanima 1:28; 1. Solunjanima 5:8-9; Hebrejima 1:14; 9:28.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:41-43

⁴¹“Isto tako što se tiče stranca koji nije od Tvoga naroda Izraela, kad dođe iz daleke zemlje radi Tvoga imena ⁴²(jer oni će čuti o Tvome velikom imenu i Tvojim silnoj mišici, i o Tvojim ispruženim rukama); kad dođe i pomoli se prema ovom Domu, ⁴³počuj u nebu sa Svoga mjesta gdje obitavaš, i učini sukladno svemu što Te stranac moli, zato da bi svi narodi zemlje znali Tvoje ime, da se boje Tebe, kao što se *boji* Tvoj narod Izrael, i kako bi mogli znati da je nad ovaj Dom koji sam izgradio zazvano Tvoje ime.”

8:41-43 Ovo je toliko važan odlomak. On jasno pokazuje da se YHVH-ino srce širi na sve ljude (dosl. “stranac”, “ne-Izraelac” – BDB 648, usp. stih 43). Izrael je morao obznaniti i privući narode k vjeri u YHVH-u. YHVH je uvijek želio ljude stvorene u Njegovoj slici (Post 1:26-27) za zajedništvo (Post 3:8) kako bi Ga spoznali!

Njegov Dom morao je biti Dom molitve za Židova i pogana (usp. Iz 56:7; Mk 11:17).

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

8:42 Ovo su antropomorfički idiomi (vidjeti [Posebnu temu: Antropomorfički jezik za opis Božanstva](#)) korišteni za opis YHVH-ine snage oslobođenja u korist Izraela (usp. Pnz 5:15; 6:21; 7:19; 9:29; 11:2; 26:8). U nekim tekstovima ovaj je izričaj skraćen na “moćna ruka” (usp. Pnz 3:24; 6:21; 7:8; 9:26; Jš 4:24) ili “ispružena ruka” (usp. Pnz 9:29; Izl 6:6). Ova idiomatska terminologija ima posebnu usporednicu u egipatskim tekstovima što se odnose na “kralja” (NIDOTTE, tom 3, str. 92).

8:43 “boje Tebe” [Vidjeti Posebnu temu: Strah \(SZ\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:44-45

⁴⁴“Kad bude Tvoj narod izašao u bitku protiv njihova neprijatelja, bilo kojim putem kojim ćeš ga Ti poslati, i oni se pomole GOSPODINU prema mjestu koje si Ti odabrao i Domu koji sam izgradio za Tvoje ime, ⁴⁵onda počuj u nebu njihovu molitvu i prošnju, i provedi njihovu stvar.”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:46-53

⁴⁶“Kad zgriješe protiv Tebe (jer nema čovjeka koji ne griješi) i Ti si gnjevan zbog njih i predaš ih neprijatelju, tako da ih zarobljene odvedu u zemlju neprijatelja, daleku ili blizu; ⁴⁷ako se pokaju u zemlji u koju budu dovedeni kao zarobljeni, govoreći: ‘Mi smo zgriješili i počinili smo nepravdu, postupili smo opako’; ⁴⁸ako se okrenu k Tebi sa svim svojim srcem i sa svom svojom dušom u zemlji svojih neprijatelja koji su ih zarobili, i pomole se Tebi prema svojoj zemlji koju si Ti dao njihovim očevima, prema gradu kojeg si Ti odabrao, i prema Domu kojeg sam izgradio za Tvoje ime; ⁴⁹onda počuj njihovu molitvu i njihovu molbu u nebu gdje je Tvoje obitavajuće mjesto, i usliši njihovu prošnju, ⁵⁰i oprost Svome narodu koji je zgriješio protiv Tebe i sve njihove prijestupe koji su počinili protiv Tebe, i učini ih *objektima* milosrđa pred onima koji su ih zarobili, kako bi oni mogli imati milosrđe nad njima ⁵¹(jer oni su Tvoj narod i Tvoja baština koje si Ti izveo iz Egipta, iz sredine željezne peći), ⁵²da Tvoje oči budu otvorene na prošnje Tvoga sluge i na prošnje Tvoga naroda Izraela, da ih poslušas uvijek kad Te pozovu. ⁵³Jer Ti si ih izdvojio od svih naroda zemlje kao Svoju baštinu, kad si Ti govorio preko Mojsija Svoga sluge, kad si Ti izveo naše očeve iz Egipta, o Gospodine BOŽE.”

8:46 “(jer nema čovjeka koji ne griješi)” Ovo je opetovana tema u Pismu nakon Knjige Postanka 3 (Post 6:5.12-13; 8:21; usp. 2. Ljet 6:36; Job 4:17; 9:2; 15:14-16; 25:4; Ps 14:1.3; 51:5; 130:3; 143:2; Izr 20:9; Prop 7:20; Iz 53:6; Rim 3:9.19.23; 11:32; Gal 3:22; Ef 2:2-3; Jak 3:2; 1. Iv 1:8-10). Svaki čovjek treba milost, milosrđe, i oprostjenje od Boga. Nitko nije pravedan, nitko, osim Isusa!

[Vidjeti Posebnu temu: Pad čovječanstva.](#)

POSEBNA TEMA: PAD ČOVJEČANSTVA

A. STARI ZAVJET

Judaizam nema žarište na grješnosti svih ljudi. U osnovi potvrđuje napetost između “dobre namjere” i “zle namjere” u svakoj osobi (tj. dva *yetzera*). Slavna židovska izreka je “u svakome ljudskom srcu je crni pas i bijeli pas. Onaj kojeg se bolje hrani postaje većim”.

Rabinski Midraš tvrdi podrijetlo zla iz Knjige Postanka 6 (vidjeti [Posebnu temu: Božji sinovi iz Knjige Postanka 6](#)). Crkva se usredotočila na Knjigu Postanka 3 kao podrijetlo grijeha i pobune u ljudstvu. Kršćanstvo je objasnilo zlo i patnju u ovome svijetu kao ishod ljudskoga grijeha i pobune, a ne Božanske volje. Ovo nije onakav svijet kakvim je Bog namjeravao da bude!

Odabir Adama i Eve bio je usmjerenost na sebe iznad Božje riječi što je donijelo strašnu posljedicu za sve ljude. Ovaj teološki koncept naziva se “Hebrejska korporativnost” (vidjeti [Posebnu temu: Biblijska vjera je korporativna](#)).

B. NOVI ZAVJET

Da je Pad utjecao na cijelo čovječanstvo (tj. hebrejska korporativnost) jasno je izrazio Pavao u Poslanici Rimljanima 5:12-21. Pavao u Poslanici Rimljanima razvija svoju teologiju o grješnosti svih ljudi. Prva točka “dobrih vijesti” Evanđelja jesu loše vijesti o ljudskoj potrebi! Pavao ovo razvija počevši u Rimljanima 1:18 - 3:18 (sažetak zaključka je Rim 3:19-31; također zabilježiti Ef 2:1-3). Poslanica Rimljanima opisuje izgubljenost, grješnost, i potrebu svih ljudskih bića:

1. nemoralnih pogana
2. moralnih pogana
3. Židova.

Svatko je odgovoran Bogu zbog:

- a. prirodne objave, Poslanica Rimljanima 1:18-23
- b. unutarnji moralni svjedok, Poslanica Rimljanima 2:14-16.

Jedna od najstrašnijih opetovanih izjava u Rimljanima 1 - 3 je: “Bog ih je predao ...” (usp. Rim 1:24.26.28; Ef 4:17-19). Šokantna litanija SZ-nih tekstova navedena je u Rimljanima 3:9-18! Ljudi su u dubokoj nevolji, potrebi, i pobuni! Netko ne treba “Spasitelja” sve dok on /ona ne shvati svoju potrebu!

Poslanica Rimljanima 5:12-21 je raspra o Isusu kao o drugome Adamu (usp. 1. Kor 15:21-22.45-49; Fil 2:6-8). Naglasak stavlja na teološki koncept i grijeha pojedinca i korporativne krivnje. Pavlov razvoj Pada čovječanstva (i Stvorenja, usp. Rim 8:18-23) u Adamu bio je jedinstven i različit od rabinskoga, dok je njegovo viđenje korporativnosti vrlo slično rabinskome učenju. Ono pokazuje Pavlovu sposobnost pod nadahnućem da upotrijebi, ili doda, istine što je učio tijekom svoga školovanja kod Gamaliela u Jeruzalemu (usp. Djela 22:3). Vidjeti Alfred Edershim, *The Life and Times of Jesus the Messiah*.

C. TEOLOŠKI RAZVOJ

Doktrinu o podrijetlu grijeha iz Knjige Postanka 3, i Pavlovi pisanja, razvio je Augustin i Calvin. Ona tvrdi da su ljudi rođeni grješni. Često su Psalmi 51:5; 58:3; i Knjiga o Jobu 15:14; 25:4 korišteni kao SZ-ni dokazni tekstovi. Alternativni teološki položaj da su ljudi moralno i duhovno odgovorni za svoje vlastite odabire i sudbinu razvio je rabinski Midraš i potom u crkvi Pelagije i Arminije. Postoji neki dokaz za njihovo stajalište u Ponovljenome zakonu 1:39; Knjizi proroka Izaije 7:15; Joni 4:11; Evanđelju po Ivanu 9:41; 15:22.24; Djelima apostolskim 17:30; Poslanici Rimljanima 4:15. Potisak ovoga teološkog položaja trebao bi biti kako su djeca nedužna sve do dobi moralne odgovornosti (za rabine to je 13 godina za dječake i 12 godina za djevojčice); [vidjeti Posebnu temu: Doba odgovornosti](#).

Postoji posrednički položaj u kojem je i urođena sklonost zlu i doba moralne odgovornosti oboje istinito! Zlo nije samo korporativno, nego je to zlo razvijanja sebičnosti i grijeha (život odvojen od Boga). Opakost ljudstva nije problem (usp. Post 6:5.11-12.13; Rim 3:9-18.23), nego je problem kada – rođenjem ili kasnije u životu?

☐ “Ti si gnjevan” [Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva](#), I. C.

☐ “da ih zarobljene odvedu” Ovo je sud od YHVH za njihovu neposlušnost Savezu (usp. Lev 26; Pnz 28). To može upućivati na:

1. izgnanstvo kao što je bilo u Asiriju i Babilon (“daleko”)
2. služenje lokalnih narodima (“blizu”).

8:47 “pokaju” [Vidjeti Posebnu temu: Pokajanje u Starome zavjetu](#).

☐ Zabilježite pojmove korištene za prekršaje Saveza:

1. zgriješili smo – BDB 306, KB 305, *Qal* PERFEKT
2. počinili smo nepravdu – BDB 731, KB 796, *Hiphil* PERFEKT
3. djelovali smo opako – BDB 957, KB 1294, *Qal* PERFEKT, usp. stih 32; 2. Knjiga Ljetopisa 6:37.

Ovo je ispovijed zahtijevana u pokajanju.

☐ Zabilježite različite riječi za kršenje Saveza:

1. zgriješili – BDB 306, KB 305, *Qal* PERFEKT, usp. stihovi 31.33.35.46.47.50; doslovno “promašiti cilj”
2. počinili nepravdu – BDB 731, KB 796, *Hiphil* PERFEKT, usp. 2. Knjiga Ljetopisa 6:37
3. djelovali opako – BDB 957, KB 1294, *Qal* PERFEKT; također zabilježite “počinili” (BDB 833, KB 981, *Qal* PERFEKT) u stihu 50, doslovno “pobunili”.

8:48 Zabilježite uvjete (“ako”) za obnovu:

1. okrenu sa svim svojim srcem (usp. Pnz 4:29-30; 3:10; 2. Kr 23:25)
2. okrenu sa svom svojom dušom (za *nefeš* vidjeti bilješku u Post 35:18; Lev 17:11)
3. pomole se YHVH-i u Hramu u Jeruzalemu.

8:50 Zabilježite kao YHVH-ina milost /milosrđe utječu na način postupanja s Izraelcima onih koji su ih zarobili.

8:51 “(iz sredine željezne peći)” Ovo je slika (usp. Pnz 4:20; Jer 11:4) iz metalurgije. Egipat je bio mjesto i:

1. pripreme
2. pročišćenja
3. utamničenja /ropstva.

Izlazak je bio “taj” veliki čin obećanoga oslobođenja (usp. Post 15:12-21) i ustroja naroda (tj. Izl 19:41-46).

8:52 Slika je začuđujuća. Može se misliti da su “otvorena uha” prikladnija za molitve koje se izgovaraju. Moguće je ovaj stih pod utjecajem stiha 29. Zabilježite 2. Knjigu Ljetopisa 7:15, gdje se javljaju i “oči” i “uši”.

8:53 Zabilježite YHVH-ina različita djelovanja u korist Izraela:

1. izdvojio ih je od svih naroda
2. učinio je Izraelo Svojom posebnom baštinom (usp. Izl 19:5-6; 34:9; Pnz 9:26.29)
3. objavio je Sebe Mojsiju
4. izveo ih je iz Egipta (usp. 1. Kr 8:9.16.21.51.53.65).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:54-55

⁵⁴Kad je Salamon završio moliti ovu čitavu molitvu i prošnju upravljenu GOSPODINU, on ustane pred žrtvenikom GOSPODINOVIM, gdje je klečao na svojim koljenima s rukama ispruženima prema Nebu. ⁵⁵I on stane i blagoslovi sav zbor Izraelov s jakim glasom, govoreći:

8:54-55 Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 8:22.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:56-61

⁵⁶“Blagoslovljen budi GOSPODIN, koji je dao počinak Svome narodu Izraelu, prema svemu što je On obećao; ni jedna riječ od čitavoga Njegova dobroga obećanja nije propala, koje je obećao kroz Mojsija Svojeg slugu. ⁵⁷Neka GOSPODIN naš Bog bude s nama, kao što je On bio s našim očevima; neka nas On ne ostavi niti nas napusti, ⁵⁸kako bi On priklonio naša srca Sebi, da hodamo po svim Njegovim putovima i držimo Njegove zapovijedi i Njegove odredbe i Njegove propise, koje je On zapovjedio našim očevima. ⁵⁹I neka ove moje riječi, kojima sam molio pred GOSPODINOM, budu blizu GOSPODINU našem Bogu dan i noć, kako bi On uslišio molitvu Svoga slugu i molitvu Svoga naroda Izraela, kako svaki dan zahtijeva, ⁶⁰kako bi svi narodi zemlje mogli znati da GOSPODIN jeste Bog; nema drugoga. ⁶¹Neka vaše srce stoga bude potpuno predano GOSPODINU našem Bogu, hodajući prema Njegovim propisima i držeći Njegove zapovijedi, kao ovoga dana.”

8:56 “počinak” Ova IMENICA ŽENSKOGA RODA (BDB 629) u osnovi znači “mjesto sigurnosti”:

1. mjesto taborovanja tijekom izlaska – Knjiga Brojeva 10:33
2. Kanaan kao YHVH-ina obećana baština Izraelu – Ponovljeni zakon 12:9-10
3. YHVH-in Hram gdje On obitava – 1. Knjiga Ljetopisa 28:2; Psalam 132:8.14; Knjiga proroka Izaije 66:1 (u negativnome smislu u Ps 95:11)
4. mir od neprijatelja i ratova – 1. Knjiga o Kraljevima 8:56; 1. Ljetopisa 22:9 (korišteno o Salamonovoj vladavini)
5. sigurnost braka za ženu – Knjiga o Ruti 1:9
6. lažna sigurnost Damaska, glavnoga grada Sirije – Knjiga proroka Zaharije 9:1.

☐ “ni jedna riječ od čitavoga Njegova dobroga obećanja nije propala” YHVH je vjeran Svojoj riječi (zabilježite stihove 24-26; usp. Jš 23:14; 2. Kr 10:10). U YHVH-ina se obećanja može pouzdati (usp. Iz 14:24; 25:1; 40:8; 45:23; 46:10; 55:11; Mt 5:17-19; 24:35)!

[Vidjeti Posebne teme: Zavjetna obećanja patrijarsima](#); i: [Biblija \(njena jedinstvenost i nadahnutost\)](#).

8:57.59 Postoje tri IMPERFEKTA upotrijebljena u ZAPOVJEDNOME smislu (tj. “neka”). Kakve velike izjave vjere:

1. YHVH je s nama
2. On nas neće ostaviti
3. On nas neće napustiti (tj. Ps 27:9; 94:14; ali zabilježite negativno u Jer 12:7).

Pogledajte moju egzegetsku bilješku u **Ponovljenome zakonu 31:6** (zabilježite 1. Sam 12:22; 1. Kr 6:13):

31:6 “Budi jak i odvažan” Ovaj stih ima nekoliko IMPERATIVNIH oblika:

1. “budi jak” - BDB 304, KB 302, *Qal* IMPERATIVE, usp. stihove 7.23
2. “budi odvažan” - BDB 54, KB 65, *Qal* IMPERATIVE, usp. stihove 7.23
3. “nemoj se bojati” - BDB 431, KB 432, niječni *Qal* IMPERFEKT, korišten u ZAPOVJEDNOME smislu
4. “nemoj drhtati” - BDB 791, KB 888, niječni *Qal* IMPERFEKT, korišten u ZAPOVJEDNOME smislu, usp. Pnz 1:29; 7:21; 20:3; Knjiga o Jošui 1:9.

Knjigu Brojeva 1 i 2 ponovio je Mojsije Jošui u stihu 7 a Brojevi 3 i 4 ponovljeni su u stihu 8 (#4 je usporednica, ali s različitim GLAGOLOM, “biti obeshraben”, BDB 369, KB 365, *Qal* IMPERFEKT).

Bitni su pravilan stav i vjera! Postoje divovi u zemlji, ali YHVH je sa Svojim narodom (usp. Pnz 31:3.4.5.6).

☐ **“neka nas On ne ostavi niti nas napusti”:**

1. YHVH ide s njima (tj. “hoda”, BDB 229, KB 246, *Qal* AKTIVNI PARTICIP)
2. YHVH ih neće iznevjeriti (tj. “napustiti /ostaviti”, BDB 951, KB 1276, *Hiphil* IMPERFEKT)
3. YHVH ih neće napustiti (“ostaviti”, BDB 736 I, KB 806, *Qal* IMPERFEKT, usp. Post 28:15).

Ovo je obećanje ponovljeno Jošui u Knjizi o Jošui 1:5 i ponovljeno kao obećanje u NZ-u vjernicima u Poslanici Hebrejima 13:5! Naša nada je u neprimjenjivoj milosrdnoj naravi YHVH (npr. Izl 34:6; Neh 9:17; Ps 103:8; 145:8; Joel 2:13)!

8:58 “kako bi On priklonio naša srca Sebi” Ovo je tajnovitost suverenosti vs. ljudske slobodne volje. U Evanđelju po Ivanu 6:44.65, jasno je izrečena istina da pale ljude mora potaknuti Sveti Duh kako bi se odazvali Bogu (tj. Pnz 30:6; Ps 51:10; Fil 2:13). Ljudi su oni koji odgovaraju, a ne inicijatori u duhovnoj kraljevini (usp. Ps 119:33-40).

Misterija je zašto neki ljudi kažu “ne”! Dotiče li Bog sve ili nekoga? Za mene, ako Bog odabire samo “neke” to oštećuje Božju narav i krši previše Pisama (tj. Iv 3:16; 4:42; Djela 17:30; Rim 11:32; 1. Tim 2:4; Tit 2:11; Heb 2:9; 2. Pt 3:9; 1. Iv 2:2).

[Vidjeti Posebnu temu: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom.](#)

☐ **“srca”** [Vidjeti Posebnu temu: Srce \(NZ\).](#)

☐ **“da hodamo po svim Njegovim putovima”** Ovaj poziv na poslušnost usporedan je s “držimo Njegove zapovijedi...”. Vidjeti bilješke u stihovima 23 i 25. YHVH je želio narod koji će odražavati Njegovu narav izgubljenome svijetu. On to i dalje želi!

[Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

☐ **“koje je On zapovjedio našim očevima”** Ovo može ići natrag na:

1. patrijarhe (Abraham, Izak, Jakov; vidjeti [Posebnu temu: Zavjetna obećanja patrijarsima](#))
2. otkrivenje Mojsiju što započinje na gori Sinaj u Knjizi Izlaska 19 – 20.

8:59

NASB, NKJV, NRSV, NJB	“kako svaki dan zahtijeva”
TEV	“prema njihovim dnevnim potrebama”
REB	“kako se potreba rađa dan za danom”
JPSOA	“prema svakodnevnim potrebama”
LXX	“kao riječ dana u svome danu”
Pešita	“dan za danom”

MT ima BDB 182 GRAĐU BDB 398, moguće, “dato u svome danu” (AB, str. 288, predlaže kako je to idiom za “dnevno sljedovanje”; tj. 2. Kr 25:30). Ako je tako, onda je to slično slici:

1. YHVH-ine dnevne opskrbe manom u pustinjama (usp. Izl 16:16-30)
2. Isusovoj molitvi u Evanđelju po Mateju 6, “daj nam ovoga dana naš dnevni kruh”.

8:60 Ovo je univerzalno šokantno od Salomona u molitvi. YHVH želi da Ga svi ljudi Zemlje poznaju! NZ izražava ovo vrlo naglašeno u Evanđelju po Ivanu 3:16; 4:42; Djelima apostolskim 17:30; Poslanici Rimljanima 11:32; 1. Timoteju 2:4; Titu 2:11; Hebrejima 2:9; 2. Petrovoj 3:9; 1. Ivanovoj 2:2. Ovo je logična implikacija monoteizma.

[Vidjeti Posebne teme: Znati \(slikovito pokazano iz Ponovljenoga zakona\); i: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **“nema drugoga”** Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 8:23. Nema nikakve nade ni u kojemu drugom bogu.

[Vidjeti Posebnu temu: Monoteizam.](#)

8:61 “potpuno predano” Ovo je slično slici o “cijelome srcu” (usp. stih 23). Djelomična poslušnost neće djelovati (tj. Jak 2:10; Gal 5:3).

Ovo je opetovana tema (usp. Pnz 4:29; 6:5; 10:12; 11:13; 13:3; 26:16; 30:2.6.10; Jš 22:5; 1. Sam 7:3; 12:20.24; 1. Kr 8:48; 15:14; 2. Kr 20:3; 23:3.25; 1. Ljet 28:9; 29:9; 2. Ljet 25:2; Iz 38:3). Mojsijevski i Davidovski Savezi su uvjetovani Savezi.

Negativan oblik ovoga izražen je u 1. Knjizi o Kraljevima 11:3; 15:3.14.

▣ **“hodajući ... držeći”** Vidjeti bilješke u 1. Knjizi o Kraljevima 8:58.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:62-64

⁶²Sad kralj i sav Izrael s njim prinesu žrtvu pred GOSPODINOM. ⁶³Salomon prinese za žrtvu prinose mira, koje prinese GOSPODINU, 22,000 volova i 120,000 ovaca. Tako kralj i svi sinovi Izraela posvete Dom GOSPODINOV. ⁶⁴Istoga dana kralj posveti dvorište što *bijaše* pred Domom GOSPODINOVIM, jer tamo prinese žrtvu paljenicu i prinos žita i salo od prinosa mira; jer brončani žrtvenik što *bijaše* pred GOSPODINOM *bijaše* premali da podrži žrtvu paljenicu i prinos žita i salo od prinosa za mir.

8:62 Usporednica u 2. Knjizi Ljetopisa 7:1 dodaje da je vatra sišla s Neba i spalila žrtve. Ovo je slično Iliji na gori Karmel (usp. 1. Kr 18:38). To je pokazalo YHVH-ino prihvaćanje Salomonova novog Hrama, baš kao što je oblak koji je ispunio Hram (tj. stihovi 10-11).

8:63 “prinose mira” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtva za mir /žrtva pričesnica.](#)

8:64 “žrtvu paljenicu” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtva paljenice, Levitski zakonik 1.](#)

▣ **“prinos žita”** [Vidjeti Posebnu temu: Žrtva prinosnica \(Levitski zakonik 2:1-16\).](#)

POSEBNA TEMA: ŽRTVA PRINOSNICA (Levitski zakonik 2:1-16)

A. Uvod

1. Ovo poglavlje bavi se s prinosom žita.
2. Prinos žita ili žrtva prinosnica dolazi od korijena u značenju “dar”. To je postalo tehnički pojam za ne-životinjske, ili darove od bilja.
3. Nakon Izgnanstva prinos žita ili žrtva prinosnica pojavljuje se kao nadomjestak za žrtvu paljenicu i prinos za mir ili žrtvu pričesnicu i rabini kažu kako nju mogu prinijeti samo vrlo siromašni.
4. Savez soli spomenut je i u Knjizi Brojeva 18:19 i 2. Ljetopisa 13:5. Sol je bila suprotnost kvascu. Koristila se kao simbol Saveza Božjega jer ona nije pokvarljiva i trajna je.

B. Žrtva prinosnica uključivala je rad koji je bio prinesen Bogu

1. To je bio dar Bogu od dnevne hrane ljudi
2. To je bio sveopći nadomjestak (poglavito u danima nakon izgnanstva) za žrtvu paljenicu ili prinos mira
3. Žrtva je bila Božja opskrba za svećenika. Spaljen je bio samo mali dio kao spomen na cjelinu
4. Riječ “spomen” opisuje prineseni dio, ili onaj dio koji se donosi pred Gospodina cijeli
5. Koncept Novoga zavjeta o Večeri Gospodnjoj kao “spomen” izražava ovaj koncept Staroga zavjeta

6. Razlike između pojmova “svet” i “najsvetiji” su:
 - a. “svet” – svećenik i obitelj mogli su je jesti na bilo kojemu čistom mjestu
 - b. “najsvetiji” - mogao ju je jesti samo svećenik i to u dvorištu Šatora sastanka.

C. Vrste

1. Nepečeno brašno (za bogate), Levitski zakonik 2:1-3
2. Pečene pogale ili prevrta, Levitski zakonik 2:4-11
3. Zeleno klasje kukuruza ili pšenice /žita (za siromašne), Levitski zakonik 2:12-16:
 - a. nepečeno brašno bilo je najveći prinos. Bilo je najbolje od pšeničnoga brašna
 - b. pečena prevrta:
 - (1) ulje je bilo sastavni dio
 - (2) pripravljena u peći, Levitski zakonik 2:4.
 - (3) na tavi, Levitski zakonik 2:5.
 - (4) u zemljanoj tavnici /posudi, Levitski zakonik 2:7
 - c. zeleno klasje kukuruza ili pšenice:
 - (1) moralo je biti osušeno
 - (2) izlomljeno u krupnu krupicu
 - (3) složeno kao obrok postavljen pred goste.

D. Sastojci

1. Fino brašno odgovaralo je životinji bez mane
2. Ulje je bilo simbol napretka te, time, simbol Božje prisutnosti:
 - a. koristilo se za hranu, žrtvovanje, medicinu, i pomazanje
 - b. moguće je uporaba ulja bila nadomjestak za prinos ulja
3. Tamjan je bio iz Indije ili Arabije:
 - a. viđen kao vrlo čist proizvod s predivnim mirisom
 - b. simbolizirao je molitvu i zahvaljivanje /veličanje
4. Sol:
 - a. svojstva koja daju život i čuvaju
 - b. moguće više za stol zajedništva negoli za čuvanje
5. Isključeni elementi:
 - a. kvasac isključen, Levitski zakonik 2:11:
 - (1) moguće zbog fermentacije
 - (2) kvasac je povezan s pokvarljivošću
 - (3) mogao je biti prinesen s prvim plodovima i prinesen svećeniku
 - b. med isključen:
 - (1) sirup je bio od ploda a ne od pčele medarice
 - (2) moguće zbog njegove uprabe u kanaanskome ritualu.

E. Obred prinošenja

1. Prinos je bio donesen svećeniku. On je obavio čitavu ceremoniju (Lev 2:2.9.16)
2. Dio prinosa morao je pojesti svećenik u Svetišću. Prinos je bio najsvetiji.

F. Važnost

1. Prisutni od inferiornoga do superiornoga
2. Paljenje njena dijela predstavljalo je posvećenje dijela nečijega rada Bogu
3. Prividno značenje:
 - a. žrtva paljenica – posvećenje nečijega života
 - b. prinos brašna – predanost nečijega svakodnevnog rada.

G. Posebne upute za žrtvu prinosnicu, Levitski zakonik 6:14-23

1. Prinos ispred oltara
2. Bogu je bio prinesen rad, ali u stvarnosti ona je podržavala svećenstvo.

H. Drevne žrtve bile su prinošene kako bi se:

1. smirili ljutito božanstvo
2. nahranilo božanstvo
3. komuniciralo s božanstvom
4. slavilo božanstvo
5. potaknuo osjećaj oprosta ili pomirenja.

▣ “brončani žrtvenik” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 8:65-66

⁶⁵Tako Salamon je slavio blagdan u to vrijeme, i sav Izrael s njim, veliki zbor od Ulaza u Hamat do Potoka Egipta, pred GOSPODINOM našim Bogom, sedam dana i još sedam dana, čak četrnaest dana. ⁶⁶Osmoga dana otposlao narod i oni blagosloviše kralja. Onda odoše svojim šatorima u radosti i veselju svoga srca za svu dobrotu koju je GOSPODIN pokazao Davidu Svome sluzi i Izraelu Svome narodu.

8:65 “blagdan” Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 8:2.

▣ “od Ulaza u Hamat do Potoka Egipta” Ovo je bio način upućivanja na cijelo Salamonovo kraljevstvo, od sjevera (usp. Br 13:21) do juga.

Spomenuti “Potok Egipta” upućuje na Wadi-el-arish.

8:66 “svojim šatorima” Ovo je anakronizam (usp. Suci 19:9; 20:8; 1. Sam 13:2) iz izlaska i razdoblja lutanja pustinjom.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Na koji blagdan “blagdan iz 1. Knjige o Kraljevima 8:2” upućuje?
2. Gdje se nalazio:
 - a. Šator sastanka
 - b. Kovčeg saveza?
3. Što je *kerubin* simbolizirao u Svetinji nad svetinjama?
4. Kako je 1. Knjiga o Kraljevima 8:9 povezana s Poslanicom Hebrejima 9:4?
5. Objasnite simbolizam oblaka (stih 10).
6. Što je bila “slava GOSPODINOVA” (stih 11)?
7. Što je simboliziralo “Ime”?
8. Označava li stih 23 monoteizam?
9. Je li Savez s Davidom uvjetovan ili neuvjetovan?
10. Obitava li YHVH nad Kovčegom saveza ili u najvišem Nebu?
11. Jesu li Izraelci molili okrenuti prema Jeruzalemu?
12. Što je “dobar put” (stih 36)?
13. Koja je opetovana biblijska istina izražena u stihu 39?
14. Zašto su stihovi 41-43 i 60 toliko teološki važni?
15. Koja je biblijska istina izražena u stihu 46?
16. Što znači “pokajati se”?
17. Definirajte “počinak” (stih 56).
18. Što podrazumijeva izričaj “kao i ovoga dana”?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 9

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Božje obećanje i upozorenje 9:1-5 9:6-9 gradovi dani Hiramu	Božje drugo ukazanje Salamonu 9:1-9	Salamonovo viđenje 9:1-5 9:6-9 interludij	Bog se ponovno ukazuje Salamonu 9:1-9	Jahve se ukazuje drugi puta 9:1-9
9:10-14	Salamon i Hiram razmjenjuju darove 9:10-14	9:10-14 prisilni namet	Salamonova pogodba s Hiramom 9:10-14	nagodba s Hiramom 9:10-14
9:15-22	Salamonova dodatna postignuća 9:15-19 9:20-22	9:15-22 razne pojedinosti	daljnja Salamonova postignuća 9:15-22	prisilni rad za Salamonov program gradnje 9:15-23
9:23	9:23	9:23	9:23	
9:24	9:24	9:24	9:24	
9:25	9:25	9:25	9:25	9:24 9:25
9:26-28	9:26-28	9:26-28	9:26-28	Salamon kao graditelj brodova 9:26-28

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:1-5

¹Kad je Salamon dovršio gradnju Doma GOSPODINOVA, i kraljevskoga dvora, i sve što je želio napraviti, ²ukaza se GOSPODIN Salamonu drugi put, kao što mu se On ukazao u Gibeonu. ³GOSPODIN mu reče: “Ja sam čuo tvoju molitvu i tvoju prošnju, koju si stavio pred Mene; Ja sam posvetio ovaj Dom kojeg si izgradio stavljajući Moje ime tamo zauvijek, i Moje oči i Moje srce bit će tamo dovijeka. ⁴A što se tiče tebe, ako budeš hodao preda Mnom kao što je tvoj otac David hodao, u nevinosti srca i pravednosti, čineći sukladno svemu što sam ti Ja zapovjedio i ako budeš čuvao Moje odredbe i propise, ⁵onda ću Ja učvrstiti prijestolje tvoga kraljevstva nad Izraelom zauvijek, baš kao što sam Ja obećao tvome ocu Davidu, govoreći: ‘Nikad ti neće nedostajati čovjek na prijestolju Izraela.’”

9:1 Vidjeti Okvirne uvide u poglavlju 7.

9:2 “GOSPODIN” [Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu](#), D.

☐ “ukaza se ... Salamonu drugi put” Prvo ukazanje zapisano je u 1. Knjizi o Kraljevima 3:3-15 (usp. 2. Ljet 7:12-22). Ovo ukazanje slično je po svojim obećanjima i uvjetima (tj. “ako” stihova 4.6; 1. Kr 3:14). Na ovo se često upućuje kao na “blagoslove i prokletstva” (usp. Lev 26; Pnz 28).

9:3 “stavljajući Moje ime tamo” Ime je bilo idiomski način potvrđivanja YHVH-ine osobne prisutnosti (usp. Pnz 12:5.11.12; 14:23.24; 16:2.6.11; 1. Kr 8:16.17.19.29.43.44.48; 11:36; 2. Kr 21:4.7; 23:27).

U tipičnoj istočnjačkoj napetosti, imanentnost (ime tamo) i transcendentnost (obitava u najvišim Nebesima) idu zajedno.

Dok je YHVH obitavao iznad sjedala milosti (tj. Njegovo podnožje), On se neprekidno podsjećao na Svoje zakone i Svoj narod. Prostor iznad poklopca Kovčega saveza i između krila *kerubina* bilo je teološki mjesto gdje su se susreli Nebo i Zemlja!

▣ **“zauvijek”** U engleskome ova riječ ne prenosi uvjetovanu narav YHVH-ina Saveza. Ovo se odnosi i na usporedni izričaj: “bit će tamo dovijeka”.

Očevidna suprotivost između uvjetovanoga obećanja i jasno izrečenoga uvjeta (tj. 1. Kr 2:4) s negativnim posljedicama, uvijek je uznemiravala istočnjačke ljude. Istočnjačka književnost predstavlja istinu u napetošću-ispunjenim parovima (tj. paradoksima).

[Vidjeti Posebne teme: Zauvijek \(‘*olam*\) \(grčki idiom\); i: Istočnjačka književnost \(biblijski paradoksi\).](#)

POSEBNA TEMA: ZAUVIJEK (GRČKI IDIOM)

Jedan grčki idiomski izričaj je “do vijeka” (usp. Lk 1:33; Rim 1:25; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 1. Tim 1:17), što može odražavati hebrejski '*olam*. Vidjeti Robert B. Girdlestone, *Synonyms of the Old Testament*, str. 319-321, i [Posebnu temu u 2. Poslanici Korinćanima 1:3: Zauvijek \(‘*olam*\)](#).

Drugi srodni izričaji su “dovijeka” (usp. Mt 21:19; Mk 11:14; Lk 1:55; Iv 6:58; 8:35; 12:34; 13:8; 14:16; 2. Kor 9:9) i “vjeke vjekova” (usp. Ef 3:21). Izgleda kako nema razlike između ovih grčkih idioma za “zauvijek”. Pojam “vjekovi /doba” može biti MNOŽINA u slikovitome smislu rabinske gramatičke građe nazvane “MNOŽINA VELIČANSTVA”, ili može upućivati na zamisao o nekoliko “doba /vjekova” u židovskome smislu o “dobu grješnosti”, “dobu što mora doći”, ili “doba pravednosti” ([vidjeti Posebnu temu u 2. Kor 1:3: Ovo doba i dolazeće doba](#)).

POSEBNA TEMA: ISTOČNJAČKA KNJIŽEVNOST (biblijski paradoksi)

1. Ovaj uvid (tj. da je Biblija istočnjačka Knjiga, a ne zapadnjačka) bio mi je osobno od velike pomoći kao nekome koji ljubi i vjeruje Bibliji kao Riječi Božjoj. U pokušaju uzimanja Biblije ozbiljno postaje očitim kako različiti tekstovi otkrivaju istinu na odabrane, a ne sustavne načine. Jedan nadahnuti tekst ne može poništiti ili podcijeniti drugi nadahnuti tekst! Istina dolazi u poznavanju čitavoga Pisma (čitavo je Pismo, ne samo neko, nadahnuto, usp. 2. Tim 3:16-17), a ne navođenju pojedinačnog odlomka (*proof-texting*: [vidjeti Dodatak: Rječnik](#))!
2. Većina biblijskih istina (istočnjačka književnost) predstavljena je u dijalektalnim ili paradoksalnim parovima (zapamtite da su autori NZ-a, osim Luke, hebrejski mislitelji, pisali na uobičajenom grčkom). Mudrosna književnost i poetska književnost predstavljaju istinu u usporednim redcima. Oprečan paralelizam djeluje kao paradoks. (Ovaj sintetički paralelizam djeluje kao usporedni odlomci.) Nekako su oboje istiniti! Ti su paradoksi teški /bolni za naše njegovane, pojednostavljene predaje!:
 - a. predestinacija nasuprot ljudskoj slobodnoj volji
 - b. sigurnost vjernika nasuprot potrebi za ustrajnošću ([vidjeti Posebnu temu dolje: Ustrajnost](#))
 - c. izvorni grijeh nasuprot voljnome grijehu
 - d. Isus kao Bog nasuprot Isusu kao čovjeku
 - e. Isus kao jedan Ocu nasuprot Isusu kao podložnome Ocu
 - f. Biblija kao Riječ Božja nasuprot ljudskome autorstvu
 - g. bezgriješnost (perfekcionizam, usp. Rim 6) nasuprot grijешenju manje

- h. početno trenutačno opravdanje i posvećenje nasuprot napredujućem posvećenju ([vidjeti Posebnu temu dolje: NZ-na svetost /posvećenje](#))
- i. opravdanje vjerom (Rim 4) nasuprot opravdanju potvrđeno djelima (usp. Jak 2:14-26)
- j. kršćaninova sloboda (usp. Rim 14:1-23; 1. Kor 8:1-13; 10:23-33) nasuprot kršćaninove odgovornosti (usp. Gal 5:16-21; Ef 4:1)
- k. Božja transcendentnost nasuprot Njegovoj imanentnosti
- l. Bog kao konačno nespoznatljiv nasuprot spoznatljivosti u Pismu i Kristu
- m. Pavlove brojne metafore za spasenje:
 - (1) posinjenje
 - (2) posvećenje
 - (3) opravdanje
 - (4) iskupljenje
 - (5) proslavljenje
 - (6) predestinacija
 - (7) izmirenje
- n. Božje kraljevstvo kao sadašnjost nasuprot budućem dovršenju
- o. pokajanje kao dar Božji (usp. Djela 11:18; Rim 2:4; 2. Tim 2:25) nasuprot pokajanju kao naredbenome odazivu za spasenje (usp. Mk 1:15; Djela 20:21)
- p. SZ je trajan nasuprot SZ-u koji je prošao te je ništavan (usp. Mt 3:17-19 nasuprot Mt 5:21-48; Rim 7 nasuprot Gal 3)
- q. vjernici su sluge /robovi ili djeca /nasljednici.

▣ Antropomorfistička slika o “očima” i “srcu” navedena je da prenese YHVH-inu osobnu prisutnost i neprekidnu pozornost. Vidjeti Okvirne uvide, B, u poglavlju 8. To je simbolizirano tako što YHVH stavlja Svoje ime tamo.

[Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

9:4 Zabilježite ovaj “ako” (također stih 6). Ova “dva puta” (tj. Pnz 30; Ps 1) oba su istinita. Blagoslovi i blagostanje ne dolaze bez način života poslušnosti (tj. hodao):

1. u nevinosti srca
2. pravedno
3. čineći sve što sam Ja zapovjedio
4. čuvajući YHVH-in Zakon ([vidjeti Posebnu temu: Čuvati /držati \[iz Ponovljenoga zakona 5:10\]](#)).

Čini se da je Salamon želio neuvjetovano obećanje povezano s 2. Knjigom o Samuelu 7 (tj. 1. Kr 8:25-26) ali YHVH neće to potvrditi. YHVH je želio narod otkrivenja koji će doseći narode, a ne samo elitne omiljene ljude. Izrael je imao misijski nalog!

Sâmo postojanje Hrama bilo je uvjetovano Izraelovom poslušnošću (usp. stihove 6-9). Ali zabilježite, nije bilo uvjetovano bezgrješnošću (tj. Davidov život i primjeri iz 1. Kr 8:31-53).

▣ “srce” [Vidjeti Posebnu temu: Srce \(NZ\).](#)

▣ “Moje odredbe i propise” [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

9:5 Ovo ponovno upućuje na YHVH-ino obećanje Davidu u 2. Knjizi o Samuelu 7 (usp. 1. Ljet 17).

Međutim, zapamtite da je ovo obećanje bilo opozvano zbog Izraelove neposlušnosti što je ishodilo u:

1. izgnanstvom Izraela (tj. sjeverna plemena) od strane Asirije, godine 722. pr.Kr.
2. izgnanstvom Judeje te uništenjem Hrama i Jeruzalema od strane Babilona godine 586. pr.Kr.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:6-9

“Ali ako se vi ili vaši sinovi uistinu okrenete od slijeđenja Mene, i ne budete držali Moje zapovijedi i Moje odredbe koje sam postavio pred vas, i odete i služite drugim bogovima i štujete ih, ⁷tada ću Ja istrijebiti Izrala iz zemlje koju sam im Ja dao, i Dom kojeg sam Ja posvetio za Moje ime, Ja ću ih odbaciti iz Svoga pogleda. Tako Izrael će postati uzrečica i poslovnica među svim narodima. ⁸A ovaj Dom postat će gomila ruševina; svatko tko će proći bit će začuđen i zviždat će i reći: ‘Zašto je GOSPODIN učinio ovako ovoj zemlji i ovome Domu?’ ⁹A oni će reći: ‘Zato jer su napustili GOSPODJINA svoga Boga, koji je izveo njihove očeve iz zemlje Egipat, i prihvatili su druge bogove i štovali ih i služili im, stoga, GOSPODIN je doveo svu ovu nevolju na njih.’”

9:6 Zabilježite kako je okarakterizirano idolopoklonstvo:

1. okrenuli su se od slijeđenja Mene (vi ili vaša djeca)
2. ne drže zapovijedi
3. služe drugim bogovima, stih 9
4. štuju ih, stih 9
5. prihvatili su ih, stih 9.

[Vidjeti Posebnu temu: Posljedice idolopoklonstva.](#)

POSEBNA TEMA: POSLJEDICE IDOLOPKLONSTVA

A. “Pazite, da vaša srca ne budu zavedena” – BDB 834, KB 984, *Qal* IMPERFEKT, usp. Knjiga o Jobu 31:27:

1. “okrenuti se /odvratiti se” – BDB 693, KB 747, *Qal* PERFEKT s *waw*, usp. Knjiga Izlaska 32:8; Ponovljeni zakon 9:12; 17:11.17; Knjiga proroka Jeremije 5:23
2. “služe drugim bogovima” – BDB 712, KB 773, *Qal* PERFEKT s *waw*, usp. Ponovljeni zakon 7:4.16; 8:19; 11:16; 13:6.13; 17:3; 28:14.36.64; 29:26; 30:17; 31:20; Knjiga o Jošui 23:16; 24:2.16; Knjiga proroka Jeremije 11:10; 13:10; 16:11.13; 22:9; 25:6; 35:15
3. “štuju ih” – BDB 1005, KB 295, *Hithpaal* (Owens, str. 805), *Hishtaphel* (*Parsing Guide*, str. 146), PERFEKT s *waw*.

Očito je ovo bilo opetovano stremljenje s izraelske strane (zabilježite sve usporednice)! Posljedice idolopoklonstva bile su teške.

B. “gnjev Gospodinov bit će zapaljen protiv vas” – BDB 354, KB 351, *Qal* PERFEKT s *waw*, usp. Knjiga Izlaska 4:14; 22:24; 32:10; Brojevi 11:1.10; 12:9; 32:10; Ponovljeni zakon 6:15; 7:4; 11:17; 29:27; Knjiga o Jošui 23:11:

1. “On će zatvoriti nebesa tako da neće biti kiše.” – BDB 783, KB 870, *Qal* PERFEKT s *waw*. Ovi je dio prokletstva za neposluh Savezu, usp. Levitski zakonik 26:19; Ponovljeni zakon 28:24; 2. Knjiga Ljetopisa 6:26-28; 7:13
2. “zemlja neće roditi svoga ploda” – ishodi jer nema kiše.

C. “ti ćeš brzo nestati s dobre zemlje” – BDB 1, KB 2, *Qal* PERFEKT s *waw*, usp. Ponovljeni zakon 4:26; 7:4; 8:19,20; 28:20,22; 30:18; Knjiga o Jošui 23:13.16.

Ne postoji srednja mogućnost! Bog predstavlja Svoj Savez kao potpuno sukladan ili neizvršen (usp. Pnz 27:26; Gal 3:10). Palo ljudstvo ne može postići ovaj stupanj dosljednosti ili potpune poslušnosti (usp. Jš 24:19). Stoga, postojala je /postoji potreba za Novim savezom temeljenom na Božjem milosrđu i Njegovoj izvedbi (usp. Jer 31:31-34; Ez 36:22-36; Rim 3:9-18.23; 5:12-21; Gal 3)!

Mojsijevski Savez bio je predstavljen čovječanstvu s oštrim izborom - “poslušajte i živite”, ili “budite neposlušni i umrite”. To je postalo poznato kao “dva puta” (usp. Lev 26; Pnz 28; 30:15.19; Ps 1).

[Vidjeti Posebne teme:](#)

[Osobine Boga Izraelova \(SZ\)](#)

[Savez](#)

[Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\)](#)

▣ “uistinu okrenete” Ovo je naglašena gramatička građa INFINITIVA APSOLUTA i IMPERFEKT GLAGOLA istoga korijena (BDB 996, KB 1427). Ovaj isti korijen koristi se i za okretanje k YHVH-i i pokajanje. Ovo je šokantno oprečno!

9:7-9 Ovi stihovi očito govore o prisilnome izgnanstvu iz Obećane zemlje (tj. Asirija i Babilon).

9:7 “Izrael će postati uzrečica i poslovica među svim narodima” YHVH-ina osuda Njegova zavjetnog naroda zbog njihove neposlušnosti (usp. Pnz 29:25-28; 1. Kr 9:9; Jer 2:10-13) bit će otkrivena narodima. Ovo negativno otkrivenje okarakterizirano je na nekoliko idiomskih načina:

1. uzrečica – 2. Knjiga Ljetopisa 7:20; Knjiga proroka Jeremije 24:9; Ezekiel 14:8
2. poslovica – 2. Knjiga Ljetopisa 7:20; Psalam 44:14; Knjiga proroka Joela 2:17
3. strava – Ponovljeni zakon 28:37; Knjiga proroka Jeremije 25:9; 29:18; 49:17; 50:13
4. ruglo – Ponovljeni zakon 28:37; Knjiga proroka Jeremije 24:9
5. zabezeknuti – 2. Knjiga Ljetopisa 7:21; Knjiga proroka Jeremije 18:16; 19:8
6. ismijavanje – Psalam 22:7
7. sramota – Psalam 44:13; 79:4; Knjiga proroka Jeremije 24:9; 29:18; Joel 2:17; Mihej 6:16
8. ruganje – Psalam 44:13; 79:4
9. poruga – Psalam 44:13; 79:4; Knjiga proroka Miheja 6:16
10. predmet podsmjeha (doslovno “tresenje glavom”) – Psalam 44:14; Knjiga proroka Jeremije 18:16
11. siktanje – Knjiga proroka Jeremije 18:16; 19:8; 25:9; 29:8; 50:13; Tužaljke 2:15; Knjiga proroka Sefanije 2:15
12. jeza – Knjiga proroka Jeremije 24:9; 29:8
13. prokletstvo – Knjiga proroka Jeremije 24:9; 29:8
14. vječna pustoš – Knjiga proroka Jeremije 25:9; Mihej 6:16
15. plješću svojim rukama – Tužaljke 2:15
16. tresu svoje ruke – Psalam 22:7; Tužaljke 2:15; Knjiga proroka Izaije 37:22; Jeremija 18:16.

Izrael je morao biti otkrivenje YHVH kako bi narode doveo k Njemu, ali njihova im je neposlušnost prouzročila da budu negativan svjedok, pokazujući samo YHVH-inu osudu.

▣ NIDOTTE, tom 1, str. 273, nudi dobar popis GLAGOLA korištenih za opis Božanskoga uklanjanja zavjetnoga naroda iz zemlje Kanaan zbog njihove neposlušnosti Savezu (dolje sam proširio taj popis):

1. biti izbljuvan – Levitski zakonik 18:28
2. brzo propasti – Ponovljeni zakon 4:26; 7:4
3. biti uništen – Ponovljeni zakon 6:15; Knjiga o Jošui 23:15; 1. Kraljevima 13:34; Knjiga proroka Amosa 9:8
4. biti otrgnut od – Ponovljeni zakon 28:63
5. biti iščupan iz – Ponovljeni zakon 28:63
6. raspršiti te – Ponovljeni zakon 28:64
7. biti iskorijenjen – Ponovljeni zakon 29:28; 1. Knjiga o Kraljevima 14:15; 2. Ljetopisa 7:20; Knjiga proroka Jeremije 12:14; 45:4
8. iščeznut će – Knjiga o Jošui 23:13; Ponovljeni zakon 8:19-20
9. biti istrijebljen – 1. Knjiga o Kraljevima 9:7
10. biti izbrisan – 1. Knjiga o Kraljevima 13:34
11. biti odnesen – 2. Knjiga o Kraljevima 17:6.23; 25:21; Knjiga proroka Jeremije 13:19; 20:4; 39:9; 52:27
12. uklonjen – Knjiga proroka Izaije 6:12.

9:8

NASB, NRSV	“gomila ruševina”
NKJV	“bit će uzvišen”
TEV	“hrpa ruševina”
NJB, JPSOA	“jednom uzvišen”
LXX	“uzvišen Dom”
REB, Pešita	“u ruševinama”

MT ima “postat će visok”. UBS *Text Project*, str. 310, predlaže “postat će ruševina”. U 2. Knjizi Ljetopisa 7:2 postoji usporednica “koji je bio uzvišen”. Masoretski znanstvenici predložili su ovu promjenu MT-u:

1. “visok” – עֲלִיָּיִן (BDB 751)
2. “ruševina” – עֲלִיָּיִן (BDB 730).

Moguće je “visok” (MT) slika za “istaknutu ruševinu”. Aramejski Targumi izgleda kombiniraju ovo s “i ovaj Dom koji je bio visok bit će ruševina”.

9:9 “stoga, GOSPODIN je doveo svu ovu nevolju na njih” YHWH sudi kako bi vratio Svoj narod k vjeri i poslušnosti. Čak su Njegova djela osude djela ljubavi. On je povrijeđen roditelj!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:10-14

¹⁰Poslije dvadeset godina za kojih je Salamon izgradio obje zgrade, Dom GOSPODINOV i kraljevski dvor
¹¹(Hiram kralj Tira opskrbljivao je Salamona s drvom cedra i čempresa i zlata koliko god je želio), kralj Salamon dade Hiramu dvadeset gradova u zemlji Galileji. ¹²Tako Hiram izide iz Tira kako bi vidio gradove što mu je Salamon dao, ali oni mu se nisu dopadali. ¹³On reče: “Kakvi su ovo gradovi što si mi ih dao, moj brate?” Tako su oni bili nazvani zemlja Kabul do današnjega dana. ¹⁴I Hiram pošalje kralju 120 talenata zlata.

9:10-13 Hiram, kralj Tira, opskrbljivao je za ovo građu, plemenite kovine, i obrtnike. Salamon mu je platio s dvadeset gradova ali Hiramu se ti gradovi nisu dopadali (stih 12).

▣ “dvadeset godina” Sedam godina trebalo je za gradnju Hrama (1. Kr 6:38) i trinaest godina za kraljevu palaču (1. Kr 7:1).

9:11 “u zemlji Galileji” Josip Flavije (*Antiq.* 8.5.3.) da su bili u zapadnoj Galileji blizu Tira.

Zapravo, Josip Flavije (*Antiq.* 8.5.3.) daje razrađeno objašnjenje o okladi između Salamona i Hiram u vezi s zagonetkama. Ovi gradovi i Hiramovo zlato bili su dio te oklade.

9:13 “moj brate” Ovaj pojam (BDB 26) obično upućuje na rođaka, ali ovdje može podrazumijevati:

1. zavjetnoga partnera – kao Knjiga Brojeva 20:14; Ponovljeni zakon 2:4.8; Tužaljke 1:11; Knjiga proroka Obadije stih 10
2. druga vjernika – moguće ovdje; Hiram je bio vrlo prijateljski prema Davidu.

▣ “Kabul” Ova riječ (BDB 459) ima neizvjesnu etimologiju. U okviru Hiram nije prihvatio te gradove. Moguće postoji namjeravana igra riječi:

1. Salamon je mislio da su veličanstveni (BDB 458 II)
2. Hiram je mislio da nisu dobri:
 - a. iz arapskoga korijena za “obvezujuće” ili “lanci” (BDB 459)
 - b. ova hebrejska slova slična su s “dobro kao ništa” ili “kao ništa”
 - c. Josip Flavije, *Antiq.* 8.5.3., kaže da je to fenicijsko podrijetlo i znači “ono što ne odgovara / ne godi”
 - d. moguće pojam znači “pogranični grad”.

▣ “do današnjega dana” Ovo je književna oznaka kasnijega urednika (usp. stih 21; 1. Kr 8:61).

Neki su nagađali kako je Hiram želio zemljište pogodno za poljoprivredu, a ne planinsko područje.

9:14 “talenata” Moguće okrugloga oblika (NIDOTTE, tom 2, str. 636). [Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

The Jewish Study Bible, str. 694, predlaže da je ovo posebno plaćanje u zlato bila razlika između vrijednosti ovih gradova i onoga što je Salamon dugovao Hiram za njegove materijale i obrtnike.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:15-22

¹⁵Sad ovo je izvješće o prisilnome radu kojeg je kralj Salamon nametnuo kako izgradio Dom GOSPODINOV, svoju vlastitu kuću, Milo, zidine Jeruzalema, Hasor, Megido, i Gezer. ¹⁶Jer faraon kralj Egipta digao se i osvojio Gezer te ga spalio vatrom, i ubio Kanaance koji su živjeli u gradu, i dao ga kao miraz svojoj kćeri, Salamonovoj ženi. ¹⁷Tako Salamon je ponovno izgradio Gezer i Bet-Horon Donji ¹⁸i Baalat i Tamar u pustinji, u zemlji Jude, ¹⁹i sve gradove-skladišta koje je Salamon imao, čak i gradove za svoje bojne kočije i gradove za svoje konjanike, i sve je što mu je bilo drago da izgradi Jeruzalem, u Libanonu, i po cijeloj zemlji pod njegovom vladavinom. ²⁰Što se tiče svih ljudi koji su ostali od Amorejaca, Hetita, Perizana, Hivijaca i Jebusejaca, koji nisu bili sinovi Izraela, ²¹njihovi potomci koji su ostali poslije njih u zemlji što sinovi Izraela nisu bili kadri uništiti potpuno, njima je Salamon nametnuo prisilni rad, čak do današnjega dana. ²²Ali Salamon sinove Izraela nije učinio robovima; jer oni su bili ratnici, njegove sluge, njegovi knezovi, njegove vojskovođe, njegovi zapovjednici bojnih kočija, i njegovi konjanici.

9:15-22 “prisilni rad” Stih 21 tvrdi kako su prisilni radnici korišteni za izgradnju Salamonovih projekata bili Kanaanci koji su preostali u zemlji nakon osvajanja. Stih 22 posebno tvrdi kako Salamon nije koristio Izraelce (vidjeti *Hard Sayings of the Bible*, str. 199-200 i Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 141-142). Problem nastaje kad je Salamonov sin, Roboam, bio odbačen jer je nadzornik rada iz Efrajima, Jeroboam, izazvao pobunu djelomično temeljenu na izraelskim prisilnim radnicima (usp. 1. Kr 5:13-18; 11:23-40; 12:4; također zabilježiti 1. Kr 9:23). Ovo se dogodilo godine 922. pr.Kr. Ujedinjeno Kraljevstvo podijelilo se na Judeju i Izrael.

Neki su pokušavali riješiti prividno oprečje tvrdeći da su:

1. Kanaanci bili prisilni radnici (tj. roboovi), a Izraelci iz plemena smjenjivali su se kao njihovi nadzornici
2. Izraelci bili korišteni samo za određeno vrijeme i teret je bio podijeljen među plemenima.

9:15 Popisano je nekoliko građevnih projekata:

1. Hram
2. kraljeva palača (vidjeti Josip Flavije, *Antiq.* 8.5.1-3)
3. Milo (vidjeti bilješku dolje)
4. dijelovi zidina Jeruzalema
5. vojni gradovi što su Izrael čuvali od invazije (stih 19):
 - a. Hasor
 - b. Megido
 - c. Gezer.

Za više projekata zabilježite i stihove 17-19.

Ovo ne spominje kuću za faraonovu kći, nego se o njoj govori u stihu 16 a posebno je spomenuta u stihu 24.

▣ **“Milo”** Hebrejski korijen (BDB 571) ima nekoliko mogućih značenja:

1. ispuniti prljavštinu (usp. 1. Kr 11:27; 1. Ljet 11:8; 2. Ljet 32:5):
 - a. za terasu (akadski korijen)
 - b. za zid
 - c. za temelj
2. tvrđava (ima ODREĐENI ČLAN, LXX, JPSOA).

9:16 “Kanaance” [Kanaanci] Ovo je skupni pojam za sva plemena koja žive u Kanaanu:

1. Amorejci, stih 20
2. Hetiti
3. Perizani
4. Hivijci
5. Jebusejci.

[Vidjeti Posebnu temu: Pred-izraelski stanovnici Palestine.](#)

POSEBNA TEMA: PRED-IZRAELSKI STANOVNICI PALESTINE

A. Postoji nekoliko popisa ljudi:

1. Knjiga Postanka 15:19-21 (10):

a. Kenijci	d. Hetiti	g. Amorejci	j. Jebusejci
b. Kenižani	e. Perizani	h. Kanaanci	
c. Kadmonci	f. Refaimci	i. Girgašani	
2. Knjiga Izlaska 3:17 (6):

a. Kanaanci	d. Perizani
b. Hetiti	e. Hivijci
c. Amorejci	f. Jebusejci
3. Knjiga Izlaska 23:28 (3):

a. Hivijci
b. Kanaanci
c. Hetiti

4. Ponovljeni zakon 7:1 (7):
a.	Hetiti	d.	Kanaanci	g.	Jebusejci
b.	Girgašani	e.	Perižani		
c.	Amorejci	f.	Hivijci		
5. Knjiga o Jošui 24:11 (7):
a.	Amorejci	d.	Hetiti	g.	Jebusejci
b.	Perižani	e.	Girgašani		
c.	Kanaanci	f.	Hivijci		

B. Podrijetlo imena je nejasno zbog pomanjkanja povijesnog podatka. Knjiga Postanka 10:15-19 uključuje nekoliko srodnih Kanaanu, sinu Hama.

C. Kratki opisi iz najduljeg popisa u Knjizi Postanka 15:19-21:

1. Kenijci - BDB 884
 - ne-Izraelci
 - imena srodna s "izmišljač" ili "kovač", što može upućivati na obradu kovina ili glazbu (usp. Post 4:19-22)
 - povezano s područjem Sinaja sjeverno prema Hebronu
 - ime povezano s Jitrom, Mojsijevim tastom (usp. Suci 1:16; 4:11)
2. Kenižani - BDB 889
 - srodnici Židova
 - klan Edoma (usp. Post 15:19)
 - živjeli u Negebu
 - moguće stopljeni u Judu (usp. Br 32:12; Jš 14:6.14)
3. Kadmonci - BDB 870 II
 - ne-Izraelci, moguće potomak Jišmaela (usp. Post 25:15)
 - ime srodno s "istočnjak"
 - živjeli u Negebu
 - moguće se odnosi na "čovjek s istoka" (usp. Job 1:3)
4. Hetiti - BDB 366
 - ne-Izraelci
 - potomak Heta
 - iz Kraljevstva Anatolije (Mala Azija, Turska)
 - bili prisutni vrlo rano u Kanaanu (usp. Post 23; Jš 11:3)
5. Perižani - BDB 827
 - ne-Izraelci, moguće Huriti
 - živjeli u šumovitome području Jude (usp. Post 34:30; Suci 1:4; 16:10)
6. Refaimci - BDB 952
 - ne-Izraelci, moguće divovi (usp. Post 14:5; Br 33:33; Pnz 2:10-11.20)
 - živjeli na istočnoj obali Jordana (usp. Post 15:20; Jš 12:4; 13:12; Pnz 2:8-11.20; 3:13) ili zapadnoj obali (usp. Jš 15:8; 17:15; 2. Sam 5:18.22; 23:13; 1. Ljet 20:4)
 - loza ratnika /junaka
7. Amorejci - BDB 57
 - sjeverno-zapadna semitska skupina naroda od Hama (usp. Post 10:16)
 - postali općenita oznaka za stanovnike Kanaana (usp. Post 15:16; Pnz 1:7; Jš 10:5; 24:15; 2. Sam 21:2)
 - ime može značiti "zapad"
 - ISBE, tom 1, str. 119, kaže da pojam obilježava:
 - a. stanovnike Palestine općenito
 - b. žitelje brdovite zemlje kao oprečje primorskoj ravnici
 - c. posebnu skupinu ljudi sa svojim vlastitim kraljem
8. Kanaanci - BDB 489
 - od Hama (usp. Post 10:15)
 - općenito oznaka svih plemena u Kanaanu zapadno od Jordana
 - značenje Kanaana neizvjesno, moguće "trgovac" ili "crveno-purpurna boja"

- kao skupina ljudi obitavali su diljem primorske ravnice (usp. Br 13:29)
- 9. Girgašani - BDB 173
 - od Hama (usp. Post 10:16) ili barem “od sina [tj. iz zemlje] Kanaana”, ISBE, tom 2, str. 1232)
- 10. Jebusejci - BDB 101
 - od Hama (usp. Post 10:16)
 - iz grada Jebusa /Šalema /Jeruzalema (usp. Jš 15:63; Suci 19:10)
 - Knjiga Ezekielia 16:3.45 tvrdi da su bili miješana rasa od Amorejaca i Hetita
- 11. Hivijci - BDB 295
 - od Hama (usp. Post 10:17)
 - LXX ih prevodi kao Horijci (usp. Post 34:2; 36:20-30; Jš 9:7)
 - moguće od hebrejske riječi “pećina”, dakle obitavaoci pećina
 - živjeli su u brdovitim krajevima Libanona (usp. Jš 11:3; Suci 3:3). U 2. Knjizi o Samuelu 24:7 popisani su odmah do Tira i Sidona.

9:18

NASB, NRSV, TEV, NJB, REB, JPSOA “Tamar”

NKJV, Pešita “Tadmor”

MT ima “Tamar” (“palma”, BDB 1071) ali masoretski znanstvenici predlažu “Tadmor”, slijedeći 2. Knjigu Ljetopisa 8:4. Postoji grad nazvan Tamar spomenut u Knjizi proroka Ezekielia 47:19; 48:28, koji je bio blizu Mrtvoga mora, moguće je to drugo ime za En-Gedi.

9:21 “uništiti potpuno” [Vidjeti Posebnu temu: Potpuno uništenje \(kerem\) i prokletstvo \(anatema\).](#)

POSEBNA TEMA: POTPUNO UNIŠTENJE (*kerem*) I PROKLETSTVO (*anatema*)

I. STARI ZAVJET

Ovo je hebrejski GLAGOL *herem* (BDB 355 I, KB 353). Korišten je o onome što je predano Bogu i, time, to postaje previše sveto za uobičajenu uporabu (BDB 356, usp. Lev 27:21.28.29; Br 18:14; Pnz 7:26; 13:17; Jš 6:17-18; 7:1.11.12.13.15). Isti korijen (BDB 355) znači “u potpunosti uništiti” (usp. Jer 25:9; 50:21.26; 51:3; Izl 22:20; Lev 27:28.29; Br 21:2.3; Pnz 2:34; 3:6; 7:2; 13:15; 20:17).

Ovo je terminologija “Svetoga rata”. Bog koji se borio za Izraela u osvajanju Jošue sad se bori s idolopoklonstvom Judeje i Jeruzalema (tj. na sânome mjestu gdje je On prouzročio da obitava Njegovo ime).

II. NOVI ZAVJET

U NZ-u *anatema* i njeni srodni oblici koristili su se u nekoliko različitih smislova:

- A. kao dar ili prinos Bogu (usp. Lk 21:5)
- B. kao smrtna zakletva (usp. Djela 23:14)
- C. proklinjati i kleti se (usp. Mk 14:71)
- D. formula prokletstva povezana s Isusom (usp. 1. Kor 12:3).
- E. davanje nekoga ili nečega na Božji sud ili uništenje (usp. Rim 9:3; 1. Kor 16:22; Gal 1:8-9). Točka D. gore vrlo je sporna. Uključio sam svoje bilješke iz **1. Poslanice Korinćanima 12:3: “Isus je proklet”** Ovo je šokantna izjava. Zašto bi itko (osim tradicionalnih Židova) koji tvrdi kako govori za Boga rekao to? Pojam (tj. *anathema* - anatema) ima SZ-nu pozadinu (tj. Hebrew, *herem* - kerem). Povezan je sa zamišlju Svetoga rata, kad je grad bio uništen za Boga i, stoga, postao je svet. To je značilo da je sve u njemu što diše, ljudi ili životinje, moralo umrijeti (usp. Jš 6:17; 7:12).

Teorije kako je ovaj pojam bio korišten u Korintu su:

1. da to ima židovsku okolnost povezanu sa sinagoškom zakletvom (usp. Djela 26:11, tj. kasnije, rabinske formule prokletstva [“OSAMNAEST BLAGOSLOVA”] bile su korištene za uklanjanje kršćana iz sinagoge). Kako bi netko ostao članom on je morao odbaciti ili prokleti Isusa iz Nazareta

2. da to ima rimsku okolnost povezanu sa štovanjem Cara kad je jedino Cezar mogao biti zvan “Gospodin”
3. da to ima okolnost poganskoga štovanja kad su prokletstva bila zazivana na ljude uporabom Božjega imena. Ovo bi onda moglo biti prevedeno: “Neka Isus prokune _____” (usp. 1. Kor 16:22)
4. da neki povezuju ovaj izričaj s teološkom zamisli o Isusu koji nosi SZ-no prokletstvo za nas (usp. Pnz 21:23; Gal 3:13).
5. nedavne studije iz Korinta (usp. fusnota #1 str. 164 od Bruce Wintera u *After Paul Left Corinth*) dokumentiraju pločice prokletstva što su nađene u drevnoj akropoli u Korintu. Biblijski znanstvenici pretpostavili su da bi povezni GLAGOL “je” morao biti osiguran u izričaju: “Isus je proklet”, ali ovaj arheološki dokaz jasno pokazuje manjak toga GLAGOLA u prokletstvima iz Korinta u rimskome razdoblju prvoga stoljeća (kao što pokazuju i neke od prokletstava u LXX-i u Pnz 22:15-20), kao što ima 1. Korinćanima 12:3. Postoji daljnji arheološki dokaz da su kršćani u prvome stoljeću rimskoga Korinta koristili formule prokletstva u prokletstvima kod pokopa (tj. bizanstko razdolje), što je nađeno na kršćanskim grobovima (J. H. Kent, *The Inscriptions*, 1926-1950. Princeton: *American School of Classical Studies*, 1966., tom 8:3, str. 644).

Neki dijelovi crkve vratili su se poganskim prokletstvima u Isusovo ime protiv drugih članova crkve. Ne samo da je to način problema, nego i poriv za mržnju. Ovo je još jedan primjer napetosti unutar ove crkve. Pavao želi da oni grade crkvu, izgrađuju je. Oni žele prokleti dio crkve!

☐ “čak do današnjega dana” Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 9:13.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:23

²³Ovo su bili glavni časnici što su bili nad Salamonovim radovima, njih pet stotina i pedeset, koji su upravljali nad ljudima zaposlenima na radovima.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:24

²⁴Čim je faraonova kći ušla iz Davidova grada u svoju kuću što joj je izgradio Salamon, on je tada izgradio Milo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:25

²⁵Sad tri put na godinu Salamon je prinio paljenice i prinose za mir na žrtveniku što je izgradio GOSPODINU, palio tamjan s njima na žrtveniku koji bijaše pred GOSPODINOM. Tako on dovrši Dom.

9:25 “tri put na godinu” Tri su glavna godišnja Blagdana bila zahtijevana.

[Vidjeti Posebnu temu: Blagdani Izraela, D.](#)

☐ “paljenice” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtve paljenice, Levitski zakonik 1.](#)

☐ “prinose za mir” [Vidjeti Posebnu temu: Žrtva za mir /žrtva pričesnica.](#)

☐ “palio tamjan s njima na žrtveniku koji bijaše pred GOSPODINOM” Ovaj žrtvenik u Svetinji nazvan je i:

1. neimenovan u Knjizi Izlaska 30:1-10
2. žrtvenik za tamjan – Knjiga Izlaska 37:25-29; 2. Ljetopisa 26:19
3. žrtvenik od cedra – 1. Knjiga o Kraljevima 6:20
4. žrtvenik od zlata – 1. Knjiga o Kraljevima 7:48.

Broj 1 govori nam o svrsi i opisuje njegovo korištenje.

[Vidjeti Posebnu temu: Žrtvenik za tamjan /kadioni žrtvenik.](#)

☐ “Tako on dovrši Dom” Ovaj izričaj pomalo je čudan u ovome trenutku. Čini se kako je Hram bio dovršen i posvećen u poglavlju 8 (usp. 1. Kr 9:3). Vrijeme ovoga je zbunjujuće jer:

1. bilo je rečeno kako je Hram dovršen u osmome mjesecu (usp. 1. Kr 6:38), ali ne i posvećen sve do sedmoga mjeseca (usp. 1. Kr 8:2; 2. Ljet 7:10), jedanaest mjesecu kasnije
2. Hram je bio izgrađen u sedam godina ali ovaj stih implicira da nije bio posvećen sve do dvadesete godine (1. Kr 9:10). Moguće su postojala dva posvećenja ili godišnje posvećenje ili ceremonija obnove Saveza.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 9:26-28

²⁶Kraj Salamon izgradi i flotu brodova u Esjon-Geberu, što je blizu Elata na obali Crvenoga mora, u zemlji Edom. ²⁷I Hiram pošalje svoje sluge s flotom, mornare koji su poznavali more, zajedno sa Salamonovim slugama. ²⁹Oni odoše u Ofir i uzeše četiri stotine i dvadeset talenata zlata otamo, i donesoše to kralju Salamonu.

9:26 “izgradi ... flotu brodova” Vidjeti 1. Knjigu o Kraljevima 10:22; 22:48. Josip Flavije, *Antiq.* 8.6.4., govori o toj floti.

▣ “Edom” [Vidjeti Posebnu temu: Edom i Izrael.](#)

POSEBNA TEMA: EDMOM I IZRAEL

- A. Edom je narod istočno od Mrtvog mora, koji dolazi od Ezava, brata Jakova (usp. Post 25 - 28; 32 - 33). Edom znači “crveno” dok Ezav znači “rutavo” (usp. Post 25:25-30).
- B. Izrael je bilo zapovjedbno da poštuje Edoma jer su oni bili rod (usp. Pnz 23:7).
- C. Izrael i Edom imali su neprekidne probleme:
1. Knjiga Brojeva 20:14-21
 2. Knjiga o Sucima 11:16-17
 3. 1. Knjiga o Samuelu 14:47-48
 4. 2. Knjiga o Samuelu 8:14
 5. 1. Knjiga o Kraljevima 11:14-22
 6. 2. Knjiga o Kraljevima 14:22; 16:5-6
 7. 2. Knjiga Ljetopisa 20:10-30; 21:8 i dalje
 8. Knjiga proroka Amosa 1:6.9.
- D. Proročanstva protiv Edoma:
1. Knjiga proroka Izaije 34:5 i dalje; 63:1 i dalje
 2. Knjiga proroka Jeremije 49:7-22
 3. Tužaljke 4:21-22
 4. Knjiga proroka Ezekielia 25:12-14; 35:1-15; 36:2-6
 5. Knjiga proroka Amosa 1:11-12.
- E. U Knjiga proroka Obadije, Edom je bio osuđen zbog:
1. svoga ponosa, stihovi 3-4:
 - a. u zemljopisnoj sigurnosti
 - b. u političkim savezima i vojnoj snazi
 - c. u trgovačkome bogatstvu
 - d. u tradicionalnoj mudrosti
 2. njegov prekršaj protiv Jude, njegova rodaka, Knjiga proroka Obadije stihovi 10-14:
 - a. radovao se zbog pada Jeruzalema (Tuž 2:15-17; 4:21)
 - b. odbio je pomoći (Obad stih 11)
 - c. aktivno je podupirao neprijatelja (Obad stih 14)
 - d. uzeo je Judin posjed (Jer 13:19)
 3. njegovo odbacivanje i prezir YHVH (Obad stih 16).
- F. Edom može biti simbol (vrsta) za sve narode koji su se pobunili protiv Boga i Njegova naroda, Knjiga proroka Obadije stihovi 15-21 (usp. Ps 2).
- G. Moguće povijesno ispunjenje ovoga proročanstva:
1. uništenje Edoma od Neo-Babilona otprilike 5 godina nakon pada Jeruzalema, 580. g.pr.Kr.
 2. raseljavanje Edoma od Petre od nabatejskih Arapa oko godine 550.-449. pr.Kr. (usp. Mal 1:2-5). Edom nije spomenut u Nehemijinu popisu okolnih neprijatelja, ali je zamijenjen arapskim plemenima. Edom se seli u Negeb
 3. poraz Edoma od Aleksandrovoga vojskovođe, Antigona godine 312. pr.Kr. (zapisano u *Diodorus Seculus*)

4. poraz Edom u Negebu od Jude Makabejca oko 175. g.pr.Kr. (usp. 1. Mak 5.3.15; 2. Mak 10.15; Josip Flavije u *Antiquities of the Jews* 12.8.1; 13.9.1)
5. Ivan Hirkan prisiljava Edom na prihvaćanje judaizma godine 125. pr.Kr. Sad se nazivaju Idumejci
6. rimski vojskovođa, Tit, potpuno uništava utjecaj Idumejaca godine 70.

▣ “Crvenoga mora” [Vidjeti Posebnu temu: Crveno more \(BDB 410 GRAĐA BDB 693 I\).](#)

POSEBNA TEMA: CRVENO MORE (BDB 410 GRAĐA BDB 693 I)

I. IME

- A. Doslovno ime je *Yam Suph*:
 1. “More korova” ili “More trstike” (egipatski korijen, tj. papirus)
 2. “More na kraju (Zemlje)” (semitski korijen).
- B. Ovo može upućivati na:
 1. slanu vodu, 1. Knjiga o Kraljevima 9:26 (Akapski zaljev); Knjiga proroka Jone 2:5 (Sredozmeni ocean)
 2. slatku vodu, Knjiga Izlaska 2:3; Knjiga proroka Izaije 19:6 (Jezero Balah, Jezero Shihon, Jezero Timsal ili Gorka jezera).
- C. Septuaginta je prvi prijevod što ga naziva “Crveno more”. Možda ga ovi prijevodi povezuju s Morem Edoma (crven). Ova je oznaka ovjekovječena od latinske Vulgate i kasnije *King James* engleskoga prijevoda.

II. POLOŽAJ

- A. Postoji nekoliko vodenih površina koje ga spominju pod tim imenom:
 1. uska vodena površina između Egipta i poluotoka Sinaj oko 190 milja (Sueski kanal)
 2. vodena površina između poluotoka Sinaj i Arabije duga oko 112 milja (Akapski zaljev).
- B. Moglo bi se odnositi na plitko močvarno područje u sjeveroistočnome dijelu delte Nila blizu Tanisa, Soana, Avarisa, Ramzesa, koje je na južnoj obali Jezera Manzala (močvarno područje).
- C. Može biti korišteno kao slika misterioznih voda na jugu, često korištenih o moru na kraju (Zemlje). Ovo znači da može upućivati na:
 1. današnje Crveno more (Sueski kanal ili Akapski zaljev, usp. 1 Kr 9:26)
 2. Indijski ocean (usp. Herodot 1.180)
 3. Perzijski zaljev (usp. Josip Flavije).

III. *SUF* U KNJIZI BROJEVA 33

- A. U Knjizi Brojeva 33:8 vodena površina koja se čudesno razdvojila nazvana je *suph* [suf] (BDB 693 I, “trska” ili “korov”).
- B. U Knjizi Brojeva 33:10,11 Izraelcima je rečeno neka se utabore u *yam suph* (more trske /korova).
- C. Pojam *suph* koristio se u SZ-u na tri načina:
 1. vodeno tijelo koje je razdvojio YHVH kako bi dopustio Izraelcima da prođu, ali egipatskim vojnicima da se utope
 2. sjeverozapadno proširenje Crvenoga mora (Sueski kanal, usp. Izl 10:19; 13:18)
 3. sjeveroistočno proširenje Crvenoga mora (Akapski zaljev, usp. 1. Kr 9:26).
- D. *Yam suph* moguće ne znači “crveno more” jer:
 1. nije bilo /nema trstike (papirus) u Crvenome moru (slana voda)
 2. pretpostavljena egipatska etimologija upućuje na zemlju, a ne na jezero.
- E. *Suph* može doći od semitskoga korijena “kraj” i upućuje na misteriozne nepoznate vode na jugu (vidjeti Bernard Batts, *Red Sea or Reed Sea? What Yam Suph Really Means* u *Approaches to the Bible*, tom 1, str. 291-304).
- F. [Vidjeti Posebnu temu: Izlazak \(dvojenosti\).](#)

▣ “Ofir” Položaj Ofira je neizvjestan, moguće je to:

1. Indija (blizu Mumbaija)
2. Afrika (Etiopija ili Somalija)
3. Arabija (pleme, tj. Post 10:29; 1. Ljet 1:23).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto se YHVH ukazao Salamonu drugi puta? Kako je sadržaj toga otkrivenja bio isti?
2. Što je teološka važnost od "ako" u stihovima 4.6?
3. Objasnite razliku između neuvjetovanoga Saveza i uvjetovanoga. Kako YHVH-in Savez s Davidom obuhvaća oboje?
4. Je li Salamon koristio Izraelce kao prisilne radnike?
5. Što izričaj: "Tako on dovrši Dom" (stih 25) znači?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 10

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
kraljica od Sabe	kraljica od Sabe hvali Salamona	posjeta kraljice od Sabe	posjeta kraljice od Sabe	kraljica od Sabe posjećuje Salamona
10:1-10	10:1-10	10:1-5 10:6-10	10:1-9 10:10	10:1-13
10:11-12	10:11-13	10:11-12	10:11-12	
10:13		10:13	10:13	
bogatstvo, sjaj i mudrost	Salamonovo veliko bogatstvo	Salamonovo bogatstvo	bogatstvo kralja Salamona	Salamonovo bogatstvo
10:14-22	10:14-15 10:16-17 10:18-20 10:21-23	10:14-22	10:14-15 10:16-17 10:18-20 10:21-22 10:23-25	10:14-20 10:21-25
10:23-25	1-:24-25	10:23-25 Salamonovi poslovni poduhvati		Salamonove bojne kočije i konjica
10:26-29	10:26-27 10:28-29	10:26-29	10:26-29	10:26-29

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:1-10

¹Sad kad je kraljica od Sabe čula o slavi Salamona u vezi s imenom GOSPODINOVIM, došla je da ga ispita s različitim pitanjima. ²Tako ona dođe u Jeruzalem s vrlo velikom pratnjom, s devama koje su nosile začine i vrlo mnogo zlata te dragocjenoga kamenja. Kad je došla k Salamonu, pričala je s njim o svemu što joj je bilo na srcu. ³Salamon je odgovorio na sva njena pitanja; ništa nije bilo skriveno od kralja da joj nije objasnio. ⁴Kad je kraljica od Sabe vidjela svu mudrost Salamona, dvor što je izgradio, ⁵hranu s njegova stola, smještaj njegovih slugu, posluživanje njegovih poslužitelja i njihove odore, njegove peharnike, i njegove stubes kojima se popeo u Dom GOSPODINOV, nije više bilo duha u njoj. ⁶Potom ona reče kralju: “Izvješće je bilo istinito što sam čula u svojoj vlastitoj zemlji o tvojim riječima i tvojoj mudrosti. ⁷Ipak nisam vjerovala izvješćima, sve dok nisam došla i vidjela je vlastitim očima. I gle, polovica mi nije bila rečena. Ti nadvisuješ u mudrosti i blagostanju izvješće što sam čula. ⁸Kako su blagoslovljeni tvoji ljudi, kako su blagoslovljene ove tvoje sluge koje stoje pred tobom neprekidno i čuju tvoju mudrost. ⁹Neka je blagoslovljen GOSPODIN tvoj Bog komu si toliko omilio da te postavio na prijestolje Izraela; jer GOSPODIN ljubi Izraela zauvijek, zato je On tebe učinio kraljem, da činiš pravdu i pravednost.” ¹⁰Ona dade kralju stotinu i dvadeset talenata zlata, i vrlo veliku količinu začina i dragocjenoga kamenja. Nikad ponovno nije ušlo takvo obilje začina kao ono što je kraljica od Sabe dala kralju Salamonu.

10:1 “(kraljica od) Sabe” Još uvijek postoji znanstvena rasprava o tome odakle ovo ime (BDB 985) potječe:

1. Jemen – od lokalne suvremene književnosti poznate kao Saba (ABD, tom. 5, str. 1170-1171). To su možda bili sabejski trgovci toga razdoblja
2. sjeverna Arabija – poznata je kolonija pod imenom Šeba, koja je imala nekoliko kraljica kao vođa
3. ovaj pojam prvi puta pojavljuje se u Knjizi Postanka 10:7.28; 25:3, što ga čini arapskim plemenom koje je migriralo u Etiopiju (Josip Flavije, *Antiq.* 8.6.5.). Ako je to točno, ona je bila predak Candace, kraljice Etiopije.

Židovska predaja kaže kako je imala dijete sa Salamonom koje je postalo kraljević Etiopije (Abesinska loza).

Opcija #1 najbolje odgovara povijesno. Ovaj lokalitet bio je poznat po:

1. svojoj trgovini začinima
2. svome bogatstvu u srebru i zlatu.

▣ **“imenom GOSPODINOVIM”** [Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

▣ **“da ga ispita”** Ovaj GLAGOL (BDB 650, KB 702, *Piel* INFINITIVNA GRADA; NIDOTTE, tom 3, str. 112-113) može značiti:

1. Gideonovo traženje još jednoga testa od YHVH – Knjiga o Sucima 6:39
2. Davidovo preispitivanje vojne opreme – 1. Knjiga o Samuelu 17:39
3. mentalne radnje propovjednika – Propovjednik 2:1; 7:23.

Ovaj pojam može biti negativan ali ovdje označava znatiželju i vjerojatno upućuje na zagonetke ili praktične mudre odluke /sudove (NIDOTTE, tom 2, str. 107).

10:2 Iza kraljičine znatiželje bila je trgovačka svrha za dobivanje ili održavanje trgovačkih ruta.

▣ **“velikom pratnjom”** Ova riječ (BDB 298) može upućivati na:

1. veliku vojnu silu
2. velik broj slugu i trgovaca (BDB 299, #4).

10:4-5 Ona je bila impresionirana sa:

1. Salamonovom palačom
2. Salamonovom hranom
3. Salamonovim slugama
4. stubama (BDB 748; vidjeti bilješku dolje).

10:5

NASB “njegove stube”

NKJV “njegov ulazni hodnik”

NRSV, NJB, JPSOA, NET, Pešita “njegove paljenice”

TEV “žrtve”

REB “cijele prinose”

LXX “sve njegove paljenice”

MT ima “njegove paljenice” (BDB 750) ali usporednicu u 2. Knjizi Ljetopisa 9:4: “njegove stube”. Pogledajte moju egzegetsku bilješku dolje iz **2. Knjige Ljetopisa 9:4:**

2. Ljetopisa 9:4

NASB, NEB “njegove stube”

NKJV “njegov ulazni hodnik”

NRSV, NJB, NET, LXX, Pešita “njegove paljenice”

JPSOA “povorku”

UBS *Text Project*, str. 455, daje NASB prijevodu ocjenu “B” (neka sumnja):

1. i njegove stube – וצליהו (BDB 751)
2. i njegove paljenice – וצליהו

Usporednica u 1. Knjizi o Kraljevima 10:5 ima: “i njegove paljenice” – וצליהו (BDB 750).

NASB čini se odgovara okviru najbolje i upućuje na kraljevsku povorku do skladišta Hrama (tj. “gornjih soba”, usp. 2. Ljet 3:9.51) ili na posebno mjesto što je imao kralj za štovanje u Hramu.

▣ “nije više bilo duha u njoj” Zabilježite različit način na koji se prijevodi bave s ovim idiomskim jezikom:

1. LXX – “ona je bila van sebe”
2. Pešita – “ona je bila uvelike svladana”
3. NJB, TEV, JPSOA – “ostavilo ju je bez daha”
4. REB – “ona je bila preplavljena čuđenjem”.

[Vidjeti Posebnu temu: Duh u Bibliji.](#)

POSEBNA TEMA: DUH U BIBLIJI

- I. STARI ZAVJET (ruah, BDB 924, KB 1197; vidjeti Posebnu temu dolje: Dah, vjetar, Duh [SZ])
 - A. Djelovanja monoteističkoga Boga (tj. Duh, upotrijebljeno oko 90 puta u SZ-u):
 1. pozitivno, Knjiga Postanka 1:2
 2. negativno, 1. Knjiga o Samuelu 16:14-16.23; 1. Kraljevima 22:21-22; Knjiga proroka Izaije 29:10.
 - B. Bogom-dana životna snaga u ljudstvu (tj. Božji dah, usp. Post 2:7).
 - C. Septuaginta prevodi ruah riječju pneuma (upotrijebljeno oko 100 puta u LXX-i).
 - D. U kasnijim rabinskim pisanjima, apokaliptičkome pisanju i Svicima s Mrtvoga mora, pod utjecajem zoroastrijanizma, pneuma je korišteno o anđelima i demonima.
- II. GRČKI POJMOVI:
 - A. pneō, puhati
 - B. pnoē, vjetar, dah
 - C. pneuma, duh, vjetar
 - D. pneumatikos, koji se odnosi na duha
 - E. pneumatikōs, duhovno.
- III. GRČKA FILOZOFIJSKA POZADINA (pneuma)
 - A. Aristotel je koristio pojam kao životnu snagu koja se razvija od rođenja sve do samo-stege.
 - B. Stoici su koristili pojam kao istoznačnicu za psuchē, (duša) čak nous (um) u smislu o pet fizičkih osjetila i ljudskoga intelekta.
 - C. U grčkoj misli pojam je postao ekvivalent za božansko djelovanje (tj. gatanje, magiju, okultno, proročanstvo, itd.).
- IV. NOVI ZAVJET (pneuma; vidjeti Posebnu temu u 1. Kor 2:4: Duh [pneuma] u Novome zavjetu)
 - A. Božja posebna prisutnost, sila /snaga, i opremanje.
 - B. Duh je povezan s Božjom djelatnošću u Crkvi (uglavnom u Iv):
 1. proročanstvo
 2. čudesa
 3. smjelost navješćivanja Evanđelja
 4. mudrost (tj. Evanđelje)
 5. radost
 6. dovodi Novo doba
 7. obraćenje (tj. vabljenje i obitavanje)
 8. Kristo-sličnost
 9. posebni darovi za službu
 10. molitve za vjernike.Duh budi čežnju čovječanstva za zajedništvo s Bogom, za koje je ono bilo stvoreno. To je zajedništvo moguće zbog Osobe i djela Isusa, Božjega Mesije (vidjeti Posebnu temu u 1. Kor 1:1: Mesija). Novo duhovno buđenje vodi Kristo-sličnome življenju, služenje, i pouzdanju.
 - C. Najbolje se može razumjeti kao duhovni kontinuum sa Svetim Duhom na jednome kraju, i čovječanstvom kao fizičkim stvorenjem ovoga planeta, ali i duhovnim stvorenjem u Božjom slici, na drugome kraju.

- D. Pavao je NZ-ni autor koji razvija teologiju Duha /duha:
1. Pavao koristi Duh kao suprotivost mesu /tijelu (tj. narav grijeha)
 2. Pavao koristi duh kao suprotivost fizičkome
 3. Pavao koristi Duh /duh kao suprotivost ljudskome razmišljanju, znanju, i bivanju.
- E. Neki primjeri iz 1. Poslanice Korinćanima:
1. Sveti Duh, 1. Korinćanima 12:3
 2. Božja sila /snaga i mudrost prenesena kroz Svetoga Duha, 1. Korinćanima 2:4-5
 3. Božja djelovanja u vjerniku:
 - a. novi način razmišljanja, 1. Korinćanima 2:12; 14:14.32
 - b. novi Hram, 1. Korinćanima 3:16; 6:19-20
 - c. novi život (tj. ćudorednost), 1. Korinćanima 6:9-11
 - d. novi život simboliziran u krštenju, 1. Korinćanima 12:13
 - e. jedno s Bogom (tj. obraćenje), 1. Korinćanima 6:17
 - f. Božja mudrost, ne svjetovna mudrost, 1. Korinćanima 2:12-15; 14:14.32.37
 - g. duhovna nadarenost svakoga vjernika za službu, 1. Korinćanima 12 i 14
 4. duhovno u suprotivosti s fizičkim, 1. Korinćanima 9:11; 10:3; 15:44
 5. duhovna kraljevina u suprotivosti s fizičkom kraljevinom, 1. Korinćanima 2:11; 5:5; 7:34; 15:45; 16:18
 6. način upućivanja na ljudski duhovni /unutrašnji život kao razlika od nečijega fizičkog tijela, 1. Korinćanima 7:34.
- F. Ljudi žive u dvije kraljevine temeljem stvaranja (tj. fizičkoj i duhovnoj). Čovječanstvo je otpalo od prisnosti s Bogom (Post 3). Kroz Kristov život, učenja, smrt, uskrsnuće, i obećani Povratak, Duh vabi pale ljude da iskuse vjeru u Evanđelje (tj. Iv 6:44.65), u tome su trenutku obnovljeni za zajedništvo s Bogom. Duh jeste taj osobni dio Trojstva koji je osobina Novoga doba pravednosti. Duh je posrednik Boga Oca i Branitelj dan od Sina u ovome "Dobu" (vidjeti Posebnu temu u 1. Kor 1:10: Isus i Duh). Poteškoća postoji zbog Novoga doba koje se mora dogoditi u vremenu, dok staro Doba grješne pobune još uvijek postoji. Duh preobražava staro u novo, čak i dok oba postoje.

10:8

NASB, NKJV, JPSOA

“tvoji ljudi”

NRSV, TEV, LXX, Pešita

“tvoje žene”

NJB, REB (samo izostavlja “ljudi”) “dvorjani”

UBS *Text Project*, str. 311, tvrdi kako masoretski znanstvenici mijenjaju “žene” u “ljude” kako bi zaštitio Salamonov ugled. Oni ovoj promjeni daju ocjenu “C” (znatna sumnja):

1. tvoji ljudi – אֲנָשִׁים (BDB 34)
2. tvoje žene – נָשִׁים (BDB 61).

Usporednica u 2. Knjizi Ljetopisa 9:7 također ima “ljudi”. Josip Flavije (*Antiq.* 8.6.5.) naziva ih “sluge” i “prijatelji”.

10:9 Ovo je iznenađujuća teološki informirana molitva strane kraljice:

1. moguće je naučila ovaj jezik od Salomona (možda postajući preobraćenica; židovska predaja)
2. moguće je znala o YHVH-i prije nego što je došla.

Ova frazeologija slična je Hiramovim opaskama u 1. Knjizi o Kraljevima 5:7.

☐ **“da činiš pravdu i pravednost”** Kralj Izraela morao je utjeloviti YHVH-inu narav i otkriti je svijetu, kao što je učinio kraljici od Sabe (usp. stih 24).

Ovaj par pojmova prvi se pojavljuje vezano na Davidovu vladavinu u 2. Knjizi o Samuelu 8:15 (usp. 1. Ljet 18:14):

1. ovdje, oni su korišteni uo Salamonu (usp. 2. Ljet 9:8).
2. u Knjizi proroka Izaije 9:7 korišteni su o dolasku Davidovskoga Kralja, Mesije (također zabilježite Iz 32:16; 23:5)
3. upotrijebljeni su o idolopoklonstvu Izraela u Knjizi proroka Izaije 59:14
4. u Knjizi proroka Jeremije 9:24 oni opisuju YHVH-inu narav.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:11-12

¹¹Tako i brodovi od Hirama, koji su dovezli zlato iz Ofira, dovezli su iz Ofira vrlo velik broj stabala alguma i dragocjenoga kamenja. ¹²Kralj je od stabala alguma napravio ograde za Dom GOSPODINOV i za kraljevu kuću, i lire i harfe za pjevače; takva stabla alguma nisu dopremljena *ponovno* niti su ikad bila viđena do ovoga dana.

10:12 “stabala alguma” UBS *Helps for Translator Series* naslovljeno “*Fauna and Flora of the Bible*”, str. 81, bilježi kako postoje dva slovanja za ovo stablo:

1. algummim (2. Ljet 2:7)
2. almuggim (jedino ovdje).

Često su bila nazvana “sandalovina” (iz Sanskrita), koja je bila uvezena iz južne Indije. To je bilo tvrdo drvo crvenkaste boje.

☐ “do ovoga dana” Ovo je književna oznaka kasnijega urednika ili autora koji je živio nakon opisanih događaja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:13

¹³Kralj Salamon dao je kraljici od Sabe što god je zaželjela i zatražila, osim onoga što joj je dao sukladno njenoj kraljevskoj dobrostivosti. Potom ona krenu i vrati se u svoju zemlju zajedno sa svim svojim slugama.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:14-22

¹⁴Sad težina zlata što je dolazilo Salamonu u jednoj godini bila je 666 zlatnih talenata, ¹⁵osim onoga što je dolazilo od trgovaca i prodavača potukača i od svih kraljeva Arapa i upravitelja zemlje. ¹⁶Kralj Salamon načini 200 velikih štitova od kovanoga zlata, upotrijebivši 600 zlatnih šekela za svaki veliki štit. ¹⁷Napravio je 300 štitova od kovanoga zlata, upotrijebivši tri zlatne mine za svaki štit, i kralj ih pohrani u kuću zvanu Libanonska šuma. ¹⁸Štoviše, kralj je napravio veliko prijestolje od bjelokosti i obložio ga čistim zlatom. ¹⁹Bilo je šest stuba do prijestolja i okrugli vrh do prijestolja na stražnjoj strani, i ruke na svakoj strani sjedala, i dva lava koja su stajala pokraj ruku. ²⁰Dvanaest lavova stajalo je tamo na šest stuba na jednoj strani i na drugoj; takvo što nije bilo izrađeno ni u jednome kraljevstvu. ²¹Sve posude iz kojih je pio kralj Salamon *bijahu* od zlata, i sve posude u kući zvanoj Libanonska šuma *bijaše* od suhoga zlata. Ništa nije bilo od srebra; ono se smatralo bezvrijednim u danima Salamona. ²²Jer kralj je imao na moru brodove iz Taršiša s brodovima od Hirama; jednom u svake tri godine dolazili su brodovi iz Taršiša dovozeći zlato i srebro, slonovu kost i majmune i paunove.

10:14 Ovo su bili dohoci što je Salamon dobio od trgovačkih ruta i vazalnih država u jednoj godini (usp. stih 25).

10:15

NASB	“potukača”
NKJV	“putovanja”
NRSV	“posla”
TEV	“poreza”
NJB	“cestarina”
JPSOA, Pešita	“prometa”

MT ima ČLAN (BDB 940, KB 237, *Qal* AKTIV) što označava “ide okolo” za:

1. trgovinu
2. glasine.

UBS *Text Project* pretpostavlja kako to upućuje na “ljude” (tj. trgovce), a ne na “cestarine” (tj. Targumi) ali tome prijedlogu daje samo ocjenu “C” (znatna sumnja). Usporednica u 2. Knjizi Ljetopisa 10:15 ima isti tekst kao 1. Kraljevima.

☐

NASB, NJB, Pešita	“Arapa”
NKJV, NRSV, TEV, REB, JPSOA	“Arabije”
LXX	“koji su s onu stranu”

MT ima korijen koji ima nekoliko mogućih podrijetla:

1. arapski – BDB 787, ערבי
2. miješano, BDB 786 I – ערב
3. “Arapa” dolazi od usporednice u 2. Knjizi Ljetopisa 9:14, BDB 787, vidjeti #1. NIDOTTE, tom 3, str. 520, predlaže da to upućuje na “ljude miješanih etničkih skupina”.

Stih: 15 popisuje nekoliko skupina od kojih je Salamon dobivao prihode:

1. trgovaca
2. prodavača
3. kraljeva Arapa
4. upravitelja zemalja.

10:16 Ovi dekorativni štitovi bili su uobičajeni u Drevnome Bliskom Istoku. Oni su bili kulturološki znakovi za označavanje bogatstva i moći.

10:17 “kuću ... Libanonska šuma” Ovo je bila velika zgrada na javna /državna okupljanja. Bila je i mjesto gdje je Salamon sudio Izraelu. Njegovo veliko, jedinstveno prijestolje opisano je u stihovima 18-20.

▣ “mine” [Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

10:21 Ovo pokazuje Salamonovo veliko bogatstvo (usp. stih 27).

▣ “u danima ...” IMENICA “dan” (BDB 398-401) može upućivati na:

1. ciklus od 24 sata
2. neko vremensko razdoblje.

Ovdje, MNOŽINA upućuje na Salamonov život kao kralja.

[Vidjeti Posebnu temu: Dan \(YOM, BDB 398, KB 399, u Knjizi Postanka 1\).](#)

POSEBNA TEMA: DAN (YOM, BDB 398, KB 399, u Knjizi Postanka 1)

Teorije o značenju *yom* (dan, u Post 1) uzete i prilagođene od dr. Johna Harris (dekan Škole kršćanskih studija i profesor SZ-a na *East Texas Baptist University*) iz Pregleda SZ-a, od toga sam zabilježio:

1. Teorija doslovnosti razdoblja od dvadeset i četiri sata
Ovo je otvoren pristup (usp. Izl 20:9-11). Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:
 - a. kako je postojalo svjetlo prvoga dana budući da Sunce nije bilo stvoreno sve do četvrtoga dana?
 - b. kako su bile sve životinje (posebice one izvorne drugim dijelovima svijeta) imenovane u vremenu manje od jednoga dana (usp. Post 2:19-20)?
2. Dan - Teorija o starosti dana
Ova teorija nastoji uskladiti znanost (posebno geologiju) s Pismom. Ta teorija kaže da su “dani” bili “geološka doba” po trajanju. Njihovo je trajanje nejednako, i oni se približavaju različitim slojevima opisanima u uniformitarističkoj geologiji. Znanstvenici se nastoje usuglasiti s općim razvojem Knjige Postanka 1: magla i vodena masa prethodile su odvajanju kopna i mora prije pojavka života. Biljni život došao je prije životinjskoga života, a čovječanstvo je predstavljalo zadnji i najsloženiji oblik života. Iz ovoga pristupa izniču sljedeća pitanja:
 - a. kako su biljke preživjele “doba” bez Sunca?
 - b. kako se odvijalo oprašivanje u biljkama ako još insekti i ptice nisu bili stvoreni sve do “doba” kasnije?
3. Alternativno doba – Teorija o danu
Dani su zapravo razdoblja od dvadeset i četiri sata, ali svaki je dan odvojen dobima u kojima je nešto stvoreno bilo razvijeno. Pitanja što izniču iz ovoga pristupa:
 - a. iste poteškoće što izniču iz Dan - Teorija o starosti dana
 - b. ukazuje li tekst da se “dan” mora koristiti i za dvadeset i četiri sata i za neku epohu?
4. Progresivno stvaranje – Teorija katastrofe
Ova teorija ide kako slijedi: između Knjige Postanka 1:1 i 1:2, postojalo je neodređeno vremensko razdoblje u kojem se pojavljuju geološka doba; tijekom toga razdoblja, prapovijesna stvorenja bila su stvorena po redosljedu

kako to predlažu okamine; prije otprilike 200 000 godina, pojavila se nadnaravna nepogoda i uništila većinu života na ovoj planeti te prouzročila izumiranje mnogih životinja; onda su se pojavili dani iz Knjige Postanka 1. Ovi dani upućuju na ponovno stvaranje, radije negoli na prvotno stvaranje.

5. Eden - samo Ttorija

Izvješće o stvaranju upućuje samo na stvaranje i fizičke vidove Vrta Eden.

6. Teorija jaza

Temeljeno na Knjizi Postanka 1:1, Bog je stvorio savršeni svijet. Temeljeno na Postanku 1:2, Lucifer (Sotona) je bio postavljen da nadzire svijet i pobunio se. Bog je potom osudio Lucifera i svijet potpunim uništenjem. Milijune godina, svijet je bio ostavljen samim i prošla su geološka doba. Temeljeno na Postanku 1:3 - 2:3, godine 4004. pr.Kr., u ponovnom se stvaranju pojavilo šest dana od doslovnih dvadeset i četiri sata. Biskup Ussher (1654. g.) koristio se rodoslovljima Knjige Postanka 5 i 11 kako bi izračunao i datirao stvaranje čovječanstva, što se dogodilo otprilike godine 4004. pr.Kr. Međutim, genealogije ne predstavljaju potpune kronološke sheme.

7. Teorija o Svetome tjednu

Pisac Knjige Postanka koristio je zamisao dana i tjedna kao književni alat kako bi prenio Božansku poruku Božje djelatnosti u stvaranju. Takva građa slikovito prikazuje ljepotu i sklad Božjega stvaralačkog djela.

8. Inauguracija Kozmičkoga hrama

Ovo je novije viđenje Johna H. Waltona, *The Lost World of Genesis One*, IVP. 2009., koji vidi šest dana kao "funkcionalnu ontologiju, a ne materijalnu ontologiju". One opisuju Božje uređenje ili postavljanje funkcionalnoga univerzuma za dobro čovječanstva. To potkrepljuje druge drevne kozmologije (vidjeti John H. Walton, *Genesis As Ancient Cosmology*). Na primjer, prva tri dana predstavljala bi Božje davanje "sezona" (tj. vremena), "vrijeme" (tj. za usjeve) i "hrana". Ponavljan izričaj "to je dobro" trebao bi označiti funkcionalnost.

Sedmi dan opisao bi Božje uvođenje Njegovog potpuno funkcionalnog i nastanjenog "Kozmičkoga hrama" kao zakonskoga vlasništva, nadzornika, i upravitelja. Knjiga Postanka 1 nema ništa s materijalnim stvaranjem materije nego s uređenjem te materije za funkcionalno mjesto za Boga i ljude kako bi imali zajedništvo.

"Dani" postaju književna alatka za navješćivanje drevnoga bliskoistočnog općeg suglasja kako:

- a. nema razlike između "prirodnoga" i "natprirodnoga"
- b. božanstvo je uključeno u svaki vid života. Izraelova jedinstvenost nije bila njegov opći pogled na svijet nego sljedeće:
 - (1) njegov monoteizam
 - (2) stvaranje je bilo za čovječanstvo, a ne za bogove
 - (3) nema sukoba između bogova ili bogova i ljudstva u Izraelovu izvješću.

Izrael nije posudio svoje izvješće o Stvaranju od drugih nego podijelio njihov opći svjetonazor.

Pojam "dan" obično upućuje na ciklus rotacije Zemlje od 24 sata (tj. Izl 20:9-10), ali može upućivati i na razdoblje neodređenoga vremena (usp. Post 2:4; 5:2; Ruta 1:1; Ps 50:15; 90:4; Prop 7:14; Iz 4:2; 11:2; Zah 4:10).

10:22 "brodove iz Taršiša" Ovo je bila klasa velikih trgovačkih brodova koji su plovili oceanom.

[Vidjeti Posebnu temu: Taršiš \(mjesto\).](#)

POSEBNA TEMA: TARŠIŠ (mjesto)

Sâma riječ ima neizvjesno značenje. Postojala su dvije glavne pretpostavke:

1. iz akadskoga za rafineriju (doslovno "zagrijati")
2. iz grčkoga za "veslo".

Sâma riječ može upućivati na:

1. osobu (usp. Post 10:4)
2. dragulj (usp. Izl 28:20; 39:13; Ez 28:13)
3. vrstu broda
4. vrstu tereta
5. mjesto (vidjeti bilješku dolje).

Ime ovoga mjesta (BDB 1076 II, KB 1797 I) može upućivati na:

1. grad u južnoj Španjolskoj na strani Atlanskoga oceana, koji je bio kolonija Fenicije (tj. Tartessus, Iz 23:7; moguće današnja Sevilla)
2. otok Sardiniju (usp. Post 10:4)
3. grad na sjevernoj obali Afrike (Kartaga je bila kolonija Fenicije; iz LXX-e Ez 27:12)
4. sliku za vrlo daleku luku (KB 1797, B., d.)
5. vrstu velikoga pomorskog trgovačkoga broda (usp. 1. Kr 10:22; 22:48).

Knjiga proroka Jone tvrdi da se nalazi zapadno od Izraela (usp. Jona 1:3; 4:2), ali koliko daleko ne navodi. Prešutno, međutim, grad je bio daleko toliko koliko je Jona mogao otići od Izraelova Boga.

☐ “jednom u svake tri godine” Luke su bile vrlo daleko i trebalo je više od godinu dana da se dođe do njih.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:23-25

²³Tako kralj Salamon postade veći od svih zemaljskih kraljeva u bogatstvu i u mudrosti. ²⁴Svi na Zemlji tražili su Salamonovu prisutnost, kako bi čuli njegovu mudrost koju je Bog stavio u njegovo srce. ²⁵Svaki mu je čovjek donio svoj dar, predmete od srebra i zlata, haljine, oružje, začine, konje, i mazge, i tako iz godine u godinu.

10:25 “konje” Josip Flavije vrlo detaljno opisuje ove konje (*Antiq.* 8.7.3.). Za dobru kratku bilješku vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 234-236.

Salamonov posao bio je spojiti konje s kočijama i prodati ih zajedno.

[Vidjeti Posebnu temu: Kočije.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 10:26-29

²⁶Sad Salamon skupi kočije i konjanike; a imao je 1.400 kočija i 12.000 konjanika, i smjestio ih je u gradove za kočije i kod kralja u Jeruzalemu. ²⁷Kralj je učinio srebro *uobičajenim* kao kamenje u Jeruzalemu, i on učini da cedrovi budu kao divlje smokve koje rastu u dolini. ²⁸Isto tako Salamon je uvezio konje iz Egipta i Koe, i kraljevi trgovci nabavljali su ih iz Koe za određenu cijenu. ²⁹Kočije su bile uvezene iz Egipta za 600 srebrnih *šekela*, a konj za 150; na isti su ih način izvozili svim kraljevima Hetita i kraljevima Aramejaca.

10:26-29 Ovo opisuje Salamonovu vojnu silu i trgovinu oružjem s Hetitskim Carstvom (usp. 2. Ljet 1:15-17).

10:28

NASB, NKJV, NRSV, NJB, REB, LXX, Pešita “iz Egipta”

TEV “iz Musrija”

JPSOA “iz Misrajima”

MT ima “iz Egipta”. UBS *Text Project*, str. 313, daje mu ocjenu “A”. Drugi prijedlozi temeljeni su nazivu područja za uzgoj konja blizu Koe (Cilicija) u zapadnoj Anatoliji (Turska):

1. iz Egipta – ממצרים
2. iz Muzura (Musrija) – ממצור

☐

NASB, NRSV, REB “Koe”

NKJV “Keue”

TEV, NJB “Cilicije”

LXX “Koue”

Pešita —izostavlja—

MT ima קוה (BDB 875), što može označavati:

1. glagol “čekati” ili “udružiti” (vidjeti UBS *Text Project*, str. 314)
2. ime mjesta (vjerojatno Cilicija).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je izvješće o posjeti kraljice od Sabe umetnuto u pripovijetku o Salamonu na ovoj točki?
2. Je li ona bila obraćenica na vjeru u YHVH-u?
3. Što je teološka važnost stiha 24?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 11

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Salamon se okreće od Boga 11:1-8 11:9-13 Bog podiže protivnike	Salamonovo srce okreće se od Gospodina 11:1-8 11:9-13 Salamonovi protivnici	mračna strana Salamonove vladavine 11:1-8 11:9-13	Salamon se okreće od Boga 11:1-8 11:9-13 Salamonovi neprijatelji	Salamonove žene 11:1-8 11:9-13 Salamonovi strani neprijatelji 11:14-22
11:14-22	11:14-22	11:14-22	11:14-20 11:21 11:22	11:14-22
11:23-25	11:23-25 pobuna Jeroboama	11:23-25	11:23-25 Božje obećanje Jeroboamu	11:23-25 Jeroboamova pobuna
11:26-40	11:26-40	11:26-40	11:26-27a 11:27b-39 11:40	11:26-27a 11:27b-39 11:40
Salamonova smrt	Salamonova smrt		Salamonova smrt	kraj Salamonove vladavine
11:41-43	11:41-43	11:41-43	11:41-43	11:41-43

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Salamon je prekršio upozorenja Ponovljenoga zakona 17:14-17:
 1. kralj se ne bi trebao uzvisivati
 2. kralj ne bi trebao kupovati konje iz Egipta (tj. znak dobrih odnosa)
 3. kralj ne bi trebao množiti svoje žene:
 - a. političkim savezima
 - b. idolopoklonstvom
 4. kralj ne bi trebao množiti srebro i zlato za sebe.
Čini se kako su ova upozorenja pisana upravo za Salomona. Mnogi znanstvenici vjeruju kako postoji odnos između Ponovljenoga zakona i Knjiga o Kraljevima.
- B. Salamonova šokantna idolatrija (tj. 1. Sam 7:4) izmiješana su s YHVH-nim osobnim otkrivenjem njemu, dva puta:
 1. Aštartom od Sidona, stihovi 5.33 (NIDOTTE, tom 3, str. 562-563)
 2. Milkomom od Amonaca, stihovi 5.33
 3. Kemošom od Moabaca, stihovi 5.33 (NIDOTTE, tom 2, str. 660-661)
 4. Molekom od Amonaca (moguće isto kao #2).

C. YHVH palje tri neprijatelja protiv Salomona:

1. Hadada Edomca, stihovi 14-22
2. Rezona Sirijca, stihovi 23-25
3. Jeroboam Efrajimca, stihovi 26-40.

Ono što izgleda kao sekularna povijest zapravo je nevidljiva ruka Božja, djelatna u Njegovom svijetu.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:1-8

¹Sad kralj Salamon volio je mnoge žene tuđinke uz kći faraona: Moapke, Amonke, Edomke, Sidonke, i Hetitkinje, ²od naroda za koje je GOSPODIN rekao sinovima Izraela: “Nećete se družiti s njima, niti će se oni družiti s vama, jer oni će zacijelo okrenuti vaša srca svojim bogovima.” Salamon se priklonio ovima sa svojom ljubavlju. ³Imao je sedam stotina žena, kneginja, i tri stotine inoča, i njegove su žene okrenule njegovo srce. ⁴Jer kada je Salamon ostario, njegove su mu žene okrenule srce prema drugim bogovima; i njegovo srce nije više bilo potpuno predano GOSPODINU njegovom Bogu, kao što je srce Davida njegovog oca *bilo*. ⁵Jer Salamon je išao za Aštartom boginjom Sidonaca i Milkomom odvratnoga idola Amonaca. ⁶Činio je ono što bijaše zlo u očima GOSPODINA, i nije slijedio GOSPODINA potpuno, kao što je David njegov otac *činio*. ⁷Tako Salamon izgradi uzvišicu Kemošu odvratnome idolu Moaba, na gori što se nalazi istočno od Jeruzalema, i Milkomu odvratnome idolu Amonaca. ⁸Tako je činio i za sve svoje žene tuđinke, koje su prinosile tamjan i žrtvovalle svojim bogovima.

11:1 “volio je mnoge žene tuđinke” Zabrana braka s kanaanskim ženama jasno je izjavljena u Knjizi Izlaska 34:15.16; Ponovljenome zakonu 7:1-3. Ovo isto načelo (tj. nemoj umnažati žene /nemoj imati mnogo žena) jasno je ponovljeno u Ponovljenome zakonu 17:17.

Salamon je naučio ovu praksu od svoga oca Davida (usp. 2. Sam 5:13). Ova je zabrana bila dana iz dva razloga:

1. nemoj vjerovati političkim savezima
2. nemoj ići za njihovim idolima.

Ovo je bio jedan razlog zašto su Salamonova i Davidova vladavina bile kao one od “okolnih naroda” (usp. Pnz 17:14; 1. Sam 5:8).

Kakva je tragedija usporedba 1. Knjige o Kraljevima 8 i 1. Kraljevima 11. S kakvih je visina Salamon pao!

▣ **“kći faraona”** Brak s Egipćanima nikad nije bio osuđen. Josip je oženio Egipćanku (tj. Post 41:50). U Bibliji nigdje nije zabilježeno da je Izrael ikad štovao egipatskoga boga. Problem je bilo kanaansko štovanje plodnosti.

Židovska tradicija tvrdi da je Salamonova žena Egipćanka postala preobraćenik na vjeru u YHVH-u.

▣ **“Moapke, Amonke, Edomke”** Ovo su bila tri naroda na istočnoj strani Jordana. Dva od njih bili su srodnici kroz lozu Lota (usp. Post 19:30-38).

LXX ima proširen popis naroda - Aramejci, Moapci, Amonci, Edomci, Sidonci, Hetiti, Amorejci. Svaki ovaj narod očito je imao ugovore s Izraelom (tj. predaja kaže da je Salamon oženio kći od Hiram).

Majka Roboama bila je Amonka (usp. 1. Kr 14:21). Ovo pokazuje kako je ovo poglavlje više o teologiji nego kronologiji.

▣ **“Sidonke”** Ovo (BDB 851) očito upućuje na Feničane (usp. 1. Kr 16:31), koji su štovali *Ba'ala* i *Aštartu* (usp. stih 5).

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

POSEBNA TEMA: ŠTOVANJE PLODNOSTI NA DREVNOME BLISKOM ISTOKU

I. RAZLOZI ZA

- A. Drevni ljudi kao lovci-skupljači, ali kad je nomadski život postao sjedilački, razvila se potreba za usjevima i stadima.
- B. Žitelji Drevnoga Bliskog Istoka bili su osjetljivi na prirodne sile. Kad su se razvile uljudbe oko glavnih vodenih površina oni su postali ovisni o redovitome redosljedju godišnjih doba.
- C. Prirodne sile postale su bogovi koji se je trebalo moliti i nadzirati.

II. GDJE I ZAŠTO

- A. Regije plodnosti razvile su se u:
 - 1. Egiptu (Nil)
 - 2. Mezopotamiji (Tigris i Eufrat)
 - 3. Kanaan (Jordan).
- B. Postoji osnovna zajednička točka među kultovima plodnosti Drevnoga Bliskog Istoka.
- C. Promjenjiva i nepredvidiva godišnja doba te vremenski uvjeti uzrokovali su razvitak mitova koji su koristili ljudske /božanske analogije temeljene na životu u duhovnoj kraljevini i na Zemlji.

III. TKO I KAKO

- A. Tko (bogovi i boginje):
 - 1. Egipat:
 - a. *Isis* (žensko)
 - b. *Oziris* (muško)
 - 2. Mezopotamija:
 - a. *Ištar/Inana* (žensko)
 - b. *Tamuz/Dumuzi* (muško)
 - 3. Kanaan:
 - a. *Ba'al* (muško)
 - b. *Ašera, Aštarta, Anat* (žensko).
- B. Svaki od ovih parova bio je stavljen u mitologiju na slične načine:
 - 1. jedan umire
 - 2. drugi obnavlja
 - 3. obrazac umiranja bogova i bogova koji se ponovno podižu oponašaju prirodne godišnje cikluse.
- C. Oponašanje magije vidjelo je ljudsko seksualno združivanje (tj. brak bogova) kao način osiguranja plodnosti usjeva, stada, i ljudi.

IV. IZRAELCI

- A. YHVH-in narod bio je upozoren (tj. Lev i Pnz) neka se kloni kultova plodnosti (posebno kanaanskih).
- B. Ovi su kultovi bili vrlo popularni zbog praznovjerja ljudskih bića i dodatnih poticaja seksualnih aktivnosti.
- C. Idolopoklonstvo uključuje blagoslov života kojeg treba tražiti na kultne ili ritualne načine umjesto osobne vjere i pouzdanja u YHVH-u.

V. PREDLOŽENA LITERATURA

- A. W. F. Albright, *Archaeology and the Religion of Israel*
- B. J. H. Breasted, *Development of Religion and Thought in Ancient Egypt*
- C. James G. Frazer
 - 1. *Adonis, Attis, Osiris*
 - 2. *Folklore in the Old Testament*
 - 3. *The Worship of Nature*
- D. C. H. Gordon, *Before the Bible*
- E. S. N. Kramer, *Mythologies of the Ancient World*

☐ “Hetitkinje” [Vidjeti Posebnu temu: Pred-izraelski stanovnici Palestine.](#)

11:2 “Nećete se družiti s njima” Ovo upućuje na Knjigu Izlaska 23:31-33; 34:12-16. Naveden razlog nije rasni nego religijski. Ove će žene okrenuti Izraelovu predanost od YHVH prema kanaanskim bogovima plodnosti.

☐

NASB	“Nećete se družiti”
NKJV, TEV, REB	“nećete se međusobno ženiti”
NRSV	“nećete ući u brak”

NJB	“nećete ići među”
JPSOA	“nitko ... neće se pridružiti”
LXX	“neće ulaziti”
Pešita	“neće se miješati s”

MT ima uobičajen GLAGOL (BDB 97, KB 112, *Qal* IMPERFEKT) dva puta, što u osnovi znači “ući”. Ovdje, to označava brak (usp. Pnz 7, što zabranjuje brak s Kanaancima).

▣ **“oni će zacijelo okrenuti vaša srca”** Ovaj izričaj ponovljen je četiri puta zbog naglaska (stihovi 2.3.4.9). To je upravo ono što se dogodilo!

[Vidjeti Posebnu temu: Srce \(NZ\).](#)

▣ **“Salamon se priklonio ovima sa svojom ljubavlju”** MT ima GLAGOL (BDB 179, KB 209, *Qal* PERFEKT) što znači “prionuti uz” ili “držati blizu”. Ovo je snažna, emocionalna riječ (NIDOTTE, tom 1, str. 910-911):

1. ljubav i jedinstvo između muškarca i žene – Knjiga Postanka 2:24; 34:3
2. prijateljstvo – Knjiga o Ruti 1:14
3. zavjetna ljubav i poslušnost YHVH-i – Ponovljeni zakon 10:20; 11:22; 30:20; Knjiga o Jošui 22:5; 23:8; 2. Kraljevima 18:6; Psalam 63:9
4. ljubav za Božji Zakon – Psalam 119:31.

Ovo je predivan GLAGOL ali Salamon ga je koristio za krivu /krive osobu /osobe.

11:3 Ova ekstravagancija odgovara ekstravaganciji Salamonova života i građevina. Ponovljeni zakon 17:14-17 jasno upozorava na ove stvari!

▣ **“inoča”** Ovo su bile zakonske žene ali s ograničenim nasljednim pravima za njihovu djecu (vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 618-619).

11:4 “ostario” U svojim mladim i zrelim godinama on je bio potpuno predan (tj. isključivo) YHVH-i, kao što je bio David (usp. stih 6; 1. Kr 3:6; 9:4), ali kao su godine prolazile njegovo je srce uzelo put idolopoklonstva, a ne odanosti Savezu.

▣ **“njegovo srce nije više bilo potpuno predano GOSPODINU”** “Potpuno” je PRIDJEV (BDB 1023 I; vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 133, #3) što se često koristi o potpunoj predanosti Bogu i Njegovu Savezu (tj. 1. Kr 8:61; 11:4; 15:3.14; 2. Kr 20:3; 1. Ljet 28:9; 29:19; 2. Ljet 15:17; 16:9; 19:9; 25:2; Iz 38:3).

11:5 “Salamon je išao za” Ovo je bio vrlo uobičajen GLAGOL (BDB 229, KB 246) što u osnovi označava kretanje - “ići”, “doći”, “hodati”. U ovome okviru on slijedi uporabu u Ponovljenome zakonu “služenje idolima” (usp. Pnz 11:28; 13:2; 28:14).

▣ **“Aštartom” [Aštarta]** Ovo je ženski ortak *Ba'ala*. Bila je poznata kao *Ašera*, *Aštarta*, *Anat*. Njen simbol bili su drveni stupovi na platformi za štovanje, koji su bili ili živo drvo ili izrezbareni stup što su simbolizirali stablo života.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

▣ **“Milkomom” [Milkom]** Ovo (BDB 575) može upućivati na *Moleka* (BDB 574); oba ova imena imaju hebrejski korijen kao što ima riječ kralj (BDB 572). Posebno vidjeti stih 7 gdje mu UBS *Text Project*, str. 315, daje ocjenu “B” (neka sumnja).

[Vidjeti Posebnu temu: Molek \(LXX, *Moloh*, Knjiga proroka Amosa 5:26; Djela apostolska 7:43\).](#)

POSEBNA TEMA: MOLEK (LXX, *Moloh*, Knjiga proroka Amosa 5:26; Djela apostolska 7:43)

Pojam (BDB 574, KB 592) je neizvjestan. Postojalo je nekoliko teorija:

1. povezane s božanstvom podzemnoga svijeta:
 - a. *Malik* iz Ebla pločica (± 2,300. g.pr.Kr., iz sjeverne Sirije)
 - b. *Maliku* ili *Muluk* iz Pločica iz Mare (± 1800-1750. g.pr.Kr. iz sumerskoga grada smještenoga na rijeci Euftrat)

2. povezane s vrstom žrtve od punskoga pojma *molk* nađenoga na teli u Sjevernoj Africi iz IV. do I. st.pr.Kr.:
 - a. moguće se radilo o zamjenskome janjetu koje se spaljivalo umjesto djeteta (Eissfeldt)
 - b. N. H. Snaith teoretizira kako to znači da su se djeca davala za hramsku prostituciju, temeljeno na:
 - (1) Levitskome zakoniku 18:19-23 što se odnosi na seksualne grijehе, tako se i stih 18 može odnositi na to
 - (2) tako to vidi i Talmud
 - c. Weinfeld predlaže kako su se djeca posvećivala ovome bogu u vatrenoj ceremoniji (ABD, tom 4, str. 896).
3. moguće zbrka s *Milkomom* (usp. *Molek* u 1. Kr 11:7, ali zabilježite kako je *Milkom* spomenut kao u 1. Kr 11:5.33. Međutim, na oba boga upućuje Ps 106:35-39)
4. riječ je hebrejska igra riječi od sugasnika za “kralj” (MLK, BDB 591) kombinirana sa samoglasnicima za “sram” (BDB 101 ili 102; vidjeti A. Geiger). Čak ako je to istina, to ne identificira boga ili kult.

Kult *Moleka* opisan je kao ljudska žrtva koja se sastojala od djece, u vatri (ili su bila spaljena živa ili su prinesena kao žrtva paljenica nakon što su bila ubijena, drugi način je neizvjestan). Ako je to istina bio je to:

1. vrsta kulta plodnosti
2. kult koji je štovao boga podzemnoga svijeta (tj. Ploičice iz Mare, akadski i kanaanski tekstovi).

Ovaj bog bio je štovan u Jeruzalemu u dolini sinova Hinoma, koji je postao poznat kao “Tofet” (tj. “mjesto gorenja”, BDB 1075, usp. Iz 30:33; 57:5; Jer 7:31; 32:35). Za štovanje je bilo karakteristično prolaženje njihovih sinova i kćeri kroz vatru (usp. Pnz 12:31; 18:10; 2. Kr 16:3; 17:17.31; 21:6; Ps 106:37; Jer 7:31; 19:5; Ez 16:20-21). Riječ se pojavljuje u Levitskome zakoniku 18:21; 20:2.3.4.5; 1. Knjizi o Kraljevima 11:7; 2. Kraljevima 23:10; Knjizi proroka Jeremije 32:35; moguće i Amosa 5:26; Djelima apostolskim 7:43. Kult je više bio povezan s kraljevima Judeje, Ahabom i Manašcom, iako se pojavljuje ranije u kontaktima Židova s okolnim poganskim štovanjem plodnosti.

▣ “odvratnoga idola” Ova IMENICA (BDB 1055; NIDOTTE, tom 4, str. 243-246) često se koristi za idole (usp. Pnz 29:17; 2. Kr 23:13.24; Iz 66:3; Jer 4:1; 7:30; 13:27; 16:18; Ez 5:11; 7:20; 11:18.21; 20:7.8.30; 37:23).

Ovu IMENICU 2. Knjiga o Kraljevima 23:13 pokazuje kako je ona zamjenjiva s pojmom “odvratnost” (BDB 1072).

[Vidjeti Posebnu temu: Odvratnost ili pustošenje.](#)

POSEBNA TEMA: ODVRATNOST ILI PUSTOŠENJE

M. R. Vincent dobro opisuje pojam odvratnost: “Srodan glagol, βδελύσσαι, znači osjetiti gađenje ili gnušanje prema hrani, otuda korišteno o gađenju općenito. U moralnome smislu označava objekt moralnoga ili religijskoga gnušanja /odbojnosti (usp. 2. Ljet 15:8; Jer 13:27; Ez 11:21; Dn 9:27; 11:31). Koristi se kao ekvivalent za idolopoklonstvo u 1. Knjizi o Kraljevima 11:17; Ponovljenome zakonu 7:26; 2. Kraljevima 23:13. Označava sve u čemu se očituje otuđivanje od Boga; kao što je jedenje nečistih životinja, Levitski zakonik 11:11; Ponovljeni zakon 14:3; i, općenito, svi oblici neznaštva. Ovaj smisao mora biti naglašen u Novome zavjetu uporabom te riječi (tj. usporediti Lk 16:15; Otk 17:4.5; 21:27). Ne označava puko fizičko ili estetsko gađenje. Referenca ovdje je vjerojatno zauzimanje Hrama što su proveli idolatrijski Rimljani pod Titom, sa svojim barjacima i zastavama. Josip Flavije kaže da su Rimljani nakon spaljivanja Hrama donijeli svoje zastave i postavili ih uz istočna vrata, i tamo su im prinosili žrtve, te proglasili Tita, kličući, za cara” (*Word Studies in the New Testament*, str. 74-75).

Hebrejska riječ “uništenje” (BDB 1055, KB 1640) znači oskvrnuće. Ovaj je pojam upotrijebljen u Knjizi proroka Daniela 9:27, 11:31, i 12:11:

1. izvorno je upućivala na Antioha IV. Epifana, koji je stavio oltar Zeusu iz Olimpa u Hram u Jeruzalemu godine 167. pr.Kr. i žrtvovao svinju na njemu (usp. Dn 8:9-14; 1. Mak 1:54.59; 2. Mak 6:1-2)
2. u Knjizi proroka Daniela 7:7-8 upućuje na Antikrista na kraju vremena (usp. 2. Sol 2:4)
3. u Evanđelju po Mateju 24:15; Marku 13:14; Luki 21:20 upućuje na dolazak vojske rimskoga vojskovođe (kasnije Cara) Tita godine 70., koji je žrtvovao njihovoj vojci i barjacima što su bili posvećeni poganskim bogovima, smještenima na istočnim vratima blizu Hrama. Ne može upućivati na opsadu Jeruzalema jer bi za vjernike bilo prekasno da pobjegnu.

Ovo je primjer izričaja što biva korišten u nekoliko različitih, ali povezanih, smislova. To se naziva “višestruko ispunjenje proročanstva”. Nemoguće je tumačiti ga prije negoli se događaj dogodi; gledajući unatrag, tipologija je očita.

11:6 “Činio je ono što bijaše zlo u očima GOSPODINA” Ovo je postao opetovani književni način izricanja prekršaja Mojsijevskoga Saveza od strane kraljeva Izraela, Judeje, i sjevernih deset plemena.

11:7 “izgradi uzvišicu” Postoji napetost u povijesnim Knjigama o “uzvišicama” (*bamah*, BDB 119). U Salamonovim mladim danima on je štovao i susreo YHVH-u na uzvišici u Gibeonu (usp. 1. Kr 3:4). Međutim, poslije su ova mjesta (obično na brdu) postala mjesta štovanja *Ba'ala* i *Ašere* i bivaju osuđena. Bilo ih je teško ukloniti jer su bila vrlo popularna među ljudima. Ovo je bilo prokletstvo Kanaanaca, zapisano u Ponovljenome zakonu 17:1-3.

Vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 284-288 (#6, “uzvišice”).

▣ **“Kemošu” [Kemoš]** Ovo (BDB 484) je bio bog Sunca i bog rata Moabaca (usp. Br 21:29; 2. Kr 23:10).

▣ **“Milkomu”** Vidjeti bilješku u stihu 5.

11:8 Kakav tužan stih. Ovdje “sve” moguće ne uključuje kći faraona (1. Kr 3:1; 7:8; 9:16.24; 2. Ljet 8:11).
Za svoje žene koje su štovale ove idole Salamon je morao dovesti u Jeruzalem svećenike ovih bogova.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:9-13

⁹Sad GOSPODIN bijaše gnjevan na Salamona jer se njegovo srce okrenulo od GOSPODINA, Boga Izraela, koji mu se ukazao dva puta, ¹⁰i zapovjedio mu glede ovoga, da ne smije ići za drugim bogovima; ali on nije obraćao pozornost na to što mu je GOSPODIN zapovjedio. ¹¹Tako GOSPODIN reče Salamonu: “Zato jer si to učinio, i nisi čuvao Moj savez i Moje odredbe, što sam ti Ja zapovjedio, Ja ću jamačno otrgnuti kraljevstvo od tebe, i dat ću ga tvome sluzi. ¹²Ipak Ja to neću napraviti za vrijeme tvojih dana zbog tvoga oca Davida, *ali* otrgnut ću ga iz ruke tvoga sina. ¹³Međutim, Ja neću otrgnuti cijelo kraljevstvo, nego ću dati jedno pleme tvome sinu zbog Moga sluga Davida i zbog Jeruzalema kojeg sam izabrao.”

11:9-10 YHVH je bio gnjevan na Salamona jer je:

1. prekršio YHVH-inu volju koja mu je bila poznata (tj. Mojsijevski Zakon)
2. YHVH mu se osobno ukazao, dva puta (usp. 1. Kr 3:5; 9:2)
3. YHVH ga je blagoslovio s toliko mnogo blagoslova.

[Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva.](#)

11:11 Ovo je YHVH-ino treće osobno otkrivenje Salamonu, je li to bilo u snu, viđenju, ili preko proroka neizvjesno je.

▣ **“Moj savez”** [Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

▣ **“Moje odredbe”** [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

▣ **“Ja ću jamačno otrgnuti kraljevstvo od tebe”** Ovo je pojačani GLAGOL (tj. INFINITIV APSOLUTA i IMPERFEKT GLAGOLA od istoga korijena, BDB 902, KB 1146).

GLAGOL je ponovljen u stihovima 11.12.13.31! Vau! YHVH ukida dio Saveza iz 2. Knjige o Samuelu 7; 1. Ljetopisa 17 zbog neposlušnosti Savezu.

11:13 YHVH ima otkrivajuću i otkupiteljsku svrhu za Svoj zavjetni narod. Stoga, On ostavlja “jedno pleme” za Salamonova sina (usp. stihovi 31.32.36).

Ovo jedno pleme su zapravo četiri plemena:

1. Juda
2. Šimun (uključen ranije)
3. Benjamin (blizak s Judom)
4. Levi (svećenici).

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:14-22

¹⁴Onda GOSPODIN podigne protivnika Salamonu, Hadada Edomca; on je bio iz kraljevske loze u Edomu. ¹⁵Jer dogodilo se, kad je David bio u Edomu, a Joab zapovjednik vojske otišao pokopati ubijene, i dao pogubiti svako muško u Edomu ¹⁶(jer Joab i cijeli Izrael ostali su tamo šest mjeseci, dok on nije istrijebio svako muško u Edomu), ¹⁷da je Hadad pobjegao u Egipat, on i određeni Edomci od slugu njegova oca s njim, dok Hadad *bijaše* mlad dječak. ¹⁸Oni odoše iz Midjana i dođoše u Paran; i povedoše sobom ljude iz Parana i dođoše u Egipat, k faraonu kralju Egipta, koji im dade kuću i dodijeli mu hranu i dade mu zemlju. ¹⁹Sad Hadad nade veliku naklonost pred faraonom, tako da mu ovaj dade da se oženi sestrom svoje vlastite žene, sestrom kraljice Tafnese. ²⁰Sestra od Tafnese rodi njegovog sina Genubata, kojeg Tafnesa odgoji u faraonovoj kući; i Genubata je bio u faraonovoj kući među faraonovim sinovima. ²¹Ali kad je Hadad čuo u Egiptu da je David počinuo sa svojim ocima i da je Joab zapovjednik vojske mrtav, Hadad reče faraonu: “Otpusti me, tako da mogu ići u svoju vlastitu zemlju.” ²²Tada mu faraon reče: “Ali što ti je nedostajalo sa mnom da, gle, tražiš da ideš u svoju vlastitu zemlju?” I on odgovori: “Ništa; ipak sigurno me moraš pustiti.”

11:14-22 Ovo je prvi od tri Božanski poslana neprijatelja Salamonu, čovjeku odmora i napretka!

Bilo je mnogo napetosti i ratovanja između Edoma i Izraela.

[Vidjeti Posebnu temu: Edom i Izrael.](#)

11:14 “protivnika” Ova IMENICA MUŠKOGA RODA (BDB 966, KB 1317) koristi se o:

1. ljudima
2. anđeoskim bićima
3. demonskim posrednicima.

[Vidjeti Posebnu temu: Sotona \(iz Poslanice Galaćanima 1:13\).](#)

POSEBNA TEMA: SOTONA – iz Poslanice Galaćanima 1:13

Ovo je vrlo težak predmet iz nekoliko razloga:

1. SZ ne otkriva zakletoga neprijatelja dobru, nego JHVH-inog slugu (vidjeti A. B. Davidson, *OT Theology*, str. 300-306), koji nudi čovječanstvu alternativu i isto tako optužuje čovječanstvo za nepravедnost. U SZ-u postoji samo jedan Bog ([vidjeti Posebnu temu: Monoteizam](#)), jedna sila, jedan uzrok – JHVH (usp. Iz 45:7; Am 3:6)
2. zamisao osobnoga zakletoga neprijatelja Boga razvijala se u međubiblijskoj (ne-kanonskoj) književnosti pod utjecajem perzijskih dualističkih religija (*zoroastrijanizam*). Ovo je, zauzvrat, uvelike utjecalo na rabinski judaizam i esensku zajednicu (tj. Svici s Mrtvoga mora)
3. NZ razvija SZ-ne teme u iznenađujuće krutim, ali odabranim, skupinama.

Ako netko pristupa proučavanju zla s gledišta biblijske teologije (svake Knjige ili autora ili žanra proučavanog i s napravljenim kratkim pregledom odvojeno), onda se otkrivaju vrlo različiti pogledi na zlo.

Ako, međutim, netko pristupa proučavanju zla s ne-biblijskoga ili van-biblijskoga pristupa svjetskim religijama ili istočnjačkim religijama, onda je većina NZ-noga razvitka naviještena u perzijskome dualizmu i grčko-rimskome spiritizmu.

Ako je netko pretpostavljeno predan Božanskome autoritetu Pisma (kao što sam ja!), onda NZ-ni razvitak mora biti viđen kao napredujuće otkrivenje. Kršćani se moraju čuvati od omogućavanja židovskome folkloru ili zapadnjačkoj književnosti (Dante, Milton) daljnji utjecaj zamisli. Zasiurno postoji misterija i višeznačnost u ovome području otkrivenja. Bog je odabrao ne otkriti sve vidove zla, njegovo podrijetlo ([vidjeti Posebnu temu: Lucifer](#)), njegov razvoj, njegovu svrhu, ali On je otkrio njegov poraz!

U SZ-nome pojmu “Sotona” ili “tužitelj” (BDB 966, KB 1317) može se odnositi na tri različite odvojene skupine:

1. ljudski tužitelji (usp. 1. Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14,23,25; Ps 109:6)
2. anđeoski tužitelji (usp. Br 22:22-23; Job 1 - 2; Zah 3:1)
3. demonski tužitelji (usp. 1. Ljet 21:1; 1. Kr 22:21; Zah 13:2).

Jedino poslije u međuzavjetnome razdoblju zmija iz Knjige Postanka 3 poistovjećena je sa Sotonom (usp. Knjiga Mudrosti 2:23-24; 2. Henokova 31:3), i čak poslije ona je postala rabinska mogućnost (usp. *Sot* 9b i *Sanh.* 29a). “Sinovi Božji” iz Postanka 6 postaju anđeli u 1. Henokovoj knjizi 54:6. Spominjem ovo, ne kako bih obranio teološku ispravnost, nego pokazao razvitak. U NZ-u ove SZ-ne djelatnosti pripisane su anđeoskome, personificiranome zlu (usp. 2. Kor 11:3; Otk 12:9).

Podrijetlo personificiranoga zla teško je ili nemoguće (ovisno o vašoj točki gledišta) odrediti iz SZ-a. Jedan razlog za ovo jeste Izraelov jaki monoteizam ([vidjeti Posebnu temu: Monoteizam](#) također zabilježite 1. Kr 22:20-22; Prop 7:14; Iz 45:7; Am 3:6). Sva uzročnost (usp. Iz 45:7; Am 3:6) bila je pripisana JHVH-i kako bi se pokazala Njegova jedinstvenost i prvenstvo (usp. Iz 43:11; 44:6.8.24; 45:5-6.14.18.21.22).

Izvori moguće obavijesti su: (1) Knjiga o Jobu 1 - 2, gdje je Satan jedan od “sinova Božjih” (tj. anđela) ili (2) Knjiga proroka Izaije 14 i Ezekijela 28, gdje su moguće korišteni ponositi blisko-istočni kraljevi (Babilona i Tira) za slikovit prikaz ponosa Sotone (usp. 1. Tim 3:6). Ja imam pomiješane osjećaje o ovome pristupu. Ezekiel koristi metafore Edenskoga vrta, ne samo za kralja Tira kao Sotone (usp. Ez 28:12-16), nego i za kralja Egipta kao Stabla spoznaje Dobra i Zla (Ez 31). Međutim, Izaija 14, posebice stihovi 12-14, izgleda opisuju anđeoski otpor kroz ponos. Ako nam je Bog želio otkriti posebnu narav i podrijetlo Sotone, ovo je vrlo neizravan način i mjesto za učiniti to. Mi se moramo paziti stremljenja sustavne teologije od uzimanja malih, višeznačnih dijelova različitih zavjeta, autora, knjiga, i žanrova i slaganja istih kao dijelove jedne Božanske slagalice.

Slažem se s Alfredom Edersheimpom (*The Life and Times of Jesus the Messiah*, tom 2, dodaci XIII. [str. 748-763] i XVI. [str.770-776]) da je rabinski judaizam bio pretjerano pod utjecajem perzijskoga dualizma i nagađanja o demonima. Rabini nisu dobar izvor za istinu u tome području. Isus se temeljito razilazi od učenja sinagoge u tome području. Ja mislim da se zamisao o arkanđeoskome JHVH-inome neprijatelju razvijala od dva glavna boga iranskoga dualizma, *Ahrimana* i *Ormuzda* [ili Ahura-Mazde – op.prev.], i potom se razvijala od rabina u biblijski dualizam JHVH i Sotone.

Postoji jamačno napredujuće otkrivenje u NZ-u kao ono prema personifikaciji zla, ali ne tako razrađivano kao kod rabina. Dobar primjer ove razlike je “rat u Nebu”. Pad Sotone je logična potrebitost, ali osobitosti nisu dane ([vidjeti Posebnu temu: Pad Sotone i njegovih anđela](#)). Čak ono što je dato prikriiveno je u apokaliptičkome žanru (usp. Otk 12:4.7.12-13). Iako je Sotona poražen u Isusu i izgnan na Zemlju, on ipak djeluje kao JHVH-in sluga (usp. Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5:5; 1. Tim 1:20).

Moramo zauzdati našu znatiželju u ovome području. Postoji osobna sila kušnje i zla, ali postoji ipak samo jedan Bog i mi smo ipak odgovorni za naše odabire. Postoji duhovna bitka, i prije i nakon spasenja. Pobjeda može jedino doći i ostati u i kroz Trojedinoga Boga. Zlo je bilo pobijeđeno i bit će uklonjeno (usp. Otk 20:10)!

11:15-16 Ovaj pokolj u Edomu što je napravio Joab nije posebno zapisan (usp. 1. Sam 8:14; 1. Ljet 18:12-13). To može upućivati na pogubljenje kraljevske loze.

11:15

NASB, NKJV, NRSV	“bio u”
TEV	“osvojio”
NJB	“slomio”
REB	“oslabio”
LXX	“potpuno uništio”
Pešita	“uništio”
JPSOA fusnota	“porazio”
NET	“išao protiv”

MT ima “GLAGOL biti” (BDB 224, KB 243). NET Biblija predlaže “borio se”. JPSOA predlaže ispravak “porazio”, temeljeno na 2. Knjizi o Samuelu 8 :13. I LXX i Pešita ovaj tekst razumiju na isti način.

11:19-20 “Tafnesa” Ovo ime nije spomenuti ni u jednome egipatskome spisu niti na zidnim natpisima toga razdoblja. ABD, tom 6, str. 309, predlaže da je to pokvareni egipatski naslov, “žena kralja”, što se može potvrditi različitim čitanjem LXX-e (vidjeti AB, str. 332).

11:21 “je David počinuo sa svojim ocima” “Počinuo je” (BDB 1011, KB 1486, *Qal* PERFEKT) jeste idiom za smrt (tj. Job 20:11; 21:26). Ovaj puni izričaj posebno je koristio za kraljeve (usp. 1. Kr 1:21; 2:10; 11:21.43; 14:20).

Ovo nema ništa sa suvremenom teološkom teorijom “duša spava”.

[Vidjeti Posebnu temu: Gdje su mrtvi? \(Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\)?](#).

11:22 “sigurno me moraš pustiti” Ovo je pojačani oblik (tj. INFINITIV APSOLUTA i IMPERFEKT GLAGOLA istoga korijena, BDB 1018, KB 1511).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:23-25

²³Bog mu podiže i *drugoga* protivnika, Rezona sina Elijada, koji je pobjegao od svoga gospodara Hadadezera kralja Zobaha. ²⁴On skupi ljude oko sebe i postade vođa pljačkaške bande, nakon što ih je David pobio u *Zobahu*; i oni odoše u Damask i ostanu tamo, i on je vladao u Damasku. ²⁵Tako on bijaše protivnik Izraelu za vrijeme svih Salamonovih dana, zajedno sa zlom što je Hadad učinio; i on je zamrzio Izraela i vladao je Aramom.

11:23-25 Ovo je drugi Božansko poslani neprijatelj (doslovno protivnik, BDB 966).

11:23 “Bog ... podiže” U stihu 14, YHVH je onaj koji je podignuo. Ovo je samo književna varijanta, a ne nagovještaj različitih izvora spisa (J + E).

[Vidjeti Posebnu temu: Kriticism izvora Petoknjžja \(J, E, D, P\).](#)

POSEBNA TEMA: KRITICIZAM IZVORA PETOKNJŽJA (J.E.D.P.)

1. SUVREMENO UČENJE

- A. Očito je kako postoje neki urednički dodaci Tori (izgleda, kako bi drevni rad učinili razumljivijim za suvremene čitatelje, što je bila posebnost za egipatske pisare gdje je Mojsije bio školovan):
1. Knjiga Postanka 12:6; 13:7; 14:14; 21:34; 32:32; 36:31; 47:11
 2. Knjiga Izlaska 11:3; 16:36
 3. Knjiga Brojeva 12:3; 13:22; 15:22-23; 21:14-15; 32:33 i dalje
 4. Ponovljeni zakon 3:14; 27:3.8; 28:58; 29:21.29; 30:10.19; 31:24; 34:6
 5. drevni pisari bili su visoko školovani i obrazovani. Njihove su se tehnike, međutim, razlikovale od zemlje do zemlje:
 - a. u Mezopotamiji, oni su bili pozorni kako ne bi ništa promijenili, i čak su provjeravali svoje radove zbog točnosti. Ovdje je jedna drevna pisarska opaska iz Sumera: “rad je gotov od početka do kraja, prepisan je, revidiran, uspoređen, i ovjeren znak po znak”, iz oko 1400. g.pr.Kr.
 - b. u Egiptu oni su slobodno revidirali drevne tekstove kako bi ih ažurirali za suvremene čitatelje. Pisari iz Kumrana (tj. Svici iz Mrtvoga mora) također su slijedili taj pristup.
- B. Znanstvenici iz XIX. st. teoretizirali su kako je Tora sastavljen spis iz mnogo izvora tijekom dužega vremenskog razdoblja (Graff-Wellhausen). Ova teorija bila je temeljena na:
1. različitim imenima za Boga
 2. očite dublete u tekstu
 3. književni oblik izvješća
 4. teologija izvješća.
- C. Pretpostavljeni izvori i datumi:
1. J izvor (uporaba YHVH iz južnoga Izraela) – 950. g.pr.Kr.
 2. E izvor (uporaba *Elohim* iz sjevernoga Izraela) – 850. g.pr.Kr.
 3. JE kombinirano – 750. g.pr.Kr.
 4. D izvor (“Knjiga Zakona”, 2. Kr 22:8, otkrivena tijekom Jošijine obnove dok su preuređivali Hram navodno je bila Ponovljeni zakon, kojeg je pisao nepoznati svećenik u Jošijino vrijeme kako bi podržao njegovu obnovu) – 621. g.pr.Kr.
 5. P izvor (svećenički prijepis SZ-a, posebno ritual i procedura) – 400. g.pr.Kr.
 6. očito su postojali urednički dodaci Tori. Židovi tvrde kako je to moguće bio:
 - a. veliki svećenik (ili netko drugi iz njegove obitelji) u vrijeme pisanja
 - b. Jeremija prorok
 - c. Ezra pisar – IV. Ezdre kaže kako ju je on ponovno napisao jer su izvornici bili uništeni u padu Jeruzalema godine 586. pr.Kr.
 7. međutim, J. E. D. P. teorija govori više o suvremenim književnim teorijama i kategorijama neg dokaz iz Tore (usp. R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, str. 495-541 i *Tyndale's Commentaries*, “Levitski zakonik” str. 15-25)

8. karakteristike hebrejske književnosti
- a. dublete, kao što su Knjiga Postanka 1 i 2, uobičajene su u hebrejskome. Obično je dat opći opis, kojeg je slijedilo posebno izvješće (tj. Deset zapovijedi i Kôd svetosti). Ovo je moguće bio način naglašavanja istina ili pomoć za pamćenju usmene predaje
 - b. drevni rabini rekli su kako dva najčešće korištena imena za Boga imaju teološku važnost:
 - (1) YHVH – u Savezu ime za Božanstvo jer se On odnosi prema Izraelu kao Spasitelj i Iskupitelj (usp. Ps 19:7-14; 103; vidjeti [Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D](#))
 - (2) *Elohim* – Božanstvo kao Stvoritelj, Davatelj, i Održavatelj svega života na Zemlji (usp. Ps 19:1-6; 104; vidjeti [Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, C](#))
 - (3) drugi drevni bliskoistočni tekstovi koriste nekoliko imena za opis njihovoga visokog boga (usp. *Encyclopedia of Bible Difficulties* od Gleasona L. Archera, str. 68)
 - c. u ne-biblijskoj bliskoistočnoj literaturi uobičajeno je da se u jedinstvenim književnim djelima pojavljuju razni stilovi i rječnik (usp. *Introduction to the Old Testament*, R. K. Harrison, str. 522-526).
- II. Dokaz iz drevne bliskoistočne književnosti podrazumijeva kako je Mojsije koristio klinastim pismom pisane spise ili mezopotanijski stil (patrijarhalni) usmenih predaja da bi napisao Knjigu Postanka. Ovo ni u kom slučaju ne znači gubljenje nadahnuća nego je to način objašnjavanja književnog fenomena Knjige Postanka (usp. P. J. Wiseman, *New Discoveries in Babylonia about Genesis*). Početak u Postanku 37, vidljiv je egipatski utjecaj na stil, oblik i rječnik što čini se ukazuje da je Mojsije koristio ili književne obrade ili usmene predaje iz vremena dok je Izrael bio i u Egiptu i u Mezopotamiji. Mojsijevo formalno obrazovanje bilo je u potpunosti egipatsko! Točna književna tvorba Petoknjižja je neizvjesna. Osobno vjerujem da je Mojsije bio skupljač i autor velike većine Petoknjižja, iako je moguće koristio pisare i /ili pisane i usmene (patrijarhalne) predaje. Njegova su pisanja ažurirali kasniji pisari. Povijesnost i vjerodostojnost ovih prvih nekoliko Knjiga SZ-a objasnila je suvremena arheologija.
- III. Postoji teorija u nastajanju kako su pisari (u različitim dijelovima Izraela) radili na različitim dijelovima Petoknjižja istovremeno pod vodstvom Samuela (usp. 1. Sam 10:25). Ovu je teoriju prvi predložio E. Robertson u *The Old Testament Problem*.
- IV. Bila je predložena nova teorija o pretpostavljenim uredničkim dodacima od R. H. Polzina, “Ponovljeni zakon” u *The Literary Guide to the Bible*. Ona kaže kako su komentari od pripovjedača, a ne od urednika. Predlaže kako se ovi komentari pripovjedača mogu vidjeti u Ponovljenome zakonu 1:1-5; 2:10-12.20-23; 3:9.11.13b-14; 4:4-5:1a; 10:6-7.9; 27:1a.9a.11; 28:69; 29:1; 31:1.7a.9-10a.14a.14c-16a.22-23a.24-25.30; 32:44-45.48; 33:1; 34:1-4a.5-12. Ovaj pretpostavljeni pripovjedač traži pouzdan autoritet kao što je Mojsije, koji postavlja pozornicu za “Povijest Ponovljenoga zakon” od Knjige o Jošui – do Knjige o Kraljevima. Ova bi teorija trebala objasniti sličnosti između Petoknjižja i ranijih Proroka.
- V. Za one koji vjeruju u nadahnutost i zaštitu Božanskoga otkrivenja tvrde kako je vodstvo Duha u SZ-u povezano s ovim uredničkim dodacima. Oni ne utječu na glavne doktrine niti ne dovode u pitanje povijesnost okolnih tekstova. Suvremenici moraju priznati kako jednostavno ne znamo:
- A. vrijeme
 - B. autora /autore
 - C. metode sastavljanja,
- SZ-a u njegovoj najranijem etapi. Mi pretpostavljeno prihvaćamo Masoretski tekst (MT) kao očuvanje riječi Božjih! Vidjeti John H. Walton i D. Brent Sandy, *The Lost World of Scripture* (2013.).

11:25

NASB, NKJV, TEV

“Sirijom”

NRSV, JPSOA, Pešita

“Aramom”

LXX

“Edomom”

MT ima “Aram” (BDB 74), što je bilo drugo ime za Siriju. Fusnota u prijevodu Pešite na engleski od Lamsa kaže: “U to vrijeme kralj Arama bio je Edomac.” UBS *Text Project*, str. 317, daje za “Aram” ocjenu “B” (neka sumnja):

1. Aram – אַרַם
2. Edom – אֶדוֹם

Ovo je primjer o zbrci “r”, “d” u hebrejskome.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:26-40

²⁶Onda se Jeroboam sin Nebata, Efraćanina iz Sareda, Salamonov sluga, čija se majka zvala Serva, udovica, također pobunio protiv kralja. ²⁷Sad ovo je bio razlog zašto se pobunio protiv kralja: Salamon je izgradio Milo, i zatvorio proboj grada svoga oca Davida. ²⁸Sad taj čovjek Jeroboam bio je hrabar ratnik, i kad je Salamon vidio da je taj mladi čovjek marljiv, postavio ga je nad svim prisilnim radom Josipove kuće. ²⁹I vremenom se dogodi, kad je Jeroboam otišao iz Jeruzalema, da ga je prorok Ahija iz Šila susreo na cesti. Sad Ahija je odjenuo novi plašt; a njih dvojica bili su sami u polju. ³⁰Onda Ahija uzme novi plašt što je bio na njemu i razdere ga na dvanaest komada. ³¹On reče Jeroboamu: “Uzmi za sebe deset komada; jer ovako govori GOSPODIN, Bog Izraela: ‘Gle, Ja ću istrgnuti kraljevstvo iz ruke Salomona i dati ga deseterim plemenima ³²(ali on će imati jedno pleme, zbog Moga sluge Davida i zbog Jeruzalema, grada kojeg sam izabrao od svih plemena Izraela), ³³jer su Me oni napustili, i štovali su Ašartu boginju Sidonaca, Kemoša boga Moaba, i Milkoma boga sinova Amona; i oni nisu hodali Mojim putovima, čineći što je pravo u Mome pogledu i vršeći Moje odredbe i Moje uredbe, kao što je njegov otac David činio. ³⁴Ipak Ja neću istrgnuti cijelo kraljevstvo iz njegove ruke, nego ću ga učiniti vladarom svih dana njegova života, zbog Moga sluge Davida kojeg sam izabrao, koji je vršio Moje zapovijedi i Moje odredbe; ³⁵ali Ja ću istrgnuti kraljevstvo iz ruke njegovog sina i dati ga tebi, čak deset plemena. ³⁶Ali njegovu sinu Ja ću dati jedno pleme, kako bi Moj sluga David mogao imati svjetiljku uvijek preda Mnom u Jeruzalemu, gradu kojeg sam izabrao za Sebe da u njega stavim Svoje ime. ³⁷Ja ću uzeti tebe, i ti ćeš vladati nad svime nad čime želiš, i ti ćeš biti kralj nad Izraelom. ³⁸Potom će se dogoditi, da ako budeš slušao sve ono što sam ti Ja zapovjedio i hodao Mojim putovima, i činio što je pravo u Mome pogledu vršeći Moje odredbe i Moje uredbe i Moje zapovijedi, kao što je činio Moj sluga David, onda ću Ja biti s tobom i izgraditi ti trajan dom kao što sam izgradio za Davida, i Ja ću dati Izraela tebi. ³⁹Tako ću poniziti potomke Davida zbog toga, ali ne zauvijek.” ⁴⁰Salamon je zato tražio priliku da ubije Jeroboama; ali Jeroboam se dignuo i pobjegao u Egipat Šišaku kralju Egipta, i bio je u Egiptu sve do smrti Salomona.

11:26-40 Ovo je treći i najstrašnji neprijatelj Salamonove dinastije (tj. Jeroboam, NIDOTTE, tom 4, str. 969-772). On je bio iz plemena Efrajima, glavnoga suparnika Jude za moć i prevlast. Jošua, Gideon, Debora, i Samuel bili su svi iz plemena koje potječe od potomaka Josipa.

On je bio nadzornik regrutiranih radnika iz Efrajima u građenju i pojačavanju Jeruzalema (usp. stih 27-28).

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

11:26-27

NASB, NKJV, NRSV, REB	“pobunio”
TEV	“okrenuo se protiv”
NJB	“sukobio”
JPSOA	“dignuo svoju ruku protiv”
LXX, Pešita	“podignuo svoje ruke”

MT ima hebrejski idiom, “dignuo svoju ruku” (dva puta), što označava pobunu. Oprečni idiom bio spustiti ruku, što bi označavalo strah i očaj.

11:27 “Milo” Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 9:15.24.

11:28

NASB	“hrabar ratnik”
NKJV	“silan čovjek”
NRSV	“vrlo snažan”
NJB	“čovjek velike snage”
REB	“čovjek velike snage”
TEV, JPSOA	“snažan čovjek”
LXX	“silan u snazi”
Pešita	“hrabar”

MT ima GRADU BDB 150 s BDB 298 (usp. Suci 6:12; 11:1; 1. Sam 9:1; 16:18; 2. Kr 5:1; 1. Ljet 12:28; 28:1; 2. Ljet 13:3; 17:16.17; 25:6; 32:21). Okvir mora odrediti u kojemu području života osoba ima veliku moć, snagu, i sposobnost.

▣ “prisilnim radom Josipove kuće” Postoji proturječni dokaz u Knjizi o Kraljevima o tome na koga ovaj “prisilnim rad” upućuje:

1. samo na pokorene narode, usp. 2. Knjiga o Samuelu 20:24; 1. Kraljevima 9:20-21; 1. Ljetopisa 22:2; 2. Ljetopisa 2:17-18 (tj. slijedi Pnz 20:11)
2. na sluge kralja Tira (usp. 2. Sam 5:11; 1. Kr 5:6)
3. samo na Izraelce koji su bili ne-vojni, ne-vladini (tj. 1. Kr 9:22)
4. na sve Izraelce, ali u određenim vremenima i posebnim plemenima (tj. nikad Levi), usp. 1. Knjiga o Kraljevima 5:13; 9:15
5. vidjeti dobru raspru u Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 141-142.

Postojala je mržnja prema Salamonovoj politici prisilnoga rada što je bila uzrokom podjele Kraljevstva godine 922. pr.Kr. na Judu i Izrael (usp. 1. Kr 12).

Ovdje “Josipove kuće” moglo je upućivati na plemena Efrajima i Manašea ili samo na pleme Efrajima.

11:29 “prorok” [Vidjeti Posebnu temu: Starozavjetno proročanstvo.](#)

POSEBNA TEMA: STAROZAVJETNO PROROČANSTVO

I. UVOD

A. Uvodne izjave

1. Vjerujuća zajednica se slaže se o tome kako tumačiti proročanstvo. Druge su istine kroz stoljeća bile utvrđene u pogledu pravovjernosti, ali ne i ova.
2. Postoji nekoliko dobro određenih stupnjeva SZ-noga proročanstva:
 - a. pred-monarhijsko:
 - (1) pojedinci nazvani proroci:
 - (a) Abraham – Knjiga Postanka 20:7
 - (b) Mojsije – Knjiga Brojeva 12:6-8; Ponovljeni zakon 18:15; 34:10
 - (c) Aron – Knjiga Izlaska 7:1 (govornik za Mojsija)
 - (d) Mirjam – Knjiga Izlaska 15:20
 - (e) Medad i Eldad – Knjiga Brojeva 11:24-30
 - (f) Debora – Knjiga o Sucima 4:4
 - (g) neimenovan – Knjiga o Sucima 6:7-10
 - (h) Samuel – 1. Knjiga o Samuelu 3:20
 - (2) reference na proroke kao skupinu – Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:20-22
 - (3) proročka skupina ili ceh – 1. Knjiga o Samuelu 10:5-13; 19:20; 1. Kraljevima 20:35.41; 22:6.10- 13; 2. Kraljevima 2:3.7; 4:1.38; 5:22; 6:1, itd.
 - (4) Mesija nazvan prorok – Ponovljeni zakon 18:15-18
 - b. ne-monarhijsko pisanje (oni naslovljavaju kralja):
 - (1) Gad – 1. Knjiga o Samuelu 22:5; 2. Samuelova 24:11; 1. Ljetopisa 29:29
 - (2) Natan – 2. Knjiga o Samuelu 7:2; 12:25; 1. Kraljevima 1:22
 - (3) Ahija – 1. Knjiga o Kraljevima 11:29
 - (4) Jehu – 1. Knjiga o Kraljevima 16:1.7.12
 - (5) neimenovan – 1. Knjiga o Kraljevima 18:4.13; 20:13.22
 - (6) Ilija – 1. Knjiga o Kraljevima 18 – 2. Kraljevima 2
 - (7) Mihej – 1. Knjiga o Kraljevima 22
 - (8) Elizej – 2. Knjiga o Kraljevima 2:9.12-13
 - c. klasična proročka pisanja (oni naslovljavaju narod i kralja): Izaija – Malahija (osim Daniela).

B. Biblijski pojmovi

1. *Ro'eh* = “vidjelac” (BDB 906, KB 1157), 1. Knjiga o Samuelu 9:9. Ova referenca sama po sebi pokazuje prijenos na pojam *nabi*. *Ro'eh* je od općeg pojma “vidjeti”. Ta je osoba razumjela Božje načine i naume i savjetovala je Božju volju o određenome problemu
2. *Hozeh* = “vidjelac” (BDB 302, KB 3011), 2. Knjiga o Samuelu 24:11. U osnovi to je istoznačnica pojma *Ro'eh*. To je iz rjeđeg pojma “vidjeti”. PARTICIPNI oblik češće se koristio kao upućivanje na proroke (tj. “gledati”)

3. *Nabi'* = “prorok” (BDB 611, KB 661), srodan akadskome GLAGOLU *Nabu* = “pozvati” i arapskome *Naba'a* = “proglasiti /obznaniti”. To je najčešći pojam u Starome zavjetu za označavanje proroka. Upotrijebljen je više od 300 puta. Točna etimologija je neizvjesna ali “pozvati” trenutačno se čini najboljom mogućnošću. Moguće najbolje razumijevanje dolazi od JHVH-ina opisa Mojsijeva odnosa s faraonom preko Arona (usp. Izl 4:10-16; 7:1; Pnz 5:5). Prorok je netko tko govori za Boga Njegovu narodu (Am 3:8; Jer 1:7,17; Ez 3:4)
4. sva tri pojma korištena su o proročkoj službi u 1. Knjizi Ljetopisa 29:29; Samuel – *Ro'eh*; Natan – *Nabi'* i Gad – *Hozeh*
5. izričaj, *'ish ha - 'elohim*, “Čovjek Božji”, također je široka oznaka za govornika za Boga. Upotrijebljena je oko 76 puta u SZ-u u smislu “prorok”
6. pojam “prorok” je grčkoga podrijetla. Dolazi od: (1) *pro* = “prije” ili “za” i (2) *phemi* = “govoriti”.

II. ODREDBA PROROČANSTVA

- A. Pojam “proročanstvo” ima šire semantičko polje u hebrejskome nego u engleskome. U povijesnim Knjigama od Jošue do Kraljeva (osim Rute) Židovi ih označuju kao “raniji proroci”. I Abraham (Post 20:7; Ps 105:15) i Mojsije (Pnz 18:18) označeni su kao proroci (također Mirjam, Izl 15:20). Prema tome, budite pozorni glede pretpostavljene engleske odredbe!
- B. “Proročanstvo može biti legitimno definirano kao razumijevanje povijesti što prihvaća značenje samo u pojmovima božanske brige, božanske svrhe, božanskoga sudjelovanja”, *Interpreter's Dictionary of the Bible*, tom 3, str. 896.
- C. “Prorok nije ni filozof niti sustavni teolog, nego zavjetni posrednik koji prenosi Božje riječi Njegovu narodu zato da oslika njihovu budućnost reformirajući njihovu sadašnjost”, *Proroci i Proročanstvo, Encyclopedia Judaica*, tom 13 str. 1152.

III. SVRHA PROROČANSTVA

- A. Proročanstvo ne način za Boga da govori Svome narodu, osiguravajući smjernicu u njihovoj trenutačnoj okolnosti i nadu u Njegov nadzor njihovih života i svjetskih događaja. Njihova poruka u osnovi je bila skupna. Ona je morala ukoriti, ohrabriti, produbiti vjeru i pokajanje, te izvijestiti Božji narod o Njemu Sânome i Njegovim naumima. Oni su držali Božji narod u vjernosti Božjim Savezima. Ovome se mora dodati da je često bilo korišteno za jasnije otkrivenje Božjega odabira govornika (Pnz 13:1-3; 18:20-22). Ovo bi se, u konačnici, odnosilo na Mesiju.
- B. Često, prorok je uzimao povijesne ili teološke krize svoga vremena i projicirao na eshatološku okolnost. Ovaj pogled na kraj-vremena u povijesti jedinstven je Izraelu i ima smisla za Božanski izbor i zavjetna obećanja.
- C. Služba proroka čini se da uravnotežuje (Jer 18:18) i zauzima službu velikoga svećenika kao način spoznaje Božje volje. Urim i Tumim bili su nadmašeni govornom porukom od Božjega govornika Služba proroka je čini se prošla u Izraelu nakon Malahije. Ne pojavljuje se 400 godina kasnije sve do Ivana Krstitelja. Neizvjesno je kako se novozavjetni dar “prorokovanja” odnosi na Stari zavjet. Proroci Novoga zavjeta (Djela 11:27-28; 13:1; 15:32; 1. Kor 12:10.28-29; 14:29.32.37; Ef 4:11) nisu oni koji otkrivaju novo otkrivenje ili Pismo, nego oni koji unaprijed kazuju i navješćuju Božju volju u zavjetnim situacijama.
- D. Proročanstvo nije isključivo niti prvenstveno proročke naravi. Proricanje je jedan način potvrđivanja njegove službe i njegove poruke, ali mora biti zabilježeno kako je “manje od 2% SZ-noga proročanstva Mesijansko. Manje od 5% posebno opisuje Doba Novoga saveza. Manje od 1% tiče se događaja što tek slijede.” (Fee i Stuart, *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 166).
- E. Proroci predstavljaju Boga narodu, dok svećenici predstavljaju narod Bogu. Ovo je općenita izjava. Postoje iznimke kao što su Habakuk, koji upućuje pitanja Bogu.
- F. Jedan razlog zašto je teško razumjeti proroke jeste taj što mi ne znamo kako su njihove knjige bile građene. One nisu kronološke. Izgleda kako su tematske ali ne uvijek na način kako netko očekuje. Često ne postoji očita povijesna okolnost, vremenski okvir, ili jasna podjela između proroštava. Ove knjige su teške za:
 1. čitanje odjednom
 2. ocrtanje po temama
 3. utvrđivanje središnje istine ili autorske nakane u svakome proroštvu.

IV. OSOBINE PROROČANSTVA

- A. U Starome zavjetu čini se kako postoji razvitak zamisli o “proroku” i “proročanstvu”. U ranome Izraelu postoji razvijeno zajedništvo proroka, vođenih jakim karizmatiskim vođom kao što su Ilija ili Elizej. Ponekad je izričaj, “sinovi proroka”, bio korišten za označavanje ove skupine (2. Kr 2). Proroci su bili okarakterizirani oblicima ekstaze (1. Sam 10:10-13; 19:18-24).

- B. Međutim, ovo razdoblje brzo prešlo u pojedinačne proroke. Postojali su neki proroci (i pravi i krivi) koji su se poistovjećivali s Kraljem, i živjeli su na dvoru (Gad, Natan). Isto tako, postojali su oni koji su bili neovisni, ponekad posve nepovezani sa *status quo* izraelskoga društva (Amos). Oni su uključivali i muške i ženske proroke (2. Kr 22:14).
- C. Prorok je često bio onaj koji je otkrivao budućnost, uvjetovanu čovjekovim trenutačnim odazivom. Često je prorokov zadatak bio otkrivanje Božjega općeg nauma za Njegovo Stvorenje što nije bio pod utjecajem ljudskoga odaziva. Ovaj sveopći eshatološki naum jedinstven je među prorocima Drevnoga Bliskog Istoka. Predviđanje i vjernost Savezu dva su dvostruka žarišta proročkih poruka (usp. Fee i Stuart, str. 150). To podrazumijeva da je žarište proroka na skupnome. Oni su obično, ali ne isključivo, naslovljavali narod.
- D. Većina proročke građe bila je predstavljena usmeno. Kasnije je to bilo kombinirano pomoću teme, kronologije, ili drugih obrazaca blisko-istočne literature što je nama izgubljeno. Budući je to predstavljanje bilo usmeno ono nije građeno kao pisana proza. To čini Knjige teškima za čitanje odjednom i teško za razumijevanje bez posebne povijesne okolnosti.
- E. Proroci su koristili nekoliko obrazaca za prijenos svojih poruka:
 1. sudska dvorana – Bog uzima Svoj narod na sud, često je to slučaj razvoda gdje JHVH odbacuje Svoju ženu (Izraela) zbog njene nevjere (Hoš 4; Mih 6)
 2. pogrebna naricaljka – posebna stopa stiha ove vrste poruke i njen karakterističan “jao” izdvajaju je kao poseban oblik (Iz 5; Hab 2)
 3. izricanje zavjetnoga blagoslova – uvjetovana narav Saveza je naglašena i posljedice su, i pozitivne i negativne, napisane za budućnost (Pnz 27 - 28).

V. KORISNE SMJERNICE ZA TUMAČENJE PROROČANSTVA

- A. Naći nakanu izvornoga proroka (uređivača teksta) bilježenjem povijesne okolnosti i književnoga okvira svakoga proroštva. Obično je to uključivalo Izrael koji će kršiti Mojsijevski Savez na neki način.
- B. Pročitati i tumačiti cijelo proroštvo, ne samo dio; ocrtati to kao sadržaj. Vidjeti kako se to odnosi na okolna proroštva. Pokušati ocrtati cijelu Knjigu.
- C. Pretpostaviti doslovno tumačenje odlomka dok vas nešto u samome tekstu ne navede na slikovitu uporabu; onda staviti slikovit jezik u prozu.
- D. Analizirati simboličko djelovanje u svjetlu povijesne okolnosti i usporednih odlomaka. Budite sigurni da ste zapamtili kako književnost Drevnoga Bliskog Istoka nije zapadnjačka ili suvremena književnost.
- E. Pozorno se odnosite prema predviđanju:
 1. jesu li ona isključivo za autorovo vrijeme?
 2. jesu li ona kasnije ispunjena u povijesti Izraela?
 3. jesu li ona ipak budući događaji?
 4. imaju li ona suvremeno ispunjenje a ipak buduće ispunjenje?
 5. dopustite autorima Biblije, ne suvremenim autorima, neka oni vode vaše odgovore.
- F. Posebno voditi brigu o sljedećem:
 1. je li predviđanje okvalificirano uvjetovanim odazivom?
 2. je li sigurno kome je proročanstvo naslovljeno (i zašto)?
 3. postoji li mogućnost, i biblijska i /ili povijesna, za višestruko ispunjenje?
 4. NZ-ni autori, pod nadahnućem, bili su kadri vidjeti Mesiju na mnogo mjesta u SZ-u koja nama nisu očita. Izgleda kako oni koriste tipologiju ili igru riječi. Budući mi nismo nadahnuti najbolje je da takav pristup ostavimo njima.

VI. KORISNE KNJIGE

- A. *A Guide to Biblical Prophecy*, Carl E. Amending i W. Ward Basque
- B. *How to Read the Bible for All Its Worth*, Gordon Fee i Douglas Stuart
- C. *My Servants the Prophets*, Edward J. Young
- D. *Plowshares and Pruning Hooks: Rethinking the Language of Biblical Prophecy and Apocalyptic*, D. Brent Sandy
- E. *New International Dictionary of Old Testament Theology and Exegesis*, tom 4, str. 1067-1078
- F. *The Language and Imagery of the Bible*, G. B. Caird.

11:32 YHVH je imao naum za Izraela koji nije bio povezan s njihovom zavjetnom poslušnosti (tj. i neuvjetovani Savez obećanja Mesije i iskupljenja svijeta. [Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#))! Međutim, od svakoga pojedinačnog Izraelca i svakoga naraštaja očekivalo se i zapovjedilo obdržavanje Mojsijevskoga Saveza (tj. uvjetovan Savez s blagoslovima i prokletstvima, usp. Lev 26; Pnz 27 - 30). Dakle je li Mojsijevski Savez i Davidovski Savez uvjetovan ili neuvjetovan? DA!

[Vidjeti Posebne teme: Istočnjačka književnost \(biblijski paradoksi\); i: Savez.](#)

▣ **“jedno pleme”** Ovo je posebno zbunjujuće (LXX ima “dva”). Književna svrha je izreći YHVH-in kontinuirani odabir Judeje (tj. Mesija, usp. Post 49:10). U stvarnosti Judeja je bila sastavljena od četiri plemena:

1. Šimun se ranije uključio zato jer su oni podjelom dobili zemlju koja je bila među Filistejcima
2. Levi jer je ovo pleme jedinstveno služilo kao slugu u Šatoru i Hramu
3. Benjamin jer je blisko zemljopisano vezan na Judu.

▣ **“grada kojeg sam izabrao”** Ovo se vraća na ponovljeni izričaj u Ponovljenome zakonu (usp. Pnz 12:5.11.14.18.21.26; 14:23-25; 15:20; 16:2.11.15; 17:8.10; 18:6; 26:2; 31:11; 1. Kr 8:29; 11:13.32.36; 14:21). Jeruzalem je bio “Davidov grad”, što je tip Mesije koji mora doći. To je bilo središnje mjesto štovanja i žrtvovanja svih plemena i njihove dodijeljene zemlje.

11:33 “jer su Me oni napustili” Ovo je često ponavljan GLAGOL (BDB 736 I, KB 806), što slikovito pokazuje Izraelovu opetovanu neposlušnost i idolopoklonstvo. Evo nekoliko primjera:

1. napustili su YHVH-u – Ponovljeni zakon 28:20; 31:16; Knjiga o Sucima 10:10; 1. Kraljevima 9:9.11; 33:18; 2. Kraljevima 21:22; 22:17; 2. Ljetopisa 7:22; 12:5; Knjiga proroka Jeremije 1:16
2. napustili su Njegove zapovijedi – Ponovljeni zakon 29:24; 1. Knjiga o Kraljevima 18:18; 19:10.14; 2. Ljetopisa 7:19; 12:1
3. napustili Njegov Hram – 2. Knjiga Ljetopisa 24:18; Nehemija 10:40
4. YHVH-ina obećanja nikad “ne napuštaju” njih (ali s uvjetom poslušnosti Savezu) – 2. Knjiga o Kraljevima 2:2.4.6; 4:30; ako oni napuste njega, On će napustiti njih (tj. 2. Ljet 13:11).

MT ima “oni” ali LXX, Pešita, i Vulgata imaju “on je napustio”. UBS *Text Project*, str. 318, daje MT-u ocjenu “B” (neka sumnja).

▣ **“hodali”** Ovo je hebrejski idiom za način života vjere.

▣ **“Mojim putovima ... Moje odredbe i Moje uredbe”** [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

▣ **“kao ... njegov otac David”** Ovaj osvrt pokazuje da YHVH ne zahtijeva bezgrješnost, što je nemoguće za palo čovječanstvo (usp. 1. Kr 8:46), ali On očekuje “cijelo srce” (tj. 1. Kr 8:61). David je bio svjestan da je grešnik (2. Sam 11) ali on se pokajao i tražio YHVH-u (usp. 1. Sam 13:14; Ps 32:51; Djela 13:22).

11:34 “kojeg sam izabrao” [Vidjeti Posebnu temu: On je odabrao nas.](#)

▣ **“koji je vršio Moje zapovijedi i Moje odredbe”** David je bio čovjek vjere, nije bio savršen, ali on je bio čovjek čiji je život, uglavnom, bio primjer poslušnosti i strahopoštovanja prema YHVH-i i Njegovu Savezu:

1. Abraham i njegova obitelj – Knjiga Postanka 17:9; 18:19
2. vjeran u svima svojim naraštajima – Knjiga Izlaska 20:6; Ponovljeni zakon 7:9
3. Izrael – Levitski zakonik 18:26; 22:31; Ponovljeni zakon 4:40; 6:2; 26:16-17; Knjiga o Jošui 22:5; 2. Kraljevima 37
4. odbijanje Šaula – 1. Knjiga o Samuelu 13:4
5. David – 1. Knjiga o Kraljevima 2:3; 11:34
6. Rehabiti – Knjiga proroka Jeremije 35:18
7. pravedan sin – Knjiga proroka Ezekiel 18:19
8. Mudrosna književnost – Psalam 119:8; Izreke 4:4.

[Vidjeti Posebnu temu: Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\).](#)

11:35 GLAGOLSKI par “istrgnuti ... dati” (both *Qal* PERFEKTI ovdje) označava prijenos vlasništva od strane kralja (usp. 2. Sam 12:11; Job 1:21; vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 208, g). Ovaj se par koristi i za YHVH-in odabir kuće Levija (usp. Lev 7:34; Br 8:18-19). YHVH je u nadzoru povijesti. To je iskustveno pokazano Pretkazujućim Proročanstvom!

11:36 Vidjeti bilješke u stihovima 13 i 32.

☐ **“svjetiljku”** Ovo može upućivati na:

1. rad svećenika u Svetišću, koji su čuvali menoru upaljenom
 2. Davida kao izvora otkrivenja i nade za Izraela (usp. 2. Sam 21:17; 2. Ljet 21:7; Ps 18:28; 119:105; Izr 6:23)
 3. sina (usp. 1. Kr 15:4; 2. Kr 8:19).
- U okviru, opcija #3 čini se najboljom. Vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 159-160.

11:38 “ako” Zabilježite da je, kao i YHVH-ina riječ Salamonu, Njegova riječ Jeroboamu bila uvjetovana na poslušnosti Savezu!

☐ **“činio što je pravo”** Ovo je postao idiom za poslušnost i vjernost Savezu (usp. Pnz 6:18; 12:28; 13:18), posebno kad se odnosi na izbjegavanje idolopoklonstva:

1. Davida – 1. Knjiga o Kraljevima 11:38
2. negativno o Jeroboamu – 1. Knjiga o Kraljevima 14:8
3. Asa – 1. Knjiga o Kraljevima 15:11; 2. Ljetopisa 14:2
4. Jošafat – 1. Knjiga o Kraljevima 22:43; 2. Ljetopisa 20:32
5. Joaš – 2. Knjiga o Kraljevima 12:2; 2. Ljetopisa 24:2.

☐

NASB, NKJV, NRSV **“trajan dom”**
REB **“učvrstiti tvoju obitelj zauvijek”**
JPSOA **“trajnu vladajuću kuću /dinastiju”**
LXX, Pešita **“sigurnu kuću”**

Ovo nije ista riječ kao ona obećana Davidu (tj. “zauvijek”, *'olam*), nego je to oblik od riječi “vjera” (BDB 52, vidjeti [Posebnu temu: Povjerenje, pouzdanje, vjera, i vjernost u Starome zavjetu](#)). Dodani izričaj “kao što sam izgradio za Davida”, daje dodanu težinu obećanju. Judeja je uvijek bila YHVH-in poseban odabir, ali ovo je snažno obećanje sjevernim plemenima “ako” budu poslušni Mojsijevskome Savezu.

11:39 YHVH je znao da Jeroboam ne bude poslušan i, zato, ne može biti stalan /trajan.

11:40 “Šišaku kralju Egipta” [Šišak] U egipatskim izvorima on je bio poznat kao Šešonik I. Ovaj je faraon (libijski naslov, kao što je faraon, oni su vladali Egiptom u XXII. dinastiji) štitio Jeroboama I. od Salamona (usp. 1. Kr 11:40). Ovo pokazuje rastuću snagu Egipta. Ranije je Egipat dao kraljevu kći kako bi se zapečatilo primirje sa Salamonom a sada je to otvoren čin inata. Iako je biblijsko izvješće o ovoj invaziji ograničeno (usp. 1. Kr 14:25-28), postoji egipatski natpis na Amonovu hramu u Karnaku koji opisuje ovu invaziju. Tvrdi kako je izvršio invaziju čak na sjever do Megida.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi Egipta.](#)

KRALJEVI EGIPTA:

[g.pr.Kr.]

- A. Hiksos (vodeći kraljevi – semitski vladari) – 1720./1710. – 1550.
- B. XVIII. dinastija (1570.-1310.):
 1. 1570.-1546. Amasis [Ahmes, ili Ahmose I. – op.prev.]:
 - a. učinio Tebu glavnim gradom
 - b. upao u sjeverni Kanaan
 2. 1546.-1525. Amenofis I. (Amenhotep I.)
 3. 1525.-1494. Tutmosis I.
 4. 1494.-1490. Tutmosis II. – oženjen kćeri Tutmozisa I., Hatšepsut
 5. 1490.-1435. Tutmosis III. (nećak od Hatšepsut)
 6. 1435.-1414. Amenofis II. (Amenhotep II.).

7. 1414.-1406. Amenofis III. (Amenhotep III.)
8. 1406.-1370. Tutmosis IV.
9. 1370.-1353. Amenofis IV. (Eknaton):
 - a. štovao Sunce, Aten [disk Sunca i izvorni aspekt egipatskoga boga Ra – op.prev.]
 - b. uspostavio oblik štovanja visokoga boga (monoteizam)
 - c. pisma iz Tel-El-Amarna iz toga su razdoblja [ili: Pisma iz Amarna – op.prev.]
11. ? Smenkhkare
 12. ? Aj (Aj-Ej)
13. 1340.-1310. Haremhab [ili: Horemhab – op.prev.]
- C. XIX. dinastija (1310.-1200.):
 1. ? Ramezes I. [Ramzes I.]
 2. 1309.-1290. Seti I. (Sethos)
 3. 1290.-1224. Ramezes II. (Ramzes II.):
 - a. iz arheološkoga dokaza najvjerojatnije faraon Izlaska
 - b. izgradio je gradove Avaris, Pitom i Ramzes pomoću robova Habaru (moguće semitski ili hebrejski)
 4. 1224.-1216. Marniptah (Merenptah [Merneptah ili Meneptah – op.prev.])
 5. ? Amenmesses
 6. ? Seti II.
 7. ? Siptah
 8. ? Tewosret
- D. XX. dinastija (1180.-1065.):
 1. 1175.-1144. Ramzes III.
 2. 1144.-1065. Ramzes IV. – XI.
- E. XXI. dinastija (1065.-935.):
 1. ? Smendes
 2. ? Herihor
- F. XXII. dinastija (935.-725. - libijska):
 1. 935.-914. Šišak (Šošek I. ili Ššong I. [Ššonik I. – op.prev.]):
 - a. štitio Jeroboama I. sve do smrti Salamona
 - b. osvojio Palestinu oko 925. (usp. 1. Kr 14 – 25; 2. Ljet 12)
 2. 914.-874. Osorkon I.
 3. ? Osorkon II.
 4. ? Šošnek II.
- G. XXIII. dinastija (759.-715. - libijska)
- H. XXIV. dinastija (725.-709.)
- I. XXV. dinastija (716./715-663. - etiopska/nubijska):
 1. 710./709.-696./695. Šabako (Šabaku) [Shabaka: kraljevsko ime: Nefer-ka-re: Lijepa je duša Raa – op.prev.]
 2. 696./695.-685./684. Šebteko (Šebitku) [Shebitku: kraljevsko ime: Djed-ka-re: Vječna je duša Raa – op.prev.]
 3. 690./689., 685./684.-664. Tirhaka (Taharka)
 4. ? Tantamun
- J. XXVI. dinastija (663.-525. – saiska [Sais: drevni egipatski grad – op.prev]):
 1. 663.-609. Psametik I. (Psamtik)
 2. 609.-593. Neko II. (Nekao)
 3. 593.-588. Psametik II. (Psamtik)
 4. 588.-569. Apries (Hofra)
 5. 569.-525. Amasis
 6. ? Psametik III. (Psamtik)
- K. XXVII. dinastija (525.-401. - perzijska):
 1. 530.-522. Kambiz II. (sina Kira II.)
 2. 522.-486. Darije I.
 3. 486.-465. Kserkso I.
 4. 465.-424. Artakserkso I.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 11:41-43

⁴¹Sad ostatak Salamonovih djela i sve što je činio, i njegova mudrost, nisu li zapisani u knjizi djela Salamonovih?
⁴²Tako je vrijeme što je Salamon vladao u Jeruzalemu nad cijelim Izraelom bilo četrdeset godina. ⁴³I Salamon počinu sa svojim ocima i bijaše pokopan u gradu svoga oca Davida, i umjesto njega zakralji se njegov sin Roboam.

11:41 “u knjizi djela Salamonovih” Ova knjiga nije očuvana.

11:42 “četrdeset godina” Ovo može biti simbolički broj. Zabilježite da su Šaul, David, i Salamon vladali isto 40 godina.
[Vidjeti Posebnu temu: Simbolički brojevi u Pismu, #7.](#)

11:43 “počinu sa svojim ocima” Vidjeti bilješku u stihu 21 i dobru kratku raspru u *Hard Sayings of the Bible*, str. 127-129.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što se dogodilo vjernome, poslušnom Salamonu?
2. Objasnite razliku između “čitavo srce” i pola srce.
3. Popišite zašto je Salamonovo idolopoklonstvo bilo toliko iznenađujuće i zlo.
4. Zašto YHVH nije u potpunosti zamijenio Salomona?
5. Zašto je “prisilan rad” prouzročio Salamonu toliko mnogo nevolje? Koga je prisiljavao u tu službu?
6. Zašto je “ako” u stihu 38 toliko teološki važan?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 12

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
kralj Roboam radi ludo	pobuna protiv Roboama	Kraljevstvo podijeljeno	pobuna sjevernih plemena	skupština u Šekemu
12:1-5	12:1-5	12:1-5	12:1-4	12:1-5
12:6-11	12:6-11	12:6-11	12:5 12:6 12:7 12:8-9 12:10-11 12:12-15	12:6-11
12:12-15 Kraljevstvo podijeljeno	12:12-15	12:12-15		12:12-14 12:15-17a (16b-17a)
12:16-19 (16b)	12:16-20 (16b)	12:16-19 (16b-17a)	12:16-17	12:17b-19
12:20		12:20	12:18-19 12:20 proroštvo Šemaje	12:20
12:21-24 idolopoklonstvo Jeroboama	12:21-24 zlatna telad Jeroboama	12:21-24 idolopoklonstvo Jeroboama	12:21-24 Jeroboam se okreće od Boga	12:21-24
12:25-33	12:25-33	12:25-33	12:25-27	12:25 religijski raskol 12:26-33
			12:28-31 štovanje u Betelu je osuđeno (12:32-13:10) 12:32-33	

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnutna, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:1-5

¹Potom Roboam ode u Šekem, jer je sav Izrael došao da ga zakralji. ²Sad kad je Jeroboam sin Nebata čou o tome, živio je u Egiptu (jer je on bio već u Egiptu, kamo je pobjegao od prisutnosti kralja Salomona). ³Onda su oni poslali po njega i pozvali ga, te Jeroboam i sav zbor Izraela dođe i rekoše Roboamu, kazujući: ⁴“Tvoj otac učinio je naš jaram teškim; sad stoga olakšaj tešku službu tvoga oca i njegova teškog jarma što je stavio na nas, i mi ćemo ti služiti.” ⁵Potom im on reče: “Otidite na tri dana, onda se vratite k meni.” Tako narod ode.

12:1 “Roboam” Salamon je imao mnogo sinova ali Roboam je bio:

1. njegov najstariji
2. od njegove omiljene žene
3. njegov odabir među mnogima.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

▣ **“u Šekem”** Ime (BDB 1014 II) vjerojatno znači “plećka” jer je Šekem bio između planine Ebal i Gerizimo. Postoji nekoliko mogućih razloga zašto je Roboam odabrao Šekem:

1. bio je to najveći sjeverni grad i bio je na granici između Efrajima i Manašea (tj. “kuća Josipova”, 1. Kr 11:28)
2. bilo je to mjesto gdje su žrtve prinosili patrijarsi:
 - a. Abraham – Knjiga Postanka 12:6-9
 - b. Jakov – Knjiga Postanka 33:18-20
3. bilo je to mjesto gdje je Jošua podignuo žrtvenik i pročitao prokletstva i blagoslove (tj. Pnz 27 - 28) – Ponovljeni zakon 11:29; 27:4.13; Knjiga o Jošui 8:30.33
4. bilo je to mjesto gdje se nalazi Josipova grobnica – Knjiga Izlaska 13:19
5. bilo je to kasnije mjesto Abimelekovе urote kako bi postao kralj – Knjiga o Sucima 9.

▣ **“sav Izrael”** Ovdje i u 1. Knjizi o Kraljevima 11:42 to upućuje na sva plemena; sinove Jakova. Ali u stihovima 3.18, započinje upućivati na sjevernih deset plemena (usp. stih 16g), po imenima:

1. Izrael
2. Efrajim (najveće pleme)
3. Samarija (glavni grad).

[Vidjeti Posebnu temu: Izrael \(ime\).](#)

POSEBNA TEMA: IZRAEL (ime)

I. Iznenađujuće jeste to da je značenje ovoga imena neizvjesno (BDB 975, KB 442).

- A. *El* Odolijeva
- B. Neka *El* Odolijeva (ZAPOVJEDNI)
- C. *El* Čuva
- D. Neka se *El* Bori
- E. *El* se Bori
- F. On koji se bori s Bogom (igra riječi u Post 32:28)
- G. Pouzdan /Vjerodostojan (IDB, tom 2, str. 765)
- H. Uspješan
- I. Radostan

II. UPORABE U SZ-u

- A. Ime Jakova (istisnik, hvatač za petu, BDB 784, KB 872, usp. Post 25:26) promijenjeno je nakon što se borio s duhovnim bićem na rijeci Jabok (usp. Post 32:22-32; Izl 32:13). Često su značenja hebrejskih imena zvučne igre, a ne etimologije (usp. Post 32:28). “Izrael” postaje njegovo dodijeljeno ime (npr. Post 35:10).
- B. Postalo je ime što se koristi kao skupno ime za svih dvanaest sinova Jakova (npr. Post 32:32; 49:16; Izl 1:7; 4:22; 28:11; Pnz 3:18; 10:6).
- C. Postalo je ime za označavanje naroda osnovanog na dvanaest plemena prije izlaska (usp. Post 47:27; Izl 4:22; 5:2) i poslije (usp. Pnz 1:1; 18:6; 33:10).
- D. Nakon ujedinjenoga Kraljevstva za vrijeme Šaula, Davida, i Salamona plemena su se razdjelila za vladavine Roboama (usp. 1. Kr 12):
 1. razlika započinje čak i prije službenoga razjedinjenja (npr. 2. Sam 3:10; 5:5; 20:1; 24:9; 1. Kr 1:35; 4:20)
 2. označava sjeverna plemena sve do pada Samarije pod Asiriju godine 722. pr.Kr. (usp. 2. Kr 17).
- E. Koristi se o Judeji na nekoliko mjesta (npr. Iz 1; Mih 1:15-16).
- F. Nakon asirskoga i babilonskoga izgnanstva opet postaje skupno ime na sve potomke Jakova koji su živjeli u Palestini (npr. Iz 17:7.9; Jer 2:4; 50:17.19).
- G. Korišteno o laicima u suprotnosti od svećenika (usp. 1. Ljet 9:2; Ezra 10:25; Neh 11:3).

▣ **“da ga zakralji”** Uvijek je postojala javna krunidba. Roboam je odabrao Šekem nadajući se kako će tako udovoljiti sjevernim plemenima i održati jedinstvo Kraljevstva. Uvijek je postojala napetost između Judeje i sjevera.

12:2 Tekst ne određuje točno upućuje li “tome” na:

1. smrt Salamona (Vulgata)
2. krunidbu Roboama (1. Kr 14:21 kaže da je bio star 41 godinu te da je vladao sedamnaest godina).

▣ **“već u Egiptu”** I Hadad Edomac i Jeroboam pobjegli su u Egipat zbog sigurnosti. Na početku vladavine Salamona, postojao je savez s Egiptom, ali očito:

1. bio je samo politički
2. bio je novi faraon.

▣

NASB, NKJV, JPSOA, Pešita “živio je u Egiptu”

NRSV, TEV, NJB “vratio se iz Egipta”

MT ima “boravio je u Egiptu”. *The UBS Text Project*, str. 318, daje ovome ocjenu “C” (znatna sumnja) jer je nađena alternativa u 1. Knjizi Ljetopisa 10:2 i Vulgati.

12:3 “oni” Ovo mora upućivati na vođe sjevernih deset plemena.

12:4 “jaram ... teškog jarma” Ovo upućuje na:

1. veliku količinu hrane potrebnu za kraljevski dvor
2. velik broj radnika potrebnih za izgradnju Salamonovih projekata
3. poziv u vojnu službu
4. razne vrste oporezivanja.

PRIDJEV “teškog” (BDB 458) posebna je konotacija riječi *kabod*, što se obično koristi za YHVH-inu “slavu”. Njeno temeljno značenje je nešto što je teško (usp. stihovi 10.11.14) te, stoga, vrijedno, kao što je zlato.

[Vidjeti Posebnu temu: Slava \[*kabod*\] \(SZ\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:6-11

⁶Kralj Roboam savjetovao se sa starješinama koji su služili njegova oca Salamona dok je bio još živ, govoreći: “Kako me savjetujete da odgovorim ovome narodu?” ⁷Onda mu oni rekoše, govoreći: “Ako ćeš biti sluga ovome narodu danas, i služiti im i udovoljiti im njihovoj molbi, i govoriti im lijepe riječi, onda će ti oni biti sluge zauvijek.” ⁸Ali on odbaci savjet starješina što su mu ga dali, i posavjetova se s mladim ljudima koji su odrasli s njim i služili mu. ⁹Tako on im reče: “Koji mi savjet dajete da možemo odgovoriti ovome narodu koji mi je govorio, kazujući: ‘Olakšaj jaram kojeg je tvoj otac stavio na nas?’” ¹⁰Mladi ljudi koji su rasli s njim rekoše mu, govoreći: “Ovako ćeš reći ovome narodu koji ti je govorio, kazujući: ‘Tvoj otac učinio je naš jaram teškim, sad ga ti olakšaj za nas!’ Ali ti ćeš im reći: ‘Moj mali prst deblji je od slabina moga oca!’” ¹¹Dok vas je moj otac natovarilo teškim jarmom, ja ću nadodati vašem jarmu; moj otac disciplinirao vas je bičevima, ali ja ću vas disciplinirati štipavcima.”

12:6 “starješinama” Ovo čini se upućuje na kraljevske savjetnike a ne na plemenske vođe ali može biti da je Salamon odabrao savjetnike od svakoga plemena.

[Vidjeti Posebnu temu: Starješina.](#)

12:7 Ovo je bio dobar politički savjet ali YHVH-ina proročka objava bila je na snazi (usp. stih 15).

12:8 Hebrejska Biblija kaže da je on bio star 41 godinu (usp. 1. Kr 14:21; 2. Ljet 12:13) kad je bio zakraljen ali LXX kaže da je bio star 16 godina (zabilježite 2. Ljet 13:7).

12:10 Roboam je poslušao svoje vršnjake na dvoru i čak preuveličao problem opskrbe, rada, i oporezivanja (tj. idiomski izričaj na kraju stiha 10).

Pojam “prst” nije u tekstu ali je pretpostavljen. To može biti seksualni eufemizam.

12:11 “bičevima ... štupavcima” Među komentatorima nikad nije postojalo suglasje o značenju “štupavcima” (BDB 875). Židovski znanstvenici kažu kako se radi o biču što nanosi bol jaču od običnoga biča, možda kao bič što su koristili kasnije Rimljani koji je bio napravljen od komadića kosti ili kovine zavezanih za kraj kožnoga remenja.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12: 12-15

¹²Onda Jeroboam i sav narod dođe k Roboamu trećega dana kao što je kralj zapovjedio, govoreći: “Vratite se k meni trećega dana.” ¹³Kralj odgovori narodu oštro, jer je on odbacio savjet starješina što su mu dali, ¹⁴i on im je govorio po savjetu mladih ljudi, govoreći: “Moj otac učinio je vaš jaram teškim, ali ja ću nadodati vašem jarmu; moj otac disciplinirao vas je bičevima, ali ja ću vas disciplinirati štupavcima.” ¹⁵Dakle kralj nije slušao narod; jer to bijaše okret *dogadaja* od GOSPODINA, kako bi On učvrstio Svoju riječ, koju je GOSPODIN kazao kroz Ahiju iz Šila Jeroboamu sinu Nebata.

12:15 Ovo je svjetonazor Pisma (usp. 2. Ljet 10:15; 11:4; 16:16.20). YHVH je u nadzoru povijesti. Postoji Božanski naum koji ide prema ispunjenju (tj. stih 24; Djela 2:23; 3:18; 4:28).

[Vidjeti Posebnu temu: Biblija \(njena jedinstvenost i nadahnutost\).](#)

[Vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

▣ **“Ahiju” [Ahija]** Ovo proročanstvo zapisano je u 1. Knjizi o Kraljevima 11:31-36.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:16-19

¹⁶Kad je sav narod vidio da ih kralj ne sluša, ljudi odgovoriše kralju, govoreći:

“Kakav dio mi imamo s Davidom?

Mi nemamo baštinu sa sinom Jišaja;

U svoje šatore, o Izraele!

Sad se brini za svoj vlastiti dom, Davide!”

Tako Izrael ode u svoje šatore. ¹⁷Ali glede sinova Izraela koji su živjeli u gradovima Judeje, Roboam je vladao nad njima. ¹⁸Onda kralj Roboam posla Adorama, koji je bio nadglednik teških radova, i sav Izrael ga kamenova do smrti. A kralj Roboam požuri se popevši se u svoje kočije pobjegavši u Jeruzalem. ¹⁹Tako Izrael je bio u pobunu protiv kuće Davida sve do današnjega dana.

12:16 Ovaj odnos i odaziv sličan je onome u 2. Knjizi o Samuleu 20:1. Ovaj stih retoričko je pitanje što očekuje negativan odgovor (NIDOTTE, tom 4, str. 1034). Uvijek je postojala napetost između plemena.

Josip Flavije (*Antiq.* 8.8.3) kaže: “Ovim riječima narod je bio pogođen, takoreći, željeznim čekićem, i bili su toliko ožalošćeni tim riječima, kao da su već osjećali njihove učinke.”

▣ **“šatore”** Ovo je anakronizam iz razdoblja izlaska.

12:17 Judeja je, u ovome razdoblju, bila sastavljena od nekoliko plemena:

1. Jude
2. Šimuna
3. Benjamina
4. Levija.

12:18 “Adorama” [Adoram] MT ima “Adoram” (BDB 12), što je isto ime osobe u Davidovoj administraciji koja je također bila nadzornik nad “prisilnim radom” (usp. 2. Sam 20:24).

Prva Knjiga o Kraljevima 4:6; 5:14 spominje čovjeka imenom “Adoniram” (BDB 12) koji je također bio nadzornik nad “prisilnim radom”. To ime nalazi se u stihovima u LXX-i i Pešiti.

Usporednica u 2. Ljetopisa 10:18 ima “Hadoram”.

Vjerojatno su ovo različiti ljudi iz iste obitelji i zanimanja.

▣ **“sav Izrael ga kamenova do smrti”** Ovo ilustrira suspregnuti bijes sjevernih plemena. Josip Flavije (*Antiq.* 8.5.3.) kaže da je Adoram bio poslan kako bi se ispričao da kraljeve brzoplete izjave.

[Vidjeti Posebnu temu: Kamenovati do smrti \(iz Ponovljenoga zakona 13:10\).](#)

POSEBNA TEMA: KAMENOVATI DO SMRTI (iz Ponovljenoga zakona 13:10)

MT ima GLAGOL za “kamenovanje do smrti” (BDB 709, KB 768, *Qal* PERFEKT) i pojam za “kamen” (BDB 6), što bi doslovno trebalo biti “kamenovati ga s kamenjem”. Kamenovanje je bila smrtna kazna koju je provodila čitava zavjetna zajednica (usp. Lev 20:2-27; 24:13-23; Br 15:32-36; Pnz 13:10; 21:21; Jš 7:22-26) kako bi se oslobodila od zla.

Ovo nije uobičajen izraz što se koristi za sudsku smrtnu kaznu. Taj pojam govori o hitnosti trenutačnoga, radikalnog čišćenja od zla (usp. Izl 32:27; Lev 20:15.16; Br 25:5; Pnz 13:10; Ez 9:6).

Zajednica je osobe kamenovala zbog:

1. idolopoklonstva, Levitski zakonik 20:2-5 (također moguće 6-8); Ponovljeni zakon 13:1-5; 17:2-7
2. blasfemije, Levitski zakonik 24:10-23; 1. Knjiga o Kraljevima 11 - 14; Evanđelje po Luki 4:29; Djela apostolska 7:58 (oboje odražava Izl 22:28); također zabilježiti Ivan 8:59; 10:31; 11:8
3. odbacivanja roditeljskoga autoriteta, Ponovljeni zakon 21:18-21 (moguće Lev 20:9)
4. bračne nevjere, Ponovljeni zakon 22:22.23-27 (moguće Lev 20:10-16)
5. izdaje (poznato kao neposlušnost YHVH-i), Knjiga o Jošui 7.

▣ “A kralj Roboam požuri se popevši se u svoje kočije pobjegavši u Jeruzalem” Nekoliko stvari čini se neobičnim glede ovoga stiha:

1. Roboam je trebao poslati osobu uključenu u “prisilan rad” kako bi pokušala riješiti problem “prisilnoga rada”
2. Roboam bi trebao pratiti svoga predstavnika.

Većina znanstvenika pretpostavlja kako ovaj *Hithpael* PERFEKT GLAGOLA (BDB 54, KB 65, “požuri”) upućuje na prijašnji sukob u stihovima 12-14.

12:19 “sve do današnjega dana” Ovo je književna oznaka kasnijega urednika. Budući su deset sjevernih plemena izgubila svoju slobodu i nacionalni identitet pod Asirijom godine 722. pr.Kr., ovaj je spis morao biti pisan između godine 922. pr.Kr. (plemena su se razdijelila) i godine 722. pr.Kr.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:20

²⁰Dogodi se kad je sav Izrael čuo kako se Jeroboam vratio, da su oni poslali po njega i pozvali ga te ga učinili kraljem nad cijelim Izraelom. Nijedno osim plemena Judeje nije pristalo uz dom Davida.

12:20-21 “Nijedno osim plemena Judeje nije pristalo uz dom Davida” “Dom /kuća” znači dinastija. Ovo se izgleda suproti sa stihovima 21.23. Neuobičajeno je da je Judeja nazvana “dom /kuća od” a Benjamin je nazvan “pleme od”. Neki znanstvenici razvili su teoriju da je samo dio sjevernih plemena Benjamina otišao s Judom. To je samo nagađanje. Vidjeti bilješku u stihu 17.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:21-24

²¹Sad kad je Roboam došao u Jeruzalem, okupio je svu kuću Judinu i pleme Benjaminovo, 180,000 odabranih ljudi koji su bili ratnici, da se bore protiv doma Izraelova kako bi se obnovilo kraljevstvo za Roboama sina Salomona. ²²Ali riječ od Boga dođe Šemaji čovjeku Božjem, govoreći: ²³“Reci Roboamu sinu Salomona, kralju Judeje, i svemu domu Judeje i Benjamina i ostatku naroda, kazujući: ²⁴“Ovako govori GOSPODIN: “Vi se ne smijete dići i boriti protiv vaših rođaka sinova Izraela; neka se svaki čovjek vrati svojoj kući, jer ovo je došlo od Mene.””

Tako oni poslušashe riječ GOSPODINOVU, i vratishu se i odoše *svojim* putem prema riječi GOSPODINOVOJ.

12:21 “180,000” Ovaj broj izgleda prevelik. To je vjerojatno povezano s uporabom riječi “tisuću” (*eleph*) kao vojne jedinice. LXX ima “120.000”.

[Vidjeti Posebnu temu: Tisuću \(*eleph*\).](#)

POSEBNA TEMA: TISUĆU (*eleph*)

Hebrejska riječ *eleph* znači “tisuću” (BDB 48, KB 59 II). U SZ-u korištena je u nekoliko smislova:

1. obiteljska jedinica, Knjiga o Jošui 22:14; Suci 6:15; 1. Samuelova 23:23; Knjiga proroka Zaharije 9:7; 12:6
2. vojna jedinica, Knjiga Izlaska 18:21.25; Brojevi 13:14; Ponovljeni zakon 1:15
3. doslovno tisuću, Knjiga Postanka 20:16; Izlazak 32:28; Brojevi 35:4; Nehemija 3:13
4. simbolički broj, Knjiga Postanka 24:60; Izlazak 20:6; 34:7; Ponovljeni zakon 7:9; Psalam 119:72; Knjiga proroka Jeremije 32:18
5. ugaritska srodna riječ *alluph* znači “poglavica”, Knjiga Postanka 36:15,

Ove različite konotacije uzrokom su što suvremeni tumači postavljaju pitanje doslovnosti brojeva:

1. o izlasku (vidjeti [Posebnu temu: Izlazak \[neizvjesnosti\]](#))
2. o izraelskim plemenskim vojnim jedinicama (tj. 1. Ljet 12:35).

[Vidjeti Posebnu temu: Izlazak \(neizvjesnosti\)](#), II.

POSEBNA TEMA: IZLAZAK (neizvjesnosti)

I. NADNEVAK IZLASKA JE POD ZNAKOM PITANJA

A. Postojale su dvije opcije znanstvenika o izlasku:

1. iz 1. Knjige o Kraljevima 6:1, koja kaže: “480 godina od izlaska do gradnje Salamonova Hrama”:
 - a. Salamon je počeo kraljevati godine 970. pr.Kr. Ovo se utvrđuje nadnevkom bitke kod *Karkara* [*Qarqar*] (853. g.pr.Kr.) kao izvjestan početni nadnevak
 - b. Hram je bio građen u njegovoj četvrtoj godini (965. g.pr.Kr.), a izlazak se dogodio oko godine 1445./1446. pr.Kr.
2. ovo bi se trebalo dogoditi u vrijeme XVIII. egipatske dinastije:
 - a. faraon opresije bio bi Tutmozis III. (1490.-1436. g.pr.Kr.)
 - b. faraon Izlaska bio bi Amenhotep II. (1436.-1407. g.pr.Kr.):
 - (1) neki vjeruju dokazu o šutnji iz Jerihona, temeljeno na činjenici kako nije postojala diplomatska korespondencija između Jerihona i Egipta tijekom vladavine Amenhotepa III. (1413.-1377. g.pr.Kr.)
 - (2) tekstovi iz Amarne navode diplomatsku korespondenciju pisanu na ostraci [ostraka ili ostrakon – odlomljeni komad vaze ili neke zemljane posude – op.prev.] otprilike kad su *Habiru* zauzimali zemlju Kanaan za vrijeme vladavine Amenhotepa III. Prema tome, izlazak se dogodio za vrijeme vladavine Amenhotep II.
 - (3) razdoblje Sudaca ne traje dovoljno dugo ako je XIII. st. nadnevak izlaska
3. mogući problemi s ovim datumima su:
 - a. Septuaginta (LXX) ima 440 godina a ne 480
 - b. moguće da 480 godina predstavlja 12 naraštaja od 40 godina za svaki, dakle to je slikovit broj
 - c. postoji 12 naraštaja svećenika od Arona do Salamona (usp. 1. Ljet 6), onda 12 od Salamona do drugoga Hrama. Židovi, kao i Grci, naraštaj broje kao 40 godina. Dakle, postoji 480 godina unatrag i unaprijed (simbolička uporaba brojeva, usp. od Bimsona *Redating the Exodus and Conquest*)
4. postoje tri druga teksta što spominju datume:
 - a. Knjiga Postanka 15:13.16 (usp. Djela 7:6), 400 godina ropstva
 - b. Knjiga Izlaska 12:40-41 (usp. Gal 3:17):
 - (1) MT – 430 godina boravka u Egiptu
 - (2) LXX – 215 godina boravka u Egiptu
 - c. Knjiga o Sucima 11:26 – 300 godina između vremena Jiftaha i osvajanja (podržava 1445. g.pr.Kr.)
 - d. Djela apostolska 13:19, izlazak, lutanja pustinjama, i osvajanje – 450 godina
5. autor Knjige o Kraljevima koriste specifične povijesne reference i nije zaokruživao brojeve (Edwin Thiele, *A Chronology of the Hebrew Kings*, str. 83-85).

B. Provizoran dokaz iz arheologije izgleda naginje nadnevku 1290. g.pr.Kr., ili XIX. egipatska dinastija:

1. Josip je bio u mogućnosti posjetiti svoga oca i faraona u istome danu. Prvi nativni faraon koji je počeo

premještati glavni grad Egipta iz Tebe natrag u deltu Nila, u mjesto što se zvalo Avaris/Soan/Tanis što je bio stari glavni grad Hiksa, bio je Seti I. (1309.-1290. g.pr.Kr.). On bi trebao biti faraon opresije:

- a. ovo bi izgleda odgovaralo dvjema informacijama o vladavini Hiksa u Egiptu:
 - (1) stela nađena iz vremena Ramzesa II. slavi spomen nalaženja Avarisa četiristo godina ranije (1700-ih g.pr.Kr. od Hiksa)
 - (2) proročanstvo iz Knjige Postanka 15:13 govori o 400 godina ugnjetavanja
- b. ovo implicira da se Josipov uspon do moći zbio za vrijeme faraon koji potječe od naroda Hiksa (semitski). Na novu egipatsku dinastiju upućuje se u Knjizi Izlaska 1:8
2. Hiksi, egipatska riječ u značenju “vladari strane zemlje”, koji su bili skupina ne-egipatsko semitskih vladara, nadzirali su Egipat tijekom XV. i XVI. dinastije (1720.-1570. g.pr.Kr.). Neki ih žele povezati s Josipovim usponom do moći. Ako oduzmemo 430 godina iz Knjige Izlaska 12:40 od 1720. g.pr.Kr., dobivamo nadnevak oko 1290. g.pr.Kr.
3. sin Setija I. bio je Ramzes II. (1290.-1224. g.pr.Kr.). Ovo ime spominje se kao ime jednoga od gradova skladišta kojeg su izgradili hebrejski robovi, Knjiga Izlaska 1:11. Također ova ista oblast u Egiptu blizu Gošena nazvana je Ramzes, Knjiga Postanka 47:11. Avaris /Soan /Tanis bio je poznat kao “Kuća od Ramzesa” od 1300.-1100. g.pr.Kr.
4. Tutmozis III. bio je poznat kao veliki graditelj, kao što je bio i Ramzes II.
5. Ramzes II. imao je 47 kćeri koje su živjele u odvojenim palačama
6. arheologija je pokazala kako su veliki obzidani gradovi Kanaana (Hasor, Debir, Lakiš) bili uništeni i brzo obnovljeni oko 1250. g.pr.Kr. Uz mogućnost za 38 godina razdoblja lutanja pustinjama ovo odgovara nadnevku 1290. g.pr.Kr.
7. arheologija je našla referencu na Izraelce koji su navedeni u južnom Kanaanu na memorijalnoj steli o Ramzesovu nasljedniku Merneptaha (1224.-1214. g.pr.Kr. [usp. *The Stele of Merneptah*, datirana 1220. g.pr.Kr.]
8. Edom i Moab su izgleda postigli snažan nacionalni identitet kasnih 1300.-ih g.pr.Kr. Ove zemlje nisu bile organizirane u XV. st. (Glueck)
9. knjiga naslovljena *Redating the Exodus and Conquest* od Johna J. Bimsona, što je objavio *University of Sheffield*, 1978. g., protivi se svima arheološkim dokazima za raniji nadnevak.
- C. Postoji novi mogući nadnevak čak raniji od 1445. g.pr.Kr. Vidjeti Povijesni kanal, “*The Exodus Decoded*”, što potvrđuje sjevernu rutu u razdoblju Hiksa.

II. BROJ LJUDI KOJI SU ŽIVJELI U IZLASKU JE UPITAN

- A. Knjiga Brojeva 1:46; 26:51 izvješćuje kako je bilo 600,000 muškaraca u dobi za borbu (20-50 godina starosti, usp. Izl 38:26). Prema tome, ako se procijene žene, djeca i stari ljudi, moguć broj je 1,5 do 2,5 milijuna.
- B. Međutim, hebrejski pojam za tisuću, *eleph*, može značiti:
 1. obiteljska ili plemenska jedinica, Knjiga o Jošui 22:14; Suci 6:15; 1. Samuelova 23:23; Knjiga proroka Zaharije 9:7
 2. vojna jedinica, Knjiga Izlaska 18:21.25; Ponovljeni zakon 1:15
 3. doslovno tisuću, Knjiga Postanka 20:16; Izlazak 32:28
 4. korišteno simbolički, Knjiga Postanka 24:60; Izlazak 20:6 (Pnz 7:9); 34:7; Knjiga proroka Jeremije 32:18
 5. od ugaritskoga (srodan semitski jezik), isti su samoglasnici *alluph* što znači “poglavica” (usp. Post 36:15). Ovo bi trebalo značiti kako je prema Knjizi Brojeva 1:39 bilo 60 starješina /poglavica i 2.700 ljudi iz Dana. Problem nastaje kad u nekim plemenima postoji previše poglavica za broj ljudi
 6. postoji dobra raspra u NIV *Study Bible*, str. 186.
- C. Arheologija je procijenila veličinu vojska iz Egipta i Asirije tijekom ovoga razdoblja u desetinama tisuća. Neki odlomci u Knjizi o Jošui čini se impliciraju kako je Izrael imao vojsku od oko 40.000 (usp. Jš 4:13; 7:3; 8:3.11.12).

III. RUTA IZLASKA JE UPITNA

- A. Lokacije:
 1. egipatskih gradova
 2. vodenih površina
 3. mjesta ranih hebrejskih taborasve su neizvjesne.

- B. Pojam “Crveno more” doslovno je *Yam Suph* (vidjeti [Posebnu temu: Crveno more \[BDB 410 GRAĐA BDB 693 I\]](#)), što:
1. znači “more korova” ili “more trske”. Može upućivati na slanu vodu, Knjiga proroka Jone 2:5; 1. Knjiga o Kraljevina 9:26 ili slatku vodu, Izlazak 2:3; Knjiga proroka Izaije 19:26. LXX to prva prevodi kao “Crveno more”, koju slijedi Vulgata i onda *King James Version*
 2. upućuje na “more na jugu” ili “more na kraju (Zemlje)”. To bi trebalo upućivati na sadašnje Crveno more, Indijski ocean, ili Perzijski zaljev
 3. ima nekoliko uporaba u SZ-u (usp. Br 33:8.10).
- C. Postoje tri moguće rute uključene u tri različite vodene površine:
1. sjeverna ruta – išla je duž mediteranske obale, slijedeći trgovački glavni put poznat kao “put Filistejaca”. Ovo je trebao biti najkraći put do Obećane zemlje. Vodena površina na koju su morali naići bila je jedno od plitkih, močvarnih područja što se zvalo: Jezero Sirbonis ili Jezero Manzala. Međutim, mora se uzeti u obzir izvješće Knjige Izlaska 13:17 što izgleda negira ovu opciju. A i egipatske utvrda duž ove rute govore protiv ove mogućnosti
 2. srednja ruta – ova bi uključivala središnja jezera nazvana:
 - a. “Veliko gorko jezero”
 - b. “Jezero Bala”
 - c. “Jezero Timsah”.
 Ova je ruta slijedila i karavansku rutu kroz pustinju Šur
 3. sjeverna ruta – ova bi uključivala veliku površinu slane vode koje mi danas nazivamo Crveno more. Postojala je i karavanska ruta iz toga područja koja se povezivala s “Kraljevskim putom” (trans-jordanska cesta za Damask) kod Esjon Gebera:
 - a. protiv toga govori trska koje nije bilo u ovome vodenom tijelu
 - b. u prilog tome ide 1. Knjiga o Kraljevima 9:26 koja kaže da je Esjon Geber na Yam-Suphu. To bi bio Akapski zaljev ili dio Crvenoga mora (usp. Br 21:4; Pnz 27; Suci 11:16; Jer 49:12)
 4. Knjiga Brojeva 33 jasno pokazuje problem. U Brojevima 33:8a oni su “prošli kroz more”, onda u 33:10 oni su se utaborili kod “Crvenoga mora”, drugoga vodenog tijela
 5. bilo koju vodenu površinu da su prošli, to je bilo Božje čudo. Izrael je bio opskrbljen oružjem od mrtvih egipatskih vojnika koji su doplitali na njihovu stranu vodene površine, što je bilo još jedno čudo, Knjiga Izlaska 14:30; 15:4-5
 6. iz druge je literature moguće da je ovaj *yam suph* bila nepoznata neupisana na karti, tajanstvena vodena površina na jugu. U nekoj literaturi Indijski ocean ili Bengalski zaljev nazvan je *yam suph*.

IV. LOKALITET GORE SINAJ TAKODER JE UPITAN

- A. Ako je Mojsije govorio doslovno a ne slikovito o tri dana putovanja koje je zahtijevao od faraona (Izl 3:18; 5:3; 8:27), to nije bilo dovoljno vremena da se dođe na tradicionalnu stranu na jugu Sinajskog poluotoka. Stoga, neki znanstvenici smještaju planinu blizu oaze Kadeš-Barnee.
- B. Tradicionalno mjesto nazvano “Jebel Musa”, u pustinji Sin, ima nekoliko stvari u svoj prilog:
1. velika ravnica prije planine
 2. Ponovljeni zakon 1:2 kaže kako je putovanje od gore Sinaj do Kadeš-Barnee trajalo jedanaest dana
 3. pojam “Sinaj” nije hebrejski pojam. Može biti povezan s pustinjom Sin, što upućuje na mali pustinjski grm. Hebrejsko ime za planinu je Horeb (pustinja).
 4. Gora Sinaj bila je tradicionalno mjesto IV. st. Nalazi se u “Midjanskoj zemlji”, što je uključivalo veliko područje Sinajskoga poluotoka i Arabije
 5. izgleda kako je arheologija potvrdila lokaciju nekih od mjesta spomenutih u izvješću Knjige Izlaska (*Elim, Dofka, Refidim*) da se nalaze na zapadnoj strani Sinajskog poluotoka.
- C. Tradicionalna strana gore Sinaj nije bila utvrđena sve do *Pilgrimage of Silvia*, pisano oko godine 385.-358. (usp. F. F. Bruce, *Commentary on the Book of the Acts*, str. 151).
- D. Povijesni kanal, *Decoding the Exodus*, smješta ju na sjevernu karavansku rutu prema Kanaanu (tj. Najkraća ruta do Obećane zemlje). Ovo je dobra arheološka teorija.

- V. Ono što nije pod znakom pitanja jeste povijesna stvarnost izlaska. On ispunjava proročanstvo Knjige Postanka 15:12-21. To je uspostava naroda Izrael.

12:22 “riječ od Boga” U usporednici u 2. Knjizi Ljetopisa 11:3, to je “riječ od YHVH”. LXX, Pešita, i Aramejski Targumi stavljaju ovdje YHVH.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, C i D.](#)

▣ **“čovjeku Božjem”** Ovo je bila jedna oznaka za proroka. U 1. Knjizi Ljetopisa 12:5 on je nazvan prorok. Naslov “Ish of Elohim” (BDB 35) upotrijebljen je 76 puta u SZ-u:

1. o Mojsiju – Ponovljeni zakon 33:1; Knjiga o Jošui 14:6; Ezra 3:2
2. o Davidu – 2. Knjiga Ljetopisa 8:14
3. o različitim prorocima (odabran popis) – 1. Knjiga o Samuelu 9:6; 1. Kraljevima 13:1; 17:18; 2. Kraljevima 4:7.19; 5:8.

[Vidjeti Posebnu temu: Različiti hebrejski pojmovi za proroka, #5.](#)

POSEBNA TEMA: RAZLIČITI HEBREJSKI POJMOVI ZA PROROKA

BIBLIJSKI POJMOVI

1. *ro'eh* = “vidjelac” (BDB 906, KB 1157), 1. Knjiga o Samuelu 9:9. Ova referenca pokazuje prijelaz na pojam *nabi*, što znači “prorok” i dolazi od korijena “pozvati”. *Ro'eh* je oblik općega hebrejskog pojma “vidjeti”. Ova osoba razumije Božje putove i naume i bila je savjetovana kako bi utvrdila Božju volju u nekoj stvari.
2. *hozeh* = “vidjelac” (BDB 302, KB 301), 2. Knjiga o Samuelu 24:11; Knjiga proroka Amosa 7:12. U osnovi je to sinonim od *ro'eh*. To je oblik rijetkoga hebrejskog pojma “vidjeti u viđenju”. Oblik PARTICIPA najčešće je korišten kao upućivanje na proroke.
3. *nabi'* = “prorok” (BDB 611, KB 661), srodan pojam akadskome GLAGOLU *nabu* = “pozvati” i arapskome *naba'a* = “najaviti /proglasiti”. Ovo je najuobičajeniji SZ-ni pojam za oznaku proroka. Upotrijebljen je više od 300 puta. Točna etimologija je neizvjesna, ali “pozvati” trenutno se čini najboljom opcijom. Moguće najbolje razumijevanje dolazi od YHVH-ina opisa Mojsijeva odnosa prema faraonu posredstvom Arona (usp. Izl 4:10-16; 7:1; Pnz 5:5). Prorok je netko tko govori za Boga Njegovu narodu (usp. Am 3:8; Jer 1:7.17; Ez 3:4).
4. Sva tri pojma upotrijebljena su za proročku službu u 1. Knjizi Ljetopisa 29:29; Samuel – *Ro'eh*; Natan – *Nabi'*; i Gad – *Hozeh*.
5. Izričaj *'ish ha - 'elohim*, “čovjek Božji”, također je široka oznaka za govornika za Boga. Upotrijebljen je 76 puta u SZ-u u smislu “prorok”.
6. NZ-na riječ “prorok” grčkoga je podrijetla. Dolazi od:
 - a. *pro*, što znači “prije /pred” ili “za”
 - b. *phemi*, što znači “govoriti”.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, C.](#)

12:23 “ostatku naroda” Neizvjesno je na koga ovo upućuje, na ljude iz stiha 17 koji nisu bili niti iz plemena Jude, ni Benjamina.

12:24 “jer ovo je došlo od Mene” Vidjeti bilješku u stihu 15.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 12:25-33

²⁵Onda Jeroboam izgradi Šekem na gori u zemlji Efrajima, i živio je tamo. I ode otamo i izgradi Penuel.
²⁶Jeroboam reče u svome srcu: “Sad će se kraljevstvo vratiti domu Davidovu.” ²⁷Ako ovaj narod uzide kako bi prinio žrtve u domu GOSPODINA u Jeruzalem, onda će se srce ovoga naroda vratiti GOSPODINU, *štoviše* Roboamu kralju Jude; i oni će me ubiti i vratiti se Roboamu kralju Jude.” ²⁸Tako kralj se posavjetova i napravi dva zlatna teleta, i reče im: “Za vas je previše da uzidete u Jeruzalem; gledaj svoje bogove, o Izraele, što te izvedoše iz zemlje Egipat.”
²⁹On postavi jedno u Betel, a drugo postavi u Dan. ³⁰Sad ovo postade grijeh, jer narod ode *štovati* onoga u Dan. ³¹I on napravi kuće na uzvisinama, i postavi svećenike između svih ljudi koji nisu bili od sinova Levija. ³²Jeroboam uvede blagdan u osmome mjesecu petnaestoga dana toga mjeseca, kao što je blagdan u Judi, i on uzide na žrtvenik;

tako on učini u Betelu, žrtvujući teladi koje je napravio. I on postavi u Betelu svećenike na uzvišicama što je napravio.³³ Potom ode do žrtvenika što je napravio u Betelu petnaestoga dana u osmome mjesecu, štoviše u mjesecu što je on sam smislio u svome vlastitom srcu; i on uspostavi blagdan za sinove Izraela i uzide na žrtvenik kako bi palio tamjan.

12:25 Postoji veliki umetak u LXX-i nađen nakon 1. Knjige o Kraljevima 12:24 i nigdje drugdje. Označen je kao 1. Kraljevima 24_{a-2}.

▣ **“Šekem”** Ovo je bio Jeroboamov prvi glavni grad. Čini se, iz 1. Knjige o Kraljevima 14:17-18, kako je poslije glavni grad postao Tirsu (usp. 1. Kr 15:33; 16:8). Samarija nije bila glavni grad sve do vladavine Omrija (usp. 1. Kr 16:24.28.29.32).

12:26-27 Jeroboam I. se bojao da njegovi podanici idu u Jeruzalem svake godine na blagdanske dane i zahtijevao je da im religijski rituali izazovu želju za ponovnim ujedinjenjem s Judejom. Njegov odgovor na ovo bio je strašan grijeh (usp. stih 30; tj. postavljanje suparničkih hramova u Betelu i Danu).

12:28 “dva zlatna teleta” U svakome hramu bilo je po jedno tele (usp. stih 29). Ovo je izgleda povezano s Knjigom Izlaska 32. Postoji neka raspra jesu li:

1. oni bili tek puki simboli vidljive prisutnosti YHVH
2. simbol plodnosti (tj. uobičajeno u štovanju *Baala*).

Prvo se mora reći kako Jeroboam nije imao nakanu da ovi kipovi budu idolopoklonički, nego jednostavno suparnička mjesta štovanja. Međutim, ovo je prekršilo nekoliko Mojsijevskih Zakona. Sklonost ljudi prema štovanju plodnosti pretvorilo je ova mjesta u strašno idolopoklonstvo. To je na kraju dovelo do progona Izraela od strane Asirije godine 722. pr.Kr.

Moguće je da kao što su *kerubini* iznad Kovčega saveza bili obitavajuće mjesto YHVH, isto su tako, ova telad bila tek mjesta gdje je YHVH trebao prebivati iznad njih. Ako je tako, ova su telad djelovala umjesto Kovčega, što je bio sveti predmet kojeg Jeroboam nije mogao duplicirati.

12:30-33 Jeroboam je zgriješio na nekoliko načina:

1. odbacio je proroštvo Ahije – 1. Knjiga o Kraljevima 11:38
2. izgradio je suparničke hramove
3. imao je vidljivu sliku YHVH
4. stih 31 može upućivati na:
 - a. suparničke hramove u Betelu i Danu
 - b. mjesne uzvišice
5. imenovao je ne-levitske svećenike (stih 31)
6. promijenio je datum ili započeo s novim godišnjim blagdanom (stihovi 32.33)
7. sâm je prinio ne-levitski tamjan (moguće su to bile žrtve) na oltar.

12:31 “on napravi kuće na uzvisinama” Ovo vjerojatno upućuje na dva suparnička hrama, ali može upućivati na mjesni Bamah (tj. uzvišice, usp. 1. Kr 11:5-8; 2. Kr 17:9; 23:13). U svim prigodama naziv za štovanje *Baala* (tj. Bamah) za Jeroboamove hramove bio je korišten na pogrdan način (JPSOA, “kultska mjesta”).

▣ **“postavi svećenike između svih ljudi”** Ovo je posebna uporaba IMENICE “kraj” ili “završetak” (BDB 892; NIDOTTE, tom 3, str. 958, #8). Ovdje, ona označava narod kao cjelinu (tj. metonimija). Ne upućuje na siromašne ili obespravljene ljude. Ova ista posebna idiomatska uporaba nađena je u Knjizi o Sucima 18:2; 2. Kraljevima 17:32. Očito su leviti odbacili ove hramove te čak i zemlje i domove svojih predaka i vratili se u Judeju (usp. 2. Ljet 11:13-14).

[Vidjeti Posebnu temu: Levitski svećenici.](#)

12:32 Ovaj novi blagdan u osmome mjesecu morao je oponašati:

1. Blagdan sjenica (tj. sedmi mjesec)
2. Salamonov Blagdan posvećenja (1. Kr 8:2).

12:33 Ovaj bi stih kontekstualno mogao ići u poglavlje trinaest.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto je Roboam išao u Šekem zbog svoje krunidbe?
2. Odredite riječ "jaram".
3. Što znači idiomski /poslovičan izričaj na kraju stiha 10?
4. Što znači "štipavac" u stihu 11?
5. Zašto je stih 15 toliko teološki važan (usp. stih 24)?
6. Je li Adoram služio Davidu, Salamonu, i Roboamu?
7. Što podrazumijeva izričaj "do ovoga dana" u stihu 19?
8. Kako stih 19 može reći "nitko osim plemena Jude" a stihovi 20-21 spominju Benjamina?
9. Što podrazumijeva stih 26?
10. Jesu li "zlatna telad" izvorno bili idoli?
11. Na što upućuje MNOŽINA "visoka mjesta /uzvišice" u stihu 31?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 13

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Jeroboam upozoren, pogođen 13:1-10	poruka čovjeka Božjeg 13:1-10	proroci se okreću protiv Jeroboama 13:1-10	štovanje u Betelu je osuđeno (12:32 - 13:10) 13:1-3 13:4-6a 13:6b-7 13:8-10	osuda žrtvenika u Betelu 13:1-10
neposlušan prorok 13:11-19	smrt čovjeka Božjeg 13:11-19	13:11-19	stari prorok u Betelu 13:11-14 (14c) 13:15 13:16-17 13:18 13:19-22	čovjek Božji i prorok 13:11-19
13:20-25	13:20-22 13:23-32	13:20-25	13:23-25	13:20-32
13:26-32		13:26-32	13:26-32	
13:33-34	13:33-34	13:33-34	13:33-34	13:33-34

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:1-10

¹Sad gle, tamo dođe neki čovjek Božji iz Judeje u Betel po riječi GOSPODINOVOJ, dok je Jeroboam stajao kod žrtvenika kako bi palio tamjan. ²On povika prema žrtveniku po riječi GOSPODINOVOJ, i reče: “O žrtveniče, žrtveniče, ovako kaže GOSPODIN: ‘Gle, sin će biti rođen kući Davidovoj, Jošija će se zvati; i na tebi on će žrtvovati svećenike uzvišica koji pale tamjan na tebi, i ljudske kosti bit će spaljene na tebi.’” ³I on dade znak istoga dana, govoreći: “Ovo je znak što je GOSPODIN rekao: ‘Gle, žrtvenik će se raspuknuti i pepeo što je na njemu bit će prosut.’” ⁴Sad kad je kralj čuo riječi čovjeka Božjeg, što je vikao protiv žrtvenika u Betelu, Jeroboam ispruži svoju ruku od žrtvenika, govoreći: “Uхватite ga.” Ali njegova ruka koju je ispružio prema njemu osuši se, tako da je nije mogao povući natrag k sebi. ⁵A žrtvenik se raspuknuo i pepeo sa žrtvenika bio je prosut, prema znaku što je dao čovjek Božji po riječi GOSPODINOVOJ. ⁶Kralj reče čovjeku Božjem: “Molim te zaklinji GOSPODINA svoga Boga, i moli za mene, kako bi mi se vratila moja ruka.” Tako čovjek Božji umilostivi GOSPODINA, i kraljeva ruka vrati se k njemu, i bila je kao što je bila prije. ⁷Potom kralj reče čovjeku Božjem: “Dođi kući sa mnom i osvježi se, i ja ću ti dati nagradu.” ⁸Ali čovjek Božji reče kralju: “Ako bi mi dao i pola svoje kuće ja ne bih pošao s tobom, niti bih jeo kruh ni pio vode na ovome mjestu. ⁹Jer tako mi je bilo zapovjedbano riječju GOSPODINOVOM, govoreći: ‘Ti nećeš jesti kruha, ni piti vode, niti se vratiti putem kojim si došao.’” ¹⁰Tako on ode drugim putem i nije se vratio putem kojim je došao u Betel.

13:1 “čovjek Božji iz Judeje” Izgleda kako postoji oprečnost između:

1. čovjeka Božjeg (vidjeti bilješku u 1. Kr 12:22)
2. proroka iz Betela (doslovno Nabi, stih 11).

Vidjeti Posebnu temu: Različiti hebrejski pojmovi za proroka.

Ovo poglavlje u simbolima pokazuje:

1. superiornost Judeje
2. neophodnost poslušnosti riječi Božjoj
3. Božje znanje o povijesti i nadzor nad poviješću:
 - a. dugoročno proročanstvo (stihovi 2-3)
 - b. kratkotrajno proročanstvo /znak (stihovi 4-6).

Josip Flavije (*Antiq.* 8.9.1.) daje mu ime Yadon, ali mi ne znamo koji je izvor ove njegove informacije. Postoji nekoliko neimenovanih proroka:

1. Knjiga o Sucima 6:8
2. 1. Knjiga o Kraljevima 20:13.22
3. 2. Knjiga o Kraljevima 9:1.

▣ **“dok je Jeroboam stajao kod žrtvenika kako bi palio tamjan”** Ovo implicira kraljevo prinošenje žrtava (usp. 1. Kr 12:33). Ovaj GLAGOL “palio” (BDB 882, KB 1094, *Hiphil* INFINITIVNA GRADA) može upućivati na:

1. tamjan (Pešita)
2. žrtve (LXX).

13:2 “O žrtveniče, žrtveniče” Ovo je personifikacija oltara za žrtvovanje u novome hramu u Betelu.

▣ **“po riječi GOSPODINOVOJ”** Ovaj izričaj (ili “riječi Božjoj”, 1.Kr 12:22; 13:1) pojavljuje se nekoliko puta u ovome okviru. To je ključni teološki problem (usp. 2. Kr 12:24; 13:2.5.9.17.18.20.26 [dva puta].32). U stihu 11 usporedni izričaj, “riječi”, upućuje na poruku od YHVH.

▣ **“Jošija”** On je bio kralj Judeje mnogo kasnije. Specifičnost je zapanjujuća (kao Iz 44:28; 45:1; o Kiru). Za neke znanstvenike ovo navodi kasniji urednik, ali za druge, kao što sam ja, ovo je dokaz o Božjem znanju o povijesti i nadzoru povijesti. Prekazujuće Proročanstvo najjači je dokaz o nadahnutosti Biblije. Vidjeti Gleason Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 270-271.

Vidjeti Posebne teme: Kraljevi podijeljenoga kraljevstva; i: Biblija (njena jedinstvenost i nadahnutost).

▣ **“će žrtvovati svećenike uzvišica”** Ovo je ispunjeno u 2. Knjizi o Kraljevima 23:15-16. To dugoročno proročanstvo (stih 2) nije bilo za narod koji je čuo čovjeka Božjeg, nego za zavjetni narod. Jedinstvo će doći (usp. 1. Kr 12:26).

13:3 “znak” Postojala su dva znaka:

1. Jeroboamova ruka (stih 4)
2. raspuknuti žrtvenik (stih 3).

Vidjeti NIDOTTE, tom 2, str. 879-881 i Posebnu temu: Znak (SZ), II.

POSEBNA TEMA: ZNAK (SZ)

I. BDB 16, KB 26

A. IMENICA “znak” korištena je:

1. kao oznaka vremena, Knjiga Postanka 1:14
2. kao znak osobe, Knjiga Postanka 4:15
3. kao znak Saveza, Knjiga Postanka 9:12.13.17; 17:11
4. kao znak obećanja vjere, Knjiga Izlaska 3:12
5. kao čudo za potvrdu Božjega predstavnika (tj. Mojsije), Knjiga Izlaska 4:8 (dva puta).9.17.28.30; 7:3; 8:23, itd.

6. plemenski standard, Knjiga Brojeva 2:2; Psalam 74:4
 7. kao upozorenje, Knjiga Brojeva 16:38; 17:10.
- B. Postoji nekoliko “znakova” (BDB 16) u SZ-u:
1. znak (ili žig /oznaka) za zaštitu Kaina – Knjiga Postanka 4:15
 2. duga da više neće biti Potopa – Knjiga Postanka 9:12-17
 3. krv na vratima – Knjiga Izlaska 12:13
 4. Šabat /Subota – Knjiga Izlaska 31:12-17; Knjiga proroka Ezekielu 20:12.20
 5. tanjur /posuda načinjen od Korahovih kadionika – Knjiga Brojeva 16:36-40
 6. filakterije i frontleti – Ponovljeni zakon 6:8; 11:18
 7. kamenje uzeto iz sredine rijeke Jordan – Knjiga o Jošui 4:6
 8. određene riječi što su Filistejci govorili Jonatanu – 1. Knjiga o Samuelu 14:10
 9. ratarski usjevi tijekom tri sezone – 2. Knjiga o Kraljevima 19:29-34; Knjiga proroka Izaije 37:30
 10. kretanje sjene na stubama – 2 Knjiga o Kraljevima 20:8-11; Isa. 38:5-8
 11. rođenje sina Ahazu – Knjiga proroka Izaije 7:11.14
 12. žrtvenik u Egiptu – Knjiga proroka Izaije 19:19-22
 13. YHVH obznanjen narodima – Knjiga proroka Izaije 66:18-19 (usp. Iz 11:10.11-16; 19:22)
 14. znak na čelu vjernih sljedbenika u Jeruzalemu – Knjiga proroka Ezekielu 9:4 (usp. Otk 7:3; 14:1)
- Vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 1224-1228, “*Sign and Symbol: Theology of*”.
- C. Često se koristi u Knjizi proroka Izaije:
1. posebno rođenje, Izaija 7:14
 2. djeca od Izaije, Izaija 8:18
 3. žrtvenik i stup u Egiptu, Izaija 19:19-20
 4. halja od Izaije, Izaija 20:3
 5. žetva, Izaija 37:30
 6. pošteta Asirije za Jeruzalem, Izaija 38:7
 7. iscjeljenje Ezekije, Izaija 38:7
 8. lažni znakovi, Izaija 44:25
 9. ratarski blagoslovi, Izaija 55:13
 10. misionari narodima, Izaija 66:19.

II. STARI ZAVJET – BDB 68, KB 559

Pojmovi “čudo”, “znak”, “predznak” (BDB 68, KB 559) su istoznačnice (usp. Pnz 4:34; 7:19; 29:2) s pojmovima “znak”, “žig” (BDB 16, KB 26). Često se koristi u Knjizi Izlaska i Ponovljenome zakonu, ali samo dva puta u Knjizi proroka Izaije (tj. Iz 8:18 i 20:3).

III. BDB ima dvije glavne uporabe:

- A. posebno očitovanje Božje sile (tj. pošasti iz Izlaska)
- B. znak budućih događaja ili simbolička djela što označavaju buduće događaje (usp. Iz 20:3; Ez 12:6-11; 24:24; Zah 3:8).

Ovi pojmovi pokazuju Božje znanje o budućnosti i Njegovu sposobnost određivanja smjera. On otkriva stvari Svome narodu kako bi se mogli pouzdati u Njega i slijediti Ga!

☐ **“Žrtvenik će se raspuknuti”** Ovo je bilo simbolički o YHVH-inoj osudi žrtava i tamjana što je bilo prineseno Njemu na ovome žrtveniku, kao i Jeroboama koji je mu ih je prinosio s vremena na vrijeme.

13:4 “Uхватite ga” Ovo je bila zapovijed od Jeroboama, dana usred njegova prinošenja žrtve. To je bio čin prkosa prema Božjoj riječi osude.

☐ **“njegova ruka ... osuši se”** Jeroboam je ispružio svoju ruku protiv YHVH-ina glasnika i YHVH je učinio da se ona “osuši” (BDB 386, KB 384, *Qal* IMPERFEKT s *waw*). Trenutačna potvrda Božjega znanja i sile ishodila je u nesposobnosti Jeroboama da povuče natrag svoju ruku.

Svrha je bila dvostruka:

1. pokazati neospornost dugotrajnoga pretkazanja
2. davanje Jeroboamu priliku da se pokaje (stih 6).

13:6 Kakva čudesna kratkoročna potvrda i čin milosti! Nakon tako snažnoga pokaza YHVH-ine sile, Jeroboam se ipak ne želi pokajati (stihovi 11-34). Njegov grijeh je to ozbiljniji u svjetlu YHVH-inih pretkazanja i čina milosti!

13:8 Ovo je snažno odbacivanje zajedništva s Betelom i Jeroboamovim kraljevstvom. Božja poruka čovjeku Božjem bila je vrlo posebna. Ovo osvjetljava tragediju u stihovima 26-32.

Jeroboam je grijesio u prisutnosti velikoga svjetla i bio je osuđen (i obnovljen). Čovjek Božji bio je prevaren (stih 18) ali neposlušnost Božjoj riječi imala je posljedice! Bog ne poštuje osobe (tj. Mojsijeva presuda).

13:10 Očito čovjek je Božji shvatio kako će biti reakcija na njegovo proročanstvo:

1. od Jeroboama
2. od svećenika u Betelu
3. od osoba iz sjevernih deset plemena.

Iznenadio ga je i izdao jedan od njegova vlastitog, prorok.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:11-19

¹¹Sad neki stari prorok živio je u Betelu; i njegovi su sinovi došli i rekli mu o svim djelima što je učinio čovjek Božji toga dana u Betelu; riječi što je on rekao kralju, ove oni također preniješe svome ocu. ¹²Njihov otac im reče: "Kojim je putem išao?" Sad njegovi su sinovi vidjeli put kojim je došao čovjek Božji iz Judeje. ¹³Potom on reče svojim sinovima: "Osedlajte magarca za mene." Tako oni su mu osedlali magarca i on odjaše na njemu. ¹⁴Tako on pođe za čovjekom Božjim i nađe ga kako sjedi pod hrastom; i on mu reče: "Jesi li ti čovjek Božji koji je došao iz Judeje?" I on reče: "Jesam." ¹⁵Onda mu reče: "Dodi kući sa mnom i pojedij kruha." ¹⁶On reče: "Ne mogu se vratiti s tobom, niti ići s tobom, niti ću jesti kruha ni piti vode s tobom na ovome mjestu. ¹⁷Jer došla mi je zapovijed po riječi GOSPODINA: "Ti nećeš jesti kruha, ni piti vode tamo; nemoj se vraćati putem kojim si došao." ¹⁸On mu reče: "Ja sam isto prorok kao i ti, i meni je rekao anđeo po riječi GOSPODINOVOJ, govoreći: "Dovedi ga natrag sa sobom k svojoj kući, kako bi on mogao jesti kruha i piti vode." ¹⁹Ali on mu je lagao. ¹⁹Tako on se vrati natrag s njim, i jeo je kruha u njegovoj kući i pio vode.

13:11 "neki stari prorok" Pitanje je je li on bio dio novih Jeroboamovih žrtvenika ili prorok prije nego li se žrtvenik raspuknuo. Ovaj je čovjek problematičan.

Izgleda da je on bio:

1. tragač za slavom
2. lažljivac
3. ali i čovjek koji se boji YHVH (stihovi 30-33).

13:12 "njegovi ... sinovi" MT ima JEDNINU ali LXX i Pešita imaju MNOŽINU, što izgleda odgovara stihu 13. *The UBS Text Project*, str. 321, daje MT ocjenu "B" (neka sumnja) te predlaže prijevod "jedan od njegovih sinova" kao kompromis.

13:18 Zabilježite kako je stari prorok prevario čovjeka Božjeg riječima:

1. i ja sam isto prorok kao i ti (stih 20)
2. govorio mi je anđeo.

I onda i sad, Božji ljudi ne mogu prihvatiti poruku od nekoga tko tvrdi da je sljedbenik Božji, niti prihvatiti duhovnu poruku iz druge ruke. Mi moramo biti vjerni onome što otkrivenje (tj. Pismo) kaže. Budite pozorni od takozvanih "proroka". Ako se poruka suproti onome što kaže Pismo, to je lažno otkrivenje (tj. Gal 1:8).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:20-25

²⁰Sad dogodi se, dok su oni sjedili za stolom, da riječ GOSPODINOVA dode proroku koji ga je doveo natrag; ²¹i on povika čovjeku Božjem koji je došao iz Judeje, govoreći: "Ovako kaže GOSPODIN: "Zato jer nisi poslušao zapovijed GOSPODINOVU, i nisi ispunio zapovijed što ti je GOSPODIN tvoj Bog zapovjedio, ²²nego si se okrenuo i jeo kruh i pio vode na mjestu za koje ti je On rekao: "Ne jedi kruh i ne pij"; tvoje tijelo neće doći do groba tvojih

očeva.”²³I dogodi se nakon što je jeo kruh i nakon što je pio, da osedla magarca za njega, za proroka kojeg je doveo natrag. ²⁴Sad kad je on otišao, sretne ga lav na putu i ubije ga, i njegovo je tijelo bilo bačeno na cestu, s magarcem koji je stajao pokraj; lav je isto tako stajao pokraj tijela. ²⁵I gle, ljudi su prolazili i vidjeli tijelo bačeno na cestu, i lava kako stoji pokraj tijela; tako oni dodoše i rekoše *to* u gradu gdje je živio stari prorok.

13:24 “lav” [Vidjeti Posebnu temu: Lavovi u SZ-u \(BDB 71, KB 87\)](#).

☐ “lav je isto tako stajao” Ovo je još jedan nadnaravan događaj. Lav je ubio čovjeka ali nije jeo njegovo tijelo. Isto tako, lav nije napao magarca. Ovo starom proroku ne bi promaklo.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:26-32

²⁶Sad kad je prorok koji ga je skrenuo natrag s puta čuo *to*, reče: “To je čovjek Božji, koji nije poslušao zapovijed GOSPODINOVI; zato ga je GOSPODIN predao lavu, koji ga je razderao i ubio ga, prema riječi GOSPODINOVI koju mu je On rekao.” ²⁷Potom reče svojim sinovima: “Osedlajte mi magarca.” I oni su *ga* osedlali. ²⁸On ode i nade njegovo tijelo bačeno na cestu s magarcem i lavom koji su stajali pokraj tijela; lav nije pojeo tijelo niti rastrgao magarca. ²⁹Tako prorok uze tijelo čovjeka Božjeg i položi ga na magarca i dovede ga natrag, i on dođe u grad staroga proroka kako bi žalovao i pokopao ga. ³⁰On položi tijelo u svoj vlastiti grob, i oni žalovaše nad njim, govoreći: “Jao, brate moj!” ³¹Nakon što ga je pokopao, on reče svojim sinovima, kazujući: “Kad ja umrem, pokopajte me u grob u kojem je čovjek Božji pokopan; položite moje kosti pokraj njegovih kostiju. ³²Jer ono će se jamačno dogoditi što je on vikao po riječi GOSPODINOVI protiv žrtvenika u Betelu i protiv svih kuća na uzvišicama koje su u gradovima Samarije.”

13:32 “će se jamačno dogoditi” Ovo je pojačan gramatički oblik (tj. INFINITIV APSOLUT i IMPERFEKT GLAGOLA od istoga korijena, BDB 224, 243).

☐ “svih kuća na uzvišicama” Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 12:31.

☐ “Samarije” [Samarija] Ovo nije bio glavni grad sve do vladavine Omrija (tj. 1. Kr 16:24). Ova referenca ukazuje na kasnijega urednika.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 13:33-34

³³Nakon ovoga događaja Jeroboam se nije okrenuo od svoga zlog puta, nego je ponovno postavljao za svećenke uzvišica između svega naroda; sve koji su htjeli, on je zaredio, da budu svećenici uzvišica. ³⁴Ovaj događaj postao je grijeh domu Jeroboama, čak da *ga* izbriše i uništi *ga* s lica zemlje.

13:33 U prisutnosti velikoga svjetla (tj. znak), Jeroboam je odbio pokajati se. Ovo je, zapravo, ono što “smrtni grijeh” i “neoprostiv grijeh” NZ-a predstavlja.

[Vidjeti Posebne teme: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”; i: Smrtni grijeh.](#)

POSEBNA TEMA: EGZEGETSKI POSTUPCI ZA TUMAČENJE “NEOPROSTIVOG GRIJEHA”

A. Zapamtite da Evanđelja odražavaju židovsku okolnost:

1. dvije vrste grijeha ([vidjeti Posebnu temu dolje: Nehotimični grijesi \[SZ\]](#), usp. Lev 4:2.22.27; 5:15.17-19; Br 15:27-31; Pnz 1:43; 17:12-13):
 - a. nehotimičan
 - b. hotimičan
2. židovska okolnost prije Pedesetnice (tj. ispunjenje Evanđelja [tj. smrt, uskrsnuće, uznesenje] i posebno osnaživanje Duha nije se još dogodilo).

- B. Zabilježite književni okvir Evanđelja po Marku 3:22-30:
1. nevjera Isusove vlastite obitelji (usp. Mk 3:31-32)
 2. nevjera farizeja (usp. Mk 2:24; 3:1.6.22).
- C. Usporedite paralele Evanđelja, gdje se naslov “Sin Čovječji” mijenja na “sinovi čovječji”:
1. Evanđelje po Mateju 12:22-37 (tj. 12:32: “riječ protiv Sina Čovječjega”)
 2. Evanđelje po Luki 11:14-26; 12:8-12 (tj. 12:10: “riječ protiv Sina Čovječjega”)
 3. Evanđelje po Marku 3:28 (tj. “Svi grijesi bit će oprošteni sinovima čovječjim”).

Neoprostiv grijeh je neprekidno odbacivanje Isusa u prisutnosti velikoga svjetla. Farizeji su jasno razumjeli ali odbacili su vjerovati. U ovome smislu to je povezano sa “smrtni grijeh” u 1. Ivanovoj poslanici ([vidjeti Posebnu temu dolje: Smrtni grijeh](#)).

POSEBNA TEMA: SMRTNI GRIJEH (1. Ivanova poslanica)

A. HERMENEUTIČKA RAZMATRANJA:

1. primjerena identifikacija mora biti povezana s povijesnom okolnošću 1. Ivanove poslanice:
 - a. prisutnost gnostičkih krivih učitelja (vidjeti Posebnu temu u 1. Kor 1:12: Gnosticizam) u crkvama (usp. 1. Iv 2:19.26; 3:7; 2. Iv 7):
 - (1) “cerintskih”. “Gnostici su naučavali da je čovjek Isus primio Kristov duh kod svoga krštenja i da ga je Kristov duh napustio prije njegove smrti na križu” (usp. 1. Iv 5:6-8)
 - (2) “doketskih”. Gnostici su učili da je Isus bio Božanski duh, ne pravo ljudsko biće (usp. 1. Iv 1:1-3)
 - (3) gnosticizam otkriven u spisima drugoga stoljeća odražava da se u ljudskome tijelu očituju dva različita gledišta:
 - (a) budući je istina bila otkrivena umu, ljudsko tijelo bilo je nevažno duhovnoj kraljevini. Prema tome, štogod ono želi može imati. Na ove se često upućivalo kao na antinomialne /proturječne ili libertanske /sladostrastne gnostike
 - (b) druga je skupina zaključila da budući je tijelo samo po sebi zlo (tj. grčko učenje), svaka tjelesna želja mora biti izbjegnuta. Ovi su bili nazivani “asketskim” gnosticima
 - b. ovi krivi učitelji napustili su crkvu (usp. 1. Iv 2:19), ali njihov utjecaj nije!
2. primjerena identifikacija mora biti povezana s književnim okvirom čitave Poslanice:
 - a. 1. Ivanova bila je pisana kako bi suzbila krivo učenje i istinske vjernike učinila sigurnima
 - b. ove dvije svrhe mogu se vidjeti u ispitima istinskih vjernika:
 - (1) doktrinarno:
 - (a) Isus je bio pravi čovjek (usp. 1. Iv 1:1-3; 4:14)
 - (b) Isus je bio pravi Bog (usp. 1. Iv 1:2; 5:20)
 - (c) ljudi su grješni i odgovorni svetome Bogu (usp. 1. Iv 1:6.10)
 - (d) ljudima je i oprošteno te su učinjeni ispravnima s Bogom:
 - i. Isusovom smrću (usp. 1. Iv 1:7; 2:1-2; 3:16; 4:9-10.14; 5:6-8)
 - ii. vjerom u Isusa (usp. 1. Iv 1:9; 3:23; 4:15; 5:1.4-5.10-12.13):
 - (2) praktično (pozitivno):
 - (a) način života poslušnosti (usp. 1. Iv 2:3-5; 3:22.24; 5:2-3)
 - (b) način života ljubavi (1. Iv 2:10; 3:11.14.18.23; 4:7.11-12.16-18.21)
 - (c) način života Kristo-sličnosti (ne griješi, usp. 1. Iv 1:7; 2:6.29; 3:6-9; 5:18)
 - (d) način života pobjede nad zlom (usp. 1. Iv 2:13.14; 4:4; 5:4)
 - (e) Njegova riječ prebiva u njima (usp. 1. Iv 1:10; 2:14)
 - (f) oni imaju Duha (usp. 1. Iv 3:24; 4:4-6.13)
 - (g) odgovorena molitva (usp. 1. Iv 5:14-15)

- (3) praktično (negativno):
 - (a) način života grijeha (usp. 1. Iv 3:8-10)
 - (b) način života mržnje (usp. 1. Iv 2:9.11; 3:15; 4:20)
 - (c) način života neposlušnosti (usp. 1. Iv 2:4; 3:4)
 - (d) ljube svijet (usp. 1. Iv 2:15-16)
 - (e) niječu Krista (niječu Oca i Sina, usp. 1. Iv 2:22-23; 4:2-3; 5:10-12)

- 3. primjerena identifikacija mora biti povezana s posebnim temama u mjerodavnom tekstu (usp. 1. Iv 5:16-17):
 - a. odnosi li se pojam “brat” u 1. Ivanovoj 5:16 i na onog koji čini grijeh koji ne vodi u smrt i na one koji čine grijeh koji vodi u smrt?
 - b. jesu li prijestupnici koji su jednom napravili prijestup članovi Crkve (usp. 1. Iv 2:19)?
 - c. što je tekstualna važnost:
 - (1) bez ČLANA s pojmom “grijeh”?
 - (2) GLAGOL “vidi” kao TREĆI RAZRED KONDICIONALA s AORISTOM AKTIVNOGA KONJUNKTIVA?
 - d. kako mogu molitve jednoga kršćanina (usp. Jak 5:15-16) obnoviti vječni život, zōē, drugome bez osobnoga pokajanja toga grješnika?
 - e. kako se 1. Ivanova 5:17 odnosi na vrste grijeha (smrtni, ne-smrtni)?

B. TEOLOŠKE POTEŠKOĆE:

- 1. smije li tumač pokušati povezati ovaj tekst s:
 - a. “neoprostivim” grijehom iz Evanđelja (vidjeti Posebnu temu gore: Egzegetski postupci za tumačenje “neoprostivog grijeha”)
 - b. “jednom izašli” iz Poslanice Hebrejima 6 i 10.

Okvir 1. Ivanove poslanice izgleda kako je uspoređan s neoprostivim grijehom farizeja u Isusovu vremenu (usp. Mt 12:22-37; Mk 3:22-29) kao i s nevjerajućim Židovima Poslanice Hebrejima 6 i 10. Sve tri skupine (farizeji, nevjerajući Židovi, i gnostički krivi učitelji) jasno su čuli Evanđelje, ali odbacili su pouzdati se u Isusa Krista
- 2. smiju li suvremena denominacijska pitanja biti rešetka za viđenje ovoga teksta?

Evanglikalizam je prenaplašavao početak kršćaninova iskustva a zanemario neprekidan način života dokaza istinske vjere. Naša suvremena teološka pitanja šokirala bi kršćane prvoga stoljeća. Mi želimo “izvjesnost” temeljenu na izdvojenim biblijskim “dokaznim tekstovima” i našima vlastitim logičkim oduzimanjima ili denominacijskim predrasudama.

Naša teološka pitanja, rešetke, i različitosti odražavaju naše vlastite nesigurnosti. Mi želimo više obavijesti i objašnjenja nego što Biblija osigurava, tako naše sustavne teologije uzimaju neke male kriške Pisma i ispletu ogromne mreže logičkih, zapadnjačkih, posebnih doktrina!

Isusove riječi u Evanđelju po Mateju 7 i Marku 7 bile su primjerene za Ranu crkvu! Isus traži učenike, ne odluke, dugoročni način života vjere, ne kratkoročni pojam emocionalne vjere (usp. Mt 13:10-23; 28:18-20; Iv 8:31-59). Kršćanstvo nije izdvojeni prošli čin, nego neprekidno pokajanje, vjera, poslušnost, i ustrajnost. Kršćanstvo nije karta za Nebo, kupljena u prošlosti, niti polica osiguranja protiv požara uzeta kako bi nekoga zaštitila od načina života sebičnosti, bezbožnoga življenja! Vidjeti Posebnu temu u 1. Kor 1:8: Apostazija [otpadništvo] (aphistēmi).
- 3. upućuje li smrtni grijeh na fizičku smrt ili vječnu smrt? Ivanova uporaba pojma zōē u ovome okviru podrazumijeva suprotivost što upućuje na vječnu smrt. Je li moguće da Bog uzima doma (fizička smrt) djecu koja griješe? Suzvuk ovoga okvira jeste da su: (1) molitve braće /sestara vjernika i (2) osobno pokajanje prekršitelja povezane kako bi se obnovili vjernici, ali ako nastave u načinu života što donosi sramotu vjernoj zajednici, onda ishod može biti “u nezgodan trenutak” ili rani fizički rastanak od ovog života (usp. When Critics Ask od Normana Geislera i Thomasa Howea, str. 541).

13:34 Što je bio veliki grijeh Jeroboama?:

- 1. gradnja rivalskih hramova (1. Kr 12:30)
- 2. imenovanje ne-levitskih svećenika
- 3. ne-pokajanje u svjetlu YHVH-ina znaka
- 4. navođenje Judeje na sličan grijeh (usp. 2. Kr 17:19-23).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Što je razlika između “čovjeka Božjeg” i proroka?
2. Zašto je spominjanje Jošije toliko iznenađujuće i čudesno?
3. Zašto je grijeh Jeroboama bio toliko stravičan?
4. Zašto je YHVH dao Jeroboamu znak?
5. Zašto ovo poglavlje ponavlja izričaj “riječ GOSPODINOVA” toliko često?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 14

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Ahija prorokuje protiv kralja	osuda kuće Jeroboama	zaključak vladavine Jeroboama i sin Roboama	smrt sina Jeroboama	nastavak vladavine Jeroboama I. (931.-810.)
14:1-3 14:4-5	14:1-4	14:1-3 14:4-5a	14:1-3 14:4-5a	14:1-18
14:6-14	14:5-16	14:5b-14	14:5b-11	
14:15-16 14:17-18		14:15-16 14:17-18	14:12-16	
14:19-20 Roboam obmanjuje Judeju	14:17-18 smrt Jeroboama 14:19-20 Roboam vlada u Judeji	14:19-20	14:17-18 smrt Jeroboama 14:19-20 Roboam kralj Judeje	14:19-20 vladavina Roboama (931.-913.)
14:21-24	14:21-24	14:21-24	14:21 14:22-24	14:21-24
14:25-28 14:29-31	14:25-28 14:29-31	14:25-28 14:29-31	14:25-28 14:29-31	14:25-28 14:29-31

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:1-3

¹U to vrijeme razbolio se Abija sin Jeroboama. ²Jeroboam reče svojoj ženi: “Ustani, i preobuci se tako da oni neće znati da si ti žena od Jeroboama, i idi u Šilo; gle, Ahija prorok je tamo, onaj koji je govorio o meni *da ja neću biti kralj nad ovim narodom*. ³Uzmi deset hljebova sa sobom, *neke kolače* i posudu meda, i idi k njemu. On će ti reći što bude se dogodilo s dječakom.”

14:1 “Abija sin Jeroboama” LXX ima puno više informacija o ovome djetetu ali ne znamo izvor tih informacija. On je bio:

1. najstarije dijete
2. omiljeno dijete
3. jedino pobožno dijete (usp. stih 13).

▣ **“razbolio se”** Mi ne znamo vrstu oboljenja ali izgleda kako je to bila prigoda da YHVH otkrije Svoju osudu kroz Ahiju Jeroboamu (stih 2).

14:2 Je li ovo prerašavanje bilo zato da se Ahija prevvari ili kako bi se prikrilo da Jeroboam ide proroku u Judeju?

▣ **“Šilo”** Ovo je bilo u mjestu gdje je Jošua podijelio plemena ždrijebom. To je bilo mjesto hrama za vrijeme razdoblja Sudaca i dom Ahije (NIDOTTE, tom 4, str. 1220-1223).

▣ **“Ahija prorok”** Ovo je isti glasnik kojeg je YHVH upotrijebio da ponudi Jeroboamu trajnu dinastiju ako će biti poslušan Savezu u 1. Knjizi o Kraljevima 11:29-40.

[Vidjeti Posebnu temu: Starozavjetno proročanstvo.](#)

14:3 Bilo je očekivano da se proroku donese dar (NIDOTTE, tom 4, str. 342) u hrani kad mu se postavi pitanje (usp. 1. Sam 9:7; 1. Kr 13:7; 2. Kr 5:15; 8:8-9).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:4-5

⁴Jeroboamova žena učini tako, te ustane i ode u Šilo, i dođe kući k Ahiji. Sad Ahija nije mogao vidjeti, jer njegove oči bile su slabe zbog njegove starosti. ⁵Sad GOSPODIN je rekao Ahiji: “Gle, žena od Jeroboama dolazi k tebi kako bi te ispitala glede njenoga sina, jer on je bolestan. Ti ćeš joj reći ovako i ovako, jer kad ona dođe pretvarat će se da je neka druga žena.”

14:4 “jer njegove oči bile su slabe zbog njegove starosti” Izak je u starosti imao isti problem (usp. Post 27:1), kao i Jakov /Izrael (usp. Post 48:10). Svećenik u Šilu, Eli, također je u starosti imao probleme s očima (1. Sam 3:3).

Ovi su problemi uobičajeni svim ljudima. Bog dopušta da stari ljudi budu slabi, čak i Njegove posebne sluge. Nemojte dopustiti da vas fizički ili emocionalni problemi navedu na preispitivanje o Božjoj ljubavi i srbi za vas!

[Vidjeti Posebnu temu: Ljudsko starenje.](#)

14:5 Ovo je vrlo specifična informacija. Očito je YHVH komunicirao Svojim prorocima. Točno kako neizvjesno je. Koristio je mnogo načina:

1. riječima
2. kroz snove /vidjenja
3. djelima
4. okolnostima.

[Vidjeti Posebnu temu: Nadahnuće \(inspiracija\).](#)

POSEBNA TEMA: NADAHNUIĆE (INSPIRACIJA)

Ovo je tvrdnja vjere da je Bog bio djelatno uključen Svojim Duhom u objavljivanju Svojih djela, obećanja, i volje za čovječanstvo. To je “ta” Božanska samo-objava! Ova samo-objava nazvana je “otkrivenje”.

Njegova objava za buduće naraštaje nazvana je “nadahnuće”.

Jedina uporaba riječi “nadahnuće” u Bibliji je u 2. Timoteju poslanici 3:16 i doslovno znači “Bog je izdahnuo”.

Zabilježite kako “Pismo” u NZ-u uvijek upućuje na SZ (tj. 2. Tim 2:15 upućuje na Timotejev židovski odgoj).

Zabilježite dvostruku svrhu Pisma:

1. mudrost što vodi k spasenju, 2. Timoteju poslanica 3:15
2. vježbanje u pravednosti, 2. Timoteju poslanica 3:16.

Zabilježite kako Evanđelje po Ivanu 5:39; 1. Poslanica Korinćanima 15:3-4; i 1. Petrova poslanica 1:10-12 vide SZ kao usmjeravanje prema Kristu. Osobno Isus potvrđuje to u Evanđelju po Luki 24:25-27! Duh je vodio SZ-ne pisce (usp. 2. Pt 1:20-21). Crkva je prihvatila kanon ([vidjeti Posebnu temu: Kanon](#)) SZ-a. Oni su ga vidjeli kao potpuno nadahnutoga (usp. Mt 5:17-19). Međutim, oni su također shvatili kako je NZ, što sadrži Isusove riječi i djela, bio konačno otkrivenje (usp. Mt 5:21-48; Heb 1:1-2). Isus je puno, konačno, i dovršeno otkrivenje JHVH (usp. Iv 1:1-5.14; Kol 1:15-16). On ispunjava SZ-na obećanja o Mesiji (tj. Mt 26:31.56; 14:27.49; Lk 20:17; Iv 12:14-16; 13:18; 15:25; 17:12; 19:24-36; Djela 1:16; 3:18.21-26; 4:25-28).

Duh mora otvoriti um i srce prije negoli netko može razumjeti (usp. Djela 8:34-35; 13:27). Duh je vodio biblijske pisce da ljudskim riječima, idiomima, i slikovitim prikazima izraze istine Božje samo-objave u Isusu (usp. Iv 14:26; 15:26-27; 1. Kor 2:10-11.13-16).

Dobra kratka raspra je u *Christian Theology*, 2. izdanje, str. 224-245 od Millarda J. Ericksona.

Dobra raspra o književnome postupku društva što je temeljen na "usmenome" do pisanih spisa nalazi se i u *The Lost World of Scripture* (2013.) od Johna H. Waltona i D. Brent Sandya.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:6-14

⁶Kad je Ahija čuo zvuk njenih koraka na ulaznim vratima da dolazi, reče: "Udi, ženo od Jeroboama, zašto se pretvaraš da si neka druga žena? Jer ja sam poslan k tebi s teškom porukom. ⁷Idi, reci Jeroboamu: 'Ovako govori GOSPODIN Bog Izraelov: "Zato jer sam te Ja uzvisio među narodom i učinio te vodom nad Mojim narodom Izraelom, ⁸i istrgnuo kraljevstvo od kuće Davidove i dao ga tebi – ipak ti nisi bio kao Moj sluga David, koji je držao Moje zapovijedi i slijedio Me sa svim svojim srcem, činio samo ono što je pravo u Mome pogledu; ⁹ti si i napravio više zla nego svi koji su bili prije tebe, i otišao si i napravio sebi druge bogove i lijevane kipove kako bi Me izazvao na bijes, i bacio si Me iza svojih leđa – ¹⁰zato gle, Ja donosim propast na kuću Jeroboamovu, i odrezat ću od Jeroboama svako muško, i robove i slobodnjake u Izraelu, i Ja ću očistiti dom Jeroboama, kao što netko čisti izmet sve dok ga ne nestane. ¹¹Svakoga tko iz Jeroboamove kuće umre u gradu psi će ga proždrijeti. A onoga koji umre u polju ptice nebeske će ga pojesti; jer GOSPODIN je rekao to.'" ¹²Sad ti, ustani, idi svojoj kući. Kad budu tvoje noge ušle u grad dijete će umrijeti. ¹³Cijeli Izrael žalovat će za njim i pokopati ga, jer on jedini iz Jeroboamove obitelji sići će u grob, jer u njemu se našlo nešto dobro prema GOSPODINU Bogu Izraelovu u kući od Jeroboama. ¹⁴Štoviše, GOSPODIN će podići za Sebe kralja nad Izraelom koji će istrijebiti dom Jeroboamov od ovoga dana i odsada pa nadalje."

14:7-8 Ovo upućuje na Ahijino ranije proročanstvo u 1. Knjizi o Kraljevima 11:29-40.

14:7 "Bog Izraelov" Ovo je starija uporaba riječi, kao što je Bog Jakovljevi. U to vrijeme ime "Izrael" koristilo se za sjevernih deset plemena.

[Vidjeti Posebnu temu: Izrael \(ime\).](#)

14:8 "ipak ti nisi bio kao Moj sluga David" David je postao poseban tip pobožnoga kralja. On nije bio bezgrješan ali imao je srce za YHVH-u (tj. poslušnost Savezu).

[Vidjeti Posebne teme: Mesija \(iz Knjige proroka Daniela 9:26\); Moj Sluga; i: Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\).](#)

POSEBNA TEMA: MESIJA (iz Knjige proroka Daniela 9:26)

Poteškoća u tumačenju ovoga pojma leži u različitim uporabama povezanim s pojmom "Mesija" ili "pomazanik" (BDB 603, KB 645). Pojam je bio korišten za stavljanje posebnoga ulja na osobu kako bi se označio Božji poziv i opremanje za određeni zadatak vodstva:

1. korišten o židovskim kraljevima (npr. 1. Sam 2:10; 12:3; 24:6.10; 2. Sam 19:21; 23:1; Ps 89:51; 132:10.17; Tuž 4:20; Hab 3:13; "Pomazani knez" u Dn 9:25)
2. korišten o židovskim svećenicima (tj. "pomazani svećenici", Izl 29:7; npr. Lev 4:3.5.16; 6:15; 7:36; 8:12; moguće Ps 84:9-10; i 133:2)
3. korišten o patrijarsima, i prorocima (usp. Post 26:7; 1. Ljet 16:22; Ps 105:15, što upućuje na zavjetni narod skupno; moguće Hab 3:13)
4. korišten o prorocima (usp. 1. Kr 19:16; moguće 1. Ljet 29:22)
5. korišten o Kiru (usp. Iz 45:1)
6. #1 i #2 kombinirane su u Psalmu 110 i Knjizi proroka Zaharije 4
7. korišten o Božjemu posebnom dolasku, Davidovskome Kralju kako bi donio Novo doba pravедnosti:
 - a. loza Jude (usp. Post 49:10)
 - b. dom Jišaja (usp. 2. Sam 7)

- c. sveopća vladavina (usp. Ps 2; Iz 9:6; 11:1-5; Mih 5:1-4 i dalje)
- d. služba potrebitima (usp. Iz 61:1-3).

Ja sam osobno privučen identifikacijom “pomazanika” s Isusom iz Nazareta (usp. Iv 1:41; 4:25) zbog:

1. uvođenja vječnoga Kraljevstva u Knjizi proroka Daniela 2 tijekom Četvrtoga kraljevstva
2. uvođenja “Sina Čovječjega” u Knjizi proroka Daniela 7:13 kome je bilo dato vječno Kraljevstvo
3. rečenice o iskupljenju u Knjizi proroka Daniela 9:24, čiji naglasak ide prema vrhuncu povijesti paloga svijeta
4. Isusove uporabe Knjige proroka Daniela u NZ-u (usp. Mt 24:15; Mk 13:14).

Mora biti dopušteno da je ovo rijedak naslov u SZ-u, moguće jedino u Knjizi proroka Daniela 9:25. Također se mora znati da Isus ne odgovara SZ-nim sveopćim opisima Mesije:

1. nije vođa u Izraelu
2. nije službeno pomazan od svećenika
3. nije Spasitelj samo Izraela
4. nije samo “Sin Čovječji”, nego šokantno i “Sin Božji”.

▣ **“Moje zapovijedi”** [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

14:9 “ti si i napravio više zla nego svi koji su bili prije tebe” Ovo je hiperbolička izjava budući je Jeroboam bio prvi kralj Izraela. To je slično slici iz Knjige Propovjednika 1:16 (tj. “više od svih koji su bili u Jeruzalemu prije mene”, samo je David bio u Jeruzalemu prije Salomona).

▣ **“napravio sebi druge bogove”** Ovo ne upućuje samo na dva teleta u Danu i Betelu, nego i na mjesne uzvišice gdje su:

1. štivali *Baala* podizanjem stupa od kamena (NIDOTE, tom 4, str. 422-428)
2. štivali *Ašeru* izrezbarenim drvenim kolcem ili živim drvom (NIDOTTE, tom 3, str. 562-563,633).

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

▣ **“kako bi Me izazvao na bijes”** Ovaj pojam (BDB 494, KB 491, *Hiphil* INFINITIVNA GRAĐA) koristio se o stavu YHVH prema idolopoklonstvu (usp. Pnz 4:25; 21:29; 32:16.28; 1. Kr 14:9.15; 16:16.21.32.36; 22:54; 2. Kr 17:11; 23:19; 2. Ljet 28:25; Neh 3:37; Jer 7:18-19; 11:17; 32:29.32; 44:3).

[Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva.](#)

▣ **“i bacio si Me iza svojih leđa”** Ovaj i slični idiomi (BDB 1020, KB 1527, *Hiphil* PERFEKT) označavaju čin odbacivanja ignoriranjem YHVH-ina Zakona (usp. Neh 9:26; Ps 50:17; Jer 2:27; 32:33; Ez 23:35).

Ovaj je idiom korišten u pozitivnome smislu o YHVH-i koji oprašta grijeh u Knjizi proroka Izaije 38:17 (tj. daleko od očiju, daleko od uma).

Koristi se o YHVH koji odbacuje Svoj zavjetni narod zbog njihove neprekidne neposlušnosti u Knjizi proroka Jeremije 18:17.

Molim vas pogledajte moju egzegetsku bilješku dolje iz **Knjige proroka Ezekiel 33:32-33**:

Ezekiel 33:32 “jer oni slušaju tvoje riječi ali ih ne vrše” Oni slušaju, ali ne čine (tj. oprečno od *shema*). Ovo je osuda “religijskih ljudi”, usp. Mt 7:24-27; Jak 1:23-25).

Izgnanici su voljeli slušati i promatrati poruke od Ezekiel 33, ali zapravo nisu im vjerovali. On je bio samo predstava u gradu. Ovo bi se sve promijenilo s vijestima od preživjeloga izgnanika kako se uistinu dogodilo ono što je Ezekiel pretkazao (usp. Ez 33:33).

[Vidjeti Posebnu temu: Čuvati /držati \(iz Ponovljenoga zakona 5:10\).](#)

33:33 Obilježje pravih proroka jeste to da se sve što oni proriču (osim ako se dogodi pokajanje, tj. Jona) ostvaruje (usp. Ez 33:29; 13:6; Pnz 18:22; Jer 28:9). Ezekiel je bio u pravu glede Judeje i Jeruzalema i u pravu glede uništenja naroda! Isto tako on bi bio u pravu glede oprosta i obnove koji dolaze!

[Vidjeti Posebnu temu: Starozavjetno proročanstvo.](#)

14:10 “svako muško” Ovo je doslovni hebrejski idiom za muškarce - “njega koji mokri uza zid” (usp. 1. Sam 25:22.34; 1. Kr 14:10; 16:11; 21:21; 2. Kr 9:8).

NASB, NKJV, NRSV, JPSOA	“i robove i slobodnjake”
TEV	“mlade i stare podjednako”
NJB	“zarobljene ili slobodne”
REB	“bili još pod zaštitom obitelji ili ne”
LXX	---izostavljeno---
Pešita	“što ima autoritet”
AB (str. 379)	“ograničene i napuštene”
Akadski idiom	“oženjene i samce”

MT ima dva *Qal* PASIVNA PARTICIPA:

1. okovani – BDB 783, KB 870 (doslovno “obuzdani”)
2. slobodni – BDB 736 I, KB 806 (doslovno “odriješeni”).

Ovaj neizvjestan idiom nađen je i u Ponovljenome zakonu 32:36d; 1. Knjizi o Kraljevima 16:11; 21:21; 2. Kraljevima 9:8; 14:26. U 1. Kraljevima 16:11 preveden je “rođaci ili prijatelji”. Ova dva GLAGOLA uvijek su dana kao suprotni parovi. Dakle, može označavati “sve”. Vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 364, #3.

14:10

NASB, TEV, NJB, REB, JPSOA	“čisti”
NKJV	“odstranjuje”
NRSV	“proždire”
LXX	–izostavljeno–

MT ima GLAGOL (BDB 128, KB 145, usp. 1. Kr 16:3; 21:21) dva puta:

1. *Piel* PERFEKT s *waw*
2. *Piel* IMPERFEKT.

Gnoj se spaljivao za ogrjev (usp. Ez 4:12.15) u vremenima opsade ili drugih nedaća.

Isti hebrejski korijen, בער, također može značiti “pomesti” ili “očistiti” (KB 146 II, upotrijebljen više od 20 puta u Pnz; i u 1. Kr 22:46; 2. Kr 23:24), ali ovo je jedino mjesto gdje je upotrijebljen u ovome značenju.

[Vidjeti Posebnu temu: Vatra \(BDB 77, KB 92\).](#)

POSEBNA TEMA: VATRA (BDB 77, KB 92)

Vatra ima i pozitivne i negativne konotacije u Pismu.

A. Pozitivno:

1. grije (usp. Iz 44:15; Iv 18:18)
2. svijetli (usp. Iz 50:11; Mt 25:1-13)
3. kuha /peče (usp. Izl 12:8; Iz 44:15-16; Iv 21:9)
4. pročišćava (usp. Br 31:22-23; Izr 17:3; Iz 1:25; 6:6-8; Jer 6:29; Mal 3:2-3)
5. Božja svetost (usp. Post 15:17; Izl 3:2; 19:18; Ez 1:27; Heb 12:29)
6. Božje vodstvo (usp. Izl 13:21; Br 14:14; 1. Kr 18:24)
7. Božje osnaživanje (usp. Djela 2:3)
8. Božja zaštita (usp. Zah 2:5).

B. Negativno:

1. spaljuje (usp. Jš 6:24; 8:8; 11:11; Mt 22:7)
2. uništava (usp. Post 19:24; Lev 10:1-2)
3. bijes /gnjev (usp. Br 21:28; Iz 10:16; Zah 12:6)
4. kazna (usp. Post 38:24; Lev 20:14; 21:9; Jš 7:15)
5. znak krive eshatologije (usp. Otk 13:13).

- C. Božji gnjev protiv grijeha često je izražen u slici vatre:
1. Njegov gnjev spaljuje (usp. Hoš 8:5; Sef 3:8)
 2. On izljeva vatru (usp. Nah 1:6)
 3. vječni život (usp. Jer 15:14; 17:4; Mt 25:41; Juda stih 7)
 3. eshatološki sud (usp. Mt 3:10; 5:22; 13:40; Iv 15:6; 2. Sol 1:7; 2. Pt 3:7-10; Otk 8:7; 16:8; 20:14-15).
- D. Vatra se često ukazuje u teofanijama. NIDOTTE, tom 1, str. 534, ima dobar popis o tome kako Bog otkriva Sebe i Svoju volju koristeći sliku “vatre”:
1. Bog je plamena baklja /zublja – Knjiga Postanka 15:17
 2. Bog se ukazuje u gorućem grmu – Knjiga Izlaska 3:2
 3. stup od vatre – Knjiga Izlaska 13:21.22; 14:24; Brojevi 9:15; 14:14; Psalam 78:14; 105:39
 4. izgovara otkrivenje iz središta vatre – Ponovljeni zakon 4:12.15.33.36; 5:4.22.24.26; 9:10; 10:4
 5. povezano s Njegovim silaskom na gori Sinaj – Knjiga Izlaska 19:18; 24:17
 6. u munji – Knjiga proroka Izaije 29:6; 30:27.30; Psalam 50:3
 7. vatra suda koja pročišćava
 8. osobna prisutnost dolazi u vatri – Knjiga proroka Izaije 66:15-16.
- E. Kao i toliko mnogo slika u Bibliji (tj, kvasac, lav) vatra može biti blagoslov ili prokletstvo ovisno o okviru.

14:11 “psi će ... proždrijeti” Neprimjeren ukop bio je strašna stvar (tj. 1. Kr 13:22.24, neimenovan čovjek Božji). Ova strašna osuda nađena je i u 1. Knjizi o Kraljevima 16:4 i 21:24. To je nagoviješteno u Ponovljenome zakonu 28:26. Ista se slika koristi i u formuli prokletstva u ugovorima s Bliskoga Istoka toga vremenskoga razdoblja.

▣ **“jer GOSPODIN je rekao to”** YHVH-ina riječ uvijek se ispunjava (usp. Iz 14:24; 25:10; 40:8; 45:23; 46:10; 55:8-11; 59:21; Mt 24:35). YHVH-ini naumi mogu biti promijenjeni kad se Njegov narod pokaje ali ako ne, ispunjenje je sigurno.

Poseban izričaj nađen ovdje često se ponavlja u 1. Knjizi o Kraljevima kako bi potvrdio poruku proroka (usp. 1. Kr 13:26; 15:29; 16:12.34; 17:16; 22:38).

14:13 Ovaj stih je misteriozan. Očito je postojalo nešto u tome djetetu što je izražavalo vjeru prema YHVH-i. On je bio jedino dijete Jeroboama koje je bilo primjereno ukopano ([vidjeti Posebnu temu: Prakse ukopa](#)).

POSEBNA TEMA: PRAKSE UKOPA

I. MEZOPOTAMIJA

- A. Primjeren ukop bio je vrlo važan za sretan život poslije smrt, koji se često vidio kao produljenje ovoga života ([vidjeti Posebnu temu: Gdje su mrtvi? \[Šeol/Hades, Gehena, Tartarus\]?](#)).
- B. Primjer kletve iz Mezopotamije je: “Neka Zemlja ne primi vaša trupla”.

II. STARI ZAVJET

- A. Primjeren ukop bio je vrlo važan (usp. Prop 6:3).
- B. Bio je proveden vrlo brzo (usp. Sara u Post 23 i Rahela u Post 35:19 te zabilježiti Pnz 21:23).
- C. Neprimjeren ukop bio je znak odbacivanja i grijeha:
 1. Ponovljeni zakon 28:26
 2. Knjiga proroka Izaije 14:20
 3. Knjiga proroka Jeremije 8:2; 22:19.
- D. Ukop je bio obavljen, ako je bilo moguće, pod kućnim svodom u obiteljskome području (tj. “spava sa svojim očevima”).
- E. Nije se balzamiralo, kao u Egiptu. Ljudi dolaze iz praha i vraćaju se u prah (npr. Post 3:19; Ps 103:14; 104:29). Pogledajte i [Posebnu temu: Kremiranje](#).

- F. U rabinskome judaizmu bilo je teško uravnotežiti poštovanje i rukovanje truplom s konceptom ceremonijalnoga onečišćenja povezanoga s mrtvim tjelesima.

III. NOVI ZAVJET

- A. Ukop je uslijedio vrlo brzo nakon smrti, obično unutar dvadeset i četiri sata. Židovi su često stražarili na grobu tri dana, vjerujući da se duša može vratiti u tijelo unutar toga vremena (usp. Iv 11:39).
- B. Ukop je uključivao pranje i omotavanje tijela sa začinicima (usp. Iv 11:44; 19:39-40).
- C. Nije bilo razlike između židovskih ili kršćanskih običaja ukopa (ili predmeta stavljenih u grob) u prvome stoljeću Palestine.

Rabin (tj. Talmud – b. Mo'ed Qat.^{28b}) kaže kako ide na put u Hram u Jeruzalem ali to je samo rabinski folklor (AB, str. 380).

[Vidjeti Posebnu temu: Tehnike rabinske hermeneutike.](#)

POSEBNA TEMA: TEHNIKE RABINSKE HERMENEUTIKE

- I. Pismo se mora razumjeti u svome vlastitom povijesnom i književnom okviru i onda biti primijenjeno na svaku novu situaciju.
- A. Jedan primjer potrebe za tumačenjem odlomka poruke Pisma na novu situaciju nalazi se u laganoj promjeni Deset zapovijedi:
1. Knjigu Izlaska 20 pisao je Mojsije za nomadsku zajednicu
 2. Ponovljeni zakon 5 jeste Mojsijeva prilagodba istih otkrivajućih istina, ali na zajednicu koja se naselila.
- B. U 2. Knjizi o Kraljevima 22 zapisano je izvješće o prepravljanju i popravku Hrama pod vodstvom Jošije. Hilkija je našao prijepis Zakona i Šafan je to pročitao kralju Jošiji. Očito za Jošijino razumijevanje nije bilo potrebno ikakvo tumačenje.
- C. Još jedan primjer nakane povezivanja ranijeg otkrivenja na novo vrijeme i situaciju nađen je u Knjizi proroka Jeremije. Lažni proroci njegova vremena bili su dokazni tekstovi za Božja obećanja Izaiji (Iz 36) i njihovu doslovnu primjenu na njihovo vrijeme bez ičega drukčijeg obzirom na njihove različite okolnosti, usp. Knjiga proroka Jeremije 23 – 28.
- D. Najpoznatiji biblijski primjer potrebe za hermeneutikom vidljiv je u Ezrinu prevođenju Pisma s hebrejskoga na aramejski i tumačenje njihova značenja kako je on osjetio potrebu, usp. Knjiga Nehemije 8:8.
- E. Iz ovoga istog razdoblja nakon izgnanstva dolazi razvitak službe pisara, što je izgleda zamijenilo središnje mjesto svećenika u židovskome društvu. Učenje sinagoge, ne kultova, postalo je središtem židovskoga života. Pisar je bio neophodan za tumačenje drevnih zakona u novoj perzijskoj situaciji. Predaja tvrdi kako je Ezra započeo službenu skupinu pisara, poznatu kao Velika sinagoga, za ovu svrhu (Osbornove neobjavljene bilješke, str. 4).
- II. TEMELJNA POTREBA ZA NAČELIMA TUMAČENJA
- A. Pisan ljudski jezik, u najboljem je slučaju, višeznačan. Ljudska komunikacija, čak i ako se čuje zvuk, često je teško razumljiva. Dajući novu povijesnu okolnost, zadatak tumačenja Pisma novome vremenu postaje ključan.
- B. Hermeneutika je nakana primjene ljudske logike i gramatičkih pravila na pisani tekst, zato da se razumije nakana izvornoga autora i njegova postupna primjena.
- C. Unutar judaizma razvilo se nekoliko različitih metodologija što su utjecale na apostolsko razdoblje:
1. *Pešat* – obično, očito značenje riječi teksta
 2. *Remez* – alegoričan smisao temeljen na nekom vidu teksta (nagovještaj)
 3. *Deraš* – metaforički smisao što koristi usporedbe ili slikovite prikaze (propovijedano)
 4. *Sod* – skrivena značenja temeljena na tajnome znanju (Kabala).
- III. RAZVITAK RABINSKE HERMENEUTIKE
- A. Babilonski i palestinski Židovi borili su se s povezanim sustavom smjernica za tumačenje drevnih Pisama, posebice Tore, za njihovo vrijeme. Ovo je bilo učinjeno na dva načina:
1. Tora je bila tumačena na dva načina:
 - a. doslovna metoda nazvana *pešat*

- b. nakana proširenja primjene drevnih tekstova različitim metodama tumačenja nazvanih *midraš*
2. oko Tore razvila se zamisao o “zaštiti /ivici” poznatij kao Usmena predaja. Vjerovalo se kako je ona bila dana Mojsiju usmeno na planini Sinaj (Mishua Abot 1.1). Kasnije je bila šifrirana u babilonski i palestinski (nikad dovršen) Talmud. Ova je literatura imala nakanu primjene Tore na dnevni život. To je često bilo činjeno žalbom na vlast, navođenjem autoritativnih rabina za različita pitanja tumačenja i primjene.
- B. Parovi:
1. razvio se niz učitelja koji su uzimali različite mogućnosti u tumačenju (tj. Shammai, konzervativna, i Hillel, liberalna škola). Ovi parovi slijedili su metodu dijaloga u raspi kao sredstvo dolaženja na značenje Tore (Gilbert, str. 7). Ti su parovi pristupali tekstu sa suprotstavljenih strana. Uobičajeno je jedan vidio smisao zaštite a drugi moguće propovjedničke implikacije (usporedbe i slikoviti prikazi)
 2. ovi parovi razvili su načela tumačenja *midraš*koga pristupa Tori (halakički tekstovi [Halakhijevi tekstovi]). Ovi su se ljudi nastojali baviti sa samim Pismom, ali obično bježeći u nalaženje skrivenih značenja u svakome tekstu (*Sod*). To im je omogućavalo primijeniti drevne tekstove na njihovo vrijeme i odgovoriti na pitanja s kojima se sama Biblija nikad ne bavi
 3. postoje tri temeljna vodeća razloga za rabinsku hermeneutiku:
 - a. smjernice za primjenu Tore na svakodnevni život
 - b. smjernice za zaštitu nekog od gnjeva Božjeg (Pnz 27 - 28)
 - c. smjernice za uvođenje u Novo doba.
- C. Neke rane metodologije:
1. aramejski prijevodi s hebrejskoga, što su bili nazvani Targumi (Gilbert, str. 16-17; Osborne, str. 5; Patte, str. 55-58):
 - a. razvidne smjernice za prijevode bile su:
 - (1) razjasniti nejasnoće
 - (2) uskladiti proturječnosti
 - (3) identificirati predviđanja
 - (4) ukloniti antropomorfizam
 - b. razvidna načela za prijevode (Patte, str. 65-81) bila su:
 - (1) sve u tekstu ima važnost za tumačenje (numerologija, razna sricanja, itd.)
 - (2) jedno nepovezano Pismo korišteno je za objašnjenje drugog Pisma
 - (3) s poviješću se ne postupa u kronološkome smislu, nego se ona skraćuje u izvjesne glavne događaje (poziv Abrahamu, Izlazak, Šator /Hram, Izgnanstva, Novo doba); ovo je uklonilo povijesni element od teksta što se morao tumačiti
 - (4) naglasak nije bio na teološkoj istini, nego na praktičnoj, egzistencijalnoj primjeni svake stavke teksta
 2. saduceji koji su osnovali bogatu, svećeničku klasu u Isusovo vrijeme odbacili su Usmenu predaju koja je toliko mnogo značila farizejima. Oni su odbacili i duhovnu kraljevinu i gledišta što se tiče života nakon smrti. Ova skupina bila je uništena u židovskoj pobuni što je vrhunac dosegla u padu Jeruzalema godine 70. Njihova temeljna načela bila su (Patte, str. 125-128):
 - a. Pismo se moralo razumijevati u svjetlu zavjetnih obećanja i prokletstava (Pnz 27 - 28)
 - b. nadahnuto Pismo bilo je završeno s Torom (Post - Pnz)
 - c. tumačenje Pisma za njih je bilo vrlo pragmatično. Oni su željeli znati kako biti blagoslovljen od Boga i kako izbjeći svaku Božansku sankciju
 - d. oni su izgleda podijelili svoje živote na svjetovno i sveto. Njihova hermeneutika utjecala je jedino na njihove religijske živote
 - e. zanimljivo je da je ovaj naglasak na Savezu bio razvijen odvojeno u religijski separatistički pokret esena od njihova “Učitelja Pravednosti”
 3. esenska ili kumranska metoda hermeneutike:
 - a. uključuje suvremenost svega proročanstva u njihovu egzistencijalnu okolnost (*pešer*). Oni su reagirali na normativne židovske institucije njihova vremena. Sebe su vidjeli kao izabranu zajednicu kraja vremena koja se pripremala za Novo doba
 - b. njihova hermeneutička načela bila su (Brownlee, str. 60-62):
 - (1) svi drevni proroci koji su pisali imali su eshatološku referencu na njihovu zajednicu
 - (2) budući su drevni proroci pisali tajnovito, njihova su značenja morala biti utvrđena od posebnoga dolazećeg učitelja
 - (3) značenje drevnog proroka može se naći u različitim prijepisima njegovih tekstova (tekstualne ili pravopisne nepravilnosti)
 - (4) tekstualne varijante također su bile trag za tumačenje

- (5) primjena se može napraviti na temelju sličnih okolnosti u drugome stihu
 - (6) primjena se može napraviti na temelju alegorije
 - (7) značenje drevnoga proroka može se utvrditi s više od jedne odredbe ili etimologije pojnova
 - (8) ponekad je pravo značenje toliko skriveno da se koristi jedino značenje izvedeno iz sinonima
 - (9) ponekad se pravo značenje nalazi u preuređenju suglasnika hebrejske riječi
 - (10) ponekad se pravo značenje nalazi zamjenjivanjem sličnih slova u hebrejsku riječ
 - (11) ponekad se pravo značenje nalazi dijeljenjem riječi u dijelove i tumačenjem tih dijelova
 - (12) ponekad je pravo značenje skriveno uporabama skraćenica od strane proroka i samo druge skraćenice mogu otkriti značenje
 - (13) često su bili korišteni drugi odlomci Pisma kako bi se rasvijetlio upitni odlomak
4. prvi skupljač posebnih hermeneutičkih smjernica bio je Hillel, babilonski starješina (30. g.pr.Kr. 9.). Hillel je bio liberalniji tumač svoga rabinskog para. Shammai je bio drugi, konzervativniji, tumač (Longenecker, str. 6). Hillelovo čuveno načelo bilo je (Strack, str. 94) u osnovi uporaba Pisma kako bi se tumačilo Pismo:
 - a. nađeni su u Abothu, de Rab. Nathan XXXVII i Tosefta Sanhedrin c 7 (Talmud):
 - (1) “Lako i teško” – ovo je bila temeljna uporaba niže istine kako bi se dalo opće načelo
 - (2) utjecaj analogije – ovo je bila žalba na slično sricanje ili rječnik kako se povezalo tumačenje dva odlomka zajedno
 - (3) građenje tumačenja mnogih tekstova na jedan ključni tekst
 - (4) građenje tumačenja mnogih tekstova na dva ključna teksta
 - (5) kretanje od općeg načela na poseban primjer ili obratno
 - (6) korištenje trećeg odlomka kako bi se vodilo do tumačenja dva naizgled suprotna ili višeznačna teksta
 - (7) korištenje općeg okvira kako bi se tumačio jedan stih
 - b. ovaj automatski tekstualni pristup proširili su Jišmael i Rashi (Farrar, str. 67).
 5. Filon glavni židovski alegorist (tj. neo-platonist, 20. g.pr.Kr. – 54.):
 - a. Filon je bio židovski filozof iz Aleksandrije, Egipat. Bio je pod velikim utjecajem ranijeg alegoriste imenom Aristobul. On je nastojao stvoriti Mojsijevo Pismo sukladno svojoj filozofijskoj postavci uporabom alegoričnog, ne-povijesnog tumačenja temeljenog na neo-platonizmu i stoicizmu (Grant, str. 52; Farrar, str. 22)
 - b. Filon je imao hermeneutički presedan unutar judaizma u tehnici nazvanoj *sod* ili tajno značenje teksta što se može vidjeti i u esenskoj zajednici. To je uključivalo:
 - (1) igre riječi
 - (2) gematrija (numerologija)
 - (3) analogija
 - c. njegova načela bila se izvedena iz njegovih “*Quod Deus Immutabilis*, II.” i “*De Somniis*, 1:40” (Farrar, str. 22-23, 149-151; Mickelsen, str. 29):
 - (1) alegorizirati kad je izjava nedostojna Boga
 - (2) alegorizirati kad postoji mogućnost proturječja
 - (3) alegorizirati kad je alegorija očevidna
 - (4) alegorizirati kad je izričaj ili riječ udvostručena
 - (5) alegorizirati kad postoji izlišan pojam u rečenici
 - (6) alegorizirati kad postoji ponavljanje poznatih činjenica
 - (7) alegorizirati kad je izričaj promijenjen
 - (8) alegorizirati kad se koristi sinonim
 - (9) alegorizirati kad postoji moguća igra riječi
 - (10) alegorizirati kad se sricanje riječi lagano promijeni
 - (11) alegorizirati kad ne postoji ništa nepravilno u gramatičkome rodu, broju, ili glagolskome vremenu gramatičkih osobina
 6. od rabina Jišmaela (60. – 121.) trinaest čuvenih načela uzeto iz *Sifra*, Uvod:
 - a. ona su proširenje Hillelovih sedam načela Jišmael je zapisao za svoju izjavu: “Pismo koristi običan ljudski jezik”, Berakat, 31b
 - b. njegova načela bila su:
 - (1) zaključak se može povući iz manje pretpostavke do glavne pretpostavke i obrnuto
 - (2) zaključak se može povući iz sličnosti riječi ili izričaja nađenih u odvojenim odlomcima
 - (3) opća istina u jednome tekstu odnosi se na sve srodne tekstove
 - (4) kad je generalizacija slijeđena specifikacijom, primjenjuje se samo ono što je specifično
 - (5) kad je specifikacija slijeđena generalizacijom, primjenjuje se sve što se podrazumijeva u generalizaciji

- (6) ako je prvo generalizacija, onda specifikacija slijeđena drugom generalizacijom, jedna mora biti vođena onim što ta specifikacija podrazumijeva
 - (7) kad zbog jasnoće, generalizacija zahtijeva specifikaciju ili obrnuto, onda se ne primjenjuju pravila 4 i 5
 - (8) što god se prvo podrazumijeva u generalizaciji i kasnije je specificirano kako bi nas naučilo nešto novo, izričito je navedeno ne samo sebe radi, nego kako bi učilo nešto dodatno glede svih slučajeva podrazumijevanih u generalizaciji
 - (9) ono što je prvo podrazumijevano u općem zakonu i kasnije specificirano kako bi se dodala još jedna odredba slična općem zakonu, specificirano je zato da ublaži, a ne poveća, jačinu te odredbe
 - (10) što god se prvo podrazumijeva u općem zakonu i poslije specificira kako bi se dodala još jedna odredba što nije slična općem zakonu, specificirana je zato da ublaži u nekim vidovima, a u drugima da uveća jačinu te određene odredbe
 - (11) što god se prvo podrazumijeva u općem zakonu i poslije specificira kako bi se odredila nova tema, pojmovi općeg zakona ne mogu se više primijeniti na to, osim ako Pismo izričito navodi da se oni primjenjuju
 - (12) dvojbena riječ ili odlomak objašnjen je iz svoga okvira ili iz kasnijega izričaja
 - (13) ako dva biblijska odlomka proturječe jedan drugom, oni mogu biti usklađeni jedno trećim odlomkom (Jacobs, str. 367-369)
7. rabin Eliezer ben Yose Ha-gelili (130. – 160.):
- a. kao što su načela rabina Jišmaela bila korištena za Toru, načela od rabina Eliezera primjenjuju se na druge dijelove Staroga zavjeta (hagadni tekstovi)
 - b. ova su načela više sukladna s homilijama /propovijedima, pripovijetkama, i folklorom. Prvi ih je navodio Abulwalid ibn Gorrah. Kasnije ih je Samson iz Chinona uključio u *Sepher Kerithuth* [potvrda o razvodu – op.prev.]
 - c. trideset i dva načela su (Starck, str. 96-98):
 - (1) čestice *'af, gam, eth* označavaju uključivanje
 - (2) čestice *'ak, rak, min* ukazuju na ograničenje, isključivanje, ili smanjenje
 - (3) kad su dvije od gore imenovanih ČESTICE pridružene, postoji dodatak
 - (4) kad su ograničavajuće ili isključujuće ČESTICE pridružene postoji pojačanje
 - (5) izričit zaključak od manjeg prema većem i obrnuto (Hillelova #11)
 - (6) kad se takav zaključak naprosto predložen
 - (7) isto kao Hillelova #2
 - (8) isto kao Hillelova #3
 - (9) skraćena ili eliptična frazeologija zahtijeva dodavanje izostavljenih pojmova
 - (10) ponavljanje se koristi za izvođenje naglaska
 - (11) okvir što je poremećen, to jest od Soph pasuk ili ikojim disjunktivnim naglaskom može biti pridružen drugom odlomku
 - (12) nešto je navedeno za usporedbu, ali u ovome procesu osvježeno je to samo (isto kao Hillelova #7)
 - (13) kad je Opća izjava slijeđena djelovanjem, onda je to određeno od prethodne (isto kao Hillelova #5)
 - (14) nešto važno uspoređeno je s nečim nevažnim što može olakšati jasnije razumijevanje (nije primjenjivo na Halakhu)
 - (15) isto kao Jišmaelova #13
 - (16) važna uporaba izričaja
 - (17) okolnost što nije jasno izrečena u načelnome odlomku upućuje na drugi odlomak, posebice s pogledom prema razumijevanju odlomak Tore iz odlomaka što nisu iz Tore (usp. Post 2:8 dopunjeno s Ez 28:13)
 - (18) spomenut je poseban slučaj neke vrste pojavaka, iako je značajna čitava vrsta
 - (19) izjava je dana s referencom na jedan subjekt, ali to je istinito i za drugi
 - (20) izjava se ne slaže dobro s odlomkom u kojem se pojavljuje, ali je u skladu s drugim odlomkom i može se primijeniti na taj odlomak
 - (21) nešto je uspoređeno s dvije stvari i tako su samo dobra svojstva od obje stvari pripisane tome
 - (22) prijedlog što zahtijeva biti dopunjen iz usporednoga prijedloga
 - (23) prijedlog služi za dopunu usporednoga prijedloga
 - (24) ova raspra o prijedlozima primjenjuje se jedino na hadadičko tumačenje
 - (25) izmijenjeno iz Jišamelove #8
 - (26) uporaba parabole
 - (27) odgovarajući važan broj

- (28) paronomazija, što je igra na riječi u kojima je upotrijebljen ista riječ u različitim značenjima ili su riječi slične u zvuku postavljene suprotno kako bi dale antitetičku snagu
- (29) gematrija:
- (a) izračun numeričke vrijednosti slova
 - (b) tajni alfabet ili zamjena slova za druga slova
- (30) notarikon, što je kidanje riječi u dvije ili više manjih riječi, obrazloženje pojedinačnih slova kako bi što je više moguće riječi započelo s njima – slično akrostihu
- (31) nešto što prethodi smješteno je na drugo mjesto
- (32) mnogi biblijski odjeljci upućuju na kasnije razdoblje negoli onaj što prethodi i obrnuto.

IV. PROCJENA RABINSKIH METODOLOGIJA

A. Prednosti:

1. one pokazuju nakanu za standardiziranjem tumačenja
2. one nastoje biti tekstualno usredotočene
3. one nastoje dopustiti Pismu tumačiti Pismo
4. one pokazuju ograničenu uporabu okvira kao alatke u tumačenju.

B. Slabosti:

1. one imaju neka logička i zvučna načela, ali streme uzeti ih do krajnosti
2. one su tekstualno usredotočene, ali ne u običnome značenju izvornoga autora
3. one posve osporavaju povijesnu okolnost odlomka (Gilbert, str. 14)
4. one često propuštaju glavnu istinu odlomka a maksimaliziraju najmanje točke
5. one veličaju pisanje Mojsija, ali podcjenjuju preostala Pisma na drugo mjesto i isto ih tako tumače na mnogo lakši način (Gilbert, str. 20)
6. one stavljaju Usmenu predaju u par s Pismom
7. one koriste alegorične i mistične pristupe (tj. *Kabbalah*) na tekstu:
 - a. notarikon (razvijanje akronima ili inicijala na zadnje slovo hebrejske riječi)
 - b. gematrija (svako hebrejsko slovo daje numeričku vrijednost i slova što su dodana istome broju mogu biti uključena u tekstovima)
 - c. paronomazija (korištenje zvučnih igra kako bi se zamijenile različite riječi u tekstu)
 - d. temurah (preinačivanje riječi u tekstu kako bi se razvilo novo značenje).

V. NJIHOV UTJECAJ NA HERMENEUTIKU RANE CRKVE

A. Aleksandrija, Egipat (Farrar, str. 11,12):

1. alegorijski kršćanski pristup Klementa i Origena bio je očito pod utjecajem Filona i ozračjem aleksandrijskoga intelektualizma
2. ovo traženje skrivenoga značenja Pisma ishodilo je u četverostrukoj metodi hermeneutike, što je utjecala na Crkvu kroz Srednji vijek do Reformacije

B. u reakciji na alegorizaciju Aleksandrije, pristup što je više usmjeren na tekst razvio se u trećem stoljeću u Antiohiji, Sirija. Teško je odrediti je li tekstualni pristup bio pod utjecajem načela rabinskoga judaizma ili jednostavno reakcija na Aleksandriju. Oni nikad nisu u potpunosti koristili načela Hillela, ali izvjesni vidovi njegovih kodificiranih načela logički su odbitci o shvaćanju drevnog teksta. Neki bi primjeri bili:

1. okvir vodi značenje
2. Pismo tumači Pismo
3. uporaba usporednih odlomaka
4. nakana da se nađu odlomci što jasno određuju pojmove.

C. To je van dosega ovoga proučavanja, ali mora se kratko izreći kako su židovske egzegeze Europe u Srednjem vijeku, takve kao što su Kimchi i Rashi, imale pozitivan utjecaj na hermeneutiku reformatora, kao što je Nikola Lyr.

VI. BIBLIOGRAFIJA

- Brownlee, W. H. "Biblical Interpretation Among the Sectaries of the Dead Sea Scrolls"; *Biblical Archaeology* 14 (1951): 60-62.
- Farrar, Frederic W., *History of Interpretation*. Macmillan, 1886.
- Gilbert, George Holley, *Interpretation of the Bible—A Short History*. Macmillan, 1908.
- Longenecker, Richard N. "Can We Reproduce the Exegesis of the New Testament?" *Tyndale Bulletin* 28 (1969.).
- Longenecker, Richard N., *Biblical Exegesis in the Apostolic Period* (II. izd.; Grand Rapids, MI; Vancouver: W.B. Eerdmans; Regent College Pub., 1999.), 2.

- Mickelsen, A. Berkeley, *Interpreting the Bible*; Grand Rapids, Eerdmans, 1963.
- Osborne, Grant, "Hermeneutics"; Deerfield, Illinois: Trinity Evangelical Divinity School. Fotokopirano.
- Patte, Daniel, *Early Jewish Hermeneutics in Palestine*; Society of Biblical Literature and Scholars Press, 1975.
- Ramm, Bernard, *Protestant Biblical Interpretation*; Grand Rapids: Baker, 1970.
- Roth, Cecil, izd. *Encyclopaedia Judaica*. Jerusalem: Keter. S. V. "Hermeneutics" od Louisa Jacobsa.
- Strack, Hermann L., *Introduction to the Talmud and Midrash*; Philadelphia: Jewish Publication Society of America, 1931.

14:14 Upućuje li "Izrael" ovdje na:

1. Judeju (usp. 1. Kr 12:26)
 2. sjevernih deset plemena (stih 15).
- Moguće je #2 bila ispunjena u Baši (usp. 1. Kr 15:29).

NASB	"ovoga dana i odsada pa nadalje"
NKJV	"ovo je taj dan, što? Već sad?"
NRSV	"danas, štoviše upravo sad"
TEV, NJB, Pešita	—izostavljeno—
REB	"ovo prvo; a što je sljedeće?"
JPSOA	"ovoga dana i čak sad"
NET	"spremno je da se dogodi"
AB (str. 376)	"baš ovoga dana, štoviše upravo sad!"

MT ima:

1. prvi dio:
 - a. PRIDJEV – BDB 260, "ovoga"
 - b. IMENICA – BDB 398, "dana"
2. drugi dio:
 - a. VEZNIK – "i"
 - b. UPITNI – BDB 552, "što"
 - c. PRILOG – BDB 168, "također /isto tako"
 - d. PRILOG – BDB 773, "sad", "u to vrijeme".

Nitko ne zna što ovo znači; nitko ne predlaže jednostavnu, logičnu zamjenu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:15-16

¹⁵"Jer GOSPODIN će udariti Izraela, trest će se kao trska u vodi; i On će iskorijeniti Izraela iz ove dobre zemlje koju je On dao njihovim očevima, i On će ih raspršiti s onu stranu rijeke *Eufkrat*, jer su si oni napravili ašere, izazivajući GOSPODINA na bijes. ¹⁶On će se odreći Izraela zbog grijeha sinova Jeroboama, koje je počinio i kojima je naveo Izraela na grijeh."

14:15 Cijeli narod bit će pod utjecajem Jeroboamova grijeha što je uključivalo i dva zlatna teleta (usp. 2. Kr 17:7-17).

▣ "trest će se kao trska u vodi" Ovo je idiom o nestabilnosti i slabosti.

▣ "On će iskorijeniti ... će ih raspršiti" Ovo je specifično smjerenje na izgnanstvo Izraela u Asiriju (usp. Lev 26:33; Pnz 4:27; 28:64; 29:27-28; Jš 23:15-16; 2. Kr 17:6; Ps 44:11; Jer 12:14; Ez 20:23). Kao što je YHVH istjerao Kanaance iz Kanaana zbog njihova bezakonja (usp. Post 15:12-21), tako sad uklanja Izraela (usp. 2. Kr 17:6) zbog njihovog idolopoklonstva! Savez je uvjetovan!

▣ "ašere" Ovo (BDB 81) upućuje na ženski simbol kanaanskoga šovanja plodnosti. To je ili izrezbareni štap /kolac (usp. 2. Kr 21:7) ili živo drvo, koje simbolizira stablo života.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:17-18

¹⁷Onda Jeroboamova žena ustane i ode i dođe u Tirsu. Kad je prelazila kućni prag, dijete umre. ¹⁸Cijeli ga je Izrael pokopao i žalovao za njim, prema riječi GOSPODINOVOJ koju je On rekao preko Svoga sluge Ahije proroka.

14:17 “Tirsu” [Tirsa] Ovo je bio glavni grad nakon Šekema (usp. 1. Kr 15:21.33; 16:6-9.15.23).

4:18 Ovo upućuje na 1. Knjigu o Kraljevima 14:13.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:19-20

¹⁹Sad ostatak djela Jeroboama, kako je zaratio i kako je vladao, ona su zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Izraela. ²⁰Vrijeme koliko je Jeroboam vladao iznosilo je dvadeset i dvije godine; i on počinu sa svojim očevima, i Nadab njegov sin zakralji se na njegovo mjesto.

14:19 “Knjizi Ljetopisa Kraljeva Izraela” Ova je, kao i “Knjiga Djela Salamonovih” (1. Kr 11:41) i “Knjiga Ljetopisa Kraljeva Judeje” (1. Kr 14:29), izgubljena za nas. One nisu iste kao Knjige Ljetopisa.

14:20 Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 2:10.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:21-24

²¹Sad Roboam sin Salomona vladao je u Judeji. Roboam je bio star četrdeset i jednu godinu kad je postao kralj, i on je vladao sedamnaest godina u Jeruzalemu, gradu kojeg je GOSPODIN odabrao od svih plemena Izraela da obitava Njegovo ime tamo. A ime njegove majke bilo je Naama Amonka. ²²Judeja je činila zlo u pogledu GOSPODINOVU, i oni su Ga izazivali na ljubomoru više nego su svi njihovi očevi činili, s grijesima koje su činili. ²³Jer i oni su izgradili za sebe uzvišice i svete stupove i ašere na svakome visokom brežuljku i ispod svakoga raskošnoga stabla. ²⁴Postojale su i muške kultne prostitutke u zemlji. Oni su oponašali sve odvratnosti naroda koje je GOSPODIN otjerao ispred sinova Izraela.

14:21-32 Ovo je sažetak vladavine Salomonova sina, Roboama (NIDOTTE, tom 4, str. 1127-1129). Bila je šokantno idolopoklonička!

Postoji kratko izvješće o tome kako je Roboam bio uzrokom podjela Kraljevstva Izraela u 1. Knjizi o Kraljevima 12. [Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

14:21 “Jeruzalemu, gradu kojeg je GOSPODIN odabrao” Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 11:32.36.

[Vidjeti Posebnu temu: Morija, Šalem, Jebus, Sion, Jeruzalem.](#)

☐ **“Njegovo ime”** [Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

14:22 “Judeja je činila zlo u pogledu GOSPODINOVU” Stihovi 23-24 popisuju neke od idola koje je Roboam dopustio da se naprave i raširio ih diljem zemlje:

1. svete stupove – *Baal*
2. *ašere* – vidjeti bilješku u stihu 15; 1. Knjiga o Kraljevima 15:12; 22:47
3. muške kultske prostitutke – usp. Ponovljeni zakon 23:17; 2. Knjiga o Kraljevima 23:7; ovo izgleda upućuje na seksualne partnere štovateljica.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

☐ **“na ljubomoru”** Ovo (BDB 888, KB 1109, *Piel* IMPERFEKT s *waw*; NIDOTTE, tom 3, str. 938) označava YHVH-ine snažne osjećaje za Njegov zavjetni narod. Biblija opisuje YHVH-u u obiteljskim pojmovima:

1. Otac (Izrael kao dijete)
2. Suprug (Izrael kao ljubavnik).

Idolopoklonstvo se vidjelo kao “duhovni preljub” (usp. Izl 34:14-16; Lev 17:7; 20:5-6; Br 15:39; Pnz 31:16; Suci 2:17; 8:27.33; 1. Ljet 5:29; Jer 3:1; Ez 20:30; Hoš 2:7).

U svjetlu ove pobune, YHVH Sebe naziva Ljubomornim Bogom (usp. Izl 20:5; 34:14; Pnz 4:24; 5:9; 6:14-15; Jš 24:19). Najbolje mjesto gdje se može vidjeti ova snažna slika je Knjiga proroka Hošee, koja opisuje YHVH-u kao vjernoga

ljubavnika a Izraela kao nevjernu ženu. U Hošei YHVH-ina se ljubomora pretvara u oprost i obnovu.

[Vidjeti Posebnu temu: Očinstvo Boga.](#)

POSEBNA TEMA: OČINSTVO BOGA

I. STARI ZAVJET

- A. Postoji smisao da Bog jeste otac putem stvaranja:
 - 1. Knjiga Postanka 1:26-27
 - 2. Knjiga proroka Malahije 2:10
 - 3. Djela apostolska 17:28.
- B. Otac je analogija korištena u nekoliko smislova:
 - 1. otac Izraela (pomoću izbora):
 - a. “Sin” – Knjiga Izlaska 4:22; Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Izaije 1:2; 63:16; 64:8; Jeremija 3:19; 31:9.20; Hošea 1:10; 11:1; Malahija 1:6
 - b. “prvorođenac” – Knjiga proroka Jeremije 31:9
 - 2. otac kralja Izraela (Mesijanski):
 - a. 2. Knjiga o Samuelu 7:11-16
 - b. Psalam 2:7; Djela apostolska 13:33; Poslanica Hebrejima 1:5; 5:5
 - c. Knjiga proroka Hošee 11:1; Evandjelje po Mateju 2:15
 - 3. analogija o ljubećem roditelju:
 - a. otac (metafora):
 - (1) zbrinjava svoga sina – Ponovljeni zakon 1:31
 - (2) disciplinira – Ponovljeni zakon 8:5; Izreke 3:12
 - (3) osigurava (tj. Izlazak) – Ponovljeni zakon 32:6.10
 - (4) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
 - (5) ljubi – Psalam 103:13
 - (6) prijatelj /vodič – Knjiga proroka Jeremije 3:4
 - (7) ozdravitelj /onaj koji oprašta – Knjiga proroka Jeremije 3:22
 - (8) davatelj milosrđa – Knjiga proroka Jeremije 31:20
 - (9) onaj koji obučava – Knjiga proroka Hošee 11:1-4
 - (10) poseban sin – Knjiga proroka Malahije 3:17
 - b. majka (metafora):
 - (1) nikad neće napustiti – Psalam 27:10
 - (2) ljubav njegujuće majke – Knjiga proroka Izaije 49:15; 66:9-13 i Hošee 11:4 (s predloženim tekstualnim popravkom “jaram” u “djetešce”).

II. NOVI ZAVJET

- A. Trojstvo (tekstovi gdje su sva Trojica spomenuta):
 - 1. Evandjelja:
 - a. Matej 3:16-17; 28:19
 - b. Ivan 14:26
 - 2. Pavao:
 - a. Poslanica Rimljanima 1:4-5; 5:1.5; 8:1-4.8-10
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
 - c. 2. Poslanica Korinćanima 1:21-22; 13:14
 - d. Poslanica Galaćanima 4:4-6
 - e. Poslanica Efežanima 1:3-14.17; 2:18; 3:14-17; 4:4
 - f. 1. Poslanica Solunjanima 1:2-5
 - g. 2. Poslanica Solunjanima 2:13
 - h. Titu poslanica 3:4-6
 - 3. Petar – 1. Petrova poslanica 1:2
 - 4. Juda – stihovi 20-21.

B. Isus:

1. Isus kao “jedinorođeni” – Evanđelje po Ivanu 1:18; 3:16,18; 1. Ivanova poslanica 4:9
2. Isus kao “Sin Božji” – Evanđelje po Mateju 4:3; 14:33; 16:16; Luka 1:32.35; Ivanu 1:34.49; 6:69; 11:27
3. Isus kao Ljubljeni Sin – Evanđelje po Mateju 3:17; 17:5
4. Isusova uporaba *abba* za Boga – Evanđelje po Marku 14:36
5. Isusova uporaba ZAMJENICA kako bi pokazale i Njegov i naš odnos s Bogom:
 - a. “Moj Otac”, npr. Evanđelje po Ivanu 5:18; 10:30.33; 19:7; 20:17
 - b. “vaš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 5:16.45.48; 6:1.4.6.8.14.15.18.26.32; 7:11; 10:20.29; 18:14
 - c. “naš Otac”, npr. Evanđelje po Mateju 6:9.14.26.

C. Jedna od mnogih metafora za opis prisnoga odnosa između Boga i ljudstva:

1. Bog kao Otac
2. vjernici kao:
 - a. sinovi Božji
 - b. djeca
 - c. rođeni od Boga
 - d. ponovno rođeni
 - e. posvojeni
 - f. rođeni
 - g. obitelj Božja.

14:23 Zabilježite koliko je ovo idolopoklonstvo bilo rašireno:

1. na svakome brežuljku
2. ispod svakoga raskošnog stabla (usp. Iz 57:5; Jer 2:20; 3:2.6.13; 7:2; Ez 6:13; 20:28; Hoš 4:11-14).

Ova mjesta šovanja postojala su u svakome gradu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:25-28

²⁵Sad dogodi se u petoj godini kralja Roboama, da Šišak kralj Egipta ustane protiv Jeruzalema. ²⁶On je uzeo blaga doma GOSPODINOVA i blaga kraljeve kuće, i uzeo je sve, uzimajući čak štitove od zlata što je napravio Salamon. ²⁷Tako kralj Roboam napravio je štitove od bronce umjesto njih, i predao ih na brigu zapovjednicima straže koji su stražarili na ulaznim vratima kraljevske kuće. ²⁸Onda se dogodi da kad god je kralj išao u dom GOSPODINOV, da su ih stražari donijeli i vratili ih u stražaru.

14:25-26 Šišak (NIDOTTE, tom 4, str. 565-566) kralj Egipta, napao je Judeju i uzeo sva ogromna bogatstva što je skupio Salamon (Josip Flavije, *Antiq.* 8.10.1-3, kaže da Horodot spominje ovoga ali pod krivim imenom, Sesotris, i to bi trebalo biti Šišak). Postoji arheološki nalaz da je Šišak napadao i Izrael, sve do Megida (usp. 2. Ljet 12:1-12).

Moguće je da su i Kovčeg saveza i namještaj i suđe iz Hrama također odneseni u Egipat (usp. 2. Ljet 12:9).

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi Egipta.](#)

14:27 Roboam je bio toliko posramljen zbog gubitka čitavoga bogatstva, da je napravio ukrasne štitove od bronce da budu obješeni umjesto Salamonovih zlatnih štitova (usp. 1. Kr 10:17).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 14:29-31

²⁹Sad ostatak djela Roboama i sve što je učinio, nisu li zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Judeje? ³⁰Ratovalo se između Roboama i Jeroboama neprekidno. ³¹I Roboam počinu sa svojim očevima i bijaše pokopan sa svojim očevima u gradu Davidovu; a ime njegove majke bilo je Naama Amonka. I Abijam njegov sin postane kralj umjesto njega.

14:31 Uvijek se navode majke kraljeva Judeje, ali ne i kraljeva Izraela. Pravilo što daje sažetak vladavina razlikuje se (obično su ona od Judeje dulja, što simbolizira Judinu nadmoć i zakonitost).

Roboamova majka imenovana je dva puta (stihovi 21.31), ali neizvjesno je zašto je tako.

NASB, NKJV, NRSV, NJB, REB, JPSOA “Abijam”
TEV, Pešita, Josip Flavije (*Antiq.* 8.19.4) “Abija”
LXX “Abiou”

MT ima Abijam (BDB 4) ali u 2. Knjizi Ljetopisa je kraljevski knez i kasnije kralj Judeje imenovan Abija (usp. 2. Ljet 11:20.22; 12:16; 13:1-4; itd.) ali ovdje (tj. 15:1.7.8) navodi se ime Abijam. Moguće je da ovo ime znači:

1. Abi – moj otac
2. Yam – (je) Yam (kanaanski bog mora).

Moguće su kasniji urednici promijenili ovo ime:

1. promijenili Abija (stih 1) u Abijam (14:31) kako bi ga posramili
2. promijenili Abijam u Abija kako bi uklonili uvredljivo ime (kao Išbaal u Išbošet).

Ime Abija znači “Moj otac je YHVH” (stih 1). Ime kraljeva sina slično je imenu proroka (Ahija, stih 2).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Koje je bilo ime Jeroboamova sina (stih 1)?
2. Kako YHVH otkriva Sebe?
3. Zašto je idolopokloinstvo u Izraelu bilo tako veliko zlo?
4. Kako je Ahija bio “dobar” u očima YHVH (stih 13)?
5. Što su *ašere* (stih 15)?
6. Kako su se kraljevi Judeje razlikovali od kraljeva Izraela (stihovi 22-24)?
7. Gdje je Kovčeg saveza? Kako ovo poglavlje daje mogući odgovor?
8. Zašto je Roboam napravio brončane štitove (stih 27)?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 15

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Abijam vlada Judejom	Abijam vlada u Judeji	Abijam od Judeje	kralj Abija od Judeje	vladavina Abijama u Judeji (913.-911.)
15:1-6 15:7 Asa nasljeđuje Abijama 15:8	15:1-8	15:1-8	15:1-7	15:1-6 15:7
	Asa vlada u Judeji	Asa od Judeje	15:8 kralj Asa od Judeje	15:8 vladavina Ase u Judeji (911.-870.)
15:9-15 15:16-22	15:9-15 15:16-22	15:9-15 15:16-24	15:9-15 15:16-19 15:20-21 15:22	15:9-15 15:16-22
Jošafat nasljeđuje Asu 15:23-24 Nadab, onda Baša, vladaju nad Izraelom	15:23-24 Nadab vlada u Izraelu	Nadab od Izraela	15:23-24 kralj Nadab od Izraela	15:23-24 vladavina Nadaba u Izraelu (910.-909.)
15:25-27	15:25-30	15:25-26 15:27-30	15:25-26 15:27-30	15:25-30
15:28-30 15:31 rat s Judejom	15:31 Baša vlada u Izraelu	15:31 Baša od Izraela (15:33 - 16:7)	15:31 kralj Baša od Izraela (15:33 - 16:7)	15:31 vladavina Baše u Izraelu (909.-886.) (15:33 - 16:7)
15:32 15:33-34	15:32 15:33-34	15:32 15:33-34	15:32 15:33-34	15:32 15:33-34

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. 1. Knjiga o Kraljevima 14:21-15:24 raspravlja o kraljevima Judeje.
- B. 1. Knjiga o Kraljevima 15:25-16:33 bavi se s kraljevima Izraela.
- C. Iako nisu svi kraljevi Judeje bili vjerni, svi kraljevi Izraela bili su nevjerni.
- D. Kad se usporede, vladavine kraljeva Judeje bile su stabilne, dok je Kraljevstvo Izrael trpjelo nestabilnost.
- E. Od ovoga trenutka Knjige o Kraljevima, vladavine kraljeva Judeje i Izraela zapisane su, jedna za drugom.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:1-6

¹Sad u osamnaestoj godini kralja Jeroboama, sina Nebata, Abijam je postao kralj nad Judejom. ²On je vladao tri godine u Jeruzalemu; a ime njegove majke bilo je Maaka kći Abšaloma. ³On je hodao u svim grijesima što je njegov otac učinio prije njega; i njegovo srce nije cijelo bilo predano GOSPODINU njegovu Bogu, kad srce njegova oca Davida. ⁴Ali zbog Davida GOSPODIN njegov Bog dao mu je svjetiljku u Jeruzalemu, podigavši njegova sina poslije njega i učvrstio ga u Jeruzalemu; ⁵zato jer je David činio ono što je bilo pravo u pogledu GOSPODINOVU, i nije se okrenuo od ičega što mu je On zapovjedio u sve dane svoga života, osim u slučaju Urije Hetita. ⁶Ratovalo se između Roboama i Jeroboama svih dana njegova života.

15:1 “osamnaestoj godini” 1. Knjiga o Kraljevima 14:21 ima “sedamnaest”. Razlika se mogla dogoditi zbog načina kako su dvije kraljevine računale vladavinu kralja. Vidjeti Edwin R. Thiele, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*, str. 80.

▣ **“Abijam”** O ovome imenu vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 14:31. Druga Knjiga Ljetopisa 13:2-3 daje dodatnu obavijest, posebno o ratu s Jeroboamom (usp. 1. Kr 15:6).

LXX dodaje “Abijam sin Roboama”. LXX izostavlja stih 6, koji također spominje Roboama. Abijam je vjerojatno bio izabran za kralja zato jer je njegova majka bila Roboamova omiljena žena (usp. 2. Ljet 11:21-22) a ne zato jer je on bio najstariji sin.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

15:2 “Maaka” U 2. Knjizi Ljetopisa 13:2 njegovo se ime sriče “Mikaja”, ali u 2. Ljetopisa 11:20 ona je imenovana “Maaka” i ona je kći ili unuka Abšaloma (usp. 1. Kr 15:2).

LXX zapisuje u 2. Samuelovoj 14:27 da je ona bila Abšalomova unuka, čije je ime bilo Tamara.

▣ **“kći Abšaloma”** Zabilježite da 1. Knjiga Ljetopisa 11:20 imenuje oca “Abšaloma” a 2. Ljetopisa 13:2 ima “Uriel od Gabe”.

15:3 “On je hodao u svim grijesima što je njegov otac učinio” “Hodati” je biblijska metafora za način života vjere ili nevjere. Poslušnost YHVH-inim zakonima datima preko Mojsija bila je određujući čimbenik. Vidjeti NIDOTTE, tom 1, str. 989-992 i 1032-1035.

▣ **“njegovo srce nije cijelo bilo predano GOSPODINU njegovu Bogu”** Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 11:4.

[Vidjeti Posebnu temu: Srce \(NZ\).](#)

15:4 “svjetiljku” Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 11:36. Iz ovoga je stiha očito kako to upućuje na kraljevsko dijete u Davidovoj lozi.

15:5 “okrenuo od” Ovaj GLAGOL (BDB 693, KB 747, *Qal* PERFEKT) često je korišten u smislu odstupanja od Božjega puta /načina (tj. Zakona, usp. Izl 32:8; Pnz 5:32; 9:12; 17:11.20; 1. Sam 12:20; 2. Kr 22:2; Jer 5:23).

▣ **“Urije Hetita” [Urija Hetit]** Ovo je bio muž Bat-Šebe i vjeran vojnik. Davidov grijeh zapisan je u 2. Knjizi o Samuelu 11.

15:6

NASB, NKJV, NRSV, TEV **“Roboama”**

NJB, LXX **–izostavljen stih 6–**

REB, JPSOA, Pešita **“Abijama”**

MT ima “Roboama” ali to je izgleda ponavljanje iz 1. Knjige o Kraljevima 14:30. Ovaj okvir je o Abijamu. Zabilježite kraj 1. Kraljevima 15:7, što je izgleda također ponavljanje iz stiha 6.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:7

⁷Sad ostatak djela Abijama i sve što je činio, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Judeje? I bio je rat između Abijama i Jeroboama.

15:7 “Knjizi Ljetopisa Kraljeva Judeje” Ovo nisu biblijske Knjige Ljetopisa.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:8

⁸I Abijam zaspa sa svojim očevima i oni ga pokopaše u gradu Davidovu; i Asa njegov sin postane kralj umjesto njega.

15:8 “zaspa sa svojim očevima” Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 1:21. Vidjeti moje bilješke o “zaspa” u **Knjizi proroka Daniela 12:2:**

Daniel 12:2: “onih koji spavaju” Postoji nekoliko pojmova u hebrejskome za san:

1. *yashen* (BDB 445), što je uobičajeno korišteno o prirodnome snu, ali u Knjizi proroka Daniela 12:2, o smrti
2. *shenah* (BDB 446), također korišteno o prirodnome snu, Daniel 2:1; 6:18
3. *shakab* (BDB 446), što je korišteno u 2. Knjizi o Samuelu, 1. I 2. Kraljevima, i 2. Ljetopisa za smrt (2 Sam. 11:9) i običan san (2. Sam 7:12).

Zamisao o smrti kao o snu također je nađen u NZ-u (npr. Mt 27:52 [zabilježite uskrsnuće]; Iv 11:11 [zabilježite uskrsnuće u Iv 11:25-26; 13:36; Djela 7:60; 1. Sol 4:13 [zabilježite uskrsnuće u 4:14-17]; 5:10).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:9-15

⁹Tako u dvadesetoj godini Jeroboama kralja Izraela, Asa započe vladati kao kralj Judeje. ¹⁰On je vladao četrdeset-jednu godinu u Jeruzalemu; a ime njegove majke bilo je Maaka kći Abšaloma. ¹¹Asa je činio što je pravo u pogledu GOSPODINOVU, kao David njegov otac. ¹²On je i odstranio muške kultske prostitutke iz zemlje i uklonio sve idole što je napravio njegov otac. ¹³On je također maknuo Maaku svoju majku s *bivanja* majkom kraljicom, jer je ona napravila strašan kip Ašeri; i Asa je sasjekao njezin strašan kip i spalio ga kod potoka Kidrona. ¹⁴Ali uzvišice nisu bile uklonjene; ipak srce Ase bilo je potpuno predano GOSPODINU svih njegovih dana. ¹⁵On je u Dom GOSPODINOV unio posvećene stvari svoga oca i svoje osobne posvećene stvari: srebro i zlato i posuđe.

15:9 “Asa” Ovdje čini se postoji zbrkanost o roditeljima Abijama i Ase (stih 10; 2. Ljet 11:20-22; 13:2).

Za “Asa” vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 412-414.

15:11 “Asa je činio što je pravo u pogledu GOSPODINOVU” Vidjeti moje bilješke iz **2. Knjizi Ljetopisa 14:2:**

2. LJETOPIISA 14:2 “Asa je činio što je dobro i pravo u pogledu GOSPODINOVU” Ovo je ponavljajuća tema u Ponovljenome zakonu (usp. Pnz 6:18; 12:28; 13:18). Ovo poglavlje popisuje nekoliko stvari koje je on napravio kako bi zaslužio ovu procjenu (usp. 2. Ljet 15:8-15.16-18):

1. uklonio je:
 - a. tuđinske žrtvenike, 2. Knjiga Ljetopisa 14:3
 - b. uzvišice, 2. Knjiga Ljetopisa 14:3.5 (usp. 2. Ljet 15:17; vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, “Uzvišice”, str. 284-288)
 - c. žrtvenike za paljenje tamjana, 2. Knjiga Ljetopisa 14:5 (povezano sa štovanjem *Baala*, usp. Lev 26:30; 2. Ljet 34:4.7)
2. uništio je (usp. Pnz 12:2-3):
 - a. posvećene stupove (tj. podignuti kamen što je bio simbol muškoga božanstva, usp. Izl 23:24)
 - b. ašere (tj. živo stablo ili izrezbareni stup što je bilo simbol ženskoga božanstva, usp. Izl 34:13; 2. Ljet 15:16)
3. zahtijevao je od svoga naroda da:
 - a. traži YHVH-u
 - b. drži Njegov zakon.

Ljetopisac širi (tj. tri poglavlja) materijal o životu Ase. Kraljevi imaju samo nekoliko stihova (tj. 1. Kr 15:9-24). Knjige Ljetopisa koriste drugi proročki pisani izvor:

1. pozitivan – 2. Knjiga Ljetopisa 14:1-15:19
2. negativan – 2. Knjiga Ljetopisa 16:1-14.

Vjernost na početku ali nevjernost na kraju postaje poguban obrazac.

15:12 “muške ... prostitutke” Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 14:24.

▣ **“sve idole što je napravio njegov otac”** Ovo može ići unatrag na idolopoklonstvo Salamona u 1. Knjizi o Kraljevima 11:7-8.

Ovaj pojam za “idole” (BDB 165) uvijek se nalazi u MNOŽINI i uvijek je i uvijek u negativnome smislu (vrlo uobičajeno u Knjizi proroka Ezekijela). Značenje ili konotacija je neizvjesno:

1. iz korjena za “balega /izmet” ili kuglice od balege
2. iz korijena “kameni krugovi”
3. iz akademskoga “zločin” (AB, str. 397)
4. iz arapskoga “sveti objekt” (*Expositors*, tom 4, str. 130).

15:13 Očito majka vladajućega kralja imala je mjesto velike časti i utjecaja (vidjeti Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 117-119). Majka od Ase postala je idolopoklonik (tj. Ašera) ali Asa je zatro mjesto.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

▣

NASB	“strašan kip”
NKJV	“odvratan kip”
NRSV, JPSOA	“gnusan kip”
TEV, NJB, REB	“odvratan idol”
Pešita	“idol”

MT ima IMENICU ŽENSKOGA RODA (BDB 814), što se nalazi samo ovdje u ovome tekstu a njena usporednica je u 2. Knjizi Ljetopisa. Njeno temeljno značenje je “nešto nad čim se mora zgražati”. Vidjeti NIDOTTE, tom 2, str. 1057; tom 3, str. 630.

15:14 “uzvišice” Ovo su bila mjesta mjesnoga štovanja (usp. 1. Kr 22:43). Prvotno ona nisu bila osuđivana (usp. 1. Kr 3:4), jer nije bilo središnjega Kovčega, ali kasnije su postala mjesta štovanja plodnosti i bila su osuđena (usp. stihovi 12-14; 2. Ljet 14:3.5; 17:8; 21:11; 28:4; 31:1; 32:12; 33:3.17.19; 34:3-4).

15:15 Asa je možda posvetiti veliki dio svoga plijena iz ovoga uspješnoga rata sa Zerahom Etiopljaninom (usp. 2. Ljet 14:9-15).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:16-22

¹⁶Sad bio je rat između Ase i Baše kralja Izraela u sve njihove dane. ¹⁷Baša kralj Izraela krenuo je protiv Judeje i utvrdio Ramu kako bi spriječio *svako* izlaženje ili ulaženje Asi kralju Judeje. ¹⁸Potom Asa uzme sve srebro i zlato što je bilo spremjeno u riznice Doma GOSPODINOVA i riznice kraljeve kuće, i predade ih u ruke svojih slugu. I kralj Asa posla ih Ben-Hadadu sinu Tabrimona, sinu Hezjona, kralju Arama, koji je živio u Damasku, govoreći: ¹⁹“Neka bude savez između tebe i mene, *kao* između moga oca i tvoga oca. Gle, poslao sam ti dar od srebra i zlata; idi, raskini svoj savez s Bašom kraljem Izraela kako bi se on povukao od mene.” ²⁰Tako Ben-Hadad poslušao kralja Asu i pošalje zapovjednike svojih vojski protiv gradova Izraela, i osvoji Iljon, Dan, Abel Bet-Maaku i sav Kineret, uz svu zemlju Naftalija. ²¹Kad je Baša čuo *to*, on prestane utvrđivati Ramu i vrati se u Tirsu. ²²Potom kralj Asa objavi proglas čitavoj Judeji – bez izuzetka – i oni odnesoše kamenje iz Rame i drvo s kojim je Baša gradió. I kralj Asa izgradi s njima Gebu Benjaminovu i Mispu.

15:17 “utvrdio Ramu” Baša je probao izolirati Jeruzalem od trgovine sa sjevera i od obale okretanjem grada Rame, koji je bio vrlo malo udaljen sjeverno od Jeruzalema, u utvrđeni grad.

15:18 Kao odgovor na Bašinu ekonomsku opsadu, Asa je podmitio kralja Sirije kako bi ovaj primijenio svoj savez od Izraela na Judeju. Asa je platio sa svim srebrom i zlatom što je ostalo u Jeruzalemu (tj. u Hramu i palači) i sa svim plemenitim kovinama koje Šišak, kralj Egipta u vrijeme Roboama, nije uzeo.

15:19 “savez” [Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

15:20 Kralj Sirije, Ben-Hadad, napao je sjeverni Izrael i osvojio glavne gradove Dana i Naftalija. Način kako je Baša reagirao vidi se u stihu 21.

☐ “Kineret” Ovo je SZ-no ime za Galileju.

5:21

NASB, NKJV, JPSOA “vрати se u”

NRSV, Pešita “živio u”

TEV “ode u”

NJB “povukao se u”

REB “povuče se u”

LXX “vрати se u”

MT ima GLAGOL “obitava” (BDB 442, KB 444, *Qal IMPERFEKT s waw*). *The UBS Text Project*, str. 324, predlaže pojam kao vojni oblik za “bivati neaktivnim” (tj. on prestade mučiti Judeju).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:23-24

²³Sad ostatak svih djela Ase i svih njegovih snaga i sve što je učinio i gradove koje je izgradio, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Judeje? Ali u vremenu njegove starosti on je bolovao od svojih nogu. ²⁴I Asa počine sa svojim očevima i bijaše pokopan sa svojim očevima u gradu Davida; a Jošafat njegov sin zakralji se na njegovo mjesto.

15:23 “Ali u vremenu njegove starosti on je bolovao od svojih nogu” Pobožna vladavina Ase nije ga očuvala od normalnih problema. Svi ljudi trpe od Pada.

Moguće je ova bolest prouzročila su-vladavinu Jošafata. Vidjeti Edwin Thiele, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*.

[Vidjeti Posebnu temu: Ljudsko starenje.](#)

15:24 “Jošafat” [Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:25-27

²⁵Sad Nadab sin Jeroboama postao je kralj Izraela u drugoj godini Ase kralja Judeje, i on je vladao Izraelom dvije godine. ²⁶On je činio zlo u pogledu GOSPODINOVI, i hodao putem svoga oca i u njegovu grijehu što je naveo Izraela na grijeh. ²⁷Onda se Baša sin Ahije od kuće Jisakara uroti protiv njega, i Baša ga obori kod Gibetona, koji je pripadao Filistejcima, dok su Nadab i sav Izrael opsjedali Gibeton.

15:25-30 Ovaj odlomak ponovno pripovijeda o padu Jeroboamove kraljevske loze. Ovo je bilo ispunjenje proročanstva od Ahije (usp. 1. Kr 14:5-16).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:28-30

²⁸Tako Baša ga ubije u trećoj godini Ase kralja Judeje i zavlada na njegovu mjestu. ²⁹Dogodi se prije negoli je on postao kralj, on pobi svu kuću Jeroboama. On nije ostavio Jeroboamu nikoga na životu, sve dok ih nije pobio, prema riječi GOSPODINOVOJ, koju je On rekao po Svome sluzi Ahiji iz Šila, ³⁰i zbog grijeha Jeroboama koje je on zgriješio, i koji je naveo Izraela na grijeh, zbog njegovog izazivanja kojim je izazivao GOSPODINA Boga Izraelova na gnjev.

15:30 Jeroboamov glavni grijeh bio je podizanje rivalskih hramova u Betelu i Danu (tj. zlatna telad).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:31

³¹Sad ostatak djela Nadaba i sve što je učinio, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Izraela?

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:32

³²Bio je rat između Ase i Baše kralja Izraela svih njihovih dana.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:33-34

³³U trećoj godini Ase kralja Judeje, Baša sin Ahije postao je kralj nad cijelim Izraelom u Tirsi, i vladao je dvadeset i četiri godine. ³⁴On je činio zlo u pogledu GOSPODINOVU, i hodao je putem Jeroboama i u njegovu grijehu koji je navodio Izraela na grijeh.

15:33-34 Ovi bi trebali ići s poglavljem 16 jer se bave Bašom, kraljem Izraela.

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 16

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
proročanstvo protiv Baše	Baša vlada u Izraelu (15:33 - 16:7)	Baša izraelski kralj (15:33-16:7)	kralj Baša izraelski (15:33 - 16:7)	vladavina Baše u Izraelu (909.-886.) (15:33 - 16:7)
16:1-4	16:1-4	16:1-4	16:1-4	16:1-4
16:5	16:5-7	16:5-7	16:5-6	16:5-6
kraljevi Izraela				
16:6-7	Ela vlada u Izraelu	Ela izraelski	16:7 kralj Ela izraelski	16:7 vladavina Ele u Izraelu (886.-885.)
	16:8-13	16:8-10 16:11-14	16:8-10 16:11-14	16:8-13
16:8-11				
16:12-14	16:14 Zimri vlada u Izraelu	Zimri izraelski	kralj Zimri izraelski	16:14 vladavina Zimrija u Izraelu (885.)
	16:15-19	16:15-20	16:15-20	16:15-19
16:15-20	16:20 Omri vlada u Izraelu	Omri izraelski	kralj Omri izraelski	16:20
	16:21-26	16:21-23	16:21-24	16:21-22 vladavina Omrija u Izraelu (885.-874.)
16:21-24		16:24		16:23-26
	16:27-28	16:25-28	16:25-28	16:27-28
16:25-28	Ahab vlada u Izraelu	uvod u vladavinu Ahaba u Izraelu	kralj Ahab izraelski	uvod u vladavinu Ahaba (874.-853.)
	16:29-34	16:29-30 16:31-34	16:29-34	16:29-34
16:29-30				
16:31-34				

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove

nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 15:33-34

³³U trećoj godini Ase kralja Judeje, Baša sin Ahije postao je kralj nad cijelim Izraelom u Tirsi, i vladao je dvadeset i četiri godine. ³⁴On je činio zlo u pogledu GOSPODINOVI, i hodao je putem Jeroboama i u njegovu grijehu koji je navodio Izraela na grijeh.

15:33-34 Ovi stihovi trebali bi ići s poglavljem 16 jer se bave s Bašom, kraljem Izraela.

15:33 Duga vladavina Ase (tj. 41 godinu, 1. Kr 15:10; NIDOTTE, tom 4, str. 412-414) osigurava put za dokumentiranje previranja u Izraelu:

1. u 20-toj godini Jeroboama, započinje vladati Asa (1. Kr 15:9)
2. u 2-oj godini Ase, započinje vladati Nadab u Izraelu (1. Kr 15:25)
3. u 3-oj godini Ase, započinje vladati Baša (1. Kr 15:33)
4. u 26-oj godini Ase, započinje vladati Ela (1. Kr 16:8)
5. u 27-oj godini Ase, započinje vladati Zimri (1. Kr 16:15)
6. u 31-oj godini Ase, započinje vladati Omri (1. Kr 16:23)
7. u 38-oj godini Ase, započinje vladati Ahab (1. Kr 16:29).

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:1-4

¹Sad riječ GOSPODINOVA dođe Jehuu sinu Hananija protiv Baše, govoreći: ²“Budući sam te Ja podigao iz praha i učinio te vođom nad Mojim narodom Izraelom, a ti si hodao na putu Jeroboama i učinio si da Moj narod Izrael griješi, izazivajući Me na bijes sa svojim grijesim, ³gle, Ja ću pomesti Bašu i njegov dom, i tvoj ću dom učiniti sličnim domu Jeroboama sina Nebata. ⁴Svakoga od Baše koji umre u gradu pojest će psi, a svakoga koji umre u polju ptice nebeske će pojesti.”

16:1 “Jehuu” [Jehu] Ovaj čovjek bio je YHVH-in prorok (usp. stih 7; 2. Ljet 19:2; 20:34). Njegov je otac također bio prorok (usp. 2. Ljet 16:7-10). Očito su obojica živjeli u Judeji.

[Vidjeti Posebnu temu: Starozavjetno proročanstvo.](#)

16:2 “te” Ovo upućuje na Bašu. Prvi puta je spomenut u 1. Knjizi o Kraljevima 15:16-17.27-30.33-34.

NASB, NRSV, TEV, NJB, LXX “vođom”

NKJV, JPSOA, Pešita “vladarom”

REB “knezom”

MT ima IMENICU MUŠKOGA RODA (BDB 617) što označava širok opseg vodećih položaja. Ali kad se koristi o kraljevima, ona označava “kraljevića /prijestolonasljednika” (tj. Salamon kao YHVH-in odabir i Davidov odabir, usp. 1. Kr 1:35; 2. Ljet 11:22). Počela se koristiti o YHVH-inu odabiru kralja:

1. Šaula – 1. Knjiga o Samuelu 9:16; 10:1
2. Davida – 1. Knjiga o Samuelu 13:14; 2. Samuelova 7:8
3. Jeroboama – 1. Knjiga o Kraljevima 14:7
4. Baše – 1. Knjiga o Kraljevima 16:2
5. Ezekije – 2. Knjiga o Kraljevima 20:5
6. Davidosvkoga Mesije – Knjiga proroka Izaije 55:4.

▣ “Ja (sam) podigao iz praha” Ova IMENICA (BDB 779; NIDOTTE, tom 3, str. 472-473) je hebrejski idiom o:

1. čovjeku stvorenom iz praha – Knjiga Postanka 2:7; 3:19
2. obilju – Knjiga Postanka 13:16; 28:14
3. siromahu i niskosti – 1. Knjiga o Samuelu 2:8; ovdje; Psalam 113:7.

YHVH je odabrao i opremi Bašu da bude kralj nad Njegovim narodom, ali Baša se priklonio k dva zlatna teleta od Jeroboama.

▣ **“izazivajući Me na bijes”** Korijen ovoga GLAGOLA (BDB 494, KB 491, *Hiphil* INFINITIVNA GRAĐA) često se koristio za prekršaje Saveza koji su uzrokovali YHVH-inu osudu:

1. Ponovljeni zakon – 4:25; 9:18; 31:29; 32:16; 21 (dva puta)
2. Knjiga o Sucima – 2:12
3. 1. Knjiga o Kraljevima – 14:9.15; 15:30; 16:2.7.13.26.33; 21:22.53
4. 2. Knjiga o Kraljevima – 17:11.17; 21:6.15; 22:17; 23:19.26
5. 2. Knjiga Ljetopisa – 28:25; 33:6; 34:25
6. Psalam – 106:29
7. Knjiga proroka Izaije – 65:3
8. Knjiga proroka Jeremih – 7:18.19; 8:19; 11:17; 25:6.7; 32:29.30.32; 44:3.8
9. Knjiga proroka Ezekiel – 8:17; 16:26
10. Knjiga proroka Hoše – 12:15.

Izrael je bio procjenjivan prema poslušnosti Mosjijevskome Savezu. YHVH-ina prezrena milost okrenula se u gnjev. To je poruka Levitskoga zakonika 26; Ponovljenoga zakona 27 - 30; i svih proroka!

Moramo zapamtiti da Biblija koristi ljudske emocije za opis Božanstva, što nije adekvatno ali to je jedini rječnik kojeg imamo.

[Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva.](#)

16:3-4 Ovo obznanjuje YHVH-inu osudu Baše i njegove obitelji. Slika o:

1. psima koji jedu (ili piju krv)
2. pticama koje jedu

uobičajena je na Drevnome Bliskom Istoku (usp. Pnz 28:22 i dalje; 1. Kr 14:11; 21:19,23,24; 22:38; 2. Kr 9:10,30-36; Ps 79:2; Jer 7:33; 15:3; 16:4; 19:7; 34:20). U osnovi to je prokletstvo zbog neprimjerenoga pokopa.

[Vidjeti Posebnu temu: Prakse ukopa.](#)

16:3

NASB, NRSV	“pomesti”
NKJV	“oduzeti”
TEV	“iskorijeniti”
NJB, REB JPSOA	“pomesti”
LXX	“probuditi”
Pešita	“zaustaviti”
NET	“spaliti”

MT ima GLAGOL (BDB 128 I, KB 145, *Hiphil* PARTICIP) u značenju “spaliti” ili “uništiti” ali KB 146 II predlaže drugo značenje ovoga korijena, “počistiti”, “opljačkati”, “prognati /istjerati”.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:5

⁵Sad ostatak djela Baše i što je činio i njegova moć, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Izraela?

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:6-7

⁶I Baša počinu sa svojim očevima i bijaše pokopan u Tirsi, a Ela njegov sin postade kralj umjesto njega. ⁷Štoviše, riječ GOSPODINOVA kroz proroka Jehua sina Hananije također dode protiv Baše i njegova doma, i zbog svega zla što je učinio u pogledu GOSPODINOVI, izazivajući Ga na bijes s djelima svojih ruku, u tome što je bio kao dom Jeroboama, i zato ga udari.

16:6 “počinu sa svojim očevima” Vidjeti bilješke u 1. Knjizi o Kraljevima 1:21; 2:10.

▣ **“Tirsi” [Tirsa]** Ovo je bio glavni grad Izraela sve do vladavine Omrija (usp. stih 24).

16:7 “s djelima svojih ruku” Ovo je idiom za idole (usp. Pnz 4:25; 9:18; 32:16; 1. Kr 16:7; 2. Kr 17:7; 21:6; Jer 25:6.7; 32:30; 44:8). Nije li šokantno da ljudi mogu biti toliko prevareni da štiju nešto što su sami napravili?!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:8-11

⁸U dvadeset i šestoj godini Ase kralja Judeje, Ela sin Baše postane kralj nad Izraelom u Tirsi, *vladao je dvije godine*. ⁹Njegov sluga Zimri, zapovjednik polovine njegovih kočija, uroti se protiv njega. Sad on se *bijaše* u Tirsi opijao u kući Arse, koji *bijaše* nad kućom u Tirsi. ¹⁰Onda Zimri uđe i udari ga i usmrti u dvadeset i sedmoj godini Ase kralja Judeje, i postane kralj na njegovu mjestu. ¹¹Dogodi se kad je on postao kralj, kad je sjedio na svome prijestolju, da pobije cijeli dom Baše; nije ostavio niti jedno muško, ni njegove rodake niti njegove prijatelje.

16:8 “vladao je dvije godine” Ovo jasno pokazuje nestabilnost Izraela vs. Judeje!

16:9 “Zimri” Neki su nagađali da je ovaj čovjek bio potomak Šaula (usp. 1. Ljet 8:36; 9:42; BDB 275 I, #4) ali to je neizvjesno. BDB ga stavlja na popis samo kao kralja Izraela prije Omrija (BDB 275 I, #3). On je ubio Elu.

Znanstvenici su se pitali je li ovo ime moguće egipatsko ili aramejsko, a ne semitsko.

☐ **“opijao”** Ovo je iznenađujuće zato jer se kralj opijao u privatnoj rezidenciji.

[Vidjeti Posebnu temu: Biblijski stavovi prema alkoholu i zloraba alkohola.](#)

POSEBNA TEMA: BIBLIJSKI STAVOVI PREMA ALKOHOLU I ZLOPORABA ALKOHOLA

I. BIBLIJSKI POJMOVI

A. Stari zavjet

1. Yayin - to je općeniti pojam za vino (BDB 406), upotrijebljen 141 puta. Etimologija je neizvjesna zato što ne potječe iz hebrejskoga korijena. Uvijek znači fermentirani voćni sok, uobičajeno grožđe. Neki posebni odlomci su Knjiga Postanak 9:21; Izlazak 29:40; Brojevi 15:5.10
2. Tirosh - to je “novo vino” (BDB 440). Zbog klimatskih uvjeta na Bliskome Istoku, fermentacija započinje najmanje šest sati nakon izlučivanja soka. Taj pojam upućuje na vino u tijeku fermentacije. Vidjeti neke posebne odlomke u Ponovljenome zakonu 12:17; 18:4; Knjizi proroka Izaije 62:8-9; Hošei 4:11
3. Asis - to je očito alkoholno piće (“slatko vino”, BDB 779, tj. Joel 1:5; Iz 49:26)
4. Sekar - to je pojam za “jako piće” (BDB 1016). Hebrejski korijen korišten je u pojmu “pijan” ili “pijanica”. Ima nekakve dodatke da bude više opojno. Usporedno je s yayin (usp. Izr 20:1; 31:6; Iz 28:7).

B. Novi zavjet

1. Oinos - grčki ekvivalent pojmu yayin
2. Neos oinos (novo vino) - grčki ekvivalent pojmu tirosh (usp. Mk 2:22)
3. Gleuchos vinos (slatko vino, asis) - vino u ranome stupnju fermentacije (usp. Djela 2:13).

II. BIBLIJSKA UPORABA

A. Stari zavjet

1. Vino je dar od Boga (Post 27:28; Ps 104:14-15; Prop 9:7; Hoš 2:8-9; Joel 2:19.24; Am 9:13; Zah 10:7).
2. Vino je dio žrtvenoga prinosa (Izl 29:40; Lev 23:13; Br 15:7.10; 28:14; Pnz 14:26; Suci 9:13).
3. Vino je upotrebljavano kao lijek (2. Sam 16:2; Izr 31:6-7).
4. Vino može biti stvarna poteškoća (Noa - Post 9:21; Lot - Post 19:33.35; Nabal - 1. Sam 25:36; Urija - 2. Sam 11:13; Amnon - 2. Sam 13:28; Eli - 1. Kr 16:9; Ben Hadad - 1. Kr 20:12; vladari - Am 6:6; i žene - Am 4).
5. Vino može biti zlorabljeno (Izr 20:1; 23:29-35; 31:4-5; Iz 5:11.22; 19:14; 28:7-8; Hoš 4:11).
6. Vino je bilo zabranjeno određenim skupinama (svećenicima na dužnosti, Lev 10:9; Ez 44:21; nazirejima, Br 6; i vladarima, Izr 31:4-5; Iz 56:11-12; Hoš 7:5).
7. Vino je korišteno u eshatološkoj okolnosti (Am 9:13; Joel 3:18; Zah 9:17).

B. Međubiblijski

1. Umjerenost u vinu od velike je pomoći (Prop 31:27-30).
2. Rabini kažu: “Vino je najveće od svih medicina, a tamo gdje vino nije dovoljno, potrebni su lijekovi.” (BB 58b).

C. Novi zavjet

1. Isus je promijenio veliku količinu vode u vino (Iv 2:1-11).
2. Isus je pio vino (Mt 11:18-19; Lk 7:33-34; 22:17 i dalje).
3. Na dan Pedesetnice Petar je bio okrivljen za pijanstvo zbog "novoga vina" (Djela 2:13).
4. Vino može biti korišteno kao medicina (Mk 15:23; Lk 10:34; 1. Tim 5:23).
5. Vođe ga ne smiju zlorabiti. To ne znači potpuna apstinencija (1. Tim 3:3.8; Tit 1:7; 2:3; 1. Pt 4:3).
6. Vino je korišteno u eshatološkim okolnostima (Mt 22:1 i dalje; Otk 19:9).
7. Pijanstvo je za žaliti (Mt 24:49; Lk 12:45; 21:34; 1. Kor 5:11-13; 6:10; Gal 5:21; 1. Pt 4:3; Rim 13:13-14).

III. TEOLOŠKI UVID

A. Dijalektička napetost

1. Vino je dar od Boga.
2. Pijanstvo je najveća poteškoća.
3. Vjernici u nekim kulturama moraju ograničiti svoje slobode radi Evanđelja (Mt 15:1-20; Mk 7:1-23; 1. Kor 8 – 10; Rim 14).

B. Stremljenje da se ide preko datih granica

1. Bog je izvor svih dobrih stvari:
 - a. hrane – Evanđelje po Marku 7:19; Luka 11:44; 1. Poslanica Korinćanima 10:25-26
 - b. svih čistih stvari – Poslanica Rimljanima 14:14.20; 1. Timoteju poslanica 4:4
 - c. svih zakonitih stvari - 1. Poslanica Korinćanima 6:12; 10:23
 - d. svih čistih stvari - Titu poslanica 1:15
2. Palo čovječanstvo zlorabilo je sve Božje darove uzimajući ih preko Bogom-danih granica.

C. Zloraba je u nama, ne u stvarima. Nema ničega zloga u fizičkome Stvorenju (vidjeti B.1 - gore).

IV. PRVO STOLJEĆE ŽIDOVSKO KULTURE I FERMENTACIJA

- A. Fermentacija započinje vrlo rano, otprilike 6 sati nakon tiskanja grožđa.
- B. Židovska predaja kaže da kad se pojavi neznatna pjena na površini (znak fermentacije), tada se obvezno mora izdvojiti desetina vina (Maaseroth 1:7). To se naziva "mlado vino" ili "slatko vino".
- C. Prvotna burna fermentacija bila je dovršena nakon tjedan dana.
- D. Druga fermentacija traje otprilike 40 dana. Na tome stupnju ono se smatra "zrelim vinom" i moglo bi biti ponuđeno na žrtvenik (Edhuyoth 6:1).
- E. Vino što je odležalo na svome talogu (staro vino) smatralo se dobrim, ali moralo je biti dobro procijeđeno prije uporabe.
- F. Vino se smatralo primjerene starosti obično nakon jedne godine fermentacije. Tri godine bilo je najdulje vremensko razdoblje unutar kojeg je vino moglo biti sigurno uskladišteno. Ono se nazivalo "staro vino" i moralo se razrijediti vodom.
- G. Fermentacija se odgađa samo u zadnjih 100 godina i to sa sterilnom sredinom i kemijskim dodacima. Stari svijet nije mogao zaustaviti prirodni tijek fermentacije.

V. ZAVRŠNE IZJAVE

- A. Budite sigurni da vaše iskustvo, teologija, i biblijsko tumačenje ne podcjenjuju Isusa i prvo stoljeće židovsko /kršćanske kulture! Oni očigledno nisu bili potpuni apstinenti.
- B. Ja ne zagovaram društvenu uporabu alkohola. Štoviše, mnogi su pretjerali biblijski stav o tome predmetu i sad zahtijevaju vrhunsku pravednost temeljenu na kulturološko /denominacijskoj predrasudi.
- C. Za mene, poslanice Rimljanima 14 i 1. Korinćanima 8 – 10 osigurale su uvid i nit vodilju temeljenu na ljubavi i poštovanju braće vjernika te objavu Evanđelja u našoj kulturi, a ne na osobnoj slobodi ili osuđujućem kriticismu. Ako je Biblija jedini izvor vjere i primjene, onda možda svi moramo ponovno razmisliti o tome predmetu.
- D. Ako proguramo potpunu apstinenciju kao Božju volju, kako ćemo razumjeti ono što se odnosi na Isusa, kao i na sve suvremene kulture koje redovito koriste vino (npr. Europa, Izrael, Argentina).

16:10 Ovaj čin ubojstva postao je poslovice za izdaju (usp. 2. Kr 9:31).

16:11 Ovo je bilo zato da zaštiti svoju vladavinu od bilo koga iz prijašnje kraljeve obitelji (usp. 1. Kr 15:29).

▣ **“muško”** Ovo je doslovno, “onoga tko piša uza zid” (usp. 1. Sam 25:22.34; 1. Kr 14:10; 16:11; 21:21; 2. Kr 9:8).

▣

NASB, TEV, NJB, NET **“rodake”**

NKJV, REB, JPSOA **“srodnike”**

NRSV **“srodstvo”**

Pešita **“rodake”**

LXX **“cijela njegova obitelj”**

Ovo je pojam *go'el* (BDB 145 I, KB 169, *Qal* AKTIVNI PARTICIP, NIDOTTE, tom 1, str. 789-794) što je poznat po:

1. zamisli za:
 - a. rođaka otkupitelj (Lev 25)
 - b. krvnog osvetnika (Br 35)
2. poznato po uporabi za Boaza u Knjizi o Ruti (21 put).

Zimri je donio smrt, ne samo za rod, nego za sve poznanike! Međutim, ovaj izričaj može odražavati i “kraljevskoga savjetnik” ili “vijeće” (usp. 2. Sam 15:37; 16:16).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:12-14

¹²Tako Zimri uništi sav dom od Baše, prema riječi GOSPODINOVOJ, koju je On rekao protiv Baše kroz Jehua proroka, ¹³zbog svih grijeha Baše i grijeha Ele njegova sina, koje su zgriješili i koji su naveli Izraela na grijeh, izazivajući GOSPODINA Boga Izraelova na bijes sa svojim idolima. ¹⁴Sad ostatak djela Ele i sve što je učinio, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Izraela?

16:12 Ovo upućuje na 1. Knjigu o Kraljevima 16:1-7.

16:13 “idolima” Ovo je IMENICA (BDB 210 I; NIDOTTE, tom 1, str. 1005-1006) što znači “para” ili “dah”. Opisuje nepostojanje idola (usp. 1. Kr 16:13.26; Ps 31:6; Jer 8:19; 10:8; 14:22; Jona 2:8). To je jasno očitovanje praznovjerja paloga ljudstva koje radi svoje vlastite bogove!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:15-20

¹⁵U dvadeset i sedmoj godini Ase kralja Judeje, Zimri je vladao sedam dana u Tirsu. Sad narod se utaborio protiv Gibetona, koji je pripadao Filistejcima. ¹⁶Ljudi koji su bili utaboreni čuli su kako se govori: “Zimri se urotio i ubio je i kralja.” Zato sav Izrael proglasi Omrija, zapovjednika vojske, kraljem nad Izraelom onoga dana u taboru. ¹⁷Onda Omri i sav Izrael s njim odoše od Gibetona i opsjedoše Tirsu. ¹⁸Kad je Zimri vidio da će grad biti osvojen, uđe u utvrdu kraljevske kuće i spali kraljevu kuću nad sobom ognjem, i pogibe, ¹⁹zbog svojih grijeha koje je zgriješio, čineći zlo u pogledu GOSPODINOVU, hodajući putem Jeroboama, i u vlastitome grijehu što je počinio, navodeći Izraela na grijeh. ²⁰Sad ostatak djela Zimrija i njegova urota što je skovao, nisu li oni zapisani u Knjizi Ljetposao Kraljeva Izraela?

16:15 “Zimri je vladao sedam dana” Ovo jasno pokazuje nestabilnost Izraela. U svjetlu Zimrijeve izdaje, Omri (BDB 771) je proglašen kraljem.

Omri je najčuleniji kralj Izraela u ne-biblijskoj literaturi (tj. Moapski kamen i spisi iz Asirije); zapravo, Izrael je bio poznat kao “kuća Omrija”. Ova snažna slika o njemu ne odražava se u Bibliji. Za dobro kratko izvješće o njegovoj vladavini vidjeti R. K Harrison, *Old Testament Times*,“ str. 213-216; NIDOTTE, tom 4, str. 1026-1027.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

16:17 Izraelska vojska prešla je od opsjedanja Gibetona na opsjedanje Tirse, gdje je Zimri bio kralj.

16:18 Zimri je počinio samoubojstvo paleći kraljevu palaču.

[Vidjeti Posebnu temu: Samoubojstvo.](#)

POSEBNA TEMA: SAMOUBOJSTVO

Ova je tema poprimila teološko značenje kojeg nema u Bibliji. Katolička teologija obrađuje samoubojstvo Jude Iskariotskoga (usp. Mt 27:5; Djela 1:18-19) kao temeljni tekst za potvrđivanje kako su svi koji su počinili samoubojstvo odvojeni od Boga. Međutim, osobno smatram da je Juda bio uklonjen zbog njegova svjesnog djela izdaje, a ne zato jer je zbog tuge bio smrtno shrvan.

Postoji nekoliko ljudi u SZ-u koji su si oduzeli svoj vlastiti život:

1. Samson – Knjiga o Sucima 16:29-30
2. Šaul – 1. Knjiga o Samuelu 31:4; 1. Ljetopisa 10:4
3. Šaulov štitonoša – 1. Knjiga o Samuelu 31:5; 1. Ljetopisa 10:5
4. Ahitofel – 2. Knjiga o Samuelu 17:23
5. Zimri – 1. Knjiga o Kraljevima 16:18.

U ovim okvirima ništa negativno nije izrečeno o njihovim djelatnostima. Međutim, postoji nekoliko tekstova što bi trebali utjecati na odluku o završetka nečijega života:

1. ljudski život dragocjen je Bogu:
 - a. Knjiga Postanka 1:26-27
 - b. Knjiga Postanka 9:5-6
 - c. Knjiga Izlaska 20:13; 21:12
2. život je dar od Boga kako bi se služilo Njemu:
 - a. Poslanica Rimljanima 12:1-2; 14:7-9
 - b. 2. Poslanica Korinćanima 5:14-15
 - c. Poslanica Filipljanima 1:20-24.

U judaizmu, rabini su osudili samoubojstvo (tj. *Gen. Rabbah* 34.21b). Židovska povijest prvoga stoljeća poslije Krista, Josip Flavije, također osuđuje samoubojstvo (tj. *Wars* 3.8.5) ali čini se da odobrava masovno ubojstvo onih koji su branili Masadu od rimske vojske (*Wars* 7.8.6-7).

Mnogi kršćani u Ranoj crkvi vidjeli su mučeništvo kao duhovno koristan događaj (tj. Tertulijan) i činili su stvari što će potaknuti takvu akciju (tj. rimska vlada). Isto tako, u Ranoj crkvi odcjepljena je skupina pod imenom “Donatisti” slavila samoubojstvo. Mučeništvo i samoubojstvo često su išli zajedno (usp. *Martyrdom of Perpetua and Felicitas*).

Samoubojstvo je čin odbacivanja Božjega nadzora. To je sebičan čin koji nema obzira za bol koju uzrokuje drugima. Razumijem da neki ljudi pate od teške depresije i drugih problema u mentalnome zdravlju koji mogu narušiti njihovo racionalno razmišljanje i ponašanje. Najvažnija stvar što se mora upamtiti jeste da to nije čin nevjere ili odbacivanja Krista, što su jedini razlozi za odvajanje od Boga (usp. Rim 8:31-39)!

16:19 Ponovno, štovanje zlatnoga teleta bilo je ono što je donijelo osudu od YHVH.

16:20 “urota” Ovo je doslovno: “Njegova urota koju je skovao”. GLAGOL (BDB 905, KB 1153, *Qal* PERFEKT) složenica je s IMENICOM (BDB 905). Ovaj SRODAN AKUZATIV pojavljuje je šest puta (usp. 1. Kr 16:20; 2. Kr 12:20; 14:19; 15:15.30; 2. Ljet 25:27).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:21-24

²¹Potom se narod Izraela podijeli na dva dijela: polovica je slijedila Tibnija sina Ginata, da ga učini kraljem; druga polovica slijedila je Omrija. ²²Ali ljudi koji su slijedili Omrija prevladali su nad ljudima koji su slijedili Tibnija sina Ginata. I Tibni umre i Omri postade kralj. ²³U trideset i prvoj godini Ase kralja Judeje, Omri postade kralj nad Izraelom i vladao je dvadeset godina; vladao je šest godina u Tirsi. ²⁴Kupio je brdo Samariju od Šemera za dva talenta srebra; i izgradio grad na brdu, i nazvao grad kojeg izgradi Samarija, po imenu Šemera, vlasnika brda.

16:21-22 Napetost oko nasljeđa se nastavlja. Josip Flavije kaže da je trajalo četiri godine.

16:24 “Kupio je brdo Samariju od Šemera” Samarija (vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 1163-1165) je bila snažno utvrđena, zemljopisna lokacija s padom od 400 stopa s tri strane, što znači kako je trebalo utvrditi samo jednu stranu. Brdo je imalo svoj vlastiti izvor unutar zidina grada. Ovaj grad bio je toliko snažno utvrđen da je Tiglat-Pileseru trebalo tri godine da ga konačno zauzme godine 722. pr.Kr.

▣ “Šemer” Ime Šemer (BDB 1037 I) igra je na hebrejsku riječ “kula stražara /karaula”. Ime Samarija sadrži ovu igru riječi.

▣ “talenta” [Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:25-28

²⁵Omri je činio zlo u očima GOSPODINOVIM, i činio veće zlo nego svi koji *bijahu* prije njega. ²⁶Jer on je hodao u svemu kao Jeroboam sin Nebata i njegovim grijesima koji su navodili Izraela na grijeh, izazivajući GOSPODINA Boga Izraelova sa svojim idolima. ²⁷Sad ostatak djela Omrija što je činio i njegova snaga koju je pokazao, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa Kraljeva Izraela? ²⁸Tako Omri počinu sa svojim očevima i bijaše pokopan u Samariji; a Ahab njegov sin postane kralj umjesto njega.

16:25 “činio veće zlo nego svi koji *bijahu* prije njega” Ovaj se izričaj prvi puta upotrijebio je 1. Knjizi o Kraljevima 14:9 o Jeroboamu. Vidjeti stihove 30-33, koji popisuju grijeh Omrijeva sina Ahaba:

1. hodao je u Jeroboamovim grijesima, stih 26
2. oženio se Jezabelom
3. štovao je *Baala* u hramu izgrađenome za njega u Samariji
4. napravio je *Ašeri* stupove.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:29-30

²⁹Sad Ahab sin Omrija postane kralj nad Izraelom u trideset i osmoj godini Ase kralja Judeje, i Ahab sin Omrija vladao je nad Izraelom u Samariji dvadeset i dvije godine. ³⁰Ahab sin Omrija činio je zlo u pogledu GOSPODINOVU više nego svi koji su bili prije njega.

16:29 “Ahab” Životu ovoga kralja poklanja se više pozornosti kako bi se prikazao grijeh Izraela u štovanju *Baala* (NIDOTTE, tom 4, str. 364-366).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 16:31-34

³¹Dogodi se, kao da je to bila obična stvar za njega da hoda u grijesima Jeroboama sina Nebata, da on oženi Jezabelu kći Etbaala kralja Sidonaca, i ode služiti Baala i štovati ga. ³²Tako on podigne žrtvenik za Baala u domu Baalovu što je izgradio u Samariji. ³³Ahab je napravio i Ašeru. Tako je Ahab činio više u izazivanju GOSPODINA Boga Izraela nego svi kraljevi Izraela koji *bijahu* prije njega. ³⁴U njegovim danima Hiel iz Betela izgradio je Jerihon; on je položio temelje na *gubitku* Abirama svojega prvorođenca, i postavio vrata na *gubitku* svoga najmlađega sina Seguba, prema riječi GOSPODINOVOJ, koju je On rekao preko Jošue sina Nunova.

16:31 “Jezabelu kći Etbaala kralja Sidonaca” Ime (BDB 33) može značiti “Zebul postoji”, stoga “*Baal* postoji”. Ime njezina oca sadrži “*Baal*”. Jezabela je bila sredstvo pomoću kojeg je fenički baalizam naveliko ušao u svakodnevni život ljudi Izraela.

▣ “*Baala*” [*Baal*] Ovo je moguće referenca na *Baal-Melqarta* (vidjeti *IVP Bible Background Commentary*, str. 375; NIDOTTE, tom 4, str. 422-428). Hebrejski pojam znači “gospodar”, “vlasnik”, ili “muž” (BDB 127). O štovanju ovoga kanaanskoga božanstva doznajemo iz Pločica iz Ugarita. U početku on je bio bog vremena koji je porazio boga voda *Yamma*. Kasnije se razvio u boga plodnosti u svome odnosu prema *Motu*, bogu Smrti i Podzemlja. *Mot* je ubio *Baala*, ali sestra *Baala*, *Anat*, napala je *Mota* i ubila ga. Iz ove mitološke borbe godišnja proljetna plodnost pripisivala se povratku *Baala* iz Podzemlja. U Bibliji, *Baal* je povezan s *Ašerom*, svojim ženskim ortakom.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

16:33 “Ašeru” [*Ašera*] U Bibliji postoji neka dvosmislenost o točnome simbolu ove boginje plodnosti. U nekim tekstovima izgleda kako se implicira da je kod žrtvenika *Baalu* bilo posađeno živo stablo (usp. Pnz 16:21; Suci 3:7; 6:25). Međutim, u drugim odlomcima izgleda kako se implicira rezbareni, drveni stup /kolac (usp. 1. Kr 14:15.23; 2. Kr 17:16). Razlog zašto je simbol *Ašere* bilo stablo ili rezbareni stup jeste taj što su drevnim ljudima stabla bila sveta, temeljeno na tome što su prikazivala drugi su vjerovali da je *Ašera* bila simbol “Stabla Života” iz Vrta Eden. *Baal* i *Ašera* povezani su

sa štovanjem babilonskih astralnih božanstava poznatih kao “nebeske vojske” (usp. 2. Kr 17:16; 21:3; 23:4; 2. Ljet 3:3). Ova boginja plodnosti prvi puta je spomenuta u Bibliji u Knjizi Izlaska 34:13; Ponovljeni zakon 7:5; 12:3. *Baal* i *Ašera* postali su glavni problemi u Sjevernome kraljevstvu tijekom vladavine Ahaba zbog utjecaja Jezabele.

16:34 Ovaj stih dokumentira smrt Hielovih sinova. Ove su smrti pripisane Jošuinu prokletstvu Jerihona u Knjizi o Jošui 6:26.

NASB im “na gubitku” (dva puta) u italiku. Moguće je da to upućuje na žrtvovanje ovih sinova *Moleku* kako bi se osigurala stabilnost i blagostanje grada (Targumi; drugi primjer u 2. Kr 16:3).

[Vidjeti Posebnu temu: *Molek* \(LXX, *Moloh*, Knjiga proroka Amosa 5:26; Djela apostolska 7:43\).](#)

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 17

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Ilija proriče sušu 17:1-7	Ilija navješćuje sušu 17:1-7	početak pripovijesti o Iliji 17:1-7	Ilija i suša 17:1 17:2-4 17:5-7	Ilija pretkazuje sušu 17:1 u uvali Kerita 17:2-6 u Sarfati čudo s brašnom i uljem 17:7-14
17:8-16	Ilija i udovica 17:8-16	17:8-16	Ilija i udovica u Sarfati 17:8-11 17:12 17:13-14 17:15-16	(14) 17:15-16 udovičin sin oživljen
Ilija podiže udovičinoga sina 17:17-24	Ilija oživljuje udovičinoga sina 17:17-24	17:17-24	17:17-18 17:19-22 17:23 17:24	17:17-24

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Vladavina Ahaba dana je mnogo obimnije nego vladavine prijašnjih kraljeva Izraela. On dokumentira kontinuirano zlo dinastije Omrija (vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 1026-1027).
- B. Poglavlje započinje službom Ilije. On i Elizej snažni su proroci Božji dati sjevernim plemenima. YHVH nije ostavio čak ni grješni Izrael bez Svoje poruke.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:1-7

¹Ilija Tišbijac, koji je bio od naseljenike Gileada, reče Ahabu: “Tako mi živoga GOSPODINA, Boga Izraelova, pred kojim stojim, jamačno neće biti niti rose ni kiše ovih godina, osim po mojoj riječi.” ²Riječ GOSPODINOVA dođe k njemu, govoreći: ³“Idi odavde i kreni na istok, i skrij se kod potoka Kerita, koji se istočno od Jordana. ⁴I bit će da ćeš piti iz potoka, a Ja sam zapovjedio gavranima da se brinu za tebe tamo.” ⁵Tako on ode i napravi po riječi GOSPODINOVOJ, jer on ode i nastani se na otoku Keritu, koji je istočno od Jordana. ⁶Gavrani su mu donosili kruha i mesa ujutro te kruha i mesa navečer, a pio je iz potoka. ⁷Nakon nekog vremena dogodi se da potok presuši, jer nije bilo kiše u toj zemlji.

17:1 Ilija” Izvješće o Ilijinoj službi započinje ovdje i ide kroz 2. Knjigu o Kraljevima 1, gdje započinje pripovijest o Iliji.

NASB, Targumi, Vulgata “naseljenike Gileada”
NKJV, JPSOA, Pešita “žitelja Gileada”
NRSV, TEV, NJB, REB “u Gileadu”
LXX “Gileada”

MT ima “Tišbijca od naseljenika Gileada”, ali s revokalizacijom to se može razumjeti kao “Tišbijac iz Tišbe u Gileadu” (Josip Flavije, *Antiq.* 8.13.2). *The UBS Text Project* daje ovoj revokalizaciji ocjenu “B” (neka sumnja).

▣ “živoga GOSPODINA” Ovo je igra na zavjetno ime za Božanstvo (usp. stih 12) YHVH, što je oblik hebrejskoga GLAGOLA “biti”.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

▣ “niti rose ni kiše” Rosa je najvažniji izvor vlage u Kanaanu. Tijekom godine kiši samo dva puta (tj. kod sadnje i netom prije žetve).

YHVH, a ne *Baal* bog groma, nadzire prirodu (usp. Lev 26:19; Pnz 11:13-19; 28:23). On očituje ovaj nadzor:

1. osudom idolopoklonstva
2. dovodeći Svoj narod natrag k Sebi.

17:2 “Riječ GOSPODINOVA” Ovo je hebrejski idiom za YHVH-inu objavu.

17:3 “potoka Kerita” Lokacija je neizvjesna ali čini se da je to izdvojeni vadi [suho riječno korito – op.prev.] negdje u Gileadu, što je bilo Ilijino matično područje.

17:4 “gavranima” Ovo je prijevod svih engleskih verzija. Međutim, budući su gavrani bili nečiste ptice (usp. Lev 11:15), mnogi židovski komentatori predlažu revokalizaciju u “Arap”:

1. gavrani – הערבים (BDB 788)
2. Arap (jednina) – הערי (BDB 787, usp. Neh 1:19; 6:1)
3. Arapi (množina) – הערבים (BDB 887, usp. Neh 4:1; 2. Ljet 21:16; 22:1).

Ovo nije imalo nakani maknuti čudo nego obraniti Ilijin izvor košer hrane.

17:5 Poslušnost je ključna (usp. 1. Kr 13:11-32).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:8-16

⁸Onda mu dođe riječ GOSPODINOVA, govoreći: ⁹“Ustani, idi u Safratu, koja pripada Sidonu, i ostani tamo; gle, Ja sam zapovjedio udovici tamo da se brine za tebe.” ¹⁰Tako on ustane i ode u Sarfatu, i kad je došao do vrata grada, gle, udovica je tamo skupljala štapove; i on je pozove i reče: “Molim te daj mi malo vode u posudi, tako da mogu piti.” ¹¹Dok je ona išla dohvatiti je, on je pozove i reče: “Molim te donesi mi komad kruha u ruci.” ¹²Ali ona reče: “Tako mi živoga GOSPODINA tvoga Boga, ja nemam kruha, samo pregršt brašna u ćupu i malo ulja u vrču; i gle, skupljam nekoliko štapova tako da omogu otići i spremiti za sebe i moga sina, da možemo pojesti to i umrijeti.” ¹³Onda joj Ilija reče: “Nemoj se bojati; idi, napravi tako kao što si rekla, ali napravi mi prvo mali kolačić od kruha i donesi mi ga, a poslije možeš napraviti jedan za sebe i za svoga sina. ¹⁴Jer ovako govori GOSPODIN Bog Izraelova: ‘U ćupu neće nestati brašna, niti će vrč od ulja biti prazan, sve do dana u koji će GOSPODIN postati kišu na lice zemlje.’” ¹⁵Tako ona ode i napravi prema riječi od Ilije, i ona i on i njeni ukućani jeli su mnogo dana. ¹⁶Ćup s brašnom nije se ispraznio niti je bila prazan ćup ulja, prema riječi GOSPODINOVOJ koju je On rekao kroz Iliju.

17:8-16 Ovo izvješće prikazuje:

1. YHVH-ino milosrđe
2. Ilijinu poslušnost
3. YHVH-inu ljubav i skrb za ne-Izraelce.

YHVH-ina snaga nad kišom /rosom sad je usklađena s Njegovom snagom nad brašnom i uljem!

17:9 “Safratu” Kao što je Gilead bio van nadzora Ahaba, tako je, također, i Fenicija.

17:15 Udovica je bila poslušna prorokovoj poruci od YHVH. Iznenađen sam stihom 24. Ona je već pokazala vjeru u YHVH-inu riječ i snagu.

▣ **“i ona i on i njeni ukućani”** Ova izjava uključuje troje ljudi:

1. udovicu
2. Iliju
3. udovičinog sina.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 17:17-24

¹⁷Sad nakon ovih stvari dogodi se da sin udovice, gospodarice kuće, oboli; a njegova bolest bila je toliko jaka da u njemu nije ostalo daha. ¹⁸Tako ona reče Iliji: “Što ja imam s tobom, o čovječe Božji? Ti si došao k meni da me podsjetiš na moju nevolju i usmrtiš mi sina!” ¹⁹On joj reče: “Daj mi svoga sina.” Onda ga on uze s njezinih grudi i odnese ga u gornju sobu gdje je živio, i polegnu ga na svoj vlastiti krevet. ²⁰On zazove GOSPODINA i reče: “O GOSPODINE moj Bože, jesi li doveo i nesreću na ovu udovicu kod koje sam ostao, tako što si izazvao da njen sin umre?” ²¹Onda se on ispruži nad djetetom tri puta, i zazove GOSPODINA i reče: “O GOSPODINE moj Bože, molim Te, dopusti da se život djeteta vrati k njemu.” ²²GOSPODIN je čuo taj glas Ilije, i život djeteta vrati mu se i on ponovno oživje. ²³Ilija uze dijete i unese ga iz gornje sobe u kuću i dade ga njegovj majci; i Ilija reče: “Gledaj, tvoj je sin živ.” ²⁴Onda žena reče Iliji: “Sad znam da si ti čovjek Božji i da je riječ GOSPODINOVA u tvojim ustima istinita.”

17:17-24 Udovica i Ilija su iskušavani. Druga kriza daje YHVH-i mogućnost da pokaže kako je On u nadzoru smrti! Kad Biblija govori o ovome predmetu, moramo razjasniti tri vrste YHVH-ine snage nad smrću:

1. Henok i Ilija uzeti su u Nebo bez da su umrli
2. sin i mnogi drugi obnovljeni su za fizički život ali oni će ponovno umrijeti u budućnosti (tj. oživljavanje)
3. Isus je bio uskrsnut, što znači novo duhovno /tjelesno postojanje (tj. nema više smrti). Isus je jedini do sada (usp. 1. Kor 15).

Ovo oživljavanje povezano je na mit o *Baalovoj* smrti i ponovnom oživljavanju (tj. zima - proljeće). *Baal* nije imao snagu nad smrću (kao što nije imao ni snagu nad kišom) ali YHVH je imao!

17:17 “u njemu nije ostalo daha” Ovo je drevno vjerovanje da “dah” pokazuje život; nema daha (BDB 675), nema života. Ovo nije riječ *ruah* (BDB 924) nego SINONIM.

Zabilježite stih 22 gdje je djetetov *nefeš* vraća k njemu. Za *nefeš* (BDB 659) vidjeti bilješke *online* u Knjizi Postanka 35:18 i Levitski zakonik 17:11.

17:18 “podsjetiš na moju nevolju” Uobičajeno je mišljenje da nečije okolnosti otkrivanju Božji stav prema toj osobi. Ali to nije biblijski. Mi smo grješnici i zaslužujemo osudu ali YHVH se bavi s nama u milosrđu (tj. Ps 103:8-14). Mi svi živimo u palome svijetu! Međutim, Bog je odlučio biti u njemu s nama.

[Vidjeti Posebnu temu: Osobine Boga Izraelova \(SZ\).](#)

17:19 “gornju sobu” Ovo je bila građa na krovu na koju se moglo doći stubama što su se nalazile na vanjskoj strani kuće. Moguće ju je obitelj koristila samo u vrućim mjesecima.

Pojam (BDB 751; NIDOTTE, tom 3, str. 422) je korišten na nekoliko načina:

1. gornja soba u skromnome domu – ovdje
2. gornja soba u palači – Knjiga o Sucima 3:20; 2. Kraljevima 1:2; Knjiga proroka Izaije 28:8
3. gornji kat u Hramu – 1. Knjiga Ljetopisa 28:11; 2. Ljetopisa 3:9
4. gornja soba nad gradskim vratima – 2. Knjiga o Samuelu 19:1
5. čak i o obitavajućem YHVH-inom mjestu – Psalam 104:3.13.

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 18

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Obadija susreće Iliju	Ilijina poruka Ahabu	natjecanje na gori Karmel	Ilija i proroci Baala	Ilija i Obadija
18:1-6	18:1-6	18:1-6	18:1-2a 18:2b-6	18:1-2a 18:2b-15
18:7-16	18:7-16	18:7-16	18:7 18:8 18:9-14 18:15 18:16-17 18:17-19	Ilija i Ahab 18:16-19
18:17-19 Bog ili Baal na gori Karmel	18:17-19 Ilijina pobjeda na gori Karmel	18:17-19		žrtvovanje na Karmelu
18:20-24 18:25-29	18:20-24 18:25-29	18:20-29	18:20-24 18:25 18:26 18:27-29 18:30-35	18:20-29
18:30-35 Ilijina molitva	18:30-40	18:30-35	18:30-35	18:30-37
18:36-40		18:36-40	18:36-37 18:38-39 18:40	18:38-40
18:41-46	suša završava 18:41-46	18:41-46	kraj suše 18:41-43a 18:43b-44a 18:44b 18:45-46	suša završava 18:41-46

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:1-6

¹Sad dogodi se nakon mnogo dana da riječ GOSPODINOVA dođe Iliji u trećoj godini, govoreći: “Idi, pokaži se Ahabu, i Ja ću poslati kišu na lice zemlje.” ²Tako Ilija ode pokazati se Ahabu. Sad glad bijaše jaka u Samariji. ³Ahab pozva Obadiju koji bijaše nad kućanstvom. (Sad Obadija se uvelike bojao GOSPODINA; ⁴jer kad je Jezabela uništila proroke GOSPODINOVE, Obadija je uzeo stotinu proroka i skrio ih po pedeset u pećine, i opskrbljivao ih s kruhom i vodom.) ⁵Potom Ahab reče Obadiji: “Prođi kroz zemlju po svim izvorima vode i po svim dolinama; možda ćemo naći travu i održati konje i mazge živima, i nećemo morati ubiti neke od stada.” ⁶Tako oni podijeliše zemlju između sebe kako bi je pregledali; Ahab ode jednim putem a Obadija ode drugim putem.

18:1 YHVH je želio susresti kralja Ahaba kako bi očitovao Svoju stvarnost i vrhovnu vlast. YHVH je taj, a ne *Baal*, koji nadzire plodnost (tj. “Ja ću poslati kišu”)

18:2 Među komentatorima uvijek se postavljalo pitanje je li jaka suša bila u Judeji kao i u Samariji. Tijekom pošasti u Egiptu, ona su bila ograničena na Egipat, ali ne i na Gošen (tj. Izl 8:22; 9:4.6.25-26; 10:22-23; 11:7).

18:3 Obadija je bio glavni upravitelj Ahabova kućanstva (Josip Flavije, *Antiq.* 8.13.4, kaže da je on bio “upravitelj njegove stoke”), ali on je bio vjeran sljedbenik YHVH (tj. “on se uvelike bojao GOSPODINA”, stih 12).

[Vidjeti Posebnu temu: Strah \(SZ\).](#)

18:4 “Jezabela” Ona je bila kći kralja Sidona, Etbaala, koji je štovano *Baala* (usp. 1. Kr 16:31). Ovaj je brak dogovorio Omri, Ahabov otac (vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 776-777).

Njeno borbeno štovanje *Baala* bilo je uzrokom njene nakane da uništi sve YHVH-ine proroke. Ahab je moguće želio spajanje između YHVH i *Baala*, ali ona je željela ekskluzivnost!

NASB	“uništila”
NKJV, REB	“poklala”
NRSV, JPSOA	“poubijala”
NJB	“poklala”
LXX	“udarila”
Pešita	“ubila”

MT ima *Hiphil* INFINITIVNU GRAĐU (BDB 503, KB 500) što u osnovi znači “posjeći”. Ona je ubijala (usp. 1. Sam 24:22; 1. Kr 11:16; 18:4; 2. Ljet 22:7) YHVH-ine govornike. Pitanje je ako je ona:

1. krivila njih za sušu
2. željela da se štuju samo Baal i Ašera.

▣ **“Obadija ... opskrbljivao”** Kao što je YHVH koristio gavrane (ili Arape) kako bi osigurao kruh za Obadiju, sad Obadija osigurava kruh i vodu za YHVH-ine proroke (usp. stih 13).

Obadija nije bio samo čovjek vjere, nego i akcije, opasne akcije. Njegovo ime znači “sluga YHVH-in”, i to je on jamačno bio.

18:5 Ova potraga za vodom i travom imala je nakanu podupiranja vojničkih jedinica Izraelskih ratnih kočija.

18:6 Ovaj stih pokazuje da je Obadija bio dio Ahabova unutarnjega kruga vodstva.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:7-16

⁷Sad kad je Obadija bio na putu, gle, Ilija ga sretne, i prepozna ga i padne na svoje lice i reče: “Jesi li to ti, Ilija moj gospodaru?” ⁸On mu reče: “To sam ja. Idi, reci svome gospodaru: ‘Gle, Ilija je ovdje.’” ⁹On reče: “Koji sam grijeh počinio, da svoga slugu daješ u ruke Ahaba da me ubije?” ¹⁰Tako mi živoga GOSPODINA tvoga Boga, nema naroda ili kraljevstva gdje nije moj gospodar poslao da te traže; i kad su mu rekli: ‘On nije ovdje’, on je zakleo kraljevstvo ili narod koji te nisu mogli naći. ¹¹I sad ti govoriš: ‘Idi, reci svome gospodaru: “Gle, Ilija je ovdje.”’ ¹²Dogodit će se da kad te ostavim da će te Duh GOSPODINOV odnijeti ne znam kamo; tako kad dođem i kažem Ahabu i on te ne bude mogao naći, on će me ubiti, iako sam se ja tvoj sluga bojao GOSPODINA od svoje mladosti. ¹³Nije li bilo rečeno mome gospodaru što sam učinio kad je Jezabela poubijala proroke GOSPODINOVE, da sam skrio proroke GOSPODINOVE po pedeset u pećinu, i opskrbio ih s kruhom i vodom? ¹⁴A sad ti kažeš: “Idi, reci svome gospodaru: ‘Gle, Ilija je ovdje.’”; on će me potom ubiti.” ¹⁵Ilija reče: “Tako mi živoga GOSPODINA nebeskih vojska, pred kojim stojim, ja ću mu se jamačno pokazati danas.” ¹⁶Tako Obadija ode kako bi susreo Ahaba i rekao mu to; i Ahab je otišao susresti Iliju.

18:7-15 Obadija se bojao da će Ilija ponovno nestati i Ahab će biti bijesan na njega. Ahab je tražio Ilija posvuda (usp. stih 10).

18:8 “To sam ja” MT ima samo empatičku ZAMJENICU (BDB 58).

▣ **“svome gospodaru”** Ovo je hebrejski pojam *Adon* (BDB 10), što su Židovi zamijenili za “YHVH” kad su čitali Pismo. Ovo pokazuje kako hebrejski ima mnogo MNOŽINA, gdje bismo mi, s engleskoga govornoga područja, očekivali JEDNINE. Ovo je pojačana uporaba što označava status kralja Ahaba.

18:10 “Tako mi živoga GOSPODINA tvoga Boga” Ovo je igra na zavjetno ime za Boga Izraelova, YHVH-u, što je oblik GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14-16).

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

▣ **“swear”** Ahab je natjerao okolne narode da se zakunu da će tražiti Iliju. Pitam se u čije su se ime zakleli (tj. YHVH, ili *Baaala*, njihovog narodnog boga).

18:12 “Duh GOSPODINOV” U SZ-u “Duh” je sila koja izvršava YHVH-inu volju više negoli samostalna osoba. Ovaj osobni vid razjašnjen je u NZ-u.

[Vidjeti Posebne teme: Duh u Bibliji; Osobnost Duha.](#)

POSEBNA TEMA: OSOBNOST DUHA

U SZ-u “Duh Božji” (tj. *ruach*) bio je sila koja je izvršavala JHVH-in cilj, ali postoji mali nagovještaj da je ona bila osobna (tj. SZ-ni monoteizam, [vidjeti Posebnu temu u 2. Kor 1:1b: Monoteizam](#)). Međutim, u NZ-u otkrivena je puna osobenost i osobnost Duha:

1. On može biti huljen (usp. Mt 12:31; Mk 3:29)
2. On uči (usp. Lk 12:12; Iv 14:26)
3. On svjedoči (usp. Iv 15:26)
4. On dokazuje krivnju, upućuje (usp. Iv 16:7-15)
5. On je nazvan “tko” (tj. *hos*, usp. Ef 1:14)
6. On može biti ožalošćen (usp. Ef 4:30)
7. On može biti gašen (usp. 1. Sol 5:19)
8. On se može oduprijeti (usp. Djela 7:51)
9. On se zalaže za vjernike (usp. Iv 14:26; 15:26; 16:7)
10. On slavi Sina (usp. Iv 16:14).

Trojstveni tekstovi (ovdje su tri od mnogih, [vidjeti Posebnu temu u 2. Kor 1:1b: Trojstvo](#)) također govore o tri Osobe:

1. Evanđelje po Mateju 28:19
2. Poslanica Korinćanima 13:14
3. 1. Petrova poslanica 1:2.

Iako je grčka riječ “duh” (*pneuma*) NEUTRALNOGA RODA, kad upućuje na Duha, NZ često koristi MUŠKI ROD POKAZNOGA PRIDJEVA (usp. Iv 16:8.13-14).

Duh je povezan s ljudskom djelatnošću:

1. Djela apostolska 15:28
2. Poslanica Rimljanima 8:26
3. 1. Poslanica Korinćanima 12:11
4. Poslanica Efežanima 4:30.

Na samome početku Djela apostolskih, naglašena je uloga Duha (kao u Iv). Pedesetnica nije bila početak djelovanja Duha, nego novo poglavlje. Isus je uvijek imao Duha. Njegovo krštenje nije bilo početak djelovanja Duha, nego novo poglavlje. Duh je učinkovito sredstvo Očevog cilja što je obnova svih ljudi stvorenih u Njegovoj slici ([vidjeti Posebnu temu u 2. Kor 1:1b: JHVH-in vječni iskupiteljski naum](#))!

▣ **“odnijeti ne znam kamo”** Očito je postojala predaja o tome da YHVH pokreće /odnosi Svoje proroke na nadnaravan način (usp. Ez 3:14; 8:3; 11:1.24; 7:1; 43:5; Djela 8:39; Otk 17:3; 21:10).

18:15 “GOSPODINA nebeskih vojska” Ovdje, naslov upotrijebljen kao zakletva.

[Vidjeti Posebnu temu: Gospodin Nebeskih vojska.](#)

POSEBNA TEMA: GOSPODIN NEBESKIH VOJSKA

Ovaj Božanski naslov, “Gospodin Nebeskih vojska” (usp. 1. Sam 1:3.11 kao prva uporaba od nekoliko stotina pojava) sastavljen je od:

- A. zavjetnoga Imena za Boga, JHVH. [Vidjeti Posebnu temu u 2. Poslanici Korinćanima 1:1a: Imena za Božanstvo](#)
- B. vojni pojam “vojske” (BDB 838, KB 994) može označiti:
 1. anđele općenito (usp. Neh 9:6)
 2. nebesku vojsku anđela (usp. 1. Sam 17:45; Dn 8:10; Lk 2:13)
 3. anđeosko vijeće (usp. 1. Kr 22:19; Dn 7:10)
 4. JHVH-in narod (usp. Izl 12:41, što odražava Izl 3:8.10 kao upućivanje na čitav Izrael, usp. 2. Sam 7:27)
 5. ljudsku vojsku (tj. Post 21:22.32; Br 2:4.6; Suci 8:6; 9:29)
 6. svjetlila na noćnome nebeskom svodu (tj. “vojske”, Post 2:1; Iz 45:12), mislilo se da su to duhovne sile (tj. babilonsko astralno štovanje, usp. Pnz 4:19; 17:3; 2. Kr 17:16; 21:3.5; 23:4-5; 2. Ljet 33:3.5; Jer 8:2; 19:13)
 7. postao je naslov za JHVH-u u Knjizi proroka Amosa 4:13; 5:27 (s ČLANOM u Am 3:13; 6:14; 9:5 i bez ČLANA u Am 5:14.15.16; 6:8; 1. Kr 19:10.14). Označavao je JHVH-inu borbu u korist Izraela
 8. postoji posebna uporaba u Knjizi o Jošui 5:14-15 što može upućivati na Mihaela, anđeoskoga čuvara /zaštitnika Izraela. To je na neki način usporedno s Anđelom Gospodinovim kao predstavnikom Sâmoga Božanstva (moguće pred-utjelovljeni Krist).

☐ “pred kojim stojim” Ovo je idiom o bivanju YHVH-inim slugom (tj. svećenici ili proroci). Označava prisnost i dostupnost YHVH-inu vijeću (vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 432, #3).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:17-19

¹⁷Kad je Ahab vidio Iliju, Ahab mu reče: “Jesi li to ti, ti donositelj nevolje Izraelu?” ¹⁸On reče: “Ja ne donosim nevolju Izraelu, nego ste ju donijeli ti i kuća tvoga oca, jer ste ostavili zapovijedi GOSPODINOVE i slijedili ste bale. ¹⁹Sad onda pošalji i skupi mi sav Izrael na gori Karmel, zajedno s 450 proroka Baala i 400 proroka Ašere, koji jedu za stolom Jezabele.”

18:17 “ti donositelj nevolje Izraelu” Pitanje je ima li pojam “donositelj nevolje” (BDB 747, KB 824, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) simbolička suzvučja (usp. Jš 6:18; 7:25; 1. Sam 14:29; 1. Ljet 2:7). Ahab je bio taj, a ne Ilija, koji je doveo osudu na Izraela, zbog Izraelova idolopoklonstva.

18:18-19 “bale Ašere” Vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 422-428 i [Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

18:18 “zapovijedi” [Vidjeti Posebnu temu: Pojmovi za Božje otkrivenje \(korišteni u Ponovljenome zakonu i Psalmima\).](#)

18:19 Vau! Koja brojnost proroka plodnosti koje je Jezabela hranila! Proroci Ašere spomenuti su samo u ovome stihu. Jedino su proroci Baala bili pobijeni u stihu 40. Možda im Jezabela nije dopustila doći na natjecanje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:20-24

²⁰Tako Ahab posla poruku među sve sinove Izraela i skupi proroke zajedno na gori Karmel. ²¹Ilija se približi svemu narodu i reče: “Kako dugo ćete oklijevati između dvije mogućnosti? Ako GOSPODIN jeste Bog, slijedite Njega; ako je Baal, slijedite njega.” Ali narod mu nije odgovorio ni riječi. ²²Onda Ilija reče narodu: “Ja sam jedini ostao od proroka GOSPODINOVIH, ali Baalovih je proroka 450 mukaraca. ²³Sad neka nam daju dva vola; i neka oni odaberu jednoga vola za sebe i rasjeko ga, i stave ga na drvo, ali neka ne zapale vatru pod njim; i ja ću pripremiti drugoga vola i položiti ga na drvo, i neću zapaliti vatru pod njim. ²⁴Onda vi zazovite ime vašega boga, a ja ću zazvati ime GOSPODINOVO, i Bog koji odgovori vatrom, On je Bog.” I sav narod reče: “To je dobra zamisao.”

18:20 “gori Karmel” Vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 464-465.

18:21 Ovo je teološki problem! Tko je Bog? Oni moraju odabrati jednoga ali ne mogu odabrati obojicu.

NASB	“oklijevati”
NKJV	“kolebati se”
NRSV, LXX	“hramati”
NJB	“šepate prvo na jednoj nozi a onda na drugoj”
REB	“sjednite na ogradu”
JPSOA	“skačete”
Pešita	“šepate”

Ovaj GLAGOL (BDB 820 II, KB 947, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) znači “hramati” (2. Sam 4:4). Može označavati:

1. oklijevanje između dvije mogućnosti, kao ovdje
2. vrstu obrednoga plesa plodnosti, stih 26 (NIDOTTE, tom 2, str. 45.46)
3. NIDOTTE, tom 3, str. 275-641, predlaže štake napravljene od grana drveta.

Izrael je bio odan monoteizmu.

[Vidjeti Posebnu temu: Monoteizam.](#)

18:22 “Ja sam jedini ostao” Ovo nije bilo tako. Obadija je skrio 100 YHVH-inih proroka.

18:23-24 Ilija predlaže test! Obje će strane pripremiti žrtvu a božanstvo koje se odaziva vatrom jeste pravi Bog.

18:24 “ime GOSPODINOVO” [Vidjeti Posebnu temu: “Ime” YHVH \(SZ\).](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:25-29

²⁵Tako Ilija reče prorocima Baala: “Odaberite jedan vol za sebe i pripremite ga prvi jer vas je mnogo, i zazovite ime svoga boga, ali ne stavljajte vatru *ispod njega*.” ²⁶Onda oni uzmu vola koji im je bio dat i pripreme ga i zazivali su ime Baala od jutra sve do podneva govoreći: “O Baale, odgovori nam.” Ali nije bilo glasa i nije bilo odgovora. I skakali su oko žrtvenika što su napravili. ²⁷Dogodi se oko podneva, da im se Ilija naruga i reče: “Zazovite ga glasno, jer on je bog; ili je zauzet ili je otišao, ili je na putu, ili možda spava i treba ga probuditi.” ²⁸Tako oni su vikali glasno i rezali se prema njihovom običaju s mačevima i kopljima sve dok krv nije šiknula po njima. ²⁹Kad je prošlo podne, oni su mahitali sve do vremena prinošenja *večernje* žrtve; ali nije bilo glasa, niti ikakvoga odgovora, i nikoga tko bi obraćao pozornost.

18:26 “vola koji im je bio dat” Ovaj se GLAGOL izgleda suproti s “odaberu jednoga” u stihovima 23.25. LXX izostavlja ovaj izričaj.

18:27 “im se Ilija naruga” U engleskome je teško prenijeti točno značenje ovih hebrejskih riječi. Očito se Ilija rugao iz teologije o *Baal*. Pitao je:

1. možda se *Baal* bavi teološkim proučavanjem
2. možda je *Baal* otišao u sobu za odmor /toalet (NIDOTTE, tom 3, str. 1233)
3. možda je otišao na put u Podzemlje
4. možda se nije oživio ovoga proljeća.

▣ “naruga” Ovaj GLAGOL (BDB 251, KB 257, *Piel* IMPERFEKT s *waw*) pojavljuje se samo ovdje. IMENICA se pojavljuje u Knjizi o Jobu 17:2. Postoji neizvjesnost između korijena חלל i חלל. Moguće su oba povučena od חל, što može označavati (vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 298-299):

1. prijevara
2. ruganje.

Ovdje, mogućnost #2 najbolje odgovara.

18:28 “rezali se” Ovo (BDB 151, KB 177, *Hithpolel* IMPERFEKT s *waw*) je bio znak žalovanja zbog smrti, zabranjen za Židove (usp. Lev 19:28; Pnz 14:1; Jer 16:6; 41:5; 47:5; Hoš 7:14). Ovdje, ovo upućuje na dio rituala štovanja *Baala*, vjerojatno zato da se dobije njegova pozornost!

18:29 “mahnitati” Ova etimologija GLAGOLA (BDB 612, KB 659, *Hithpael* IMPERFEKT s *waw*) je neizvjesna:

1. arapski – proglasiti
2. arapski – ključati
3. akadski – zazvati ime božanstva.

Ovdje, proroci *Baala* i *Ašere* djelovali su u ritualnoj mahnitosti, nadajući se da će privući pozornost *Baala*. Čak su i YHVH-istički proroci djelovali na ovaj način (usp. Br 11:25-27; 1. Sam 10:5-6.10-13; 18:10; 19:24; 1. Kr 22:10; 2. Ljet 18:9; Jer 23:13; 29:26).

[Vidjeti Posebnu temu: Starozavjetno proročanstvo.](#)

☐ **“vremena prinošenja večernje žrtve”** Zabilježite u svome prijevodu da je “večernje” u italiku jer ga nema u MT-u. Pretpostavka je da ovaj stih upućuje na Knjigu Izlaska 29:38-43; Brojeva 28:4.8; 2. Kraljevima 16:15. Ako je to točno, bilo je 15 sati. Ovo pokazuje i to kako je još uvijek bio utjecajan, čak i na sjeveru, jeruzalemski ritual (tj. kontinuirani).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:30-35

³⁰Onda Ilija reče narodu: “Dodite blizu mene.” Tako sav narod dođe blizu njega. I on popravi žrtvenik GOSPODINOV koji je bio srušen. ³¹Ilija uzme dvanaest kamenova prema broju plemena sinova Jakova, kome dođe riječ GOSPODINOVA, govoreći: “Izrael će biti tvoje ime.” ³²Tako on od kamenja ponovno izgradi žrtvenik u ime GOSPODINOVO, i napravi jarak oko žrtveika, dovoljno velik da drži dvije mjere sjemena. ³³Onda posloži drvo i razreže ovna na komade i položi ga na drvo. ³⁴I reče: “Napunite četiri vrča s vodom i izlijte ju na žrtvu paljenicu i na drvo.” I on reče: “Napravite to i drugi put”, i oni to napraviše i drugi put. I on reče: “Napravite to i treći put”, i oni to napraviše i treći put. ³⁵Vode je tekla oko žrtvenika a i on napuni vrč s vodom.

18:30 “on popravi žrtvenik GOSPODINOV koji je bio srušen” Ovo jasno pokazuje temeljitu promjenu u Izraelovu štovanju (usp. 1. Kr 19:10.14). YHVH-in žrtvenik, drukčiji od *Baalova*, mora biti napravljen od neklesanoga kamenja (usp. Izl 20:25; Pnz 27:5-6).

18:31 “dvanaest kamenova” Ovi predstavljaju dvanaest plemena Izraela.

☐ **“Izrael će biti tvoje ime”** Ovo upućuje na Knjigu Postanka 32:29.

[Vidjeti Posebnu temu: Izrael \(ime\).](#)

18:32

NASB, NRSV, NJB, REB, LXX, Pešita “mjere“

NKJV, JPSOA “mora”

TEV “oko četiri galona”

[Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\)](#), I. A. 4.

18:34-35 “četiri vrča ... treći put” O razlogu toga, dakle zašto postojalo je nekoliko teorija:

1. još jedna uporaba broja 12
2. voda je simbolizirala pokajanje, 1. Knjiga o Samuelu 7:6
3. korišteno kao pretkakanje kiše
4. to bi otežalo gorenje.

[Vidjeti Posebnu temu: Simbolički brojevi u Pismu.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:36-40

³⁶U vrijeme prinošenja *večernje* žrtve, Ilija prorok približi se i reče: “O GOSPODINE, Bože Abrahama, Izaka i Izraela, neka danas bude obznanjeno da si Ti Bog u Izraelu i da sam ja Tvoj sluga i da sam napravio sve ovo po Tvojoj riječi. ³⁷Odgovori mi, o GOSPODINE, odgovori mi, kako bi ovaj narod mogao znati da si Ti, o GOSPODINE, Bog, i da ćeš Ti obratiti natrag njihovo srce.” ³⁸Onda vatra GOSPODINOVA pade i proguta paljeni prinos i drvo i kamenje i prah, i isuši vodu što je bila u jarku. ³⁹Kad je sav narod vidio to, padoše na svoja lica; i rekoše: “GOSPODIN, On je Bog; GOSPODIN, On je Bog.” ⁴⁰Onda im Ilija reče: “Pohvatajte proroke Baala; ne dopustite niti jednome da pobjegne.” Tako oni ih pohvataše; i Ilija ih odvede dolje do potoka Kišona, i pobi ih tamo.

18:36 Bilo je vrijeme da se očituje:

1. da je YHVH bio pravi Bog patrijarha
2. da je Ilija bio pravi prorok
3. da je Ilija govorio pravu YHVH-inu riječ.

▣ **“Ilija prorok”** U Knjigama o Kraljevima (BDB 611; usp. stih 22) dana ova oznaka. Obično se naziva “čovjek Božji” (usp. 1. Kr 17:18.24).

[Vidjeti Posebne teme: Starozavjetno proročanstvo](#); i: [Različiti hebrejski pojmovi za proroka](#), #3.

18:37 “češ Ti obratiti natrag njihovo srce” GLAGOL (BDB 685, KB 738, *Hiphil* PERFECT) u osnovi označava okretati se oko novoga smjera. Ovdje označava promjenu stava i objekta štovanja.

Postoje dva vida “okretanja” natrag k Bogu:

1. jedino Bog to može učiniti – Djela apostolska 5:31; 11:18; 2. Timoteju poslanica 2:25
2. ljudi moraju surađivati u tome okretanju (vidjeti [Posebnu temu: Pokajanje u Novome zavjetu](#)).

POSEBNA TEMA: POKAJANJE U NOVOME ZAVJETU

Pokajanje (zajedno s vjerom) zavjetni je zahtjev oba i Staroga zavjeta (*Nacham*, BDB 636, KB 688, npr. Izl 13:17; 32:12.14; *Shuv*, BDB 996, KB 1427, npr. 1. Kr 8:47; Ez 14:6; 18:30; [vidjeti Posebnu temu gore: Pokajanje u Starome zavjetu](#)) i Novoga zavjeta:

1. Ivan Krstitelj (Mt 3:2; Mk 1:4; Lk 3:3.8)
2. Isus (Mt 4:17; Mk 1:15; Lk 5:32; 13:3.5; 15:7; 17:3)
3. Petar (Djela 2:38; 3:19; 8:22; 11:18; 2. Pt 3:9)
4. Pavao (Djela 13:24; 17:30; 20:21; 26:20; Rim 2:4; 2. Kor 2:9-10).

Ali što je pokajanje? Je li to duhovna tuga? Je li to prestanak grijeha? Najbolje mjesto u NZ-u za razumijevanje različitih suzvučja ove zamisli jeste 2. Poslanica Korinćanima 7:8-11, gdje su upotrijebljena tri povezana, ali različita, grčka pojma:

1. “tuga” (*lupeō*, usp. stihove 8 [dva puta].9 [tri puta].10 [dva puta].11). To znači žalovanje ili jad i ima teološki neutralni suzvuk
2. “pokajanje” (*metanoēō*, usp. stihove 9.10). To je složenica od “nakon /poslije” i “um”, što podrazumijeva novi um, novi način razmišljanja, novi stav prema životu i Bogu. To je istinsko pokajanje
3. “žaljenje” (*metamelomai*, usp. stihove 8 [dva puta].10). To je složenica od “nakon /poslije” i “briga /skrb”. Upotrijebljena je za Judu u Evanđelju po Mateju 27:3 i Ezava u Poslanici Hebrejima 12:16-17. Podrazumijeva žaljenje nad posljedicama, ne nad djelima.

Pokajanje i vjera zahtijevana su zavjetna djelovanja (usp. Mk 1:15; Djela 2:38.41; 3:16.19; 20:21). Postoje neki tekstovi što podrazumijevaju kako Bog daje pokajanje (usp. Djela 5:31; 11:18; 2. Tim 2:25). Ali većina tekstova vidi ovo kao neophodnost ljudskoga zavjetnoga odaziva Božjoj ponudi besplatnoga spasenja.

Odredbe i hebrejskoga i grčkoga pojma zahtijevaju shvaćanje punoga značenja pokajanja. Hebrejski pojam zahtijeva “promjenu djelovanja”, dok grčki pojam zahtijeva “promjenu uma”. Spašena osoba prima novi um i srce (usp. Ez 36:26-27). Ona misli drukčije i živi drukčije. Umjesto: “Što je u tome za mene?” pitanje je sad: “Što je Božja volja?” Pokajanje nije emocija što se gubi ili potpuna bezgriješnost, nego novi odnos sa Svetim Bogom što mijenja vjernika napredujuće u svetoga. Ne radi se toliko o tome što netko prestaje raditi ili odustaje, nego novo žarište ili smjer u životu. Pad uzrokuje svima nama da se suočimo sa sobom ali Evanđelje nam dopušta suočiti se s Bogom. Pokajanje nije okretanje od i vjera je okretanje k!

Ovo je dio misterije Saveza o odnosu između Božje suverenosti i ljudske slobodne volje.

[Vidjeti Posebne teme: Izbor /predestinacija i potreba za teološkom ravnotežom](#); i: [Predestinacija \(kalvinizam\) nasuprot ljudske slobodne volje \(arminijanizam\)](#); i: [Savez](#).

18:38 “**vatra GOSPODINOVA**” [Vidjeti Posebnu temu: Vatra \(BDB 77, KB 92\)](#).

18:40 Ovaj stih nama izgleda vrlo okrutno ali moramo zapamtiti kako oni nisu imali punije otkrivenje koje mi imamo. Ovo može odražavati zamisao o:

1. Svetome ratu, usp. Knjiga o Jošui i 1. Samuelova 15:32-33; 2. Kraljevima 10:19 i dalje
2. moguće, o egzekuciji ili smrtnoj kazni za lažne proroke, usp. Ponovljeni zakon 13:1 i dalje; 17:2-5.

Ovi proroci kulta plodnosti biti su vjerojatno Feničani, a ne Izraelci (ili barem većina njih). *Ba'al-Melqart* bilo je ime glavnoga božanstva Etbaala.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:41-46

⁴¹Sad Ilija reče Ahabu: “**Idi gore, jedi i pij; jer tamo je zvuk huke jakoga pljuska.**” ⁴²Tako Ahab ode gore da jede i pije. Ali Ilija ode na vrh Karmela; on se prigne do zemlje i stavi glavu među svoja koljena. ⁴³On reče svome sluzi: “**Idi gore sad, pogledaj prema moru.**” Tako on ode gore i pogleda i reče: “Nema ničega.” I on reče: “Vrati se”, sedam puta. ⁴⁴I dogodi se da sedmi *puta*, da on reče: “Gle, oblak mali kao ljudska ruka dolazi s mora.” I on reče: “**Idi gore, reci Ahabu: ‘Pripremi svoje kočije i sidi, tako da te jaki pljusak ne zaustavi.**” ⁴⁵Za kratko vrijeme nebo se zamračí od oblaka i vjetra, i počne jak pljusak. I Ahab uzjaše i ode u Jizreel. ⁴⁶Onda je ruka GOSPODINOVA bila nad Ilijom, i on opasa svoje bokove i otrča pred Ahabom u Jizreel.

18:41 Moralo je postojati ritualno jelo povezano sa žrtvama.

18:43 “**svome sluzi**” Židovska predaja kaže da je to bio sin udovice iz Sarfate, kojeg je Ilija podigao iz mrtvih, usp. 1. Knjiga o Kraljevima 17:23.

18:42-44 Ovo je jedinstveni fizički položaj za molitvu. Molitva nije spomenuta ali je podrazumijevana. To je moglo imati simboličko značenje i ako je tako, za nas je to izgubljeno. Ovo se odnosi i na osam puta da se “pogleda prema moru”.

18:45 “**Jizreel**” Ovo mjesto bilo je zimska palača za Ahaba (usp. 1. Kr 21:1; NIDOTTE, tom 4, str. 778-779). Bio je blizu gore Gilboa (usp. 1. Sam 29:1; 31:1).

18:46 “**ruka GOSPODINOVA**” Ovo je semitski idiom za YHVH-inu snagu.

[Vidjeti Posebne teme: Ruka \(ilustrirano iz Knjige proroka Ezekijela\)](#); i: [Antropomorfistički jezik za opis Božanstva](#).

☐ “**on opasa svoje bokove**” Ovo je još jedan semitski idiom. Upućuje na ogrtač što osoba oblači kako bi se pripremila za određenu fizičku djelatnost. Provukao bi se kroz noge i povukao stražnji dio ogrtača prema naprijed i zataknuo za pojas, čineći tako uske hlače.

☐ “**u Jizreel**” Bio je udaljen oko 17 milja. Zašto je on to napravio (*Jewish Study Bible*, str. 716)?:

1. kao čast iskazanu Ilijii
2. kao čast iskazanu Ahabu (usp. 1. Sam 8:11; 1. Kr 1:5), za kojeg je Ilija mislio da je u potpunosti prihvatio YHVH (monoteizam).

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Koristi li YHVH vrijeme za Svoje svrhe? Gdje, kako?
2. Čega se Obadija bojao u stihu 12?
3. Tko je *Baal*?
4. Kako je stih 21 povezan sa stihom 26?
5. Kako je Ilija ismijao proroke Baala u stihu 27?
6. Zašto je Ilija poubijao proroke Baala?
7. Što znači Ilijino bježanje pred Ahabovom kočijom do Jizreela?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 19

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Ilija bježi od Jezabele 19:1-8	Ilija pobjegao od Jezabele 19:1-8	otkrivenje Iliji na gori Horeb 19:1-3	Ilija na gori Sinaj 19:1-3a 19:3b-4	putovanje do Horeba 19:1-8
Ilija na Horebu 19:9-10	19:9-10	19:4-9a 19:9b-10	19:5-9a 19:9b 19:10	susret s Bogom 19:9-18
19:11-14	Božje otkrivenje Iliji 19:11-18	19:11-18	19:11-12 19:13 19:14	
19:15-18			19:15-18	
19:19-21	Elizej slijedi Iliju 19:19-21	poziv Elizeja 19:19-21	poziv Elizeja 19:19-20a 19:20b 19:21	poziv Elizeja 19:19-21

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnutna, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:1-8

¹Sad Ahab ispriča Jezabeli sve što je Ilija učinio, i kako je pobio sve proroke mačem. ²Onda Jezabela pošalje glasnika Iliji, govoreći: “Neka meni naprave bogovi tako i čak i više, ako ja s tvojim životom ne učinim kao što si ti učinio sa životom svakoga od njih do sutra otkrilike u to vrijeme.” ³I on se uplaši i digne i pobjegne kako bi spasio svoj život i dođe u Beer Šebu, koja pripada Judeji, i ostavi tamo svoga slugu. ⁴Ali on sâm ode dan putovanja u pustinju, i dođe i sjedne pod drvo smreke; i on zaželje umrijeti, i reče: “Dosta je; sad, o GOSPODINE, uzmi moj život, jer ja nisam bolji od svojih očeva.” ⁵On legne i zaspao pod drvom smreke; i gle, anđeo ga dotakne, i reče mu: “Digni se, jedi.” ⁶Potom on pogleda i gle, kod njegove glave bio je kruh pečen na vrućem kamenu, i vrč s vodom. Tako on je jeo i pio i ponovno legnuo. ⁷Anđeo GOSPODINOV dođe ponovno drugi puta i dotakne ga i reče: “Digni se, jedi, jer je vrlo velik put pred tobom.” ⁸Tako on je ustao i jeo i pio, i išao je snagom od te hrane četrdeset dana i četrdeset noći do Horeba, planine Božje.

19:1 “pobio sve proroke” Iznenadujuće je da Biblija spominje samo “proroke Baala”, ali nam ne govori što se dogodilo s prorocima Ašere (1. Kr 18:19).

19:2 “Jezabela pošalje glasnika Iliji, govoreći” Čak i nakon snažnoga očitovanja YHVH-ine sile ona je odbila vjerovati (usp. 2. Kor 4:4)! Ona je bila snažna osobnost, kao i njena kći, Atalija (2. Kr 8:11; 2. Ljet 21; Ps 45).

Ovaj pojam “glasnik” (BDB 521) isti je pojam preveden kao “anđeo” u stihu 5. To je razlog zašto Josip Flavije, u *Antiq.* 8.13.7, vjerojatno kaže “nekoga” u stihu 5.

▣ **“bogovi”** Ovo je bila formula prokletstva (tj. Ruta 1:17; 1. Sam 14:44; 1. Kr 2:23; 20:10; 2. Kr 6:31). Štovanje plodnosti bilo je oblik politeizma. Uključivalo je muške bogove i ženske boginje. Ovdje, nazvani su *elohim*.

Vidjeti Posebne teme: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku; i: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, C.

▣ **“životom”** Ovo je hebrejska riječ *nefeš*. O ovome je okviru upotrijebljena nekoliko puta. Dolje sam uključio svoje misli o ovoj riječi iz komentara Knjige Postanka i Levitskoga zakonika *online*.

Knjiga Postanka 35:18 “(Kad) se rastavila s dušom” “Duša” je hebrejska riječ *nefeš* (BDB 659). Moramo biti pozorni da ne miješamo grčku filozofiju s hebrejskim Pismom. SZ ne kaže da mi imamo dušu, nego da mi jesmo duša (usp. Post 2:7). Riječ “duša” dolazi od akadke riječi *napištu*, što označava mjesto disanja ili grlo (usp. Ps 69:2). Jedinstvenost ljudi nije u činjenici da oni imaju *nefiš*, jer u ranim dijelovima Knjige Postanka životinje također su imale *nefiš* (usp. Post 1:21.24; 2:19; Lev 11:46; 24:18). Ovo je jednostavno hebrejski idiom da se dah rastavi kad završi nečiji život na Zemlji.

Levitski zakonik 17:11 Hebrejski korijen, נפש (BDB 659, KB 711), upotrijebljen je tri puta u ovome stihu (također zabilježite Lev 17:14 i Post 9:3-7):

1. “život mesa” (BDB 659 GRAĐA BDB 142)
2. “vaše duše”
3. “život”.

KB popisuje šest različitih načina kako je korištena ova općenita riječ za život /osobu:

1. “ždrijelo”, “grlo”, ili “dušnik” (Ps 107:9; Iz 5:14)
2. “vrat” (Ps 69:1)
3. “dah” (tj. stvorenja na ovome planetu koja udišu zrak)
 - a. “ljudi” (Post 2:7)
 - b. “životinje” (Post 1:20)
4. živo stvorenje, koje diše (Post 2:19)
5. ljudi (Lev 24:17)
6. osobnost:
 - a. YHVH (Lev 26:11)
 - b. zavjetne osobe (Lev 26:15)
7. život (Post 9:5; 19:17; Lev 17:11.14)
8. duša (Izl 23:9)
9. mrtva duša (Lev 19:28).

Neke od ovih se preklapaju i teško je vidjeti razliku. Vidjeti daljnje bilješke *online* u komentarima [Knjige proroka Ezekijela 18:4](#).

19:3

NASB, NRSV, TEV, NJB, LXX, Pešita, Vulgata “se uplaši”

NKJV “vidje”

REB “u strahu”

JPSOA “preplašen”

MT ima “i on vidje” (BDB 906, KB 1157, *Qal* IMPERFEKT s *waw*), ali većina MSS mijenja hebrejske korijene, “i on bijaše uplašen /on se uplaši”:

1. MT (vidjeti) – ירא
2. predloženi korijen (strah) – יירא (od ירא, BDB 431, KB 432).

The UBS Text Project predlaže drugi korijen s ocjenom “B”. Josip Flavije, u *Antiq.* 8.13.7, kaže: “Na ovo se Ilija uplaši”.

▣ **“pobjegne kako bi spasio svoj život”** U Jakovljevoj poslanici 5:17 kaže se: “Ilija je čovjek kao i mi”. Ne pomaže li znati kako su strah i obeshrabrenje uobičajena iskustva, čak i kod Božjih svetih?!

▣ **“Beer Šebu”** Ovo je doslovno “izvor od Šebe” (BDB 92). To je najjužnije mjesto Judeje, oko 70-90 milja od Jizreela.

▣ **“ostavi tamo svoga slugu”** Ovo je očito sluga spomenut u 1. Knjizi o Kraljevima 18:43. Nije ponovno spomenut.

19:4 “pustinju” Ova “pustinj(a)” (BDB 184) bila je područje gdje nije bilo dovoljno vode za održavanje ljudskoga života niti dovoljno hrane za neke životinje (ovce, deve).

▣ **“drvo smreke”** Postoji neizvjesnost na koju biljku /stablo ovo upućuje. Stabla su rijetka u pustinji osim ako je dostupna površinska voda. UBS-ov *Helps for Translators*, str. 100, pretpostavlja da je to “brnistra /žutika” ili grm sličan “kutiji” (usp. Job 30:4; Ps 120:4).

▣ **“on zaželje umrijeti”** Ako je on uistinu želio umrijeti mogao se spasiti ovoga trčanja od 95 milja po blatu!

▣ **“ja nisam bolji od svojih očeva”** Pokazani su Ilijina samo-pravednost i obeshrabrenje zbog ishoda njegove službe. Zabilježite kako ovo vrijeme depresije dolazi nakon velike duhovne pobjede. “Jadan ja” sve nas susreće!

19:5 “zaspa” Ponekad je najveća duhovna stvar što možemo napraviti odmor!

▣ **“anđeo ga dotakne”** Ovaj glasnik od YHVH nazvan je “anđeo GOSPODINOV” u stihu 7.

Kao što su ga gavrani (ili Arapi) hranili u 1. Knjizi o Kraljevima 17:4.6, sad anđeo osigurava Ilijine fizičke potrebe. Josip Flavije, *Antiq.* 8.13.7, kaže: “netko ga je probudio”.

[Vidjeti Posebnu temu: Anđeo Gospodnji \(BDB 521 GRAĐA BDB 217\).](#)

POSEBNA TEMA: ANĐEO GOSPODNJI (BDB 521 GRAĐA BDB 217)

Očito da Božanstvo u SZ-u objavljuje Samo Sebe fizički u ljudskome obliku. Pitanje do kojeg trinitarijanci dolaze jeste koja Osoba Trojstva ispunjava ovu ulogu. Budući da su Bog Otac (JHVH) i Njegov Duh dosljedno netjelesni, čini se mogućim pretpostaviti kako su ova ljudska očitovanja pred-utjelovljeni Mesija.

Kako bi prikazali poteškoće na koje pojedinac nailazi u pokušaju poistovjećivanja teofanije s anđelima sastavljena je sljedeća lista objašnjenja:

1. Anđeo Gospodnji kao anđeo (često “Njegov Anđeo”, “neki Anđeo”, “taj Anđeo”, “Anđeo Božji”, čak “stup”):
 - a. Knjiga Postanka 24:7.40
 - b. Knjiga Izlaska 23:20-23; 32:34
 - c. Knjiga Brojeva 22:22
 - d. Knjiga o Sucima 5:23
 - e. 2. Knjiga o Samuelu 24:16
 - f. 1. Knjiga Ljetopisa 21:15-30
 - g. Knjiga proroka Zaharije 1:12-13.
2. Anđeo Gospodnji kao teofanija:
 - a. Knjiga Postanka 16:7-13; 18:1 - 19:1; 22:11-15; 31:11.13; 48:15-16
 - b. Knjiga Izlaska 3:2.4; 14:19 (13:21)
 - c. Knjiga o Sucima 2:15; 6:22-24; 13:3-23
 - d. Knjiga proroka Hošee 12:3-4
 - e. Knjiga proroka Zaharije 3:1-5
 - f. Djela apostolska 7:30.35.38.

Samo okvir može razlikovati između dvije osobe!

19:8 “četrdeset dana” Put nije trebao trajati toliko dugo. Ili je “četrdeset” okrugli broj neodređenoga vremena ili je ovo usporednica s Izraelovim lutanjima pustinjom.

[Vidjeti Posebne teme: Izlazak \(neizvjesnosti\), #IV; i: Simbolički brojevi u Pismu, #7.](#)

▣ “Horeba” [Vidjeti Posebnu temu: Lokacija gore Sinaj](#), D.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:9-10

⁹Onda on dođe tamo do pećine i smjesti se tamo; i gle, riječ GOSPODINOVA dođe k njemu, i On mu reče: “Što ti radiš ovdje, Ilija?” ¹⁰On reče: “Bio sam vrlo revan za GOSPODINA, Boga nebeskih vojska; jer sinovi Izraela napustili su Tvoj savez, srušili Tvoje žrtvenike i pobili Tvoje proroke s mačem. I samo ja sam ostao; i oni traže moj život, da ga uzmu.”

19:9 “do pećine” Ova “pećine” je:

1. gdje je Mojsije primio Zakon za kojim je Ilija toliko strastven
2. moguće gdje je Mojsije vidio Boga (usp. Izl 33:22).
IMENICA “pećina” (BDB 792) ima ODREĐENI ČLAN (tj. “poznata pećina”).

▣ “Što ti radiš ovdje, Ilija” YHVH je znao zašto je on tamo ali On je želio da to prorok kaže glasno!

19:10 Ilija objašnjava svoj bijeg od Jezabele:

1. “Bio sam vrlo revan” (ovo je pojačani oblik ponovljen u stihu 14; INFINITIVNI APSOLUT i PERFEKT GLAGOLA od istoga korijena; NIDOTTE, tom 3, str. 937-939)
2. sinovi Izraela napustili su Mojsijeovski zakon
3. sinovi Izraela srušili su YHVH-ina mjesta štovanja
4. oni su pobili YHVH-ine proroke
5. ja sam jedini ostao
6. oni su me htjeli ubiti.

Ilija ima užasnu “jao meni!” zabavu. On ne razumije zašto je YHVH dopustio da mu dogodi sve ovo. On se osjećao sâm i neučinkovit!

▣ “GOSPODINA, Boga nebeskih vojska” [Vidjeti Posebnu temu: Gospodin Nebeskih vojska](#).

▣ “savez” [Vidjeti Posebnu temu: Savez](#).

▣ “pobili Tvoje proroke” U 1. Knjizi o Kraljevima 18:4, kaže se da je Jezabela pobila većinu proroka (tj. sve koje je mogla naći) ali ovdje i u stihu 14 kaže se da je njeno djelovanje bilo moguće zbog toga jer je zavjetni narod Izraela ponovno upao u grijeh. Oni su skupno dijeliti krivnju.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:11-14

¹¹Tako On mu reče: “Kreni i stani na planini pred GOSPODINA.” I gle, GOSPODIN je prolazio! I velik i jak vjetar drobio je planine i lomio u komade stijene pred GOSPODINOM; *ali* GOSPODIN ne *bijaše* u vjetru. A nakon vjetra potres, *ali* GOSPODIN ne *bijaše* u potresu. ¹²Nakon potresa vatra, *ali* GOSPODIN ne *bijaše* u vatri; i nakon vatre zvuk nježnoga lahora. ¹³Kad je Ilija čuo *to*, on umota svoje lice u ogrtač i izađe i stane na ulaz u pećinu. I gle, glas *dođe* k njemu i reče: “Što radiš ovdje, Ilija?” ¹⁴Onda on reče: “Bio sam vrlo revan za GOSPODINA, Boga nebeskih vojska; jer sinovi Izraela napustili su Tvoj savez, srušili Tvoje žrtvenike i pobili tvoje proroke s mačem. I ja sam jedini ostao; i oni traže moj život, da ga uzmu.”

19:11-12 “GOSPODIN je prolazio” Ovo je slično Mojsijeovom iskustvu u Knjizi Izlaska 33:19; 34:6. Ovaj isti GLAGOL pojavljuje se i u Izlasku 33:22; 43:6. To upućuje na YHVH-inu osobnu prisutnost (tj. teofanija, vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 1247-1249).

Zabilježite snažan prirodni fenomen koji se tamo pojavio, slično onome kad je Mojsije primao Zakon za gori Sinaj (usp. Izl 19:16; Pnz 5:23-26):

1. snažan i jak vjetar
2. potres
3. vatra.

Međutim, prava prisutnost YHVH bila je u “zvuku nježnoga lahora”. Priroda je stvorenje i sluga, a ne Bog!

19:12	
NASB	“zvuk nježnoga lahora”
NKJV, Pešita	“vrlo tihi glas”
NRSV, Josip, Antiq. 8.13.7	“zvuk prozračne tišine”
TEV	“nježan šapat glasa”
NJB, REB, JPSOA	“zvuk potihog mrmljanja”
LXX	“zvuk laganoga vjetrića”

MT ima dvije IMENICE u građi stanja i jedan pridjev:

1. BDB 876 – glas, buka, echo
2. BDB 199 – šapat, tišina (BDB 198)
3. BDB 201 – tanak kao nož; mali, fini kao mana ili tamjan ili prašina.

Moguće nježan Božji glas u Ilijinoj savjesti ili nebeski mir usred zbrke na Zemlji!

Josip Flavije, *Antiq.* 8.13.7, kaže da nije bila tišina nego tihi glas. *The IVP Bible Background Commentary (OT)* tvrdi isto, str. 380.

19:13 “on umota svoje lice u ogrtač” Ovaj dlakavi, pastirski ogrtač bila je karakteristična odjeća proroka.

Ovaj ogrtač ili plašt /mantija (BDB 12) može se razumjeti kao:

1. dlakava pastirska odjeća, Knjiga Postanka 25:25
2. dlakav čovjek s kožnim plaštem, 2. Knjiga o Kraljevima 1:8 i moguće Poslanica Hebrejima 11:37
3. proročka karakteristična odjeća, Knjiga proroka Zaharije 13:4
4. plašt od devine dlake s kožnim opasačem, Evanđelje po Mateju 3:4.

Iznenadujuće je da je osnovno značenje hebrejskoga korijena “sjajno” ili “veličanstveno”. Moguće je to bila prekrasna odjeća.

Očito je da vidjeti YHVH-u znači smrt. Uključio sam svoju egzegetsku bilješku iz **Knjige Izlaska 33:17-24**:

Knjige Izlaska 33:17-23 Mojsije želi vidjeti YHVH-u. On je već imao jedinstveni, prisan odnos (usp. Izl 33:11; Br 12:8; Pnz 34:10), ali on želi više. Očito Mojsije:

1. nije mislio da vidjeti YHVH-u znači smrt
2. nije u potpunosti shvatio Knjigu Izlaska 20:4
3. želio je još jedno iskustvo kao u Knjizi Izlaska 24:10.11, ali u vrijeme kad je odgovaralo njemu.

Postoji neizvjesnost glede straha od viđenja Boga, a mislilo se da smrt uzrokuje Božja svetost:

1. neki su vidjeli Boga (u Anđelu GOSPODNJEM) i ostali živi:
 - a. Knjiga Postanka 16:13 – Hagara, kao Anđela GOSPODNJEGA
 - b. Knjiga Postanka 32:30 – Jakov u viđenju
 - c. Knjiga Izlaska 24:10-11 – 70 starješina i Mojsije u teofaniji
 - d. Ponovljeni zakon 5:24 – Izael vidi slavu YHVH-inu kao Anđela GOSPODNJEGA
 - e. Knjiga o Sucima 6:22-23 – Gideon
 - f. Knjiga o Sucima 13:21-22 – Samsonovi roditelji kao Anđela GOSPODNJEGA
 - g. Knjiga proroka Izaije 6:1.5 (usp. Iv 12:41) – Izaija u viđenju
 - h. Knjiga proroka Ezekiel 1:26-27 – Ezekiel u viđenju o YHVH-inoj kočiji /prijestolju
 - i. Knjiga proroka Daniela 7:9-14 – Daniel u viđenju kao Pradavnoga
2. nitko nije vidio Boga i ostao živ:
 - a. Knjiga Izlaska 3:6; 19:21; 33:20.23
 - b. Levitski zakonik 16:2
 - c. Knjiga Brojeva 4:20
 - d. 1. Knjiga o Kraljevima 19:13
 - e. čak i anđeli skrivaju svoja lica, Knjiga proroka Izaije 6:2
 - f. Evanđelje po Ivanu 1:18; 5:37; 6:46
 - g. 1. Timoteju poslanica 1:17; 6:16
 - h. 1. Ivanova poslanica 4:12.20
3. nitko nije čuo Boga i ostao živ:
 - a. Knjiga Izlaska 20:19
 - b. Ponovljeni zakon 4:33; 5:24-26; 18:16
 - c. 2. Poslanica Korinćanima 12:1-4

4. vjernici mogu Boga vidjeti u Isusu – Evanđelje po Ivanu 12:45; 14:9
5. jednoga dana vjernici će vidjeti Boga:
 - a. Evanđelje po Mateju 5:8
 - b. 1. Poslanica Korinćanima 13:12
 - c. Poslanica Hebrejima 12:14
 - d. Otkrivenje 22:4
 - e. zabilježite Knjigu o Jobu 42:5; Psalam 17:15; 42:2.

☐ “Što radiš ovdje, Ilija” Ovo je točno posve pitanje kao u stihu 9 i Ilija odgovara na posve isti način (stih 14).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:15-18

¹⁵GOSPODIN mu reče: “Idi, vrati se svojim putem u pustinju Damaska, i kad stigneš, pomazat ćeš Hazaela kralja nad Aramom; ¹⁶i Jehua sina Nimšija pomazat ćeš za kralja nad Izraelom; i Elizeja sina Šafata iz Abel Mehole pomazat ćeš za proroka umjesto tebe. ¹⁷I dogodit će se, onaj tko pobjegne od mača Hazaela, Jehu će ga usmrtniti, a onaj tko pobjegne od mača Jehua, Elizej će ga umrtniti. ¹⁸Ipak Ja ću ostaviti 7000 u Izraelu, sve koljena koja se nisu prignula pred Baalom i svaka usta koja ga nisu cjelivala.”

19:15-17 YHVH-in odgovor kojim deprimira Iliju novi je zadatak službe. Još ima posla za njega što mora napraviti:

1. pomazati Hazaela za kralja Sirije (MT. “Arama”)
2. pomazati Nimšija za kralja nad Izraelom
3. pomazati Elizeja kao proroka umjesto Njega (Ilije).

Knjiga Brojeva 1 i 2 bile su simbolički zadaci koji su kasnije uključivali Iliju. YHVH je želio da Ilija osjeti kako je još uvijek koristan.

[Vidjeti Posebnu temu: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva.](#)

19:15 “pustinju Damaska” Nalazila se sjeverno od Izraela. Bila je vrlo daleko od Horeba.

☐ “pomazat ćeš” [Vidjeti Posebnu temu: “Pomazanje” u Bibliji \(hebrejski GLAGOL, BDB 602, KB 643 I; IMENICA, BDB 603\).](#)

19:16 “Abel Mehole” Ovo je bila lokacija u Gileadu, odakle je Ilija. Pitam se je li Ilija poznao, ili znao nešto o. Elizeju.

☐ “pomazat ćeš za proroka” Uobičajeno je ovaj čin YHVH-ina poziva i opremanja za Njegove sluge bio ograničen na kraljeve i svećenike, ali ovdje je rijedak primjer pomazanja proroka (usp. Iz 61:1).

19:17 Privremene posljedice idolopoklonstva zasigurno će proći. YHVH je koristio trenutačne događaje i osobe za Svoje svrhe!

19:18 YHVH je još uvijek imao mnogo vjernih sljedbenika (ne samo Iliju). Ova je vjernost opisana kao:

1. nisu kleknuli pred *Baalom*
2. nisu cjelivali njegov kip (ovdje, vjerojatno zlatnu telad koju je napravio Jeroboam, usp. Hoš 13:2).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 19:19-21

¹⁹Tako on ode otamo i nađe Elizeja sina Šafata, kad je orao s dvanaest parova *volova* pred sobom, i on s dvanaestim. I Ilija prođe kraj njega i baci svoj ogrtač na njega. ²⁰On ostavi volove i potrča za Ilijom i reče: “Molim te dopusti mi da poljubim svoga oca i svoju majku, onda ću te slijediti.” I on mu reče: “Vrati se ponovno, jer što sam ti ja učinio?” ²¹Tako on se vrati od njega, i uzme par volova i žrtvova ih i skuha njihovo meso s volovskim oruđem, i dade to ljudima i oni su jeli. Onda se dignuo i slijedio je Iliju i služio mu.

19:19-21 Ovo je poziv Elizeju da bude Ilijin pomoćnik i nasljednik. To je zasigurno iznenadilo Elizeja.

Elizej je bio bogat farmer:

1. on je orao i bio zadužen za posluhu (tj. ubio je vola i nahranio obitelj i sluge dobrom hranom)
2. dvanaest pari volova.

On nije imao proročku pozadinu ili usmjerenje. Ovo ističe YHVH-in odabir njega.

19:19 “baci svoj ogrtač na njega” Ovo je bio simbolički čin pozivanja Elizeja u proročku službu. Dlakavi ogrtač bio je vidljiv znak proročke službe.

19:20 Elizej je osjećao kulturološku obvezu da pomaže svojim roditeljima. On je tražio mnogo više od brzoga i jednostavno “doviđenja”. On je želio ostati dok roditelji ne umru.

19:21 Elizej je napravio jasan rez sa svojom obitelji i kulturološkim očekivanjima. Ovo nije bila okolnost žrtvovanja nego jelo kao pozdrav s obitelji i slugama.

NASB, LXX, Pešita	“služio mu”
NKJV	“posluživao ga”
NRSV, NJB	“njegov sluga”
TEV	“njegov pomoćnik”
REB	“njegov učenik”
JPSOA	“njegov poslužitelj”

GLAGOL (BDB 1058, KB 1661, *Piel* IMPERFEKT s *waw*) u osnovi znači služiti (NIDOTTE, tom 4, str. 256-257):

1. domaći poslužitelji – Knjiga Postanka 39:4; 40:4; 2. Samuelova 13:17-18; ovdje
2. proročke sluge – 2. Knjiga o Kraljevima 4:43; 6:15
3. kraljevske sluge – 2. Knjiga o Samuelu 13:17-18; 1. Kraljevima 10:5; 2. Ljetopisa 9:4; Knjiga o Esteri 2:6; 6:3
4. kraljevski službenici – 1. Knjiga Ljetopisa 27:1; 28:1; 2. Ljetopisa 17:19; 22:8; Knjiga o Esteri 1:10; Izreke 29:12
5. posebni vođe:
 - a. Jošua Mojsiju – Knjiga Izlaska 24:13; 23:11; Knjiga o Jošui 1:1
 - b. Elizej Iliji – ovdje
6. o anđelima – Psalam 103:21; 104:4.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto se Ilija bojao Jezabele?
2. Kuda i zašto je išao Ilija?
3. Zašto je YHVH otkrio Sebe u vrlo tihome glasu?
4. Je li Elizej zaklao dva vola kao žrtvu Bogu ili za obiteljsko jelo?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 20

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
rat s Aramom 20:1-6 20:7-12 Ahab pobjedonosan 20:13-15 20:16-18 29:19-21 20:22 20:23-25 još jedan rat Aramejaca 20:26-30 20:31-34 20:35-43	Ahab pobjeđuje Sirijce 20:1-6 20:7-12 20:13-22 Sirijci ponovno poraženi 20:23-27 20:28-30 Ahabov savez s Ben-Hadadom 20:31-34 Ahab osuđen 20:35-43	Ahabov rat s Aramejcima 20:1-6 20:7-12 20:13-15 20:16-18 29:19-21 20:22 20:23-25 20:26-30a 20:30b-34 proročko protivljenje Ahabovim politikama 20:35-43	rat sa Sirijom 20:1-3 20:4 20:5-6 20:7 20:8 20:9a 20:9b-10 20:11 20:12 20:13 20:14 20:15 20:16-18 29:19-21 20:22 drugi napad Sirijaca 20:23-25a 20:25b-27 20:28 20:29-30a 20:30b-34 prorok osuđuje Ahaba 20:35-36 20:37-40a 20:40b 20:41-42 20:43	opsada Samarije 20:1-4 20:5-6 20:7-9 20:10-12 pobjeda za Izrael 20:13-14 20:15-21 predah 20:22 20:23-25 pobjeda Afeka 20:26-27 20:28-30a 20:30b-34 prorok osuđuje Ahabovu politiku 20:35-43

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Proroci Ilija i Elizej nisu nazvani imenom u ovome poglavlju ali ceh proroka vrlo je uključen u naviještanje YHVH-ine poruke Ahabu.
- B. Ovo poglavlje (tj. stihovi 1-34) iznenađujuće su pozitivni prema Ahabu, koji je vtlo ocrnjen u ranijim poglavljima. To može biti još jedan književni izvor iz toga vremenskoga razdoblja.
- C. Zabilježite kako se negativno viđenje Ahaba vraća u stihovima 35-43.
- D. Među komentatorima postoji velika raspra o nadnevku ovih vojsnih upada:
 - 1. rano u Ahabovoj vladani
 - 2. kasnilo u Ahabovoj vladavini.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:1-6

¹Sad Ben-Hadad kralj Arama skupio je svoju vojsku, i tamo *bijaše* trideset i dva kralja s njim, i konji i kočije. I on se digne i opkoli Samariju i borio se protiv njih. ²Onda pošalje poruke u grad Ahabu kralju Izraela i reče mu: “Ovako govori Ben-Hadad: ³‘Tvoje srebro i tvoje zlato su moji; tvoje najljepše žene i djeca također su moji.’” ⁴Kralj Izraela odgovori: “Neka je po tvojoj riječi, moj gospodaru, o kralju; ja sam tvoj, i sve što ja imam.” ⁵Onda se glasnici vrte i rekoše: “Ovako kaže Ben-Hadad: ‘Zasigurno, poslao sam ti riječi: “Ti ćeš mi dati svoje srebro i svoje zlato i svoje žene i svoju djecu,”’ ⁶ali otprilike u to vrijeme sutra poslat ću ti svoje sluge, i oni će pretražiti tvoju kuću i kuće tvojih slugu; i sve ono što je poželjno u tvojim očima, oni će uzeti u svoje ruke i odnijeti.”

20:1 “Ben-Hadad kralj Arama” Ime ovoga kralja znači “sin Hadada” (BDB 122). Čini se kako je to naslov kao i faraon ili cezar. Hadad je bio bog oluje (tj. bog plodnosti) i Edoma i Sirije. Ime je povezano s arapskim korijenom “glasno se dići”, kao što je padanje kiše.

Postoji nekoliko Ben-Hadada spomenutih u Bibliji:

- 1. u vrijeme Ase, kralja Judeje, 1. Knjiga o Kraljevima 15:18.20; 2. Ljetopisa 10:2.4
- 2. u vrijeme Ahaba, kralja Izraela, 1. Knjiga o Kraljevima 20; 2. Kraljevima 6:24; 8:7.9
- 3. u vrijeme Amazje, kralja Judeje i Joahaza, kralja Izraela, 2. Knjiga o Kraljevima 13:3.24-25.

☐ **“trideset i dva kralja s njim”** Očito ovo su bili vladari ili poglavice malih naroda blizu Sirije koji su bili povezani s Ben-Hadadom:

- 1. zavjetnim savezom
- 2. vojnim porazom
- 3. kraljevskim brakovima
- 4. plemenskim jedinstvom.

☐ **“kočije”** [Vidjeti Posebnu temu: Kočije.](#)

☐ **“opkoli Samariju”** Ovaj novi grad Izraela bio je smješten na visokom grebenu sa samo jednom točkom kojom se mu je lako moglo pristupiti. Imao je svoju vlastiti opskrbu vodom i, dakle, bilo ga je teško opsjedati.

Pitanje je je li ova opsada bila zbog Ahabove zabrane sirijskih trgovačkih prava u Samariji, što je Siriji dao Ahabov otac, Omri (usp. stih 34 i *Jewish Study Bible*, str. 718).

20:2-7 Neizvjesno je na što “poželjno u tvojim očima” upućuje. Je li postojalo neko blago što je Ahab skrivao u svojoj kući ili je to idiom za sve što je vrijedno?

Ahab je pristao na uvjete u stihu 5, ali oklijevao se oko uvjeta iz stiha 6.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:7-12

⁷Onda kralj Izraela pozove sve starješine zemlje i reče: “Molim vas promotrite i vidite kako ovaj čovjek traži nevolju; jer poslao je k meni po moje žene i moju djecu i moje srebro i moje zlato, i ja mu to nisam odbio.” ⁸Svi starješine i svi ljudi rekoše mu: “Nemoj poslušati niti pristati.” ⁹Tako on reče glasniciima Ben-Hadada: “Recite mome gospodaru kralju: ‘Sve ono što si prvi puta tražio od svoga sluga ja ću učiniti, ali ovu stvar ne mogu učiniti.’” I glasnici odu i

ponovno mu donesoše riječ. ¹⁰Ben-Hadad posla k njemu i reče: “Neka mi bogovi učine tako i još toliko, ako praha Samarije bude dovoljno za pregršt za sve ljude koji me slijede.” ¹¹Onda mu kralj Izraela odgovori: “Recite *mu*: ‘Neka se ne hvali onaj koji se opasuje *svojim oklopom* kao onaj koji ga skida.’” ¹²Kad je Ben-Hadad čuo ovu poruku, dok je pio s kraljevima u privremenim skloništima, reče svojim slugama: “Na *svoja* mjesta.” Tako oni zauzeše *svoje* položaje protiv grada.

20:7-12 Kad je Ahab tražio savjet svojih plemenskih starješina, oni su odbacili Ben-Hadadov zahtjev!

[Vidjeti Posebnu temu: Starješina.](#)

20:10 “Neka mi bogovi učine tako i još toliko, ako...” Ovo je bila tipična formula prokletstva (usp. 1. Kr 19:2; 2. Kr 6:31). Bogove na koje se upućuje bili su bogovi plodnosti Sirije.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

20:11 Ovo mora da je bila dobro poznata izreka. Mi bismo mogli reći: “Ne broji svoje piliće prije negoli se izlegnu.”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:13-15

¹³Sad gle, neki prorok pristupi Ahabu kralju Izraela i reče: “Ovako govori GOSPODIN: ‘Jesi li vidio sve ovo veliko mnoštvo? Gle, Ja ću ih predati u tvoju ruku danas, i ti ćeš znati da sam Ja GOSPODIN.’” ¹⁴Ahab reče: “Po kome?” Tako on reče: “Ovako govori GOSPODIN: ‘Po mladićima vladara pokrajina.’” Onda on reče: “Tko će započeti bitku?” I on odgovori: “Ti.” ¹⁵Onda on postroji mladiće vladara pokrajina, i bilo ih je 232; a nakon njih postroji sav narod, *čak sve sinove Izraela, njih 7000.*”

20:13 Postoje nizovi proroka spomenutih u ovome poglavlju koji su donijeli YHVH-inu poruku Ahabu. YHVH se i dalje brine za Svoj tvrdoglav, idolopoklonički zavjetni narod:

1. “neki prorok” – 1. Knjiga o Kraljevima 20:13
2. “prorok” – 1. Knjiga o Kraljevima 20:22
3. “čovjek Božji” – 1. Knjiga o Kraljevima 20:28
4. “izvjestan čovjek od sinova proroka”.

Izgleda kako svi oni upućuju na istu osobu.

[Vidjeti Posebnu temu: Starozavjetno proročanstvo.](#)

▣ “i ti ćeš znati da sam Ja GOSPODIN” YHVH je želio da Sjeverno kraljevstvo preživi i napreduje (stihovi 13.25), ali oni moraju poslušati Mojsijev Savez.

Ovaj se izričaj prvi puta pojavljuje u Knjizi Izlaska:

1. o Izraelovu poznavanju YHVH – Knjiga Izlaska 6:7; 16:6; 29:46
2. o Egiptu koji poznaje YHVH-u – Knjiga Izlaska 7:5.

YHVH želi da Ga poznaje sav svijet. [Vidjeti Posebnu temu: Znati \(slikovito pokazano iz Ponovljenoga zakona\).](#)

Postoji igra riječi između GLAGOLA “biti” i imena za Boga Sirije (BDB 217).

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

20:14 Prorok čak jasno obznaniuje tko će donijeti neočekivanu pobjedu! YHVH poznaje i nadzire povijest za Svoje svrhe (usp. stih 22). Na neke načine, ova je iznenađujuća pobjeda s toliko malobrojnim vojnicima, usporedna s Gideonovom pobjedom u Knjizi o Sucima 7.

▣

NASB, NRSV, REB, Pešita “mladićima”

NKJV “mladim vodama”

TEV “mladim vojnicima”

NJB “stražarima”

JPSOA “pomoćnicima”

LXX “momcima”

MT koristi IMENICU MUŠKOGA RODA “momak /mladić” (BDB 654). Roland deVaux, *Ancient Israel*, str. 220, predlaže kako to označava mlade kadete na obuci. YHVH će očitovati Svoju snagu tako što će dopustiti ovima neiskusnim vojnicima da pobijede u bitci (kao Gideonovi ljudi u Sucima 7).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:16-18

¹⁶Oni izidoše u podne, dok se Ben-Hadad opijao u privremenim skloništima s trideset i dva kralja koji su mu pomagali. ¹⁷Mladići vladara pokrajina izašli su prvi; i Ben-Hadad ih otposla i oni mu rekoše, govoreći: “Ljudi su izišli iz Samarije.” ¹⁸Onda on reče: “Ako su izišli radi mira, dovedite ih žive; i ako su izišli zbog rata, dovedite ih žive.”

20:16 “se ... opijao” Vidjeti NIDOTTE, tom 4, str. 113-114 i [Posebnu temu: Biblijski stavovi prema alkoholu i zloraba alkohola.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:19-21

¹⁹Tako ovi izidoše iz grada, mladići vladara pokrajina, i vojska koja ih je slijedila. ²⁰Svaki od njih ubio je svog protivnika; i Aramejci su bježali a Izrael ih je progonio, a Ben-Hadad kralj Arama pobjegao je na konju s konjanicima. ²¹Kralj Izraela izišao je i udario konje i kočije, i ubio Aramejce s velikim pokoljem.

20:20 Ovo je čudan stih. Moguće predlaže:

1. iznenadan napad male skupine neprofesionalnih vojnika
2. vrstu pojedinačnoga sukoba, kao što je bio onaj između Davida i Golijata.

20:21 Vojna snaga Sirije bila je:

1. udariti – MT, NKJV, NRSV, JPSOA, Pešita
2. zarobiti – LXX, TEV, NJB, REB.

The UBS Text Project, str. 328, daje prvoj mogućnosti ocjenu “C” (značajna sumnja).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:22

²²Onda prorok dođe kralju Izraela i reče mu: “Idi, ohrabri se i razmotri i vidi što moraš činiti; jer na prijelazu godine kralj Arama krenut će protiv tebe.”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:23-25

²³Sad sluge kralja Arama rekle su mu: “Njihovi bogovi su bogovi planina, zato su oni bili jači od nas; ali radije nam dopusti da se protiv njih borimo u ravnici, i jamačno ćemo mi biti jači od njih. ²⁴Napravi ovo: ukloni kraljeve, svakoga s njegovog mjesta, i stavi zapovjednike na njihovo mjesto, ²⁵i okupi vojsku kao što je bila vojska koju si izgubio, konj za konja, i kočiju za kočiju. Onda ćemo se boriti protiv njih u ravnici, i jamačno ćemo biti jači od njih.”
I on ih je poslušao i napravio tako.

20:23 U Drevnome Bliskom Istoku, bogovi su bili ograničeni na regiju u kojoj su bili štovani. Sluge Ben-Hadada pretpostavljali su da je YHVH bio pokrajinski bog plodnosti (tj. planinski bog oluje):

1. planine Morije
2. Sinaja /Horeba
3. planine Ser
4. gore Sion
5. planina na dalekome sjeveru (tj. Iz 14:13).

[Vidjeti Posebnu temu: Monoteizam.](#)

20:24 Ovo podrazumijeva sljedeće:

1. trideset i dva kralja iz stiha 1 nisu više posve podupirali Ben-Hadada
2. odvojena mala Kraljevstva ujedinjuju se u Sirijsko Kraljevstvo (NIDOTTE, tom 4, str. 410, #3).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:26-30

²⁶Na prijelazu godine, Ben-Hadad je okupio Aramejce i otišao u Afek boriti se protiv Izraela. ²⁷Sinovi Izraela okupili su se i opskrbili i otišli ususret njima; a sinovi Izraela utaborili su se pred njima kao dva mala stada koza, ali Aramejci su napunili zemlju. ²⁸Tada pride čovjek Božji i govorio je kralju Izraela i rekao: “Ovako govori GOSPODIN: ‘Zato jer su

Aramejci rekli: “GOSPODIN je bog *ovih* planina, ali On nije bog *ovih* dolina”, zato ću ti Ja dati sve ovo veliko mnoštvo u tvoju ruku, i ti ćeš znati da sam Ja GOSPODIN.” ²⁹Tako oni su bili utaboreni jedan prema drugom sedam dana. I sedmoga dana započela se bitka, i sinovi Izraela pobili su *od* Aramejaca 100000 pješaka u jednome danu. ³⁰A ostatak je pobjegao u Afek u grad, a zid je pao na 27000 ljudi koji su ostali. A Ben Hadad je pobjegao i ušao u grad u unutarnju komoru.

20:26 “Afek” Postojalo je nekoliko gradova / utvrda pod tim imenom (BDB 67). Korijen bi mogao označavati jaku utvrdu. Ova bi mogla biti na sjeveru smještena u ravnici gdje je Sirija mogla koristiti svoje kočije (usp. stihovi 23-26). Vjerojatno je to:

1. Afek istočno od Galilejskoga jezera, smješten na glavnome putu što ide sjeverno prema Damasku
2. u Jizreelskoj ravnici.

20:27

NASB, NKJV, NRSV, TEV, JPSOA, Pešita “kao dva mala stada koza”

REB “par novo-okoćenih koza”

LXX “kao dva stada koza”

IMENICA (BDB 362; NIDOTTE, tom 2, str. 303) se pojavljuje jedino ovdje i njeno je značenje neizvjesno. Mnogi je komentatori pokušavaju povezati s GLAGOLOM (BDB 362) što znači “oderati”, ali to u ovome okviru nema smisla. KB predlaže da drugi korijen (tj. arapski) od ista tri suglasnika znači “prouzročiti prijevremeno rođenje” (KB 359 II, NEB, REB, *Living Bible*). Stoga, dvije premalene koze (tj. izgledaju slabo i anemično).

Opetovano, izgledi su bili na strani neprijatelja ali YHVH je bio na strani Izraela.

20:28 “u tvoju ruku” Ovo je hebrejski idiom.

[Vidjeti Posebnu temu: Ruka \(ilustrirano iz Knjige proroka Ezekijela\).](#)

20:29 “100,000 pješaka” Ovo je nevjerojatan broj. Ponovno, oko pojma “tisuću” (*eleph*) moguće je zbrka.

[Vidjeti Posebnu temu: Tisuću \(*eleph*\).](#)

20:30 Nagadalo se što stih 30b znači:

1. Ben-Hadad je ušao u svoju unutarnju sobu ili privatno svetište (NIDOTTE, tom 3, str. 398, #5)
2. on je trčao od sobe do sobe
3. otišao je u podzemlje (Josip Flavije, *Antiq.* 8.14.3).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:31-34

³¹Njegovi sluge su mu rekle: “Gle sad, čuli smo da su kraljevi kuće Izraelove milosrdni kraljevi, molimo te pusti nas da odjenemo kostrijet oko svojih bokova i konope oko svojih glava, i izidemo pred kralja Izraela; možda će on spasiti tvoj život.” ³²Tako oni odjenuše kostrijet oko svojih bokova i *staviše* konope oko svojih glava, i dođu kralju Izraela i rekoše: “Tvoj sluga Ben-Hadad kaže: ‘Molim te pusti me živjeti.’” I on reče: “On je još živ? On je moj brat.” ³³Sad ljudi to uzeše kao znak, i brzo ga uhvate za riječ govoreći: “Tvoj brat Ben-Hadad.” Onda Ben Hadad dođe k njemu, i on ga uzme u kočiju. ³⁴*Ben-Hadad* mu reče: “Gradove što je moj otac uzeo od tvoga oca ja ću vratiti, a ti ćeš napraviti sebi ulice u Damasku, kao što si je napravio moj otac u Samariji.” *Ahab* reče: “A ja ću ti dopustiti da ideš s ovim savezom.” Tako on sklopi savez s njim i otusti ga.

20:31 “kostrijet ... užad” Obično su ovo bili znakovi žalovanja ali ovdje su to znakovi predaje. Ova “užad oko glava” jedinstvena je ovome odlomku. Značenje je neizvjesno ali zasigurno je usporedna simbolizmu odijevanja kostrijeti. Moguće da “oko vrata” znači sredstvo za odvođenje uhićenika u zatvor ili izgnanstvo (tj. zidna umjetnost Asirije i Egipta).

[Vidjeti Posebnu temu: Obredi žalovanja.](#)

POSEBNA TEMA: OBREDI ŽALOVANJA

Izraelci su pokazivali tugu zbog smrti voljene osobe i zbog osobnoga kajanja, kao i zbog skupnih nedjela, na nekoliko načina:

1. trganjem gornje odjeće, Knjiga Postanka 37:29.34; 44:13; Suci 11:35; 2. Samuelova 1:11; 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Job 1:20
2. oblačenjem kostrijeti, Knjiga Postanka 37:34; 2. Samuelova 3:31; 1. Kraljevima 21:27; Knjiga proroka Jeremije 48:37
3. izuvanjem cipela, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; Knjiga proroka Izaije 20:3
4. stavljanjem ruku na glavu, 2. Knjiga o Samuelu 13:19; Knjiga proroka Jeremije 2:37
5. posipanjem pepela po glavi, Knjiga o Jošui 7:6; 1. Samuelova 4:12; Nehemija 9:1
6. sjedenjem na zemlji, Tužaljke 2:10; Knjiga proroka Ezekielu 26:16 (ležanjem na zemlji, 2. Sam 12:16); Izaija 47:1
7. udaranjem o prsa, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26; Knjiga proroka Nahuma 2:7
8. jadikovanjem, 1. Knjiga o Samuelu 25:1; 2. Samuelova 11:26
9. rezanjem tijela, Ponovljeni zakon 14:1; Knjiga proroka Jeremije 16:6; 48:37
10. postom, 2. Knjiga o Samuelu 1:12; 12:16.21; 1. Kraljevima 21:27; 1. Ljetopisa 10:12; Nehemija 1:4
11. pjevanjem naricaljke, 2. Knjiga o Samuelu 1:17; 3:31; 2. Ljetopisa 35:25
12. ćelavošću (kosa se čupala ili obrijala), Knjiga proroka Jeremije 48:37
13. rezanjem brade nakratko, Knjiga proroka Jeremije 48:37
14. pokrivanjem glave ili lica, 2. Knjiga o Samuelu 15:30; 19:4.

Ovo su vanjski znaci unutarnjih osjećaja.

20:32-33 Ahab je poštedio Ben-Hadada protiv YHVH-inih naredbi (usp. stih 42). Ahab je čak otišao tako daleko da je sklopio savez s Ben-Hadadom, koji je sigurno uključivao i božanstva Sirije.

“Braća” je idiomatska referenca na zavjetnoga partnera, a ne rodbinsko pitanje (usp. 1. Kr 9:13).

20:33

NASB, NJB	“to uzeše kao znak”
NRSV, TEV	“gledaše kao znak”
REB	“pogodan znak”
JPSOA, LXX	“prorekoše”
Pešita	“prorok”

MT ima GLAGOL (BDB 638 II, KB 690, *Piel* IMPERFEKT; NIDOTTE, tom 3, str. 84) što označava neku vrstu gatanja promatranjem znakova (usp. Post 30:27).

☐ **“i brzo ga uhvate za riječ”** Ovaj GLAGOL (BDB 319, KB 318, *Hiphil* IMPERFEKT s *waw*) nađen je samo ovdje a njegovo značenje je neizvjesno:

1. većina prijevoda pretpostavlja ispravak od חלט na חלץ (BDB 322 I), što znači “otimati se”
2. neki predlažu GLAGOL od diplomatskoga aramejskog što znači “miješati” (vidjeti *Expositor's Bible Commentary*, tom 4, str. 156). Sluge su “pomiješali” Ahabovu oznaku Ben-Hadada s osjećajem da će on pokazati milosrđe (tj. uzeo ga je u svoju kočiju, stih 33).

Oni koji su slušali da kralj Ahab naziva Ben-Hadada “bratom” uhvatili su značenje riječi i oni su znali kako on nije smio biti ubijen nego je morao postati zavjetni partner.

20:34 “savez” Ova potreba za savezom sa Sirijom mogla bi biti povezana s napredovanjem Asirije. Ahab je želio tampon državu.

[Vidjeti Posebnu temu: Savez.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 20:35-43

³⁵Sad izvjestan čovjek od sinova proroka reče drugome po riječi GOSPODINOVOJ: “Molim te udari me.” Ali čovjek odbije udariti ga. ³⁶Onda mu reče: “Zato jer nisi poslušao glas GOSPODINOV, gle, čim odeš od mene, lav će te ubiti.” I čim je otišao od njega lav ga je našao i ubio ga. ³⁷Onda je našao drugoga čovjeka i rekao: “Molim te udari me.” I čovjek ga udari, ranivši ga. ³⁸Tako prorok ode i čekaše kralja na putu, i preruši se sa zavojem preko svojih očiju. ³⁹Kad je kralj prolazio, on povika prema kralju i reče: “Tvoj sluga izide usred bitke; i gle, čovjek istupi i dovede mi nekoga čovjeka i reče: ‘Pazi ovoga čovjeka; ako bude iz bilo kojega razloga nestao, onda će tvoj život biti za njegov život, ili ćeš platiti talent srebra.’” ⁴⁰I dok je tvoj sluga bio zaposlen ovdje i ondje, on je otišao.” A kralj Izraela reče mu: “Takva će biti tvoja presuda; ti sâm si odlučio *to*.” ⁴¹Onda on brže bolje skine zavoj sa svojih očiju, i kralj Izraela prepoznao ga je da je to bio jedan od proroka. ⁴²On mu reče: “Ovako govori GOSPODIN: ‘Jer si ispustio iz svoje ruke čovjeka kojeg sam ti Ja izručio uništenju, zato će tvoj život ići za njegov život, i tvoj narod za njegov narod.’” ⁴³Tako kralj Izraela ode svojoj kući mrzovoljan i ozlojađen, i dođe u Samariju.

20:35-43 Ovo uključuje proročki simbolizam o proroku kao ranjenome vojniku. Prva osobu kojoj se prorok obratio nije htjela udariti proroka iako je to bilo “po riječi GOSPODINOVOJ”. Ovo je ishodilo u njegovoj smrti koju je uzrokovao lav. Poslušnost je ključna!

Vrsta proročke uporabe parabole kako bi se istaknula presuda slična je Natanovoj i Davidovoj iz 2. Knjige o Samuelu 12:1-12.

20:35 “sinova proroka” Najraniji oblik proroka bila je ekstatična zajednica (tj. 1. Sam 19:20; 2. Kr 2:3-6.7.15; 4:1.38; 5:33; 6:1; 9:1). Josip Flavije (*Antiq.* 8.14.5) identificira ga kao Miheja (usp. 1. Kr 22).

▣ **“reče drugome”** MT ima “reče svojem bližnjem ili drugu proroku” (BDB 945 II). Okvir podrazumijeva jednoga proroka koji govori drugome u YHVH-ino ime.

20:36 Uporaba lava kao sredstva za YHVH-inu osudu zbog neposlušnosti Njegovoj riječi nađena je i u 1. Knjizi o Kraljevima 13:24-25.

[Vidjeti Posebnu temu: Lavovi U SZ-u \(BDB 71, KB 87\).](#)

20:37 Ovaj stih ima GLAGOL “(jako) udariti” (BDB 645, KB 697) u tri oblika:

1. *Hiphil* IMPERATIV
2. *Hiphil* IMPERFEKT s *waw*
3. *Hiphil* INFINITIV APSOLUT.

20:39 “ako bude iz bilo kojega razloga nestao” Ovo je pojačan gramatički oblik (tj. INFINITIV APSOLUT i IMPERFEKT GLAGOL istoga korijena i osnovice [tj. BDB 823, KB 955, *Niphal*]).

▣ **“će tvoj život biti za njegov život, ili ćeš platiti ...”** Ovo izgleda podrazumijeva smrtnu kaznu koja se mogla otkupiti novcem.

Ovaj iznos novca za otkupljenje je neobičan, jer su robovi mogli biti kupljeni za oko 30 šekela (tj. Izl 21:32). Ovo rasvjetljuje okvir parabole. Parabole često koriste hiperbolički jezik kako bi nešto posebno naglasile (moguće kao 7.000 u stihu 15 i 100.000 u stihu 29).

▣ **“talent”** [Vidjeti Posebnu temu: Stare blisko-istočne težine i zapremnine \(metrologija\)](#), II. A. 1.

20:42 “izručio uništenju” Ovo je hebrejski pojam *kerem* (BDB 356) upotrijebljen u smislu da ono što je bilo izručeno /dati YHVH-i ljudi ne mogu koristiti (tj. Jerihon, Još 7 i 1. Sam 15). Ovo je teologija i terminologija Svetoga rata.

[Vidjeti Posebnu temu: Potpuno uništenje \(*kerem*\) i prokletstvo \(*anatema*\).](#)

20:43 Ahab se nije pokajao. On je vidio YHVH-ino djelo u veličanstvenim pobjedama dva puta ali njegovo je srce i dalje ostalo tvrdo (vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 299, #5). Ahab je predstavljao čitav Izrael. Njihova tvrdokornost srca, čak i nakon očitovanja YHVH-inog milosrđa i snage, donijet će Božanski odaziv. YHVH će raskinuti Svoj Savez sa sjevernim plemenima. Oni će otići u izgnanstvo u Asiriju.

Ova ista dva PRIDJEVA (BDB 71 i BDB 277) pojavljuje se i u 1. Knjizi o Kraljevima 21:4. Ahab je bio vrlo zlovoljan ako nije dobio što je htio.

[Vidjeti Posebne teme: Kraljevi podijeljenoga Kraljevstva; i: Kraljevi Asirije.](#)

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kad su se dogodili ovi događaji?
2. Kako su Ilija i Elizej povezani sa “sinovima proroka”?
3. Zašto je YHVH bio toliko gnjevan na Siriju?
4. Što znači “užad oko glave”?
5. Zašto je Ahab bio osuđen (stih 42)?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 21

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Ahab želi Nabotov vinograd 21:1-4	Nabot je ubijen zbog svoga vinograda 21:1-4	Nabotov vinograd 21:1-4	Nabotov vinograd 21:1-2 21:3 21:4-5	Nabot odbija predati svoj vinograd 21:1-3 Ahab i Jezabela 21:4-7
21:5-7	21:5-10	21:5-7	21:6 21:7 21:8-10	Nabot je ubijen 21:8-10
21:8-10 Jezabelina zavjera		21:8-14		
21:11-14	21:11-14		21:11-14	21:11-16
21:15-16	21:15-16 Gospodin osuđuje	21:15-16	21:15-16	Ilija izriče Božju kaznu 21:17-24
21:17-19	Ahaba	21:17-19	21:17-19	
21:20-24	21:17-26	21:20-24	21:20a 21:20b-24 21:25-26	
21:25-26		21:25-26		21:25-26 Ahab se kaje
21:27-29	21:27-29	21:27-29	21:27 21:28-29	21:27-29

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar2”](#))

SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

OKVIRNI UVIDI

- A. Zabilježite kako ovo poglavlje pokazuje pravo srce svojih likova:
 1. vjeran Nabot
 2. korumpirani mjesni vođe
 3. slab, sebičan Ahab
 4. jaka, nemilosrdna Jezabela
 5. vjeran prorok
 6. pokajnički Ahab
 7. milosrdan YHVH.
- B. Suvremenim zapadnjačkim ljudima koji su toliko predani pravima pojedinca i vrijednostima pojedinca teško je čitati poglavlje kao što je ovo. Vjeran Nabot ilegalno je kamenovan od svojih slabih bližnjih, kojima je zapovjedao slab, sebilan kralj i njegova snažna, nemilosrdna kraljica. Međutim, ovaj isti idolopoklonički kralj (usp. stihovi 25-26), koji se kaje na završetku svoga života (kao Manaše), milosrdno je prihvaćen od Boga. Božja žudnja i spremnost da

oprosti i obnovi apsolutno je začuđujuća! Bog ljubi sve ljude ali On će žrtvovati pojedinca za veće dobro. Biblija je korporativna, istočnjačka Knjiga. To je razlog zašto je zapadnjački, pojedinci koji streme doslovnosti, toliko pogrešno razumiju.

[Vidjeti Posebne teme: Osobine Boga Izraelova \(SZ\); i: YHVH-in vječni iskupiteljski naum.](#)

- C. Za mene je korisna knjiga što se odnosi na proročanstvo ona od D. Brenta Sandyja, *Plowshares and Pruning Hooks*. Vezano na stih 19, vidjeti poglavlje 6, “Kako je proročanstvo bilo ispunjeno?”

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:1-4

¹Sad dogodi se nakon svih ovih stvari da je Nabot Jizreelac imao vinograd koji *bijaše* u Jizreelu pokraj palače Ahaba kralja Samarije. ²Ahab je govorio Nabotu, kazujući: “Daj mi svoj vinograd, da ga mogu imati za povrtnjak jer je blizu moje kuće, a ja ću ti dati bolji vinograd od ovoga; ako želiš, platit ću ti cijenu za njega u novcu.” ³Ali Nabot reče Ahabu: “GOSPODIN mi je zabranio dati ti baštinu svojih očeva.” ⁴Tako Ahab uđe u svoju kuću mrzovoljan i ozlojeđen zbog riječi što mu je rekao Nabot Jizreelac; jer on je rekao: “Neću ti dati baštinu svojih očeva.” I on legne na svoj krevet i okrene svoje lice i nije jeo.

21:1 “pokraj palače Ahaba” Ova je bila druga Ahabova rezidencija (tj. 1. Kr 18:45). Njegova glavna palača bila je glavni grad Izraela, Samarija, koju je osnovao njegov otac Omri.

21:2 Ahab nudi:

1. zamijeniti Nabotovu zemlju za bolju zemlju
2. ili dati novac za nju.

21:3 Nabot ne želi prodati vinograd jer je bio njegova obiteljska baština od Gospodina. Ovo se može razumjeti kao:

1. čitava Zemlja pripada YHVH-i – Knjiga Izlaska 19:5; Levitski zakonik 25:23; Knjiga Brojeva 36:7
2. YHVH daje zemlju Kanaan Svome zavjetnome narodu ždriježbom – Knjiga Postanka 15:12-26; Jošua 12 - 19
3. zemlja ne može biti prodana za trajno (tj. Jubilejska godina, usp. Lev 25:23-28; Br 36:7; Ez 46:18).

21:4 Slabost Ahabove osobnosti jasno je otkrivena u ovome stihu:

1. on je bio mrzovoljan (BDB 711) i ozlojeđen (BDB 277), baš kao što je bio u 1. Knjizi o Kraljevima 20:43
2. on je otišao u krevet
3. on je okrenuo svoje lice prema zidu (tj. od svih kontakata s ljudima)
4. on je odbio jesti.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:5-7

⁵Ali Jezabela njegova žena dode k njemu i reče mu: “Što je to da je tvoj duh tako mrzovoljan da ne jedeš hranu?” ⁶Tako on joj reče: “Zato jer sam govorio s Nabatom i rekao mu: ‘Daj mi svoj vinograd za novac; ili pak, ako ti odgovara, dat ću ti drugi vinograd umjesto ovoga.’ Ali on reče: ‘Neću ti dati svoj vinograd.’” ⁷Jezabela njegova žena reče mu: “Kraljuješ li ti sad nad Izraelom? Ustani, pojedij kruha, i neka tvoje srce bude veselo; ja ću ti dati vinograd od Nabota Jizreelca.”

21:5-10 Kao što stih 4 otkriva Ahabovu osobnost, ovi stihovi otkrivaju Jezabelinu jaku osobnost. Ona je bila učiniti-podsvaku-cijenu osoba!

21:5 “tvoj duh” Pojam preveden kao “duh” je *ruah* (BDB 924), što označava nečiju životnu snagu.

[Vidjeti Posebnu temu: Duh u Bibliji.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:8-10

⁸Tako ona napiše pisma u Ahabovo ime i zapečati ga s njegovim pečatom, i posla pisma starješinama i plemenitašima koji su živjeli s Nabotom u njegovu gradu. ⁹Sad ona je napisala u pismima, govoreći: “Proglasite post i postavite Nabota na čelo naroda; ¹⁰i postavite dva nitkova ispred njega, i neka oni svjedoče protiv njega, govoreći: ‘Ti si prokleo Boga i kralja.’ Onda ga izvedite i kamenujte do smrti.”

21:8 “pečatom” Ovo je bio pečatni prsten ili palica s izrezbarenom slikom ili slovima što je označavalo nečiju vlast.

Ovdje, MT koristi GLAGOL “zapečati” (BDB 367, KB 364, *Qal* IMPERFEKT s *waw*) i IMENICA zajedno, “zapečati s pečatom”.

[Vidjeti Posebnu temu: Pečat.](#)

POSEBNA TEMA: PEČAT

Pečat je bio možda drevni način pokazivanja:

1. istine (usp. Iv 3:33)
2. vlasništva (usp. Iv 6:27; 2. Tim 2:19; Otk 7:2-3; 9:4)
3. sigurnosti ili zaštite (usp. Post 4:15; Mt 27:66; Rim 4:11; 15:28; 2. Kor 1:22; Ef 1:13; 4:30; Otk 20:3)
4. također je mogao biti znakom stvarnosti Božjega obećanja o daru (usp. Rim 4:11 i 1. Kor 9:2).

Svrha ovoga pečata u Knjizi Otkrivenja 7:2-4; 9:4 jeste identifikacija Božjega naroda tako da gnjev Božji neće utjecati na njih. Sotonov pečat identificira njegov narod, koji su predmet Božjega gnjeva. U Otkrivenju “nevolja” (tj. *thlipsis*) uvijek upućuje na progonstvo vjernika od strane nevjernika, dok je gnjev /bijes (tj. *orgē* ili *thumos*) uvijek Božja osuda nad nevjernicima kako bi se mogli pokajati i okrenuti se vjeri u Krista. Ova pozitivna svrha osude može se vidjeti u zavjetnim prokletstvima /blagoslovima iz Levitskoga zakonika 26; Ponovljenoga zakona 27 - 28;30; Psalmu 1.

☐ **“starješinama”** Ovo su bili mjesni vođe. Veća skupina spomenuta je u 1. Knjizi o Kraljevima 20:7.

[Vidjeti Posebnu temu: Starješina.](#)

☐ **“plemenitašima”** Ova je oznaka (BDB 359 II) za važne i utjecajne zemljoposjednike i poslovne ljude. Oni nisu bili ista skupina kao:

1. plemenski vođe
2. vojna lica
3. kraljevski sluge (tj. vladini službenici).

21:10 “dva” Jezabela je znala da Mojsijevski zakon zahtijeva “dva” svjedoka (tj. Br 35:30; Pnz 17:6; 19:15).

☐

NASB	“nitkova”
NKJV, NRSV, TEV, NJB, JPSOA	“hulje”
REB	“neprincipijelni hulje”
LXX	“sinovi prijestupnika”
Pešita	“slabi ljudi”

Doslovno ovo znači “sinovi *Beliala*” (BDB 116). Hebrejska riječ znači “nitkov” ili “dobar za ništa” (usp. Suci 19:22; 20:13; 1. Sam 10:27; 30:22; 1. Kr 21:10.13; Izr 6:12). S NZ-nim vremenom, *Belial* je postao istoznačan sa Satanom /Sotonom (usp. 2. Kor 6:15).

☐ **“Ti si prokleo Boga i kralja”** GLAGOL (BDB 138, KB 159, *Piel* PERFEKT) znači “blagosloviti”, ali u nekim okvirima on ima potpuno suprotno značenje (BDB 139, #5, usp. ovdje; Job 1:5.11; 2:5.9; Ps 10:3). Vidjeti Gleason Archer, *Encyclopedia of Bible Difficulties*, str. 237 i F. F. Bruce, *Answers to Questions*, str. 21.

Za neke u Izraelu je govoriti loše o kralju značilo govoriti loše o Bogu (*Elohim*). Kralj je bio Božji predstavnik na Zemlji (tj. Izl 22:28).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:11-14

¹¹Tako ljudi iz njegova grada, starješine i plemenitaši koji su živjeli u gradu, učiniše kako im je Jezabela poslala riječ, upravo onako kako je bilo napisano u pismima što im je poslala. ¹²Oni su proglasili post i postavili Nabota na čelo naroda. ¹³Onda su ušla dva nitkova i sjela pred njim; i nitkovi su svjedočili protiv njega, štoviše protiv Nabota, pred narodom, govoreći: “Nabot je prokleo Boga i kralja.” Tako oni su ga izveli van grada i kamenovali ga do smrti kamenjem. ¹⁴Onda su poslali riječ Jezabeli, govoreći: “Nabot je bio kamenovan i mrtav je.”

21:12 “proglasili post” Progasiti post značilo je kako postoji problem (tj. Božja osuda za zavjetni prekršaj). Ovi je bila namještena igra kako bi se osudio Nabot i uzela njegova baština.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:15-16

¹⁵Kad je Jezabela čula da je Nabot bio kamenovan i da je mrtav, Jezabela reče Ahabu: “Ustani, zaposjedni vinograd Nabota, Jizreelca, kojeg ti je obdbio dati za novac; jer Nabot nije živ, nego mrtva.” ¹⁶Kad je Ahab čuo da je Nabot mrtav, Ahab ustane otišavši u vinograd Nabota Jizreelca, kako bi ga zaposjeo.

21:15 Postoji velika raspra među komentatorima o tome kako /zašto je Ahab imao zakonsko pravo na Nabotov vinograd a ne Nabotova obitelj (njegovi sinovi također su bili pobijeni, usp. 2. Kr 9:26). Pitanje ostaje otvoreno!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:17-19

¹⁷Onda riječ GOSPODINOVA dođe Iliji Tišbijcu, govoreći: ¹⁸“Ustani, sidi da sretnoš Ahaba kralja Izraela, koji je u Samariji; gle, on je u vinogradu Nabota kamo je sišao kako bi ga zaposjeo. ¹⁹Ti ćeš mu reći, govoreći: ‘Ovako govori GOSPODIN: “Jesi li ti ubio i također zauzeo posjed?”’ I ti ćeš mu reći, govoreći: ‘Ovako govori GOSPODIN: “Na mjestu gdje psi ližu krv od Nabota psi će lizati tvoju krv, štoviše vašu.”’

21:19 “ubio” Ovo je isti GLAGOL kao u Knjizi Izlaska 20:13 (BDB 953, KB 1283). Označava ubojstvo s predumišljajem. [Vidjeti Posebnu temu: Ubojstvo \(Knjiga Izlaska 20:13, BDB 953, KB 1283\).](#)

☐ **“psi ližu krv”** Ovo bi označavalo neprimjeren ukup, što je Hebrejima bilo tako mrsko. Ovo je bilo ispunjeno za:

1. Ahaba u 1. Knjizi o Kraljevima 22:38
2. Jezabelu u 2. Knjizi o Kraljevima 9:33-36.

☐ **“krv”** [Vidjeti Posebnu temu: Krv.](#)

POSEBNA TEMA: KRV

U SZ-u krv (BDB 196) označava život (usp. Lev 17:11.14; Post 9:4; Pnz 12:23). Ovaj život, i životinjski i ljudski, dar je od Boga i pripada Bogu (tj. Izraelci ne smiju niti jesti ni piti krv, usp. Lev 3:17; 7:26; 17:10-16). Ubojstvo je bilo okarakterizirano kao “prolijevanje nedužne krvi” ili “krvna krivnja”.

AB, tom 1, str. 761, bilježi da su “krv” i “život” poetske usporednice u hebrejskome, ugaritskome, i akadsckome (tj. Post 37:21-22; Pnz 12:23).

U Mojsijevskome žrtvenom sustavu grijeh je zahtijevao život (usp. Ez 18:4.20). Bog je milostivo dopustio da život nedužne životinje bude zamjena (usp. Lev 1:4; 3:2.8.13; 4:4.15.24.29) za izmirenje ljudskoga grijeha. Konačno krv koja će biti izmirenje zbog ljudske pobune je Isus, krv /smrt Mesije (usp. Iz 53; Mk 10:45; 14:24; Iv 1:29; Rim 3:25; 15:8-9; 2. Kor 5:21; 1. Pt 1:2.19; 1. Iv 1:7; Otk 1:5; 5:9). U ime krivaca bio je dat nedužan život (tj. hebrejska tjelesnost, usp. Post 3; Još 7; Rim 5:12-21; 2. Kor 5:14-15).

[Vidjeti Posebne teme: Nefez;](#) [Biblijska vjera je korporativna;](#) [Izmirenje \(SZ\);](#) i: [Žrtvovanje u Mezopotamiji i Izraelu te njihov značaj.](#)

☐ **“psi će lizati tvoju krv, štoviše vašu”** Ovo je bila YHVH-ina osuda Ahaba posebno za ubojstvo Nabota i za vođenje Izraela u dublje idolopoklonstvo (stihovi 25-26). Međutim, ovo se nikad nije dogodilo! Je li ovo bilo krivo proročanstvo? Čak ako je i bilo to nije uvijek zabilježeno (tj. “ako ... onda”), je velika većina obećanja i proročanstava je “uvjetovana”. Osuda je morala izazvati pokajanje. Pokajanje može promijeniti proročanstvo (stihovi 27-29). Vidjeti *Hard Sayings of the Bible*, str. 70-75.

[Vidjeti Posebne teme: Savez;](#) i: [Pokajanje u Starome zavjetu.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:20-24

²⁰Ahab reče Iliji: “Jesi li me našao, o moj neprijatelju?” I on odgovori: “Ja sam te našao, jer ti si se prodao

kako bi činio zlo u pogledu GOSPODINOVU. ²¹Gle, Ja ću dovesti zlo na tebe, i potpuno ću te pomesti, odsjeći ću od Ahaba svako muško, i robove i slobodnjake u Izraelu; ²²i Ja ću tvoju kuću učiniti kao s kućom Jeroboama sina Nebatova, i kao s kućom Baaše sina Ahije, zbog izazivanja s kojim ste *Me* izazivali na gnjev, i *zato jer* ste navodili Izraela na grijeh. ²³O Jezabeli je GOSPODIN također govorio, kazujući: ‘Psi će jesti Jezabelu u okrugu Jizreel.’ ²⁴Onoga koji pripada Ahabu, koji umre u gradu, pojest će psi, a onoga koji umre u polju pojest će ptice nebeske.”

21:20 “o moj neprijatelju” Pvaj naslov (BDB33, KB 38, *Qal* AKTIVNI PARTICIP) koristio se kako bi označio neprijatelja kralja ili naroda. Ahab je Iliju vidio kao izdajicu svoga vodstva više nego kao glasnika od YHVH. Ali to će se promijeniti (usp. stihovi 17-24.27-29).

21:21 “potpuno ću te pomesti” Ovaj GLAGOL (BDB 128I, KB 145, *Piel* PERFEKT s *waw*) u osnovi znači “gorjeti”, ali u *Piel* osnovi (BDB 229, #3) znači “proždrijeti, potpuno ukloniti” (usp. Pnz 13:5; 17:7.12; 19:13.19; 21:21; 22:21.22.24; Suci 20:13; 1. Kr 14:10; 16:3; 21:21; 2. Kr 23:24; 2. Ljet 19:3).

☐ **“odsjeći”** Ovaj GLAGOL (BDB 503, KB 500, *Hiphil* PERFEKT s *waw*) u osnovi znači “uništiti” (usp. 1. Kr 14:10; 2. Kr 9:8). Ovdje, on je u smislu ostati bez potomstva. Ovo će Jehu učiniti Ahabovu potomstvu.

21:22 “kao s kućom Jeroboama” Vidjeti 1. Knjigu o Kraljevima 14:10-11.

☐ **“kao s kućom Baaše”** Vidjeti 1. Knjigu o Kraljevima 16:3-4.

☐ **“ste *Me* izazivali na gnjev”** Ovo je antropomorfički jezik što opisuje YHVH-inu reakciju na idolopoklonstvo.
[Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfički jezik za opis Božanstva.](#)

☐ **“*zato jer* ste navodili Izraela na grijeh”** Ovo upućuje na suparničke hramove što je Jeroboam postavio u Betelu i Danu. Prvotno oni su m oralni služiti za štovanje YHVH ali pretvorili su se u mjesta štovanja plodnosti.
[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

21:23 Za ovo ispunjenje vidjeti 2. Knjigu o Kraljevima 9:10.30-37.

☐	
NASB	“u okrugu Jizreel”
NKJV	“uza zid Jizreela”
NRSV	“unutar granica Jizreela”
TEV	“u gradu Jizreela”
NJB, JPSOA	“u Polju Jizreela”
TEB, Targumi	“blizu bedema Jizreela”
LXX	“uz utvrdu Jizreela”
Pešita	“u baštini koja je Jizreel”

MT ima IMENICU MUŠKOGA RODA (BDB 295) što označava utvrdu ili bedem. Usporednica u 2. Knjizi o Kraljevima 9:36 ima “u posjedu /dijelu Jizreela”. Pojam “polje” pojavljuje se devet puta u hebrejskome MSS (JPSOA):

1. polje /čestica zemlje – קלח (BDB 323)
2. bedem /zid – לך (neuobičajeno sricanje).

21:24 Svi Ahabovi potomci bit će uništeni i nisu imali primjeren ukop (usp. 1. Kr 14:11; 16:4; ovo upućuje na stih 22).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:25-26

²⁵Zasigurno nije bilo nikoga kao što je bio Ahab koji se prodao kako bi činio zlo u pogledu GOSPODINOVU, jer ga je njegova žena Jezabela poticala. ²⁶On je činio vrlo odvratno u slijeđenju idola, prema svemu što su činili Amorejci, koje je GOSPODIN protjerao pred sinovima Izraela.

21:25-26 Na Ahaba je Jezabela lako utjecala da bude aktivno uključen u idolopoklonstvo iako mu se YWHH otkrio nekoliko puta (usp. 1. Kr 20).

21:26 “Amorejci” Ova plemenska skupina, zajedno s “Kanaancima”, korištena je kao skupni pojam za etničku skupinu Palestine.

Ako postoji razlika onda:

1. Amorejci upućuju na skupine u brdovitoj zemlji
2. Kanaanci upućuju na skupine u obalnoj ravnici.

[Vidjeti Posebnu temu: Pred-izraelski stanovnici Palestine.](#)

▣ **“koje je GOSPODIN protjerao pred sinovima Izraela”** Ovo može upućivati na:

1. Knjigu Postanka 15:12-21
2. Jošušino osvajanje.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 21:27-29

²⁷Dogodi se kad je Ahab čuo ove riječi, da je razderao svoju odjeću i stavio kostrijet i postio, i on je spavao u kostrijeti i išao okolo snuždeno. ²⁸Onda riječ GOSPODINOVA dođe Iliji Tišbijcu, govoreći: ²⁹“Jesi li vidio kako se Ahab ponizio preda Mnom? Zato jer se ponizio preda Mnom, Ja neću dovesti zlo u njegovim danima, *nego* ću dovesti zlo nad njegov dom u danima njegova sina.”

21:27-29 Očito se Ahab pokajao kasnije u svome životu (kao Manaše) i YHVH se odazvao u milosrđu. Ahabovo pokajanje dokazuju:

1. obredi žalovanja
2. općenito ponašanje.

YHVH-ina voljnost da prihvati Ahabovo pokajanje, nakon svega što je učinio i bio bio dijelom toga, mnogo govori o naravi Boga Izraelova.

[Vidjeti Posebne teme: Pokajanje u Starome zavjetu; Obredi žalovanja; i: Osobine Boga Izraelova \(SZ\).](#)

21:27

NASB	“snuždeno”
NKJV	“žalujući”
NRSV	“bezzvoljno”
TEV	“utučeno”
NJB	“sporim koracima”
JPSOA	“pokorno”
REB	“jadikujući”
Pešita	“bosonog”

MT ima PRIDJEV (BDB 31) što u osnovi znači “blagost” (tj. 2. Sam 18:5; Iz 8:6), ali ovdje to označava “hodati tiho” u pokajničkome stavu. Ahabu je iskreno bio žao zbog njegova života i djelovanja; čak i nakon svih njegovih zla, YHVH se odazvao njegovome duhovnom preokretu!

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Kako ovo poglavlje naglašava YHVH-inu milosrdnu narav?
2. Zašto Nabot nije prodao ili trgovao svojim vinogradom?
3. Zašto proročanstvo Ilije nije bilo doslovno ispunjeno?
4. Što je pokajanje?

1. KNJIGA O KRALJEVIMA 22

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Ahabov treći ratni pohod protiv Arama 22:1-4	Mihej upozorava Ahaba 22:1-4	Ahab umire u boju 22:1-4	prorok Mihej upozorava Ahaba 22:1-2 22:3-4a 22:4b-5	Ahab planira ratni pohod protiv Ramota u Gileadu 22:1-4
22:5-12	22:5-12	22:5-12	22:6 22:7 22:8 22:9 22:10-12	lažni proroci predviđaju uspjeh 22:5-9
Mihej proriče poraz 22:13-14	22:13-16	22:13-14	22:13 22:14	22:10-12 prorok Mihej proriče poraz 22:13-17
22:15-18 (17)	22:17-23	22:15-18	22:15 22:16 22:17 22:18	(17) 22:18-23
22:19-23		22:19-23	22:19-22 22:23	
22:24-28	22:24-28	22:24-28	22:24 22:25 22:26-27 22:28	22:24-28
Ahabov poraz i smrt 22:29-33	Ahab umire u boju 22:29-36	22:29-36	Ahabova smrt 22:29-30 22:31-34	Ahab pada kod Ramota u Gileadu 22:29-33
22:34-36			22:35-36	22:34-38
22:37-40	22:37-40	22:37-40	22:37-38 22:39-40	
novi vladari 22:41-44 22:45-50	Jošafat vlada u Judeji 22:41-44 22:45-50	Jošafatova vladavina u Judeji 22:41-44 22:45-46 22:47-50	Jošafat kralj Judeje 22:41-44 22:45-46 22:47 22:48-49 22:50	22:39-40 vladavina Jošafata (870.-848.) 22:41-45 22:46-51
22:51-53	Ahazja vlada u Izraelu 22:51-53	Ahazja postavljen u Izraelu 22:51-53	Ahazja kralj Izraela 22:51-53	Ahazja kralj Izraela (853.-852.) i prorok Ilija 22:52-54

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti “Bible Interpretation Seminar”)
SLIJEĐENJE IZVORNE AUTOROVE NAKANE NA RAZINI ODLOMKA

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Pročitajte odlomak odjednom. Odredite subjekte (čitanje kruga #3). Usporedite vašu podjelu subjekta s pet suvremenih prijevoda navedenih gore. Podjela na odlomke nije nadahnuta, ali ona je ključ za slijeđenje izvorne autorove nakane, što je srce tumačenja. Svaki odlomak ima jedan i samo jedan subjekt.

1. prvi odlomak
2. drugi odlomak
3. itd.

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:1-4

¹Tri godine je prošlo bez rata između Arama i Izraela. ²Treće godine Jošafat kralj Judeje side kralju Izraela. ³Sad kralj Izraela reče svojim slugama: “Znate li da Ramot Gilead pripada nama, a mi i dalje ne činimo ništa da ga uzmemo iz ruke kralja Arama?” ⁴I on reče Jošafatu: “Ideš li sa mnom u bitku na Ramot Gilead?” I Jošafat reče kralju Izraela: “Ja sam kao i ti, moj narod kao tvoj narod, moji konji kao tvoji konji.”

22:1 Ovo poglavlje nastavlja sukob Izraela sa Sirijom (usp. 1. Kr 20). Ovo bi bila treća velika bitka.

22:2 “Jošafat” On je bio jedan od dobrih kraljeva Judeje (usp. 2. Ljet 18). Ovo poglavlje u 1. Knjizi o Kraljevima (22) usporedno je s 2. Ljetopisa 18. Uključio sam dolje svoje egzegetske bilješke **2. Knjige Ljetopisa 18**. Ako postoje važne razlike naveo sam ih dolje u komentaru 2. Ljetopisa.

1. KNJIGA LJETOPISA 18

PODJELA NA ODLOMKE U SUVREMENIM PRIJEVODIMA

NASB	NKJV	NRSV	TEV	NJB (MT u stihu)
Jošafat se udružio s Ahabom 18:1-3	Mihej upozorava Ahaba 18:1-3	Jošafatov zlosretan savez s Ahabom 18:1-3	prorok Mihej upozorava Ahaba 18:1-3a 18:3b-4	njegov savez s Ahabom i intervencija proroka 18:1-3 lažni proroci predviđaju uspjeh 18:4-8
18:4-7	18:4-5	18:4-11	18:5a 18:5b 18:6 18:7	
Ahabovi lažni proroci jamče pobjedu 18:8-11	18:6-11		18:8 18:9-11	18:9-11 prorok Mihej naviješta poraz 18:12-16 (16)
Mihej donosi riječ od Boga 18:12-13	18:12-17	18:12-13	18:12	
18:14-17 (16)		18:14-17	18:13 18:14a 18:14b 18:15 18:16	

18:18-22	18:18-22	18:18-22	18:17 18:18-21	18:17-22
18:23-27	18:23-27	18:23-27	18:22 18:23 18:24	18:23-27
Ahabov poraz i smrt 18:28-34	Ahab umire u boju 18:28 - 19:3	18:28-34	18:25-26 18:27 Ahabova smrt 18:28-29 18:30-34	bitka 28:28-32 28:33-34

ČITANJE KRUGA TRI (vidjeti [“Bible Interpretation Seminar”](#))

PROUČAVANJE RIJEČI I IZRIČAJA

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:1-3

¹Sad Jošafat je imao velika bogatstva i slavu; i on se udružio brakom s Ahabom. ²Nekoliko godina kasnije on *side* posjetiti Ahaba u Samariji. I Ahab zakla mnogo ovaca i volova za njega i ljude koji su bili s njim, i nagovori ga da pade s njim protiv Ramot Gileada. ³Ahab kralj Izraela reče Jošafatu kralju Judeje: “Hoćeš li ići sa mnom *protiv* Ramot Gileada?” I on mu reče: “Ja sam kao i ti, moj narod kao tvoj narod, i *mi ćemo biti* s tobom u boju.”

18:1 Ovo je ponavljanje 2. Knjige LJetopisa 17:5. Jošafat nije imao razloga ući u savez s Izraelom.

☐ **“on se udružio brakom s Ahabom”** Nije bilo potrebe za ovim. Jošafat je sklopio savez s kraljem koji je štovao *Baala* (usp. 1. Kr 17 - 19; 2. Ljet 19:2). Ovaj bi savez uključivao je religijsku liturgiju i djelovanja. Joram je bio Jošafatov sin koji je oženio Ataliju, Ahabovu kći.

18:2 “Nekoliko godina kasnije” MT ima “krajem godine”. Karakteristično je da se loše stvari događaju u kasnijem dijelu vladavine judejskih kraljeva. Vidjeti usporedno izvješće u 1. Knjizi o Kraljevima 22:2-40.

☐ **“side”** Postoje dvije mogućnosti:

1. doslovno – Jeruzalem je bio na višem položaju od Samarije
2. teološki – bilo gdje je dolje od YHVH-ina grada.

☐ **“zakla mnogo ovaca i volova”** Implikacija žrtve mira bila je dijeljenje mesa, ali tekst to ne govori. Možda je to jednostavno bio banket (vidjeti bilješku u 2. Ljet 18:9).

Svrha mesa bila je dobiti Judeju da ide u rat s Izraelom kako bi se osvojio Ramot Gilead (usp. 2. Ljet 18:3).

☐

NASB, NRSV, NJB	“nagovori”
NKJV, TEV, JPSOA	“uvjeri”
REB	“potaknu”
LXX	“prevari”
Pešita	“savjetova”

Ovaj GLAGOL (BDB 694, KB 749, *Hiphil* IMPERFEKT s *waw*, usp. 2. Ljet 18:31) obično je imao negativan smisao (tj. Pnz 13:6; 1. Sam 26:19; 2. Sam 24:1; 1. Kr 21:25; 2. Kr 18:32; 1. Ljet 21:1; 2. Ljet 18:2; 32:11.15). U ovom se poglavlju koristi i u neutralnijem smislu u stihu 31 (tj. skrenuto /preusmjereno).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:4-7

⁴Štoviše, Jošafat je rekao kralju Izraela: “Molim te raspitaj se prvo za riječ GOSPODINOVU.” ⁵Onda kralj Izraela skupi proroke, četiri stotine ljudi, i reče im: “Budemo li išli protiv Ramot Gileada u bitku, ili ćemo se suzdržati?” I oni rekoše: “Idi, jer Bog će *ga* dati u ruke kralja.” ⁶Ali Jošafat reče: “Ima li još koji prorok GOSPODINOV ovdje da *ga* možemo

pitati?” ⁷Kralj Izraela reče Jošafatu: “Ima još jedan čovjek preko bismo mogli pitati GOSPODINA, ali ja ga mrzim, jer on nikada ne proriče dobro što se mene tiče nego uvijek zlo. On je Mihej, sin Jimlin.” Ali Jošafat reče: “Neka kralj ne govori tako.”

18:4 Ljetopisac predstavlja Jošafata u pozitivnome, duhovnom smislu (tj. on je želio potvrdu od YHVH).

18:5 Ovih 400 proroka moguće je povezano s onima koji su se protivili Iliji na gori Karmel (usp. 1. Kr 18).

▣ “**Idi, jer Bog će ga dati u ruke kralja**” “Idi” je *Qal* IMPERATIV (BDB 748, KB 828), dok je “dati” *Qal* IMPERFEKT (BDB 678, KB 733) upotrijebljen u JUSIVNOME smislu (usp. 2. Ljet 18:11).

Oni su tvrdili da znaju Božju volju ali su samo govorili ono za što su mislili da kralj želi čuti (usp. stih 14). Bili su iskreni (usp. stih 23) ali nisu bili vođeni od YHVH.

“Ruka” je idiom za snagu /silu i nadzor.

[Vidjeti Posebnu temu: Ruka \(ilustrirano iz Knjige proroka Ezekijela\).](#)

18:6 Pitanje je postoji li teološka razlika između *Elohim* (Bog) u 2. Knjizi Ljetopisa 18:5 i “YHVH” u stihu 6. Međutim, Mihej naziv YHVH-u imenom *Eloah* u stihu 13 (tj. JEDNINA od *Elohim*). Iz nekoga razloga proročka riječ od 400 proroka sa sjevera nije uvjerila Jošafata.

[Vidjeti Posebnu temu: Apostazija /otpadništvo \(*aphistēmi*\), I., E. i F.](#)

POSEBNA TEMA: APOSTAZIJA [OTPADNIŠTVO] (*aphistēmi*)

Ovaj grčki pojam *aphistēmi* ima široko semantičko polje. Međutim, engleski pojam *apostasy* izveden je od ovoga pojma i svojom uporabom stvara pretpostavke suvremenim čitateljima. Okvir je, kao i uvijek, ključ, a ne sadašnja odredba.

Ovaj pojam je složenica od PRIJEDLOGA *apo*, što znači “iz [od]” ili “daleko od” i *histēmi*, “sjediti”, “stajati”, ili “učvrstiti”. Zabilježite sljedeće (neteološke) uporabe:

1. fizički ukloniti:
 - a. iz Hrama, Evanđelje po Luki 2:37
 - b. iz kuće, Evanđelje po Marku 13:34
 - c. od osobe, Evanđelje po Marku 12:12; 14:50; Djela apostolska 5:38
 - d. od svega, Evanđelje po Mateju 19:27.29
2. politički ukloniti, Djela apostolska 5:37
3. srodnički ukloniti, Djela apostolska 5:38; 15:38; 19:9; 22:29
4. zakonski ukloniti (rastava), Ponovljeni zakon 24:1.3 (LXX) i u NZ-u: Evanđelje po Mateju 5:31; 19:7; Marku 10:4; 1. Poslanica Korinćanima 7:11
5. ukloniti dugovanje, Evanđelje po Mateju 18:24
6. pokazati nebrigu napuštanjem, Evanđelje po Mateju 4:20; 22:27; Ivanu 4:28; 16:32
7. pokazati brigu ne-napuštanjem, Evanđelje po Ivanu 8:29; 14:18
8. dopustiti ili dozvoliti, Evanđelje po Mateju 13:30; 19:14; Marku 14:6; Luki 13:8.

U teološkome smislu GLAGOL također ima široku uporabu:

1. opozvati, oprostiti, ukinuti krivnju grijeha, Knjiga Izlaska 32:32 (LXX); Brojevi 14:19; Job 42:10 i u NZ-u: Evanđelje po Mateju 6:12.14-15; Marku 11:25-26
2. uzdržavati se od grijeha, 2. Timoteju poslanica 2:19
3. zanemarivati okretanjem od:
 - a. Zakona, Evanđelje po Mateju 23:23; Djela apostolska 21:21
 - b. vjere, Knjiga proroka Ezekijela 20:8 (LXX); Evanđelje po Luki 8:13; 2. Poslanica Solunjanima 2:3; 1. Timoteju poslanica 4:1; Poslanica Hebrejima 3:12.

Suvremeni vjernici postavljaju mnoga teološka pitanja o kojima NZ-ni pisci nisu nikad morali razmišljati. Jedno od tih odnosilo bi se na suvremeno stremljenje odvajanja vjere (opravdanje) od vjernosti (posvećenje).

U Bibliji postoje osobe uključene u narod Božji i nešto se dogodilo što je uzrokovalo da odu.

I. STARI ZAVJET

- A. Oni koji su čuli izvješće dvanaest (deset) uhoda, Knjiga Brojeva 14 (usp. Heb 3:16-19).
- B. Korah, Knjiga Brojeva 16.
- C. Elijevi sinovi, 1. Knjiga o Samuelu 2; 4.
- D. Šaul, 1. Knjiga o Samuelu 11 – 31.
- E. Lažni proroci (primjeri):
 - 1. Ponovljeni zakon 13:1-5; 18:19-22 (način prepoznavanja lažnog proroka)
 - 2. Knjiga proroka Jeremije 28
 - 3. Knjiga proroka Ezekielia 13:1-7.
- F. Lažna proročanstva:
 - 1. Knjiga proroka Ezekielia 13:17
 - 2. Knjiga Nehemije 6:14.
- G. Zli vođe Izraela (primjeri):
 - 1. Knjiga proroka Jeremije 5:30-31; 8:1-2; 23:1-4
 - 2. Knjiga proroka Ezekielia 22:23-31
 - 3. Knjiga proroka Miheja 3:5-12.

II. NOVI ZAVJET

- A. Ovaj grčki pojam je doslovno *apostasize*. I Stari i Novi zavjet potvrđuju povećanje zla i krivih učitelja prije Drugoga dolaska (usp. Mt 24:24; Mk 13:22; Djela 20:29,30; 2. Sol 2:9-12; 2. Tim 4:4). Taj grčki pojam može odražavati Isusove riječi u parabolama o tlima nađenoj u Evanđelju po Mateju 13; Marku 4; i Luki 8. Ovi krivi učitelji očito nisu kršćani, ali došli su od iznutra (usp. Djela 20:29-30; 1. Iv 2:19); međutim, sposobni su zavesti i osvojiti nezrele vjernike (usp. Heb 3:12).

Teološko pitanje je jesu li lažni učitelji uopće bili vjernici? Ovo je teško odgovoriti zato jer je bilo krivih učitelja u mjesnim crkvama (usp. 1. Iv 2:18-19). Često na ta pitanja odgovaraju naše teološke ili denominacijske predaje bez pozivanja na posebne biblijske tekstove (osim *proof-text* metode navođenja stiha van okvira kako bi se dokazala nečija navodna predrasuda).

- B. Prividna vjera
 - 1. Juda, Evanđelje po Ivanu 17:12
 - 2. Šimun Mag, Djela apostolska 8
 - 3. navedeni u Evanđelje po Mateju 7:13-23
 - 4. oni što govore o tome u Evanđelje po Mateju 13; Marku 4; Luki 8
 - 5. Židovi u Evanđelje po Ivanu 8:31-59
 - 6. Aleksandar i Himenej, 1. Timoteju poslanici 1:19-20
 - 7. oni iz 1. Timoteju poslanice 6:21
 - 8. Himenej i Filet, 2. Timoteju poslanici 2:16-18
 - 9. Dema, 2. Timoteju poslanici 4:10
 - 10. krivi učitelji, 2. Petrova poslanica 2:19-22; Judina poslanica, stihovi 12-19
 - 11. antikristi, 1. Ivanova poslanica 2:18-19.
- C. Neplodna vjera
 - 1. 1. Poslanica Korinćanima 3:10-15
 - 2. 2. Petrova poslanica 1:8-11.

Mi rijetko razmišljamo o ovim tekstovima jer naše sustavne teologije (kalvinizam, arminijanizam, itd.) diktiraju naredeni odaziv. Molim vas nemojte me unaprijed osuditi jer iznosim ovu temu. Moja briga je primjereni hermeneutički postupak. Mi moramo pustiti Bibliji neka nam govori i ne pokušati ukalupiti je u sadašnju teologiju. Ovo je često bolno i potresno jer je mnogo od naše teologije denominacijsko, kulturološko, ili srodničko (roditelj, prijatelj, pastor), a ne biblijsko ([vidjeti Posebnu temu dolje: Što znači “Primiti”, “Vjerovati”, “Ispovjediti se /Priznati”, i “Pozvati se”?](#)). Neki koji su u Narodu Božjem isključeni su da ne budu u Narodu Božjem (npr. Rim 9:6).

18:7 Ahabovo stajalište o Miheju vrlo je jasno (tj. “mrzim ga”). Očito on je Ahabu često prorokovao prije. YHVH je otkrio Svoju volju ovome sjevernome poganskome kralju. Poruku Miheja uvijek je Ahab odbacivao.

▣ **“Neka kralj ne govori tako”** Ovo je *Qal* IMPERFEKT (BDB 55, KB 65) upotrijebljen u JUSIVNOME smislu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:8-11

⁸Onda kralj Izraela pozove časnika i reče: “Dovedi brzo Miheja, sina Jimlina.” ⁹Sad kralj Izraela i Jošafat kralj Judeje sjedili su svaki na svome prijestolju, odjeveni u *svoje* svečane haljine, i *oni* su sjedili na gumnu kod ulaznih vrata Samarije; i svi su proroci prorokovali pred njima. ¹⁰Sidkija sin Kenaana napravio je rogove od željeza za sebe i rekao: “Ovako govori GOSPODIN: ‘S ovima ćeš probadati Aramejce sve dok ih ne zatreš.’” ¹¹Svi su proroci proricali tako, govoreći: “Idi u Ramot Gilead i uspjeh ćeš, jer GOSPODIN će *ga dati* u ruku kralja.”

18:8 “časnika” Ovo (BDB 710) doslovno znači “eunuh” ili “kastirana osoba”. Izvorno je to upućivalo na sluge u haremu ili na dvoru, ali kasnije je došlo do značenja “vladin službenik” (tj. Potifar je nazvan tim imenom ali on je oženjen, Post 39; vidjeti NIDOTTE, tom 3, str. 288-294).

18:9

NASB, NKJV, NRSV, TEV, JPSOA “na gumnu”

NJB “na otvorenome prostoru”

REV, Pešita “kod ulaza”

LXX “na širokom prostoru”

AB, str. 104 “trg”

KB 203 kaže da temeljni korijen upućuje na “vršidbu”, ali implikacija IMENICE je vrlo široka, pa je najbliža značenju, gradska vrata. Ovaj veliki broj zaklanih životinja nije povezan s kulturnim središtem Samarije, niti s dva znatna teleta u Danu i Betelu. Ovo je bio događaj druženja, a ne događaj štovanja.

18:10 Ova uporaba materijalnih predmeta jeste zbog naglašavanja prorokove poruke kao što je činio:

1. Jeremija:
 - a. napravljen drveni jaram – Knjiga proroka Jeremije 27:2; 28:10
 - b. napravljen željezni jaram – Knjiga proroka Jeremije 28:13-14
2. Ezekiel:
 - a. pojeo je svitak – Knjiga proroka Ezekiela 3
 - b. izmjerio je Jeruzalem koristeći ciglu – Knjiga proroka Ezekiela 4
 - c. porezao je kosu i razdjelio je u tri skupine – Knjiga proroka Ezekiela 5
 - d. napravio je lanac – Knjiga proroka Ezekiela 7:23
 - e. prokopao je zid svoje kuće – Knjiga proroka Ezekiela 8 (i 12:4)
 - f. pripremio je zavoje – Knjiga proroka Ezekiela 12:3.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:12-13

¹²Onda je glasnik koji je otišao pozvati Miheja razgovarao s njim rekavši: “Gle, riječi proroka su podjednako povoljne za kralja. Zato te molim neka tvoja riječ bude kao riječ jednoga od njih i govori povoljno.” ¹³Ali Mihej reče: “Živoga mi GOSPODINA, ono što moj Bog kaže, to ću i ja reći.”

18:12 Ahabova glasnik (usp. 2. Ljet 18:8) ohrabruje Miheja da govori kao što je govorilo svih ostalih 400 proroka (tj. povoljno o napadu). On je učinio to ali na sarkastičan način u stihu 14.

18:13 “Živoga mi GOSPODINA” Ovo je igra riječi na zavjetno Ime za Izraelovo Božanstvo, YHVH, što je oblik GLAGOLA “biti” (usp. Izl 3:14-16). On je uvijek-živi, jedino-živi Bog.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, D.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:14-17

¹⁴Kad je došao kralju, kralj mu reče: “Mihej, hoćemo li ići u Ramot Gilead u bitku, ili ćemo se suzdržati?” On reče: “Idi i uspjeh ćeš, jer će ti oni biti predani u ruku.” ¹⁵Onda mu kralj reče: “Koliko te puta moram moliti da mi ne govoriš ništa drugo osim istine u ime GOSPODINOVO?” ¹⁶Tako on reče:

“Vidjeh cijeli Izrael

Raštrkan po planinama,

Kao ovce koje nemaju pastira;

I GOSPODIN reče: ‘Ove nemaju gospodara.

Neka se svaki od njih vrati svome domu u miru.’”

¹⁷Onda kralj Izraela reče Jošafatu: “Nisam li ti rekao da on neće prorokovati dobro za mene, nego zlo?”

18:14 Ovo je točna poruka kao u 2. Ljet 18:11, što je usporedna IMPERATIVU stiha 5.

18:15 Ahab mora da je bio naviknut na Mihejev sarkazam.

18:16 U lirskome obliku Mihej naviješta smrt Ahaba u boju. Moguće zato tako govori u stihu 14!

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:18-22

¹⁸Mihej reče: “Zato, čuj riječ GOSPODINOVU. Vidjeh GOSPODINA kako sjedi na Svome prijestolju i sva nebeska vojska stoji Njemu zdesna i slijeva. ¹⁹GOSPODIN reče: ‘Tko će zavesti Ahaba kralja Izraela da ide i padne kod Ramot Gileada?’ I jedan reče ovo a drugi ono. ²⁰Tada dođe jedan duh naprijed i stane pred GOSPODINA i reče: ‘Ja ću ga zavesti.’ I GOSPODIN mu reče: ‘Kako?’ ²¹On reče: ‘Ja ću ići i biti prevarni duh u ustima svih njegovih proroka.’ Onda On reče: ‘Ti *ga* moraš zavesti i isto tako pobijediti. Idi i napravi tako.’ ²²Sad dakle, gle, GOSPODIN je stavio duh prijevare u usta ovih tvojih proroka, jer GOSPODIN je objavio veliku nesreću protiv tebe.”

18:18-22 Ovo je ili:

1. brzi pogled na “Nebesko vijeće” (tj. YHVH i Njegovi anđeli, usp. Job 1 - 2; Iz 6:8; Dan 7:9-10; također zabilježite Ps 103:21; 148:2)
2. doslovan razgovor ili dramatično viđenje naviještanja budućnosti. Ovim sam privučen jer me smeta što je YHVH stavio “duh prijevare” u usta proroka, čak i krivih proroka. On je nepromjenjiv “Sveti” (usp. Ps 102:26-27; Mal 3:6; Jak 1:17). YHVH-ina narav je ključna. Vidjeti *Hard Sayings of the Bible*, str. 230-231.

18:18 “sjedi na Svome prijestolju” YHVH nema prijestolje. Ovo je slika snage i vladavine Drevnoga Bliskog Istoka. YHVH simbolički obitava između krila *kerubina* nad Kovčegom saveza u Svetinji nad svetinjama. YHVH nema fizičko tijelo.

[Vidjeti Posebnu temu: Antropomorfistički jezik za opis Božanstva.](#)

☐ **“sva nebeska vojska”** Pojam m ože upućivati:

1. u vojnim okvirima na nebeske vojske anđela (tj. Gospodin nebeskih vojska, tj. Još 6:15)
2. u okvirima na astralna božanstva za koja su mislili kako nadziru ljudske živote (usp. Pnz 4:19; 17:3; 2. Kr 17:16; 2. Ljet 33:3.5; Jer 8:2; 19:13; Ez 8:16; Sef 1:5)
3. jednostavno na svjetlila na nebu (tj. Sunce, Mjesec, zvijezde, komete, usp. Iz 34:4; 40:26; 45:12)
4. ovdje, na služeće anđele Nebeskoga vijeća.

[Vidjeti Posebnu temu: Gospodin Nebeskih vojska.](#)

☐ **“stoji Njemu zdesna i slijeva”** Ovo “stoji” u suprotnosti je sa sjedenjem YHVH. Oni su sluge.

Ovdje “zdesna ... slijeva” je idiom za brojne anđeoske sluge (usp. Pnz 33:2; Ps 68:17; Dn 7:10; Heb 12:22; Juda stih 14; Otk 5:11).

18:19

NASB, NRSV, NJB, JPSOA, REV, Pešita “zavesti”

NKJV “uvjeriti”

TEV, LXX “obmanuti”

Iako je ovo drukčiji GLAGOL (BDB 834, KB 984, *Piel* IMPERFEKT) od onoga iz 2. Knjige Ljetopisa 18:2, “izazvati /uvjeriti”, to je semantička usporednica s pojmom prijevare i pokušati utjecati na nečiju volju (usp. Ps 78:6; Jer 20:7; Ez 14:9). Ovaj GLAGOL pojavljuje se u 2. Ljetopisa 18:19.20.21 (zabilježite 1. Kr 22:20.21.22).

18:20 “dođe jedan duh naprijed” Ovdje i u 1. Knjizi o Kraljevima 22:21, MT ima KONAČAN ČLAN za “Duh”. Pitanje je ako je to zbog toga da se naglasi kako se radi o Sotoni. On je bio jedan od anđela koji stoji pred YHVH-om (usp. Job 1 - 2; Zah 3).

Vidimo sličnu sliku u 1. Knjizi o Samuelu 16:14-15, gdje je “zli duh od YHVH” zamijenjen sa “Svetim Duhom”, koji ide k Davidu. Mnogo je toga o anđeoskome kraljevstvo što ljudi ne znaju (tj. Dn 10)!

YHVH koristi zlo kako bi ostvario Svoje svrhe, kao što je On to učinio i s Mesijom.

[Vidjeti Posebne teme: Sotona \(iz Poslanice Galaćanima 1:13\); i: Duh u Bibliji.](#)

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18:23-27

²³Onda Sidkija sin Kenaanina dođe blizu i udari Miheja po obrazu i reče: “Kako je Duh GOSPODINOV prešao od mene k tebi da ti govori?” ²⁴Mihej reče: “Gle, vidjet ćeš u onaj dan kad udeš u nutarnju sobu da se sakriješ.” ²⁵Onda kralj Izraela reče: “Uхватite Miheja i vratite ga Amonu gradskome upravitelju i Joašu kraljevome sinu; ²⁶i recite: ‘Ovako govori kralj: “Stavite ovoga čovjeka u zatvor i hranite ga oskudno s kruhom i vodom dok se ne vratim sretno.”’” ²⁷Mihej reče: “Ako se uistinu vratiš sretno, GOSPODIN nije govorio po meni.” I on reče: “Čujte, svi ljudi.”

18:23 Ovaj prorok Ahabovog dvora doista je mislio da predstavlja Božanstvo. Postoji mnogo lažnih proroka koji zavaravaju sami sebe. “Duh GOSPODINOV” predstavlja istinskoga Duha proročanstva.

Kako netko može poznati /prepoznati lažnoga proroka? Uključio sam bilješke iz **Ponovljenoga zakona 18:20:22:**

18:20-22 Božji govornik bit će poznat po: (1) govorenju u YHVH-ino ime, a ne u imenima drugih bogova (usp. stih 20); (2) vjerodostojnosti njegovih izjava (usp. stih 22); i (3) Ponovljeni zakon 13:1-2 također valja uzeti u obzir jer se Božji odnos prema Izraelu temeljio na njihovome duhovnom odazivu.

Pitanje je kako suvremeni slušatelji mogu suditi proroku ako je njihovo predviđanje izvan njihova životnoga vremena. Isto tako, što je s uvjetovanim proroštvom koje ovisi o odazivu vjere temeljenome na pokajanju ljudi vremena na koje je ono naslovljeno (tj. Jona)?

Procjena onih koji tvrde kako govore za Boga nije lagana. Ovdje su neka mjerila:

1. sadržaj poruke
2. način života glasnika
3. povezanost poruka s drugim biblijskim odlomcima.

Lažni proroci, lažni učitelji, često su vrlo dinamični, obrazovani, logični, i mudri ljudi. U našem vremenu znakovi lažnoga govornika mogu biti:

1. naglasak na novcu
2. seksualna opredjeljenost
3. tvrdnja o ekskluzivnome pristupu Bogu

(vidjeti *A General Introduction to the Bible* od Normana Geislera i Williama Nixa, str. 241-242).

Korisne knjige o stvarnosti duhovne kraljevine zla:

1. *Christian Counseling and the Occult*, Kurt Kouch
2. *Demons in the World Today*, Merrill F. Unger
3. *Principalities and Powers*, John Warwich Montgomery
4. *Demons, Demons, Demons*, John Newport
5. *Biblical Demonology*, Merrill F. Unger
6. *Three Crucial Questions About Spiritual Warfare*, Clinton E. Arnold.

18:24 Sidkija, vođa ovih lažnih proroka, mora se skriti od Ahabovih dvorjana i obitelji kad bude očito kako je njegovo proročanstvo bilo krivo!

18:27 “Ako se uistinu vratiš sretno” Ovo je empatička /naglašena gramatička građa (tj. APSOLUT INFIONITIVA i IMPERFEKT GLAGOLA iz istoga korijena, BDB 956, KB 1427).

☐ “Čujte, svi ljudi” Ovo su iste riječi kojima započinje Knjiga proroka Miheja (što je skraćenica od *Micaiah*) u Miheju 1:2. Ne postoji povijesna veza između ova dva proroka osim njihovih imena.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 18: 28-34

²⁸Tako kralj Izraela i Jošafat kralj Judeje odu protiv Rimot Gileada. ²⁹Kralj Izraela reče Jošafatu: “Ja ću se prurušiti i otići u bitku, ali ti se obuci u svoju robu.” Tako kralj Izraela se pruruši, i oni odu u bitku. ³⁰Sad kralj Arama je zapovjedio zapovjednicima kočija, govoreći: “Nemojte se boriti ni s malim niti s velikim, nego samo s kraljem Izraela.” ³¹Tako kad su zapovjednici kočija vidjeli Jošafata, rekoše: “To je kralj Izraela”, i oni se okrenuše kako bi se

borili protiv njega. Ali Jošafat povika, i GOSPODIN mu pomogne, i Bog ih odvrati od njega. ³²Kad su zapovjednici kočija vidjeli da to nije kralj Izraela, oni se okrenuše natrag protiv njega. ³³Neki čovjek nasumice odape svoju strijelu i pogodi kralja Izraela u nabor na oklopu. Tako on reče vozaču kočije: “Okreni se i izvedi me iz boja, jer sam teško ranjen.” ³⁴Bitka je onoga dana bijesnula, i kralj Izraela držao se uspravno u svojoj kočiji prema Aramejcima sve do večeri; i o zalasku sunca on je umro.

18:29 U svjetlu Mihejevih riječi, kralj Ahab se prurušio ali je ohrabrio Jošafata da odjene svoju kraljevsku odoru i jaše u svojoj posebnom kočiji (tj. neka on bude metom).

“**Ja ću se prurušiti i otići u bitku**”. Ovaj izričaj ima dva INFINITIVNA APSOLUTA upotrijebljenih kao KOHORTATIVNI GLAGOLI. Njegov naum neće uspjeti. Neka “nasumična” strijela, što je odapeo običan vojnik, ispunila je Mihejevo proročanstvo (2. Ljet 18:33)!

▣ “**ali ti se obuci u svoju robu**” Ovaj IMPERATIV (BDB 527, KB 519, *Qal*) jasno pokazuje:

1. Ahabov superioran položaj u savezu
2. Ahabov naum da koristi Jošafata kao “mamac”
3. Ahabov strah zbog Mihejeva proroštva.

18:30 Kralj Sirije zapovjedio je svojim zapovjednicima da identificiraju kralja Izraela i izravno ga napadnu.

18:31 Na prvi pogled Jošafat je bio Ahab. Zabilježite kako Božja snaga (stih 31) i ljudska volja (v. 32) djeluju zajedno kako bi se ostvarilo YHVH-ino proroštvo (usporediti stihove 2.31 i 19.20.21; dva GLAGOLA, jedan koncept).

▣ “**Jošafat povika, i GOSPODIN mu pomogne**” Ova je središnja teološka tema Knjiga Ljetopisa, koja se očito jasno obraća maloj Judeji nakon izgnanstva. Zavjetna poslušnost i vjera osiguravaju YHVH-ino djelovanje.

▣ “**GOSPODIN ... Bog**” Kroz ovo poglavlje postoji igra između nazivlja YHVH i *Elohim*. Ponekad je to oprečnost (stihovi 5-6) ili usporednica, kao ovdje.

[Vidjeti Posebnu temu: Imena za Božanstvo u Drevnome Bliskom Istoku i Izraelu, C. i D.](#)

18:33 Nasumična strijela ispunjava YHVH-ino proroštvo i osudu Ahaba koji štuje *Baala*.

18:33b-34 Ove je stihove teško uskladiti:

1. okreni se i izvedi me iz bitke
2. kralj Izraela se uspravio u svojoj kočiji prema Siriji i bio tako sve do večeri (1. Kr 22:35 a LXX ima “on se morao uspraviti”, *Hophal* PARTICIP).

Kralj je bio figurativno na čelu vojske; kad je sišao bitka je bila gotova (usp. 1. Kr 22:36).

18:36 “on je umro” Ahabova smrt pomaže postaviti kronologiju Drevnoga Bliskog Istoka jer je ona pomogla u određivanju godine za bitku kod Karkara (tj. 853. g.pr.Kr.). Ahab je bio jedan od dvanaest kraljeva koji su pokušali zaustaviti napredovanje Sirijskoga Carstva pod Šalmanaserom II., ali bio je poražen. Moguće je to razlog zašto je izraelski Ahab mislio da može poraziti sirijskoga Ben-Hadada.

PITANJA ZA RASPRAVU

Ovaj komentar je vodič za proučavanje, što znači da ste odgovorni za vaše vlastito tumačenje Biblije. Svaki od nas mora hodati u svjetlu kojeg imamo. Prvenstvo u tumačenju imate vi, Biblija, i Sveti Duh. Sad to ne morate prepustiti komentatoru.

Ova pitanja za raspravu predviđena su da vam pomognu promišljati kroz glavne teme ovoga odjeljka Knjige. Ona su napravljena da budu misaono-nametljiva, ne konačna.

1. Zašto bi Jošafat želio sklopiti savez s Ahabom?
2. Je li na Drevnome Bliskom Istoku bilo uobičajeno pitati Boga pred bitku?

3. Što je simbolika željeznih rogova u 2. Knjizi Ljetopisa 18:10?
4. Objasnite zakletvu korištenjem izričaja "Tako mi živoga GOSPODINA".
5. Što je Nebesko vijeće?
6. Je li YHVH stavio lažljivoga duha u usta Ahabovih proroka? Koji je to "duh"?
7. Što 2. Knjiga Ljetopisa 18:29 kaže o savezu između Izraela i Judeje?
8. Zašto je 2. Knjiga Ljetopisa 18:31 toliko teološki važna Ljetopiscu?
9. Zašto su 2. Knjiga Ljetopisa 18:33 i 34 zbunjujući?

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:5-12

⁵Štoviše, Jošafat reče kralju Izraela: "Molim te prvo se posavjetuj se prvo s GOSPODINOM." ⁶Potom kralj Izraela skupi proroke, njih oko četiri stotine, i reče im: "Hoću li ići protiv Ramot Gileada u bitku ili ću se suzdržati?" I oni rekoše: "Idi, jer će *ga* GOSPODIN dati u ruku kralja." ⁷Ali Jošafat reče: "Ima li ipak još jedan prorok GOSPODINOV kojeg možemo pitati?" ⁸Kralj Izraela reče Jošafatu: "Postoji dakle još jedan čovjek preko kojeg bismo mogli pitati GOSPODINA, ali ja ga mrzim, jer nikada ne prorokuje dobro o meni, nego zlo. *On je* Mihej sin Imle." Ali Jošafat reče: "Neka kralj ne govori tako." ⁹Onda kralj Izraela pozove časnika i reče: "Dovedi brzo Miheja, sina Jimlina." ¹⁰Sad kralj Izraela i Jošafat kralj Judeje sjedili su svaki na svome prijestolju, odjeveni u *svoje* svećane haljine, i *oni* su sjedili na gumnu kod ulaznih vrata Samarije; i proroci su prorokovali pred njima. ¹¹Onda je Sidkija sin Kenaana napravio robove od željeza za sebe i rekao: "Ovako govori GOSPODIN: 'S ovima ćeš probadati Aramejce sve dok ih ne zatreš.'" ¹²Svi su proroci proricali tako, govoreći: "Idi u Ramot Gilead i uspjeh ćeš, jer GOSPODIN će *ga* u ruku kralja."

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22: 13-14

¹³Onda je glasnik koji je otišao pozvati Miheja razgovarao s njim rekavši: "Gle, riječi proroka su podjednako povoljne za kralja. Zato te molim neka tvoja riječ bude kao riječ jednoga od njih i govori povoljno." ¹⁴Ali Mihej reče: "Živoga mi GOSPODINA, ono što moj Bog kaže, to ću i ja reći."

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:15-18

¹⁵Kad je došao kralju, kralj mu reče: "Mihej, hoćemo li ići u Ramot Gilead u bitku, ili ćemo se suzdržati?" On reče: "Idi i uspjeh ćeš, jer će ti oni biti predani u ruku." ¹⁶Onda mu kralj reče: "Koliko te puta moram moliti da mi ne govoriš ništa drugo osim istine u ime GOSPODINOVO?" ¹⁷Tako on reče:

"Vidjeh cijeli Izrael Raštrkan po planinama,

Kao ovce koje nemaju pastira;

I GOSPODIN reče: 'Ove nemaju gospodara.

Neka se svaki od njih vrati svome domu u miru.'"

¹⁸Onda kralj Izraela reče Jošafatu: "Nisam li ti rekao da on neće prorokovati dobro za mene, nego zlo?"

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:19-23

¹⁹Mihej reče: "Zato, čuj riječ GOSPODINOVU. Vidjeh GOSPODINA kako sjedi na Svome prijestolju i sva nebeska vojska stoji Njemu zdesna i slijeva." ²⁰GOSPODIN reče: "Tko će zavesti Ahaba kralja Izraela da ide i padne kod Ramot Gileada?" I jedan reče ovo a drugi ono. ²¹Tada dođe jedan duh naprijed i stane pred GOSPODINA i reče: 'Ja ću ga zavesti.' ²²I GOSPODIN mu reče: 'Kako?' I on reče: 'Ja ću ići i biti prevarni duh u ustima svih njegovih proroka.' Onda On reče: 'Ti *ga* moraš zavesti i isto tako pobijediti. Idi i napravi tako.' ²³Sad dakle, gle, GOSPODIN je stavio duh prijevare u usta ovih tvojih proroka, jer GOSPODIN je objavio veliku nesreću protiv tebe."

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:24-28

²⁴Onda Sidkija sin Kenaanina dođe blizu i udari Miheja po obrazu i reče: "Kako je Duh GOSPODINOV prešao od mene k tebi da ti govori?" ²⁵Mihej reče: "Gle, vidjet ćeš u onaj dan kad udeš u nutarnju sobu da se skriješ." ²⁶Onda kralj Izraela reče: "Uхватite Miheja i vratite ga Amonu gradskome upravitelju i Joašu kraljevome sinu; ²⁷i recite: 'Ovako govori kralj: "Stavite ovoga *čovjeka* u zatvor i hranite ga oskudno s kruhom i vodom dok se ne vratim sretno.'" ²⁸Mihej reče: "Ako se uistinu vratiš sretno, GOSPODIN nije govorio po meni." I on reče: "Čujte, svi ljudi."

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:29-34

²⁹Tako kralj Izraela i Jošafat kralj Judeje odu protiv Rimot Gileada. ³⁰Kralj Izraela reče Jošafatu: "Ja ću se prurušiti i otići u bitku, ali ti se obuci u svoju robu." Tako kralj Izraela se pruruši, i oni odu u bitku. ³¹Sad kralj Arama je zapovjedio zapovjednicima kočija, govoreći: "Nemojte se boriti ni s malim niti s velikim, nego samo s kraljem

Izraela.”³²Tako kad su zapovjednici kočija vidjeli Jošafata, rekoše: “To je kralj Izraela”, i oni se okrenuše kako bi se borili protiv njega. Ali Jošafat povika, i GOSPODIN mu pomogne, i Bog ih odvрати od njega.³³Kad su zapovjednici kočija vidjeli da to nije kralj Izraela, oni se okrenuše natrag protiv njega.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:34-36

³⁴Neki čovjek nasumice odape svoju strijelu i pogodi kralja Izraela u nabor na oklopu. Tako on reče vozaču kočije: “Okreni se i izvedi me iz boja, jer sam teško ranjen.”³⁵Bitka je onoga dana bjesnila, i kralj Izraela držao se uspravno u svojoj kočiji prema Aramejcima, i umro navečer, i krv iz rane izlila se na kočiju.³⁶Onda se vrisak prolomi kroz vojsku blizu zalaska sunca, govoreći: “Svaki čovjek u svoj grad i svaki čovjek u svoju zemlju.”

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:37-40

³⁷Dakle kralj je umro i bio odnesen u Samariju, i oni pokopaše kralja u Samariji.³⁸Oni oprašše kočiju u potoku Samarije, a psi su lizali njegovu krv (sad *tamo* su se kupale bludnice), prema riječi GOSPODINOVOJ što je On rekao.³⁹Sad ostatak djela Ahaba i sve što je on učinio i kuća od bjelokosti što je izgradio i svi gradovi što je izgradio, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa kraljeva Izraela?⁴⁰Dakle Ahab zaspao sa svojim očevima, a Ahazja njegov sin postane kralj mjesto njega.

1. Knjiga o Kraljevima 22:37 Mihejevo proroštvo bilo je ispunjeno!

22:38 Auto /urednik 1. Knjige o Kraljevima vidio je ovaj stih kao ispunjenje 1. Kraljevima 21:19.

☐ “sad *tamo* su se kupale bludnice” Ovo je vjerojatno bilo štovanje ženskih partnera u mjesnome svetištu *Baala /Ašere*. Njihova prisutnost onečistila je bazen, kao i prisutnost pasa! Ahab je bio osuđen!

22:39 “kuća od bjelokosti” Ovo upućuje na Ahabove dvije palače što su imale namještaj ukrašen rezbarijama od bjelokosti. Te rezbarije bile su strani bogovi, koji su bili važni Ahabu. Ovaj skup namještaj (usp. Am 3:15) slikovito je pokazivao kompromis Izraela monoteizma.

22:40 “zaspao” Ovo je hebrejski eufemizam za smrt.

Dodan izričaj, “sa svojim očevima”, bio je način označavanja kako je bio pokopan u obiteljskoj grobnici u svome glavnom gradu.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:41-44

⁴¹Sad Jošafat sin Ase postade kralj Judeje u četvrtoj godini Ahaba kralja Izraela.⁴²Jošafat je bio star trideset i pet godina kad je postao kralj, a vladao je dvadeset i pet godina u Jeruzalemu. Ime njegove majke bilo je Azuba kći Šilhija.⁴³On je hodao po svim putovima kao Asa njegov otac; on se nije okrenuo od toga, čineći pravo pogledu GOSPODINOVU. Međutim, uzvišice nisu bile odstranjene; narod je još uvijek štovao i palio tamjan na uzvišicama.⁴⁴Jošafat je sklopio mir s kraljem Izraela.

22:41-44 “Jošafat” On i njegov otac, Asa, bili su, uglavnom (tj. nisu uklonili njene uzvišice) pobožni, vjerni kraljevi Judeje (stih 43).

22:43 “on se nije okrenuo od toga” Ovo je bio hebrejski idiom za poslušnost Mojsijevskom Savezu. Osobina je bila jasno označen, gladak, ravan put (tj. “hodao je putem”).

☐ “uzvišice” Vidjeti bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 15:14.

22:44 Ovo je bila pogreška. Izrael je postao zao i idolopoklonički. Jošafat je morao to prepoznati.

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:45-50

⁴⁵Sad ostatak djela Jošafata, i njegovu moć što je pokazao i kako je ratovao, nisu li ona zapisana u Knjizi Ljetopisa kraljeva Judeje? ⁴⁶Ostatak sodomita koji su ostali u danima njegovog oca Ase, on je istrijebio iz zemlje. ⁴⁷Sad nije bilo kralj u Edomu; namjesnik je bio kralj. ⁴⁸Jošafat je napravio brodove u Taršišu da idu u Ofiru po zlato, ali nisu otišli

jer su brodovi bili razbijeni kod Esjon Gebera. ⁴⁹Onda Ahazja sin Ahaba reče Jošafatu: “Neka moje sluge idu s tvojim slugama na brodove.” Ali Jošafat to nije želio. ⁵⁰I Jošafat je zaspao sa svojim očevima i bio pokopan sa svojim očevima u gradu svoga oca Davida, a Joram njegov sin postane kraljem umjesto njega.

22:46

NASB, Pešita	“sodomita”
NKJV	“izopačenih osoba”
NRSV, NJB	“muških hramskih prostitutki”
TEV	“muških i ženskih prostitutki”
REB, JPSOA	“muških prostitutki”
LXX	— izostavlja—

Ime dolazi od pojma “Kodoš” (BDB 873 II), što znači “svet” ili “posvećen”. Ovo je bio muški pandam pojma “bludnice” u stihu 38. Zajedno oni su bili dio seksualnoga rituala kako bi se osigurala plodnost zemlje i stada. Vidjeti punu bilješku u 1. Knjizi o Kraljevima 14:24.

[Vidjeti Posebnu temu: Štovanje plodnosti na Drevnome Bliskom Istoku.](#)

▣

NASB, NJB, REB	“istrijebio”
NKJV	“prognao”
NRSV	“iskorijenio”
TEV	“riješio se”
JPSOA	“uklonio”

MT ima GLAGOL (BDB 128, KB 145, *Piel* PERFEKT) što znači “spaliti” i time “uništiti”. Označava potpuno uklanjanje nečega ili nekoga ali nije neophodno rečeno kako.

22:48 Jošafat je želio imati trgovačke brodove, kao što je imao Salamon (usp. 1. Kr 9:26-28; 10:22). Nije rečeno što se dogodilo s tima novim brodovima ali oni su bili uništeni.

Jošafat nije želio dijeliti ovu mogućnost unosne trgovine s Izraelom (stih 49).

NASB (AŽURIRANI) TEKST: 22:51-53

⁵¹Ahazja sin Ahaba postao je kralj Izraela u Samariji u sedamnaestoj godini Jošafata kralj Judeje, i on je vladao dvije godine u Izraelu. ⁵²On je činio zlo u pogledu GOSPODINOVU i hodao je putem svoga oca i putem svoje majke i putem Jeroboama sina Nebata, koji je navodio Izraela da griješi. ⁵³Tako on je služio Baala i štovao ga i izazvao GOSPODINA Boga Izraelova na gnjev, prema svemu kako je činio njegov otac.

22:52 Zlo što je činio Ahazja, sin Ahaba, bilo je slijeđenje idolopoklonstva njegova oca i majke (tj. stih 53).

DODACI

KRATKE ODREDBE GRČKIH GRAMATIČKIH POJMOVA

Koine grčki, često nazvan helenistički grčki, bio je zajednički jezik mediteranskoga svijeta počevši od osvajanja Aleksandra Velikoga (336.-323. g.pr.Kr.) i trajao je oko osam stotina godina (300. g.pr.Kr. – 500. g.po.Kr.). To nije bio samo pojednostavljen, klasičan grčki, nego na mnogo načina noviji oblik grčkoga što je postao drugim jezikom drevnoga Bliskog Istoka i mediteranskoga svijeta.

Grčki Novoga zavjeta bio je jedinstven na neke načine zbog njegovih korisnika, osim Luke i autora Poslanice Hebrejima, koji su vjerojatno koristili aramejski kao svoj prvenstveni jezik. Prema tome, njihova su pisanja bila pod utjecajem idioma i gradbenih oblika aramejskoga. Isto tako, oni su čitali i navodili Septuagintu (grčki prijevod SZ-a) koji je također bio pisan u koine grčkom. Ali Septuaginta je isto tako bila pisana od židovskih znanstvenika čiji materinji jezik nije bio grčki.

Ovo služi kao podsjetnik da ne možemo gurati Novi zavjet u zbijenu gramatičku građu. On je jedinstven a ipak ima mnogo zajedničkoga s: (1) Septuagintom; (2) židovskim pisanjima kao onima od Josipa [Flavija – op.prev.]; i (3) papirusima nađenima u Egiptu. Kako onda pristupamo gramatičkoj raščlambi Novoga zavjeta?

Gramatičke osobine koine grčkog i koine grčkoga Novoga zavjeta su isprepletene. Na mnogo načina to je bilo vrijeme pojednostavljenja gramatike. Okvir će biti naš glavni vodič. Riječi jedino imaju značenje u širem okviru, prema tome, gramatička građa može biti jedino razumjeta u svjetlu: (1) određenoga autorova stila; i (2) određenoga okvira. Nisu moguće ikakve zaključne odredbe grčkih oblika i građa.

Koine grčki bio je prvenstveno govorni jezik. Često ključ za tumačenje jeste vrsta i oblik GLAGOLA. U većini glavnih kratkih rečenica GLAGOL će se pojaviti prvi, pokazujući svoju nadmoćnost. U raščlanjivanju grčkoga GLAGOLA moraju biti zabilježena tri dijela obavijesti: (1) temeljni naglasak GLAGOLSKOGA VREMENA, STANJA i NAČINA (akcidencija ili morfologija); (2) temeljno značenje određenoga GLAGOLA (leksikografija); i (3) tijek okvira (sintaksa).

I. GLAGOLSKO VRIJEME

A. Glagolsko vrijeme ili vid uključuje odnos GLAGOLA s dovršenim djelovanjem ili nedovršenim djelovanjem. To se često naziva “SVRŠENI GLAGOL“ i “NESVRŠENI GLAGOL”.

1. SVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na okolnost nekog djelovanja. Nije dana daljnja obavijest osim da se nešto dogodilo! Njen početak, nastavak ili vrhunac nije naslovljen.
2. NESVRŠENO GLAGOLSKO VRIJEME usredotočuje se na nastavljaajući tijek nekog djelovanja. Ono može biti opisano u pojmovima pravocrtnoga djelovanja, trajnoga djelovanja, napredujućega djelovanja, itd.

B. Glagolska vremena mogu se grupirati po tome kako autor vidi djelovanje kao napredovanje:

1. to se dogodi = AORIST
2. to se dogodilo i ishodi ostaju = PERFEKT
3. to se bijaše dogodilo u prošlosti i ishodi su ostali, ali ne sad = PLUSKVAMPERFEKT
4. to se događa = PREZENT
5. to se dogodiše = IMPERFEKT
6. to će se dogoditi = FUTUR

Jasan primjer o tome kako ova GLAGOLSKA VREMENA pomažu u tumačenju mogao bi biti pojam “spasiti”.

Bio je korišten u nekoliko različitih glagolskih vremena kako bi pokazao oboje i njegov tijek i vrhunac:

1. AORIST – “bijasmo spašeni” (usp. Rim 8:24)
2. PERFEKT – “bili smo spašeni i ishod se nastavlja” (usp. Ef 2:5.8)

3. PREZENT – “spašeni smo” (usp. 1. Kor 1:18; 15:2)
 4. FUTUR – “bit ćemo spašeni” (usp. RIm 5:9.10; 10:9).
- C. Usredotočujući se na GLAGOLSKA VREMENA, tumači traže razlog izvornoga autorovog izbora za izražavanjem sâmogâ sebe u određenome VREMENU. Mjerilo “ne natrpanog” vremena bio je AORIST. On je bio redovito “neodređen”, “neoznačen”, ili “bez dodataka” oblik GLAGOLA. Mogao se koristiti na mnogostruke načine koje mora odrediti okvir. Jednostavno je bilo navedeno da se nešto dogodilo. Vid prošloga vremena bio je jedino namjeravan u INDIKATIVNOM NAČINU. Ako je bilo upotrijebljeno ikoje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, bilo je naglašeno nešto više određeno. Ali što?
1. PERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o dovršenome djelovanju s trajnim ishodima. Na neki je način to bila složenica AORISTA i PREZENTA GLAGOLSKIH VREMENA. Uobičajeno je žarište na trajnim ishodima ili dovršetku nekog djelovanja (primjer: Ef 2:5 i 8: “vi ste bili i nastavljate biti spašeni”).
 2. PLUSKVAMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. Ovo je kao PERFEKT osim što su trajni ishodi završeni. Primjer: Evanđelje po Ivanu 18:16: “Petar bijaše stajao na vratima s vanjske strane”.
 3. PREZENT GLAGOLSKO VRIJEME. On govori o nekome nepotpunome ili nedovršenom djelovanju. Žarište je uobičajeno na nastavljanju događaja. Primjer: I. Ivanova poslanica 3:6 i 9: “Svatko tko prebiva u Njemu ne nastavlja grijehiti.” “Svatko tko je rođen od Boga ne nastavlja činiti grijeh.”
 4. IMPERFEKT GLAGOLSKO VRIJEME. U ovome glagolskom vremenu odnos s GLAGOLSKIM VREMENOM PREZENTA analogan je odnosu između PERFEKTA i PLUSKVAMPERFEKTA. IMPERFEKT govori o nedovršenom djelovanju koje se dogodilo ali sad je završeno ili o početku nekog djelovanja u prošlosti. Primjer: Evanđelje po Mateju 3:5: “tada sav Jeruzalem nastavljaše uzlaziti k njemu” ili onda sav Jeruzalem počehse uzlaziti k njemu”.
 5. FUTUR GLAGOLSKO VRIJEME. Ono govori o nekom djelovanju koje je uobičajeno preneseno u okvir budućega vremena. Usredotočuje se na mogućnost za neki događaj prije negoli na sadašnji događaj. Često govori o izvjesnosti događaja. Primjer: Evanđelje po Mateju 5:4-9: “Blagoslovljeni su oni oni će...”

II. STANJE

- A. STANJE opisuje međusobni odnos između djelovanja GLAGOLA i njegova SUBJEKTA.
- B. AKTIVNO STANJE bilo je uobičajeno, očekivano, nenaglašen način potvrde da je subjekt izvršio djelovanje GLAGOLA.
- C. PASIVNO STANJE znači da je subjekt primio djelovanje GLAGOLA proizvedenog od vanjskog posrednika. Vanjski posrednik koji proizvodi djelovanje bio je naznačen u grčkome NZ-u sljedećim PRIJEDLOZIMA i padežima:
1. osobni izravni posrednik s *hupo* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22; Djela 22:30)
 2. osobni prijelazni posrednik s *dia* s ABLATIVOM (usp. Mt 1:22)
 3. neosobni posrednik s *en* s INSTRUMENTALOM
 4. ponekad ili osobni ili neosobni posrednik sa sâmim INSTRUMENTALOM.
- D. SREDNJE STANJE znači da subjekt proizvodi djelovanje GLAGOLA i također je izravno uključen u djelovanje GLAGOLA. To je često nazvano stanje povećanoga osobnog zanimanja. Ovakva građa naglašavala je subjekt kratke rečenice ili rečenicu na neki način. U engleskome takva građa nije nađena. U grčkome ima široke mogućnosti značenja i prevođenja. Neki primjeri oblika su:
1. POVRATNO – izravno djelovanje subjekta na samog sebe. Primjer: Evanđelje po Mateju 27:5: “objesio se”.
 2. KOJE POJAČAVA – subjekt proizvodi djelovanje za samoga sebe. Primjer: II. Poslanica Korinćanima 11:14: “Sâm se Sotona pretvara u anđela svjetla”.
 3. RECIPROČNO (UZAJAMNO) – uzajamno djelovanje dva glagola. Primjer: Evanđelje po Mateju 26:4: “oni se savjetovahu jedan s drugim”.

III. NAČIN (ili "OBLIK")

- A. U koine grčkom postoje četiri NAČINA. Oni označavaju odnos GLAGOLA sa stvarnošću, barem u okviru autorova vlastitog mišljenja. NAČINI su podijeljeni u dvije široke skupine: onu koja označava stvarnost (INDIKATIV) i onu koja označava mogućnost (KONJUNKTIV, IMPERATIV i OPTATIV [željni način– op.prev.]).
- B. INDIKATIVNI NAČIN bio je uobičajen način za izražavanje djelovanja koje se pojavilo ili se pojavljivalo, barem u autorovom razmišljanju. To je bio jedini grčki način koji je izražavao konačno vrijeme, ali čak i ovdje je njegov vid bio drugotan [sporedan].
- C. KONJUNKTIVNI NAČIN izražavao je moguće buduće djelovanje. Nešto se još nije dogodilo, ali prilike su bile pogodne da se bude dogodilo. On ima mnogo zajedničkoga s FUTUROM INDIKATIVA. Razlika je bila ta da KONJUNKTIV izražava neki stupanj sumnje. U engleskome to je često izraženo pojmovima "moći", "htjeti", "smjeti" ili "može biti".
- D. OPTATIVNI NAČIN izražavao je želju teorijski moguću. Smatrao se jednim korakom dalje od stvarnosti nego KONJUNKTIV. OPTATIV je izražavao mogućnost pod određenim uvjetima. OPTATIV je bio rijedak u Novome zavjetu. Najučestalija uporaba je Pavlov čuveni izričaj: "Daleko od toga" (KJV "Bože sačuvaj"), korišten pedeset puta (usp. Rim 3:4.6.31; 6:2.15; 7:7.13; 9:14; 11:1.11; 1. Kor 6:15; Gal 2:17; 3:21; 6:14). Ostali primjeri nađeni su u Evanđelju po Luki 1:38; 20:16, Djelima apostolskim 8:20, i 1. Poslanici Solunjanima 3:11.
- E. IMPERATIVNI NAČIN naglašavao je moguću zapovijed, ali naglasak je bio na nakani govornika. On potvrđuje samo voljnu mogućnost i bio je uvjetovan izborom drugoga. Postojala je posebna uporaba IMPERATIVA u molitvama i zahtjevima treće osobe. Ove su zapovijedi u NZ-u nađene jedino u PREZENTU i AORIST GLAGOLSKOME VREMENU.
- F. Neke gramatičke skupine razvrstavaju PARTICIPE kao još jednu vrstu načina. U grčkome NZ-u vrlo su zajednički, uobičajeno određeni kao GLAGOLSKI PRIDJEVI. Oni su prevedeni zajedno s glavnim GLAGOLOM s kojim su u odnosu. Bila je moguća široka mogućnost prevođenja PARTICIPA. Najbolje se savjetovati s nekoliko engleskih prijevoda. *The Bible in Twenty Six Translations* izdan od Bakera ovdje je od velike pomoći.
- G. AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA bio je uobičajen ili "neoznačen" način za bilježenje događaja. Bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE ili NAČIN imali su neko osobito značenje tumača koje je izvorni autor želio prenijeti.

IV. Za osobu koja nije osposobljena za grčki sljedeća će pomagala za proučavanje osigurati potrebne obavijesti:

- A. Friberg, Barbara i Timothy: *Analytical Greek New Testament*; Grand Rapids: Baker, 1988.
- B. Marshall, Alfred: *Interlinear Greek-English New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1976.
- C. Mounce, William D.: *The Analytical Lexicon to the Greek New Testament*; Grand Rapids: Zondervan, 1993.
- D. Summers, Ray: *Essentials of New Testament Greek*; Nashville: Broadman, 1950.
- E. Akademski ovlašten dopisni tečaj koine grčkog dostupan je preko *Moody Bible Institute* u Chicagu, IL.

V. IMENICE

- A. Prema sintaksi, IMENICE su razvrstane prema PADEŽU. PADEŽ je bio onaj sklanjajući oblik IMENICE koji je pokazivao njen odnos s GLAGOLOM i ostalim dijelovima rečenice. U koine grčkom mnoga od djelovanja PADEŽA bila su naznačena PRIJEDLOZIMA. Budući da je oblik PADEŽA bio sposoban odrediti nekoliko različitih međusobnih odnosa, PRIJEDLOZI su se razvili kako bi dali jasnije razdvajanje ovih mogućih djelovanja.
- B. Grčki PADEŽI razvrstani su na sljedećih osam načina:
 - 1. NOMINATIV je bio korišten za imenovanje i to je uobičajeno bio SUBJEKT rečenice ili kratke rečenice. Bio je također korišten za PREDIKATNE IMENICE i PRIDJEVE s povezivanjem GLAGOLA "biti" ili "postati".

2. GENITIV je bio korišten za opis i uobičajeno pridružen dodatku ili vrsnoći riječi na koju se odnosio. Odgovarao je na pitanje: “Koje vrste?” Često se izražavao uporabom engleskog PRIJEDLOGA “of” (iz, kod, na, o, od, po, s(a), u, za, zbog).
3. ABLATIV je koristio iste oblike sprezanja kao GENITIV, ali bio je korišten za opis odvajanja. Uobičajeno je poricao odvajanje od točke u vremenu, prostoru, izvoru, podrijetlu ili stupnju. Često je bio izražen uporabom engleskoga PRIJEDLOGA “from” (iz, kod, od, odakle, po, s(a), u).
4. DATIV je bio korišten za opis osobnoga zanimanja. Ovaj bi mogao obilježavati pozitivni ili negativni vid. Često je to bio INDIREKTAN OBJEKT. Često je bio izražen engleskim PRIJEDLOGOM “to” (do, k, kako, na, prema, u [mjesto], za).
5. LOKATIV je bio isti oblik sprezanja kao DATIV, ali on je opisivao položaj ili mjesto u prostoru, vremenu ili logičkim granicama. Često je izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “in” (iz, kod, među, na, po, pri, u, za), “on” (iz, iznad, k, kod, na, o, po, pod, pri, u), “at” (do, k, kod, na, oko, pored, pri, u, uz, za), “among” (između, među, pored), “during” (dok, po, prilikom, tijekom, u toku, u vrijeme, za, za vrijeme), “by” (blizu, dalje, iz, kod, kraj, od, ovdje, po, pomoću, pored, prije, uz, za), “upon” (gore, na, nakon, o, po, odozgo, po, pri, prilikom, na temelju čega), i “beside” (blizu, do, kraj, mimo, okolo, osim, pokraj, pored, uz).
6. INSTRUMENTAL je bio isti oblik sprezanja kao DATIV i LOKATIV. Izražava sredstvo ili pridruživanje. Često je bio izražavan engleskim PRIJEDLOZIMA “by” [vidi #5 – op.prev.] ili “with” (kod, kraj, od, pomoću, protiv, s(a), uz, za).
7. AKUZATIV je bio korišten za opis zaključka nekog djelovanja. Izražavao je ograničenja. Njegova glavna uporaba bila je DIREKTNI/IZRAVNI OBJEKT. Odgovara na pitanje: “Kako daleko?” ili “Do koje granice?”
8. VOKATIV je bio korišten za izravno oslovljavanje.

VI. VEZNICI I POVEZNICE

- A. Grčki je vrlo točan jezik zato jer ima tako mnogo veznika. Oni povezuju misli (KRATKE REČENICE, REČENICE, i ODLOMKE). Toliko su uobičajeni da je njihov nedostatak (asindeton [izostavljanje veznika –op.prev.]) često egzegetski [koji tumači – op.prev.] značajan. Činjenica jeste, ovi VEZNICI i POVEZNICE pokazuju smjer autorove misli. Oni su često ključni u određivanju što se točno pokušava prenijeti.
- B. Ovdje je popis nekih VEZNIKA i POVEZNICA te njihova značenja (ova je obavijest skupljena uglavnom iz *A Manual Grammar of the Greek New Testament* od H. E. Dana i Juliusa K. Manteyja).
 1. Vremenske POVEZNICE
 - a. *epei, epeidē, hopote, hōs, hote, hotan* (veznik) – “kad”
 - b. *heōs* – “dok”
 - c. *hotan, epan* (VEZNIK) – “bilo kad”
 - d. *heōs, achri, mechri* (VEZNIK) – “dok (ne), sve dok”
 - e. *priv* (BESKONAČAN) – “prije”
 - f. *hōs* – “budući da, otad,” “kad” “i, kad”
 2. Logičke POVEZNICE
 - a. Svrha
 - (1) *hina* (VEZNIK), *hopōs* (VEZNIK), *hōs* – “zato da”, “da”
 - (2) *hōste* (ARTIKULARNI [zglobni] AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
 - (3) *pros* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) ili *eis* (ARTIKULARNI AKUZATIV INFINITIVA) – “da”
 - b. Ishod (postoji bliska veza između gramatičkih oblika svrhe i ishoda)
 - (1) *hōste* (INFINITIV, najuobičajeniji, najčešći) – “zato da”, “dakle”
 - (2) *hiva* (VEZNIK) – “tako da”
 - (3) *ara* – “tako”

- c. Uzročni ili povod
 - (1) *gar* (uzrok/učinak ili povod/zaključak) – “budući da, jer” “stoga, jer, zbog”
 - (2) *dioti, hotiy* – “stoga, jer, zbog”
 - (3) *epei, epeidē, hōs* – “budući da, jer”
 - (4) *dia* (s akuzativom) i (s artikularnim infinitivom) – “budući da, jer”
 - d. Izveden zaključivanjem
 - (1) *ara, poinun, hōste* – “dakle, prema tome, stoga, zato”
 - (2) *dio* (najjače izveden zaključivanjem VEZNIKA) – “zbog čega”, “čemu, zašto”, “dakle, prema tome, stoga, zato”
 - (3) *oun* – “dakle, zato”, “tako”, “dakle, nego”, “otuda, prema tome, stoga”
 - (4) *toinoun* – “prema tome”
 - e. Suprotno ili oprečno
 - (1) *alla* (jako SUPROTNO) – “ali”, “osim, osim ako, ako ne”
 - (2) *de* – “ali”, “ionako, kakogod, doduše, međutim”, “ali, bez obzira na, iako, dapače”, “u drugu ruku”
 - (3) *kai* – “ali”
 - (4) *mentoi, oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
 - (5) *plēn* – “ništa-manje” (najčešće u Luki)
 - (6) *oun* – “ionako, kakogod, doduše, međutim”
 - f. Usporedba
 - (1) *hōs, kathōs* (uvodi USPOREDNE KRATKE REČENICE)
 - (2) *kata* (u složenicama, *katho, kathoti, kathōsper, kathaper*)
 - (3) *hosos* (Hebrejima poslanica)
 - (4) *ē* – “nego, od, onda”
 - g. Neprekidno ili niz
 - (1) *de* – “i”, “sad”
 - (2) *kai* – “i”
 - (3) *tei* – “i”
 - (4) *hina, oun* – “budući da”
 - (5) *oun* – “onda, potom” (u Ivanu)
3. Posebno naglašene uporabe
- b. *alla* – “jamačno, izvjesno”, “jest, tako”, “zapravo, uistinu”
 - c. *ara* – “zaista, naravno”, “jamačno, izvjesno”, “doista, stvarno, ustvari, zapravo”
 - d. *gar* – “ali stvarno”, “jamačno, izvjesno”, “zaista, naravno”
 - e. *de* – “zaista, naravno”
 - f. *ean* – “čak, dapače, pače čak”
 - g. *kai* – “čak, dapače, pače čak”, “zaista, naravno”, “doista, stvarno, ustvari”
 - h. *mentoi* – “doista, stvarno, ustvari”
 - i. *oun* – “doista, stvarno, ustvari”, “svakako, na svaki način”

VII. KONDICIONALNE REČENICE

- A. KONDICIONALNA REČENICA jeste ona koja sadrži jednu ili više kondicionalnih kratkih rečenica. Ova gramatička građa pomaže tumaču jer osigurava uvjete, razloge ili uzroke zašto se pojavljuje ili se ne pojavljuje djelovanje glavnoga GLAGOLA. Postojale su četiri vrste KONDICIONALNIH REČENICA. One pomiču oblik od onoga koji je zamišljen da bude istinit s autorove točke gledišta ili za njegovu svrhu na onaj koji je bio samo želja.
- B. PRVI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE izražavao je djelovanje ili postojanje koje je bilo istinito s piščeve točke gledišta ili za njegove svrhe čak iako je bio izražen s “ako”. U nekoliko okvira mogao bi biti preveden kao “budući

da, otad, jer” (usp. Mt 4:3; Rim 8:31). Doduše, to ne znači podrazumijevanje da su svi PRVI RAZREDI istiniti do zbilje. Često su korišteni za isticanje u nekoj činjenici ili isticanje obmane (usp. Mt 12:27).

- C. DRUGI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE često je nazvan “oprečno činjenici”. On izjavljuje nešto što je bilo neistinito do istinitosti da se naglasi. Primjeri:
1. “Ako je On uistinu bio prorok, što On nije, On bi znao tko i kakve je naravi žena koja Ga se dotiče, ali On ne zna” (Lk 7:39)
 2. “Ako ste stvarno vjerovali Mojsiju, što ne vjerujete, vjerovali biste Meni, što ne vjerujete” (Iv 5:46)
 3. “Ako bih ipak pokušavao svjedočiti se čovjeku, što ne radim, ne bih bio rob Kristov uopće, što ja jesam” (Gal 1:10).
- D. TREĆI RAZRED govori o mogućem budućem djelovanju. Često pretpostavlja vjerojatnost toga djelovanja. Uobičajeno podrazumijeva možebitnost. Djelovanje glavnoga GLAGOLA ovisno je o djelovanju u kratkim “ako” rečenicama. Primjeri iz 1. Ivanove poslanice: 1:6-10; 2:4.6.9.15.20.21.24.29; 3:21; 4:20; 5:14.16.
- E. ČETVRTI RAZRED najviše je odmaknut od mogućnosti. Rijedak je u NZ-u. Činjenica jeste, ne postoji potpun ČETVRTI RAZRED KONDICIONALNE REČENICE u kojem oba dijela uvjeta odgovaraju odredbi. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je početna rečenica u 1. Petrovoj poslanici 3:14. Primjer djelomičnoga ČETVRTOG RAZREDA je zaključna kratka rečenica u Djelima apostolskim 8:31.

VIII. ZABRANE

- A. PREZENT IMPERATIVA s MĚ PARTIKULOM [ČESTICOM –op.prev.] često (ali ne isključivo) ima naglasak na zaustavljanju djela koje je već u tijeku. Neki primjeri: “prestanite skupljati vaša blaga na zemlji...” (Mt 6:19); “prestanite se brinuti o vašem životu...” (Mt 6:25); “prestanite davati za grijehenje dijelove vaših tijela kao oruđa prijestupa...” (Rim 6:13); “morate prestati vrijeđati Božjega Svetog Duga...” (Ef 4:30); i “prestanite se opijati vinom...” (5:18).
- B. AORIST KONJUNKTIVA s MĚ PARTIKULOM ima naglasak na “nemoj čak ni početi ili započeti neko djelo”. Neki primjeri: “Nemojte čak početi pretpostavljati da ...” (Mt 5:17); “nemojte nikad započeti brinuti se ...” (Mt 6:31); “ne smijete nikad biti posramljeni...” (2. Tim 1:8).
- C. DVOSTRUKA NEGACIJA s KONJUNKTIVNIM NAČINOM vrlo je naglašena negacija. “Nikad, ne nikad” ili “ni pod kojim okolnostima”. Neki primjeri: “on neće nikad, ne nikad iskusiti smrt” (Iv 8:51); “Ja neću nikad, ne, nikad...” (1. Kor 8:13).

IX. ČLAN

- A. U koine grčkom ODREĐENI ČLAN “the [taj]” ima sličnu uporabu u engleskom. Njegova osnovna djelatnost bila je “naglašavanje”, način privlačenja pozornosti na riječ, ime ili izričaj. Uporaba u Novome zavjetu razlikuje se od autora do autora. ODREĐENI ČLAN može također djelovati:
1. suprotno sredstvo kao pokazna ZAMJENICA;
 2. kao znak upućivanja na prethodno uvedeni SUBJEKT ili osobu;
 3. kao način poistovjećivanja SUBJEKTA u rečenici s veznim GLAGOLOM. Primjeri: “Bog je Duh” (Iv 4:24); “Bog je svjetlo” (1. Iv 1:5); “Bog je ljubav” (1. Iv 4:8.16).
- B. Koine grčki nije imao NEODREĐENI ČLAN kao engleski “a” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.] ili “an” [član koji se obično ne prevodi: jedan, neki – op.prev.]. Izostanak ODREĐENOG ČLANA može značiti:
1. žarište na osobinama ili kakvoći nečega
 2. žarište na stupnju nečega.

C. NZ-ni autori vrlo su se razlikovali u tome kako je ČLAN bio upotrijebljen.

X. NAČINI POKAZIVANJA NAGLASKA U GRČKOME NOVOM ZAVJETU

A. Tehnike pokazivanja naglaska u NZ-u razlikuju se od autora do autora. Najdosljedniji i najpravičniji pisci bili su Luka i autor Hebrejima poslanice.

B. Ranije smo ustanovili da je AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA mjerilo i nenaznačen za naglasak, ali bilo koje drugo GLAGOLSKO VRIJEME, STANJE, ili NAČIN imaju značajku tumačenja. To ne podrazumijeva da AORIST AKTIVNOGA INDIKATIVA nije često upotrebljavan u znakovitome gramatičkom smislu. (Primjer: Rim 6:10 [dva puta]).

C. Redosljed riječi u koine grčkom

1. Koine grčki bio je jezik sa spregom koji nije ovisio, kao engleski, o redosljedu riječi. Stoga, autor bi mogao promijeniti uobičajeno očekivani redosljed kako bi pokazao:

- a. što je autor želio naglasiti čitatelju
- b. što je autor mislio da bi bilo iznenađujuće za čitatelja
- c. što je autor duboko osjećao o tome.

2. Uobičajeni redosljed riječi u grčkome još je uvijek neriješeno pitanje. Doduše, pretpostavljeni uobičajeni redosljed je:

- a. za povezivanje GLAGOLA
 - (1) GLAGOL
 - (2) SUBJEKT
 - (3) DOPUNA
- b. za PRIJELAZNE GLAGOLE
 - (1) GLAGOL
 - (2) SUBJEKT
 - (3) OBJEKT
 - (4) POSREDNI OBJEKT
 - (5) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ
- c. za IMENIČNE IZRIČAJE
 - (1) IMENICA
 - (2) RIJEČ KOJA ODREĐUJE DRUGU
 - (3) PRIJEDLOŽNI IZRIČAJ.

3. Redosljed riječi može biti krajnje važan za egzegetsku svrhu. Primjeri:

- a. “dadnu desnicu meni i Barnabi u znak zajedništva”. Izričaj “desnica zajedništva” je podijeljen i smješten naprijed za pokaz njegovog značaja (Gal 2:9)
- b. “s Kristom” je bilo smješteno na prvo mjesto. Njegova je smrt bila središnjica (Gal 2:20)
- c. “Bilo je malo pomalo i na mnogo različitih načina” (Heb 1:1) bilo je na prvome mjestu. Onako kako je Bog otkrio Sámoga Sebe bila je srž razlikovanja, ne činjenica otkrivenja.

D. Uobičajeno su neki stupnjevi naglaska bili pokazani:

1. ponavljanjem ZAMJENICE koja je bila već prisutna u GLAGOLSKOM obliku sprezanja. Primjer: “Ja, osobno, sigurno ću biti s vama. . .” (Mt 28:20)
2. izostankom očekivanog KONJUNKTIVA, ili nekoga drugog poveznog sredstva između riječi, izričaja, kratkih rečenica ili rečenica. Ovo je nazvano asindeton [izostavljanje veznika – op.prev.] (“nepovezan”). Povezujuće sredstvo bilo je očekivano, tako bi njegov izostanak privukao pozornost. Primjeri:
 - a. blaženstva, Evanđelje po Mateju 5:3 i dalje (naglašen popis)
 - b. Evanđelje po Ivanu 14:1 (nova tema)
 - c. Poslanica Rimljanima 9:1 (novi dio)
 - d. II. Poslanica Korinćanima 12:20 (naglašava popis)

3. ponavljanje riječi ili izričaja prisutno u datom okviru. Primjeri: “na hvalu Njegove slave” (Ef 1:6.12 i 14). Ovaj je izričaj bio korišten za pokaz djela svake Osobe Trojstva
 4. uporaba idioma ili riječi (zvuk) djeluje između pojmova kao:
 - a. eufemizmi [ublaženi izraz – op.prev.] – zamjenske riječi za tabu [zabrana– op.prev.]) subjekte, kao “spavanje” za smrt (Iv 11:11-14) ili “stopala” za muške genitalije (Rut 3:7-8; I. Sam 24:3)
 - b. potanka opisivanja [ili okolišanja] – zamjenske riječi za Božje Ime, kao “Nebesko kraljevstvo” (Mt 3:21) ili “glas s neba” (Mt 3:17)
 - c. SLIKOVIT GOVOR
 - (1) nemoguće preuveličavanje (Mt 3:9; 5:29-30; 19:24)
 - (2) blago preuveličavanje (Mt 3:5; Djela 2:36)
 - (3) personifikacije (I. Kor 15:55)
 - (4) ironija (Gal 5:12)
 - (5) lirski odlomci (Fil 2:6-11)
 - (6) igra glasa između riječi:
 - (a) “crkva”:
 - (i) “crkva” (Ef 3:21)
 - (ii) “poziv” (Ef 4:1.4)
 - (iii) “pozvani” (Ef 4:1.4)
 - (b) “slobodno”:
 - (i) “slobodna žena” (Gal 4:31)
 - (ii) “sloboda” (Gal 5:1)
 - (iii) “slobodno” (Gal 5:1)
 - d. idiomski jezik – jezik koji je uobičajeno kulturološki i jezično osobit:
 - (1) slikovita uporaba “hrane” (Iv 4:31-34)
 - (2) slikovita uporaba “Hrama” (Iv 2:19; Mt 26:61)
 - (3) hebrejski idiom za suosjećaj, “mržnja” (Post 29:31; Pnz 21:15; Lk 14:36; Iv 12:25; Rim 9:13)
 - (4) “Sve” nasuprot “mnogo”. Usporedi Knjigu proroka Izaija 53:6 (“svi”) s 53:11 i 12 (“mnoge”).
Pojmovi su istoznačni kao što pokazuju Poslanica Rimljanima 5:18 i 19.
 5. Uporaba potpunoga jezičnog izričaja umjesto jedne riječi. Primjer: “Gospodin Isus Krist”.
 6. Posebna uporaba *autos*:
 - a. kad je s ČLANOM (atributni položaj) preveden je kao “jednak, isti sličan”
 - b. kad je bez ČLANA (predikatni položaj) preveden je kao POJAČANA POVRATNA ZAMJENICA—“on sâm”, “ona sâma” ili “ono sâmo”.
- E. Učenici Biblije koji ne čitaju grčki mogu odrediti naglasak na nekoliko načina:
1. uporabom analitičkog leksikona i grčko/engleskoga teksta koji je napisan između redaka
 2. usporedbom engleskih prijevoda, posebice iz različitih teorija prevođenja. Primjer: uspoređivanje “riječ-za-riječ” prijevoda (KJV, NKJV, ASV, NASB, RSV, NRSV) s “dinamičkim ekvivalentom” (Williams, NIV, NEB, REB, JB, NJB, TEV). Ovdje dobra pomoć može biti *The Bible in Twenty- Six Translations*, izdao Baker
 3. uporabom *The Emphasized Bible* od Josepha Bryanta Rotherhama (Kregel, 1994.)
 4. uporabom potpuno doslovnog prijevoda:
 - a. *The American Standard Version* iz 1901.
 - b. *Young’s Literal Translation of the Bible* od Roberta Younga (Guardian Press, 1976.).

Učenje gramatike je zamorno ali neophodno za pravilno tumačenje. Ove kratke odredbe, osvrti i primjeri namijenjeni su ohrabriranju i osposobljavanju ne-grčkih čitatelja za korištenje gramatičkih zabilješki omogućenih u ovoj knjizi. Svakako ove su odredbe pojednostavljene. One ne smiju biti upotrebljavane u dogmatskom, nepopustljivome načinu, nego kao stepenica

naprijed ka većem razumijevanju sintakse Novoga zavjeta. Nadam se kako će ove odredbe također omogućiti čitateljima razumjeti osvrte drugih pomagala za proučavanje kao što su tehnički komentari Novoga zavjeta.

Moramo biti sposobni provjeriti svoje tumačenje temeljeno na dijelovima izvješća nađenog u tekstu Biblije. Gramatika je jedna od najveće pomoći u ovim predmetima; drugi predmeti mogu uključiti povijesnu pozadinu, književni okvir, suvremenu uporabu riječi, i usporedne odlomke.

TEKSTUALNI KRITICIZAM

Ovaj će se predmet baviti time kako objasniti tekstualne bilješke nađene u ovome osvrtu. Bit će korišteni sljedeći opći pregledi:

I. Tekstualni izvori naše engleske Biblije

A. Stari zavjet

B. Novi zavjet

II. Kratko objašnjenje poteškoća “niže kritike” nazvane također “tekstualna kritika”.

III. Predloženi izvori za daljnje čitanje.

I. TEKSTUALNI IZVORI NAŠE ENGLJSKE BIBLIJE

A. Stari zavjet

1. Masoretski tekst (MT) – Hebrejski suglasnički tekst bio je postavljen od strane Rabbi Aquiba godine 100-te. Mjesta samoglasnika, naglasci, rubne zabilješke, umetanje samoglasnika i pomoćne točke počele su biti dodavane u šestome stoljeću i bile dovršene u devetome stoljeću. To je bilo učinjeno od strane obitelji židovskih znanstvenika znanih kao Masoreti. Oblik teksta što su koristili bio je isti kao onaj u Mišni, Talmudu, Targumu, Pešiti, i Vulgati.
2. Septuaginta (LXX) – Predaja kaže da je Septuagintu napravilo 70 židovskih znanstvenika u 70 dana za Aleksandrijsku knjižnicu pod pokroviteljstvom kralja Ptolomejevića II. (285.-246. g.pr.Kr). Prijevod je vjerojatno zatražen od židovskih vođa koji su živjeli u Aleksandriji. Ova predaja dolazi od “Aristejevog pisma”. LXX je često bila temeljena na različitoj tekstualnoj predaji iz teksta Rabbi Aquiba (MT).
3. Svici s Mrtvoga mora (DSS) – Svici s Mrtvoga mora bili su pisani u razdoblju Rimljana prije Krista (200. g.pr.Kr. do 70. g.p.Kr.) od izdvojene židovske sekte nazvane “eseni”. Hebrejski rukopisi, pronađeni u nekoliko gradova u okolici Mrtvoga mora, pokazuju neku razliku hebrejske tekstualne obitelji u pozadini oba i MT i LXX.
4. Neki posebni primjeri o tome kako je usporedba ovih tekstova:
 - a. LXX je pomogla prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
 - (1) LXX u Izaiji 52:14: “Kao što će mnogi biti začuđeni nad **njim**”.
 - (2) MT u Izaiji 52:14: “Kao što su mnogi bili zapanjeni nad **tobom**”.
 - (3) u Izaiji 52:15 razlike zamjenice u LSS potvrđena je:
 - (a) LXX: “tako će se mnogi narodi diviti nad njim”
 - (b) MT: “tako on poškropi mnoge narode”.
 - b. DSS pomogli su prevoditeljima i znanstvenicima razumjeti MT
 - (1) DSS u Izaiji 21:8: “tada vidioc viknu, Gore na stražarskoj kuli ja stojim...”
 - (2) MT u Izaiji 21:8: “a ja viknuh kao lav! Moj Gospodine, ja uvijek danju stojim na stražarskoj kuli ...”
 - c. Oba i LXX i DSS pomogli su pojasniti Izaiju 53:11:
 - (1) LXX i DSS: “nakon muka njegove duše neće vidjeti svjetlo, on će biti zadovoljan”
 - (2) MT: “on će vidjeti. . .u mucij njegovoj duši, On će biti zadovoljan”.

B. Novi zavjet

1. Postoji više od 5.300 rukopisa čitavoga ili dijelova grčkoga Novog zavjeta. Njih oko 85 pisano je na papirusima i 268 rukopisa koji su svi pisani velikim slovima (uncijali). Poslije, oko devetoga stoljeća, bilo je razvijeno pismo s malim slovima (minuskula). Ima oko 2.700 grčkih rukopisa u pisanome obliku. Imamo također i oko 2.100 prepiska listova teksta Pisma korištenih za štovanje koje nazivamo zbirka odlomaka iz Biblije.

2. Oko 85 grčkih rukopisa koji sadržavaju dijelove Novoga zavjeta pisanih na papirusima pohranjeno je u muzejima. Neki su datirani iz drugoga stoljeća, ali većina ih je iz trećega i četvrtoga stoljeća. Ni jedan od ovih MSS ne sadržava čitavi Novi zavjet. Samo zato jer su ovo najstarije prepiske Novoga zavjeta samo po sebi ne znači da sadržavaju manje inačica. Mnogi su se od njih brzo prepisivali za uporabu u nekome mjestu. U tome se postupku nisu njegovali. Stoga, oni sadržavaju mnogo inačica.
3. *Codex Sinaiticus*, poznat iz hebrejskoga pisma \aleph (*aleph*) ili (01), našao je Tischendorf u samostanu Sv. Katarine na brdu Sinaj. Datiran je iz četvrtoga stoljeća i sadržava oboje i LXX SZ-a i grčki NZ. On je vrsta "Aleksandrijskoga teksta".
4. *Codex Alexandrinus*, poznat kao "A" ili (02), grčki je rukopis petoga stoljeća nađen u Aleksandriji u Egiptu.
5. *Codex Vaticanus*, poznat kao "B" ili (03), nađen je u rimskoj knjižnici Vatikana i datiran je iz sredine četvrtoga stoljeća. Sadrži oboje i LXX SZ-a i grčki Novi zavjet. On je vrsta "Aleksandrijskoga teksta".
6. *Codex Ephraemi*, poznat kao "C" ili (04), grčki rukopis iz petoga stoljeća koji je bio djelomično uništen.
7. *Codex Bezae*, poznat kao "D" ili (05), grčki je rukopis petoga ili šestoga stoljeća. On je glavni predstavnik onoga što se naziva "Zapadni tekst". Sadržava mnogo dopuna i bio je glavno grčko svjedočanstvo za prijevod kralja Jamesa (King James).
8. NZ MSS može biti grupiran u tri, moguće četiri, obitelji koje dijele određene osobine.
 - a. Aleksandrijski tekst iz Egipta
 - (1) P⁷⁵, P⁶⁶ (oko godine 200.-te), koji bilježi Evandjelja
 - (2) P⁴⁶ (oko godine 225.), koji bilježi Pavlova pisma
 - (3) P⁷² (oko godine 225.-250.), koji bilježi Petrova i Judina pisma
 - (4) *Codex B, Vaticanus* [Vatikanski] (oko godine 325.), koji uključuje čitavi SZ i NZ
 - (5) Origenovi navodi iz ovih vrsta tekstova
 - (6) ostali MSS koji pokazuju ove vrste tekstova su \aleph , C, L, W, 33
 - b. Zapadni tekst iz sjeverne Afrike
 - (1) navodi iz crkvenih otaca sjeverne Afrike, Tertulijana, Ciprijana, Staro-latinskoga prijevoda
 - (2) navodi iz Ireneja
 - (3) navodi iz Tacijana i staro-sirijskoga prijevoda
 - (4) Kodeks D "Bezae" slijedi ove vrste tekstova
 - c. Istočnji Bizantinski tekst iz Konstantinopola
 - (1) ova vrsta teksta izražena je u više od 80% od 5.300 MSS
 - (2) navedeni su crkveni oci iz Antiohije sirijske, Kapadocena, Krisostoma, i Terodoreta
 - (3) Kodeks A, samo u Evandeljima
 - (4) Kodeks E (osmo stoljeće) za čitavi NZ
 - d. četvrta moguća vrsta je "Cezarejski" iz Palestine
 - (1) prvenstveno je viđen samo u Marku
 - (2) neka svjedočanstva za njega su P⁴⁵ i W.

II. POTEŠKOĆE I TEORIJE "NIŽE KRITIKE" ILI "TEKSTUALNE KRITIKE"

A. Kako su se pojavile varijante

1. nenamjerno ili slučajno (velika većina pojavaka)
 - a. previd prepisivača koji čita drugu pojavu sličnih riječi i pritom ispušta sve riječi u sredini (homoioteleuton):
 - (1) previd u ispuštanju dvostruke riječi pisma ili izričaja (haplografija)
 - (2) previd uma u ponavljanju izričaja ili reda grčkoga teksta (ditografija)
 - b. previd u uhu prepisivača kod usmenoga kazivanja u pero kad se događa pogriješno pisanje (itacizam). Pogriješno pisanje često miješa ili slovka grčke riječi koje zvuče slično
 - c. najraniji grčki tekstovi nemaju podjele na poglavlje ili stih, malo ili ništa interpunkcija i nema razmaka između riječi. Moguće je podijeliti pisma na različitim mjestima oblikujući različite riječi

2. namjerno
 - a. promjene su bile napravljene kako bi se poboljšao gramatički oblik prepisanog teksta
 - b. promjene su bile napravljene kako bi uskladile tekst s ostalima biblijskim tekstovima (usklađivanje usporednica)
 - c. promjene su bile napravljene spajanjem dva ili više različita štiva u jedan dugi usklađen tekst (konflacija)
 - d. promjene su bile napravljene kako bi ispravile uočenu poteškoću u tekstu (usp. 1. Kor 1:27 i 1. Iv 5:7-8)
 - e. neke dodatne obavijesti o povijesnoj okolnosti ili primjerenome tumačenju teksta jedan je prepisivač stavio na marginu a drugi u tekst (usp. Iv 5:4).
- B. Temeljna načela tekstualne kritike (logičan vodič za određivanje izvornoga štiva teksta kad postoje inačice):
 1. najmučniji ili gramatički najneobičniji tekst vjerojatno je izvornik
 2. najkraći tekst je vjerojatno izvornik
 3. stariji tekst daje veću težinu zbog njegove povijesne bliskosti s izvornikom, sve drugo je podjednako
 4. MSS koji je zemljopisno različit obično ima izvorno štivo
 5. doktrinarno slabijim tekstovima, posebice onima koji se odnose na glavne teološke rasprave o razdoblju rukopisnih promjena, kao o Trojstvu u 1. Ivanovoj 5:7-8, mora se dati prednost
 6. tekst koji najbolje može objasniti izvornik ostalih inačica
 7. dva navoda koji pomažu pokazati ravnotežu u ovim inačicama koje stvaraju poteškoće:
 - a. knjiga J. Harolda Greenleeja, *Introduction to New Testament Textual Criticism*, str. 68:
 “Ni jedna kršćanska doktrina ne visi iznad spornoga teksta; i znanstvenici NZ-a moraju se čuvati želje da njihov tekst bude ortodoksniji ili doktrinarno jači od nadahnutog izvornika.”
 - b. W. A. Criswell rekao je Gregu Garrisonu u *The Birmingham News* da on (Criswell) ne vjeruje da je svaka riječ u Bibliji nadahnuta: “u najmanju ruku ne svaka riječ koja je dana suvremenoj javnosti kroz stoljeća prevođenja.” Criswell je rekao: “Ja sam veliki pobornik kritike teksta. Kao takav, mislim, posljednja je polovica 16.-toga poglavlja Marka hereza: nije nadahnuta, jednostavno je izmišljena ... Kad usporedite ove rukopise vrativši se na ondašnje, ne postoje takve stvari kao što je zaključak Markove knjige. To je netko dodao”
 Patrijarh SBC-a nepogrješivo je također tvrdio da je “interpolacija” [umetnuta riječ, rečenica ili tekst – op.prev.] također vidljiva u Ivanu 5, Isusova izjava na rubnjaku Bethesda. I on se osvrće na dva različita izvješća o samoubojstvu Jude (usp. Mt 27 i Djela 1): “To je jednostavno različit prikaz samoubojstva”, rekao je Criswell. “Ako je u Bibliji, za to postoji objašnjenje. A dva izvješća o samoubojstvu Jude jesu u Bibliji.” Criswell je dodao: “Tekstualna kritika je predivna znanost sama po sebi. Nije kratkotrajna, nije nevezana na predmet. Ona je dinamička i središnja...”

III. Poteškoće s rukopisom (tekstualni kriticizam). Preporučeni izvori za daljnje čitanje:

- A. *Biblical Criticism: Historical, Literary and Textual*, R.H. Harrison
- B. *The Text of the New Testament: Its Transmission, Corruption and Restoration*, Bruce M. Metzger
- C. *Introduction to New Testament Textual Criticism*, J. H Greenlee

RJEČNIK

Adopcionizam Ovo je bilo jedno od ranih viđenja Isusova odnosa s Božanstvom. U osnovi tvrdi da je Isus bio običan čovjek na svaki način i da je bio na poseban način usvojen od Boga pri Njegovu krštenju (usp. Mt 3:17; Mk 1:11) ili pri Njegovu uskrsnuću (usp. Rim 1:4). Isus je živio takav primjeren život da Ga je Bog, u nekom trenutku, (krštenje, uskrsnuće) usvojio kao Svoga “sina” (usp. Rim 1:4; Fil 2:9). Ovo je bilo manjinsko stajalište rane Crkve i osmoga stoljeća. Umjesto da Bog postane čovjekom (utjelovljenje) to se okrenulo i sad je čovjek postao Bogom!

Teško je izreći riječima kako je bio Isus, Bog Sin, pred-postojeće Božanstvo, nagrađen ili uznesen zbog primjerenog života. Ako je On već bio Bog, kako je On mogao biti nagrađen? Ako je On imao pred-postojeću Božansku slavu kako je mogao biti više prihvaćen? Iako je to za nas teško razumjeti, Otac je nekako prihvatio Isusa u posebnome smislu za Njegovo savršeno dovršenje Očeve volje.

Aleksandrijska škola Ovaj način biblijskoga tumačenja bio je razvijen u Aleksandriji, Egipat, u drugome stoljeću.

Koristila je temeljna načela tumačenja Phila, sljedbenika Platona. Često je nazvana alegorijski način. Ona je zadržavala utjecaj u crkvi sve do vremena Reformacije. Njeni najjači predlagači bili su Origen i Augustin. Vidi Moises Silva, *Has The Church Misread The Bible?* (Academic, 1987.).

Alexandrinus Ovaj grčki rukopis petoga stoljeća iz Aleksandrije, Egipat, uključuje Stari zavjet, apokrifne, i većinu

Novoga zavjeta. On je jedan od našega glavnog svjedočanstva za čitavi grčki Novi zavjet (osim dijelova Mateja, Ivana, i 2. Korinćanima). Kad se ovaj rukopis, označen s “A”, i rukopis označen s “B” (*Vaticanus*) slažu u čitanju, to se smatra izvornikom od većine znanstvenika u većini slučajeva.

Alegorija Ovo je vrsta biblijskog tumačenja izvorno razvijenog u okviru aleksandrijskog judaizma. Bilo je učinjeno poznatim od Phila iz Aleksandrije. Njen temeljni potisak je želja da se Pisma učine mjerodavnima za jednu kulturu ili filozofijski sustav zanemarivanjem biblijske povijesne okolnosti /ili književnog okvira. Ona traži skriveno ili duhovno značenje iza svakoga teksta Pisma. Mora biti uvaženo da su se Isus, u Evanđelju po Mateju 13, i Pavao, u Poslanici Galaćanima 4, koristili alegorijom za navješćivanje istine. Ovo je bilo, međutim, u obliku doktrine, ne strogo alegorije.

Analitički leksikon Ovo je vrsta istraživačkog alata koji nekome omogućuje odrediti svaki grčki oblik u Novome zavjetu. To je kompilacija, po grčkome alfabetskome redu, oblika i temeljnih odredbi. U složenici s prijevodom napisanim između redaka, on omogućava ne-grčkim vjernicima koji čitaju raščlaniti grčku gramatiku Novoga zavjeta i oblike sintakse.

Analogija Pisma Ovo je izričaj korišten za opis stajališta kako je čitava Biblija od Boga nadahnuta i, stoga, nije oprečna nego dopunjujuća. Ta pretpostavljena tvrdnja osnova je za korištenje usporednih odlomaka u tumačenju biblijskoga teksta.

Ambigvitet Ovo upućuje na neizvjesnost što proizlazi u pisanome spisu kad postoji dva ili više mogućih značenja ili kad upućuje na dvije ili više stvari istovremeno. Moguće Ivan koristi ambigvitet namjerno (dvostruki ulazi).

Antropomorfno Značenje “imati osobine pridružene ljudskim bićima”; ovaj je pojam bio korišten za opis našega religijskog jezika o Bogu. Dolazi od grčkoga pojma za čovječanstvo. To znači da mi govorimo o Bogu kao da je On bio čovjek. Bog je opisan u fizičkim, sociološkim, i psihološkim pojmovima koji se odnose na ljudska bića (usp. Post 3:8; 1. Kr 22:19-23). Ovo je, naravno, samo analogija. Međutim, za nas ne postoje druge skupine ili pojmovi osim onih ljudskih koje koristimo. Stoga, naše je znanje o Bogu, iako istinito, ograničeno.

Antiohijska škola Ova je metoda biblijskoga tumačenja bila razvijena u Antiohiji, Sirija, u trećem stoljeću kao reakcija na alegorijsku metodu Aleksandrije, Egipat. Njen temeljni potisak bio je usredotočenost na povijesno značenje Biblije. Tumačila je Bibliju kao običnu, ljudsku književnost. Ova se škola uključila u raspru o tome je li Krist imao dvije naravi (nestorijanizam) ili jednu narav (potpuni Bog i potpuni čovjek). Ona je od strane Rimokatoličke crkve označena kao heretička i bila preseljena u Perziju ali škola je imala mali značaj. Njena temeljna hermeneutička načela kasnije postala su načela tumačenja klasičnih protestantskih reformatora (Luthera i Kalvina).

Antiteza [oprečan, proturječan] Ovo je jedan od tri opisna pojma korištena za označavanje odnosa između redaka hebrejske poezije. Odnosi se na retke poezije što su oprečni u značenju (usp. Izr 10:1; 15:1).

Apokaliptička književnost Ovo je bila prevladavajuća, moguće čak jedinstvena, židovska književna vrsta. Bila je tajnovita vrsta pisanja korištena u vremenima najezda i zauzimanja Židova od moćnika stranoga svijeta. Ona pretpostavlja da je osoban, iskupljujući Bog stvorio i nadzire svjetska zbivanja, te da je Izrael Njemu posebno zanimanje i briga. Ova književnost obećava konačnu pobjedu kroz Božji osobit napor.

Ona je visoko simbolička i maštovita s mnogo tajnovitih pojmova. Često je izražavala istinu u bojama, brojevima, viđenjima, snovima, anđeoskim posredovanjem, tajnim kôdnim riječima i često ostrim dualizmom između dobra i zla.

Neki primjeri ove književne vrste su: (1) u SZ-u: Knjiga proroka Ezekiel (poglavljja 36 – 48), Knjiga proroka Daniela (poglavljja 7 – 12), Knjiga proroka Zaharije; i (2) u NZ-u: Evanđelje po Mateju 24; Evanđelje po Marku 13; 2. Poslanica Solunjanima 2 i Knjiga Otkrivenja.

Apologetičar (apologetika) Ovo je oblik grčkoga korijena za “zakonsku obranu”. To je posebna znanost unutar teologije što traži davanje dokaza i razumskih razloga za kršćansku vjeru.

A priori U osnovi ovo je istoznačnica s pojmom “pretpostavka”. Uključuje izlaganje iz prethodnih prihvaćenih odredbi, načela ili položaja pretpostavljenih da jesu istiniti. To je ono što je prihvaćeno bez istraživanja ili raščlambe.

Arijanizam Arije je bio prezbitar [crkveni starješina – op.prev.] u crkvi u egipatskoj Aleksandriji u trećem i ranome četvrtom stoljeću. On je tvrdio da je Isus pred-postojao ali ne Božanski (nije iste biti kao Otac), moguće slijedeći Izreke 8:22-31. Bio je izazvan od biskupa Aleksandrije, koji je započeo (318. godine) raspru što je trajala mnogo godina. Arijanizam je postala službena vjeroispovijed Istočne crkve. Nicejski koncil je godine 325. osudio Arija i potvrdio punu jednakost i Božanstvo Sina.

Aristotel On je bio jedan od filozofa stare Grčke, učenik Platona i učitelj Aleksandra Velikog. Njegov utjecaj, čak i danas, doseže u mnoga područja suvremenih studija. To je zato jer je on naglašavao spoznaju putem promatranja i razvrstavanja. To je jedno od pravila znanstvene metode.

Autograf Ovo je ime dato izvornim spisima Biblije. Ti izvornici, rukom pisani rukopisi bili su izgubljeni. Ostali su samo prijepisi ostataka. To je izvor mnogih tekstualnih različnosti u hebrejskim i grčkim rukopisima te drevnim verzijama.

Bezae Ovo je grčki i latinski rukopis šestoga stoljeća. Označen je s “D”. Sadržava Evanđelja i Djela apostolska te neke opće Poslanice. Okarakteriziran je brojnim pisarskim dodacima. On oblikuje osnovu za “*Textus Receptus*”, glavnu grčku rukopisnu predaju u pozadini Verzije Kralja Jamesa [*King James Version*].

Bias Ovo je pojam korišten za opis jake sklonosti prema nekom predmetu ili točki gledišta. To je način razmišljanja u kojem je nepristranost nemoguća u odnosu na određeni predmet ili točku gledišta. To je pristrano gledište.

Biblijski autoritet Ovaj je pojam korišten u vrlo stručnome smislu. Određen je kao razumijevanje što je izvorni autor rekao svome vremenu i primjenjivanje te istine na naše vrijeme. Biblijski autoritet uobičajeno je određen kao promatranje same Biblije kao našega jedinog autoritativnog vodiča. Međutim, u svjetlu tekućih, neprimjerenih tumačenja, ja sam ograničio pojam na Bibliju budući je tumačena prema pravilima povijesno-gramatičke metode.

Kanon Ovo je pojam korišten za opis spisa za koje se vjeruje da su jedinstveno nadahnuti. Korišten je u vezi s Pismima Staroga i Novoga zavjeta.

Kristocentrik Ovaj je pojam korišten za opis Isusova središnjeg položaja. Ja ga koristim vezanog s poimanjem da Isus jeste Gospodin čitave Biblije. Stari zavjet ukazuje prema Njemu i On je njegovo ispunjenje i cilj (usp. Mt 5:17-48).

Komentar Ovo je posebna vrsta istraživačke knjige. Daje opću pozadinu Knjiga Biblije. Tada pokušava objasniti značenje svakoga dijela Knjige. Neki se usredotočuju na primjenu, dok se drugi bave tekstem na više tehnički način. Ove su knjige pomagala, ali morale bi se koristiti nakon što netko napravi vlastito pripremno proučavanje. Tumačenja komentatora nikad ne bi smjela biti prihvaćena nekritički. Uspoređivanje nekoliko komentara iz različitoga teološkog gledišta obično je od pomoći.

Konkordanca Ovo je vrsta istraživačkog alata za proučavanje Biblije. Popisuje svaki pojavak svake riječi u Starome i Novome zavjetu. Ona pomaže na nekoliko načina: (1) određuje hebrejsku ili grčku riječ što leži iza svake određene engleske riječi; (2) uspoređuje odlomke gdje je korištena ista hebrejska ili grčka riječ; (3) pokazuje gdje su dva različita hebrejska ili grčka pojma prevedena istom engleskom riječi; (4) pokazuje učestalost uporabe određenih riječi u određenim knjigama ili autorima; (5) pomaže nekom pronaći odlomak u Bibliji (usp. Walter Clark *How to Use New Testament Greek Study Aids*, str. 54-55).

Svici s Mrtvoga mora Ovo upućuje na nizove drevnih tekstova na hebrejskom i aramejskom što su pronađeni blizu Mrtvoga mora 1947. godine. Oni su bili religijske knjižnice sektaškog judaizma prvoga stoljeća. Pritisak rimske okupacije i ratova zelota 60.-ih uzrokovali su skrivanje svitaka u hermetički zatvorene glinene čupove u pećinama ili jamama. Oni su nam pomogli razumjeti povijesnu okolnost prvoga stoljeća Palestine i potvrdili su Masoretski tekst kao vrlo pouzdan, najmanje do ranoga razdoblja prije Krista. Označeni su skraćenicom “DSS”.

Deduktivno Ova metoda logike ili izlaganja kreće od općih načela do specifičnih primjena na osnovu razloga. Ona je oprečna induktivnom izlaganju, koje odražava znanstvenu metodu što se kreće od promatranih osobitosti do općih zaključaka (teorije).

Dijalektičko Ovo je metoda izlaganja čime ono što izgleda oprečno ili paradoksalno stoji zajedno u napetosti, tražeći jedinstveni odgovor što uključuje obje strane paradoksa. Mnoge biblijske doktrine imaju dijalektičke parove, predestinacija – slobodna volja; sigurnost – ustrajnost; vjera – djela; odluka - učeništvo; kršćanska sloboda – kršćanska odgovornost.

Dijaspora Ovo je tehnički grčki pojam korišten od palestinskih Židova za opis drugih Židova koji žive izvan zemljopisnih granica Obećane zemlje.

Dinamički ekvivalent Ovo je teorija o prevođenju Biblije. Prijevod Biblije može biti viđen kao neprekidnost od “riječi do riječi” prepiske, gdje neka engleska riječ mora podupirati svaku hebrejsku ili grčku riječ, do “izričaja” gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome pisanju ili izražavanju. Između te dvije teorije je “dinamički ekvivalent” koji stremi uzeti izvorni tekst ozbiljno, ali ga prevodi u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Vrlo dobra rasprava o ovima različitim teorijama prevođenja pronađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Stuarta i u Uvodu u TEV od Robert Bratchera.

Eklektički Ovaj je pojam korišten u vezi s tekstualnim kriticizmom. Upućuje na praksu odabiranja podataka iz različitih grčkih rukopisa zato da se dođe do teksta što je pretpostavljeno blizak izvornim vlastoručnim pismima. Odbacuje stajalište da ikoja obitelj grčkih rukopisa zarobljava izvornike.

Eizegeza Ovo je oprečno egzegezi. Ako je egzegeza “izvođenje” izvorne autorove nakane, ovaj pojam podrazumijeva “uvođenje” tuđe zamisli ili mišljenja.

Etimologija Ovo je vid proučavanja riječi što pokušava utvrditi izvorno značenje riječi. Iz toga značenja korijena, lakše je odrediti posebne uporabe. U tumačenju, etimologija nije glavno žarište, radije suvremeno značenje i uporaba riječi.

Egzegeza Ovo je tehnički pojam za provedbu tumačenja posebnog odlomka. On znači “izvoditi” (iz teksta) podrazumijevajući kako je naša svrha razumjeti izvornu autorovu nakanu u svjetlu povijesne okolnosti, književnog okvira, sintakse i suvremenoga značenja riječi.

Žanr Ovo je francuski pojam koji označava različite vrste književnosti. Potisak pojma je podjela književnih oblika u skupine što dijele zajedničke osobine: povijesnu pripovijetku, pjesništvo, mudru izreku, apokaliptičko i zakonodavstvo.

Gnosticizam Većina našega znanja o ovoj herezi dolazi od gnostičkih spisa drugoga stoljeća. Međutim, početne su zamisli bile prisutne u prvome stoljeću (i prije).

Neka utvrđena načela Valencijana i Cerinta iz drugoga stoljeća su: (1) materija i duh bili su su-vječni (ontološki dualizam). Materija je zla, duh je dobar. Bog, koji je duh, ne može biti izravno uključen s oblikovanjem zle materije; (2) postoje emanacije [zračnja; isijavanja – op.prev.] (*eoni* ili stupnjevi anđela) između Boga i materije. Zadnji ili najniži bio je YHVH SZ-a, koji je oblikovao svemir (*kosmos*); (3) Isus je bio emanacija kao YHVH ali viši na ljestvici, bliži pravome Bogu. Neki Ga stavljaju kao najvišeg ali ipak nižeg od Boga i sigurno nije utjelovljeno Božanstvo (usp. Iv 1:14). Budući da je materija zla, Isus ne bi mogao imati ljudsko tijelo i ipak biti Božanski. On je bio duhovna prikaza (usp. 1. Iv 1:1-3; 4:1-6); i (4) spasenje je bilo postignuto kroz vjeru u Isusa plus osobito znanje, koje je znano samo posebnim osobama. Znanje (lozinka) bilo je potrebno za prolaz kroz nebeske sfere. Židovski legalizam također je zahtijevao dohvaćanje Boga.

Gnostički krivi/lažni učitelji zastupali su dva oprečna etička sustava: (1) za neke, način života bio je u potpunosti nevezan na spasenje. Za njih, spasenje i duhovnost bili su zatvoreni u tajno znanje (lozinke) preko anđeoskih sfera (*eoni*); ili (2) za druge, način života bio je ključan za spasenje. Oni su naglašavali asketski [isposnički – op.prev.] način života kao dokaz istinske duhovnosti.

Hermeneutika Ovo je tehnički pojam za načela što vode egzegezu. To je i skupina posebnih smjernica i vještina/dar. Biblijski, ili vjerski, hermeneutika je uobičajeno podijeljena na dvije skupine: opća načela i posebna načela. Ova se odnose na različite književne vrste pronađene u Bibliji. Svaka različita vrsta (žanr) ima vlastite jedinstvene smjernice ali i dijeli neke zajedničke pretpostavke i postupke tumačenja.

Viši kriticizam Ovo je postupak biblijskoga tumačenja što se usredotočuje na povijesnu okolnost i književnu građu određene biblijske Knjige.

Idiom Ova je riječ korištena za izričaje nađene u različitim kulturama što imaju posebno značenje nevezano na uobičajeno značenje pojedinačnih pojmova. Neki suvremeni primjeri su: “to je bilo strašno dobro”, ili “baš me ubijaš”. Biblija također sadržava ove vrste izričaja.

Iluminacija Ovo je ime dato za zamisao da je Bog govorio čovječanstvu. Čitava je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u povijesti čovječanstva; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Induktivno Ovo je metoda logike ili zaključivanja što kreće od pojedinosti ka cjelini. To je iskustvena metoda suvremene znanosti. U osnovi ovo je Aristotelov pristup.

Interlinearno Ovo je vrsta istraživačkog alata što omogućava onima koji ne čitaju biblijski jezik da budu sposobni raščlaniti njegovo značenje i građu. Ono smješta engleski prijevod na stupanj riječ za riječ odmah ispod izvornoga biblijskog jezika. Taj alat, kombiniran s “analitičkim leksikonom”, dat će oblike i osnovne odredbe hebrejskoga i grčkoga.

Nadahnuće Ovo je zamisao da je Bog govorio čovječanstvu vođenjem biblijskih autora da točno i jasno zabilježe Njegovo otkrivenje. Potpuna je zamisao uobičajeno izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.

Opisni jezik Korišten je vezano s idiomima u kojima je pisan Stari zavjet. Govori o našem svijetu u pojmovima na način kako stvari izgledaju našim pet osjetilima. To nije znanstveni opis, niti je zamišljen da bude.

Legalizam Ovaj je stav obilježen pre naglašavanjem pravila ili obreda. Nastoji se osloniti na ljudsku izvedbu pravila kao sredstva prihvaćanja od Boga. Nastoji podcijeniti odnos i razviti izvedbu, I JEDNO I DRUGO od kojih su važni vidovi zavjetni odnos između svetoga Boga i grješnog čovječanstva.

- Doslovno** Ovo je drugo ime za tekstualno-usredotočenu i povijesnu metodu hermeneutike iz Antiohije. To znači da tumač uključuje uobičajeno i očito značenje ljudskoga jezika, iako se još uvijek prepoznaje prisutnost slikovnog jezika.
- Književna vrsta** Ovo upućuje na različite oblike što ljudska komunikacija može prihvatiti, takva kao što je poetska ili povijesna pripovijetka. Svaka vrsta književnosti ima svoje posebne hermeneutičke postupke uz opća načela za svu pisanu književnost.
- Književna jedinica** Ovo upućuje na glavnu zamisao podjela biblijske Knjige. Može biti napravljena od nekoliko stihova, odlomaka ili poglavlja. To je samo-sadržavajuća jedinica sa središnjim subjektom.
- Niži kriticizam** Vidi “tekstualni kriticizam”.
- Rukopis** Ovaj se pojam odnosi na različite prepiske grčkoga Novog zavjeta. Uobičajeno su podijeljeni u različite vrste obzirom na: (1) materijal na kojem su napisani (papirus, koža), ili (2) oblik samog pisanja (sva velika slova ili pisana slova bez odvajanja). Skraćeno je to “MS” (jedinina) ili “MSS” (množina).
- Masoretski tekst** Ovo upućuje na deveto stoljeće hebrejskih rukopisa Staroga zavjeta napravljenog od naraštaja židovskih znanstvenika koji sadrži samoglasničke točke i druge tekstualne bilješke. On oblikuje temeljni tekst za naš engleski Stari zavjet. Njegov je tekst bio povijesno potvrđen od hebrejskih MSS, posebice Knjiga proroka Izaije, poznata iz svitaka s Mrtvoga mora. Njegova skraćunica je “MT”.
- Metonimija** Ovo je slikovit govor u kojem je ime jedne stvari upotrijebljeno za predstavljanje nečega drugog povezanog s njom. Primjerice: “kotlić vrije” što zapravo znači “voda u kotliću što vrije”.
- Muratorijevi fragmenti** Ovo je popis kanonskih knjiga Novoga zavjeta. Bio je napisan u Rimu prije 200.-te godine. On daje istih dvadeset i sedam knjiga kao i protestantski NZ. Jasno pokazuje da su mjesne crkve u različitim dijelovima Rimskoga Carstva “praktički” imale kanon prije glavnih crkvenih koncila četvrtoga stoljeća.
- Prirodna objava** Ovo je jedna skupina Božjeg samo-objavljenja čovjeku. Uključuje prirodni poredak (Rim 1:19-20) i moralnu svjesnost (Rim 2:14-15). O tome se govorilo u Psalmu 19:1-6 i Poslanici Rimljanima 1 – 2. Ona je različita od posebnoga otkrivenja, što je Božja posebna objava u Bibliji i konačna u Isusu iz Nazareta.
Ova je teološka kategorija bila ponovno naglašena pokretom “stare zemlje” među kršćanskim znanstvenicima (npr. spisi Hugh Rossa). Oni su koristili ovu kategoriju za potvrdu da je sva istina Božja istina. Priroda su otvorena vrata znanju o Bogu; to je različito od posebnoga otkrivenja (Biblija). Ona omogućuje suvremenoj znanosti slobodu istraživanja prirodnoga reda. Po mome mišljenju to je predivna nova mogućnost za svjedočenje suvremenome znanstvenom zapadnom svijetu.
- Nestorijanizam** Nestorije je bio patrijarh Konstantinopola u petome stoljeću. Bio je obučan u Antiohiji sirijskoj i tvrdio da je Isus imao dvije naravi, jednu potpunu ljudsku i jednu potpuno Božansku. Ovo je stajalište odstupalo od aleksandrijskoga ortodoksnog stajališta o jednoj naravi. Nestorijeva glavna briga bila je naslov “majka Božja”, dat Mariji. Nestorije je bio opreka Ćirilu iz Aleksandrije i, prešutno, svojoj vlastitoj obuci u Antiohiji. Antiohija je bila sjedište povijesno – gramatičko – tekstualnome pristupu biblijskome tumačenju, dok je Aleksandrija bila sjedište četverostrukoj (alegorijskoj) školi tumačenja. Nestorije je konačno bio udaljen iz službe te prognan.
- Izvorni autor** Ovo upućuje na stvarne autore/pisce Pisma.
- Papirus** Ovo je vrsta materijala iz Egipta za pisanje. Bio je napravljen iz riječnih trski. To je materijal na kome su napisane naše najstarije prepiske grčkoga Novog zavjeta.
- Usporedni odlomci** Oni su dio zamisli da je čitava Biblija Bogom–dana te je, stoga, ona svoj najbolji tumač i davatelj ravnoteže paradoksalnih istina. Ovo je također od pomoći kad netko pokušava tumačiti neki nejasan ili dvoznačni odlomak. Isto tako oni pomažu naći najjasniji odlomak o danome subjektu kao i svima drugim vidovima Pisma o danome subjektu.

- Parafraza** Ovo je ime za teoriju biblijskoga prijevoda. Biblijski prijevod može biti gledan kao neprekidnost prepiske od “riječi do riječi”, gdje engleska riječ mora biti ponuđena za svaku hebrejsku ili grčku riječ “parafrazi” gdje je prevedena samo misao s manje pozornosti prema izvornome izražavanju ili načinu pisanja. Između ove dvije teorije je “dinamički ekvivalent” koji nastoji ozbiljno uzeti izvorni tekst, ali prevodi ga u suvremenim gramatičkim oblicima i idiomima. Uistinu dobra rasprava o ovim raznolikim teorijama prevođenja nađena je u *How to Read the Bible For All Its Worth*, str. 35 od Feeja i Stuarta.
- Paragraf** U osnovi ovo je tumačenje književne jedinice u prozi. Sadrži jednu središnju misao i njen razvitak. Ako ostanemo kod njene glavne misli nećemo polagati važnost na manje važno ili propustiti izvornu autorovu nakanu.
- Parohijalizam** Ovo se odnosi na predrasude [vidi *bias* – op.prev.] što su zatvorene u mjesnu teološku /kulturalnu okolnost. Ne prepoznaje transkulturalnu prirodu biblijske istine ili njene primjene.
- Paradoks** Ovo upućuje na one istine što izgledaju oprečno, iako su oboje istinite, premda su u napetosti jedna s drugom. One uobličuju istinu predstavljajući je iz njenih oprečnih strana. Većina biblijske istine predstavljena je u paradoksalnim (ili dijalektičkim) parovima. Biblijske istine nisu izdvojene zvijezde, nego zvijezda napravljena prema uzorku zvijezda.
- Platon** On je bio jedan od filozofa drevne Grčke. Njegova je filozofija uvelike utjecala na Ranu crkvu preko znanstvenika Aleksandrije, Egipat, i kasnije, Augustina. On je tvrdio da je sve na Zemlji bilo prividno i potpuna preslika duhovnoga pralika. Teolozi su kasnije izjednačili Platove “oblike/zamisli” s duhovnom kraljevinom.
- Pretpostavka** Ovo upućuje na naše unaprijed stvoreno razumijevanje stvari. Često oblikujemo mišljenja ili prosudbe o pitanjima prije negoli pristupimo sâmim Pismima. Ta je sklonost poznata i kao *bias*, *a priori* stanje, nagađanje ili pred-razumijevanje.
- Proof-texting** Ovo je primjena tumačenja Pisma navođenjem stiha bez obzira na njegov trenutačni okvir ili širi okvir u njegovoj književnoj jedinici. To pomiče stihove od nakane izvornoga autora i uobičajeno uključuje nakanu za dokazivanjem osobnoga mišljenja ma da izjavljuju biblijski autoritet.
- Rabinski judaizam** Ovaj stupanj života židovskoga naroda započinje u babilonskome progonstvu (586.-538. g.pr.Kr.). Kad je bio uklonjen utjecaj svećenstva i Hrama, mjesne su sinagoge postale žarište židovskoga života. Ova mjesna središta židovske kulture, zajedništva, štovanja i biblijskoga proučavanja postala su žarište nacionalnoga religijskog života. U Isusovo vrijeme ova “religija pisara [književnika – op.prev.]” bila je usporedna s onom od svećenika. Kod pada Jeruzalema 70.-te godine, pisarski oblik, što je prevladavao kod farizeja, nadzirao je smjer židovskoga religijskog života. Osobina mu je bila primjenjivo, legalističko tumačenje Tore objašnjene usmenom predajom (Talmud).
- Otkrivenje** Ovo je ime dato zamisli da je Bog govorio čovječanstvu. Puna zamisao uobičajeno je izražena s tri pojma: (1) otkrivenje – Bog je djelovao u ljudskoj povijesti; (2) nadahnuće – On je dao primjereno tumačenje Svojih djela i njihova značenja određenim odabranim ljudima za objavu čovječanstvu; i (3) iluminacija – On je dao Svoga Duha da pomogne čovječanstvu razumjeti Njegovu samo-objavu.
- Semantičko polje** Ovo upućuje na potpuni doseg značenja povezanog s riječju. To je u osnovi razlika što imaju značenja riječi u različitim okvirima.
- Septuaginta** Ovo je ime dato grčkom prijevodu hebrejskoga Starog zavjeta. Predaja kaže da je bila napisana u sedamdeset dana od strane sedamdeset židovskih znanstvenika za knjižnicu u Aleksandriji, Egipat. Nadnevak prema predaji je oko 250. g.pr.Kr. (u stvarnosti je uzeo više od stotinu godina da se dovrši). Taj je prijevod značajan jer: (1) daje nam drevni tekst za usporedbu s Masoretskim hebrejskim tekstom; (2) pokazuje nam stanje židovskoga tumačenja u trećem i drugom stoljeću prije Krista; (3) daje nam židovsko mesijansko razumijevanje prije odbacivanja Isusa. Njena kratica je “LXX”.

- Sinaiticus** Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Našao ga je njemački znanstvenik, Tischendorf, u samostanu sv. Katarine na Jebel Musi, tradicionalnome mjestu brda Sinaj. Ovaj je rukopis označen prvim pismom hebrejskoga alfabeta nazvanog “*aleph*” (א). Sadrži oba i Stari i čitavi Novi zavjet. To je jedan od naših najstarijih uncijalnih MSS.
- Spiritualiziranje** Ovaj je pojam istoznačnica s alegoriziranjem u smislu da on uklanja povijesni i književni okvir odlomka i tumači ga na temelju drugog mjerila.
- Sinonim** Ovo upućuje na pojmove s točnim ili vrlo sličnim značenjima (iako u stvarnosti ne postoje dvije riječi što se potpuno semantički preklapaju). One su tako usko povezane da mogu zamijeniti jedna drugu u rečenici bez gubitka značenja. Također je korišten za označavanje jednoga od tri oblika hebrejskoga pjesničkog paralelizma. U ovome smislu on upućuje na dva retka pjesništva što izražavaju istu istinu (usp. Ps 103:3).
- Sintaksa** Ovo je grčki pojam što upućuje na građu rečenice. Povezuje načine dijelova rečenice stavljenih zajedno kako bi se stvorila potpuna misao.
- Sintetski** Ovo je jedan od tri pojma što se odnose na vrste hebrejskoga pjesništva. Taj pojam govori o redcima pjesništva što se grade jedan na drugom u zbirnome smislu, ponekad nazvan “klimatik” (usp. Ps 19:7-9).
- Sustavna teologija** Ovo je stupanj tumačenja što pokušava povezati biblijske istine u jedinstven i razumski stil. Ona je logička, radije negoli čisto povijesna, predstava kršćanske teologije prema kategorijama (Bog, čovjek, grijeh, spasenje, itd.).
- Talmud** Ovo je naziv za kodificiranje židovske usmene predaje. Židovi vjeruju da je bio od Boga usmeno dat Mojsiju na brdu Sinaj. U stvarnosti kroz godine postaje skupna mudrost židovskih učitelja. Postoje dvije različite pisane verzije Talmuda: Babilonski i kraći, nedovršeni Palestinski.
- Tekstualni kriticizam** Ovo je proučavanje biblijskih rukopisa. Tekstualni kriticizam je neophodan jer ne postoje izvornici a prepiske se razlikuju jedna od druge. Njegova nakana je objasniti različnosti i postići (što je bliže moguće) izvorno izražavanje autografa Staroga i Novoga zavjeta. Često je nazvan “niži kriticizam”.
- Textus Receptus** Ova se oznaka razvila u Elzevirovu izdanju grčkoga NZ-a 1633. godine. U osnovi to je oblik grčkoga NZ-a napravljen iz nekoliko kasnijih grčkih rukopisa i latinskih verzija Erazma (1510.-1535.), Stefana (1546.-1559.) i Elzevira (1624.-1678.). U *An Introduction to the Textual Criticism of the New Testament*, str. 27, A. T. Robertson kaže: “Bizantski tekst je praktički Textus Receptus.” Bizantski tekst je najmanje vrijedan od tri obitelji ranih grčkih rukopisa (Zapadni, Aleksandrijski i Bizantski). On sadrži nagomilane pogriješke kroz stoljeća rukom-prepisivanih tekstova. Međutim, A.T. Robertson također kaže: “Textus Receptus je očuvao za nas u suštini ispravan tekst.” (str. 21). Ovaj oblik predaje grčkoga rukopisa (pogotovo Erazmovo treće izdanje 1522. godine) oblikuje osnovu za *King James Version* 1611. godine.
- Tora** Ovo je hebrejski pojam za “učenje”. To postaje službeni naslov za Mojsijeva pisanja (od Postanka do Ponovljenog zakona). To je, za Židove, najautoritativnija podjela Hebrejskoga kanona.
- Tipološko** To je posebna vrsta tumačenja. Uobičajeno uključuje istinu Novoga zavjeta pronađenu u odlomcima Staroga zavjeta posredstvom analoškog simbola. Ova kategorija hermeneutike bila je glavni element aleksandrijske metode. Zbog zlorabe ove vrste tumačenja, može se ograničiti njegovu uporabu na posebne primjere zapisane u Novom zavjetu.
- Vaticanus** Ovo je grčki rukopis četvrtoga stoljeća. Nađen je u knjižnici Vatikana. Izvorno je sadržavao čitavi Stari zavjet, apokriife i Novi zavjet. Međutim, neki su dijelovi izgubljeni (Postanak, Psalmi, Hebrejima poslanica, pastoralne poslanice, Poslanica Filemonu i Otkrivenje). To je rukopis od velike pomoći za određivanje izvornoga izričaja autografa. Označen je velikim slovom “B”.

Vulgata Ovo je ime Jeronimova latinskog prijevoda Biblije. Postao je osnovom ili “općim” prijevodom za Rimokatoličku crkvu. Bio je napravljen 380.-tih godina.

Mudrosna književnost Ovo je bila književna vrsta zajednička drevnome blisko-istočnome (i suvremenome) svijetu. U osnovi ona je bila nakana upućivanja novoga naraštaja vodičima za uspješan život kroz pjesništvo, mudru izreku, ili esej. Upućena je bila više pojedincima negoli skupnome društvu. Nije koristila smjerenja na povijest nego se temeljila na životnim iskustvima i promatranju. U Bibliji, Job kroz Pjesmu nad pjesmama sažimlje prisutnost i štovanje YHVH, ali ovaj religijski pogled na svijet nije izričit za svako ljudsko iskustvo u svakome vremenu.

Kao književna vrsta ona izjavljuje općenite istine. Međutim, ova književna vrsta ne može biti korištena u svakoj osobitoj prilici. Ovo su općenite izjave koje se ne primjenjuju uvijek za svaku pojedinačnu priliku.

Ovi su se mudraci usudili pitati teška životna pitanja. Često su promijenili tradicionalne religijske poglede (Job i Propovjednik). Oblikuju ravnotežu i streme prema lakim odgovorima o životnim potresnim događajima.

Slika svijeta i pogled svijeta Ovo su pojmovi koji prate jedan drugoga. Oba su filozofijske zamisli vezane na stvaranje. Pojam “slika svijeta” upućuje na “kako” stvaranja dok se “pogled svijeta” odnosi na “Tko”. Ovi pojmovi odgovaraju tumačenju da se Knjiga Postanka 1 – 2 prvenstveno bavi s Tko, ne kako, stvaranja.

YHVH Ovo je Zavjetno Ime za Boga u Starome zavjetu. Određeno je u Knjizi Izlaska 3:14. To je **UZROČAN** oblik hebrejskoga pojma “biti”. Židovi su se bojali izgovoriti to Ime, u najmanju ruku ne uzaludno; stoga, oni su ga nadomjestili hebrejskim pojmom *Adonai*, “Gospodin”. To je način kako je Zavjetno Ime prevedeno u engleskome.

BOBOVA DOKTRINARNA IZJAVA

Ne brinem se posebno za izjave vjere ili vjeroispovijedi. Dajem prednost potvrdi same Biblije. Međutim, uviđam da će izjava vjere onima koji me ne poznaju osigurati način procjene moga doktrinarnog gledišta. U našim vremenima tako punima teološke pogreške i obmane, ponuđen je kratki sažetak moje teologije.

1. Biblija, oba i Stari i Novi zavjet, nadahnuta je, nepogrešiva, autoritativna, vječna Riječ Božja. Ona je Božje samootkrivenje zapisano od čovjeka pod nadnaravnim vodstvom ([vidjeti Posebnu temu: Nadahnuće \[inspiracija\]](#)). Ona je naš jedini izvor jasne istine o Bogu i Njegovim svrhama ([vidjeti Posebnu temu: YHVH-in vječni iskupiteljski naum](#)). Također je i jedini izvor vjere i primjene za Njegovu Crkvu.

2. Postoji samo jedan vječni, Stvoritelj, Iskupitelj Bog ([vidjeti Posebnu temu: Monoteizam](#)). On je Stvoritelj svega, vidljivoga i nevidljivoga. On je objavio Sâm Sebe kao ljubećeg i brižnog dok je istovremeno On i pravičan i pravedan. On je Sâm Sebe objavio u tri zasebne Osobe: Otac, Sin i Duh, istinski odvojene ali ipak iste u biti ([vidjeti Posebnu temu: Trojstvo](#)).

3. Bog je djelatno u nadzoru Svojeg svijeta. Postoje oba i vječni naum za Njegovo Stvorenje koji je nepromjenljiv i pojedinačni koji je usredotočen na omogućavanje slobodne volje čovjeka. Ništa se ne događa bez Božjega znanja i dopuštenja, ali ipak On dozvoljava pojedincima izbore i među anđelima i među ljudima. Isus je Očev Izabrani Čovjek i svi su pretpostavljeno izabrani u Njemu. Božje predznanje o događajima ne ograničava ljude na konačan pred-pisani spis. Svaki je od nas odgovoran za svoje misli i djela ([vidjeti Posebnu temu: Predestinacija \[kalvinizam\] nasuprot ljudske slobodne volje \[arminijanizam\]](#)).

4. Čovječanstvo, iako stvoreno prema Božjoj slici i oslobođeno od grijeha, izabralo je pobuniti se protiv Boga. Iako iskušavani od nadnaravnog posrednika ([vidjeti Posebnu temu: Osobno zlo](#)), Adam i Eva bili su odgovorni za svoju voljnu okrenutost samima sebi. Njihova je pobuna pogodila čovječanstvo i Stvorenje. Mi smo svi potrebni Božjeg milosrđa i milosti za oboje i za naše zajedničko stanje u Adamu i za našu pojedinačnu voljnu pobunu.

5. Bog je osigurao sredstvo oprostjenja i obnove za palo čovječanstvo. Isus Krist, Božji jedinstveni Sin, postao je čovjek, živio je bezgriješnim životom, i posredstvom Njegove zamjenske smrti, platio kaznu za grijeh čovječanstva. On je jedini način za obnovu i zajedništvo s Bogom. Ne postoji nijedno drugo sredstvo spasenja osim kroz vjeru u Njegovo dovršeno djelo.

6. Svaki od nas mora osobno primiti Božju ponudu oprostjenja i obnove u Isusu. To je postignuto posredstvom voljnoga pouzdanja u Božja obećanja kroz Isusa i voljnim okretanjem od poznatoga grijeha ([vidjeti Posebnu temu: Što znači "Primiti", "Vjerovati", "Ispovjediti se /Priznati", i "Pozvati se"?](#)).

7. Svakome je od nas potpuno oprošteno i obnovljeni smo temeljem našeg pouzdanja ([vidjeti Posebnu temu: Vjera, uvjerenje, ili pouzdanje \[\(Pistis \[IMENICA\], Pisteuō, \[GLAGOL\], Pistos \[PRIDJEV\] u NZ-u\)](#) u Krista i pokajanja ([vidjeti Posebnu temu: Pokajanje u Novome zavjetu](#)) zbog grijeha. Međutim, dokaz za taj novi odnos vidljiv je u promijenjenome, te mijenjajućem, životu. Božji cilj za čovječanstvo nije jedino Nebo jednoga dana nego Kristo-sličnost sada. Oni koji su stvarno iskupljeni, bez obzira na povremeno griješenje, bit će stalno u vjeri i pokajanju kroz svoje živote.

8. Sveti Duh jeste "drugi Isus" ([vidjeti Posebnu temu: Isus i Duh](#)). On je prisutan u svijetu kako bi vodio izgubljene Kristu i razvijao Kristo-sličnost u spašenima. Darovi Duha dati su prilikom spasenja. To su život i služba Isusa podijeljeni između Njegova Tijela, Crkve. Darovi koji su u osnovi stavovi i pobude Isusa moraju biti potaknuti plodom Duha. Duh je djelatno u našem vremenu kao što je On bio u biblijska vremena.

9. Otac je učinio uskrsloga Isusa Krista Suce m svega. On će se vratiti na Zemlju kako bi sudio svemu čovječanstvu. Oni koji su se pouzdali u Isusa i oni čija su imena zapisana u Janjetovoj Knjizi života primit će kod Njegova povratka svoja vječna proslavljena tijela. Oni će biti s Njim zauvijek. Međutim, oni koji su odbili odazvati se Božjoj istini bit će vječno odvojeni od radosti zajedništva s Trojedinim Bogom. Oni će biti osuđeni zajedno sa Sotonom i njegovim anđelima.

Ovo zasigurno nije potpuno ili cjelokupno ali nadam se da će vam dati teološki okus moga srca. Želim izjaviti:

“U biti—jedinstvo, prema van—sloboda, u svemu—ljubav.”